

Biblioteka Uniwersytecka
we Wrocławiu

K

680595

II

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA
WE WROCŁAWIU

680595

UNIWERSYTET WROCLAWSKI

W LATACH 1945-1970

UNIwersYTET WROCLAWSKI

W LATACH 1945-1970

KSIĘGA JUBILEUSZOWA

pod redakcją

WŁADYSŁAWA FLORYANA

WROCLAW — WARSZAWA — KRAKÓW
ZAKŁAD NARODOWY IMIENIA OSSOLIŃSKICH
WYDAWNICTWO

1970

Redaktor tomu
MARIA STANISZEWSKA

Projektowali:
okładkę — JACEK SIKORSKI
obwolutę — WIESŁAW ZAJĄCZKOWSKI

680595 II

K

680595

Printed in Poland

Zakład Narodowy im. Ossolińskich — Wydawnictwo. Wrocław 1970.
Nakład: 1550 + 100 egz. Objętość: ark. wyd. 41,10, ark. druk.
28,88 + 25 wklejek, ark. A1 43. Papier m./gł. kl.III, 70, 70×100.
Oddano do składania 21 IV 1970 Podpisano do druku 13 X 1970.
Druk ukończono w listopadzie 1970. Wrocławska Drukarnia Nauko-
wa. Zam. 1144/70 C-14. Cena zł 100.—

1971 Dk 4/5

100,—

Słowo wstępne

Dwadzieścia pięć lat temu aktem sprawiedliwości dziejowej wróciły do Macierzy odwiecznie polskie ziemie piastowskie, a Polska Ludowa oparła się od zachodu na bolesławowskich granicach na Odrze i Nysie Łużyckiej. Zadecydowały o tym nie tylko racje polityczne i ekonomiczne, ale przede wszystkim historyczne, uzasadnione łańcuchem faktów historycznych, sięgających panowania Mieszka I. W wieku XI i XII na zachodnich rubieżach Polski Bolesławów bohatersko odpierano agresywne zakusy cesarzy i feudalów niemieckich, a w okresie politycznego rozbitcia w wieku XIII próby zjednoczenia Państwa Polskiego niejednokrotnie wychodziły od piastowskich ksiąząt śląskich. Przetrwały zaś okres politycznego rozstania silne więzy kulturalne i duchowe tych ziem z Macierzą. Dlatego, mimo bezustannych zakusów germanizacyjnych, polski charakter tych ziem przetrwał w rozlicznych pomnikach przeszłości, w drukowanych tu książkach i czasopismach, w sędziwych nazwach miejscowości, a nade wszystko w wiecznie żywej mowie pracowitego i twardego ludu śląskiego.

Nie ustawały wysiłki Polski, zmierzające do odzyskania straconych w wieku XIV piastowskich ziem, tej kolebki Państwa Polskiego, zamieszkałej wciąż przez zwarte skupiska rodzimej ludności polskiej. Podejmował je Kazimierz Wielki, a po nim Jagiellonowie, podnosił i uzasadniał Hugo Kollątaj, a za nim polska lewica demokratyczna XIX wieku. Realnych kształtów nabrały koncepcje powrotu tych ziem do Macierzy dopiero jednak w programach lewicy — na czele z Polską Partią Robotniczą — w okresie drugiej wojny światowej. Urzeczywistnione zaś zostały czynem zbrojnym bohaterskiej Armii Radzieckiej, u boku której w rozgromieniu hitlerowskiej Rzeszy brało udział również Ludowe Wojsko Polskie. Radziecko-polskie braterstwo broni przyniosło więc wolność tym ziemiom, a gesto rozsiane po nich żołnierskie mogiły są najwymowniejszym dokumentem tej najnowszej historii. „Cum tacent — clamant”, chociaż milczą — mówią tym głośnie.

Wśród ludzi niosących życie w dymiące jeszcze, po wygasłej dopiero co pożodze wojennej, ruiny Wrocławia znaleźli się również ci, którzy podjęli zadanie utworzenia tu ośrodka polskiej myśli naukowej i szkół wyższych. Władza Ludowa Odrodzonej Polski powołała zaś tu pierwsze na Ziemiach Odzyskanych wyższe uczelnie — Uniwersytet i Politechnikę, które miały służyć realizacji wyraźnie określonych celów narodowych, społecznych i politycznych — ugruntowaniu polskiego oblicza Dolnego

Śląska i Ziemi Zachodnich, wyjaśnieniu i kształtowaniu nowych socjalistycznych stosunków społecznych wśród mieszkańców tych ziem, rozwijaniu polskiej myśli naukowej o skryształowanym obliczu ideowym, dla wzbogacania skarbnicy narodowej o wiedzę, która nie tylko objaśnia świat, ale daje nadto podstawę do jego zmiany dla szczęścia całej ludzkości.

Uniwersytet Wrocławski podjął więc od samego początku rolę czynnika integrującego i kształtującego narodową, społeczną i polityczną świadomość mieszkańców tych prastarych dzielnic piastowskich, kształtując swą naukową i dydaktyczną działalność pod przemożnym znamieniem epokowych wydarzeń, dzięki którym lud polski stał się gospodarzem ziem nasiąkniętych przez wieki polską krwią.

W swych murach skupiał stale rosnące grono pracowników naukowo-dydaktycznych, ożywionych myślą oddania wszystkich swych sił i umiejętności w wielkim dziele rozwijania nauki dla dobra socjalistycznej Ojczyzny i kształtowania umysłów młodych pokoleń w duchu socjalizmu. Kadra nauczycieli i wychowawców oraz coraz liczniejsza rzesza studiującej młodzieży były mocnym rysem charakteru polskiego Wrocławia, a opuszczający mury Uczelni i zasilający region dolnośląski, tworzyli nowe zastępy polskich fachowców i działaczy, najbardziej aktywną część nowego społeczeństwa polskiego tych ziem.

Na zaniedbany dawniej teren badań nad dziejami Śląska wkroczyli historycy Uniwersytetu Wrocławskiego, a ich rzetelnej pracy badawczej zawdzięczamy rozległą panoramę polskiej przeszłości Śląska i jego kultury oraz ruchów ludowych o wyzwolenie narodowe i społeczne, Humanistyka uprawiana na Uniwersytecie Wrocławskim, sięgająca do najlepszych postępowych tradycji, kształtowała i inspirowała kulturę miasta i regionu, dając poważny wkład w formowanie nowej, socjalistycznej kultury i moralności. Nauki prawne i społeczne, prócz dziedzin klasycznych, zajęły się nowymi zagadnieniami stosunków prawnych i socjalnych charakterystycznych dla społeczeństwa socjalistycznego i państwa ludowego.

To wzmacnianie i umacnianie polskości w takich odbywające się warunkach dało w rezultacie fenomen bez precedensu: z reguły uniwersytet jest późnym owocem rozwiniętego miasta, tu natomiast miasto rozwijało się faktycznie pod wpływem oddziaływań Uniwersytetu i innych wyższych uczelni.

Nauka uprawiana na Uniwersytecie Wrocławskim w wielu dziedzinach zasłynęła szeroko w Polsce i w świecie, a stale rosnące nakłady na nią są wymownym dowodem, jaką wagę do rozwoju nauki przykładają Partia i Państwo Ludowe. Nauka ta od początku służyła i nadal niezmiennie służy narodowi i gospodarce narodowej, ujawniając bogactwa naturalne regionu, ściśle współpracując z kopalnictwem i wielkim przemysłem Dolnego Śląska.

Ogromną doniosłość posiada również polityczna funkcja Uniwersytetu Wrocławskiego obejmująca praktycznie wszystkie dziedziny pracy i życia Uczelni. Uniwersytet kształci liczną kadrę naukową i zawodową wierną ideom socjalizmu i solidarności narodów walczących o wolność i sprawiedliwy ustrój społeczny. Kształci i wychowuje młode pokolenia na światłych i świadomych obywateli Ludowej Ojczyzny.

Wpływa na rozwój nauki i kultury socjalistycznej bliższych i dalszych regionów, kształtuje w kręgu tych ideałów świadomość, wyobraźnię i emocję społeczeństwa, wśród którego rozwija się i pracuje.

Cały dorobek Uniwersytetu Wrocławskiego w minionym okresie świadczy więc o tym, że postawione przed nim zadania zostały od początku podjęte prawidłowo i tak są w zasadzie do dziś realizowane. Niemal jest zwłaszcza wkład Uniwersytetu w rozwój nauki polskiej, w kształcenie szeregów inteligencji dla nowych socjalistycznych potrzeb naszego Narodu, w wyjaśnianie i kształtowanie socjalistycznych stosunków międzyludzkich.

Przedstawiana „Księga Jubileuszowa” zawiera szczegółowy opis działalności i dorobku Uniwersytetu w minionym ćwierćwieczu. Ma być ona zarówno dokumentem dziejów naszej Uczelni, jako też encyklopedycznym niemal informatorem i przewodnikiem po wszystkich jej sprawach.

*We Wrocławiu
w roku jubileuszowym 1970*

Rektor Uniwersytetu Wrocławskiego

WŁADYSŁAW FLORYAN

I. UNIWERSYTET WROCŁAWSKI PO DWUDZIESTU PIĘCIU LATACH

W dniu 15 listopada 1945 r. profesor Kazimierz Idaszewski wygłosił na Wydziale Elektrycznym pierwszy wykład w powiązanych wówczas wspólnotą organizacyjną i wspólną nazwą „Uniwersytet i Politechnika” uczelniach Wrocławia. W następnych dniach listopada rozpoczęły się zajęcia na wielu innych kierunkach. Ten „pierworodny” wykład nie był już okolicznościową prelekcją — a takich wygłoszono kilka dla przyszłych studentów w tygodniach poprzedzających tę datę — ale wytyczał początek drogi szkolnictwa wyższego w stolicy Dolnego Śląska. Był publiczną deklaracją gotowości polskiego środowiska naukowego w odzyskanym mieście do wypełniania obowiązków, jakie na pracowników nauki nałożyła wielowiekowa tradycja: nauczania i rozwijania prac badawczych. W tym akcie początkującym zajęcia dydaktyczne zamykał się równocześnie 6-miesięczny etap przygotowawczy, który ostatecznie rozproszył wątpliwości, czy w zrujnowanym mieście możliwe będzie rychłe podjęcie codziennej pracy uniwersyteckiej. Był to etap, który w dziejach polskiego szkolnictwa wyższego stanowi kartę godną szacunku i uznania¹.

Kiedy w dniach 9 i 10 maja 1945 r. podzielona na dwie sekcje „Grupa Naukowo-Kulturalna m. Wrocławia”, przekształcona później na autonomiczną „Delegaturę

¹ Szczegółową kronikę wydarzeń po przybyciu grupy pionierskiej do Wrocławia podaje książka Stanisława Kulczyńskiego, *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*, Wrocław 1955. Najpełniejsze materiały do historii pierwszego dziesięciolecia przekazuje praca zbiorowa *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945—1955*, t. I-II, Wrocław 1959 i późniejsza jej kontynuacja *Uniwersytet Wrocławski w latach 1956—1959*, Wrocław 1959. W szkicu niniejszym korzystano również z opracowań: K. W. Szarski, *Piętnastolecie Uniwersytetu Wrocławskiego*, „Rocznik Wrocławski”, t. III/IV, Wrocław 1966, s. 58-86; *Nauka polska we Wrocławiu w latach 1945—1965 i jej znaczenie społeczne*, Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, Wrocław 1965, s. 1-158; Alfred Jahn, *Wrocław ośrodkiem nauki i kultury*, [w:] *XX-lecie szkół wyższych we Wrocławiu 1945—1965*, przedruk z „Życia Szkoły Wyższej”, Warszawa 1965, nr 7-8, s. 3-8; Stefan Kaczmarek, *Uniwersytet Wrocławski w pierwszym dwudziestolecu Polski Ludowej*, tamże, s. 9-23; Jan Trzynaśdowski, *Dorobek naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego*, tamże, s. 24-38; Materiały, dotyczące lat 1966—1969, czerpano z inauguracyjnych sprawozdań rektorskich.

Ministerstwa Oświaty na Dolny Śląsk”, pod dowództwem prof. Stanisława Kulczyńskiego przedzierała się przez ulice płonącego jeszcze wówczas miasta, aby zabezpieczyć choć w części ocalałe budynki byłego Śląskiego Uniwersytetu i Wyższej Szkoły Technicznej dla przyszłych polskich uczelni Wrocławia, zastała właściwie szczątki mienia materialnego dawnego uniwersytetu². W gruzach leżały budynki Instytutu Chemii przy ul. Grodzkiej 8, Instytutu Mineralogiczno-Petrograficznego wraz z muzeum i Geologiczno-Paleontologicznego, wyposażonego również w zbiory muzealne przy ul. Szewskiej 38/39, zwaliskiem ruin był budynek przy ul. Św. Marcina 9 — siedziba Instytutu Geograficznego oraz seminariów: filologii romańskiej, angielskiej i fizyki teoretycznej, wypalone mury pozostały po okazałym gmachu Instytutu Fizyki, zamkniętym ul. Kanonia, placem Kościelnym i ul. Św. Idziego, niewielkie fragmenty elewacji znakowały miejsce po dwu budynkach przy pl. Polskim stykających się tylną ścianą z ul. J. E. Purkyniego; w pierwszym miały pomieszczenia Instytuty: Historii Sztuki, Dziejów Przed- i Wczesnohistorycznych oraz seminaria archeologii chrześcijańskiej, w drugim matematyka i Instytut Fizjologii Pracy. Już po przyjeździe grupy polskiej w nocy z 10 na 11 maja spalił się zespół budynków na Wyspie Piaskowej, tj. Instytut Wschodni, dom organizacji studenckich i kościół Św. Anny, dokąd wyrzucono w nieładzie prawie połowę nie wywiezionych zbiorów (ok. 300 000 tomów) z usytuowanego po przeciwnej stronie ulicy Św. Jadwigi zabytkowego gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej, który zajęło niemieckie dowództwo twierdzy. Zbiory te spaliły się doszczętnie.

Takie były zniszczenia całkowite. Nie na tym jednak kończy się lista strat, jakie poniósł Uniwersytet w czasie długich tygodni oblężenia. Nie nadawał się do użytku gmach główny Uniwersytetu, pogruchotany bombami i rozdarty na dwie połowy. Zlokalizowane tu były komórki administracyjne wszystkich szczebli i cały Wydział Prawa i Nauki o Państwie byłego uniwersytetu niemieckiego. Zniszczenia wypalonych częściowo wewnątrz, dachów i fragmentów murów zewnętrznych Biblioteki Głównej Na Piasku były tak duże, że po długotrwałym remoncie generalnym dopiero w 1959 r. został w całości oddany do zagospodarowania. W budynku Instytutu Zoologii w ruinie leżało jedno skrzydło, w pozostałej części bomby zapalające zniszczyły dwa górne piętra. W ocalałych resztkach budynku Instytutu Botanicznego można było początkowo zabezpieczyć miejsce zaledwie dla dwu katedr. Szklarnie wymagały odbudowy od podstaw³.

² W skład 26-osobowej grupy pionierskiej wchodziłi późniejsi pracownicy Uniwersytetu: dyr. A. Knot, W. Kozak, dr T. Baranowski, dr A. Dzioba, mgr J. Gębczak, dr W. Gorzelany, Z. Gostomska, mgr S. Józkiwicz, mgr F. Kuczera, T. Nowakowski, dr T. Owiński, dr S. Szpilczyński, ptof. J. Zwierzycki oraz studenci: A. Gawel, M. Gębczak, R. Jaworski, T. Herzig i E. Mielcarzewicz. Do grupy tej przyłączyli się wywiezieni na roboty przymusowe do Wrocławia: doc. E. Marczewski, późniejszy rektor Uniwersytetu, inż. D. Smoleński, od r. 1951 rektor Politechniki, i mgr E. Zubik, obecnie docent i kierownik Katedry Fizjologii Zwierząt.

³ W dotychczasowych publikacjach zestawienia budynków zniszczonych nie były kompletne, dlatego podano tu pełną listę strat, wraz z ich lokalizacją i przeznaczeniem w systemie organizacyjnym uniwersytetu niemieckiego.

Nad tym cmentarzyskiem ruin górowała jak wyspa grupa budynków w końcowej partii ul. Szewskiej z zabytkową dominantą architektoniczną pod nrem 49 — dawną siedzibą Piastów legnicko-brzeskich. Zajmowały dawniej ten budynek audytoria b. Wydziału Teologii Ewangelickiej oraz następujące seminaria: sławistyczne, filologii klasycznej, indogermanistyczne, orientalistyczne i zakłady studium historycznego. Gmach ten wraz z sąsiednim pałacem renesansowym pod nrem 48, biurowcem po przeciwnej stronie ulicy (nr 36) i pobliską kamienicą czynszową przy pl. Nankiera 4 oddany został Wydziałowi Humanistycznemu. Jedyne to Wydział, który częściowo przynajmniej z ocalałych budynków uniwersyteckich łącznie z uzupełnieniami od początku otrzymał zabezpieczenie lokalowe w korzystnej koncentracji przestrzennej, odpowiadające ówczesnym jego potrzebom.

W mniej zniszczonej wschodniej części miasta w dobrym stanie zachowały się budynki Obserwatorium Astronomicznego. Z innych zespołów lokalowych usytuowanych w tej samej dzielnicy, które weszły w skład centralnej początkowo uczelni Wrocławia, działania wojenne poczyniły duże szkody w zabudowie klinik, mniej natomiast ucierpiała Politechnika i kompleks budynków Oddziału Rolnictwa przy ul. Norwida, w systemie organizacyjnym uniwersytetu niemieckiego związanego z Wydziałem Nauk Przyrodniczych.

Przygotowanie budynków i zabezpieczenie ocalałych resztek ich mienia dla powstającej Wszechnicy Śląskiej — pomyślanej od początku jako duży ośrodek akademicki, ponieważ wyniszczone okupacją Państwo potrzebowało całych zastępów dobrych specjalistów z wyższym wykształceniem, a tym bardziej potrzebował ich region śląski — postawiło przed niewielką grupą pionierów zadania bardzo trudne. Trzeba było oszkląć tysiące okien, usunąć zwalę gruzów z ulic i budynków uniwersyteckich, nadających się do remontów, najwięcej jednak wysiłków wymagała rekonstrukcja dachów zrujnowanych nawet w budynkach ocalałych. W chaosie pierwszych tygodni pokapitulacyjnych trudno było o robotników fachowo przygotowanych do tego typu robót, brali się więc do nich profesorowie, blisko setka kandydatów na studia nie istniejącej jeszcze uczelni, zasilona później 300-osobową grupą studentów, skierowanych do Wrocławia z przeludnionych szkół wyższych Krakowa, i ochotniczo werbowani robotnicy. Chociaż w takich warunkach rekonstruowane dachy wyglądały „jak skóra jeża”, jak to później żartobliwie określił Rektor Kulczyński, to już w sierpniu około 80 budynków zabezpieczono dla przyszłej sieci szkół wyższych Wrocławia.

Budynki te były jednak prawie całkowicie pozbawione niezbędnych pomocy naukowych. Wobec szybkich ruchów wojsk radzieckich i polskich po przełamaniu frontu hitlerowskiego nad Wisłą, już 20 stycznia 1945 r. niemiecki kurator szkół wyższych we Wrocławiu zarządził ewakuację personelu nauczającego, wyposażenia aparaturowych, zbiorów bibliotecznych i muzealnych. Urządzenia techniczne wywieziono w głąb Niemiec, księgozbiory zaś i archiwalia rozlokowano po wsiach i miasteczkach Dolnego Śląska. Szczęśliwym trafem dyrektor A. Knot, od początku organizator Biblioteki Głównej, odnalazł w skrytce Miejskiej Kasy Oszczędności,

zajmującej część pomieszczeń w budynku Biblioteki Miejskiej przy ul. Szajnochy, przemianowanej wówczas na Bibliotekę Uniwersytecką, dokumenty ewakuacyjne, informujące o punktach rozlokowania zbiorów wywiezionych z Wrocławia. W pospiesznej akcji rewindykacyjnej, prowadzonej w ciężkich warunkach i przy stałym niedoborze środków transportu z rozrzuconych po całym województwie składów, z opuszczonych we Wrocławiu antykwariatów i prywatnych bibliotek naukowych ocalało około 3 miliony tomów książek, w tym 400 000 woluminów dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej, a ponadto cenne zbiory mineralogiczne, archeologiczne, antropologiczne, etnograficzne i sporo archiwaliów. Nie wszystko jednak udało się odzyskać. Jak wspomina Rektor Kulczyński, około 60 schowków prowincjonalnych „nie uniknęło zniszczeń, ognia i rabunku”⁴.

Tak oto zapobiegliwość garstki ludzi przywracała życie zdewastowanym budynkom dydaktycznym i kładła trwałe podwaliny pod uczelnie Wrocławia, które niebawem miały wielokrotnie przewyższać przedwojenne szkoły niemieckie. Osiągnięciom tych pionierskich wysiłków dał świadectwo organizator nauki wrocławskiej, Stanisław Kulczyński, w słowach zasługujących na przypomnienie w chwili, gdy dokonujemy obrachunku wyników minionego ćwierćwiecza:

„Jest rzeczą niezwykłą, jak w garstce ludzi, których większość spędziła życie nad książką i mikroskopem, sytuacja wyzwoliła nieprzeczuwane energie i umiejętność stawiania czoła najbardziej nieprzewidzianym okolicznościom [...]. Męczeńska tragedia Warszawy zakrzepła w żyłach jej obrońców, pięcioletnia tułaczka po lasach, nędza obozów zagłady, żywa w pamięci ich ofiar, wizja krwawych dni lipcowych utajona w sercach lwowian — wszystka krew przelana i zdeptana butem wroga złożyła się na ten nabój energii, który w pamiętnych dniach wyzwolenia strzelił jak raca, rozszpując się w świetliste warkocze cyny”.

Gdy stan porządkowania budynków i wyniki koncentracji we Wrocławiu ponemieckich księgozbiorów i pomocy naukowych stworzyły realne możliwości rozpoczęcia normalnej pracy w bliskiej perspektywie czasowej, dekret Rządu PRL z dnia 24 sierpnia 1945 r. usankcjonował prawnie ten stan rzeczy. Dekret ten powołał wprawdzie do życia Uniwersytet Wrocławski i Politechnikę Wrocławską jako dwie odrębne prawnie i organizacyjnie państwowe szkoły akademickie, w praktyce jednak obydwie uczelnie do r. 1951 tworzyły wspólnotę organizacyjną⁵. Za symbiozą taką przemawiała sytuacja lokalowa i aparaturowa, a także stan kadry nauczającej. Pozbawione całkowicie bazy materialnej dyscypliny uniwersyteckie, jak matematyka, fizyka i chemia musiały być zlokalizowane na Politechnice, w dodatku niewystarczający stan kadry do prowadzenia zajęć dla studentów oddzielnie w każdej uczelni przemawiał za unifikacją dydaktyki. Wspólnotę organizacyjną utwierdziła w praktyce na okres pięcioletni unia personalna urzędu rektorskiego (prof. Kul-

⁴ Zob. *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*, Wrocław 1955, s. 47.

⁵ Szczegółowe zestawienie aktów normatywnych, regulujących status prawny Uniwersytetu i Politechniki podaje Józef Fiema w rozdziale „Organizacja”, w cyt. wyżej opracowaniu *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945—1955*, t. I, przypisy na s. 23-62.

czyński nominację na rektora Uniwersytetu otrzymał 4 XI 1947 r. i oddzielnym aktem nominacyjnym na rektora Politechniki 15 XI 1947 r.), a ponadto wspólny Senat, wspólny budżet i system administracyjny, wspólne domy akademickie, stołówki dla pracowników i młodzieży studiującej. Obydwie szkoły, pomimo wspólnoty celów, miały wszakże sporo problemów własnych, wynikających z odmiennych cech konstytutywnych każdej z nich z osobna. Te interesy odrębne reprezentowały urzędy prorektorskie (dla Uniwersytetu prof. Loria, później prof. J. Kowalski, dla Politechniki prof. Sucharda) i podporządkowane im oddzielne komisje senackie.

Działalność dydaktyczną i naukową rozpoczynała Politechnika jako uczelnia 4-wydziałowa, o składzie specjalizacji typowym dla tego typu szkół. Wobec bardziej złożonych problemów stanęli organizatorzy Uniwersytetu. Pamiętać należy, że w kształtującym się środowisku naukowym Wrocławia znalazły się dość silne zespoły reprezentujące tradycje i doświadczenia lwowskich szkół akademickich, jak Studium Rolnego, Akademii Medycyny Weterynaryjnej, Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego. Zespoły te należało wykorzystać i stworzyć dla ich działalności odpowiadające realnej sytuacji komórki organizacyjne. Rozwiązania praktyczne poszły w dwu kierunkach. Na Uniwersytecie, obok tradycyjnych dla tego typu uczelni wydziałów, jak Humanistyczny, Prawno-Administracyjny, Matematyki, Fizyki i Chemii, Nauk Przyrodniczych (choćby dekret z 24 VIII 1945 r. przewidywał wspólnotę organizacyjną tych dwu fakultetów i określał je wspólną nazwą Wydział Matematyczno-Przyrodniczy) i Lekarski, powstał również Wydział Medycyny Weterynaryjnej i Wydział Rolnictwa z Oddziałem Ogrodniczym. Z repatriowanych ze Lwowa pracowników Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego, korzystając z daleko idącej pomocy kadry naukowej Wydziału Prawno-Administracyjnego, a początkowo także z gościny lokalowej, w r. 1946 prof. Kamil Stefko zorganizował odrębną Wyższą Szkołę Handlową.

Tak ukształtowany system organizacyjny nie uległ większym zmianom do początków 1950 r. Ten blisko pięcioletni okres cechuje stabilizacja wspólnoty szkół wyższych i ich wszechstronna rozbudowa. Wzrósł znacznie skład osobowy samodzielnych i pomocniczych pracowników naukowych. Kadre nauczającą, której zrąb podstawowy tworzyli pracownicy uczelni lwowskich, pomnożyli badacze z Wilna, Krakowa i Poznania. Gdy w dniach rozpoczęcia pracy w Uniwersytecie czynnych było 118 katedr (na 160 przewidzianych do obsadzenia w najbliższych latach), pod koniec okresu uczestniczyło już w pracach dydaktycznych i naukowych 143.

W oparciu o wzory organizacyjne uczelni przedwojennych katedry o specjalizacjach pokrewnych łączyły się dość wcześnie w wieloosobowe ogniwa nadrzędne — instytuty. Znaczna część tych jednostek organizacyjnych, jak Instytut Matematyczny, Zoologiczny, Botaniczny, Geograficzny i Filologii Klasycznej miała charakter trwałe, inne, jak Historii Literatury Polskiej, Historii Geologiczno-Mineralogiczny przekształciły się szybko w katedry zespołowe. W późniejszych latach powstały jeszcze 3 dalsze instytuty: Astronomiczny (1957), Fizyki Teoretycznej (1960) i Nauk Geologicznych (1967).

Miernikiem najlepiej jednak ilustrującym procesy rozwojowe Uniwersytetu jest gwałtowny wzrost liczby młodzieży studiującej. Gdy w roku akademickim 1945/46 przyjęto na pięć wydziałów, odpowiadających dzisiejszej strukturze Uniwersytetu, 1271 studentów, to pod koniec okresu, tj. w roku akademickim 1948/49, liczba ta już się potroiła.

Cechą zmienną dla tego etapu rozwojowego Uniwersytetu jest szczególna troska o rozbudowę humanistyki wrocławskiej. Miała ona dostarczyć dobrze przygotowane kadry nauczycielskie dla rosnących potrzeb szkolnictwa średniego na szybko zaludnianych obszarach ziem odzyskanych oraz pracowników instytucji kulturalnych, ale miała także powracającą po wiekach na prastare ziemie piastowskie ludność polską uczyć Śląska i jego polskiej przeszłości. Te szczególne zadania wrocławskiego ośrodka humanistycznego tak określił Rektor Kulczyński w przemówieniu na inauguracji pierwszego roku pracy Uniwersytetu, w dniu 9 czerwca 1946 r.:

Z myślą o naukowym wypracowaniu polskości Śląska w świetle historii języka i kultury pomyślano na szeroką skalę Wydział Humanistyczny. Humanistyka winna być fasadą Śląskiej Wszechnicy. Nasz ośrodek naukowy ma za zadanie przede wszystkim wydobyć na jaw prawdę, że powrót nasz na zachód jest powrotem do rodzinnego gniazda, z którego nas brutalnie wyrzucono. Prawdę tę musimy uświadomić opinii zagranicznej i własnemu społeczeństwu.

W okresie tym stabilizacji i rozbudowie dyscyplin w katedrach Uniwersytetu towarzyszy szybki rozwój równoległych organizacji naukowych. Wrocław obiera sobie za siedzibę zarząd główny Polskiego Towarzystwa Archeologicznego (listopad 1945) i Polskiego Towarzystwa Antropologicznego. Dnia 7 III 1946 r. powstało Wrocławskie Towarzystwo Naukowe typu akademickiego z 6 wydziałami. Wiele ogólnopolskich organizacji naukowych powołuje tu oddziały filialne. Już 20 października 1945 r. odbyło się pierwsze posiedzenie naukowe Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Matematycznego. W r. 1946 rozpoczęły działalność: Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii, Koło Okręgowe Miłośników Języka Polskiego oraz lokalne oddziały Towarzystwa Geograficznego, Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika, Polskiego Towarzystwa Chemicznego, Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Polskiego Towarzystwa Fizycznego, Towarzystwo Miłośników Astronomii.

W r. 1946 przeniósł się ze Lwowa do Wrocławia Zakład Narodowy im. Ossolińskich i rychło rozpoczął działalność w obydwu pionach: bibliotecznym i wydawniczym. Humanistyka wrocławska otrzymała w ten sposób dobrze wyposażoną bazę materiałową dla celów dydaktycznych i badań naukowych.

Miarą zaufania do młodego środowiska naukowego Wrocławia i pomyślnych perspektyw jego rozwoju na przyszłość były tu właśnie organizowane placówki redakcyjno-wydawnicze ogólnopolskich czasopism naukowych. We Wrocławiu odnawia się edytorsko po przerwie wojennej centralny organ polonistów „Pamiętnik Literacki” i czasopismo filologów klasycznych „Eos”. Stąd wywodzi się początek wydawnictwa ciągłego archeologów polskich „Archeologia”. Tutaj powstają

wysoko cenione w nauce światowej centralne czasopisma naukowe matematyków, jak „Studia Mathematica”, „Colloquium Mathematicum” i „Zastosowania Matematyki”.

Nie było więc środowisko naukowe Wrocławia nawet u swych początków izolowaną wyspą, skazaną przez długie lata na borykanie się z trudnymi problemami własnego losu, jakie narzuciła mu zastana sytuacja. Zapewne, koncentrować ono musiało uwagę na owych problemach własnych, ale równocześnie uczestniczyło czynnie w odbudowie nauki polskiej.

W tych latach pracownie Uczelni nawiązują pierwsze kontakty z nauką światową. Wydarzeniem o dużej wadze międzynarodowej był zorganizowany we Wrocławiu w dniach 25-28 sierpnia 1948 r. Światowy Kongres Intelktualistów w Obronie Pokoju. Przygotowanie zjazdu i funkcje gospodarza przypadły Uczelni wrocławskiej. Wśród uczestników Kongresu było wielu pracowników nauki, dawało to okazję do spotkań i wymiany doświadczeń naukowych. Ponadto w tych początkowych latach wrocławskie placówki naukowe odwiedziło 38 wybitnych uczonych z następujących krajów: Anglia (3), Czechosłowacja (6), Francja (8), Jugosławia (1), Węgry (2), Stany Zjednoczone AP (4), Związek Radziecki (11). Ze strony Uniwersytetu, ograniczając zestawienie do wyjazdów na najważniejsze kongresy międzynarodowe, bawiło za granicą 12 pracowników naukowych.

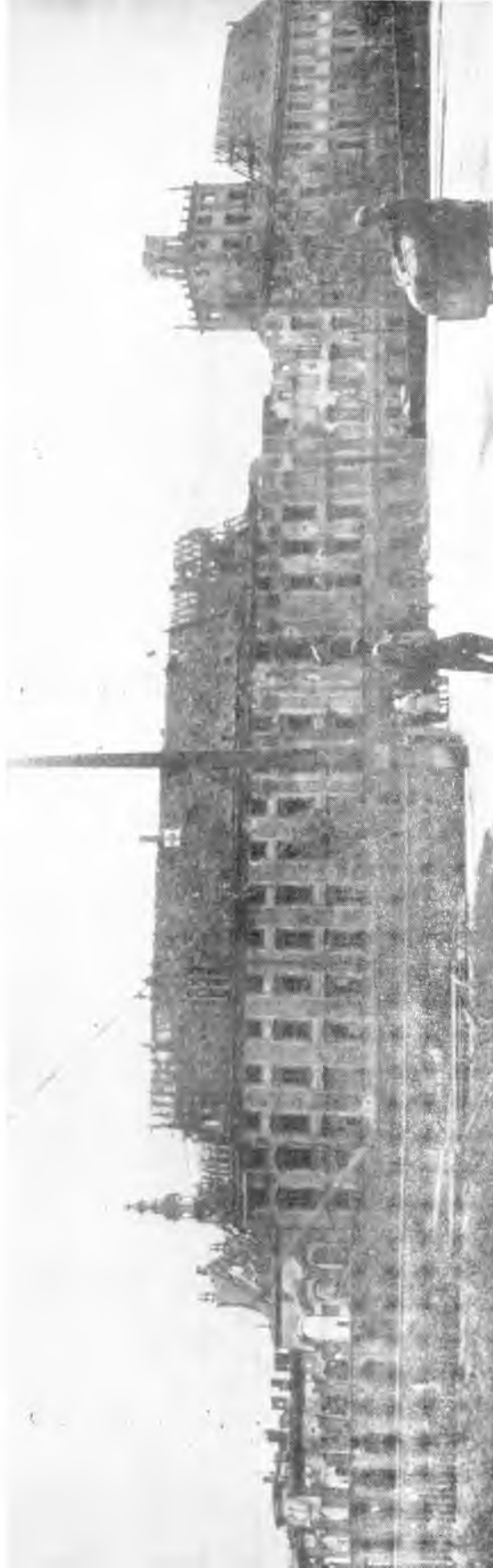
W styczniu 1950 r. Wydział Lekarski wraz z Oddziałem Stomatologicznym oddzielił się od pnia macierzystego i przekształcił w samodzielną Akademię Medyczną, podległą organizacyjnie Ministerstwu Zdrowia. Fakt ten przyjmujemy jako cezurę początkową nowego etapu rozwojowego szkolnictwa wyższego we Wrocławiu, dla którego jako datę końcową przyjąć należy rok akademicki 1954/55. Jest to okres, w którym z wspólnoty organizacyjnej ukształtował się nowy system szkół wrocławskich, a ponadto w obrębie uczelni macierzystej dokonały się daleko idące przeobrażenia.

Z początkiem roku akademickiego 1951/52 usamodzielniała się Politechnika, która zresztą od początku była członem równorzędnym wspólnoty i miała organ wykonawczy, tj. urząd prorektorski oraz Komisję Senacką jako kolegialną reprezentację, a zarazem rzecznika interesów szkoły. W tym samym czasie z uniwersyteckich wydziałów Rolnictwa i Medycyny Weterynaryjnej powstała osobna Wyższa Szkoła Rolnicza. Był to naturalny i pomyślny proces rozwojowy. Kierunki te w ciągu pięciolecia do tego stopnia rozbudowały swe składy osobowe i dyscypliny naukowe, że dojrzały już w pełni do samodzielnego życia, co więcej — przedłużanie symbiozy z rozrosłą już wielocłonową wspólnotą byłoby raczej czynnikiem hamującym ich dalszy rozwój.

W pozostałych po tych metamorfozach organizacyjnych wydziałach Uniwersytetu, zwłaszcza w dwu, nastąpiły poważne zmiany. Dotychczasowy Wydział Humanistyczny podzielił się na dwa fakultety: Filologiczny i Filozoficzno-Historyczny. Przekształceniom tym towarzyszył pewien kryzys humanistyki wrocławskiej. Zrodziły się bowiem wówczas tendencje, skorygowane później, do tworzenia silnych

szkół centralnych, obejmujących programem nauczania możliwie wszystkie uprawiane w uniwersytetach dyscypliny przy równoczesnej redukcji katedr i kierunków kształcenia w uniwersytetach regionalnych. Uniwersytet Wrocławski utracił wówczas katedry Filologii Romańskiej i Angielskiej, zwinęte również zostały kierunki nauczania na filologii słowiańskiej i orientalnej. Niekorzystnie ukształtowała się także sytuacja na Wydziale Filozoficzno-Historycznym. Z dotychczasowych 10 kierunków nauczania pozostało zaledwie 2 (w zakresie historii i historii kultury materialnej). Na Wydziale Nauk Przyrodniczych stan katedr zmniejszył się o dwie: Planowania Przestrzennego i Genetyki. Konsekwencją specyficznej sytuacji, o której wspomniano już poprzednio, było rozbicie, z chwilą oddzielenia się Politechniki od wspólnoty z Uniwersytetem, usługowego dotychczas dla obydwu uczelni Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Został on wówczas rozczłonkowany na dwa fakultety: Matematyczno-Fizyczny, który pozostał przy Uniwersytecie (Politechnika stworzyła własne komórki organizacyjne dla tych przedmiotów), i Chemiczny, włączony do Politechniki. Po dwu latach, tj. w roku akademickim 1954/55, udało się przywrócić ten kierunek, ważny zarówno dla naukowego, jak i dydaktycznego rozwoju Wydziału. Na początek powstała wówczas tylko Katedra Chemii Nieorganicznej. W nowej sytuacji ten człon organizacyjny Uniwersytetu mógł przybrać dawną nazwę: Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii.

Na wydziałach, na których nie było bądź tylko przejściowo istniały instytutowe zrzeszenia katedr (Filologiczny, Filozoficzno-Historyczny, Prawa), upowszechniła się wówczas szeroko praktykowana zasada łączenia jednoosobowych katedr w obrębie tych samych dyscyplin w katedry zespołowe lub jednostek o pokrewnej problematyce przedmiotowej w zespoły katedr. W wyniku tych przeobrażeń przy zachowaniu — z nielicznymi wyjątkami — całego potencjału ludzkiego (tylko na Wydziale Filologicznym po likwidacji romanistyki i anglistyki pracownicy tych kierunków przenieśli się do innych środowisk naukowych) zmniejszyła się znaczni eilość katedr czynnych. Ten system organizacyjny: instytuty, katedry zespołowe, zespoły katedr (pozostać oczywiście musiała dalej pewna grupa katedr jednoosobowych) utrzymał się z nieznacznymi wyjątkami do końca roku akademickiego 1968/69 i można go uznać w pewnym sensie za etap przygotowawczy do dokonanej w roku 1969/70 zasadniczej przebudowy struktury organizacyjnej szkół wyższych, o czym będzie jeszcze mowa poniżej. Po dokonanych zmianach pod koniec roku akademickiego 1951/52 ilość katedr zmniejszyła się do 66, samodzielnych pracowników naukowych (profesorów, docentów, zastępców profesora) do 78, pomocniczych pracowników nauki we wszystkich kategoriach zatrudnienia do 247. Redukcje kierunków nauczania pociągnęły za sobą nieuchronnie wyraźny spadek, zwłaszcza na Wydziale Filozoficzno-Historycznym (zob. szczegółowe dane w Rozdziale III), stanu ilościowego studentów; było ich wówczas na wszystkich wydziałach 2370. Stan nie uległ większym zmianom do końca okresu, tj. do roku akademickiego 1954/55 (katedr 67, pomocniczych pracowników 231, studentów 2363). Wzrosła tylko znacznie, bo do 93 osób, liczba samodzielnych pracowników naukowych. Powołana w r. 1952 Cen-

Ruiny gmachu głównego Uniwersytetu po kapitulacji Festung Breslau maj 1945

Inauguracja roku akademickiego 1945/46 w dniu 9 VI 1946

Inauguracja roku akademickiego 1969/70 w dniu 4 X 1969

Prof. dr Stanisław Kulczyński, organizator nauki wrocławskiej i pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki w okresie 10 V 1945-31 XI 1951

**Prof. dr Jan Mydlarski — rektor Uniwersytetu
w okresie 1 XII 1951-31 XI 1953. Zmarł
4 IV 1956**

**Prof. dr Edward Marczewski — rektor Uni-
wersytetu w okresie 1 XII 1953-31 X 1957**

Prof. dr Kazimierz Szarski — rektor Uniwersytetu w okresie 1 XI 1957-31 VIII 1959.
Zmarł 18 I 1960

Prof. dr Witold Świda — rektor Uniwersytetu w okresie 1 IX 1959-31 VIII 1962

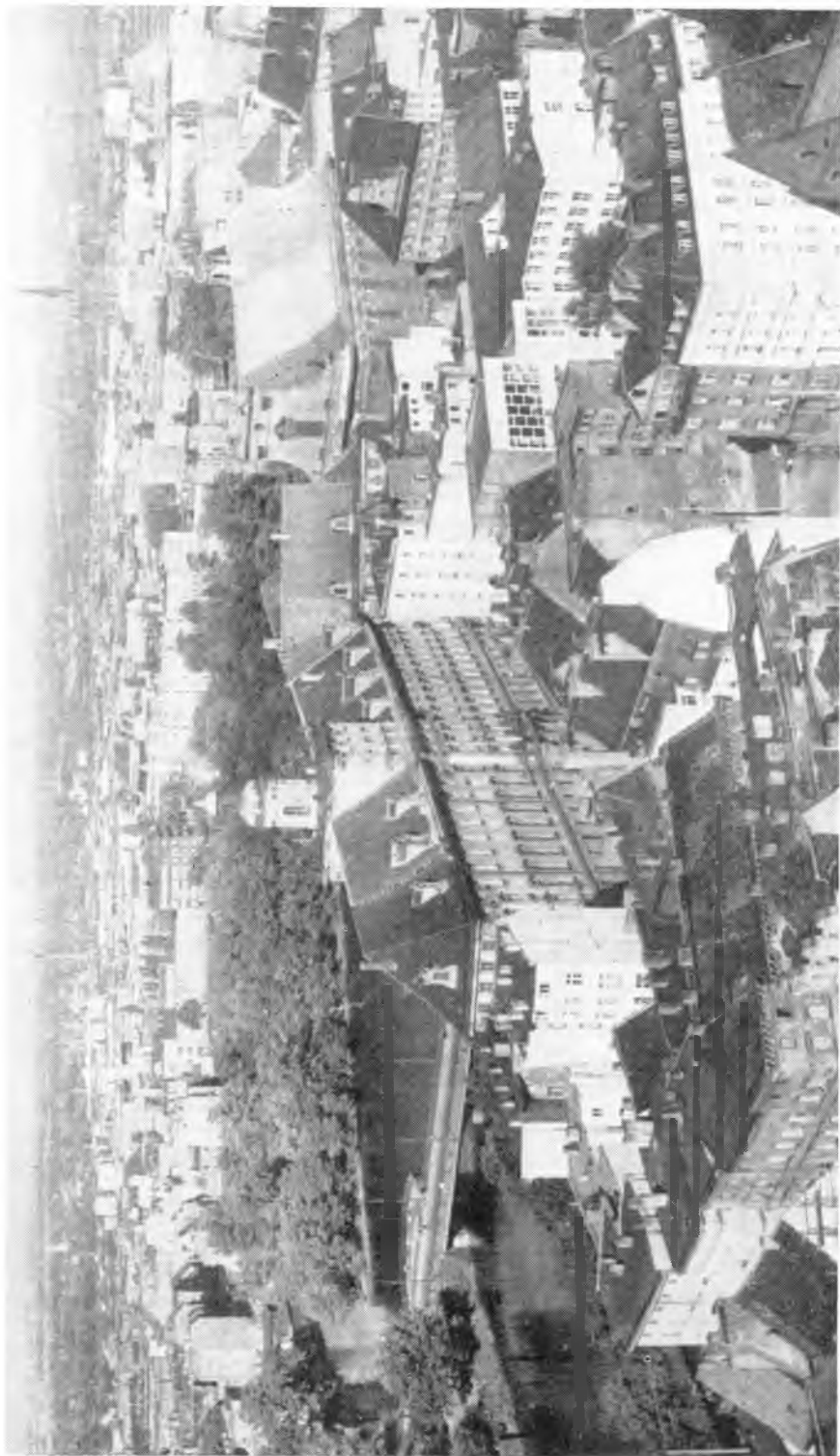
Prof. dr Alfred Jahn — rektor Uniwersytetu w latach 1 IX 1962-31 VIII 1968

Prof. dr Włodzimierz Berutowicz — rektor Uniwersytetu od 1 IX 1968

Aula Leopoldina po odbudowie i odnowieniu polichromii

Gmach główny Uniwersytetu w pejzażu urbanistycznym

tralna Komisja Kwalifikacyjna dla Pracowników Nauki awansowała kilkunastu uzdolnionych pomocniczych pracowników Uniwersytetu na docentów.

W wewnętrznym życiu Uczelni odnotować należy dwa ważne wydarzenia. Z końcem października 1951 r. odszedł z Wrocławia, powołany na wysokie stanowisko państwowe zastępcy przewodniczącego Rady Państwa, prof. Stanisław Kulczyński, organizator środowiska naukowego Wrocławia i pierwszy Rektor Uniwersytetu i Politechniki. Uchwała Rady Ministrów z 12 kwietnia 1952 nadała Uniwersytetowi imię Bolesława Bieruta.

W 1955 r. Uniwersytet, a wraz z nim wszystkie uczelnie, które w 1945 r. wspólnie rozpoczęły służbę dla osiadłego na Dolnym Śląsku społeczeństwa polskiego, wchodził w drugie dziesięciolecie. Z tej okazji 15 listopada w obecności ministra i wiceministra szkolnictwa wyższego, pod przewodnictwem pierwszego rektora „Wszchnicy Śląskiej” odbyła się w Auli Leopoldyńskiej okolicznościowa sesja. Obrachunek dokonany wówczas zamykał się w stwierdzeniu, że z posiewu rzuconego przed 10 laty w ruiny miasta wyrosło 8 szkół wyższych, gotowych do kształcenia młodzieży w różnych specjalizacjach zawodowych, że z nikłych załóżków początkowych powstało środowisko, które zajmuje poważne miejsce w nauce i kulturze narodowej.

Uroczystości rocznicowe dały także okazję do spojrzenia w przyszłość i określenia zadań na następne lata, tym bardziej że potrzeby rozwijających się różnych dziedzin życia domagały się szybkiego pomnażania kadr inteligencji zawodowej. Przewidywana już dawniej konieczność rozbudowy świadczeń Uczelni w zakresie nauczania wymagała przede wszystkim powiększenia kierunków dydaktycznych. Taki program rozwojowy zaostrzał z kolei problem inwestycji lokalowych na wszystkich wydziałach, pałacy zwłaszcza w naukach ścisłych, bowiem matematyka i chemia w dalszym ciągu nie miały własnych pomieszczeń i korzystały z gościny Politechniki.

Nie zatem data rocznicowa, ale nowe zadania, przed jakimi stawała Uczelnia w najbliższej perspektywie czasowej, oraz istotne przemiany, jakie się później dokonały, skłaniają do uznania roku akademickiego 1955/56 za początek kolejnego etapu rozwojowego w jej dotychczasowej historii.

Określonym poprzednio zamierzeniom programowym towarzyszyły sprzyjające warunki. Przewyciężenie tendencji centralistycznych otwierało szerokie możliwości równomiernego rozwoju regionalnych instytucji naukowych i kulturalnych. Jednym z wykładników nowej orientacji była nowelizacja ustawy o szkołach wyższych⁶. Wprowadzała ona w życie zasadę obieralności władz uczelni.

W nowych warunkach w systemie organizacyjnym Uniwersytetu dokonywały się stopniowo znaczne przeobrażenia. Objęły one przede wszystkim nauki humanistyczne, uszczuplone w latach poprzednich. Jak pilne było odnowienie humanistyki wrocławskiej, świadczy o tym decyzja Senatu, powołująca specjalną komisję senacką złożoną z rektora i dziekanów wszystkich trzech wydziałów nauk społecznych

⁶ Ustawa z 10 IX 1956, Dz. U. 1956, nr 41, poz. 185.

która miała przygotować program ich rozbudowy. Przygotowane wówczas propozycje zyskały aprobatę Rady Głównej i Ministerstwa. W rezultacie podjętych starań 1 XII 1956 r. powstała Katedra Bibliotekoznawstwa, w roku akademickim 1957/58 wznowiła działalność zlikwidowana przed sześcioma laty Katedra Filologii Romańskiej, zmienione na zakład studium filologii indyjskiej, po zwinięciu Katedry Filologii Orientalnej, otrzymało status organizacyjny katedry. Powstała jako nowa jednostka naukowo-dydaktyczna Katedra Filologii Nowołacińskiej przy Instytucie Filologii Klasycznej. W wyniku tych decyzji Wydział Filologiczny rozrósł się do 12 katedr (w tym nie obsadzona Katedra Historii i Literatury Czeskiej) i w tym układzie organizacyjnym rozwijał działalność do końca roku akademickiego 1968/69. Dodać przy tym należy, że w r. 1965/66, a więc w 14 lat po zamknięciu wznowiła działalność Katedra Filologii Angielskiej; po skompletowaniu kadry naukowo-dydaktycznej i zakończeniu prac organizacyjnych pierwsi kandydaci rozpoczną studia z tego zakresu w roku akademickim 1970/71.

W sposób zasadniczy zmienił się w tym czasie system organizacyjny Wydziału Filozoficzno-Historycznego. Z połączonych dotychczas dyscyplin w studium historii kultury materialnej powstały Katedra Archeologii Polski i Katedra Etnografii, rozczłonkowana później na Katedrę Etnografii Polski i Katedrę Etnografii Ogólnej i Słowian. Studium historii, reprezentowane po r. 1951 przez dwie katedry, rozbudowało się do 7 katedr (w tym jedna nie obsadzona). Wznowiły działalność Katedry Filozofii oraz Socjologii, ponadto zaś powstała nowa katedra — Historii Sztuki Nowożytnej.

Na innych wydziałach, które nie przeżyły podobnych jak poprzednie zmian, w nowym okresie rozwojowym Uczelni sytuacja kształtowała się rozmaicie. Prawo utrzymało dotychczasowy stan katedr. Na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii zaszły dość znaczne zmiany, dokonywały się one jednak stopniowo, w miarę pomyślnego układu warunków do powoływania nowych specjalizacji naukowych. Studium chemii, reprezentowane dotychczas przez Katedrę Chemii Nieorganicznej, wzbogaciło się w r. 1956 o dwie dalsze: Chemii Organicznej oraz Chemii Fizycznej. Równocześnie z powstaniem w r. 1957 Instytutu Astronomii z wieloosobowej dotychczas katedry wyłoniły się 4 jednostki organizacyjne tego rzędu, stosownie do uprawianych w tej dyscyplinie specjalizacji szczegółowych. Podobnie rzecz się miała w zorganizowanym w r. 1960 Instytucie Fizyki Teoretycznej: czynne tam były 3 katedry, dopełnione w r. 1964 czwartą.

Na Wydziale Nauk Przyrodniczych zaszły zmiany nieznaczne. W r. 1956 powstała Katedra Mikrobiologii, a r. 1959 Katedra Biochemii. Z autonomicznych dotychczas 3 katedr na studium geologiczno-mineralogicznym powstał w r. 1957 zespół katedr pod jednoosobowym kierownictwem, rozszerzony w r. 1965 o czwartą.

Rozpoczęta w r. 1955/56 reorganizacja Uniwersytetu nie tylko zmieniła jego profil naukowo-dydaktyczny w ramach tradycyjnej struktury katedralnej, ale dokonał się równocześnie skok rozwojowy o doniosłych konsekwencjach dla wszystkich planów jego działalności. Gdy pod koniec pierwszego dziesięciolecia (r. akad.

1954/55) składał się on z 66 katedr, 96 samodzielnych pracowników, 231 pomocniczych, a 2363 studentów miało do wyboru 14 kierunków nauczania, bilans dwudziestolecia zamykał stan: 92 katedry, 130 samodzielnych pracowników nauki, 384 pomocniczych, ilość kierunków nauczania wzrosła do 21, a studentów do 8287 (w tym 4 646 na studiach stacjonarnych, 3086 — zaocznych i 555 — eksternistycznych).

W ciągu 20 lat Uniwersytet Wrocławski wyrósł na największą uczelnię na Ziemiach Zachodnich i Północnych. W konstelacji zaś uniwersytetów krajowych zajął 3 miejsce, po Uniwersytecie Warszawskim i Wszechnicy Jagiellońskiej.

Jubileusz dwudziestolecia obchodził Uniwersytet razem z innymi szkołami wyższymi Wrocławia jako gospodarz i organizator zjazdu naukowego wszystkich uczelni, instytutów naukowo-badawczych i innych instytucji o charakterze naukowym Ziemi Zachodnich i Północnych. Wzięli w nim udział rektorzy i pracownicy naukowci uczelni w Szczecinie, Olsztynie, Zielonej Górze, Opolu i Gliwicach, a więc z tych ośrodków, które pod rządami niemieckimi nie miały szkół wyższych. Uczestniczyli w nim również rektorzy zaprzyjaźnionych uniwersytetów im. Karola Marksa w Lipsku, im. Jana Ewangelisty Purkyniego w Brnie, dziekani politechnik w Kijowie i Dreźnie, z którymi Politechnikę Wrocławską łączyły więzy współpracy. Udział w tych uroczystościach przedstawiciele najwyższych władz partyjnych i państwowych, wiceprzewodniczącego Rady Państwa, prof. Stanisława Kulczyńskiego, członka Biura Politycznego KC PZPR Zenona Kliszki, wicepremiera Zenona Nowaka, oraz ministrów szkolnictwa wyższego, spraw zagranicznych i sprawiedliwości, rektorów i przedstawiciele kierownictwa innych uczelni polskich nadał obchodom jubileuszowym rangę wielkiego wydarzenia ogólnonarodowego.

Uroczystości jubileuszowe rozpoczęła w godzinach przedpołudniowych 22 listopada uroczysta akademicka zakończona nadaniem pięciu wybitnym uczonym stopni doktorów honoris causa. Te najwyższe odznaczenia, jakimi dysponuje szkoła akademicka, otrzymali wówczas: prof. Józef Macurek (ČSR), minister Adam Rapacki, prof. Wiktor Spicyn (ZSRR), prof. Hugo Steinhaus, prof. Kazimierz Tymieniecki i prof. Jan Wasilkowski.

Dwudniowa (23-24 XI) sesja naukowa, obradująca w 6 sekcjach na temat „Nauka a społeczeństwo na Ziemiach Zachodnich i Północnych”, dokonała gruntownej oceny współdziałania nauki na tych obszarach w rozbudowie administracji, instytucji gospodarczych, przemysłu i rolnictwa, a także jej roli w jedynym w swoim rodzaju procesie historycznym, który w ciągu 20 lat z przemieszanych przybyszów z różnych dzielnic Polski, wychowanych w różnych tradycjach i konwencjach obyczajowych, ukształtował społeczeństwo jednolite, niczym nie różniące się od społeczności innych regionów kraju.

Uroczysty przebieg miała akademicka w Hali Ludowej w dniu 23 XI, która przekształciła się w manifestacyjne spotkanie świata nauki z ludnością miasta. Skierowana w przemówieniu Zenona Kliszki deklaracja do społeczeństwa polskiego i opinii światowej o trwałości związków ziem odzyskanych z całością Państwa, racje takiego rozstrzygnięcia dziejowego uzasadniać wówczas mogła nie tylko historyczną gene-

złą polskośći tych ziem, ale owocami twórczego wysiłku władz państwowych i narodu, który w ciągu 20 lat dźwignął z ruin wypalone miasta, stworzył olbrzymi potencjał przemysłowy, rozwinął gospodarkę rolną, powołał i zapewnił pomyślne warunki rozwoju wielu instytucjom naukowym i kulturalnym.

Innym dowodem więzi Uniwersytetu ze społeczeństwem miasta i regionu były obchody w r. 1968 „Dni Rzemiosła Dolnośląskiego”. W dniu 10 maja w Auli Leopoldyńskiej odbyła się wspólna akademia Rady Izby Rzemieślniczej oraz Senatu i pracowników naukowych Uniwersytetu. Pamiętnym dla naszej Uczelni punktem programu tej uroczystości było przekazanie w darze Uniwersytetowi Wrocławskiemu z rąk prezesa Franciszka Juszczaaka insygniów rektorskich i dziekańskich w kunsztownym wykonaniu rzemieślników.

W rok później pamiętnym wydarzeniem dla Uniwersytetu była wizyta 3 IX 1969 najwyższych dostojników Czechosłowackiej Republiki Federalnej i Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W dniu tym Uczelnia gościła w swych murach Prezydenta Ludwika Svobodę i Przewodniczącego Rady Państwa, Marszałka Mariana Spychalskiego. Na zwołanym z tej okazji posiedzeniu Senatu dostojni goście zapoznali się z dotychczasową historią Uczelni i jej aktualnymi problemami.

Ustalony w roku akademickim 1965/66 system organizacyjny Uniwersytetu nie ulegał większym zmianom do końca r. 1968/69, na którym zamykamy kronikę dwudziestopięcioletnią. Ustabilizował się stan katedr (jak poprzednio 92) i kierunków nauczania (21). Wzrastał tylko skład personalny i to we wszystkich grupach społeczności akademickiej. Ilość samodzielnych pracowników naukowych z końcem r. 1968/69 powiększyła się do 168 osób, w poszczególnych grupach sił pomocniczych Uniwersytet zatrudniał 33 wykładowców, 412 adiunktów i asystentów, 70 asystentów naukowo-technicznych, 3 lektorów przykatedralnych (razem 686 osób). W dalszym ciągu szybko wzrastała z roku na rok ilość młodzieży studiującej. Według stanu z 31 XII 1969 w murach Uniwersytetu kształciło się już 10 422 studentów, w tym 6063 na studiach dziennych, 4359 na studiach zaocznych.

Z początkiem ostatniego roku dwudziestopięcioletnia w Uniwersytecie Wrocławskim, podobnie jak w innych szkołach wyższych, nastąpiła zasadnicza reforma ustroju organizacyjnego. W miejsce dawnego systemu, w którym jednostką konstytutywną była katedra, wprowadzono w życie, dyskutowaną już od kilku lat, zasadę organizacyjną, która za podstawową jednostkę w strukturze wydziału przyjmuje instytut z dyrektorem na czele i radą instytutu jako kolektywnym organem opiniującym i doradczym. Reforma ta wyrosła z intencji unowocześnienia i usprawnienia podstawowych kierunków działalności szkoły wyższej. Stwarza ona przede wszystkim korzystniejsze warunki dla rozwoju twórczości naukowej, łącząc bowiem specjalizacje pokrewne w wieloosobowe ogniwa nadrzędne ułatwia podejmowanie badań kompleksowych i stwarza naturalne pomosty do zbliżeń pogranicznych dziedzin nauk. W dodatku instytuty, zespalaając organizacyjnie dyscypliny, które stanowią podstawowe przedmioty kierunków nauczania, stwarzają również korzystne warunki do usprawniania procesów nauczania. Komórką organizacyjną, która ma

jednoczyć działalność dydaktyczno-wychowawczą zespołów instytutowych w obrębie poszczególnych dyscyplin, są zakłady z radami dydaktycznymi jako kolektywnymi organami doradczymi.

W zreformowanym systemie status katedr zachowały tylko te dyscypliny, które albo nie są jeszcze w swych składach osobowych przygotowane do struktur instytutowych, albo też, ze względu na ich specyficzny charakter i wąski zakres usługowości dydaktycznej, nie mogą liczyć na rozbudowę organizacyjną.

Na podstawie decyzji Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego⁷ w Uniwersytecie Wrocławskim z dotychczasowej sieci katedr powstały 22 instytuty. Późniejsze zarządzenia rektora Uczelni ustaliły system zakładów w ramach poszczególnych instytutów. Na podstawie tych aktów normatywnych Uniwersytet rozpoczął pracę w roku akademickim 1969/70 w nowym systemie organizacyjnym. Jego strukturę ilustruje tabela I.

Tabela I

Wydział	Instytuty	Zakłady	Katedry wydzielone
Filologiczny	5	18	3
Filozoficzno-Historyczny	2	10	5
Prawa i Administracji	5	20	1
Matematyki, Fizyki i Chemii	5	31	—
Nauk Przyrodniczych	4	28	2
Międzywydziałowy Instytut Nauk Politycznych	1	3	—
Razem	22	110	11

Rok 1969/70 rozpoczyna więc nowy etap rozwojowy w historii Uniwersytetu której karty zapisywać będą lata nadchodzące.

Z rozwojem Uniwersytetu, szybkim zwłaszcza w ostatnim dziesięcioleciu, w pionie dydaktycznym nie szła w parze równomierna na wszystkich wydziałach rozbudowa bazy lokalowej, chociaż ogólne osiągnięcia Uczelni w dwudziestopięcioleciu są duże w tym zakresie działalności. O sytuacji początkowej była już mowa poprzednio. Jak wynika z podanego tam stanu wyjściowego, inwentarz pomieszczeń, składający się z ocalałych w całości lub fragmentach nielicznych budynków po dawnym uniwersytecie niemieckim i kilku zaadaptowanych dla celów dydaktycznych biurowców i kamienic czynszowych, już w pierwszych latach z trudem zabezpieczał codzienną pracę Uczelni. Po oddzieleniu Politechniki i utworzeniu uniwersyteckiego Wydziału Matematyki i Fizyki, rozszerzonego w r. 1954 o studium chemii, trudności lokalowe zaostrzyły się na tym Wydziale szczególnie.

Dzięki wytrwałym zabiegom kierownictwa Uczelni dopiero pod koniec lat pięć-

⁷ Rozporządzenie z 17 IV 1969, nr DU-5-0142-67/69.

dziesiątych zmieniła się na korzyść sytuacja lokalowa w Bibliotece Głównej i na czterech wydziałach. Po zakończeniu remontów pomieszczeń Biblioteki przy ul. Szajnochy, w latach 1956-1958 odbudowano zrujnowany budynek macierzysty na Wyspie Piaskowej. Odzyskanie dużego gmachu umożliwiło racjonalne rozmieszczenie zbiorów i usprawniło udostępnianie ich pracownikom naukowym i studentom. W dotychczasowych pomieszczeniach przy ul. Szajnochy pozostał księgozbiór podstawowy. Na Piasek przeniesiono zbiory specjalne.

W roku 1957/58 Wydział Filologiczny otrzymał od władz miejskich dwa sąsiadujące ze sobą budynki o łącznej kubaturze 40 000 m³ przy ul. Grodzkiej 12 i pl. Nankera 15. Do pierwszego, zachowanego w dobrym stanie, w r. 1958 przeniosła się Katedra Języka Polskiego, odstępując część pomieszczeń na parterze organizującej się dopiero Katedrze Filologii Romańskiej. Ocalałe zachodnie i południowe skrzydła zabytkowego budynku barokowego po dawnym klasztorze norbertanów przy pl. Nankera 15 zajęły: I piętro — Katedra Literatury Polskiej, II piętro — Katedra Filologii Rosyjskiej. Zachodnie skrzydło parteru oddano później do czasowego użytkowania Katedrze Metod Numerycznych. Zakończona w r. 1968 odbudowa pozostałych części budynku umożliwiła przeprowadzkę do nowych pomieszczeń Katedrze Filologii Germańskiej.

Przemieszczenie największych katedr Wydziału Filologicznego z użytkowanego dotychczas wspólnie z Wydziałem Filozoficzno-Historycznym budynku przy ul. Szewskiej 49 radykalnie poprawiło sytuację lokalową katedr historycznych i studium historii sztuki na tym Wydziale. Pogorszyły się tylko czasowo warunki etnografów i psychologów. Kierunki te musiały opuścić w r. 1968 zagrożony budynek przy pl. Nankera 4 i do czasu zakończenia tam kapitalnego remontu korzystają z pomieszczeń zastępczych w budynku przy ul. Szewskiej 50/51.

Odbudowane w latach 1956-1958 duże fragmenty budynku Instytutu Zoologicznego przy ul. Sienkiewicza 21 zabezpieczyły warunki do zorganizowania niezbędnych pracowni eksperymentalnych i prawidłowego rozlokowania cennych eksponatów Muzeum Zoologicznego. Odbudowa ta nie zaspokoila jednak w pełni potrzeb Instytutu, bowiem Katedra Fizjologii Zwierząt musiała pozostać dalej w pomieszczeniach biurowca przy ul. Cybulskiego 30.

Znacznie dłużej czekał na polepszenie warunków lokalowych Wydział Prawa i Administracji. Krytyczny stan ciasnoty, pogłębiony zwłaszcza z chwilą powołania w r. 1954/55 studium dla pracujących z zakresu nauk prawnych, a później Zawodowego Studium Administracyjnego i Studium Administracyjnego na stopniu magisterskim, rozwiązano pomyślnie dopiero w 1968 r. W tym roku zakończono budowę nowego budynku, wzniesionego na fundamentach ruiny, przylegającej do siedziby Wydziału przy ul. Uniwersyteckiej. Funkcjonalne połączenie nowych pomieszczeń z dawnym budynkiem w jednolitą całość użytkową pozwoliło na korzystne rozlokowanie biblioteki i jej zaplecza, czytelní, lokali pracowników naukowych i sal dydaktycznych.

Nie udało się tylko dotąd rozwiązać palącej od lat kwestii lokalowej dla Insty-

tutu Matematyki i katedr chemicznych. Kierunki te muszą korzystać nadal z gościnności Politechniki, ale przybliżają się już perspektywy radykalnej zmiany tej sytuacji. Już w latach pięćdziesiątych, wobec zarysowujących się coraz wyraźniej prognoz rozwojowych Uniwersytetu, stało się jasne, że dziedzictwo 28 przedwojennych budynków, w tym pięciu zabytkowych, wymagających zatem kosztownych zabiegów konserwacyjnych, nie zabezpieczy przestrzeni lokalowej dla przewidywanego wzrostu liczby studentów, a co za tym idzie także personelu nauczającego i administracyjnego. Toteż już w r. 1953/54 opracowano projekty zespołu budynków, zlokalizowanych między mostami na prawym brzegu Odry, naprzeciw gmachu Wojewódzkiej Rady Narodowej. Nowe „miasteczko uniwersyteckie” miało się składać z budynków głównych i pawilonów dydaktycznych dla matematyki, chemii, fizyki, geografii i Biblioteki Uniwersyteckiej. Opodal Uniwersytet zyskał tereny dla budowy domów akademickich. Według pierwotnych założeń inwestycje te, wymagające dużych nakładów finansowych, miały być ukończone w planie 5-letnim 1961-1965. W Państwie wyniszczonym wojną i długoletnią okupacją, pod naporem bieżących potrzeb zmieniać się jednak musiały listy priorytetów inwestycyjnych, toteż terminy budowy miasteczka uniwersyteckiego odsuwane były wielokrotnie, a jej realizacja kompleksowa do dzisiaj nie została podjęta w całości. Głównym źródłem powiększenia przestrzeni lokalowej dla rozrastającej się szybko Uczelni były więc dalej rekonstrukcje budynków zniszczonych. Aby tą drogą uzyskiwać możliwie szybko wyniki, Uniwersytet stworzył w r. 1959 własny Zakład Remontowo-Budowlany.

Częściowa realizacja zatwierdzonych dawniej nowych inwestycji nastąpiła w praktyce znacznie później. Wobec szybkiego wzrostu liczby studentów i coraz bardziej rosnącej w ich składzie przewagi kobiet władze Uczelni za najpilniejszą inwestycję uznały budowę nowoczesnego domu studentek przy ul. Piastowskiej 1/17. Wzniesienie „Dwudziestolatki”, bo taką nazwę otrzymała nowa budowa rozpoczęta w r. 1964, prowadzono metodą sukcesywnego wykańczania poszczególnych członów dużej przestrzennie konstrukcji, toteż już z początkiem roku akademickiego 1965/66, a więc w roku dwudziestolecia Uczelni (do tej daty nawiązywała nazwa domu) zamieszkać tam mogło 500 studentek. Po całkowitym zakończeniu inwestycji 30 VI 1967 r. „Dwudziestolatkę” zamieszkuje 1072 studentek w wygodnych, 2- i 3-osobowych pokojach. W ukończonej w tym samym roku uniwersyteckiej części „Parawanowca” przy pl. Grunwaldzkim znalazło pomieszczenie 342 studentów w 3-osobowych pokojach. Na zapleczu „Dwudziestolatki” w r. 1969 ukończono budowę pawilonu stołówkowego, przygotowanego do wydawania 1200 obiadów dziennie. Po zakończeniu wspomnianych inwestycji pod zarządem Uniwersytetu pozostaje 9 domów akademickich o 2400 miejscach.

Intensywny rozwój studiów zaocznych w ostatnich latach postawił Uniwersytet, podobnie zresztą jak i inne uczelnie Wrocławia, przed nowym problemem inwestycyjnym. Jak wiadomo, uczestnicy tych studiów zobowiązani są do udziału w 2 — 3-dniowych sesjach dydaktycznych urządzanych raz na miesiąc. Wśród uczestników tych studiów przeważają kandydaci spoza Wrocławia, skazani na korzystanie z kwater

prywatnych bądź z odległych od centrum miasta domów turystycznych. Aby tym kandydatom przyjść z pomocą, z inicjatywy Uniwersytetu podjęto w r. 1968 decyzję wybudowania międzyuczelnianego hotelu studenckiego na 600 miejsc dla przyjezdnych, wyposażonego w sale do nauki, świetlice, podręczne biblioteczki dydaktyczne i punkt żywienia. Na pokrycie kosztów budowy zadeklarowały odpowiednie sumy: Rada Narodowa m. Wrocławia oraz wojewódzkie rady narodowe we Wrocławiu, Opolu i Zielonej Górze.

Od dwu lat z górą nad pejzażem urbanistycznym kwatery budowlanej naprzeciw Wojewódzkiej Rady Narodowej dominuje nowoczesna elewacja wysokościowego budynku Instytutu Chemii. Inwestycja ta, rozpoczęta 3 XII 1966 r., weszła już w końcowe stadium instalowania aparatury i urządzeń laboratoryjnych i na początek roku akademickiego 1970/71 będzie oddana do użytkowania. W tym samym terminie ma być wykończony całkowicie budynek Instytutu Matematycznego, rozpoczęty 3 XI 1967 r. Wprawdzie tereny „miasteczka uniwersyteckiego” pozostają — wobec projektowanej początkowo szybkiej zabudowy kompleksowej — placem inwestycyjnym o częściowo tylko spełnionych nadziejach, to zbiegający się z jubileuszem dwudziestopięciolecia akt przekazania nowoczesnych pomieszczeń zespołom naukowym tych dwu kierunków, które w tak wysokim stopniu przyczyniły się do wzrostu autorytetu Uczelni, należy powitać jako prognozę pomyślnego rozwoju dalszych inwestycji w kwaterze uniwersyteckiej nad Odrą.

Osiągnięcia w nowym budownictwie nie zaspokajają jednak pilnych potrzeb bieżących, toteż kierownictwo Uczelni nie zaniechało tradycyjnych już, a przypisanych losom miastu, środków powiększania przestrzeni lokalowej drogą „ożywiania” ruin. Jesienią 1969 r. uniwersytecki Zakład Remontowo-Budowlany rozpoczął odbudowę wypalonego budynku Na Tamce. Jest on przeznaczony dla Katedry Biochemii, która korzysta dotychczas z 2 niewielkich pomieszczeń, gościnnie jej użyczonych przez Wydział Farmaceutyczny AM, przy ul. Szewskiej 38/39.

W ciągu minionego 25-lecia troska o zapewnienie miejsca dla prac badawczych i odpowiednich audytoriów dla wzrastającej z roku na rok rzeszy studentów należała do najtrudniejszych problemów w wewnętrznym życiu Uczelni. Jak pamiętamy, oparciem dla niej u początków drogi była nikła resztką budynków po uniwersytecie niemieckim, który — mimo że obsługiwał stosunkowo duże terytorium — był uczelnią niewielką. W semestrze zimowym 1940 r. — a jest to okres największego w jej historii naporu kandydatów na studia — liczyła 2908 studentów. Jeśli wydzielimy z tej liczby najsilniej obsadzony Wydział Medyczny (1689 studentów), który zajmował wyodrębniony zespół budynków klinicznych, na kierunkach pokrywających się ze strukturą naszego Uniwersytetu po r. 1951 z dodaniem 2 wydziałów teologicznych⁸ kształciło się wtedy 1319 studentów⁹. Według dokładnych ustaleń

⁸ Mianowicie Wydziału Teologii Ewangelickiej, liczącego 33 studentów, i Wydziału Teologii Katolickiej z 236 studentami.

⁹ Dane statystyczne oparto na publikacji: *Schlesische Friedrich - Wilhelms - Universität zu Breslau. Personal und Vorlesungs-Verzeichnis, II Trimestr, Breslau [1940], s. 95.*

polSKI Uniwersytet we Wrocławiu mieścił w swych murach 31 XII 1969 r. 10 422 studentów, w tym 4 359 na studiach zaocznych. Te proporcje są obiektywną miarą pracy włożonej w rozbudowę jego bazy lokalowej. Należy dodać, że z pracą tą wiązały się niekiedy zadania szczególne. Jak wspomniano już, w zespole budynków uniwersyteckich znalazło się 5 zniszczonych obiektów zabytkowych. Obiektom tym z pietyzmem przywrócono ich kształt historyczny.

W ostatnim roku 25-lecia Uniwersytet zarządzał już 29 budynkami w całości, w 6 obiektach dysponował wydzieloną przestrzenią, o zabezpieczeniu prawnym do stałego użytkowania, ponadto wynajmował sale wykładowe w 10 budynkach, należących do innych instytucji.

Usprawnianie systemu organizacyjnego, zabezpieczenie potrzeb materialnych we wszystkich warstwach niezbędnych dla prawidłowego funkcjonowania rozrastającej się szybko instytucji, organizacja procesu nauczania i planowanie badań — wszystko to było rezultatem zbiorowego wysiłku pracowników i kolegialnych organów zarządzania Uczelnią. Jednocześnie te wysiłki rektorzy i ich najbliżsi współpracownicy — prorektorzy. Codziennej trosce kierowników Uczelni, wspieranej pomocą Komitetu Uczelnianego PZPR i Rady Zakładowej ZNP zawdzięcza Uniwersytet Wrocławski w dużej mierze osiągniętą pozycję w nauce i kulturze narodowej. Te odpowiedzialne obowiązki rektorów Uczelni pełnili kolejno:

Okres sprawowania urzędu	Rektorzy	Prorektorzy
9 V 1945—31 XI 1951	prof. Stanisław Kulczyński	prof. Stanisław Loria (10 V 1945—31 X 1947) prof. Edward Sucharda (1 X 1945—26 VII 1947) prof. Jerzy Kowalski (1 IX 1946—31 VIII 1947) prof. Kazimierz Zipser (1 IX 1947—30 IV 1949) prof. Dionizy Smoleński (1 V 1949—31 XII 1951) prof. Seweryn Wystouch (1 IX 1947—29 II 1952)
1 XII 1951—30 XI 1953	prof. Jan Mydlarski	prof. Józef Fiema (1 II 1952—31 X 1954) prof. Bronisław Biliński (1 II 1952—30 IX 1954)
1 XII 1953—31 X 1957	prof. Edward Marczewski	prof. Kazimierz Szarski (1 X 1954—30 X 1957) prof. Karol Cincio (1 X 1954—31 X 1956) prof. Maria Lutmanowa (1 I 1955—31 X 1956) prof. Jerzy Łanowski (1 XI 1956—31 VIII 1959)

Okres sprawowania urzędu	Rektorzy	Prorektorzy
1 XI 1957—31 VIII 1959	prof. Kazimierz Szarski	prof. Witold Świda (1 XI 1957—31 VIII 1959) prof. Józef Gierowski (1 VII 1958—31 VIII 1961)
1 IX 1959—31 VIII 1962	prof. Witold Świda	prof. Alfred Jahn (1 IX 1959—31 VIII 1962) prof. Jerzy Krókowski (1 IX 1959—31 VIII 1961)
1 IX 1962—31 VIII 1968	prof. Alfred Jahn	prof. Marian Jakóbiec (1 IX 1961—31 VIII 1965) prof. Kazimierz Urbanik (1 IX 1961—31 VIII 1965) prof. Kazimierz Orzechowski (1 IX 1962—31 VIII 1965) prof. Kazimierz Maślankiewicz (1 IX 1965—31 VIII 1968) prof. Władysław Floryan (1 IX 1965—31 VIII 1968) prof. Jan Baszkiewicz (1 IX 1965—31 VIII 1968)
1 IX 1968—	prof. Włodzimierz Berutowicz	prof. Antoni Opolski (1 IX 1968—) prof. Jan Trzynałowski (1 IX 1968—) prof. Władysław Zamkowski (1 IX 1968—)

Ogniwem pomocniczym w wypełnianiu zadań Uczelni są jej organa administracyjne. W skład tej grupy, liczącej obecnie blisko 600 osób, wchodzi pracownicy umysłowi, pracownicy obsługi oraz gospodarstw pomocniczych (Zakład Remontowo-Budowlany, Introligatornia i Powielarnia). Zakresem działania obejmują oni bezpośrednią obsługę jednostek dydaktyczno-naukowych, programowanie i przygotowywanie inwestycji, prowadzenie robót remontowo-budowlanych we własnym zakresie, organizowanie prac tego typu za pośrednictwem przedsiębiorstw zewnętrznych (Dział Techniczny), zaspokajanie potrzeb gospodarczych oraz wypełnianie innych usług administracyjnych. Kierownictwo nad tym pionem organizacyjnym o wielokierunkowej działalności sprawowali kolejno: mgr Krzysztof Bieńkowski — główny sekretarz (1 X 1945 — 31 V 1946), dr Kazimierz Duch — główny sekretarz (1 VII 1946 — 31 XII 1946), mgr Józef Varanka — główny sekretarz (16 XII 1946 — 31 VII 1949), Michał Krassowski — dyrektor administracyjny (1 VII 1949 — 30 XI 1950), dr Józef Popkiewicz — p. o. dyrektora adm. (10 XI 1950 — 10 VI 1951), Karol Węgier — zast. dyrektora adm. (1 VI 1951 — 31 V 1955), Marian Kościelniak — zast. dyrektora adm. (1 VI 1955 — 31 X 1957), Ignacy Wądołkowski — dyrektor adm. (1 II 1957 — 30 IX 1962), mgr Antoni Adamkiewicz — p. o. dyrektora adm.

(1 X 1962 — 4 I 1964), mgr Zdzisław Milec — p. o. dyrektora adm. (4 I 1964 — 28 II 1964), Józef Ormicki — dyrektor adm. (od I III 1964 do chwili obecnej).

Jednym z podstawowych zadań Uniwersytetu jest kształcenie specjalistów do pracy zawodowej w różnych dziedzinach życia. Zadanie to jeszcze nigdy nie zarysowało się przed polskim szkolnictwem wyższym z taką ostrością, jak po zakończeniu ostatniej wojny. Należało bowiem nie tylko wyrównać ogromne straty z lat masowego ludobójstwa, ale także pomnażać kadry wysoko wykwalifikowanych specjalistów dla szybko rozwijających się insytucji kulturalnych i gospodarczych, które w powojennych latach rewolucji naukowej i technicznej potrzebowały ich coraz więcej.

Z postawionego tu problemu wyłania się pytanie, w jakim stopniu Uniwersytet Wrocławski uczestniczył w realizacji programu o dużej wadze ogólnonarodowej i jakie osiągnął rezultaty w ciągu 25-lecia działalności w tym zakresie.

W dokonanych poprzednio przeglądzie organizacyjnych przemian w Uczelni i etapów jej rozbudowy niejednokrotnie odwoływano się przykładowo do wskaźników wzrostu młodzieży studiującej, zawierały one bowiem zaświadczenia uchwytne i obiektywnie sprawdzalne o efektach tej rozbudowy. Problemom tym należy z kolei poświęcić chwilę szczegółowej uwagi. Aby dyskusję oprzeć na gruncie faktów konkretnych, w tabeli II podajemy zmienne stanów ilościowych studentów, rejestrowane co piąty rok. Cyfry podane tam kursywą odnoszą się do uczestników studiów zaocznych.

Tabela II.

Wydział	1945/46	1950/51	1955/56	1960/61	1965/66	1969/70 stan z 31 XII 1969
Filologiczny	110	471	501	750	1132	1749
	—	—	—	180	364	817
Filozoficzno-Historyczny	126	754	175	482	513	714
	—	—	73	537	822	815
Prawa i Administracji	945	1447	740	1027	931	1067
	—	—	278	1108*	1794**	2204***
Matematyki, Fizyki i Chemii	5	341	316	619	1155	1433
	—	—	—	129	223	305
Nauk Przyrodniczych	85	672	614	659	827	1100
	—	—	—	—	44	219
Razem	1271	3685	2346	3537	4558	6063
	—	—	351	1954	3247	4359
Ogółem	1271	3685	2697	5491	7805	10 422

* W tym 301 uczestników Zawodowego Studium Administracyjnego.

** W tym 548 uczestników ZSA i 212 magisterskiego Studium Administracji.

*** W tym 1030 uczestników zaocznego ZSA i 237 SA.

Jak wynika z podanych tam ustaleń statystycznych, rozwój dydaktyki nie przebiegał progresywnie na wszystkich wydziałach. Cezurą rozgraniczającą pod tym względem 25-lecie na dwa dające się wyróżnić etapy był rok 1952/53. Na ten rok przypadają bowiem początki spadku etatów studenckich, które w dwu dalszych latach przybrały rozmiary głębokiej depresji, zwłaszcza na Wydziałach Filozoficzno-Historycznym i Prawa. Przyczyną tego stanu rzeczy na pierwszym była wspomniana już poprzednio redukcja kierunków nauczania, na drugim ograniczanie limitów rekrutacyjnych. Po r. 1956 nastąpił szybki wzrost liczby studiujących, szedł on przy tym dwiema drogami. Przywrócenie czasowo zwiniętych kierunków kształcenia i zwiększanie ilości miejsc dla nowo wstępujących automatycznie otwierało drogę dla coraz liczniejszych rzesz maturzystów na tzw. studia stacjonarne. Równocześnie upowszechnia się wówczas nowa koncepcja dydaktyczna, zrodzona z inicjatywy powiększania kadry pracowników z wyższym wykształceniem drogą studiów zaocznych. Ta nowa forma kształcenia, po przełamaniu początkowych oporów, spotkała się z szerokim poparciem pracowników naukowych także w naszej Uczelni.

Początek tej formie nauczania dało uruchomienie w r. 1953/54 eksternistycznych studiów uzupełniających na stopniu magisterskim dla nauczycieli i pracowników kulturalno-oświatowych, którzy w obowiązującym w latach 1949/50 i 1950/51 programie studiów dwustopniowych po trzyletniej nauce opuścili uczelnię z dyplomami I stopnia.

Natomiast jako datę początkową organizacji na szeroką skalę jednolitych studiów eksternistycznych i zaocznych studiów dla pracujących należy przyjąć rok 1955/56. Z natury rzeczy największą produktywność w tych trybach szkoleniowych rozwinęły wydziały o przewadze tzw. dyscyplin erudycyjnych, otwierających szerokie możliwości dla procesów samokształcenia, tzn. wydziały: Filozoficzno-Historyczny i Prawa.

Historycy wrocławscy, niezależnie od kursów zaocznych dla dyplomantów pierwszego stopnia, już w r. 1954/55 uruchomili jednolite studia eksternistyczne, ale masowy charakter osiągnął ten typ szkolenia z chwilą powołania w r. 1958/59 zaocznych studiów dla pracujących. Prowadzono je na tym Wydziale w zakresie historii, pedagogiki i archeologii z dużym sukcesem, bowiem liczba ich uczestników już od r. 1960/61 przekraczała stale liczbę studentów na studiach stacjonarnych. W r. 1965/66 np. stosunek ten wyrażał się w wartościach liczbowych 822:513, natomiast w r. 1969/70 obserwuje się już wyraźne tendencje do wyrównywania się składu studentów w obydwu odmianach dydaktycznych.

Studia dla pracujących najszerzej jednak rozbudował Wydział Prawa i Administracji, prowadzi je przy tym w trzech różnych zakresach. Najwcześniej, bo w r. 1955/56 udostępniono pracującym studia w zakresie nauk prawnych, które w r. 1960/61 objęły szkoleniem już 807 studentów. W r. 1959/60 powołano trzyletnie Zawodowe Studium Administracyjne, które obecnie (1969/70) podnosi kwalifikacje 1030 pracowników na różnych szczeblach administracji. Aby ułatwić dostęp do nauki pracownikom zamiejscowym i usprawnić warunki kształcenia, Wydział zor-

organizował punkty konsultacyjne w dwóch miastach, w których skupiają się duże grupy studiujących. Od r. 1959/60 czynny jest taki ośrodek szkoleniowy w Opolu dla Zawodowego Studium Administracyjnego, rozszerzony w r. 1965/66 na zaoczne studia w zakresie nauk prawnych. W r. 1967/68 dokonano pierwszej inauguracji podobnej filii w Wałbrzychu.

Popularność tego studium, a równocześnie duże zapotrzebowanie na dobrze przygotowanych pracowników administracji skłoniło władze Wydziału do powołania w r. 1969/70 stacjonarnego szkolenia w tym zakresie. Przedłużeniem ZSA jest utworzone w r. 1964/65 Studium Administracji, które otworzyło przed dyplomantami tamtego kierunku perspektywy uzyskania stopnia magistra w toku dwuletniego cyklu szkoleniowego. Obecnie uczestniczy w magisterskiej nadbudówce studium zawodowego 257 osób. Należy stwierdzić, że Wydział Prawa i Administracji w pełni wykorzystał sprzyjające na tym kierunku okoliczności do rozbudowy zaocznych form dydaktycznych. Jak efektywne są rezultaty tej inicjatywy i jak szeroki udział pracowników Wydziału w jej rozwijaniu, świadczy fakt, że w r. 1969/70 stan studentów na wszystkich trzech kierunkach studiów zaocznych dwukrotnie przewyższył (2 204) ilość uczestników studiów stacjonarnych (1 067).

Na Wydziale Filologicznym najwcześniej studia dla pracujących powstały na Bibliotekoznawstwie (1956/57), a w trzy lata później (1959/60) uruchomiła je Katedra Filologii Rosyjskiej. Od r. 1965/66 przed pracującymi zawodowo absolwentami szkół średnich otworzyły się możliwości zdobycia wykształcenia wyższego także w zakresie filologii polskiej i germańskiej. Na innych wydziałach Instytut Matematyczny prowadzi je od r. 1956/57, a Instytut Geograficzny od r. 1965/66.

Uniwersytet Wrocławski jako instytucja organicznie związana z terenem Dolnego Śląska ma przede wszystkim zaspokajać jego potrzeby. Jako szkoła ma objąć działalnością nauczycielską maturzystów przede wszystkim z tego regionu. Respektując ten priorytet jako powinność naturalną, nasza Uczelnia nie zagradzała barierami regionalnych interesów dostępu do studiów kandydatom z innych obszarów Polski. Jak wykazały badania Stefana Kaczmarka¹⁰ geograficznej proveniencji studentów szkół wyższych Wrocławia, około 57% ogólnego ich stanu pochodziło z innych województw, nieraz bardzo odległych od Wrocławia. Jako kandydatów o równorzędnych prawach do studiów traktowano maturzystów z tych województw, które nie miały w ogóle szkół wyższych lub szkół typu ogólnego. Zjeżdżała też licznie na studia do Wrocławia młodzież z katowickiego zagłębia przemysłowego, z Opolszczyzny tak silnie powiązanej z życiem naukowym i kulturalnym stolicy Dolnego Śląska, z regionu zielonogórskiego, w mniejszych ilościach z województw: rzeszowskiego, białostockiego i kieleckiego. Nieznacznie już tylko dopełniali podany poprzednio wskaźnik procentowy „przybyszów” na studia spoza Dolnego Śląska maturzyści z Poznańskiego, Łódzkiego i Krakowskiego, a więc z rejonów, które miały dobrze rozwinięte własne uniwersytety. Wprawdzie ten stosunek

¹⁰ *Kandydaci na wyższe uczelnie*, Wrocław 1964, s. 19.

procentowy obniżył się po utworzeniu Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Rzeszowie, a później po otwarciu w r. 1968/69 Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Uniwersytet nasz pozostał dalej szkołą o zróżnicowanym składzie studentów, a więc szkołą ogólnopolską.

Zasady ustrojowe państwa socjalistycznego, które zabezpieczyły warunki do wyrównywania szans w ubieganiu się o miejsce na wyższych uczelniach dla wszystkich warstw społecznych, miały decydujący wpływ na ukształtowanie się socjalnego oblicza młodzieży uniwersyteckiej. Pod tym względem proporcje wahają się na poszczególnych kierunkach studiów, w skali jednak ogólnouniwersyteckiej młodzież pochodzenia robotniczego stanowi około 32% ogólnego jej składu, chłopskiego — około 21%. Należy przy tej okazji podkreślić, że są to proporcje od wielu lat ustabilizowane, są zatem wykładnikiem charakterystycznym w ogólnej strukturze socjalnej środowiska młodzieżowego.

Zjawisko masowości studiów w swych założeniach pomyślnie dla całokształtu życia odradzającego się Państwa, kryło w sobie *in nuce* pewne zagrożenia dla prawidłowego przebiegu procesów dydaktycznych, zaobserwowane zwłaszcza po wprowadzeniu w r. 1949 nowych programów i nowych regulaminów studiów, które uzależniały przejście na następny rok od spełnienia wszystkich rygorów na poprzednim roku. Tymi krytycznymi punktami w toku szkoleniowym okazała się sprawa cyklicznej sprawności studiów, tj. kończenia ich w terminie przewidzianym regulaminem (początkowo był to cykl czteroletni, w r. 1958/59 został przedłużony na okres pięcioletni) oraz wysokie odsiewy na I roku.

Zagadnieniu terminowości ukończenia studiów poświęcono w Uniwersytecie wiele uwagi. Niezależnie od rozbudowanej działalności konsultacyjnej prowadzonej indywidualnie przez pracowników uczestniczących w szkoleniu, na wszystkich szczeblach organizacyjnych Uczelni działały komisje, składające się z doświadczonych pedagogów, które czuwały nad usprawnieniem procesów dydaktycznych. Nie bez powodzenia wspomagały te dążenia, zwłaszcza w ostatnich latach, organizacje młodzieżowe, koła naukowe, organizowane na niektórych kierunkach studenckie międzyuczelniane sesje naukowe, stypendia naukowe, nagrody dla najlepszych studentów, grup ćwiczeniowych itd. Jeśli Uniwersytet Wrocławski osiąga obecnie 55% cyklicznej sprawności nauczania, co w skali ogólnopolskiej można uznać za rezultat korzystny, jest to zasługa przemyślanych metod działania.

Jeszcze lepsze rezultaty osiągnięto w dążeniach do złagodzenia kryzysu pierwszocroczniaków. Przyczyną dużych odsiewów na wstępnym roku studiów były z pewnością, zwłaszcza u młodzieży średnio uzdolnionej, trudności w przezwyciężaniu bariery dydaktycznej między formami nauczania w szkolnictwie średnim i wyższym, ponadto w innych skalach odmierzany tu i tam stopień odpowiedzialności młodego człowieka za wypełnianie codziennych obowiązków. W znacznym stopniu kryzys ten złagodziły wprowadzane od r. 1964/65 w różnych terminach na różnych kierunkach nowe programy, które pierwszy rok traktują jako etap wprowadzający do studiów i punkt ciężkości w siatce jego zajęć przesuwają na przedmioty propedeutyczne.

Aby przyspieszyć procesy adaptacyjne młodzieży do nowego typu nauczania, a ponadto przybliżyć ją jeszcze przed rozpoczęciem studiów do nowego środowiska, Uniwersytet Wrocławski wypracował własne formy działania, które, jak to wykazała kilkuletnia praktyka, dobrze spełniają swe zadania. Od r. 1965/66 organizowane są we wrześniu, przy wydatnej pomocy Śląskiego Okręgu Wojskowego, coroczne obozy przysposobienia do studiów w pięknie położonej miejscowości w województwie zielonogórskim. W obozach tych uczestniczy duża reprezentacja kandydatów na studia (w r. 1969 w skład jej wchodziło 500 osób), wybrana spośród maturzystów, którzy wykazali się najlepszymi wynikami przy egzaminach wstępnych. Program zajęć obozowych opierał się przede wszystkim na odpowiednio przygotowanych pogadankach i konwersatoriach, które zapoznawały jutrzejszych studentów z organizacją Uniwersytetu, z systemem nauki w szkole wyższej, z instytucjami młodzieżowego życia politycznego, kulturalnego i artystycznego. Uczestnicy obozu mieli też okazję do bezpośrednich kontaktów z pracownikami naukowymi, rektorami, dziekanami, przedstawicielami młodzieżowych organizacji politycznych i społecznych, odbywali zatem wstępny staż studencki. Przewidziani na przyszłych kierowników życia studenckiego, na starostów grup, na działaczy w rozmaitego typu organizacjach, pełnią później te funkcje z dużym pożytkiem dla ogółu kandydatów rozpoczynających studia. Jeśli w Uniwersytecie udało się w ostatnich latach doprowadzić sprawność nauczania na I roku do 82%, jest w tym także niemały udział wrocławskiego eksperymentu obozowego.

W życiu, koncentrującym się między salą wykładową a biblioteką, marginesy wolnego czasu wypełniała młodzież uniwersytecka w interesująco rozbudowanym systemie własnych instytucji, które dawały okazję do rozwijania indywidualnych zainteresowań i uzdolnień. Należy tu przypomnieć o dużej aktywności organizacji ideowych i samorządowych, które stały się szkołą postaw obywatelskich i przygotowywały przyszłych działaczy społecznych w środowiskach, w których podejmą pracę po ukończeniu studiów. Młodzież rozwinęła własne czasopiśmiennictwo, własną sieć placówek artystycznych i kulturalnych, godnych uwagi dlatego, że nie kopiowały one upowszechnionych form działania, ale wykazywały nieraz dużą pomysłowość twórczą, a osiągając w formach prezentacji tych pomysłów wysoką dojrzałość, włączały się w ogólny nurt kulturalnego życia miasta. Osiągnięcia te zasługują na szczegółową analizę, dlatego należało im poświęcić osobne miejsce w rocznicowej publikacji (rozdział XI).

Społeczną użyteczność szkoły wyższej mierzy się m. in. ilością wykształconych specjalistów. Pod tym względem dorobek Uniwersytetu Wrocławskiego należy uznać za pomyślny. W ciągu 25 lat mury Uczelni opuściło blisko 15 000 absolwentów przygotowanych do pracy w wielu środowiskach zawodowych. Tabela III podaje wyniki tej działalności w klasyfikacji według wydziałów i rodzajów uzyskanych dyplomów.

Badania naukowe i ich rezultaty utrwalone w publikacjach, a więc dostępne powszechnie — to drugi sprawdzian społecznej użyteczności szkoły wyższej. Uniwer-

Tabela III

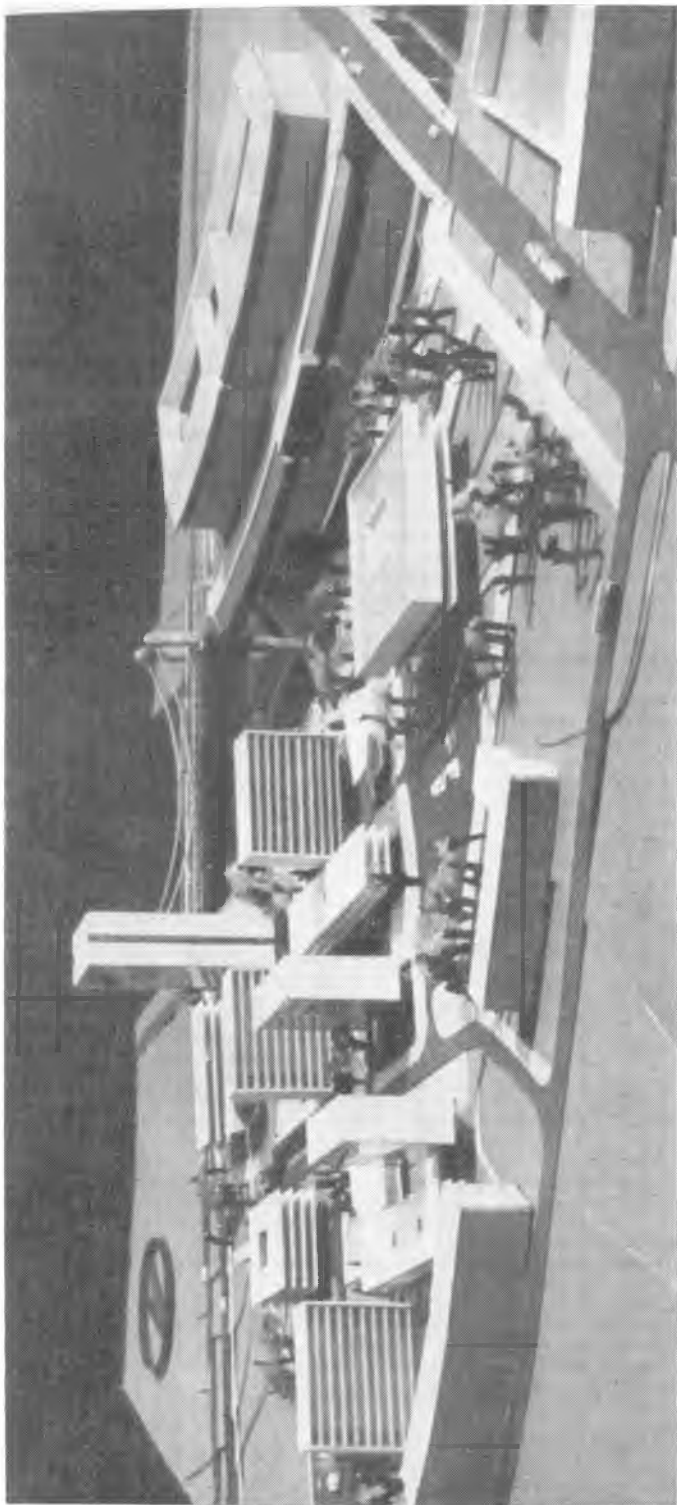
Wydział	Dyplomy				Razem
	I stopnia	magisterskie	ZSA	magisterskiego SA	
Filologiczny	339	2195	—	—	2534
Filozoficzno-Historyczny	206	1670	—	—	1877
Prawa i Administracji	—	5070*	812	380	6262
Matematyki, Fizyki i Chemii	129	1443	—	—	1572
Nauk Przyrodniczych	162	2383	—	—	2545
Ogółem	836	12 762	812	380	14 790

* Jest to zestawienie łączne dyplomów I stopnia i magisterskich.

sytet Wrocławski jako *studium generale* z natury rzeczy rozwijał prace badawcze w dyscyplinach podstawowych, inspirowane potrzebami rozwojowymi nauki, ale podejmował też tematy bezpośrednio przydatne do wielorakich zastosowań, bądź też przygotowujące teoretyczne przesłanki do takich zastosowań w dalszej perspektywie czasowej. Ta wielorakość uprawianej problematyki i jej powiązania z programami badawczymi innych instytucji naukowych, lokalnych i ogólnopolskich, wyznaczała mu od początku określone miejsce zarówno w kształtowaniu wrocławskiego środowiska naukowego, jak i w odbudowie powojennej nauki polskiej. Jak te zadania wypełniał w poszczególnych gałęziach wiedzy, dają odpowiedź następane rozdziały (II-VI), których przedmiotem są retrospektywne przeglądy działalności poszczególnych wydziałów w okresie 25-lecia. Dokonano tam szczegółowej analizy tematyki prac w poszczególnych katedrach, znaczenia osiągniętych wyników dla rozwoju reprezentowanych przez nie kierunków naukowych i dla bezpośrednich zastosowań w różnych dziedzinach gospodarki narodowej, udziału w zjazdach międzynarodowych i krajowych, zakresu współdziałania z innymi instytucjami naukowymi. W podjętym tu ogólnym spojrzeniu na całe życie Uczelni chcielibyśmy na chwilę zatrzymać uwagę tylko na tych kierunkach badań w pracowniach Uniwersytetu, które obecnie, z pewnej już perspektywy czasowej, pozwalają dostrzec zjawiska szczególnie charakterystyczne zarówno dla samego programowania prac, jak i uzyskanych wyników.

Zacznijmy od przypomnienia faktu wielokrotnie już podnoszonego, że osiągnięcia naukowe wrocławskiej szkoły matematyków, a także rezultaty badań chemików i teoretyków w dyscyplinie fizycznej dość wcześnie określiły miejsce Wrocławia na mapie nauki światowej. Dyscypliny te nie tylko uczestniczyły twórczo w rozwijaniu aktualnego stanu problematyki już sformułowanej, ale inicjowały nowe zagadnienia badawcze, podejmowane przez różne ośrodki naukowe w innych krajach.

Od kilkunastu lat bibliografię naukową w zakresie nauk podstawowych wzbogacają coraz liczniej publikowane monografie książkowe pracowników Uniwersytetu, chociaż prace o tematyce fragmentarycznej wciąż jeszcze dominują w ogól-

Zespół budynków uniwersyteckich przy pl. Grunwaldzkim w budowie według projektu inż. arch. K. i M. Barskich („Miastoprojekt”)

Inauguracja sesji naukowej z okazji XX-lecia nauki na Ziemiach Zachodnich i Północnych w dniu 22 XI 1965

Doktorzy honoris causa po uroczystym akcie promocji 22 XI 1965

Spotkanie pracowników nauki Ziemi Zachodnich i Północnych z ludnością Wrocławia w Hali Ludowej 23 XI 1965

Prezydium Akademii w Hali Ludowej

Zastępca Przewodniczącego Rady Państwa, prof. Kulczyński, dekoruje 24 XI 1965 prof. Seweryna
Wysłoucha Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski

Prezes Izby Rzemieśniczej, Franciszek Juszcak, wręcza w dniu 10 V 1968 rektorowi Alfredowi Jahnowi insygnia uniwersyteckie

Łańcuch i sygnet, symbole urzędu rektorskiego — dar rzemieślników dolnośląskich

Spotkanie pionierów wrocławskich w Auli Leopoldynskiej 18 V 1969

Wizyta Prezydenta ČSRS, Generała Ludvika Svobody, w dniu 3 IX 1969

Przewodniczący Rady Państwa PRL, Marszałek Marian Spychalski, i Małżonka Prezydenta Svobody na posiedzeniu Senatu 3 IX 1969

- Senat Akademicki Uniwersytetu Wrocławskiego w r. 1968/69

Siedzą od lewej: prof. Antoni Opolski — prorektor, prof. Włodzimierz Berutowicz — rektor, prof. Jan Trzynadłowski — prorektor, doc. Władysław Zamkowski — prorektor, prof. Bogusława Trzebiatowska — delegat Rady Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, doc. Zbigniew Sidorski — dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, prof. Kazimierz Urbanik — członek Rady Głównej, doc. Władysław Migacz — dziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych, prof. Stefan Golachowski — delegat Rady Wydziału Nauk Przyrodniczych.

Stoją od lewej: prof. Henryk Zieliński — delegat Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego, dr Karol Bal — przedstawiciel asystentów i adiunktów Wydziału Filozoficzno-Historycznego, doc. Roman Heck — dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego, prof. Jerzy Łanowski — dziekan Wydziału Filologicznego, Zdzisław Kujawski — przewodniczący Rady Uczelnianej ZSP, doc. Lesław Badura — przewodniczący Zakładowej Organizacji Związkowej ZNP, doc. Włodzimierz Gutekunst — delegat Rady Wydziału Prawa i Administracji, płk Adam Głoc — kierownik Studium Wojskowego, dr Ludwika Ślęk — przedstawicielka asystentów i adiunktów Wydziału Filologicznego, mgr Michał Sachambiński — przedstawiciel asystentów i adiunktów Wydziału Nauk Przyrodniczych, dr Herbert Myśliwiec — przedstawiciel wykładowców, dr Bogdan Węglorz — przedstawiciel asystentów i adiunktów Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, mgr Mieczysław Szczerbiński, v- dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej, doc. Jan Kosik — dziekan Wydziału Prawa i Administracji

nym bilansie publikacji. Wzrasta też udział pracowników naukowych naszej Uczelni, zwłaszcza w dyscyplinach historycznych i filologicznych w przygotowywaniu nowoczesnych konstrukcji syntetycznych i podstawowych podręczników uniwersyteckich.

W ogólnym dorobku indywidualnych i zbiorowych warsztatów badawczych w okresie 25-lecia ważne miejsce zajmowały zagadnienia śląskie. Podejmowały je niemal wszystkie komórki badawcze. Już w okresie pierwszego dziesięciolecia nauka uniwersytecka dokonała generalnej konfrontacji osiedlonego tu społeczeństwa polskiego z odzyskanym środowiskiem, jego przeszłością, zasobami naturalnymi, odziedziczonym stanem gospodarki. Szczególne znaczenie dla ustalenia prawdy o ziemi śląskiej miały wyniki badań nauk historycznych (historii, archeologii, historii sztuki). Przedstawiciele tych dyscyplin na podstawie starych dokumentów i zachowanych archiwaliów, ocalałych z pożarów zabytków sztuki piastowskiej, czy wydobytych z pokładów ziemi relikwów kultury materialnej odtworzyli obiektywne i udokumentowane świadectwo pierwotnej polskości tych ziem i późniejszych losów ludności polskiej w okresie 600-letniej niewoli.

Dla naukowej rekonstrukcji minionych dziejów regionu cenne wyniki wniosły również inne dyscypliny humanistyczne. Patronowało tym badaniom najsilniej rozbudowane środowisko polonistyczne, współdziałające od początku z ośrodkami śląskoznawczymi w Katowicach i Opolu. Z pracowni uniwersyteckich wyszło szereg monografii i rozpraw, poświęconych polskim tradycjom kulturalnym, literackim, dawnej prasie polskiej, folklorystyce żywych tu, mimo naporu germanizacyjnego, ludowych bastionów polskości. Dopiero powojenne badania polonistyki wrocławskiej ustaliły dokładnie program działalności Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego i rolę tego zrzeszenia studiującej na uniwersytecie niemieckim młodzieży polskiej, które zwłaszcza w okresach kuratorstwa Jana Ewangelisty Purkyniego, a później Władysława Nehringa stało się kuźnią organizatorów życia narodowego na Śląsku, w Poznańskim, a zasięgiem oddziaływania sięgało nawet na Kaszubszczyznę i Mazury. Dzięki temu nurtowi badawczemu znamy dziś dokładnie świetną kartę slawistyki wrocławskiej z czasów Wojciecha Cybulskiego, a przede wszystkim Władysława Nehringa, współtwórcy naukowych podstaw polskiego literaturoznawstwa w latach pozytywizmu.

Zagadnienia śląskie były również jednym z głównych kierunków programu prac w Katedrze Języka Polskiego. Skupiały się one na śledzeniu zasięgu polskiego systemu językowego na obszarze śląskim, nad historycznym jego rozwojem, nad zabytkami języka w najstarszych przekazach, nad nazewnictwem polskim na obszarze Śląska.

Do badań nad polską przeszłością regionu włączyła się również Katedra Bibliotekoznawstwa w serii publikacji poświęconych problemom recepcji polskiej książki, śląskiego drukarstwa i papiernictwa. Germaniści rozwinęli na szeroką skalę prace lingwistyczne i historyczno-literackie, ponadto zaś podjęli badania na temat związków literackich i kulturalnych postępowego nurtu literatury niemieckiej na Śląsku z polskim obszarem literackim.

Sporo uwagi współczesnym problemom regionu śląskiego poświęcają zoologowie, biologowie, geografowie, geologowie, a w związku z wykryciem złóż rudy miedzi w zagłębiu lubińsko-głogowskim i towarzyszącym jej metalom rzadkim — także chemicy.

Inną sferą działalności naukowej Uniwersytetu, uwieczoną w ciągu 25 lat poważnym dorobkiem, były starania o rozbudowę kadry naukowej. Zadania te zarysowały się z całą ostrością przed nieliczną jeszcze grupą samodzielnych pracowników nauki, przede wszystkim w początkowym okresie borykania się z niedostatkami składów osobowych na różnych stopniach pracy uniwersyteckiej, ale i w późniejszych latach wypełniane były z nie mniejszą intensywnością. W rezultacie dobrze pojętych obowiązków szkoleniowych obecnie z górą 3/4 stanowisk samodzielnych pracowników nauki zajmują ci, którzy dopiero w latach powojennych rozpoczynali we Wrocławiu pracę jako asystenci albo też jako studenci — studia uniwersyteckie. Dorobek działalności naukowej w tym zakresie, głównie starszej generacji profesorów, zamyka lista 16 kandydatów nauk (ten rodzaj przewodów obowiązywał w miejsce doktoratów w latach 1954-1958), 706 przewodów doktorskich i 143 habilitacyjnych. Jak te procesy rozwijania i doskonalenia pracowników naukowych przebiegały na poszczególnych wydziałach, ilustruje tabela IV.

Tabela IV

Wydział	Przewody kandydackie	Doktoraty	Habilitacje
Filologiczny	1	100	28
Filozoficzno-Historyczny	2	126	22
Prawa i Administracji	4	96	26
Matematyki, Fizyki i Chemii	9	165	29
Nauk Przyrodniczych	—	222	38
Razem	16	709	143

Pomocniczą, ale ważną formą szkolenia młodych pracowników są stypendia i staże w zagranicznych ośrodkach naukowych o wysoko rozwiniętych specjalizacjach oraz dobrym wyposażeniu bibliotecznym i aparaturowym. Aby najnowsze wyniki nauki europejskiej udostępnić możliwie szerokim zespołom pracowników, od kilku lat działają w Uczelni dwie stałe „instytucje” o charakterze międzynarodowym.

Pierwszą z nich są tzw. „Szkoly” — sympozja szkoleniowo-naukowe, organizowane corocznie w uniwersyteckim Ośrodku Szkoleniowo-Wypoczynkowym w Karpaczu, a dostępne dla młodych pracowników także z innych uczelni. W bieżącym roku odbyła się 7 Szkoła Fizyki Teoretycznej. W sympozjach z tej specjalizacji bierze udział w charakterze wykładowców i konsultantów przeciętnie 15-20 wybitnych uczonych zagranicznych i ok. 50 uczestników szkolenia z całej Polski. W podobnych

intencjach szkoleniowych Katedra Chemii Nieorganicznej powołała tzw. Letnią Szkołę Chemii Koordynacyjnej. W zorganizowanych dotychczas 4 sympozjach ich uczestnicy mieli okazję do kontaktów z wybitnymi uczonymi polskimi i zagranicznymi. Obydwie „Szkoły” wrocławskie poza owocnymi walorami szkoleniowymi stwarzały także warunki, sprzyjające zbliżeniom polskich i zagranicznych pracowników naukowych, wzajemnej wymianie doświadczeń i najnowszych publikacji. Udział w nich wybitnych przedstawicieli nauki światowej, np. laureata nagrody Nobla prof. C. N. Yanga (USA) świadczy o dużym autorytecie międzynarodowym tych imprez.

Drugą formą kontaktów zagranicznych o znacznie szerszym programie działania są związki stałe z wyższymi uczelniami, oparte na odpowiednich umowach o wzajemnej współpracy. Udział w tej współpracy teoretycznie dostępny jest dla wszystkich dyscyplin, w praktyce jednak ogniskował się on wokół wybranych kręgów zainteresowania naukowego, najbardziej odpowiadających potrzebom poszczególnych partnerów umowy. W ramach tak pomyślanych kontaktów szczególnie żywo rozwinęła się współpraca z Uniwersytetem im. Karola Marksa w Lipsku, datująca się od 2 VI 1962, i z Uniwersytetem im. Jana Ewangelisty Purkyniego w Brnie od 17 XII 1963. Związki z duńskim uniwersytetem w Århus nie wyszły dotychczas poza fazę wstępnych porozumień, chociaż doszło już do wymiany po 1 stażycie na półroczne studia specjalistyczne. Datująca się od r. 1966 współpraca z uniwersytetem w Rostowie ogranicza się do wymiany ze strony polskiej grup studentów rusycystyki, ze strony partnera polonistów na praktyki dydaktyczne. W ostatnich miesiącach 1969 r., w trakcie wizyt przedstawicieli rektoratów, uzgodniono założenia programowe współpracy między Uniwersytetem Wrocławskim i Instytutem Pedagogicznym w Wilnie.

Kontakty z uniwersytetami w Lipsku i Brnie przyniosły korzystne dla obydwu stron rezultaty, szczególnie w dwu płaszczyznach współdziałania. Ułatwiony dostęp do bibliotek, archiwów i uzupełniającej się aparatury inspirował nie tylko nowe tematy prac doktorskich i habilitacyjnych, ale sprzyjał także podejmowaniu wspólnych prac badawczych. Z powiązań w tym planie współpracy z uniwersytetem w Lipsku powstało wspólne wydawnictwo ciągle „Onomastica Slavogermanica” wydawane przemiennie w obydwu środowiskach (dotychczas ukazały się 4 tomy), podobnie wyniki wspólnych badań fizyków obydwu uczelni nad emisją polową weszły już do bibliografii naukowej. Żywe związki historyków wrocławskich z równoległymi katedrami w Brnie sprawdziły się również w przygotowanej wspólnie publikacji (do której dołączyli się także uczeni z NRD) pt. *Studia z dziejów kultury i ideologii*. Stan dotychczasowej wymiany osobowej między naszą Uczelnią a uniwersytetami w Lipsku i Brnie podajemy w tabeli V.

W wymianie osobowej ze strony naszej Uczelni uczestniczyli w głównej mierze młodszy pracownicy naukowcy. Wyjazdy dawały im okazję do wzbogacania bazy materiałowej dla przygotowywanych prac doktorskich lub habilitacyjnych, doskonalenia metod badawczych, korzystania z konsultacji specjalistów z uniwersytetów zaprzyjaźnionych, były zatem pomocne w pogłębianiu ich umiejętności naukowych.

Tabela V

Partner umowy	Ilość dni wymiany w roku	Ilość wysłanych pracowników	Ilość przyjętych pracowników
Uniwersytet w Lipsku	150	140	107
Uniwersytet w Brnie	60	46	44

Pracownicy Uczelni mieli wielokrotnie okazję uczestniczenia w Auli Leopoldyńskiej w uroczystych aktach nadawania godności doktorów honoris causa wybitnym uczonym, szczególnie zasłużonym dla rozwoju poszczególnych gałęzi nauk. Te najwyższe odznaczenia, jakimi dysponuje szkoła wyższa, otrzymali:

Prof. dr Wacław Sierpiński, matematyk — 27 X 1948;

Sarvapalli Radhakrishnan, filozof, v-Prezydent Indii — 12 VI 1956;

Prof. dr Jan Czekanowski, antropolog — 6 VI 1959;

Prof. dr Kazimierz Kuratowski, matematyk — 10 X 1959;

Prof. dr Stanisław Kulczyński, botanik, pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej — 10 X 1963;

Prof. dr Mstisław Kieldysz, matematyk, prezes Akademii Nauk ZSRR — 29 X 1964;

Prof. dr Bogdan Winiarski, prawnik — 22 IV 1965;

Adam Rapacki, minister spraw zagranicznych PRL, autor międzynarodowych planów utrwalenia pokoju i bezpieczeństwa w świecie — 22 XI 1965;

Prof. dr Josef Macurek, historyk (ČSRS) — 22 XI 1965;

Prof. dr Wiktor Spicyn, chemik (ZSRR) — 22 XI 1965;

Prof. dr Hugo Steinhaus, matematyk — 22 XI 1965;

Prof. dr Kazimierz Tymieniecki, historyk — 22 XI 1965;

Prof. dr Jan Wasilkowski, prawnik — 22 XI 1965;

Prof. dr Jean Dresch, geograf (Francja) — 1 X 1966;

Prof. dr R. F. Flint, geolog (USA) — 1 X 1966;

Prof. dr Wojciech Rubinowicz, fizyk — 9 IV 1970.

Przed wszechnicą śląską, jej dyscyplinami humanistycznymi od początku stało pilne zadanie budowania w całkowitej próżni polskiego środowiska kulturalnego. Właściwą wagę tego zadania podkreślił Rektor Kulczyński na inauguracji pierwszego roku działalności Uczelni. Jak instytucje gospodarze i przemysł w sferze ekonomicznej — powiedział wówczas — tak humanistyka winna włączyć ziemie odzyskane w jeden krwiobieg kulturalny z całością Państwa. W pierwszym okresie pionierstwa humanistyka uniwersytecka, ściślej polonistyka, rozwinęła w tym kierunku szeroką inicjatywę i stała się ośrodkiem dyspozycyjnym w organizacji życia kulturalnego miasta. Z odczytów i zebrań dyskusyjnych w Towarzystwie Miłośników Literatury i Języka Polskiego i Wrocławskim Oddziale Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza zarysowały się już w początkowych miesiącach załączki programu popularyzowania wiedzy o dawnych tradycjach literackich i kulturalnych

na terenach zwartych skupisk polskości na Śląsku, które niebawem w pracowniach naukowych stały się jednym z głównych tematów badań.

W inicjatywach nielicznej początkowo grupy uniwersyteckich organizatorów imprez kulturalnych główny akcent przesuwiał się jednak ku potrzebom współczesnego życia w mieście. W środowisku polonistycznym powstały Czwartki Literackie, przedpole późniejszego Wrocławskiego Oddziału Związku Literatów Polskich, miejsce spotkań osiadłych tu czasowo tej miary pisarzy, jak Stanisław Dygat, Anna Kowalska i debiutujący tu magister polonistyki wrocławskiej, Wojciech Żukrowski z młodszą generacją literatów, którzy wchodzili dopiero w wiek pierwszych prób twórczych. Z inicjatywy prof. Mikulskiego powstały zasłużone „Zeszyty Wrocławskie”, pismo o klasycznym przekroju kulturalnym.

Uniwersytet stał się głównym źródłem pracowników w wielu placówkach miasta i województwa, powołanych do pomnażania dóbr kulturalnych. Z absolwentów humanistyki wrocławskiej rekrutowały się i rekrutują zespoły redakcyjne czasopism, prasy codziennej w jej ośrodkach macierzystych i oddziałach powiatowych, składy osobowe instytucji wydawniczych, muzeów, placówek w samorządzie terytorialnym, powołanych do organizowania sieci bibliotek powszechnych i domów kultury. Z tego źródła wywodzą się również kadry krytyków literackich, teatralnych, filmowych, popularyzatorów nauki, pracowników radia i telewizji.

W działalności humanistyki wrocławskiej jako współuczestnika rozwoju kulturalnego życia regionu godnym podkreślenia wydarzeniem było powołanie w r. 1965/66 stacjonarnego, Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego, a w rok później zaocznych kursów z tego zakresu. Początki tego kierunku szkolenia sięgają roku 1950 i przez 15 lat, początkowo jako zajęcia „prywatne”, później włączone do oficjalnego programu nauczania jako przedmioty fakultatywne, wychodziły naprzeciw zainteresowaniom młodzieży polonistycznej współczesnym życiem kulturalnym i przygotowywały ich do czynnego w nim udziału. Szerokie perspektywy działania mógł rozwinąć ten kierunek szkolenia dopiero po uzyskaniu statusu samodzielnej jednostki organizacyjnej (zob. rozdział VII). Program studium, realizowany przy współudziale pracowników naukowych różnych specjalności humanistycznych i przedstawicieli związków twórczych różnych dyscyplin artystycznych, obejmuje — w dwuletnim cyklu nauczania — takie przedmioty, jak teoria kultury, współczesna literatura i nauka, estetyka, plastyka, architektura, urbanistyka, muzyka, teatr, film, radio i telewizja.

Z tak pomyślanego procesu szkoleniowego powstaje kadra fachowo przygotowanych pracowników kulturalno-oświatowych. Absolwenci tego studium otrzymują nie tylko niezbędną wiedzę z zakresu podstawowych dziedzin życia kulturalnego, ale także orientację w teoretycznych podstawach pracy kulturalno-oświatowej i metodyce praktycznego postępowania w tym rodzaju pracy. Ten zasób wiedzy i zdobytych umiejętności przygotowuje ich do roli organizatorów społecznej recepcji dóbr kulturalnych, do budzenia nowych zainteresowań i potrzeb kulturalnych w środowiskach, które będą terenem ich praktycznej działalności.

W ciągu 25 lat Uniwersytet Wrocławski był szkołą, która wykształciła blisko 15 tysięcy specjalistów dobrze przygotowanych do pracy zawodowej w instytucjach państwowych i społecznych Polski Ludowej, był placówką, która zabezpieczała warunki rozwoju pracownikom badawczym w wielu dziedzinach naukowych, ale był także instytucją kulturalnego i ideowego oddziaływania na szerokie kręgi społeczeństwa Wrocławia i regionu dolnośląskiego.

JERZY ŁANOWSKI

II. WYDZIAŁ FILOLOGICZNY

ORGANIZACJA

Wydział Filologiczny powstał z podziału istniejącego do roku 1952 Wydziału Humanistycznego, którego organizowanie rozpoczęto w roku 1945. Komitet organizacyjny działał od czerwca do sierpnia 1945 r. Pełnomocnik Ministra, prof. Stanisław Kulczyński, powierzył funkcje dziekana-organizatora Wydziału prof. Jerzemu Kowalskiemu, podejmującemu pracę z właściwą sobie dynamiczną energią, kreślącemu szerokie i dalekosiężne perspektywy dla wrocławskiej humanistyki. Spośród zatwierdzonych wówczas przez Ministerstwo Oświaty trzydziestu katedr powstającego Wydziału Humanistycznego w skład późniejszego Wydziału Filologicznego miały potem wejść (niekiedy pod zmienionymi nazwami): Katedry Filologii Klasycznej I i II, Katedra Języka Polskiego, Katedry Historii Literatury Polskiej I i II, Katedra Językoznawstwa Słowiańskiego, Katedra Językoznawstwa Porównawczego, Katedra Filologii Francuskiej (później Filologii Romańskiej), Katedra Filologii Angielskiej, Katedra Filologii Germańskiej, Katedra Filologii Wschodniosłowiańskiej, Katedra Filologii Orientalnej. W roku 1947 doszły do tej liczby Katedra Filologii Klasycznej III oraz Katedra Literatury Rosyjskiej i Innych Literatur Słowiańskich, zaś w roku akademickim 1948/49 kreowano Katedrę Historii i Literatury Czeskiej, nigdy nie obsadzoną.

W roku akademickim 1951/52 pomiędzy wrześniem a lutym nastąpił wspomniany już podział Wydziału Humanistycznego. W pierwszym dziesięcioleciu istnienia Uczelni zaszły w układzie poszczególnych jednostek zmiany, polegające na łączeniu się bliskich specjalności w instytuty (lub zespoły katedr), co znalazło odbicie w dalszych zatwierdzeniach lub przemianowaniach przez Ministerstwo, przy czym nie zawsze faktyczny układ stosunków odbijał się w ustaleniach prawnych.

Z początkiem lat pięćdziesiątych nastąpiła stopniowa likwidacja romanistyki (w r. 1951) oraz anglistyki, aż do pozostawienia samych tylko nazw katedr.

Z końcem roku akademickiego 1954/55 Wydział Filologiczny składał się z dziesięciu tylko katedr, siedmiu obsadzonych: Katedry Literatury Polskiej, połączonych w Zespół Katedr Językoznawstwa katedr: Językoznawstwa Polskiego, Filologii Ro-

syjskiej, Językoznawstwa Ogólnego (poprzednio: Porównawczego), Katedry Filologii Germańskiej, Instytutu Filologii Klasycznej utworzonego z dwu katedr: Filologii Klasycznej I — Hellenistyki i Filologii Klasycznej II — Latynistyki oraz nie obsadzonych katedr: Filologii Angielskiej i Filologii Romańskiej. Tylko na papierze istniała nadal Katedra Historii i Literatury Czeskiej.

Z dniem 1 grudnia 1956 r. utworzona została Katedra Bibliotekoznawstwa, z początkiem roku akademickiego 1957/58 wznowiona działalność Katedry Filologii Romańskiej oraz utworzona Katedra Filologii Nowołacińskiej, wchodząca (jako trzecia) w skład Instytutu Filologii Klasycznej, a z istniejącego dawniej Zakładu powstała Katedra Filologii Indyjskiej. Z początkiem roku akademickiego 1965/66 wznowiła działalność Katedra Filologii Angielskiej.

W roku 1969 liczył zatem Wydział Filologiczny dwanaście katedr czynnych (i jedną *de nomine*), to jest: trzy zespolone w jedyny instytut Wydziału, Instytut Filologii Klasycznej (Katedra Filologii Klasycznej I — Hellenistyki, Katedra Filologii Klasycznej II — Latynistyki, Katedra Filologii Nowołacińskiej), pięć opartych na statutach wieloosobowych katedr zespolonych (Katedra Literatury Polskiej, Katedra Języka Polskiego, Katedra Filologii Rosyjskiej, Katedra Filologii Germańskiej, Katedra Bibliotekoznawstwa) oraz cztery katedry jednoosobowe (Katedra Językoznawstwa Ogólnego, Katedra Filologii Indyjskiej, Katedra Filologii Romańskiej, Katedra Filologii Angielskiej). Na Wydziale istniało 19 zakładów, a mianowicie na polonistyce literackiej: Literatury Staropolskiej, Literatury XIX Wieku, Literatury XX Wieku, Literatury Śląskiej, Teorii Literatury, Teorii i Historii Literatury Ludowej, Historii i Teorii Teatru, na polonistyce językowej: Języka Polskiego oraz Językoznawstwa Słowiańskiego, na rusycystyce: Literatury Rosyjskiej, Językoznawstwa Wschodniosłowiańskiego oraz Dział Nauczania Języka Rosyjskiego, na filologii klasycznej: Hellenistyki, Historii Nauki i Kultury Antycznej, Latynistyki, Neolatinistyki, na bibliotekoznawstwie: Historii Książki i Bibliotek, Czytelnictwa, Organizacji Bibliotek.

Od lat planowana i przygotowywana reorganizacja Wydziału Filologicznego nastąpiła po przyśpieszeniu odpowiednich prac w całej Uczelni w latach 1968 i 1969 z dniem 1 maja 1969 r., kiedy zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 17 kwietnia (DzU - 5 - 0142 - 67/1969) ustalono nową strukturę Uniwersytetu Wrocławskiego. Uzupełniała to zarządzenie decyzja Rektora z dnia 15 lipca 1969 r., tworząca w ramach instytutów zakłady. Wydział Filologiczny dzieli się obecnie na pięć instytutów i trzy katedry, a mianowicie:

Instytut Filologii Polskiej (dyrektor: prof. Bogdan Zakrzewski, zast. dyrektora do spraw dydaktycznych: doc. Aleksander Bereza) z zakładami: Języka Polskiego (kierownik: doc. dr habil. Antoni Furdal), Literatury Polskiej (kierownik: prof. Władysław Floryan), Teorii Literatury (kierownik: prof. Jan Trzynałowski), Metodyki Nauczania Języka i Literatury (kierownik: doc. dr habil. Jerzy Cieślowski);

Instytut Filologii Słowiańskiej (dyrektor: prof. Marian Jakóbiec, zast. dyrektora do spraw dydaktycznych: doc. dr habil. Franciszek Sielicki), z zakładami:

Historii Literatury Rosyjskiej i Innych Literatur Słowiańskich (kierownik: doc. dr habil. Zbigniew Barański), Językoznawstwa Wschodnio- i Południowosłowiańskiego (kierownik *vacat*), Praktycznego Nauczania Języka Rosyjskiego i Innych Języków Słowiańskich (kierownik: mgr Helena Opolska);

Instytut Filologii Klasycznej i Kultury Antycznej (dyrektor: prof. Jerzy Łanowski) z zakładami: Filologii Greckiej (kierownik: prof. Jerzy Łanowski), Filologii Łacińskiej (kierownik: doc. dr habil. Ludwika Rychlewska), Filologii Nowołacińskiej (kierownik: doc. dr habil. Stefan Zabłocki), Filologii Indyjskiej (kierownik: doc. dr habil. Ludwik Skurzak);

Instytut Filologii Germańskiej (dyrektor: prof. Mieczysław Urbanowicz, zast. dyrektora do spraw dydaktycznych: doc. dr habil. Gerard Kozierek) z zakładami: Historii Literatury Niemiec (kierownik: prof. Marian Szyrocki), Historii Literatury Austrii i Szwajcarii (kierownik: prof. Mieczysław Urbanowicz), Językoznawstwa Niemieckiego (kierownik: doc. dr habil. Norbert Morciniec), Językoznawstwa Skandynawskiego i, Holenderskiego (kierownik: prof. Marian Adamus);

Instytut Bibliotekoznawstwa (dyrektor: prof. Antoni Knot) z zakładami: Nauki o Książce (kierownik: prof. Antoni Knot), Historii Książki (kierownik: prof. Bronisław Kocowski), Teorii i Socjologii Książki (kierownik: prof. Karol Głombiowski);

Katedra Językoznawstwa Ogólnego (kierownik: *vacat*)

Katedra Filologii Romańskiej (kierownik: doc. Józef Heistein);

Katedra Filologii Angielskiej (kierownik: doc. Jan Cygan).

Obie ostatnio wymienione katedry, w pierwszym rzędzie romanistyka, rozbudowana już i prowadząca od lat kierunek studiów, mają w planach rozwojowych przejść do kategorii instytutów.

LOKALE

Pomieszczenia Wydziału zmieniały się w okresie dwudziestopięciolecia, niektóre z katedr nawet kilkakrotnie „wędrowały” z miejsca na miejsce. Jeśli pominąć mniej istotne przemieszczenia w obrębie gmachów, migracje te przebiegały, jak następuje: Początkowo większość katedr filologicznych mieściła się w dwu budynkach: przy ul. Szewskiej 49, w gmachu rozbudowanym z gotycko-renesansowego pałacu Piastów legnicko-brzeskich, znalazły siedzibę filologia germańska, klasyczna, angielska, romańska, orientalna, językoznawstwo, filologia słowiańska i rosyjska, w budynku przy Szewskiej 48, dawnym pałacu renesansowym, były pomieszczenia filologii polskiej do roku akademickiego 1950/51. Następnie polonistyka literacka przeniosła się do gmachu przy ul. Szewskiej 49, natomiast do budynku przy Szewskiej 48 przeszły katedry: Filologii Indyjskiej, Językoznawstwa Ogólnego, Języka Polskiego. W r. 1958 zaczęła się przeprowadzka Wydziału do uzyskiwanego częściami do użytkowania zabytkowego kompleksu gmachów przy ul. Grodzkiej, którego jądro stanowi zniszony z końcem XVII w. klasztor norbertanów, pięknego barokowego budynku, części jedynej w swoim rodzaju zabytkowej sekwencji ciągnącej się od Col-

legium Maximum Uniwersytetu po Bibliotekę Uniwersytecką Na Piasku. Jako pierwsze przeniosły się do gmachu przy ul. Grodzkiej 12 Katedra Języka Polskiego i Katedra Filologii Romańskiej, w roku następnym do odbudowanej części centralnej Katedra Literatury Polskiej (I piętro) i Katedra Literatury Rosyjskiej (II piętro). W roku akademickim 1968/69 nastąpiło objęcie III piętra gmachu (oraz biblioteki na II piętrze) przez przeniesioną z ul. Szewskiej 49 Katedrę Filologii Germańskiej.

Lokale Katedry Bibliotekoznawstwa od chwili jej utworzenia w r. 1956 mieściły się na parterze zabytkowego XVIII-wiecznego gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej na Wyspie Piaskowej (Bibliotheca Nova), niedługo przedtem wyremontowanej z ciężkich zniszczeń wojennych. Katedra Filologii Angielskiej od momentu reaktywowania zajmuje kilka pokoi w budynku przy ul. Szewskiej 50/51, co jest pomieszczeniem tymczasowym. Przewiduje się przeniesienie jej do gmachu przy ul. Grodzkiej 12, z chwilą zakończenia remontu tego budynku i wyprowadzki goszczonej przez Wydział do chwili wybudowania budynku matematyki Katedry Maszyn Numerycznych.

Tak więc w dwudziestopięciolecie Uniwersytetu Wydział Filologiczny zajmuje w całości gmach przy ul. Grodzkiej 12 (Collegium Litterarum), pomieszczenia w budynkach przy ul. Szewskiej 48, 49, 50/51 oraz Św. Jadwigi 3/4. W gmachach przy ul. Szewskiej katedry Wydziału są sublokatorami Wydziału Filozoficzno-Historycznego, przy ul. Św. Jadwigi — Biblioteki Uniwersyteckiej. Dziekanat Wydziału mieści się w gmachu głównym Uniwersytetu przy pl. Uniwersyteckim 1. Nie są to co prawda lokale bardzo od siebie odległe, jednak sytuacja lokalowa szybko rosnącego Wydziału pozostawia jeszcze dużo do życzenia. Projektowane przeniesienie anglistyki skupi lokale filologii w czterech punktach, projektowane wzniesienie w latach najbliższych jeszcze jednego gmachu specjalnie dla Wydziału Filologicznego rozwiąże trudności najliczniejszego w chwili obecnej, gdy idzie o studia dzienne, wydziału Uczelni. Pomieszczenia obecne, choć w większości w gmachach zabytkowych, co niewątpliwie stwarza specyficzną aurę humanistyczną, nie zawsze dobrze się nadają dla nowoczesnej dydaktyki.

WŁADZE WYDZIAŁU

Funkcje dziekańskie i prodziekańskie sprawowali w dwudziestopięcioleciu na Wydziale Humanistycznym, a następnie na wyłonionym zeń Wydziale Filologicznym:

Rok akademicki	Dziekani	Prodziekani
1945/46	Prof. Jerzy Kowalski	Prof. Teofil Modelski
1946/47	Prof. Teofil Modelski	Prof. Mieczysław Kreutz
1947/48		
1948/49	Prof. Teofil Modelski	Prof. Leszek Ossowski
1949/50		
1950/51	Prof. Bronisław Biliński	Prof. Władysław Czaplinski i prof. Maria Kokoszyńska-Lutmanowa

Rok akademicki	Dziekani	Prodziekani
1951/52	Prof. Marian Jakóbiec	
1952/53		Doc. Leon Zawadowski
1953/54	Doc. Leon Zawadowski	Doc. Bogdan Zakrzewski
1954/55		Prof. Jerzy Krókowski
1955/56	Prof. Jerzy Krókowski	Doc. Jerzy Łanowski
1956/57	Prof. Władysław Strzelecki	Doc. Jan Piprek i prof. Antoni Knot (dla studiów zaocznych)
1957/58		
1958/59	Prof. Stanisław Rospond	
1959/60	Prof. Marian Jakóbiec	
1960/61		Doc. Karol Głombiowski
1961/62	Prof. Władysław Floryan	
1962/63		Doc. Ludwika Rychlewska
1963/64		
1964/65	Prof. Jerzy Łanowski	Doc. Zbigniew Barański i doc. Mieczysław Klimowicz
1965/66		
1966/67		Doc. Zbigniew Barański i doc. Stanisław Pietraszko
1967/68		
1968/69		
1969/70	Doc. Mieczysław Klimowicz	Doc. Norbert Morciniec i doc. Telesfor Poźniak

Po podziale Wydziału Humanistycznego pierwszym dziekanem i organizatorem Wydziału został prof. Marian Jakóbiec.

KADRA NAUKOWA WYDZIAŁU

Obsada kadrowa Wydziału Filologicznego w ćwierćwieczu wykazuje znamiennej tendencję rozwoju własnego dobrze wykwalifikowanego zespołu pracowników nauki. U początku organizacji Wydziału, czy dokładniej mówiąc wrocławskiej filologii, stał niewielki zespół, złożony głównie z przybyłych ze Lwowa pracowników naukowych Uniwersytetu Jana Kazimierza i mniej licznych rozproszonych po powstaniu warszawiaków (mówiąc o pochodzeniu tych twórców Wydziału Filologicznego mamy oczywiście na myśli ich początki pracy naukowej, a nie miejsca urodzenia).

Ze Lwowa wyszedł organizator Wydziału, Jerzy Kowalski, wraz z całą grupą starszych i młodszych współpracowników (Bronisław Biliński, Jerzy Łanowski, Ludwika Rychlewska, Maria Próchnicka). Wrocław był też pierwszym etapem Ryszarda Gansińca przed przeniesieniem się do Krakowa. Z polonistów lwowskich wywodzili się: Władysław Floryan, twórca Zakładu Literatury Porównawczej w r. 1946, i językoznawcy Stanisław Rospond (wychowanek Uniwersytetu Jagiellońskiego, w latach 1936-1941 pracownik Uniwersytetu Lwowskiego) oraz, nieco póź-

niej, Stanisław Bąk. Ze sławistów lwowskich przybyli do Wrocławia językoznawca Leszek Ossowski i w r. 1947, po dwuletnim okresie pracy w dyplomacji, specjalista literatur słowiańskich Marian Jakóbiec. Indianistykę reprezentował lwowiak Ludwik Skurzak.

Odrębną grupę stanowili ci byli pracownicy UJK, którzy w pierwszym organizacyjnym okresie dzielili się niejako między potrzebujący ich pomocy Uniwersytet Wrocławski i inne ośrodki, stanowiące ich główne pola działalności. Tu wymienić trzeba światowej sławy językoznawcę Jerzego Kuryłowicza, romanistę Zygmunta Czernego, hellenistę Jerzego Manteuffla:

Z Warszawy przybył pierwszy chyba na miejscu filolog, organizator materialnej substancji Wydziału Humanistycznego, germanista Jan Pipek, zaczynający niegdyś swe uniwersyteckie studia w niemieckim uniwersytecie we Wrocławiu, dalej — via Kraków — anglista Juliusz Krzyżanowski, orientalista-turkolog Ananiasz Zajączkowski (dzielący swą pracę od początku między stolicę i Wrocław). Spod auspicjów Juliana Krzyżanowskiego, który również czynnie dopomagał w tworzeniu wrocławskiej polonistyki, wyszedł Tadeusz Mikulski, główny twórca wrocławskiej polonistyki, z Warszawy też przybył Julian Lewański, czynny w pierwszym pięcioleciu Uczelni, z Poznania hellenista Wiktor Steffen, w czasie wojny prowadzący tajny uniwersytet w obozie jenieckim, z Lublina językoznawca Władysław Kuraszkiewicz. Z Rygi powrócił do kraju i podjął pracę we Wrocławiu historyk literatury polskiej i rosyjskiej — Stanisław Kolbuszewski. Wychowankiem Uniwersytetu Jagiellońskiego wracającym na uniwersytet po latach profesury gimnazjalnej był Jerzy Krókowski. To nazwiska tej grupy pracowników Wydziału, którzy mieli bądź w pierwszych, najtrudniejszych latach, bądź po dziś dzień stanowić trzon organizacji i pracy naukowej.

Dużo mniejszy naturalnie, lecz jednak dostrzegalny „import” pracowników nauki przypada na lata 1949-1954; z Poznania przybył wtedy historyk literatury polskiej Bogdan Zakrzewski (1952).

W pierwszym dziesięcioleciu z tego pierwotnego zespołu ubyła głównie grupa starszych profesorów, dojeżdżających do Wrocławia z innych uczelni, rozpoczęli natomiast pracę na Wydziale mniej liczni nowi, przeważnie na skutek reorganizacji innych uniwersytetów. Z Uniwersytetu Łódzkiego uzyskaliśmy w ten sposób specjalistę historii literatury niemieckiej Zdzisława Żygulskiego (1951), filologa klasycznego Jerzego Schnaydra (1953) i początkowo dzielącego swą pracę między obie uczelnie Jana Trzynadłowskiego, polonistę-teoretyka literatury (na stałe od 1957 r). Z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przybył w r. 1953 germanista-językoznawca Ryszard Ligacz, niegdyś student wrocławski, później powstaniec śląski, czasu wojny ostatniej więzień obozów koncentracyjnych.

Na początek lat pięćdziesiątych w związku ze wspomnianą już likwidacją anglistyki i romanistyki przypada utrata wykształconej, zdolnej do samodzielnej pracy naukowej kadry własnej, głównie na rzecz Uniwersytetu Warszawskiego (anglista Grzegorz Sinko — 1953, romanisci: Ewa Rzadkowska — 1953 i, krótko pracujący we Wrocławiu (1949-1951), Rachmiel Brandwajn i Jerzy Adamski) i na rzecz Uni-

wersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, dokąd przenoszą się anglista Wiktor Jassem i polonista Jerzy Ziomek (1953).

Głównie na lata pięćdziesiąte przypada też przejście pojedynczych pracowników Wydziału, ale w większości nie jego wychowanków, do innych ośrodków. Z polonistów-literaturoznawców odeszli w r. 1951 Stanisław Furmanik, Julian Lewański, Samuel Sandler. Pracy naukowo-dydaktycznej w Uniwersytecie Wrocławskim poświęcał ostatecznie w r. 1952 prof. Władysław Kuraszkiewicz. W r. 1954 przeniósł się do Warszawy prof. Bronisław Biliński, a w r. 1958 powrócił do macierzystego Poznania na stałe drugi filolog klasyczny, prof. Wiktor Steffen. W r. 1954 odszedł na anglistykę warszawską dr Czesław Ferens.

W latach późniejszych przejścia filologów wrocławskich do innych ośrodków zdarzają się już stosunkowo bardzo rzadko. Do Rzeszowa (Wyższa Szkoła Pedagogiczna) przeszedł w r. 1964 polonista-językoznawca Stefan Reczek, do Poznania rusycysta Zygmunt Zbyrowski (1966) i językoznawca-anglista Kazimierz Sroka (1966).

Jednakże zjawiskiem absolutnie przeważającym w historii wrocławskiego Wydziału Filologicznego jest wychowanie i zachowanie własnej młodej kadry naukowej. Przebiegało ono w kilku etapach. Pierwszy to awanse naukowe pracowników, których studia przypadły jeszcze w całości lub w poważnej części na okres przedwojenny i wojenny (niejednokrotnie w tajnym nauczaniu uniwersyteckim) i zostały uwieńczone magisteriami i doktoratami we Wrocławiu niedługo po wojnie, tak że cały ich dalszy rozwój przypada na pracę na Wydziale. Dalsze — to kariery naukowe o kilka, a później i kilkanaście lat młodszych wychowanków wrocławskiej filologii, nieraz od pierwszych lat studiów związanych już z ośrodkiem badawczym i jego tematyką, i tym, co można by nazwać wrocławskim stylem pracy pierwszych lat Uniwersytetu, związanych nadto między sobą więzami koleżeństwa, co nieraz sprzyja łączeniu podobnych badań i prac. Do grupy tej, poza pracownikami Uniwersytetu, od pierwszej chwili po studiach zaliczamy oczywiście i tych wrocławskich wychowanków, którzy pewne etapy drogi naukowej odbyli poza Uczelnią, przeważnie w takich instytucjach, jak: Ossolineum (wydawnictwo i biblioteka), Biblioteka Uniwersytecka, pracownie Polskiej Akademii Nauk.

Jeśli wyliczyć tu tylko dwie grupy aktualnych profesorów i docentów Wydziału Filologicznego, którzy na Wydziale zdobywali stopnie od magisterium i doktoratu, oraz obecnych adiunktów, a więc kategorię, z której wyjdą docenci lat najbliższych, zjawisko wspomniane już wystąpi najwyraźniej.

A więc z polonistów-literaturoznawców wrocławskimi wychowankami są docenci: Aleksander Bereza, Jerzy Cieślowski, Czesław Hernas, Mieczysław Klimowicz, Stanisław Pietraszko. Tylko doc. Mieczysław Ingłot przybył z Uniwersytetu Jagiellońskiego, podobnie jak polonista-językoznawca doc. Antoni Furdal (habilitowali się jednak obaj we Wrocławiu). Cała bez wyjątku kadra docencka rusycystyki to wychowankowie Wydziału: Zbigniew Barański, Telesfor Poźniak, Franciszek Sielicki. Podobnie germaniści: profesorowie Marian Adamus, Marian Szy-

rocki, Mieczysław Urbanowicz, docenci Gerard Koziłek, Norbert Morciniec. Z filologów klasycznych pierwszymi magistrami Wydziału Humanistycznego są prof. Jerzy Łanowski i doc. Ludwika Rychlewska, polonistykę i filologię klasyczną studiował we Wrocławiu doc. Stefan Zabłocki.

To samo dotyczy zespołów katedr ostatnio utworzonych lub reaktywowanych. Kadra Bibliotekoznawstwa to albo długoletni pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej: profesorowie Karol Głombiowski, Antoni Knot, Bronisław Kocowski, albo habilitowani u nas doktorzy wrocławscy: Kazimiera Maleczyńska, Maria Przywecka-Samecka. Starsza kadra anglistyczna, obecnie się habilitująca, to także wychowankowie pierwszych lat wrocławskiej anglistyki: Jan Cygan, Maria Gottwaldówna, Henryk Kałuża. Inaczej nieco przedstawia się tylko sprawa na romanistyce: docent dr habilitowany Anna Nikliborcowa jest co prawda długoletnią wrocławianką, ale szkoły lwowskiej Porębowicza i Czernego, docent Józef Heistein magisterium osiągnął w Krakowie, doktorat już we Wrocławiu, docent Mieczysława Sekrecka przybyła z Lublina.

W grupie adiunktów i starszych wykładowców na trzydzieści osób nie ma ani jednej, która uzyskałaby doktorat poza Wrocławiem, a tylko dwie odbyły studia magisterskie na innym uniwersytecie.

Dane świadczące o prężności i możliwościach szkoleniowych Wydziału nie oznaczają bynajmniej jakiegoś zasklepienia w sobie wrocławskiej filologii. O dopływie i odpływie pracowników naukowych w latach dawniejszych już powiedziano, w ostatnim okresie wyraźnie zaznacza się wzmocnienie ośrodka, który mimo rosnących potrzeb etatowych i dydaktycznych może pozwolić sobie na „eksport” sił naukowych. Jest to i działalność „częściowa”, jak zakładanie przez starszą i młodszą kadre naukową wrocławską drugich warsztatów badawczych i dydaktycznych, przede wszystkim w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu (poloniści, rusycyści) lub Poznaniu (rusycyści), ale i przekazywanie młodej kadry dla powstających dopiero ośrodków (wychowanek wrocławskiej germanistyki doc. habil. dr Eugeniusz Klin organizuje zaczątek germanistyki w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu). Nawet najmniejsze jednostki naukowo-dydaktyczne Wydziału wykazały się tu dobrymi wynikami szkolenia: docent Skurzak wypromował jedynego u nas po wojnie doktora filologii indyjskiej w skali krajowej (Hanna Wałkowska, obecnie przed habilitacją).

W ciągu dwudziestopięcioletniego istnienia poniósł Wydział Filologiczny smutne straty przez zgony zasłużonych profesorów. Odeszli od nas:

niezapomniany twórca i organizator Wydziału Humanistycznego, filolog klasyczny i pisarz, Jerzy Kowalski (22 I 1948);

twórca wrocławskiej anglistyki, oryginalny humanista, szekspirolog Juliusz Krzyżanowski (19 XII 1950);

profesor warszawski, ale i współtwórca wrocławskiej filologii klasycznej, hellenista i papirolog, Jerzy Manteuffel (14 I 1954);

twórca szkoły polonistycznej, badacz Oświecenia, filolog i organizator życia kulturalnego, Tadeusz Mikulski (28 VIII 1958);

historyk literatury polskiej Stanisław Kolbuszewski (7 I 1965);

filolog klasycyzy i neolatynista, znawca literatury Renesansu, Jerzy Krókowski (8 IX 1967).

Już jako profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego zmarł (15 IX 1967) ogromnie dla Wydziału zasłużony długoletni wrocławski profesor, międzynarodowego znaczenia specjalista łacynista, Władysław Strzelecki.

O przeniesieniach profesorów i innych pracowników do innych uczelni mowa była wyżej. Kilku zasłużonych starszych profesorów Wydziału uzyskało emerytury, przy czym najczęściej utrzymują nadal żywe związki z warsztatami swej długoletniej pracy i kontynuują pracę naukową. Są to:

germaniści: Zdzisław Żygulski i Jan Piprek (przeszli w stan spoczynku z końcem roku akademickiego 1959/60, przy czym Jan Piprek przez kilka lat dopomagał jeszcze Katedrze zajęciami zleconymi, do końca roku akademickiego 1967/68);

filolog klasycyzy Jerzy Schnayder (emerytowany 1 X 1961);

emerytowany na własną prośbę z powodu złego stanu zdrowia germanista Ryszard Ligacz (z końcem roku akademickiego 1968/69).

Z końcem roku akademickiego 1968/69 Wydział Filologiczny liczył ogółem 130 pracowników naukowych w następujących grupach: 14 profesorów (7 zwyczajnych, 7 nadzwyczajnych), 20 docentów (w tej liczbie 17 doktorów habilitowanych), 11 wykładowców i lektorów (3 starszych wykładowców, z czego 2 doktorów habilitowanych, 5 wykładowców, 3 lektorów przykatedralnych), 22 adiunktów, 47 asystentów, (29 starszych asystentów, 18 asystentów), 2 pracowników naukowo-technicznych 8 stażystów, 6 bibliotekarzy różnych stopni. Nadto pracowało na Wydziale troje obcokrajowców: lektor języka czeskiego Josef Hron (przy Katedrze Języka Polskiego), docent Uniwersytetu w Rostowie, kandydat nauk, Ina Czernuchina (przy Katedrze Filologii Rosyjskiej), agrégé André Réau (przy Katedrze Filologii Romańskiej).

NAUCZANIE

W roku akademickim 1945/46, pierwszym roku istnienia Uczelni, ze specjalizacji filologicznych uruchomiono na Wydziale Humanistycznym filologię: polską, słowiańską, klasycyzy, germańską, francuską, angielską, a w 1946/47 orientalną. Studia na tych kierunkach wedle przedwojennych przepisów uniwersyteckich z r. 1927 kontynuowane były do końca r. 1952, jednakże już od roku akademickiego 1949/50 wprowadzone zostały studia dwustopniowe, przy czym jednolite studium trzyletnie pierwszego stopnia prowadzono na filologii polskiej, rosyjskiej, germańskiej i klasycyzy, a półtoraroczne studium wyższego stopnia dla kierunku litera-

tury polskiej od roku akademickiego 1952/53, a dla kierunków filologii klasycznej i filologii germańskiej od roku akademickiego 1953/54. Studentów zaczynających studia w roku akademickim 1951/52 objęła nowa reforma, przejście na jednolity system studiów czteroletnich, który pierwszych magistrów dał z końcem roku akademickiego 1954/55. W roku akademickim 1956/57 uruchomiono piątą specjalizację Wydziału, studium bibliotekoznawstwa, najpierw dla pracujących, a w rok później, w roku akademickim 1957/58, studium stacjonarne tej dyscypliny. W roku akademickim 1960/61 reaktywowano kierunek filologii francuskiej, szósty na Wydziale. Rok wcześniej, w roku akademickim 1959/60, powstał drugi kierunek studiów dla pracujących, filologia rosyjska, w roku akademickim 1965/66 dwa dalsze: filologia polska i germańska.

Od roku akademickiego 1956/57 funkcjonowało przy Wydziale studium eksternistyczne dla czterech istniejących wówczas kierunków filologicznych oraz studium eksternistyczne II stopnia dla studentów dyplomantów I stopnia, pragnących uzyskać magisterium. Tak więc z końcem roku akademickiego 1968/69 istniały na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Wrocławskiego studia stacjonarne sześciu kierunków: filologii polskiej, rosyjskiej, germańskiej, klasycznej, romańskiej oraz bibliotekoznawstwa, studia dla pracujących (zaoczne) z zakresu bibliotekoznawstwa, filologii rosyjskiej, polskiej, germańskiej tudzież studia eksternistyczne jednolite i II stopnia (te ostatnie już wygasające).

Wydział poczynił wszystkie niezbędne przygotowania dla spodziewanego w roku akademickim 1970/71 utworzenia, czy raczej — biorąc historycznie — reaktywowania siódmego kierunku — filologii angielskiej.

Obraz wzrostu liczby studentów na Wydziale i rozwoju ilościowego poszczególnych kierunków co piąty rok ukazują tabele I i II.

Tabela I. Studia stacjonarne

Kierunek	Rok akademicki					
	1945/46	1950/51	1955/56	1960/61	1965/66	1969/70*
Filologia polska	61	272	279	377	578	734
Filologia rosyjska	—	15	120	116	212	323
Filologia germańska (niemiecka)	5	32	74	113	146	253
Filologia klasyczna	5	14	28	39	34	51
Filologia romańska (francuska)	9	33	—	16	93	181
Filologia angielska	25	96	—	—	—	—
Filologia orientalna	—	9	—	—	—	—
Filologia słowiańska	5	—	—	—	—	—
Bibliotekoznawstwo	—	—	—	89	169	234
Wydział łącznie	110	471	501	750	1132	1776

* Stan w dniu 1 X 1969 r.

**Prof. dr Jerzy Kowalski, organizator i pierwszy
dziekan Wydziału Humanistycznego. Zmarł
22 I 1948**

**Prof. dr Marian Jakóbiec — pierwszy dziekan
Wydziału Filologicznego**

Renesansowy gmach Wydziału Filologicznego przy pl. Nankiera 15

Fragment zabytkowej sali im. Władysława Nehringa

Tabela II. Studia zaoczne dla pracujących

Kierunek	Rok otwarcia	Liczba pierwszych przyjętych	Rok akademicki		
			1960/61	1965/66	1969/70*
Bibliotekoznawstwo	1956/57	80	155	177	296
Filologia rosyjska	1959/60	20	25	107	164
Filologia polska	1965/66	50	—	50	224
Filologia germańska	1965/66	30	—	30	116
Wydział łącznie			180	364	800

* Stan w dniu 1 X 1969 r.

Niewiele ponad setkę pierwszych studentów filologii u początków Uniwersytetu, dziś (licząc wszystkie kategorie studenckie, tj. studiów stacjonarnych, dla pracujących, eksternistów) dwa i pół tysiąca — to prawie dwudziestopięciokrotny wzrost w ciągu dwudziestopięciolecia. Przy tych proporcjach liczbowych inaczej oczywiście wygląda praca dydaktyczna, ale nie tylko one stanowią o różnicach.

W pierwszych latach Wydziału na studia prowadzone jeszcze systemem przedwojennym napływała młodzież (i nie tylko młodzież) różnych roczników, przeważnie jednak dojrzała już i zahartowana ciężkimi doświadczeniami wojny i tułaczek pokolenia, ogromnie chętna do nauki, bardzo dynamiczna, ale też i bardzo rozmaicie przygotowana (często i nie przygotowana, stąd konieczność tworzenia tzw. roku wstępnego uniwersytetu). Znalazło się też w tym okresie trochę elementu przypadkowego, który jednak szybko się wykruszył, a w całości ci pierwsi studenci pierwszych powojennych wrocławskich lat, studiujący w warunkach nieraz wyjątkowo trudnych, mieli się stać i młodą kadrą naukową, o której dopiero co była mowa, i kadrą dydaktyczną, i kadrą działaczy na polu kultury tych ziem, o czym jeszcze będzie mowa.

Po kilku latach nastąpiło normalne wyrównanie — na studia zaczęły napływać zasadniczo roczniki osiemnastolatków po jedenastu klasach szkoły i stan ten przetrwał do końca dwudziestopięciolecia. Zmieniły się warunki bytowania młodzieży, zmieniły się przede wszystkim warunki nauki. Zimne, przedmuchiwane wiatrem sale, w których tylko część słuchaczy zdobywała miejsca na ławkach, czy też pościąganych zewsząd najróżniejszych krzesłach i stołkach, a reszta, np. na polonistyce, siadała na rozłożonych na podłodze sali gazetach albo po prostu stała, ustąpiły miejsca także na liczniejszych kierunkach normalnym i normalnie urządzonym salom wykładowym i salkom ćwiczeń. Otworzyły drzwi biblioteki zakładowe, powstały pierwsze czytelnie, coraz bardziej rozszerzała lektoria Biblioteka Uniwersytecka, otwarto wreszcie 1 września 1947 tak ważną, zwłaszcza dla polonistów, czytelnię Ossolineum.

O polską książkę humanistyczną bardzo było z początku trudno, ale też o książki właśnie czyniono największe starania. Księgozbiory ponemieckie były rozrzucone, częścią zniszczone, częścią wywiezione. Żmudną i ciężką fizycznie pracę ich zbierania, porządkowania, ustawiania, kompletowania uzupełnieniami z tzw. koncentra-

cji brali na siebie wszyscy prawie ówczesni pracownicy, od profesorów po asystentów i studentów, i tylko oni, gdyż pracowników fizycznych nie było. Gmachy Wydziału były dla bardzo wielu miejscem całodziennego przebywania, w domach tylko nocowano, a i to nie zawsze. Już jednak w drugim roku akademickim filologii były z grubsza „urządzone”, i to z rozmachem, który miał pozostać cechą wrocławskiej humanistyki. Dość powiedzieć, że skromne początkowo księgozbiory katedr filologicznych liczą dziś bez mała 150 000 woluminów (i to w większości nowych nabytków, i to mimo oddania w ćwierćwieczu części zbiorów orientalistyki, anglistyki, romanistyki Uniwersytetowi stołecznemu po likwidacji kierunków i katedr). Największa z bibliotek, biblioteka historii literatury polskiej, która na początku liczyła 650 woluminów poloników literackich, w pierwszym roku akademickim powiększyła tę liczbę o 1200 woluminów, z końcem zaś roku akademickiego 1968/69 miała już 27 000 woluminów zbiorów własnych.

Na podręczniki i skrypty musieli wrocławscy studenci filologii czekać wcale długo, a podstawowymi źródłami wiadomości były dla nich wykłady uzupełniane lekturami. Jak jeszcze będzie o tym mowa, pierwsze wrocławskie skrypty i książki pomocnicze wyszły głównie z germanistyki i bibliotekoznawstwa w ostatnim pięcioleciu omawianego okresu; podręczników czy też partii podręczników uniwersyteckich w pełnym tego słowa znaczeniu dopracowała się polonistyka i rusycystyka dopiero w końcu ćwierćwiecza. Z naturalnych przyczyn nie bardzo można tu mówić o dorobku w tej dziedzinie mniejszych jednostek dydaktycznych Wydziału, ale jednak warto wspomnieć językowe podręczniki anglistyki pierwszego okresu i kompendium metryki greckiej i łacińskiej, opracowane przez zespół filologów klasycznych.

Młodsze już teraz z zasady roczniki studenckie, zwłaszcza I i II roku, potrzebowały rzeczywiście bardziej opieki niż pierwsi „zdobywcy nauki” (którzy nieraz rekrutowali się ze straży akademickiej pierwszych miesięcy Wrocławia). Równoległe z przemianami w trybie studiów rodzi się znana poprzednio w uniwersytetach instytucja opiekunów lat, spełniająca poza zadaniem określonym samą nazwą i inną ważną funkcję, kształcenia postaw wychowawczych młodszej kadry, zastępująca jej do pewnego stopnia ogromnie teraz rzadką w karierze uniwersyteckiej praktykę pedagogiczną w szkole średniej. Rolę rad pedagogicznych spełniały od początku posiedzenia katedr prowadzących kierunki, zasadniczo jednej dla każdego kierunku, a tylko na polonistyce dwu zespołów (literatury i języka). W procesie wychowawczym bierze też z czasem udział sama młodzież studencka poprzez swe organizacje (ZSP, ZMP, później ZSP, ZMS, ZMW). Pomijając mniej fortunate dydaktycznie formy centralnego administrowania dydaktyką i przerostów kompetencji przedstawicielstw młodzieży w latach pięćdziesiątych, można na ogół ocenić pozytywnie wyniki pracy młodzieży, o czym jednak więcej powie część *Księgi* dotycząca organizacji młodzieżowych. Tam również miejsce na szersze omówienie pracy studenckich kół naukowych i studenckiego ruchu artystyczno-kulturalnego, jednakże już tu trzeba powiedzieć, że właśnie w tej dziedzinie z natury kierunki humanistyczne i filologiczne miały wyjątkowo wiele do powiedzenia.

Dyskusje literackie i społeczno-kulturalne, działalność odczytowa, a obok tego twórczość młodych poetów i początkujących prozaików, krytyków, dziennikarzy-studentów, zespoły recytatorskie i dramatyczne, prasa (od gazetek ściennych — nieraz bardzo udanych — z końcem lat czterdziestych i w latach pięćdziesiątych do ambitnej i daleko już poza wrocławskie studenckie środowisko wychodzącej „Agory” w połowie lat sześćdziesiątych), wszystkie te studenckie poczynania kulturalne znajdowały poparcie i opiekę u kadry naukowej Wydziału, zwłaszcza młodszej i już we Wrocławiu sformowanej. Oczywiście, pierwsze miejsce przypadało tu polonistom, żywym i ruchliwym przez całe dwudziestopięciolecie, ale odnotować można dłuższe i krótsze okresy powodzenia, np. pięknie śpiewających i doskonale zabawiających siebie i innych, roczników rusycystycznych oraz klubu dyskusyjnego i szachowego germanistyki i nawet małego zespołu filologów klasycznych objeżdżającego w połowie lat pięćdziesiątych Dolny Śląsk z ... Arystofanesem, i zdecydowanie wyróżniającą się w organizowaniu imprez kulturalno-towarzyskich od chwili odrodzenia studium młodą romanistykę wrocławską, zarządzającą np. w r. 1969 dni kultur romańskich na nie spotykaną w kraju skalę. Dopiero w ostatnich latach ta część życia studenckiego zyskuje trwałą bieżącą dokumentację, pierwsze lata i ich niemałe w tym zakresie bogactwo odtwarza się dopiero na podstawie wspomnień. Jedno jest pewne — wrocławskim studiom filologicznym towarzyszyła cały czas kulturalna rozrywka i żywy ruch artystyczny samej młodzieży. Tradycją stały się wieczorki zapoznawcze dla nowo wstępujących, urządzone przez ich starszych kolegów z wypracowanymi na każdym kierunku inaczej ceremoniałami otrzęsin, nieraz też i połowinki, a w ostatnich czterech latach z inicjatywy wyłącznie studentów, przy czym przykład dała polonistyka, uroczyste pożegnania absolwentów ze swymi wychowawcami w auli Uniwersytetu, co stało się już obyczajem ogólnouniwersyteckim.

Młoda polonistyka literacka w poszukiwaniu nowych form dydaktyki uniwersyteckiej podjęła interesujące inicjatywy. Były nimi organizowane w latach 1954-1957 i od 1962 r. konwersatoria poświęcone teorii literatury i kultury najnowszej (teatru, filmu, sztuki, prasy). Inicjatorem był tu Stanisław Pietraszko, pomagali czynnie Aleksander Bereza, Jerzy Cieślowski, Janusz Degler. Konwersatoria obejmowały młodą kadrę kilku kierunków Wydziału oraz absolwentów polonistyki, one też stały się punktem wyjścia Studium Kulturalno-Oświatowego.

Podkreślany stale silny związek między katedrami Wydziału musiał znaleźć wyraz w istocie pracy podstawowej: procesie dydaktyczno-wychowawczym. Sprawy te znajdowały odbicie w stałym punkcie posiedzeń Rady Wydziału. Po ujednoczeniu systemu studiów utworzono na Wydziale, pod przewodnictwem prodziekana, komisje dla spraw dydaktycznych i wychowawczych, a ostatnio (1969) jedną łączną dla spraw dydaktycznych i wychowawczych, grupującą przedstawicieli rad pedagogicznych poszczególnych kierunków i pełniącą funkcje Rady Pedagogicznej Wydziału, koordynującej i planującej zadania w tym zakresie.

Wyniki pracy dydaktycznej Wydziału w dwudziestopięcioleciu 1945-1969 ukazują tabele wydanych dyplomów magisterskich i innych.

Tabela III. Dyplomy magisterskie wydane na Wydziale Filologicznym (oraz do 1952 r. na Wydziale Humanistycznym, na kierunkach wchodzących następnie w skład Wydziału Filologicznego) do dnia 31 XII 1969

Kierunek	Studia stacjonarne	Studia eksternistyczne		Studia zaoczne	Razem
		II stopnia	jednolite		
Filologia polska	761*	83	69	—	913
Filologia rosyjska	239	38	14	58	349
Filologia germańska (niemiecka)	215**	14	14	—	243
Filologia klasyczna	102***	3	2	—	107
Filologia romańska (francuska)	92	—	—	—	92
Filologia angielska	71	—	—	—	71
Filologia słowiańska	10	—	—	—	10
Filologia orientalna	1	—	—	—	1
Bibliotekoznawstwo	200	—	6	203	409
Razem	1691	138	105	261	2195

* W tym 16 dyplomów magisterskich II stopnia.

** W tym 9 dyplomów magisterskich II stopnia.

*** W tym 9 dyplomów magisterskich II stopnia.

Nadto w latach 1950/51—1952/53 wydano dyplomy ukończenia studiów I stopnia:

filologia polska	213
„ rosyjska	41
„ germańska	34
„ klasyczna	3
„ romańska	15
„ angielska	33
razem	339

DOROBEK NAUKOWY

Przy omówieniu osiągnięć naukowych i aktualnych badań Wydziału, mimo z jednej strony obfitości dorobku badawczego w ćwierćwieczu, a z drugiej trudności perspektywy, kiedy traktuje się sprawy tak jeszcze nieraz świeże i niedawne, nie sposób nie dostrzec zjawisk charakterystycznych, wyrazistych tendencji i w pracy poszczególnych katedr, i w obrazie całości Wydziału Filologicznego. Spróbujemy niektóre z tych tendencji określić.

Wydział, podobnie jak cała Uczelnia, powstający na miejscu uniwersytetu pruskiego od początku zmierzał do tego, by nie tylko dorównać badaniom niemieckim, ale je przewyższyć i, co najważniejsze, stworzyć uczelnię polską, służącą polskiej nauce i racji stanu, państwu opartemu na zasadach sprawiedliwości społecznej, choć

zaczynaliśmy w o tyle gorszych warunkach katastrofalnych zniszczeń materialnych i przy ogromnym niedoborze kadry naukowej, a równocześnie wyczerpaniu przez prywacje wojenne nawet kadry istniejącej. Nawiązywano co prawda do dobrej i bogatej tradycji lwowskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza, ale Lwów dał tylko część obsady naukowej wrocławskiej filologii czy też humanistyki, bardzo aktywną, lecz nie wystarczającą. Zresztą o tych sprawach już pisaliśmy. Ponadto trzeba było w murach, z których w r. 1939 wypędzono ostatnich niedobitków, polskich studentów niemieckiej uczelni, zaszczerpić polską humanistykę, nadać Uniwersytetowi od razu zdecydowany charakter, odpowiadający życiu polskiemu na tych ziemiach, a równocześnie życie to kształtujący. Żeby się posłużyć dwoma charakterystycznymi przykładami — konieczne było zbudowanie nowoczesnej, na wysokim poziomie polonistyki, obejmującej możliwie pełnie wszystkie epoki języka i literatury i nawiązującej do pięknych wrocławskich tradycji Cybulskiego i Nehringa, a równocześnie troskliwie opiekującej się tematyką regionalną przez niemieckich badaczy skrzętnie zacieraną, poza tym trzeba było zadbać o to, aby polska germanistyka we Wrocławiu zdobyła sobie możliwie szybko uznanie w światowej germanistyce, żeby się liczyła. Podobnie wyglądała ta sprawa i w innych dyscyplinach. Jak się okazało, zadania te w większości przypadków były i są wypełniane. Nie stworzono na razie tak pełnego Wydziału, jak sobie to z początku marzono, tym niemniej ilość utworzonych placówek badawczych i ich praca wysuwają wrocławski Wydział Filologiczny na wysokie miejsce w polskiej humanistyce. Powiązania badawcze poszczególnych kierunków wytworzyły swoiste więzi wydziałowe, ściślejsze niż struktura administracyjna, podyktowały problemy i zagadnienia badawcze wspólne nieraz dla kilku katedr Wydziału, a nawet międzywydziałowe.

Tu należą przede wszystkim problemy związane z regionem, w którym i na który działa Uniwersytet: badania polskich tradycji kulturalnych, języka, książki śląskiej. Dalej związki i sąsiedztwa, wielki temat kontaktów polsko-niemieckich i tych krwawych i trudnych, i tych mniej licznych, lecz na szczególną uwagę zasługujących, przyjaznych i dobrych styków ludzi i kultur. Przyłączyły się tu badania historyków wrocławskich.

Kontakty i oddziaływania jeszcze szerzej pojmowane stały się jakby jednym z centralnych tematów pracy naukowej na Wydziale i opracowanie ich przynosiło i przynosi wiele wyników niepoślednich, odkryło sprawy zapomniane i zapoznane. Może najwybitniejsza rola w tym temacie przypadła rusycystyce literackiej, ale wszystkie pozostałe filologie literackie, i językoznawstwo, i bibliotekoznawstwo, wpiszą w tym temacie niejedno osiągnięcie.

Prace językoznawców obejmowały zarówno badania szczegółowe, mikrografię dialektów i języków, jak — w szerszej mierze — duże zagadnienia syntetyczne, problemy najnowocześniejszego językoznawstwa.

Prace literaturoznawców (poza polonistami mającymi najszerze możliwości) skupiały się na epokach i zagadnieniach szczególnie zasługujących na nowe przebadanie i nowy obraz, czy to w pracach monograficznych, czy w szerszych zarysach, czy na-

wet w przygotowywanych przez pracowników Wydziału podręcznikach uniwersyteckich. Warto podkreślić, że wyjątkowo dużo uwagi poświęcano w skali Wydziału dramatowi. Gdzie tylko powstały odpowiednie ku temu warunki, rozbudowywano prace na taką skalę, że np. polonistyka w ostatnich latach dwudziestopięcioletnia mogła penetrować cały ciąg dziejów literatury polskiej i szeroko rozwiniętą teorię literatury, germanistyka rozszerzać badania na literaturę Austrii i niemieckojęzyczną literaturę Szwajcarii.

Dokonując teraz zarysowego przeglądu osiągnięć Wydziału, profesorów i ich naukowych uniwersyteckich wychowanków w poszczególnych dziedzinach na pierwszym miejscu, oczywiście i ze względu na ważność, i na dotychczasowy dorobek, trzeba wymienić polonistykę. Jeśli od wielu już lat Katedra Literatury Polskiej może stwierdzać w sprawozdaniach rocznych, że „prowadzi badania naukowe indywidualne i zespołowe nad całością literatury polskiej, teorią literatury, edytorstwem naukowym, folklorem, literaturą regionalną, dramatem i teatrem polskim, bibliografią i metodyką nauczania”, a także „literaturą i kulturą polską najnowszą”, to jest to dorobek wypracowany nie małym trudem lat, wychodzący z dobrych, lecz o wiele ciaśniejszych ram początkowych i z węższych pól badań, osiągnięty drogą organicznego rozwoju lub wiązania zbliżonej problematyki.

Osobowością, która wyjątkowo silne piętno wycisnęła na pierwszych latach polonistyki literackiej, był Tadeusz Mikulski. On to pioniersko torował drogi i ścieżki, którymi dziś jeszcze stąpają uczniowie i uczniowie uczniów, i jemu zawdzięczają prace polonistyczne inicjację i inicjatywę w kilku głównych tematach. Można by rzec, że zaczynała wrocławska polonistyka literacka od Oświecenia. Ta ulubiona dziedzina badań ucznia Juliana Krzyżanowskiego, traktowana na pierwszych seminariach Mikulskiego i szczególnie rozwinięta z chwilą utworzenia w r. 1948 ośrodka oświeceniowego Instytutu Badań Literackich, któremu Mikulski patronował i w którym pracowali jego uczniowie (zasoby materiałowe, zwłaszcza rękopiśmienne, zapewniło przeniesienie w r. 1947 do Wrocławia zbiorów Ossolineum), przyniosła i przynosi bogaty plon studiów, wydań, monografii. Prace nad Krasickim, Węgierskim, romanssem listowym, Dmochowskim i jego *Sztuką rymotwórczą* i, szerzej jeszcze, poetyką klasycystyczną i jej doktryną, Kitowiczem, „Monitorem” i pozostałym czasopiśmiennictwem Oświecenia, wreszcie teatrem stanisławowskim nie ustały i nie osłabły po śmierci Mistrza, którego dzieło w tym kierunku podjęli: Mieczysław Klimowicz, Przemysława Matuszewska, Stanisław Pietraszko, nie żyjący już Jan Gawałkiewicz, Gabriela Frydrychowiczówna, Jerzy Ziomek, Tymoteusz Karpowicz, Andrzej Cieński, żeby wymienić tylko badaczy stale lub przez czas jakiś z Wydziałem Filologicznym związanych formalnie.

Podręcznik uniwersytecki literatury Oświecenia napisał najbliższy uczeń Mikulskiego, Mieczysław Klimowicz (praca ukończona w r. 1969); dziełem środowiska wrocławskiego jest też nowy Oświeceniowy Korbut, podstawowa naukowa bibliografia epoki.

Badania epoki romantyzmu szły we Wrocławiu kilkoma torami. Pierwszy upra-

wiał je od r. 1946 Stanisław Kolbuszewski, kontynuując prace przedwojenne w szeregu szkiców i artykułów o epoce, związkach romantyzmu polskiego z obcym, Lenartowiczu, Słowackim. Prace badawcze Kolbuszewskiego przesuwają się jednak wyraźnie coraz bardziej ku uprawianym też dawniej studiom nad modernizmem, zwłaszcza umiłowanym tematem: Wyspiańskim, oraz badaniom literatury śląskiej, szczególnie w latach równoległej działalności naukowej i dydaktycznej uczonego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Opolu. U schyłku życia ogłosił S. Kolbuszewski książkę o Jędrzeju Gałce z Dobczyna.

Drugi warsztat romantyczny stworzył Bogdan Zakrzewski, przybyły z Poznania uczeń Romana Pollaka, kontynuując głównie badania nad literaturą i czasopiśmiennictwem poznańskim, Dembowskim, Aleksandrem Fredrą, Henrykiem Kamieńskim.

Romantyzmem wreszcie zajmował się krakowski wychowanek Kazimierza Wyki, Mieczysław Inglot (we Wrocławiu od r. 1957), pisząc o koterii petersburskiej, czasopismach ziem kresowych, Słowackim, Goszczyńskim. W tym romantycznym kręgu powstała praca Anny Borkowskiej o Auguście Bielowskim.

Literatura staropolska była drugim polem zainteresowań badawczych Tadeusza Mikulskiego, którego własna bibliografia wrocławska notuje tu jednak niewiele; poza tomem zbiorowym prac dawniejszych najważniejszy jest może portret literacki Adama Czahrowskiego (1947). Drugim impulsem do badań tej epoki była książka Władysława Floryana o *Pieśniach Kochanowskiego*, jednakże szerzej pracami nad literaturą staropolską zajęło się pokolenie młodsze wrocławskiej szkoły uczonych, a więc przede wszystkim Czesław Hernas. Rozpoczął od badań literatury plebejskiej, rybałtowskiej (1953), co zawiodło poprzez monografię hejnałów staropolskich do ukończonego w roku 1969 podręcznika-syntezy polskiego Baroku. Od tego samego punktu wyjścia szedł młody badacz ku pionierskim osiągnięciom w jednej jeszcze dziedzinie. Jest nią folklor staropolski, którego dolną granicę poznania przesunął o dobry wiek książką *W kalinowym lesie*, zawierającą i monografię badawczą, i bogaty zbiór nowych tekstów.

Z chwilą, gdy na stałe przeniósł się z Łodzi do Wrocławia Jan Trzynadłowski, „ruszyła” jeszcze jedna specjalizacja, rzadka w skali krajowej — teoria literatury. Zagadnienia rodzajów literackich, teoria komizmu, w pracy ucznia (Aleksandra Berezy) stylizacja satyry oraz pamiętnikarstwo, powieść i fraszka, oto ciągle nie zamknięty krąg badań, rzutuujących zresztą i na inne prace polonistyczne. Bo przecież na pograniczach zainteresowań historycznoliterackich i teoretycznoliterackich przynajmniej dwu epok umieścić trzeba na przykład prace Ludwiki Szczerbickiej-Ślękowej o epice dziadowskiej i dumie staropolskiej i wcześniejsze jeszcze prace Marii Kochańskiej-Eustachiewiczowej o dumie ukraińskiej, z zakresu pieśni epickiej, powstałe pod kierunkiem Władysława Floryana.

Władysław Floryan zapewnił też ośrodkowi wrocławskiemu wyjątkową rangę w unikalnie traktowanym edytorstwie dokumentalnym. Tomiki Kochanowskiego, poezje Mickiewicza, *Kordian* Słowackiego, prace nad tomami „Biblioteki Pisarzy

Polskich” i częścią wydania spuścizny Słowackiego, a wreszcie pomnikowa edycja wzbogaconej o absolutnie nie znane dotąd i wysiłkiem wydawcy odnalezione partie Mickiewiczowej „Tribune des Peuples” są istotnym wkładem do trwałego dorobku studiów polonistycznych w kraju. Z innych wrocławskich osiągnięć edytorskich wymienić tu trzeba edycję Jurkowskiego w opracowaniu Czesława Hernasa przy współpracy Marii Eustachiewiczowej i innych.

Od początkowego skupienia literackich badań na pierwszych wybranych epokach rozszerzano więc z wolna zakres aż do objęcia całego ciągu literatury polskiej. Pozytywizmem i w ogóle XIX wiekiem zajmował się Bogdan Zakrzewski, przedłużając swoje badawcze penetracje romantyzmu. Pod kierunkiem Zakrzewskiego pracowali Anna Borkowska i Jerzy Cieślukowski. Ten ostatni wychodząc od twórczości Marii Konopnickiej „usamodzielił się”, rozbudowując dużo bogatszy i obszerniejszy warsztat badań nad literaturą dziecięcą w ogóle, stanowiący jeszcze jedną z wrocławskich *spécialités de la maison*, uwieńczony, jak dotąd, książką o „wielkiej zabawie”.

O badaniach modernizmu prowadzonych przez Stanisława Kolbuszewskiego była już mowa. Po zgonie tego uczonego opiekę nad kształceniem kadry dla badań tego okresu objął Bogdan Zakrzewski; inicjatywy prac z zakresu zarówno tej, jak i najnowszej epoki, i to nie tylko literaturoznawczych, ale i kulturoznawczych wychodziły również od Stanisława Pietraszki. Z ważniejszych wymienimy tu liczące się już w polonistyce studia Janusza Deglera o twórczości Witkacego.

Temat na pewno niemniej ważny w pracy wrocławskiej Uczelni, w naszym omówieniu ostatni, dlatego, że skupiał wyraźnie w większym lub mniejszym stopniu wszystkie polonistyczne warsztaty — to krąg spraw śląskich. Wkraczał w ten krąg i Mikulski zarówno w szkicach o temacie śląskim i wrocławskim, jak w *Spotkaniach wrocławskich* wybitnych twórców naszej kultury w różny sposób trafiających na Śląsk i do Wrocławia, i Władysław Floryan dając rys dziejów czasopism śląskich w okresie walki o narodowość, od Wiosny Ludów po rok 1921. Poetów regionalnych (Damrot) traktował i przedmiotem prac uczniów czynił również Stanisław Kolbuszewski. Jednakże najkonsekwentniej i najbardziej planowo rozwijał te prace Bogdan Zakrzewski w studiach nad literaturą śląską pierwszej połowy ubiegłego stulecia, w przygotowaniu wydania pieśni śląskich zbioru Lompy i w szeroko zakrojonym szkoleniu młodych adeptów historii polskiego spadku kulturalnego na Dolnym Śląsku. Wymienić tu można już ukończoną pracę Tadeusza Żabskiego z dziejów Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego we Wrocławiu i inne z tego kręgu ukończone lub będące na ukończeniu (np. materiałowo bogata praca doktorska Elżbiety Achremowiczowej).

Polonistyka językowa, rozszerzająca od początku swe badania także na szerzej traktowane językoznawstwo słowiańskie, kierowana była od początku przez Stanisława Rosponda i podjęła zadania naukowe najściślej związane z charakterem śląskiej uczelni. Szło w nich o dzieje polszczyzny na Śląsku, badania dialektów śląskich, a do tych już powiązanych kompleksów przystępował i coraz bardziej usamo-

dzielił się kierunek trzeci, znów wrocławska specjalność naukowa, onomastyka — nazewnictwo miejscowe i osobowe.

W kierunkach pierwszym i trzecim działał Stanisław Rospond, którego bardzo obfity dorobek publikacyjny obejmuje i studia nad śląskimi zabytkami polszczyzny, i dzieje tej polszczyzny, i badania szesnastowiecznego języka polskiego, i monografię języka Jana Kochanowskiego, a dalej badania językowe nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej, ze szczególnym uwzględnieniem Śląska, studia onomastyczne pogranicza językowego słowiańsko-germańskiego oraz prace teoretyczne z dziedziny onomastyki. W tym ostatnim kierunku pracowali też uczniowie profesora Rosponda (Bogdan Siciński, Franciszek Nieckula, Teresa Tornikidis).

Dialektologią i historią języka zajmował się Stanisław Bąk zarówno w monograficznych opracowaniach gwar ludowych Dolnego Śląska, jak w badaniach przeszłości śląskiego narzecza. Także i on sięgał do polszczyzny renesansu (język Trzecieckiego). Staropolszczyzny dotyczyły prace Marii Zembaty-Michalakowej. Pracujący we Wrocławiu do r. 1964 Stefan Reczek obok kilku artykułów z historii języka polskiego dał serię drukowanych w prasie szkiców poprawnościowych, których część wyszła w ossolińskiej książeczce w r. 1957.

Do r. 1952 czynny we Wrocławiu Władysław Kuraszkiewicz opublikował w pierwszych latach garść artykułów z dziedziny dialektologii i historii języka, a wśród nich znamienne książeczkę o polszczyźnie w obozie koncentracyjnym, świadectwo postawy badacza utrzymanej w najcięższych kolejach własnego żywota autora.

W r. 1957 podjął pracę na naszym Wydziale Antoni Furdal, którego badania dotyczą ślawistyki językowej szeroko pojętej. Dał w tym zakresie kilka studiów i dwie książki o zmianach głosowych w prasłowiańszczyźnie i polszczyźnie.

Prowadzone od lat w Katedrze Języka Polskiego, we współdziałaniu z innymi instytucjami, wielkie prace słownikowe doczekały częściowej realizacji w publikacjach już z końcem wrocławskiego dwudziestopięciolecia. I tak Stanisław Rospond wydał w r. 1967 pierwszy tom *Słownika nazwisk śląskich*. W przygotowaniu są słowniki: śląskich nazw miejscowych (wspólnie z Instytutem Śląskim w Opolu), języka pisarzy XVI wieku (wspólnie z Instytutem Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk) oraz *Atlas gwar polskich* (pod redakcją Stanisława Bąka). W innym miejscu powiemy o wyjątkowym znaczeniu prac polonistów-językoznawców dla odtworzenia zacieranych przez Niemców nazw miejscowych i nazewnictwa Ziemi Zachodnich.

W związku z zainteresowaniami naukowymi Katedry, zwłaszcza profesorów Bąka i Rosponda, pozostawała także działalność edytorska z literatury staropolskiej (wydania Trzecieckiego i *Officina ferraria* Roździeńskiego).

Ruscystyka literacka, od 1947 r. prowadzona przez Mariana Jakóbca, stworzyła konsekwentnie realizowany program badawczy w niewielu, ale istotnych kierunkach. Obok badań literatury rosyjskiej i radzieckiej od zabytków staroruskich (Franciszek Sielicki) po Szołochowa (Zbigniew Barański) i udziału autorskiego w przy-

gotowywanym podręczniku uniwersyteckim (Jakóbiec, Barański) tematem stanowiącym swoistą specjalność badawczą rusycystów-literaturoznawców były związki literackie polsko-rosyjskie i polsko-radzieckie, płodna w wyniki penetracja XIX i XX wieku. Program badań ujęty drukem już w ich początku realizuje się w dwudziestopięcioletniu bardzo systematycznie.

Marian Jakóbiec badał polskie odgłosy twórczości Radiszczewa, sprawy polskich romantyków (Mickiewicz, Słowacki) i Puszkina, polskie dzieje Niekrasowa, sięgał do recepcji literatury rosyjskiej w epoce pozytywizmu, analizując np. korespondencję Elizy Orzeszkowej z jej rosyjskim wydawcą, interesował się widzeniem spraw słowiańskich u pisarzy XIX wieku i z polskiej, i z rosyjskiej strony. W mniejszym zakresie poruszał temat związków polskich z literaturami południowosłowiańskimi (serbską, Vuk Karadzić) i ukraińską (Szewczenko, Kociubiński, Franko). Do tych badań przystąpiła i „następna generacja naukowa” rusycystyki. Zbigniew Barański pisał o związkach z literaturą polską Korolenki, o odbiorze tej literatury w Rosji od lat sześćdziesiątych wieku XIX po początki XX i echem zarówno dzieł i twórców literackich, jak i wydarzeń (np. powstania styczniowego) w piśmiennictwie rosyjskim, sięgał i do nowszej literatury rosyjskiej szukając jej polskich powiązań (Bunin, Balmont, Paustowski).

Głównie echa polskie i polskie dzieje wybitnych twórców rosyjskich badali z kolei inni: Gogoła — Telesfor Poźniak, Czechowa i Dostojewskiego (przekłady i historię wystawień teatralnych) — Sielicki i Poźniak, Turgieniewa — Sielicki, Lermontowa — Borsukiewicz, dramaty Gorkiego — Poźniak, Błoka, Jesienina i Pasternaka — Zygmunt Zbyrowski). Można rzec, że było to planowe, systematyczne udzielanie odpowiedzi na pytanie o wzajemne związki literatury polskiej i rosyjskiej, traktowane „z obu stron”.

Nie zaniedbywano jednak i badań nad piśmiennictwem rosyjskim „dla siebie” traktowanym. Wspomnieliśmy już o współpracy wrocławskiej rusycystyki w przygotowywanym podręczniku uniwersyteckim. Z prac poświęconych zjawiskom i postaciom literatury rosyjskiej wymienimy dla szerszych kręgów i szkoły przeznaczoną książkę Barańskiego o *Cichym Donie* Szołochowa i rozprawę Poźniaka o Dostojewskim w kręgu symbolistów. Najpoważniejszym może monograficznym wkładem w badania piśmiennictwa staroruskiego jest Franciszka Sielickiego przekład *Powieści minionych lat* z dołączonym wstępem — dużą badawczą monografią kroniki, do czego dodać należy serię artykułów o zbliżonej tematyce (np. o związkach ruskich latopisów i polskich kronik).

Nie tylko kierownik Katedry opracowywał inne literatury słowiańskie oraz starą epikę serbską i ruską. O macedońskim eposie ludowym i pokrewieństwach folklorystycznych Macedonii z innymi Słowianami pisał też Kole Simiczijew.

Rusycystyka językowa rozpoczęła pracę już w roku 1946, ale nie doczekała się równie licznej obsady specjalistów, stąd skromniejszy dorobek publikacji dotyczył głównie dziejów rosyjskiego języka literackiego XV i XVI wieku oraz zagadnień rosyjskiego akcentu. Prowadził te badania do roku 1964 Leszek Ossowski, zajmujący

się też gwarami ruskimi i dialektologią białoruską; pracę o języku *Zadońszczyzny* napisała Maria Przytułcka. Z chwilą przejścia profesora Ossowskiego do innej uczelni prace językowe uległy pewnemu zwolnieniu; sytuację bardzo poprawiło dydaktycznie otrzymanie wysokiej klasy specjalistów radzieckich (profesora Markowa, a później docent Czernuchiny), których roczne pobyty we Wrocławiu były jednak zbyt krótkie dla rozwinięcia szerszych badań.

Istniejące bogate zasoby biblioteczne, a zwłaszcza wyraźne zapotrzebowania badawcze wyznaczały tematykę, od której wychodziła germanistyka literacka i która nadal pozostaje jednym z głównych torów prac naukowych Instytutu Filologii Germańskiej. Szło o badanie stosunków literackich polsko-niemieckich od XVII po XIX wiek ze szczególnym uwzględnieniem pisarzy śląskich.

Pierwszy organizator Katedry, Jan Piprek, rozpoczął te badania od artykułu o stosunku Gerharta Hauptmanna do Słowian, dłuższe studium poświęcił z kolei Scherfferowi von Scherffenstein, poecie Piastów śląskich, tłumaczowi Kochanowskiego. *Piastem* Andrzeja Gryphiusa zajął się przybyły w r. 1954 do Wrocławia Zdzisław Żygulski, uczeń zaś jego, Marian Szyrocki rozwinął te badania szerzej, dając monografię Marcina Opitza i polskie dzieje tego dyplomaty w czasie wojny trzydziestoletniej; on też dał po kilku pracach wstępnych monografię i standardowe dziś wydanie Gryphiusa, najwybitniejszego z niemieckich poetów Śląska. Zajmował się też w tymże kręgu Danielem von Czepko (częściowo wspólnie z Zofią Kubrakiewicz). Prace Szyrockiego były punktem wyjścia do szerszej monografii epoki baroku.

Mieczysław Urbanowicz badał dzieje literatury niemieckiej na Śląsku w pierwszej połowie XIX wieku (akcentując silny wpływ pierwiastka polskiego na to piśmiennictwo i jego treści polonofilskie), by później cofnąć się do monografii Oświecenia w tej literaturze, Anna Stroka zaczęła od Fryderyka Logaua, a doktoryzowała się monografią o Karolu Hauptmannie.

Ten „węższy temat” wrocławskiej germanistyki miał jednak wyraźne tendencje do poszerzenia na całość literatury niemieckiej dwu epok: Baroku i XIX wieku, od romantyzmu po neoromantyzm i literaturę współczesną. Barokiem, jak wspomniano już, zajął się Marian Szyrocki, zaliczany dziś do niewielkiej grupy specjalistów badaczy epoki w skali międzynarodowej, dając i syntetyczną monografię, i wybory tekstów, romantyzmem — Mieczysław Urbanowicz, wydając tomy romantyków niemieckich w polskich przekładach z komentarzami i monograficznymi wstęпами (Goethego *Faust*, Schillera *Wilhelm Tell*, Kleista *Rozbity dzban* oraz *Dramaty i nowele*). Zainteresowania jego przesuwaly się coraz widoczniej ku literaturze austriackiej i dramatowi. Romantyzm był też terenem badawczej penetracji Eugeniusza Klina (teoria literacka, Fryderyk Schlegel, August Ferdynand Bernhardy) i książek Gerarda Koziółka (Fryderyk Zachariasz Werner).

Rosnący i coraz lepiej kwalifikowany zespół pracowników germanistyki mógł wreszcie zdobyć się na zespołowe traktowanie całości dziejów literatury niemieckiej. Otworzyły tu drogę skrypty Żygulskiego i Szyrockiego, w latach ostatnich ze-

spół autorski germanistów-literaturoznawców opracował serię skryptów-wypisów z literatury niemieckiej XIX i XX wieku. Marian Szyrocki opublikował obliczony na kulturalnego czytelnika jednotomowy zarys *Historii literatury niemieckiej* oraz t. I podręcznika uniwersyteckiego literatury niemieckiej.

Językoznawstwo niemieckie od początku istnienia Katedry reprezentował Jan Piprek, który też wydał skrypt fonetyki i gramatyki języka niemieckiego oraz opracowywał wielki, największy z dotąd w Polsce przygotowanych, *Słownik niemiecko-polski* (I część *Słownika* już się ukazała). Skrypt gramatyki historycznej języka niemieckiego wydał Ryszard Ligacz. Językoznawstwo germańskie, badawcze na szerszą skalę, zapoczątkowane w r. 1957, przyniosło już cenne rezultaty w książkach i rozprawach Mariana Adamusa z genezy języków zachodniogermańskich, związków semantycznych imiesłowów i przymiotników, *verba finita*, opracowaniu fonologii niemieckiej, teorii i inwentarza fonemów, przy czym badania tego autora coraz wyraźniej zmiernają ku germanistyce skandynawskiej (wydał on też popularnonaukową książkę o runach skandynawskich). Norbert Morciniec, który również wyszedł z Katedry Językoznawstwa Ogólnego, zajmował się fonologią holenderską, złożeniami nominalnymi w językach zachodniogermańskich.

Wyniki wrocławskich badań germanistycznych publikowano też i za granicą (głównie w NRD i NRF). Wyjątkowo aktywna działalność w opracowywaniu skryptów i podręczników, szybki rozwój młodej kadry naukowej w ostatnich latach, pozwalający już nawet na „eksport” docentów do innych uczelni, czyni z Instytutu Filologii Germańskiej czołowy ośrodek uniwersytecki tej dziedziny naukowej w Polsce, wciąż rozszerzający i pogłębiający swą działalność.

Pierwszy organizacyjny okres Instytutu Filologii Klasycznej był kontynuacją przedwojennych badań jego pierwszych profesorów. Jerzy Kowalski ukończył prace nad retorem Hermogenesem wydaniem traktatu *De statibus*, pierwszą wrocławską publikacją humanistyczną przeznaczoną na rynek międzynarodowy, poświęconą ofiarom niemieckiego faszystu, wymordowanym profesorom lwowskim, dał też kilka świetnych esejów filologiczno-literackich o pisarzach antycznych od Pindara do Seneki. Uczeń Kowalskiego, Bronisław Biliński, w pierwszych swych pracach wrocławskich zajmował się geografią starożytną, następnie skupił zainteresowania na nowym, ważnym temacie wynikającym z lokalnych możliwości badań, tj. na nowych interpretacjach starożytnej geografii ziem słowiańskich (drogi antyku do tych ziem, weryfikacje przekazów o Odrze, Wiśle, Kaliszu). Wreszcie (od r. 1948) podjął jako pierwszy w Polsce temat nowej marksistowskiej interpretacji antyku, traktując problemy pracy w starożytności, tzw. „aspekt hezjodejski”, realizmu literatur antycznych, interpretację społeczną sportu starożytnego.

Kontynuował prace przedwojenne z gramatyki, leksykografii, metryki, ortografii łacińskiej Władysław Strzelecki, wciągając do nich swych uczniów (Ludwika Rychlewska, Herbert Myśliwiec, Helena Wilk-Sądejowa, Józef Mantke). Kontynuacją przedwojennych były też prace Wiktora Steffena z dziedziny liryki greckiej

na temat nowych urywków papirusowych tej twórczości i przede wszystkim dramatu satyrowego, po serii artykułów monograficznych zamknięte drugim (pierwsze wyszło przed wojną), pełniejszym i bogatszym wydaniem fragmentów satyrografów greckich, podstawowym dziś w światowej filologii klasycznej. Kontynuował wreszcie studia z papirologii i literatury hellenizmu Jerzy Manteuffel dojeżdżający z Warszawy, ale pracujący naukowo we Wrocławiu. Krótki dwuletni okres pracy Ryszarda Gansińca (1946-1948) przyniósł nieduży ilościowo, ale istotny plon kilku publikowanych za granicą (przebywał czas jakiś w Szwecji) artykułów z religioznawstwa antycznego.

Specjalnością dalszą wrocławskiego Instytutu Filologii Klasycznej miała stać się filologia nowołacińska. Latynista i neolatynista zarazem, Jerzy Krókowski, dał w pierwszym z tych zakresów prace z eposu i elegii rzymskiej, literatury pryncypatu (Owidiusz), kończąc niedługo przed śmiercią (1967) tomikiem — małą monografią i wyjątkowo wdzięcznym wyborem polskich przekładów Horacego. W zakresie neolatynistyki zawdzięczamy mu edycję Trzecieckiego i monografię tego pisarza oraz rozprawę o Hussowskiego *Pieśni o żubrze*. Z uczniów jego Stefan Zabłocki wydał książki o eklogach Grzegorza z Sambora, monografie epicedium antycznego i późniejszego, Janina Gajda zajmowała się motywami antycznymi w *Carmina Burana* i u Archipoety oraz epiką łacińsko-polską. Do tego kręgu dołączyły się parerga innych pracowników Instytutu, np. praca Strzeleckiego o nowym źródle *Odprawy posłów greckich*, Jerzego Schnaydra o echach Salustiusza u Długosza, Łanowskiego i Myśliwca antyczne Rożdzieńsciana, Janiny Ławińskiej-Tyszkowskiej i Alicji Szastyńskiej-Siemionowej badania pożywek antycznych bukolik Schoneusa.

Przybyły z Uniwersytetu Łódzkiego w r. 1953 Jerzy Schnayder dał w latach wrocławskich kilka prac z geografii starożytnej, ściślej periegezy, szereg artykułów aktualizujących zjawiska kultury antycznej, przygotował polskie komentowane przekłady twórczości Teofrasta (*Historia roślin*, fragmenty filozoficzne) oraz szereg opracowań „małych form” literatury greckiej.

Sprawami języka i gramatyki greckiej zajął się Henryk Rosenstrauch, publikując m. in. monografię języka komediopisarza Menandra.

Jerzy Łanowski zajmował się najpierw poezją hellenistyczną (bukolika, komedia nowoatticka), następnie skupił zainteresowania głównie na dramacie epoki klasycznej (komedia Arystofanejska, tragedia Eurypidesowa) wciągając w te prace młodszych badaczy. I tak Janina Ławińska-Tyszkowska pisała o dramatycznych elementach bukoliki i o naśladowaniu Teokryta przez Szymona Szymonowica, Alicja Szastyńska-Siemionowa dała polskie dzieje sceniczne Arystofanesa i pracę o odbiciach liryki archaicznej greckiej w poezji aleksandryjskiej oraz dwie nowatorskie, interesujące rozprawy o noweli antycznej.

Naturalne zbliżenia różnych warsztatów latynistów i hellenistów skupione zostały mocniej od r. 1949 dzięki pracom zespołowym Instytutu. Zainteresowania metryką przyniosły pierwszy polski oryginalny zarys metryki greckiej i łacińskiej (także późniejszej łacińskiej), opracowany przez Władysława Strzeleckiego, który

czował też nad całością opracowania podręcznika, Helenę Wilk-Sądejową, Herberta Myśliwca i Marię Bohonos.

Drugim zakresem badań zespołowych były fragmenty tragedii greckiej i rzymskiej. Prócz publikowanych gdzie indziej rozpraw i artykułów przyniosły one dwa tomy rozpraw *Tragica*, pióra niemal kompletu ówczesnego (lata 1952 i 1954) zespołu pracowników Instytutu. Badania dramatu łacińskiego po przejściu do Uniwersytetu Jagiellońskiego Władysława Strzeleckiego kontynuują w swych warsztatach jego uczniowie: Ludwika Rychlewska, która dała najnowsze w nauce krytyczne wydanie fragmentów komediopisarza Turpiliusza, oraz Herbert Myśliwiec. Niewątpliwie trwałym śladem tej pracy jest zainteresowanie wszystkich pracowników Instytutu dramatem.

Nową stosunkowo dziedziną w pracy latynistyki wrocławskiej jest literatura cesarstwa, a pierwszą z tej dziedziny książką rozprawa Józefa Mantkego o elementach lirycznych Marcialisa.

Instytut od początku łączył bardzo wyraźnie badania z szerzeniem wiedzy o grecko-rzymskim antyku na różnych szczeblach popularyzacji. I tak staraniem wrocławskich filologów wyszła największa w skali krajowej po wojnie ilość tomików serii II „Biblioteki Narodowej”, przynoszących obok przekładów autorów (nieraz pióra samych wrocławskich filologów) także obszernie monograficzne wstępy (Steffen — Hezjoda *Prace i dni*, antologie liryki klasycznej i aleksandryjskiej, Strzelecki — trzy sztuki Plauta, Liwiusz, elegia rzymska, Seneki *Fedra*, Krókowski — *Metamorfozy* Owidiusza, Katullus, Horacy, Schnayder — antologia listu, wybór z Ksenofonta, Łanowski — *Sielanka grecka*, dwie sztuki Arystofanesa, Menandra *Odludek*, nowe opracowanie *Iliady*, Eurypidesa *Elektra*, Rychlewska — romans Ksenofonta z Efezu). Działalność przekładowa była jeszcze szersza. Łanowski dał nowy przekład pięciu tragedii Eurypidesa, Ławińska-Tyszkowska dwu ostatnich komedii Arystofanesa: *Sejmu kobiet* i *Plutos*. Z wrocławskiej filologicznej inicjatywy narodziła się też mała bibliofilska seria antyczna, trzy tomiki ossolińskie: Alkifrona *Listy heter*, *Antologia anegdót* i zbiór greckich dowcipów.

Działalność naukowa Katedry Filologii Romańskiej odbija wyraźnie dzieje wrocławskiej romanistyki. Przez pierwsze lata (1946-1949) Katedra kierowana przez Zygmunta Czernego, z jednym tylko aktywnym naukowo pracownikiem, interesowała się badawczo techniką powieści francuskiej XIX i XX wieku, co przyniosło dysertację doktorską Ewy Rzadkowskiej o powieści Flauberta. Z kolei badania historycznoliterackie romanistów wrocławskich skierowały się głównie ku francuskiemu Oświeceniu oraz jego recepcji w Polsce. Wyszły stąd prace o Diderocie i dwa tomiki „Biblioteki Narodowej”: wybór *Encyklopedii* (Ewa Rzadkowska) i Woltera *Syn marnotrawny* (Jerzy Adamski).

Przerwa w latach 1951-1958 spowodowała, że ani jeden ze stałych pracowników naukowych dawnej romanistyki wrocławskiej nie brał udziału w uruchamianiu odrodzonej Katedry. Stąd wyraźne przesunięcie zainteresowań na inne pola badań.

Jedyny może związek rzeczowy to dalsze zajmowanie się francuskim Oświeceniem i jego echem u nas, jednakże już pod innym kątem. Zaczynała więc Katedra od prac Anny Nikliborcowej o nauczaniu francuszczyzny w XVIII-wiecznej Polsce, o Kornowskim imporcie książki francuskiej na przełomie XVIII i XIX wieku; kontynuacją badań tej epoki była większa monografia o Pani de Genlis.

Lata 1960-1964 były latami „rozruchu” romanistycznych prac literackich, których wyniki, a zarazem rozszerzenie zakresu badań Katedry, należy datować dopiero na lata ostatnie. Mieczysława Sekrecka opracowała monografię Saint-Martina. Zainteresowania młodszej kadry naukowej Katedry kierują się już wyraźnie ku współczesności; owocem ich są np. prace Jerzego Falickiego: artykuł o Robbe-Grillecie i dysertacja o André Malraux. W zakres badań romanistyki wchodzi studia italijskie, kontynuowane przez Józefa Heisteina, badającego twórczość Alberta Moravii, jak i zagadnienia dawniejsze, np. recepcję poezji Leopardiego w Polsce. Romanistyczne prace językowe wiązać należy raczej z dorobkiem Katedry Językoznawstwa Ogólnego. Przy omawianiu prac literackich nie sposób nie podkreślić pomocy, jaką młodym romanistom świadczył Władysław Floryan, a później też w pewnym zakresie Mieczysław Klimowicz.

Podobnie do romanistyki i anglistyka wrocławska przeszła w dwudziestopięcioletni cykl: rozwój — likwidacja — odrodzenie i podobnie jak w przypadku romanistyki cezura była duża, ale różnice są tu innego rodzaju. Przede wszystkim odnowienia Katedry dokonywali jej wychowankowie z pierwszego okresu, poza tym pierwszy okres wrocławskiej anglistyki był bogatszy niż romanistyki, gdyż kierownictwo Katedry było na miejscu, a ośrodek liczniejszy. Juliusz Krzyżanowski, który skupił krąg zdolnych uczniów, zdołał w pierwszym pięcioleciu rozwinąć interesujące prace badawcze nad literaturą angielskiego Renesansu, w której to dziedzinie dał serię liczących się prac z twórczości Szekspira i dramatu elżbietańskiego. Aura Oświeceniowa, z którą już spotykaliśmy się przy omawianiu badań Wydziału, przyniosła prace Grzegorza Sinki, opracowującego mniej znanych pisarzy tego okresu: Johna Wolcota, Samuela Foote’a i innych, a także zarys historii dramatu angielskiego tej epoki.

W kierunku językoznawczym Wiktor Jassem, po studiach fonetycznych w słynnym ośrodku londyńskim Daniela Jonesa, dał serię artykułów i prac dotyczących głównie intonacji współczesnej angielszczyzny, a nadto podręczniki zarówno dla wyższych uczelni, jak i szkół średnich.

Badania reaktywowanej w r. 1965 Katedry odmiennie niż poprzednio większy nacisk kładły na stronę językoznawczą i dotyczyły przeważnie współczesnego języka angielskiego i brytyjskiej teorii językoznawczej w dziedzinach fonologii i składni. Seria artykułów Jana Cygana dotyczyła poszczególnych zjawisk z tych dziedzin, nie raz w zestawieniu z polszczyzną. Zamknęła ją rozprawa habilitacyjna o strukturze sylaby we współczesnym języku angielskim. Henryk Kałuża zajmował się głównie rodzajnikiem, a następnie czasownikiem angielskim, pracę habilitacyjną poświęcając formom angielskiego indykatiwu.

Maria Gottwaldówna nawiązywała w swych pracach do tematu anglistyki pierwszych lat, dramatu elżbietańskiego, rozszerzając zainteresowania również na satyrę XVI i XVII w. W dysertacji doktorskiej traktowała elementy satyryczne komedii Bena Jonsona, ostatnie badania poświęciła Thomasowi Nashe'owi.

Orientalistyka wrocławska zaczynała od filologii tureckiej i indyjskiej. Turkologia w niedługim okresie swej wrocławskiej egzystencji zaznaczyła się tylko pracą Renaty Stark-Kohnowej z tureckiej literatury podróżniczej i Stanisława Kałużyńskiego o zwyczajach weselnych ludów tureckich.

Tematami badań filologii indyjskiej były studia nad cywilizacją Indyj przedaryjskich, obyczajem i prawem Indii. Ludwik Skurzak zajął się tematem pierwszym i śledził początki ascetyzmu indyjskiego, Hanna Wałkowska pisała o synowskim prawie dziedziczenia i dała rozprawę doktorską o genezie i rozwoju form małżeństwa w Indiach (1967).

Językoznawstwo ogólne powstało we Wrocławiu pod auspicjami Jerzego Kuryłowicza, którego podstawowe w nauce prace z zakresu fonetyki i składni należą jednak wyraźnie do dorobku Wszechnicy Jagiellońskiej. Leon Zawadowski poświęcił swe prace głównie budowie języka i składni, a dalej historii języków indoeuropejskich, zwłaszcza italocełtyckich, romańskich i germańskich. Napisał książkę o lingwistycznej teorii języka. Praca doktorska Kazimierza Sroki dotyczyła angielskich czasowników złożonych z partykułą (phrasal verbs); Eugeniusz Ucherek pisał o spoistości grup nominalnych w języku francuskim.

Powstała w r. 1956 Katedra Bibliotekoznawstwa nawiązywała w badaniach naukowych do prac prowadzonych uprzednio w Bibliotece Uniwersyteckiej, której bogate zbiory w dalszym ciągu w dużym stopniu wyznaczały niejako poważną część badawczej problematyki. Badania, systematycznie rozszerzane, objęły w rezultacie teorię bibliologii, dzieje użytkowania książki, ze szczególnym uwzględnieniem książki polskiej i obcej na Śląsku w wiekach XVI-XVIII, historię drukarstwa i produkcji wydawniczej, także z uwytatnieniem spraw śląskich, historię bibliofilstwa z położeniem nacisku na czasy najnowsze u nas, dzieje księgozbiorów, zagadnienia bibliografii dokumentarnej i informacji, nadto zaś historię nauki i dzieje polskiej kultury umysłowej w w. XIX.

Karol Głombiowski śledził odbiór polskiej literatury politycznej na Śląsku w wiekach XVI-XVIII, poczytność Erazma z Rotterdamu w Renesansie, recepcję dzieł naukowych (Długosza, Kromera, Miechowity) i poezji polsko-lacińskiej, zamykając ten cykl większą monografią zagadnień dziejów czytelnictwa. Pisał następnie o śląskiej recepcji literatury braci polskich o i recepcji literatur antycznych z pozycji księgoznawczej. Zajmował się również stroną teoretyczną bibliotekoznawstwa jako dyscypliny uniwersyteckiej.

Recepcją książki francuskiej na Śląsku zajmowała się Kazimiera Maleczyńska, orientalnej — Krzysztof Migoń, który także szerzej traktował tematy orientalne w historii nauki. Maleczyńska prowadziła też badania śląskiego piśmiennictwa. Drukar-

stwo muzyczne polskie do końca XVIII wieku było tematem książki Marii Przyweckiej-Sameckiej, drukarstwo legnickie Aleksandry Mendykowej, książka polska na Śląsku Cieszyńskim XIX/XX wieku Haliny Leszczyńskiej-Stąsiek. Ekslibrisy i inne znaki własnościowe opracowywał Stanisław Gruczyński. Znawca i erudyta kultury polskiej XIX wieku, zwłaszcza tematyki galicyjskiej, Antoni Knot, dał prace z tego zakresu. Badał on życie umysłowe, społeczne i polityczne w Galicji XIX w. (pamiętnikarstwo polskie) oraz sprawy związane z Ossolineum (A. Bielowski).

Bronisław Kocowski prócz artykułów dotyczących wczesnego drukarstwa napisał przewodnik po przebogatyh zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej.

Dla potrzeb Studium Zaocznego, wyjątkowo energicznie rozwijanego przez Antoniego Knota, wydano 20 przewodników i skryptów opracowanych przede wszystkim przez pracowników Katedry Bibliotekoznawstwa i Biblioteki Uniwersyteckiej. Można powiedzieć, że pod tym względem w minionym ćwierćwieczu najpiękniejsze osiągnięcia na Wydziale miały bibliotekoznawstwo i germanistyka.

Żywy ruch naukowy Wydziału nie był odizolowany od rozwoju nauki w szerzej rozumianym ośrodku i w całym kraju, zresztą takie powiązania były warunkiem rozwoju poszczególnych dyscyplin i — bardzo często — ich pogranicza.

Mocne ośrodki filologiczne miały naturalnie kontakty z wszystkimi ważniejszymi instytucjami i placówkami naukowymi, a w niektórych z nich członkowie i pracownicy Wydziału Filologicznego pełnili odpowiedzialne i kierownicze funkcje. Należy do nich przede wszystkim Polska Akademia Nauk, w której komitetach i placówkach spotykamy wiele wymienionych nazwisk. Instytut Badań Literackich ma we Wrocławiu Pracownię Literatury Oświecenia, założoną przez Tadeusza Mikulskiego, w której pracę kontynuują jego uczniowie i która pozostaje w bliskich związkach z literacką polonistyką uniwersytecką. Pracownią Staropolską Instytutu Badań Literackich od kilku lat kieruje Czesław Hernas, a współpracują z nią nie tylko poloniści, ale i filologowie klasyczni. Uczni wrocławscy uczestniczyli też w pracach Komitetu Nauk o Literaturze Polskiej Akademii Nauk. Poloniści-językoznawcy współpracowali przy wymienionych już pracach słownikowych w Pracowni Leksykograficznej Polskiej Akademii Nauk.

Z Komitetem Nauk o Literaturze współpracowali też rusycyści, jednak z natury rzeczy poważniejszy był ich udział w Komitecie Słowianoznawstwa i Zakładzie Słowianoznawstwa (Marian Jakóbiec). Do Komitetu Neofilologicznego wchodził przedstawiciel wrocławskiej germanistyki i językoznawstwa ogólnego, do Komitetu Językoznawczego — odpowiedni specjaliści kilku kierunków. Licznie reprezentowany był wrocławski Instytut Filologii Klasycznej w Komitecie Nauk o Kulturze Antycznej Polskiej Akademii Nauk, również i Komisja Orientalistyczna miała przedstawiciela z Wrocławia.

Naturalnym terenem działania wrocławskich uczonych z Wydziału Filologicznego było Wrocławskie Towarzystwo Naukowe, a przede wszystkim jego Wydział I, i bardzo aktywne Komisje: Językowa oraz Bibliografii i Bibliotekoznawstwa. Członkami Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego byli niemal wszyscy profesorowie

i docenci Wydziału Filologicznego, współpracownikami w komisjach również bardziej zaawansowani młodszy pracownicy nauki. W wydawnictwach Towarzystwa, zwłaszcza w pracach serii A, ukazało się wiele często najważniejszych prac Wydziału wszystkich specjalności, nieraz były też one polem pierwszych publikacji naukowych dobrze zapowiadających się młodych uczonych.

Z innych towarzystw naukowych najsilniejsze związki z filologią wrocławską miało Opolskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, co pozostawało w związku z współpracą Uczelni, gdyż praktycznie biorąc rusycystyka, a w polonistyce językoznawstwo i część literaturoznawstwa tej uczelni przez wiele lat opierały swą pracę na kadrze dojeżdżającej z Wrocławia lub we Wrocławiu przygotowanej. Podobnie współpracowali filologowie, zwłaszcza poloniści, z Instytutem Śląskim w Opolu i Instytutem Śląskim w Katowicach. Należy też odnotować kontakty bliższe (polonistów, rusycystów, filologów klasycznych) z Poznańskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk i (polonistów) z Łódzkim Towarzystwem Naukowym.

Instytucją, bez której trudno wyobrazić sobie prace humanistyczne we Wrocławiu, jest przeniesione w roku 1947 ze Lwowa Ossolineum. Bogate zbiory Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich służyły przede wszystkim polonistom, ale też i innym filologom i oczywiście bibliotekoznawcom jako świetny warsztat naukowy Poloników, doskonale dopełniający bogate choć od czasu wojny częściowo rozproszone i zniszczone zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej oraz dość skromne na ogół początkowo księgozbiory zakładów Wydziału. Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, ze swym charakterystycznym nastawieniem na publikację humanistyczne, było oficyną umożliwiającą druk wszelkiego typu prac popularno-naukowych po serie akademickie i wspomniane już wspaniałe osiągnięcia dokumentalno-edytorskie. Niektórzy z członków Wydziału współpracowali z Ossolineum bardzo blisko, jak prof. Floryan albo prof. Trzynadłowski, który pełnił przez kilka lat funkcje dyrektora i redaktora naczelnego Wydawnictwa. Również i Rady Naukowe, i kolegia Wydawnictwa i Biblioteki Zakładu Narodowego liczyły w swym składzie, a nieraz i wśród władz, członków Wydziału (Jakóbiec, Floryan, Knot, Głombowski, Zakrzewski).

Bardzo wcześnie powstały we Wrocławiu koła lub oddziały ogólnopolskich towarzystw specjalistycznych, pracujące aktywnie po dziś dzień, jak Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, Polskiego Towarzystwa Filologicznego (filologów klasycznych), Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, później Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Zarówno w kołach i oddziałach towarzystw, jak we władzach krajowych znajdujemy stale wrocławskich uczonych pełniących odpowiedzialne funkcje. Wspomniana już baza poligraficzna i edytorska Ossolineum, a częściowo także Wrocławskiego Oddziału Państwowego Wydawnictwa Naukowego przyczyniła się do tego, że we Wrocławiu ukazywały się i ukazują główne polskie czasopisma naukowe niektórych dziedzin, jak: „Pamiętnik Literacki” (dawniej

organ Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza, później Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk), „Eos” (międzynarodowy organ polskiej filologii klasycznej), powstałe we Wrocławiu „Roczniki Biblioteczne”. Redakcje tych pism spoczywały całkowicie lub w poważnej części w rękach wrocławskich uczonych, wchodzili oni również w skład komitetów redakcyjnych periodyków lub ważnych serii wydawniczych, jak np. „Biblioteka Pisarzy Polskich” lub *Dzieła zebrane* Oskara Kolberga, *Dzieła wszystkie* Juliusza Słowackiego czy *Dzieła wszystkie* Adama Mickiewicza.

Z kontaktów naukowych z placówkami zagranicznymi na pierwszym miejscu wymienić należy zinstytucjonalizowane już umowami międzyuniwersyteckimi o wymianie naukowej związku z Uniwersytetem Karola Marksa w Lipsku, z których oprócz germanistów (co naturalne) korzystali w najszerszym zakresie językoznawcy (przedstawiciele językoznawstwa ogólnego i polskiego — wymienimy tutaj wydawane wspólnie z Uniwersytetem w Lipsku „Onomastica Slavogermanica”, ukazujące się przeziennie w jednym roku we Wrocławiu, w drugim w Lipsku), a dalej poloniści-literaturoznawcy, filologowie klasyczni, rusycyści.

Drugim ośrodkiem pozostającym w stałych stosunkach z filologią wrocławską był Uniwersytet Jana Ewangelisty Purkyniego w Brnie. Współpracę z nim podtrzymywali we Wrocławiu przede wszystkim poloniści i slawiści.

Prócz tych stałych, na szeroką skalę zakrojonych kontaktów dwustronnych rozwinął Wydział w ostatnim piętnasto-, a zwłaszcza dziesięcioleciu bardzo żywe kontakty naukowe z zagranicą w przeróżnych formach, przede wszystkim wyjazdów szkoleniowych i staży (głównie dla młodszej kadry naukowej) oraz udziału w kongresach, zjazdach itp. (dla bardziej doświadczonych pracowników nauki). Kompletnie ich wyliczenie nie godziłoby się z charakterem niniejszej kroniki i zajęłoby nieproporcjonalnie wiele miejsca, warto jednak podać tu charakterystyczne przykłady i „linie” poszczególnych kierunków.

Poloniści i slawiści reprezentowali ośrodek wrocławski na międzynarodowych zjazdach i konferencjach slawistów m. in. w Berlinie (1950), Belgradzie (1955), Sofii (1963), Salzburgu (1963), Pradze (1968), a także na takich imprezach, jak kongresy onomastyczne we Florencji (1961), Nitrze (CSRS) i Skopje (1969). Przedstawiciele wrocławskiej filologii klasycznej uczestniczyli w konferencjach i zjazdach międzynarodowych w Erfurcie (1956), Krakowie, Warszawie, Pradze (1957), Wittenberdze (1959), Jenie (1962), Brnie (1966), Görlitz (1967), Warszawie (1968), Karl-Marx-Stadt (1969). Rusycyści wyjeżdżali poza wymienionymi imprezami slawistycznymi do Kijowa (1960, sesja Szewczenkowska), Jugosławii (1961, zjazd folklorystyczny), Kijowa i Berlina (1964, uroczystości na cześć Szewczenki), Belgradu (1956, sesja poświęcona Vukowi Karadziciowi). Germaniści brali w r. 1968 udział w Lenau-Forum, przedstawiciel językoznawstwa ogólnego w międzynarodowym kongresie językoznawczym w Oslo (1957), sympozjach w Erfurcie (1959), Krakowie (1963), Magdeburgu (1964). Nie wymieniamy tu w ogóle uczestnictwa w kongresach i sesjach związanym z dłuższymi pobytami pracowników za granicą. Z zasady uczestnicy wro-

clawscy brali w kongresach udział czynny, zaznaczony referatami i udziałem w dyskusji, w olbrzymiej większości wypadków następnie i publikacjami tych materiałów.

Zespoły specjalistyczne były organizatorami i gospodarzami konferencji i zjazdów krajowych. I tak Katedra Literatury Polskiej zorganizowała m. in. sesje naukowe poświęcone Juliuszowi Słowackiemu (1959), Marii Konopnickiej (1960), Ignacemu Krasickiemu (1961), konferencję teoretyczno-literacką młodych polonistów w Ustroniu (1961 i nast., współorganizacja i redakcja księgi referatów), sesję poświęconą kulturze Wrocławia w XX-leciu (1965), sesję Sienkiewiczowską (1966), sesję poświęconą patriotycznym i naukowym tradycjom wrocławskiej slawistyki lat 1811-1907, sesję Rejowską (1969). Filologowie klasyczni byli gospodarzami trzech walnych zgromadzeń Polskiego Towarzystwa Filologicznego, romaniści organizatorami *Quinzaine française* (1960), a wraz z językoznawstwem ogólnym przygotowali w r. 1967 I krajowy zjazd dotyczący języków romańskich.

Jeżeli chodzi o udział w krajowych zjazdach, konferencjach, sesjach itp. można bez przesady stwierdzić, że na żadnej ważniejszej imprezie naukowej w Polsce, dotyczącej reprezentowanych na Wydziale specjalności, nie zabrakło wrocławskich uczonych, a zwłaszcza, co cenne, badaczy najmłodszego pokolenia.

Wyjazdy szkoleniowe i badawcze o różnej rozpiętości (od tygodnia do roku, z przewagą wyjazdów dłuższych, na kilka miesięcy) objęły niemal wszystkie katedry Wydziału, trasy ich wiodły w wielu kierunkach. Poloniści wyjeżdżali najczęściej do Czechosłowacji, ale i do Niemieckiej Republiki Demokratycznej, i Związku Radzieckiego, Francji, Szwajcarii, a nawet Kanady (prof. Kolbuszewski wykładał przez cały rok akademicki 1960/61 na Uniwersytecie w Montrealu). Językoznawcy-poloniści oprócz najściślejszych związków z Niemiecką Republiką Demokratyczną i Czechosłowacją wyjeżdżali do Włoch, Jugosławii, krajów skandynawskich, Austrii, Niemieckiej Republiki Federalnej (do tego ostatniego kraju jako lektorzy języka polskiego w tamtejszych uniwersytetach). Rusycyści i slawiści odwiedzali najczęściej ZSRR (Moskwa, Leningrad, Kijów), ale też i Jugosławię, Czechosłowację, NRD. Duża ilość wyjazdów, zwłaszcza szkoleniowych, germanistów objęła oba państwa niemieckie, Austrię, ale też (językoznawcy) Norwegię, Szwecję, Danię, Holandię. Filologowie klasyczni (poza udziałem w zjazdach) wyjeżdżali do Francji, Włoch, Austrii, Szwajcarii, Czechosłowacji, najczęściej do NRD. Romaniści od początku lat sześćdziesiątych z coraz większym nasileniem udawali się do Francji (było nawet siedem krótszych i dłuższych wyjazdów w ciągu roku), a ostatnio i do Włoch. Do Francji i Wielkiej Brytanii wyjeżdżali pracownicy Katedry Językoznawstwa Ogólnego, do Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych w ostatnich latach pracownicy anglistyki. Bibliotekoznawcy mieli wyjątkowo bliskie kontakty z Czechosłowacją (Katedra Bibliotekoznawstwa w Bratysławie), wyjeżdżali też do NRD. Jedynie Katedra Filologii Indyjskiej nie notuje w ciągu całego swego istnienia żadnego wyjazdu naukowego za granicę.

W dwudziestopięcioleciu przeprowadzono następujące habilitacje (w latach 1954-1958, kiedy nie było habilitacji, odpowiednie mianowania docentów):

- Bronisław Biliński (1949, filologia klasyczna),
- Jerzy Pogonowski (slawistyka),
- Stanisław Bąk (1950, językoznawstwo polskie),
- Jerzy Krókowski (1951, filologia klasyczna).

Uchwałami Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki tytuły docentów uzyskali:

- Bogdan Zakrzewski (1954, literatura polska),
- Leon Zawadowski (1954, językoznawstwo ogólne),
- Ludwik Skurzak (1955, filologia indyjska),
- Jerzy Łanowski (1955, filologia klasyczna),
- Jan Piprek (1957, filologia germańska),
- Karol Głombowski (1958, bibliotekoznawstwo).

Po przywróceniu habilitacji habilitowali się na Wydziale:

- Marian Szyrocki (1960, filologia germańska),
- Mieczysław Urbanowicz (1960, filologia germańska),
- Zbigniew Barański (1961, filologia rosyjska),
- Ludwika Rychlewska (1961, filologia klasyczna),
- Irena Bajerowa (1963, językoznawstwo polskie),
- Mieczysław Klimowicz (1963, literatura polska),
- Czesław Hernas (1963, literatura polska),
- Mieczysław Ingot (1964, literatura polska),
- Antoni Furdal (1965, językoznawstwo polskie i słowiańskie),
- Henryk Rosenstrauch (1965, filologia klasyczna),
- Jerzy Cieślukowski (1966, filologia polska),
- Franciszek Sielicki (1966, filologia rosyjska),
- Stanisław Pietraszko (1966, literatura polska),
- Eugeniusz Klin (1966, filologia niemiecka),
- Władysław Chojnacki (1967, bibliotekoznawstwo),
- Henryk Borek (1967, językoznawstwo polskie i zachodniosłowiańskie),
- Stefan Zabłocki (1968, filologia klasyczna i nowołacińska),
- Maria Przywecka-Samecka (1968, bibliotekoznawstwo),
- Norbert Morciniec (1968, językoznawstwo zachodniogermańskie),
- Kazimiera Maleczyńska (1968, bibliotekoznawstwo),
- Anna Nikliborcowa (1968, filologia francuska),
- Telesfor Poźniak (1969, historia literatury rosyjskiej),
- Bohdan Galster (1969, historia literatury rosyjskiej).

Tytuły doktora dawnego typu uzyskały w dyscyplinach filologicznych w latach 1946-1952 następujące osoby:

Imię i nazwisko	Specjalność	Nazwisko promotora	Data promocji
1. Bronisław Biliński	filologia klasyczna	Prof. J. Kowalski	26 VI 1946
2. Leon Zawadowski	językoznawstwo	Prof. J. Kuryłowicz	17 III 1948
3. Jan Gad	filologia polska	Prof. T. Mikulski	11 VI 1949
4. Anna Wróbel	filologia polska	Prof. T. Mikulski	11 VI 1949
5. Ewa Rzadzowska	filologia romańska	Prof. Z. Czerny	14 VI 1949
6. Marian Smeroka	filologia polska	Prof. S. Kolbuszewski	9 VII 1949
7. Jan Świerzowicz	filologia polska	Prof. S. Kolbuszewski	9 VII 1949
8. Jerzy Łanowski	filologia klasyczna	Prof. W. Steffen	16 I 1950
9. Wiktor Jassem	filologia angielska	Zast. prof. J. Krzyżanowski	4 IV 1950
10. Grzegorz Sinko	filologia angielska	Zast. prof. J. Krzyżanowski	4 IV 1950
11. Zofia Kubrakiewicz	filologia germańska	Doc. J. Piprek	3 VII 1950
12. Stefan Żółkiewski	filologia polska	Prof. T. Mikulski	20 III 1951
13. Czesław Ferens	filologia angielska	Prof. S. Helsztyński	22 V 1951
14. Wanda Roszkowska	filologia polska	Prof. T. Mikulski	13 VII 1951
15. Samuel Sandler	filologia polska	Prof. T. Mikulski	1 XII 1951
16. Jerzy Ziomek	filologia polska	Prof. T. Mikulski	8 XII 1951
17. Wiesław Członkowski	filologia germańska	Doc. J. Piprek	11 XII 1951
18. Karol Heintsch	filologia rosyjska	Prof. L. Ossowski	11 XII 1951
19. Ludwika Rychlewska	filologia klasyczna	Prof. W. Strzelecki	11 XII 1951
20. Mieczysław Urbanowicz	filologia germańska	Doc. J. Piprek	11 XII 1951
21. Jerzy Szwed	filologia germańska	Doc. J. Piprek	19 XII 1951
22. Zofia Sinko	filologia angielska	Prof. S. Helsztyński	21 VI 1952

Stopień naukowy kandydata nauk filologicznych (jedyny na Wydziale) uzyskał na podstawie uchwały Rady Wydziału z dnia 7 III 1956 r., zatwierdzonej pismem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej z dnia 2 VII 1956 r., Marian Szyrocki na podstawie pracy *Działalność literacka i polityczna Marcina Opitzta*, której promotorem był prof. Z. Żygulski.

Doktoraty nowego typu uzyskały na Wydziale w latach 1959-1969 następujące osoby:

Imię i nazwisko	Specjalność	Nazwisko promotora	Data promocji
1. Marian Adamus	filologia germańska	Doc. J. Piprek	16 XII 1961
2. Antoni Semczuk	filologia rosyjska	Prof. M. Jakóbiec	16 XII 1961
3. Eugeniusz Klin	filologia germańska	Prof. Z. Żygulski	16 XII 1961
4. Czesław Hernas	filologia polska	Prof. W. Floryan	16 XII 1961
5. Stanisław Dąbrowski	filologia polska	Prof. S. Kolbuszewski	16 XII 1961
6. Tadeusz Gospodarek	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	16 XII 1961
7. Gerard Kozielek	filologia germańska	Prof. Z. Żygulski	16 XII 1961
8. Franciszek Sielicki	filologia rosyjska	Prof. M. Jakóbiec	16 XII 1961
9. Herbert Myśliwiec	filologia klasyczna	Prof. W. Strzelecki	16 XII 1961
10. Stanisław Pietraszko	filologia polska	Prof. W. Floryan	16 XII 1961
11. Norbert Morciniec	filologia germańska	Doc. J. Piprek	16 XII 1991

Imię i nazwisko	Specjalność	Nazwisko promotora	Data promocji
12. Jan Kuźniar	filologia polska	Prof. W. Floryan	16 XII 1961
13. Anna Stroka	filologia germańska	Prof. Z. Żygulski	16 XII 1961
14. Jerzy Cieślowski	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	16 XII 1961
15. Maria Władysława Zembaty-Michalakowa	filologia polska	Prof. S. Rospond	6 VI 1962
16. Ludwika Ślę- -Szczerbicka	filologia polska	Prof. W. Floryan	6 VI 1962
17. Stefan Reczek	filologia polska	Prof. S. Rospond	6 VI 1962
18. Józef Marian Szczepaniec	bibliotekoznawstwo	Doc. K. Gliombowski	6 VI 1962
19. Telesfor Poźniak	filologia rosyjska	Prof. M. Jakóbiec	30 XII 1963
20. Dorota Simonides	filologia polska	Prof. S. Kolbuszewski	30 XII 1963
21. Krystyna Stawecka	filologia klasyczna	Prof. J. Krókowski	30 XII 1963
22. Anna Goriaczko- -Borkowska	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	30 XII 1963
23. Józef Mantke	filologia klasyczna	Prof. J. Krókowski	22 I 1964
24. Maria Władysława Eustachiewicz	filologia polska	Prof. W. Floryan	22 I 1964
25. Maria Przytulecka	filologia rosyjska	Prof. L. Ossowski	22 I 1964
26. Julian Platt	filologia polska	Prof. W. Floryan	22 I 1964
27. Norbert Honsza	filologia germańska	Prof. Z. Żygulski	9 III 1965
28. Stefan Zabłocki	filologia klasyczna	Prof. J. Krókowski	9 III 1965
29. Roman Wołoszyński	filologia polska	Prof. W. Floryan	9 III 1965
30. Franciszek Antoni Marek	filologia polska	Prof. S. Kolbuszewski	9 III 1965
31. Przemysława Karolina Matuszewska	filologia polska	Prof. W. Floryan	9 III 1965
32. Bogdan Czesław Siciński	filologia polska	Prof. S. Rospond	9 III 1965
33. Jerzy Aleksander Falicki	filologia romańska	Prof. W. Floryan	9 III 1965
34. Hanna Maria Wałkowska	filologia indyjska	Doc. L. Skurzak	9 III 1965
35. Janina Ławińska	filologia klasyczna	Prof. J. Łanowski	9 III 1965
36. Kazimierz Pecold	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	26 X 1965
37. Henryk Wójtowicz	filologia klasyczna	Prof. J. Łanowski	26 X 1965
38. Jerzy Pośpiech	filologia polska	Doc. J. Trzynadłowski	26 X 1965
39. Jan Hryńczuk	filologia germańska	Prof. Z. Żygulski	26 X 1965
40. Edmund Rabowicz	filologia polska	Prof. W. Floryan	26 X 1965
41. Zbyszko Bolesław Bednorz	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	26 X 1965
42. Bernard Woodrow Januszewski	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	8 III 1966
43. Zygmunt Zbyrowski	filologia rosyjska	Doc. Z. Barański	8 III 1966
44. Alicja Szastyńska- -Siemionowa	filologia klasyczna	Prof. J. Łanowski	8 III 1966
45. Aleksander Bereza	filologia polska	Doc. J. Trzynadłowski	8 III 1966
46. Kazimierz Andrzej Sroka	filologia angielska	Prof. L. Zawadowski	24 VI 1966
47. Stanisław Badoń	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	24 VI 1966
48. Bożena Kowalowa	filologia germańska	Doc. M. Urbanowicz	24 VI 1966
49. Ryszard Zawadzki	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	27 X 1966
50. Antoni Gładysz	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	27 X 1966
51. Stanisław Rzęsikowski	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	27 X 1966

Imię i nazwisko	Specjalność	Nazwisko promotora	Data promocji
52. Józef Heistein	filologia romańska	Prof. M. Brahmer	19 II 1968
53. Kole Simiczijew	filologia rosyjska	Prof. M. Jakóbiec	19 II 1968
54. Maria Jaroszyńska	bibliotekoznawstwo	Prof. K. Głombiowski	19 II 1968
55. Józef Szocki	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	19 II 1968
56. Maria Wielopolska	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	19 II 1968
57. Teotyń Rott-Żebrowski	filologia rosyjska	Prof. L. Ossowski	19 II 1968
58. Lija Borsukiewiczowa	filologia rosyjska	Prof. L. Ossowski	19 II 1968
59. Józef Borsukiewicz	filologia rosyjska	Prof. M. Jakóbiec	19 II 1968
60. Sabina Krocakowa	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	19 II 1968
61. Leon Krzemieniecki	filologia polska	Prof. J. Trzynałowski	19 II 1968
62. Michał Sewerski	bibliotekoznawstwo	Prof. K. Głombiowski	12 VII 1968
63. Józef Kelera	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	12 VII 1968
64. Janina Woźnicka	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	11 XI 1968
65. Franciszek Nieckula	filologia polska	Prof. S. Rospond	11 XI 1968
66. Andrzej Cieński	filologia polska	Prof. J. Trzynałowski	11 XI 1968
67. Joachim Glensk	filologia polska	Doc. M. Klimowicz	11 XI 1968
68. Stanisław Maksymowicz	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	21 IV 1969
69. Jerzy Ratajewski	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	21 IV 1969
70. Krzysztof Migoń	bibliotekoznawstwo	Prof. K. Głombiowski	21 IV 1969
71. Jan Kuglin	bibliotekoznawstwo	Prof. K. Głombiowski	21 IV 1969
72. Ludwik Brożek	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	21 IV 1969
73. Janusz Albin	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	21 IV 1969
74. Mieczysław Kaczyński	filologia romańska	Doc. M. Sekrecka	24 II 1970
75. Jadwiga Przygocka	bibliotekoznawstwo	Prof. A. Knot	24 II 1970
76. Tadeusz Żabski	filologia polska	Prof. B. Zakrzewski	24 II 1970
77. Jan Kurowicki	filologia polska	Doc. S. Pietraszko	24 II 1970

Poza swą rolę naukową odgrywał wrocławski ośrodek humanistyczny bardzo ważną i istotniejszą niż podobne ośrodki w innych miastach kraju rolę społeczną, jako czynnik kulturotwórczy *par excellence* i w pewnym sensie miastotwórczy, w czym także reprezentantom Wydziału Filologii przypadła rola niepoślednia. Od samego początku istniały żywe związki między Uniwersytetem i ośrodkami kulturalnymi miasta i województwa, co więcej ludzie Uniwersytetu tworzyli pierwsze z tych ośrodków i instytucji, nieraz też nimi kierowali i awans Wrocławia do roli jednego z najważniejszych centrów kulturalnych Polski Ludowej dokonał się — wypadek dość niezwykły — dzięki pracy uczonych, podejmujących drugą jeszcze rolę: twórców kultury artystycznej, pobudzających i przyspieszających powstanie środowisk artystycznych, wychowujących i twórców i odbiorców kultury we wszystkich znaczeniach tego wyrazu.

Nieprzypadkowo pierwszy z Wrocławskich Czwartków Literackich w 1946 r. odbył się w sali Wydziału (dzisiejsza sala im. Jerzego Kowalskiego przy ul. Szewskiej 49). Mówiła wtedy Maria Dąbrowska „O Conrado wskiej wierności”, a przewodni-

czył zebraniu właśnie Jerzy Kowalski. Wiele późniejszych Czwartków odbyło się również w lokalach uniwersyteckich. Nieprzypadkowo jednym z redaktorów wybitnego czasopisma literackiego, pierwszego we Wrocławiu, „Zeszytów Wrocławskich” był Tadeusz Mikulski, a wszystkie późniejsze periodyki regionalne tego typu, „Odrę”, „Nowe Sygnały” i znów „Odrę” redagowali i redagują w wielkim procencie wychowankowie Wydziału, nie tracący z nim kontaktu, uzyskujący w Uczelni dalsze tytuły akademickie. Wydział dał również wielu dziennikarzy pracujących w wrocławskiej prasie codziennej. Żywe były i są związki z Polskim Radiem, Telewizją, Związkiem Literatów Polskich, teatrami wrocławskimi. Pracownicy naukowci Wydziału pełnili funkcje prelegentów, konsultantów, autorów, tłumaczy, krytyków, publikowali swe popularne prace na łamach pism wrocławskich i ogólnopolskich.

Na szczególną uwagę zasługują odczyty różnego poziomu i zasięgu. Należą tu i wykłady powszechne Uniwersytetu, w których występują całe cykle tematyczne opracowane przez filologów, i prelekcje w klubach, stowarzyszeniach, domach kultury, i wykłady okolicznościowe, i pogadanki w szkołach średnich. W ciągu dwudziestopięciolecia liczyć je można dosłownie na setki, jeśli nie tysiące. Wielu pracowników Wydziału, z polonistami i rusycystami na czele, brało udział w pracach Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, wyjeżdżając z odczytami do dziesiątków miejscowości Dolnego Śląska i Opolszczyzny. Profesorowie Wydziału piastowali funkcje w Zarządzie Wojewódzkim Towarzystwa Wiedzy Powszechnej i władzach krajowych Towarzystwa.

Z natury krótki przegląd osiągnięć, badań, działalności wychowawczej i kulturotwórczej Wydziału pozwala stwierdzić, że niepośledni jest jego wkład w tworzenie nowej kultury Polski Ludowej, w śledzenie polskich tradycji Ziemi Zachodnich, w dzieło narodowej i społecznej odbudowy i przebudowy życia polskiego. Zasięg oddziaływania nie ogranicza się przy tym do regionu, w którym pracuje Wydział; prace wrocławskich humanistów znane są i doceniane w kraju i za granicą.

WŁADYSŁAW CZAPLIŃSKI

III. WYDZIAŁ FILOZOFICZNO-HISTORYCZNY

ORGANIZACJA

Wydział ten stanowił do jesieni 1951 r. część ogólnego Wydziału Humanistycznego. W ramach też tego Wydziału za dziekanatu prof. J. Kowalskiego, potem prof. T. Modelskiego, zbudowano zasadnicze jego zręby, organizując katedry: Historii Sztuki, Wychowania i Oświaty, Logiki, Pedagogiki, Archeologii, Muzykologii, Podstaw Marksizmu i Leninizmu, Filozofii oraz Instytut Historyczny.

Z chwilą podziału Wydziału Humanistycznego i wydzielenia odrębnego Wydziału Filozoficzno-Historycznego przeżywał nowo stworzony Wydział kryzys, związany z likwidacją pewnych katedr i kierunków oraz przejściowymi zmianami systemu studiów. Wyraźne polepszenie nastąpiło na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, kiedy dokonano odbudowy poszczególnych kierunków i reorganizacji katedr, dostosowując je w lepszym stopniu do istniejących warunków. Stan wytworzony w tych latach utrzymał się z małymi zmianami do 1968 r., kiedy wszczęto znowu prace nad zreorganizowaniem struktury Wydziału. Prace te zakończono dopiero w lecie 1969 r.

Procesy formowania się Wydziału, w ciągu minionych 25 lat nieraz zawile, niejednakowo przebiegające w poszczególnych dyscyplinach naukowych, najlepiej będzie prześledzić w spojrzeniu, z konieczności skrótowym, na losy każdej z nich oddzielnie.

Organizatorem środowiska historycznego we Wrocławiu był prof. Karol Maleczyński, przybyły do Wrocławia wraz z prof. Majewskim w pierwszej ekipie naukowej. Prof. Maleczyński zabezpieczył pomieszczenie dla późniejszych katedr historycznych przy ulicy Szewskiej 49 (I i II piętro) oraz zajął się ściąganiem rozrzuconych po różnych miejscowościach ewakuowanych przez Niemców zasobów bibliotecznych katedr historycznych byłego uniwersytetu niemieckiego. Zmobilizował on też środki finansowe na zakupy, początkowo bardzo skromne, książek polskich, które stanowiły podstawę dzisiejszej bogatej biblioteki Instytutu Historycznego. Jego też pracy zawdzięczali przybyli później historycy stosunkowo szybkie podjęcie pracy naukowej w nowym ośrodku.

Zasadniczy trzon historyków wrocławskich w latach 1946 i 1947 stanowili: prof. T. Modelski, prof. W. Czapliński, prof. S. Inglot, prof. S. M. Kuczyński oraz wówczas jeszcze doktor — Henryk Wereszycki. Z młodszych pracowników należy wymienić: L. Bazyłowa, A. Galosa, J. Gierowskiego, W. Długoborskiego, J. Pełczyne, H. Zielińskiego i innych.

Katedr było początkowo 7, a mianowicie: Historii Starożytnej (kierownik K. Majewski), Historii Śląska (kierownik K. Maleczyński), Historii Średniowiecznej (kierownik T. Modelski), Słowiańszczyzny, przemianowanej potem na Historii Polski Średniowiecznej (kierownik S. M. Kuczyński), Historii Nowożytnej (kierownik W. Czapliński), Historii Polski Nowożytnej (kierownik H. Wereszycki), Historii Społecznej i Gospodarczej (kierownik S. Inglot). Wszystkie te katedry tworzyły, na zasadzie dobrowolnego zrzeczenia, Instytut Historyczny, którego kierownictwo sprawowali kolejno profesorowie: K. Maleczyński, T. Modelski, W. Czapliński i ponownie K. Maleczyński. Wobec dość różnych tradycji, w których wyrosli kierownicy poszczególnych katedr, różnic poglądów na rolę Instytutu, wreszcie dość rozbieżnych zainteresowań naukowych praca w Instytucie od początku nie szła łatwo. Trudności pogłębiały osobiste drażliwości, będące niewątpliwie wynikiem ciężkich przeżyć wojennych członków zespołu. Mimo wysiłków, podejmowanych przez poszczególnych członków oraz pomocy udzielanej przez władze uczelni, już z początkiem lat pięćdziesiątych okazało się, że Instytut nie ma cech trwałości. W 1952 r. przeprowadzono też zmianę w układzie katedr. W miejsce dotychczasowych 7 katedr stworzono dwie, większe. Były to: Katedra Historii Powszechnej i Katedra Historii Polskiej. Kierownictwo pierwszej objął prof. W. Czapliński, drugiej — prof. K. Maleczyński. W skład pierwszej weszły dawne katedry, obecnie zakłady: Historii Starożytnej, Historii Średniowiecznej, Historii Nowożytnej i Historii Polski Nowożytnej. W skład drugiej weszły następujące dawne katedry, obecnie zakłady: Historii Śląska i Słowiańszczyzny Zachodniej, Historii Polski Średniowiecznej, Historii Społecznej i Gospodarczej. Stworzono wówczas poza tym Katedrę Historii ZSRR, która jednak pozostała nie obsadzona. Instytut przestał *de facto* istnieć, w roku zaś 1953 został ostatecznie rozwiązany, z tym że biblioteka, z wyjątkiem zbiorów dawnej Katedry Historii Starożytnej, pozostała wspólna i nosiła nazwę Biblioteki Katedr Historycznych. Kierownictwo i opiekę nad nią sprawowała Komisja Biblioteczna, złożona z pracowników naukowych.

W tym okresie zaszły też dość poważne zmiany personalne w gronie pracowników na Wydziale Historii. Tak więc prof. K. Majewski przeniósł się w 1951 r. do Warszawy, po czym kierownictwo Katedry Historii Starożytnej przejął przybyły z Łodzi prof. J. Wolski. W 1950 r. przeszedł na emeryturę prof. T. Modelski, po czym kierownictwo Katedry Historii Średniowiecznej przejął prof. S. M. Kuczyński, kierownictwo zaś Katedry Historii Polski Średniowiecznej w 1950 r. prof. E. Maleczyńska, która w tym samym roku habilitowała się na Uniwersytecie w Toruniu. Prof. S. M. Kuczyński został w 1954 r. przeniesiony do Łodzi. W 1953 r. przeszedł do Katedry Historii Polski prof. W. Styś, uprzednio profesor Wydziału Prawa naszego

Uniwersytetu. W 1953 r. prof. K. Maleczyński zrezygnował z kierownictwa Katedry Historii Polski i jego miejsce zajął przybyły z Katowic prof. K. Popiołek. W połowie lat pięćdziesiątych zostali też kolejno docentami: J. Gierowski, A. Galos i H. Zieliński.

Zmiany przeprowadzone w 1952 r. nie ułatwiły pracy historyków. Wprawdzie stosunki w poszczególnych katedrach ułożyły się dobrze, jednak przy obecnej tendencji podjęcia prac zespołowych okazało się, że wielka różnorodność zainteresowań pracowników zrzeszonych w poszczególnych katedrach utrudnia stworzenie planów, które dałyby się w tych warunkach zrealizować. Toteż ostatecznie po pięcioletnim doświadczeniu w wyniku inicjatywy środowiska przeprowadzono nową reorganizację, tworząc w miejsce wielkich katedr zbiorowych kilka mniejszych. Stworzono więc Katedrę Historii Starożytnej (kierownik J. Wolski), Katedrę Historii Polski i Powszechnej do XV w. (kierownik K. Maleczyński), Katedrę Historii Polski i Powszechnej XVI-XVIII w. (kierownik W. Czapliński), Katedrę Historii Polski i Powszechnej XIX-XX w. (kierownik K. Popiołek), wreszcie Katedrę Historii Społecznej i Gospodarczej (kierownik S. Inglot). W 1959 r. stworzono nową Katedrę Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki (kierownik K. Maleczyński).

Ponieważ przy tym rozbiściu na katedry potrzebne były wspólne narady nad różnymi sprawami dotyczącymi całego kierunku studiów, przystąpiono z czasem do organizowania zebrań kierowników katedr, tworząc tzw. Komisję Historyczną, na której załatwiano sprawy rozkładu zajęć, jak i sprawy biblioteki.

Od chwili tej reorganizacji do dnia dzisiejszego zaszły pewne zmiany organizacyjne, które trzeba przedstawić, podając równocześnie ostatni skład osobowy katedr.

Gdy chodzi o Katedrę Historii Starożytnej, to w 1958 r. prof. J. Wolski przeniósł się do Krakowa na UJ, po czym kierownictwo jej objął doc. E. Konik (od 1967 r. prof. nadzw.). Adiunktem Katedry był początkowo dr T. Kotula (po habilitacji w 1964 r. został mianowany docentem w 1965 r.). W tej chwili adiunktem Katedry jest dr A. Ładomirski.

Katedra Historii Polski i Powszechnej do XV w. po objęciu przez prof. K. Maleczyńskiego kierownictwa Katedry Nauk Pomocniczych zyskała nowego kierownika w osobie prof. E. Maleczyńskiej. Pracujący przy Katedrze w charakterze adiunkta dr R. Heck habilitował się w 1960 r. i został docentem etatowym, w r. 1969 zaś profesorem nadzwyczajnym. W 1966 r. habilitował się dr W. Korta i przeszedł do Katedry Nauk Pomocniczych. Katedra ma obecnie dwu adiunktów: dr Matusik i dr. Tyszkiewicz, asystenta R. Gładkiewicza i pracownika technicznego J. Gilewską.

Na stanowisku kierownika Katedry Historii Polski i Powszechnej XVI-XVIII w. nie zaszła w tym okresie zmiana. Doc. J. Gierowski został w 1958 r. profesorem nadzwyczajnym, a w 1965 r. przeniósł się do Krakowa, na zaproszenie UJ. W 1963 r. habilitował się adiunkt Katedry — dr J. Leszczyński; pełni on przy Katedrze funkcje docenta, kierując Zakładem Słowiańszczyzny Zachodniej Nowożytnej. W tej chwili przy Katedrze pracuje dr K. Matwijowski w charakterze adiunkta, mgr S. Ochmann w charakterze starszego asystenta oraz mgr J. Pietrzak w charakterze asystenta.

Nie zaszły również zmiany na stanowisku kierownika Katedry Historii Społecznej i Gospodarczej. Samodzielnymi pracownikami Katedry są w chwili obecnej: prof. Haisig i, od 1967 r., doc. Z. Kwaśny. Starszym wykładowcą jest dr M. Wolański, adiunktami dr A. Nyrek i L. Wiatrowski.

W Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX-XX w. nastąpiła zmiana na stanowisku kierowniczym. Prof. K. Popiołek przeniósł się jesienią 1964 r. do Krakowa, a kierownikiem Katedry został prof. H. Zieliński. Samodzielnymi pracownikami naukowymi są: doc. J. Demel, prof. nadzw. A. Galos, doc. M. Orzechowski oraz mianowani ostatnio docenci: K. Fiedor i M. Pater. Adiunktami są: dr A. Basak, dr W. Wrzesiński, dr J. Sydor, starszymi asystentami — mgr A. Juzwenko i mgr M. Czapliński. Doc. M. Orzechowski został dyrektorem Instytutu Nauk Politycznych (1969).

Ostatnio stworzona Katedra Nauk Pomocniczych i Archiwistyki pozostawała początkowo pod kierunkiem prof. K. Maleczyńskiego. Po jego śmierci w 1968 r. kierownictwo jej objął doc. W. Korta. Adiunktami Katedry są: dr B. Turoń, dr A. Skowrońska, starszym asystentem — dr K. Bobowski.

Istniejąca od dawna Katedra Historii ZSRR jest dotąd nie obsadzona. Pracuje przy niej w charakterze adiunkta dr Zofia Sieniawska.

Organizatorem pierwszej Katedry Historii Sztuki, powstałej w roku akademickim 1945/46, był przybyły ze Lwowa prof. W. Podlacha. Współpracownikami jego byli: dr J. Orosz (od listopada 1946 adiunkt, a od 1956 r. docent) i doc. Z. Hornung, habilitowany w 1949 r., zatrudniony w Katedrze jako samodzielny pracownik w latach 1950-1951, potem, na własne żądanie, przeniesiony do Torunia. W 1951 r. zniesiono samodzielny kierunek historii sztuki na Uniwersytecie Wrocławskim i Katedra w najbliższych latach spełniała jedynie funkcje usługowe. W 1951 r., po śmierci prof. W. Podlacha, kierownictwo Katedry objął przybyły z Lublina prof. M. Morelowski. W 1957 r. przywrócono z powrotem kierunek historii sztuki i stworzono dwie katedry: Historii Sztuki Średniowiecznej i Historii Sztuki Nowożytnej.

Kierownikiem Historii Sztuki Średniowiecznej został prof. M. Morelowski, który piastował tę godność do 1960 r., tj. do chwili przejścia na emeryturę. Wówczas kierownictwo Katedry przejęła doc. J. Orosz, po jej zaś przejściu na emeryturę funkcję kierownika w 1965 r. objął doc. Z. Świechowski, mianowany w 1967 r. profesorem nadzwyczajnym. Samodzielnym pracownikiem Katedry jest obecnie doc. M. Zlat, adiunkt Katedry od 1956 r. Funkcję adiunkta sprawuje obecnie dr Hanulanka, doktoryzowana w 1966 r., asystentem jest mgr H. Dziurla.

Kierownikiem Katedry Historii Sztuki Nowożytnej został w 1957 r. prof. Z. Hornung, który powrócił z Torunia i piastuje tę funkcję do 1969 r. Starszymi asystentami są: A. Kisiel-Sarnowska i J. Wrabec, pracownikiem naukowo-technicznym — E. Ożgowicz.

Katedrę Etnografii, z początku Etnologii, zaczął organizować w 1946 r. prof. Reinfuss z Krakowa. Po jego powrocie do Krakowa w 1949 r. Katedra otrzymała przejściowo opiekunów: prof. R. Jamkę, potem prof. K. Maleczyńskiego. W 1951 r. została przemianowana na Katedrę Etnografii, a kierownikiem jej został zast. prof.

A. Nasz. Kiedy w 1953 r. stworzono na Uniwersytecie kierunek historii kultury materialnej, Katedra zyskała możliwość kształcenia magistrów etnografii. Jesienią tegoż roku przybył z Poznania prof. J. Gajek. W związku z rozwojem kadry osobowej Katedry stworzono w 1954 r. dwa zakłady: Etnografii Ogólnej — kierownik prof. J. Gajek, i Etnografii Polski — kierownik doc. A. Nasz.

W 1960 r. oba Zakłady przemianowano na osobne katedry: Etnografii Polski (kierownik doc. A. Nasz) i Etnografii Ogólnej i Słowian (kierownik prof. J. Gajek). Z czasem, w 1965 r., kierownictwo tej ostatniej objął doc. A. Godlewski, przybyły do Katedry w 1961 r. Prof. Gajek przeszedł do Zakładu Etnografii PAN. Obecnie w Katedrze Etnografii Ogólnej pracują: asystenci — A. Kozyra, A. Paluch, w Katedrze Etnografii Polski adiunkci: dr Staszczak i dr Wesołowska.

Katedra Archeologii została zorganizowana w 1946 r. pod nazwą Katedry Prehistorii pod kierownictwem prof. Jamki, który pełnił tę funkcję do 1950 r. We wrześniu tegoż roku tymczasowym kierownikiem Katedry została dr H. Cehak-Hołubowiczowa, a od marca 1951 r. kierownictwo jej objął zast. prof. W. Hołubowicz, mianowany w 1955 r. profesorem nadzwyczajnym. Od września 1952 r. placówka ta nosiła nazwę Katedry Archeologii Polski. W 1962 r., po śmierci prof. Hołubowicza, kierownictwo jej objęła doc. H. Cehak-Hołubowiczowa, mianowana w 1968 r. profesorem nadzwyczajnym. W 1965 r. Katedra została przemianowana na Katedrę Archeologii, przy czym w jej ramach stworzono trzy zakłady: Archeologii Polski, Archeologii Słowian i Archeologii Śródziemnomorskiej.

Historia przyłączonego do Katedry Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej przedstawia się następująco: Katedra Archeologii Klasycznej została zorganizowana już w 1945 r., zaś wiosną 1946 r. kierownictwo jej objął prof. E. Bulanda ze Lwowa. Po śmierci prof. Bulandy, w kwietniu 1951 r., Katedra była początkowo nie obsadzona. Gdy w 1952 r. powstał Zespół Katedr Historii Kultury Materialnej, Katedra została włączona do tego Zespołu, a opiekę nad nią objął prof. W. Hołubowicz. Pracownik Katedry, dr W. Lepik-Kopaczyńska otrzymała w 1955 r. tytuł docenta i od września tego roku objęła kierownictwo Katedry, która od 1952 r. nosiła nazwę Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej. Po śmierci doc. Lepik-Kopaczyńskiej w 1962 r. opiekę nad Katedrą objęła początkowo doc. J. Orosz, potem prof. E. Konik. Jak wspomniano, w 1965 r. Katedra, przemianowana na Zakład, weszła w skład Katedry Archeologii. W Zakładzie pracuje: adiunkt dr Ziomecki, asystent B. Zakrzewska i pracownik naukowo-techniczny B. Wachowska. W pozostałych zakładach Katedry pracują: starszy wykładowca dr J. Pawłowska i adiunkci: dr B. Czarska, dr S. Pazda i dr W. Wojciechowski.

Katedrę Socjologii zaczęto organizować w 1945 r. Jej kierownikiem w 1946 r. był prof. C. Znamierowski z Poznania, jej pracownikiem I. Turnau. Następnie przez jakiś czas opiekował się nią prof. W. Czapliński, a w latach 1946-1951 prof. Rybicki. W maju 1952 r. przemianowano ją na Katedrę Techniki Społecznych Badań Tere-nowych. Pod tą nazwą istniała do 1953 r., nie posiadając kierownika. W jesieni 1957 r. przemianowano ją z powrotem na Katedrę Socjologii, przy czym kierownictwo jej objął prof. S. Golachowski z geografii ekonomicznej. Po odejściu I. Turnau do War-

szawy w 1951 r. jedynym jej pracownikiem był B. Garyga (zatrudniony od 1950 r., początkowo jako młodszy asystent, od 1953 r. jako starszy, od 1963 r. jako adiunkt i wreszcie od 1968 r. jako docent). Od 1958 r. pracuje w niej również starszy asystent dr Cz. Buczek, mianowany w 1968 r. docentem.

Katedry Filozofii. I Katedra Filozofii została zorganizowana w roku akademickim 1945/46. Jesienią 1946 r. kierownictwo jej objął prof. B. Gawecki. W r. 1946/47 została zorganizowana II Katedra Filozofii, której kierownikiem został prof. H. Mehlberg. Obie katedry istniały do 1950 r. W roku tym zostały rozwiązane. Prof. Gawecki opuścił Wrocław przenosząc się do Warszawy, prof. Mehlberg wyjechał do Kanady. W roku akademickim 1950/51 zorganizowano w miejsce poprzednio istniejących katedr dwie nowe: Logiki, której kierownictwo objęła doc. Lutmanowa, oraz Podstaw Marksizmu i Leninizmu, której kierownikami byli kolejno: prof. Walczak, zast. prof. L. Bojtm, dr W. Berutowicz, zast. prof. R. Bertisch. W ramach tej Katedry stworzono Zakład Materializmu Dialektycznego i Historycznego, którego kierownikiem został zast. prof. S. Dir. W 1957 r. dokonano nowej reorganizacji, mianowicie w miejsce poprzedniej stworzono Katedrę Filozofii, pozostającą do lipca 1957 r. pod opieką prof. Lutmanowej. W tym miesiącu bowiem kierownictwo jej objął prof. M. Fritzhand z Warszawy. W Katedrze Filozofii pracowali wówczas: zast. prof. S. Dir oraz dojeżdżający przez jakiś czas z Krakowa prof. J. Gałęcki. Prof. Fritzhand kierował Katedrą do 1966 r., kiedy to funkcję jej kierownika objął doc. J. Ładosz (w 1969 r. przeniósł się do Katowic). Należy tu jeszcze przypomnieć, że dr Dir habilitował się w 1966 r., dr Gałęcki zaś w 1967 r., przestał jednak pracować w Katedrze już w 1963 r.

W skład Katedry poza doc. J. Ładoszem i doc. S. Dorem wchodziło: starszy wykładowca B. Mejbaum, adiunkci: dr J. Kustrzeba, dr W. Mejbaum, dr J. Sławińska i dr A. Stasiuk, starszy asystent R. Łoziński oraz asystenci: mgr B. Gola, B. Kunda, J. Kurowicki i B. Ponikowski.

Katedra Historii Filozofii została stworzona w 1963 r., przy czym kierownictwo jej objął doc. A. Nowicki. W chwili powstania liczyła ona trzech pracowników, obecnie — poza kierownikiem — liczy ich 6. Są to: wykładowca dr K. Bał, adiunkt dr H. Pisarek, starszy asystent T. Błocian, J. Ochman i F. Pająk oraz asystent J. Kocian. Katedra zajmuje lokal przy pl. Uniwersyteckim 15.

Utworzona, jak wspomnieliśmy wyżej, w 1951 r. Katedra Logiki pozostaje od początku do dnia dzisiejszego pod kierunkiem prof. M. Kokoszyńskiej-Lutmanowej, która formalne mianowanie na kierownika otrzymała w 1953 r. Z pracowników Katedry w wyniku habilitacji uzyskali stopień i stanowisko docenta: T. Kubiński, W. Pogorzelski i R. Wójcicki. Z wymienionych doc. W. Pogorzelski przeniósł się w 1969 r. do Katowic. Poza pracownikami samodzielnymi Katedra ma jeszcze adiunkta dr Waleską Rudek i asystenta S. Mroza. Katedra zajmuje lokal przy ul. Szewskiej 36

Początkowo istniały dwie katedry psychologii, utworzone w 1946 r. Były to: Katedra Psychologii Ogólnej i Katedra Psychologii Wychowawczej. Kierownikiem

**Prof. dr Maria Kokoszyńska-Lutmanowa,
pierwszy dziekan Wydziału
Filozoficzno-Historycznego**

**Budynek Wydziału
Filozoficzno-Histo-
rycznego przy ul.
Szewskiej 36**

Zabytkowe budynki Wydziału Filozoficzno-Historycznego przy ul. Szewskiej 49 i 48

pierwszej był prof. M. Kreutz, drugiej — zast. prof. H. Słoniewska. Wiosną 1952 r. obie komórki zostały złączone w jedną Katedrę Psychologii, której kierownictwo, wobec przeniesienia się prof. Kreutza do Warszawy, objęła dr Słoniewska (w 1955 r. otrzymała ona tytuł docenta). We wrześniu 1967 r. doc. Słoniewska przeszła na emeryturę, po czym kierownictwo Katedry objął doc. M. Kulczycki. W Katedrze poza kierownikiem pracuje jeszcze dwu docentów: M. Porębska i Z. Skorny. Doc. Kulczycki pracuje w Katedrze od 1946 r., doc. Porębska od początku 1948 r. Asystentami są: M. Dąbek i W. Paszek.

Katedra Pedagogiki powstała w grudniu 1945 r.; początkowo nazywano ją Zakładem, mającym wejść w skład planowanego Instytutu Pedagogiki. Kierownikiem jej został prof. S. Tync. W ramach Instytutu powstał Zakład Historii Oświaty i Szkolnictwa, przekształcony w 1949 r. w Katedrę. Kierownikiem jej został prof. H. Barycz z Krakowa. Katedra ta jednak przestała istnieć w roku akademickim 1951/52, kiedy prof. Barycz przeniósł się z powrotem do Krakowa. Od września przestał też formalnie istnieć Instytut Pedagogiki; utrzymała się jedynie Katedra Pedagogiki. W 1960 r. prof. Tync przeszedł na emeryturę; kierownikiem Katedry został prof. Konopnicki, pracujący poza tym w Wyższej Szkole Wychowania Fizycznego. W tym samym roku powołano w ramach Katedry Zakład Dydaktyki, którego kierownikiem został doc. S. Kaczmarek, zatrudniony przy Katedrze w charakterze asystenta od 1948 r. Wobec późniejszego przeniesienia się prof. Konopnickiego do Krakowa, w roku akademickim 1963/64 kierownictwo Katedry objął doc. M. Wachowski z Poznania. Funkcję swą pełnił do września 1967 r., kiedy to przeniósł się do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu. Kierownictwo Katedry objął wówczas doc. S. Kaczmarek. W chwili obecnej przy Katedrze pracują: doc. M. Chamcówna, starszy wykładowca Z. Szulc, trzej adiunkci: dr B. Bazylak, dr Z. Maresch, dr L. Mościcka, asystenci: R. Łukaszewicz, S. Możdżeń, B. Pokrzycki, J. Semkow, K. Wasylkowska, A. Zawadzka oraz asystent J. Lipowczyk. Lokum Katedry znajduje się przy ul. Szewskiej 36.

Przedstawiony układ organizacyjny trwał do końca roku akademickiego 1968/69. Zgodnie z zarządzeniem Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 IV 1969 r. o nowym systemie organizacyjnym wyższych uczelni, dotychczasowe katedry Wydziału, obsługujące ten sam kierunek studiów bądź o dyscyplinach zbliżonych zostały zespolone w dwa instytuty. Są to:

1. Instytut Historyczny (dyrektor prof. A. Galos) z zakładami: Historii Starożytnej (kierownik prof. E. Konik), Historii Średniowiecznej do XV w. (kierownik prof. E. Maleczyńska), Historii Nowożytnej (kierownik prof. W. Czapliński), Historii XIX i XX w. (kierownik prof. H. Zieliński), Historii Gospodarczej, Demografii i Statystyki (kierownik prof. S. Ingot) oraz Nauk Pomocniczych i Archiwistyki (kierownik doc. W. Korta).

2. Instytut Filozofii, Socjologii i Logiki (dyrektor doc. B. Garyga) z zakładami: Filozofii Marksistowskiej (kierownik doc. S. Dir), Historii Filozofii (kierownik doc. A. Nowicki) oraz Logiki i Metodologii (kierownik prof. M. Lutmanowa).

Następujące specjalizacje, obsługujące zróżnicowane kierunki studiów, zachowały natomiast dawną strukturę katedralną:

1. Katedra Pedagogiki (kierownik doc. S. Kaczmarek),
2. Katedra Historii Sztuki (kierownik prof. Z. Świechowski),
3. Katedra Etnografii (kierownik prof. A. Godlewski),
4. Katedra Psychologii (kierownik doc. M. Kulczycki),
5. Katedra Archeologii (kierownik prof. H. Cehak-Hołubowiczowa).

Wśród tak przebiegających metamorfoz organizacyjnych rozwijały się warsztaty badawcze i, co godne tu szczególnego podkreślenia, trwała intensywna praca nad szkoleniem młodych adeptów nauki. Rezultaty troski i wysiłków profesorów o pomnożenie dobrze przygotowanej kadry naukowej można uznać za pomyślne. W okresie 25-lecia 30 pracowników pomocniczych, z których niektórzy startowali we Wrocławiu jako studenci Wydziału, osiągnęło stopnie samodzielnych pracowników naukowych. W grupie tej stanowiska profesorów nadzwyczajnych otrzymali:

1. Helena Cehak-Hołubowiczowa — zaczęła pracę jako adiunkt 1 IX 1950 r., docentem mianowana w 1965 r., została profesorem nadzwyczajnym w listopadzie 1968 r.;

2. Adam Galos — rozpoczął pracę jako magister 1 VII 1946 r. w charakterze starszego asystenta, doktoryzował się w 1949 r., mianowany docentem w 1953 r., został profesorem nadzwyczajnym w 1967 r.;

3. Marian Haisig — rozpoczął pracę jako doktor w charakterze starszego asystenta w 1946 r., docentem mianowany w 1957 r., profesorem nadzwyczajnym został w 1963 r.;

4. Roman Heck — rozpoczął pracę jako młodszy asystent w 1950 r., mianowany: adiunktem w 1956 r., docentem w 1961 r., profesorem nadzwyczajnym w 1969 r.;

5. Eugeniusz Konik — rozpoczął pracę jako starszy asystent w 1946 r., mianowany adiunktem w 1951 r., docentem w 1956 r., profesorem nadzwyczajnym w 1967 r.;

6. Henryk Zieliński — rozpoczął pracę jako starszy asystent w 1949 r., mianowany adiunktem w 1951 r., docentem w 1955 r., profesorem nadzwyczajnym w 1963 r.

Na stanowiska docentów awansowali:

1. Czesław Buczek, mianowany: starszym asystentem w 1958 r., adiunktem w 1965 r., docentem w 1968 r.;

2. Mirosława Chamcówna, mianowana: starszym asystentem w 1950 r., adiunktem w 1955 r., docentem w 1956 r.;

3. Juliusz Demel, mianowany: adiunktem w 1958 r., docentem w 1959 r.;

4. Seweryn Dir, mianowany: adiunktem w 1950 r., docentem w 1968 r.;

5. Karol Fiedor, mianowany: starszym asystentem w 1963 r., adiunktem w 1965 r., docentem w 1968 r.;

6. Bolesław Garyga, mianowany: młodszym asystentem w 1950 r., adiunktem w 1963 r., docentem w 1968 r.;

7. Stefan Kaczmarek, mianowany: starszym asystentem w 1946 r., adiunktem w 1953 r., docentem w 1958 r.;

8. Wilhelmina Lepik-Kopaczyńska, mianowana: starszym asystentem w 1946 r., docentem w 1955 r.;

9. Tadeusz Kotula, mianowany: adiunktem w 1951 r., docentem w 1965 r.;

10. Waclaw Korta, mianowany: młodszym asystentem w 1951 r., adiunktem w 1954 r., docentem w 1967 r.;

11. Tadeusz Kubiński, mianowany: młodszym asystentem w 1950 r., adiunktem w 1953 r., docentem w 1961 r.;

12. Marian Kulczycki, mianowany: demonstratorem w 1946 r., młodszym asystentem w 1949 r., adiunktem w 1956 r., docentem w 1967 r.;

13. Zbigniew Kwaśny, mianowany: asystentem w 1953 r., adiunktem w 1960 r., docentem w 1968 r.;

14. Józef Leszczyński, mianowany: starszym asystentem w 1957 r., adiunktem w 1960 r., docentem w 1964 r.;

15. Adolf Nasz, mianowany: starszym asystentem w 1945 r., adiunktem w 1948 r., docentem w 1954 r.;

16. Janina Orosz, mianowana: adiunktem w 1946 r., docentem w 1956 r.;

17. Marian Orzechowski, mianowany: asystentem w 1956 r., adiunktem w 1960 r., docentem w 1965 r.;

18. Mieczysław Pater, mianowany: starszym asystentem w 1953 r., adiunktem w 1961 r., docentem w 1968 r.;

19. Maria Porębska, mianowana: zastępcą asystenta w 1948 r., adiunktem w 1956 r., docentem w 1968 r.;

20. Witold Pogorzelski, mianowany: asystentem w 1955 r., adiunktem w 1960 r., docentem w 1965 r.;

21. Zbigniew Skorny, mianowany: młodszym asystentem w 1950 r., adiunktem w 1963 r., docentem w 1969 r.;

22. Helena Słoniewska, mianowana: adiunktem w 1946 r., docentem w 1955 r.;

23. Ryszard Wójcicki, mianowany: asystentem w 1958 r., adiunktem w 1962 r., docentem w 1966 r.;

24. Mieczysław Zlat, mianowany: adiunktem w 1956 r., docentem w 1965 r.

Podstawą rozwoju Wydziału byli zatem wychowankowie własnego środowiska naukowego. W mniejszym natomiast stopniu na rozrost ten wywierali wpływ profesorowie i docenci, którzy po 1946 r. przybyli do Wrocławia z innych środowisk. W grupie profesorów byli to: 1) Henryk Barycz z Krakowa, profesor 1949-1950, 2) Marek Fritzhand z Warszawy, prof. nadzw. 1958-1965, 3) Zbigniew Hornung ze Lwowa, prof. nadzw. od 1957 do dziś, 4) Włodzimierz Hołubowicz z Torunia, zast. prof. 1951, prof. nadzw. 1955-1962, 5) Józef Gajek z Poznania, prof. nadzw. 1953-1967, 6) Jan Konopnicki, 7) Henryk Mehlberg, prof. nadzw. 1947-1950, 8) Marian Morelowski z Lublina, prof. nadzw. 1952-1960, 9) Kazimierz Popiołek, samodzielny prac. nauk. 1953, prof. nadzw. 1955, prof. zwyczaj. 1963-1964, 10) Wincenty Styś, prof. nadzw. 1953-1958, 11) Zygmunt Świechowski z Warszawy, doc. 1963, prof. nadzw. od 1967 do dziś, 12) Józef Wolski z Łodzi, prof. nadzw. 1952-1958, 13)

Henryk Wereszycki z Krakowa, zast. prof. 1947, prof. nadzw. 1955-1958; w grupie docentów: 14) Jerzy Galecki, zast. prof., później docent — 1957-1963, 15) Andrzej Nowicki, docent od 1963 do dziś, 16) Marian Wachowski, docent 1961-1967, 17) Jarosław Ładosz, zast. prof. 1959, docent od 1966.

W mniejszym stopniu dlatego, że przeważająca ich część (jak to wynika z podanego niżej zestawienia pracowników Wydziału, którzy odeszli do innych placówek naukowych) pracowała w naszej uczelni dość krótko. Odeszli więc:

w grupie profesorów: 1. Henryk Barycz — 1950 UJ Kraków, 2) Marek Fritzhand — 1965 UW Warszawa, 3) Józef Gajek — 1967 placówka PAN, 4) Józef Gierowski — 1965 UJ Kraków, 5) Bolesław Gawęcki — 1950 Warszawa, 6) Rudolf Jamka — 1950 UJ Kraków, 7) Jan Konopnicki — 1961 Kraków, 8) Mieczysław Kreutz — 1952 Uniwersytet Warszawski, 9) Stefan M. Kuczyński — 1951 Uniwersytet w Łodzi, 10) Kazimierz Majewski — 1951 Uniwersytet Warszawski, 11) Henryk Mehlberg — 1950 Kanada, 12) Kazimierz Popiołek — 1964 UJ Kraków, 13) Wincenty Styś — 1958 Wydział Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego, 14) Józef Wolski — 1958 UJ Kraków, 15) Henryk Wereszycki — 1956 UJ Kraków;

w grupie docentów: 1) Jerzy Galecki — 1963 Kraków, 2) Witold Pogorzelski — 1969 Uniwersytet Śląski Katowice, 3) Marian Wachowski — 1967 WSP Opole, 4) Hieronim Feicht ks. — 1961 Warszawa, 5) J. Ładosz — US;

Na emeryturę przeszły: doc. Janina Orosz i doc. Helena Słoniewska.

Na przestrzeni dwudziestopięciolecia Wydział poniósł bolesne straty. W okresie tym zmarło 9 pracowników naukowych, wśród nich kilku wybitnych uczonych, starszej przeważnie generacji. Zmarli:

Edmund Bulanda, archeolog klasyczny. Urodził się 28 X 1882 w Krakowie, archeologię studiował w Krakowie, gdzie habilitował się w 1913 r. W 1916 r. został profesorem nadzwyczajnym na Uniwersytecie Lwowskim. Dwukrotnie sprawował funkcję dziekana, a niedługo przed wojną był rektorem Uniwersytetu Lwowskiego. W 1946 r. przeniósł się do Wrocławia, gdzie objął kierownictwo Katedry Archeologii Klasycznej. Zmarł 5 IV 1951 r. we Wrocławiu.

Władysław Podlacha, historyk sztuki, profesor. Urodzony 4 XII 1875 w Krakowie. W 1909 r. został doktorem, w 1916 r. docentem, po czym w 1919 r. profesorem nadzwyczajnym na Uniwersytecie we Lwowie, gdzie wykładał aż do wybuchu wojny. W 1946 r. przyjechał do Wrocławia i został kierownikiem Katedry Historii Sztuki. Zmarł 20 XII 1951 r. we Wrocławiu.

Włodzimierz Hołubowicz, archeolog słowiański, profesor. Urodził się 20 VI 1908 r. w Krasnodarze w ZSRR. Gimnazjum jako eksternista skończył w Wilnie; tu też rozpoczął studia. Magisterium uzyskał jednak dopiero w 1947 r. w Toruniu; rok później doktoryzował się, pełniąc w Toruniu obowiązki asystenta. Od 15 III 1951 r. pełnił funkcję zastępcy profesora na Uniwersytecie Wrocławskim. Profesorem nadzwyczajnym mianowany w 1955 r. Zmarł w Sztokholmie, 7 VI 1962 r.

Wilhelmina Lepik-Kopaczyńska, archeolog klasyczny, docent. Urodzona w Woli Orłowskiej 6 VI 1915 r. Doktorat uzyskała w 1939 r. na Uniwersytecie Lwow-

skim. Od 1 III 1946 r. asystent Uniwersytetu Wrocławskiego przy Katedrze Archeologii Klasycznej. 1 VIII 1946 r. mianowana adiunktem, 1 VIII 1955 r. — docentem. Zmarła we Wrocławiu, 2 II 1962 r.

Marian Morelowski, historyk sztuki, profesor. Urodzony w Wadowicach 2 II 1884 r. Studiował w Krakowie, Wiedniu i Paryżu. Doktoryzował się w 1913 r. we Wiedniu, habilitował w 1931 r. we Lwowie u prof. Podlacha. W 1930 r. został zastępcą profesora na Uniwersytecie Wileńskim; w 1934 r. mianowany profesorem nadzwyczajnym. W 1946 r. został profesorem Katolickiego Uniwersytetu w Lublinie; w 1949 r. przeniósł się do Wrocławia, gdzie jesienią 1951 r. objął kierownictwo Katedry. Profesorem zwyczajnym został w 1958 r. Przeniesiony na emeryturę, zmarł 25 VII 1963 r. we Wrocławiu.

Stanisław Tync, historyk wychowania, profesor. Urodzony 7 VI 1889 r. w Rzepienniku Strzyżewskim, powiat Gorlice. Uniwersytet ukończył w Krakowie. Doktoryzował się w 1923 r., habilitował w 1928 r. Przed wojną uczył w szkolnictwie średnim, potem był dyrektorem Państwowych Wyższych Kursów Nauczycielskich w Toruniu i Poznaniu. Przybywszy do Wrocławia w 1946 r., otrzymał w tymże roku nominację na profesora nadzwyczajnego pedagogiki. Przeniesiony z czasem na emeryturę, zmarł 29 I 1964 r. we Wrocławiu.

Teofil Modelski, profesor historii. Urodzony 16 XI 1881 r. we Lwowie. Studiował na Uniwersytecie Lwowskim, zyskując w 1909 r. tytuł doktora, w 1917 r. — docenta. W 1924 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym Uniwersytetu Wileńskiego, po czym w 1930 r. jako profesor zwyczajny wrócił do Lwowa. Od 1946 r. profesor zwyczajny Uniwersytetu Wrocławskiego, dziekan Wydziału Humanistycznego w 1950 r. Przeszedł na emeryturę i został kierownikiem Archiwum Uniwersyteckiego. Zmarł w Krakowie, 5 III 1967 r.

Karol Maleczyński, historyk, profesor. Urodzony 28 X 1897 r. w Grębowie, pow. Tarnobrzeg. Studiował historię we Lwowie, gdzie doktoryzował się w 1924 r. W wyniku habilitacji został docentem w 1929 r., zaś w 1939 r. mianowano go profesorem tytularnym Uniwersytetu Lwowskiego. Przybywszy wcześniej do Wrocławia, został 1 X 1945 r. mianowany profesorem zwyczajnym Uniwersytetu Wrocławskiego. Organizator kierunku historycznego i Instytutu, w latach 1945-1968 prezes wrocławskiego oddziału PTH. Umarł we Wrocławiu 20 lipca 1968 r.

Jan Wincenty Ostrowski, starszy wykładowca. Urodził się 27 XII 1904 r. w Poznaniu. Do gimnazjum uczęszczał we Wschowej i w Poznaniu. Studia filozoficzne odbył na Uniwersytecie Poznańskim, zyskując w 1932 r. tytuł doktora filozofii za pracę poświęconą wyobraźni Wyspiańskiego. Do wybuchu drugiej wojny światowej pracował w szkolnictwie średnim, w czasie okupacji — w szkolnictwie podstawowym. Od 1 czerwca 1946 r. sprawował funkcję adiunkta przy Katedrze Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego. W 1964 r. został starszym wykładowcą. Prace swe poświęcił sprawom oświaty dorosłych oraz historii szkolnictwa parafialnego na Śląsku. Zmarł 27 IX 1969 r.

Aktualny stan pracowników naukowych Wydziału przedstawia się następująco:

12 profesorów, w tym trzech zwyczajnych, 22 docentów, 4 starszych wykładowców, 27 adiunktów, 22 starszych asystentów, 14 asystentów oraz 4 asystentów naukowo-technicznych.

Od daty podziału wrocławskiej humanistyki na dwa fakultety, tj. od roku akademickiego 1951/52, funkcje dziekanów i prodziekanów Wydziału Filozoficzno-Historycznego piastowali kolejno następujący profesorowie i docenci:

Okres kadencji	Dziekani	Prodziekani
1951/52—1953/54	Prof. M. Lutmanowa	Prof. W. Czapliński — do II 1954 Prof. S. Inglot II 1954—IX 1954
1954/55—1957/58	Prof. S. Inglot	Doc. J. Gierowski do II 1956 Doc. A. Nasz II 1956—IX 1956 Prof. J. Gajek 1956—1958
1958/59—1961/62	Prof. J. Gajek	Doc. H. Słoniewska 1958—1960 Doc. A. Galos 1960—1962 Prof. E. Maleczyńska 1960—1962
1962/63—1963/64	Prof. K. Popiołek	Prof. E. Maleczyńska Doc. T. Kubiński
1964/65	Prof. J. Gierowski	Doc. R. Heck Doc. J. Leszczyński
1965/66	Prof. H. Zieliński	Doc. J. Leszczyński Doc. R. Heck
1966/67	Prof. R. Heck	Doc. M. Zlat Doc. S. Kaczmarek

NAUCZANIE

Kierunki studiów. W chwili ostatecznego zorganizowania Wydziału katedry, wchodzące później w skład Wydziału Filozoficzno-Historycznego, kształciły młodzież w następujących kierunkach: filozofii, psychologii, pedagogiki, socjologii, historii sztuki, etnologii, archeologii klasycznej, prehistorii, muzykologii i historii. W sumie kierunków tych było 10.

W 1949 r. przeprowadzono zasadniczą reformę nauczania. W trosce o zapewnienie szkolnictwu jak najszybciej wykształconych nauczycieli wprowadzono najpierw nauczanie dwustopniowe. Młodzież po trzech latach studiów mogła rozpocząć pracę zawodową, a jedynie nieliczni, najzdolniejsi, kontynuowali dwuletnie studium magisterskie. Równocześnie zlikwidowano inne kierunki studiów, zostawiając jedynie dwa: historię i historię sztuki.

Wprowadzony wówczas system kształcenia utrzymano jedynie dla dwu roczników, tj. 1949/50 i 1950/51. W 1951 r. wprowadzono ponownie jednolity tryb kształcenia magistrów. W roku akademickim 1952/53 istniał jednak tylko jeden kierunek kształcenia, mianowicie historia.

Powolne reaktywowanie zamkniętych kierunków studiów zaczęło się dopiero w roku akademickim 1953/54. Wówczas obok historii otwarto kierunek historii kultury materialnej. W 1957/58 r. reaktywowano kierunek pedagogiki i historii sztuki,

a w 1958/59 r. — kierunek filozoficzny. Równocześnie w tym samym roku podzielono kierunek historii kultury materialnej na dwa: archeologię i etnografię. W 1958/59 r. studia uniwersyteckie przedłużono do lat pięciu.

Od tego czasu czynne są zasadniczo wszystkie wspomniane kierunki, jedynie niekiedy wstrzymuje się rekrutację na niektóre z nich.

Zmiany organizacyjne Wydziału, a zwłaszcza przejściowa likwidacja wielu kierunków studiów, wpłynęły w sposób decydujący na gwałtowne wahania stanu ilościowego młodzieży na studiach stacjonarnych. Gdy w roku akademickim 1950/51 wynosił on 754 studiujących, w pięć lat później kształtował się liczbą tylko 175. W miarę odbudowy czasowo zawieszanych kierunków kształcenia stan ilościowy studentów systematycznie wzrastał, do chwili obecnej nie osiągnął on jednak limitu z 1950/51 r. Za to studia zaoczne rozwijały się na Wydziale bardzo pomyślnie, już bowiem od 1960/61 r. skład osobowy studiujących w tym trybie nauczania ilościowo przewyższa stan młodzieży na studiach stacjonarnych. Te wahania w ruchu studentów rejestrowane co piąty rok ilustruje najlepiej tabela I.

Tabela I

Rodzaj studiów	Lata					
	1945/46	1950/51	1955/56	1960/61	1965/66	1969/70*
stacjonarne	126	754	175	482	513	743
zaoczne	—	—	73	537	822	873
razem	126	754	248	1019	1345	1616

* Stan w dniu 1 X 1969 r.

Z chwilą rozpoczynania pracy na Uniwersytecie zarówno studenci, jak i pracownicy naukowi byli przyzwyczajeni do dawnego systemu studiów, w których odpowiedzialność za odbycie studiów była w zasadzie przerzucana na studenta, a terminowość kończenia ich nie była przestrzegana. Zmiany w tej dziedzinie dały się odczuć specjalnie po 1949 r., zwłaszcza z chwilą wprowadzenia studiów dwustopniowych i ograniczenia kierunków studiów. Już wówczas zaczęto odbywać narady z poszczególnymi latami studiujących w celu usprawnienia procesu nauczania, usunięcia niepotrzebnych przeszkód i trudności. Drugim etapem było wprowadzenie w szerszym niż dotąd stopniu konsultacji z nauczającymi. W omawianej dziedzinie starały się też pomóc organizacje młodzieżowe. Poza tym młodzieży otwierano szerokie możliwości wypowiedzania się na temat spraw nauczania. Nie uniknięto przy tym pewnych potknięć i nieporozumień, ale uzyskano to, że sprawa terminowego i pozytywnego toku studiów stanęła w o wiele silniejszej mierze niż dawniej w centrum zainteresowań młodzieży.

W początkach lat pięćdziesiątych wprowadzono „instytucję” opiekunów poszczególnych lat, w jakimś stopniu odpowiedzialnych zarówno za wyniki nauczania; jak i warunki pracy młodzieży. Od początku bowiem duży nacisk kładziono na to, by opiekunowie doglądali i warunków materialnych młodzieży.

Mimo nadmiaru różnych spraw administracyjnych, zwłaszcza w związku z ko-

niecznością wprowadzania w życie nowych przepisów o studiach, grono nauczające zajmowało się sprawami dydaktyki na posiedzeniach, początkowo instytutów czy zespołów, potem Rady katedr. Najwięcej uwagi poświęcano tam sprawom prowadzenia ćwiczeń. Członkowie grona nauczającego brali też udział w konferencjach urządzanych w tych sprawach przez poszczególne uczelnie i ministerstwo (np. w Toruniu). Nie zanedbywano też i sprawy wzajemnych wizytacji ćwiczeń i wykładów.

Od kilku lat wprowadzono zwyczaj odbywania specjalnych rad grona nauczającego poszczególnych lat studiów (odbywanych co najmniej dwa razy do roku, przeważnie jednak częściej), na których omawia się sprawę pracy młodzieży, charakteryzuje się studentów zarówno jako grupę, jak i indywidualnie, wymienia wzajemne doświadczenia.

Dalszą formą pedagogicznego oddziaływania na młodzież jest organizowanie kół naukowych młodzieży. Najdłuższą działalnością i stosunkowo najlepszymi wynikami może się poszczycić Koło Historyków, organizujące zebrania naukowe, zabawy i wieczorki zapoznawcze, a także wycieczki.

Nie należy wreszcie pominąć sprawy opieki nad młodzieżą mieszkającą w domach studenckich. Poszczególne zespoły studentów Wydziału mają swoich opiekunów, utrzymujących z tą młodzieżą stały kontakt.

Sprawa utrzymywania kontaktów z młodzieżą odchodzącą z uczelni stanowiła przez dłuższy czas pewnego rodzaju bolączkę, zwłaszcza najliczniejszego kierunku — historii. Wprawdzie z jednostkami przebywającymi we Wrocławiu lub najbliższej okolicy profesorowie i studenci utrzymywali kontakt prywatny, jednak w gruncie rzeczy był to kontakt raczej przypadkowy i dorywczy. Dopiero zorganizowanie bardzo udanego zjazdu absolwentów historii w 1967 r. było poważniejszym krokiem w kierunku utrzymania stałego kontaktu z absolwentami przez urządzenie co kilka lat ich zjazdów.

Liczbę dyplomów magisterskich, wydanych w latach 1945-1969 przedstawia tabela II.

Tabela II

Kierunek studiów	Studia			Razem
	stacjonarne	zaoczne	eksternistyczne drugiego stopnia	
historia	655	150	63	868
pedagogika	269	33	70	372
historia sztuki	103	—	4	107
archeologia	75	26	—	101
etnografia	65	29	1	95
filozofia	79	—	—	79
psychologia	6	—	—	6
prehistoria	19	—	—	19
muzykologia	13	—	—	13
socjologia	11	—	—	11
Razem	1295	238	138	1671

Wydane dyplomy pierwszego stopnia:

historia	160
pedagogika	11
historia sztuki	24
prehistoria	4
filozofia	4
psychologia	2
etnografia	1
<hr/>	
razem	206

PRACA NAUKOWA

Pracę naukową zaczęli historycy od pierwszej niemal chwili pobytu we Wrocławiu. Warunki tej pracy były początkowo bardzo trudne, m. in. ze względu na dotkliwy brak książek polskich. Nieliczne książki naukowe w języku polskim znajdowały się w Bibliotece Uniwersyteckiej oraz w gromadzonej z trudem z pozostałości dawnych katedr niemieckich Bibliotece Instytutu Historycznego. Przybyli do Wrocławia badacze byli więc początkowo zdani na ciągłe wyjazdy naukowe do lepiej zaopatrzonych ośrodków Polski centralnej, zwłaszcza do zasobnego Krakowa. Pewną pomocą okazały się też ściągnięte z czasem do Wrocławia prywatne biblioteki wrocławskich historyków. Powoli, dzięki energii dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej — prof. A. Knota, dzięki ściągnięciu do Wrocławia zasobów Biblioteki Ossolineum oraz niezwykle szybkiemu udostępnieniu ich badaczom wrocławskim, sytuacja w tej dziedzinie uległa poprawie.

Sprawy techniczno-warsztatowe nie były jednak jedyną trudnością w pracy historyków wrocławskich. Drugą, ważniejszą nawet, kwestię stanowiło zapoznanie się y nowymi metodami i sposobem ujmowania oraz rozumienia procesu historycznego, zakie niosła ze sobą zmieniona rzeczywistość Polski Ludowej. Ważnymi etapami na tej drodze były kolejne zjazdy historyków: VII Powszechny Zjazd Historyków Polskich odbyty we Wrocławiu, na którym po raz pierwszy wystąpiła grupa historyków-marksistów, Konferencja Metodologiczna Historyków Polskich w Otwocku w 1952 r., wreszcie VIII Powszechny Zjazd Historyków Polskich w Krakowie w 1958 r. We wszystkich wymienionych zjazdach nie brakło udziału historyków wrocławskich. Nowy proces historyczny nie przebiegał bez potknięć, zgrzytów i nieporozumień. Dziś jednak można z całą pewnością powiedzieć, że nowe poglądy i metody nie pozostały bez silnego wpływu na historyków wrocławskich.

Przybyli do Wrocławia historycy zdawali sobie dobrze sprawę z tego, że głównym ich zadaniem jest nadrobienie zaniedbań historiografii polskiej w dziedzinie historii Śląska oraz zrewidowanie pokaźnego, nieraz jednak tendencyjnego, dorobku historiografii niemieckiej. Inicjatorem tych badań był pierwszy historyk polski, który rozpoczął pracę we Wrocławiu, K. Małeczyński. On też wydał pierwsze większe dzieło naukowe, poświęcone przeszłości Śląska, mianowicie *Dzieje Wrocławia* (po-

rok 1526), nagrodzone w 1948 r. przez Polskie Towarzystwo Historyczne z okazji pierwszego powojennego Zjazdu Historyków Polskich we Wrocławiu.

Za przykładem K. Maleczyńskiego poszli też i inni przybyli do Wrocławia historycy, poświęcając dziejom Śląska większe i mniejsze prace. W pierwszym dziesięcioleciu po powstaniu Uniwersytetu byli to profesorowie i doktorzy: K. Majewski, E. Maleczyńska, S. Inglot, W. Czapliński, A. Galos, R. Heck, J. Gierowski, L. Bazyłow, J. Pelczyna, W. Długoborski i H. Zieliński.

Również w następnym dziesięcioleciu nie zaniedbywali historycy wrocławscy dziejów Śląska, jednak w tym okresie wyodrębnił się już specjalny zespół zajmujący się tą dziedziną badań, gdy tymczasem pozostali badacze skierowali swe zainteresowania w innych kierunkach. W zespole śląskoznawczym nadal przodujące stanowisko zajmował K. Maleczyński, inicjator zbiorowej historii Wrocławia, pisanej razem z J. Gierowskim i W. Długoborskim. Pierwszy jej tom, obejmujący dzieje stolicy Śląska po początek XIX w., wyszedł w 1958 r. K. Maleczyński był też wydawcą kilku tomów *Kodeksu Dyplomatycznego Śląska*, inicjatorem, a potem redaktorem, pierwszego tomu wydawanej przez PAN *Historii Śląska*. Tom ten, obejmujący lata od zamierzchłych dziejów po rok 1763, wydano w latach 1960-1963 (1720 stron tekstu). Powstał on przy współudziale historyków wrocławskich: W. Hołubowicza, K. Maleczyńskiego, E. Maleczyńskiej, J. Gierowskiego, R. Hecka, S. Ingłota, J. Leszczyńskiego. *Historia Śląska* jest pierwszą na tak wielką skalę zakrojoną historią tej dzielnicy, obejmującą nie tylko jej dzieje polityczne, ale też w szerokim zakresie dzieje społeczne, gospodarcze i kulturalne. Żadna też dzielnica z ziemi zachodnich Polski nie doczekała się takiego opracowania.

Obok zasadniczych dzieł śląskoznawczych zespół historyków wrocławskich opublikował długą listę poważnych, niejednokrotnie na całkowicie nowych źródłach opartych, monografii poświęconych dziejom Śląska. Warto tu przypomnieć chociażby prace najważniejsze, powstałe w pracowniach wrocławskich badaczy. Są to, cytując w porządku chronologicznym: praca E. Konika poświęcona stosunkowi Śląska do imperium rzymskiego, studium R. Hecka omawiające położenie ekonomiczne i społeczne ludności wiejskiej w XV w., prace W. Korty o rozwoju wielkiej własności na Śląsku w średniowieczu oraz o średniowiecznej annalistyce Śląska, historia rzemiosła ślusarsko-kowalskiego do połowy XVIII w. napisana przez M. Haisiga, rozprawa o ruchach chłopskich na pogórzu sudeckim w XVII w. J. Leszczyńskiego, studium o stosunkach handlowych Śląska z Rzeczpospolitą w XVII w. M. Wolańskiego, opracowanie gospodarki rybnej na Śląsku aż do połowy XIX w. A. Nyrka, Z. Kwaśnego studium o przemyśle w dobrach Schaftgotschów oraz o hutnictwie żelaza na Górnym Śląsku w pierwszej połowie XIX w., praca H. Wereszyckiego o echach powstania 1863 r. na Śląsku, praca K. Popiołka omawiająca przemysł górniczo-hutniczy na Górnym Śląsku w II połowie XIX w., prace H. Zielińskiego poświęcone dziejom Śląska pod koniec pierwszej wojny światowej i powstaniom śląskim studium M. Patera o katolickim ruchu politycznym na Śląsku w latach 1848-1871, wreszcie praca M. Orzechowskiego o działalności narodowej demokracji na Górnym

Śląsku w początkach XX w. Nie sposób wymienić dalej prac poświęconych dziejom Śląska, należy jednak podkreślić, że jest ich wiele. Autorami ich są m. in. Bobowski, K. Fiedor (*Polscy robotnicy rolni na Śląsku pod panowaniem niemieckim na tle wychodźstwa do Rzeszy 1918-1932*), A. Galos, K. Matwijowski (*Uroczystości, obchody i widowiska w barokowym Wrocławiu*), L. Matusik, L. Tyszkiewicz, H. Skowrońska, J. Sydor (*Wiosna ludów w powiatach górskich Dolnego Śląska*) i wielu innych.

Sądzę, że przytoczenie tej trochę przydługiej może listy tematów i autorów było konieczne. Dzięki temu bowiem możemy się zorientować, jak wielu historyków wrocławskich poświęca swe pióro problemom śląskim, jak szeroki jest wachlarz ich zainteresowań, obejmujący nie tylko sprawy polityczne, ale również gospodarcze, kulturalne i społeczne Śląska, i to od pradziejów aż do czasów niemal ostatnich. Studia śląskoznawcze ogniskują się w katedrach: Historii Polski i Powszechnej do XV w., Historii Polski i Powszechnej XIX i XX wieku, wreszcie Historii Społecznej i Gospodarczej. Warto wreszcie na zakończenie podkreślić, że historycy wrocławscy wydają kontynuowaną dotąd bibliografię prac historycznych dotyczących dziejów Śląska.

Historia Śląska stanowi w pewnej mierze główny przedmiot zainteresowania wielu historyków wrocławskich. Nie oznacza to jednak, by poszczególne zespoły katedr nie interesowały się również innymi zagadnieniami. Przeciwnie, prowadzą one badania dotyczące szerokiego wachlarza zagadnień nieśląskich, zgodnie z zainteresowaniami swych kierowników, którzy w większości przypadków przybyli na Śląsk już z ukształtowanymi i wybranymi kierunkami pracy.

Zespół Katedry Historii Starożytnej zajmował się w okresie kierowania nią przez K. Majewskiego archeologią klasyczną. K. Majewski zajmował się przede wszystkim importami rzymskimi na Śląsku. Zainteresowania E. Konika, o którego najważniejszej pracy wspominaliśmy wyżej, szły również w tym samym kierunku. Sprawujący przez jakiś czas kierownictwo Katedry J. Wolski zajmował się przede wszystkim historią starożytnego Wschodu, specjalnie zaś historią Partów, T. Kotula zaś interesował się głównie historią Afryki w dobie cesarstwa (*U źródeł afrykańskiego separatyzmu w III w. n. e., Le curies municipales en Afrique Romaine*). A. Ładomirski wreszcie zajmował się historią Dacji w okresie cesarstwa. Pracom swych badaczy Katedra poświęciła dwa zeszyty „Acta Universitatis”.

Omawiając działalność Katedry Historii Polski i Powszechnej do XV w. nie sposób pominąć działalności naukowej jej wieloletniego kierownika, K. Maleczyńskiego. O najważniejszym jego dorobku naukowym, dotyczącym dziejów Śląska, mówiliśmy wyżej. Zainteresowania jednak uczonego szły również i w innych kierunkach, mianowicie nauk pomocniczych historii, dziejów średniowiecznej Polski, zwłaszcza w X-XII w. Z bogatej spuścizny naukowej z czasów jego pobytu we Wrocławiu, obejmującej zresztą ponad 120 pozycji, należy przypomnieć rozprawę poświęconą dyplomacyce oraz wydanie pierwszej kroniki polskiej, tzw. Anonima Galla (1952 r.). Nie można również nie wspomnieć o tym, że K. Maleczyński był inicjatorem i przez wiele lat opiekunem czasopisma historycznego, wydawanego przez Wrocławski Oddział Polskiego Towarzystwa Historycznego, „Sobótka”.

Zainteresowania pozostałych członków Katedry Historii Polski i Powszechnej szły w następujących kierunkach: historia Śląska z wyraźnym podkreśleniem spraw kulturalnych (E. Maleczyńska, R. Heck, L. Matusik, L. Tyszkiewicz, J. Gilewska), historia stosunków politycznych i kulturalnych Polski z Słowiańszczyzną zachodnią (E. Maleczyńska, R. Heck, K. Maleczyński, L. Tyszkiewicz). Przedmiotem specjalnych zainteresowań pracowników zespołu Katedry były stosunki polsko-czeskie w dobie husytyzmu.

Z prac E. Maleczyńskiej, których pełny wykaz za czas pobytu we Wrocławiu obejmuje około 150 pozycji, poza wymienionymi pracami śląskoznawczymi zasługuje na uwagę pierwsza na tę skalę w historiografii polskiej próba nowego i całościowego spojrzenia na problematykę husytyzmu w Czechach i Polsce oraz rozdział w *Historii Polski*, wydawanej przez PAN, a także praca popularnonaukowa.

Z prac R. Hecka na uwagę zasługują jego rozprawy poświęcone stosunkom polsko-czeskim w dobie husytyzmu. Są to: *Zjazd głogowski w r. 1462* oraz *Tabor i kandydatura jagiellońska w Czechach*. Autorstwa R. Hecka są też rozdziały obejmujące dzieje Czechosłowacji w średniowieczu i w czasach nowożytnych (do połowy XIX w.) napisane dla jednotomowej *Historii Czechosłowacji*, wydanej wspólnie z M. Orzechowskim.

Prace Katedry Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki obejmują dyplomatykę, historiografię średniowieczną, zwłaszcza śląską, oraz wydawanie źródeł średniowiecznych do historii Śląska (W. Korta, B. Turoń, H. Skowrońska i K. Bobowski).

Zainteresowania zespołu pracowników Katedry Historii Polski i Powszechne. XVI-XVIII w. szły w następujących kierunkach: 1) dzieje Polski w XVI-XVIII w., ze szczególnym uwzględnieniem polityki zagranicznej, historii polskiego parlamentu i kultury (W. Czapliński, J. Gierowski, J. Leszczyński, S. Ochman, F. Mincer, J. Maciszewski), 2) dzieje Skandynawii i stosunków polsko-skandynawskich (W. Czapliński), 3) dzieje Śląska i Łużyc (J. Gierowski, J. Leszczyński, W. Czapliński, K. Matwijowski, J. Wojtal), 4) pamiętnikarstwo staropolskie (W. Czapliński, F. Mincer, J. Maciszewski).

Z prac członków zespołu, poza wymienionymi pracami śląskoznawczymi, należy wymienić prace J. Gierowskiego poświęcone czasom saskim, wypełniające poważną lukę w naszym dziejopisarstwie (niektóre z nich wydane w językach obcych), oraz prace o generalnym sejmiku mazowieckim. W dorobku J. Leszczyńskiego zasługują na uwagę jego prace poświęcone historii Łużyc, ogłaszane w różnych językach, z dwoma podstawowymi dziełami na czele: jednym poświęconym walce klasowej chłopów łużyckich, drugim — instytucji stanów łużyckich. Należy podkreślić, że prace J. Leszczyńskiego omawiają zagadnienia prawie całkowicie nie opracowywane w Polsce.

Z prac W. Czaplińskiego wymienimy tu jego studium i wydawnictwo źródłowe poświęcone dziejom floty polskiej za Władysława IV, studium omawiające dokładniej niż dotychczas dzieje dwu sejmów z r. 1652, studia poświęcone różnym zagadnieniom politycznym i kulturalnym XVII w. (*O Polsce siedemnastowiecznej*), wreszcie pisaną wspólnie z K. Górskim pierwszą w języku słowiańskim oryginalną *Historię*

Danii, w której W. Czapliński napisał część obejmującą dzieje tego kraju od 1513 do 1945 r. Pod redakcją i przy współpracy członków Katedry wyszło wiele pamiątek, jak: J. Ch. Paska (w 1952 i 1968 r.), Jerzego Ossolińskiego, Ogiera, Vorbek Lettowa, Maskiewiczów, A. S. Rądziwiłła.

Pod względem składu personalnego Katedra Historii Społecznej i Gospodarczej należy do grupy szczególnie rozbudowanych katedr historii. Wachlarz zainteresowań jej pracowników, w ramach wskazanych przez tytuł Katedry, jest bardzo szeroki. Obejmuje on bowiem dzieje wsi i rolnictwa (S. Inglot, Z. Kwaśny, A. Nyrek i L. Wiatrowski), dzieje rzemiosła i przemysłu (M. Haisig i Z. Kwaśny), dzieje handlu i cen (S. Inglot, M. Wolański), historię nauk rolniczych i dzieje spółdzielczości (S. Inglot), wreszcie nauki pomocnicze, ze szczególnym uwzględnieniem sfragistyki i numizmatyki (M. Haisig). I w tym zespole spotykamy się z licznymi pracami doktorów i doktorantów zainicjowanymi przez Katedrę i prowadzonymi pod opieką jej samodzielnych pracowników naukowych, poświęconymi ważnym zagadnieniom z dziejów gospodarczych i społecznych.

Poza wymienionymi pracami na uwagę zasługują poza tym: napisana przez S. Ingłota historia społeczna i gospodarcza średniowiecza, będąca powiększonym i ulepszonego tekstem wydania przedwojennego, i wydania prac o rolnictwie Gostomskiego, Kluka i Grossera; współpraca M. Haisiga przy wydaniu przez Instytut Historii podręcznika *Sfragistyka*; L. Wiatrowskiego *Gospodarstwo wiejskie w dobrach pszczyńskich od połowy XVII do początków XIX wieku*. Należy podkreślić, że w Katedrze powstały drukowane prace doktorantów: K. Maleczyńskiej, J. Janczaka, A. Stasiaka, E. Trzyny i S. Żygi.

Prace zespołu zrzeszonego w Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX-XX wieku omawiały przede wszystkim historię Śląska. Na podkreślenie zasługuje to, że pracownicy tej Katedry, poza pracami poświęconymi dziejom Górnego Śląska (H. Zieliński, K. Popiołek, M. Orzechowski, K. Fiedor, M. Pater i in.), zajęli się również sprawą dotąd prawie całkowicie w historiografii polskiej nie uwzględnioną, tj. dziejami Dolnego Śląska (Sydor, Pater), przy czym w tej dziedzinie nie ograniczono się do omawiania dziejów tej prowincji w XIX i początkach XX wieku, ale sięgnięto również do czasów najnowszych — czasów Polski Ludowej (M. Orzechowski, M. Pater, K. Fiedor).

Drugą dziedziną zainteresowań pracowników Katedry były dzieje stosunków polsko-niemieckich. Temu zagadnieniu poświęcili swe prace A. Galos, H. Zieliński, M. Orzechowski i K. Fiedor. Na podkreślenie i omówienie zasługuje tu część zbiorowej pracy poświęconej dziejom Hakaty, napisana przez A. Galosa a oparta na nie wykorzystanych dotąd źródłach archiwalnych.

Ważną dziedziną, którą zajmowali się pracownicy omawianej Katedry, były prace o charakterze podręcznikowym. Należy tu wymienić udział A. Galosa i H. Zielińskiego w opracowywaniu *Historii Polski*, wydanej przez PAN. Rozdziały napisane przez wymienionych autorów to nie tylko oparte na dotychczasowej literaturze opracowania dziejów poszczególnych okresów historii polskiej, ale w dużej mierze studia

wykorzystujące nowe materiały, niejednokrotnie o charakterze pionierskim, przynoszące nowe spojrzenie na trudne i kontrowersyjne problemy dziejów Polski. Należy tu również wymienić syntetyczny podręcznik dla studentów uniwersytetów, pisany przez H. Zielińskiego, obejmujący dzieje Polski od 1863 do 1939 r.

By wyczerpać główną tematykę prac współpracowników Katedry, wspomnijmy jeszcze o pracach poświęconych myśli politycznej i opinii publicznej XX w. (H. Zieliński, M. Orzechowski), wreszcie prace poświęcone historii innych narodów (H. Zieliński, A. Galos, J. Demel, M. Orzechowski, A. Juzwenko, M. Czaplinski). Nie można pominąć udziału M. Orzechowskiego w opracowywaniu *Historii Czechosłowacji* wspomnianej wyżej oraz *Historii Rumunii* napisanej przez J. Demela.

Ważną dziedziną, której poświęcali pracownicy Katedry swe pióro, były dzieje Polaków na terenie dawnej Rzeszy Niemieckiej. Problemami tymi, poza wspomnianymi już, zajmowali się H. Zieliński, A. Galos, K. Fiedor oraz W. Wrzesiński, którego publikacja *Polski ruch narodowy w Niemczech w latach 1922-1939* jest w druku.

Pracownicy Katedry Sztuki Średniowiecznej zajmowali się następującymi zagadnieniami: teorią sztuki (W. Podlacha), historią sztuki romańskiej w Polsce i jej związkami ze sztuką zachodnią (M. Morelowski, Z. Świechowski), sztuką renesansową i barokową w Polsce (M. Zlat).

Z dorobku naukowego Katedry zasługują na uwagę prace M. Morelowskiego poświęcone drzwiom gnieźnieńskim, stanowiące ważne uzupełnienie prac podejmowanych nad tym zabytkiem w skali ogólnopolskiej, prace Z. Świechowskiego, poświęcone rzeźbom kamiennym na kolumnach w Strzelnie (*Die figurierten Säulen von Strzelno, Regiony późnogotyckiej architektury Polski*). Z prac M. Złata na specjalną uwagę zasługuje pierwsza w języku polskim monografia ratusza wrocławskiego, pisana wspólnie z M. Bukowskim, oraz rozprawy: *Zamek w Krasiczynie, Sztuka renesansu i manieryzmu, Brama zamkowa w Brzegu*.

Poza tym należy podkreślić, że pracownicy Katedry brali poważny udział w przygotowywaniu pierwszej syntezy naukowej poświęconej sztuce we Wrocławiu. Na uwagę zasługuje też ich udział w wydawnictwie popularnym, poświęconym wybitniejszemu zabytkom sztuki na Śląsku.

Gdy chodzi o udział w przedsięwzięciach naukowych, należy wymienić współpracę M. Morelowskiego w encyklopedycznym dziele *Les architectes célèbres*.

W Katedrze Historii Sztuki Nowożytnej zajmowano się przede wszystkim sztuką polską XVI-XVIII w., ze szczególnym uwzględnieniem Śląska, oraz malarstwem polskim w XIX w.

Z. Hornung, znawca zagadnień rzeźby polskiej, wydał w okresie pracy we Wrocławiu szereg studiów, z których na specjalną uwagę zasługują prace o polskich nagrobkach renesansowo-barokowych.

Gdy chodzi o udział w pracach ogólnopolskich, to Z. Hornung opracował rozdział o architekturze barokowej i rokokowej w 3-tomowej *Historii Sztuki Polskiej*. Brał on też udział w sesjach naukowych, organizowanych przez Stowarzyszenie Historyków Sztuki, wygłaszając na nich odczyty (1956, 1968).

Asystent Ożgowicz wygłaszał popularne odczyty o sztuce ludowej w ramach działalności ZMS.

Pracownicy Katedry Etnografii Polskiej zajmowali się kulturą wsi polskiej. Badano przy tym głównie dawne budownictwo wiejskie (A. Nasz, H. Wesołowska), narzędzia wiejskie rolnicze (A. Nasz, Pawłowska — *Niektóre zagadnienia związane z kosą żniwną i sierpem do żniw* oraz 4 mapy w *Atlasie etnograficznym Polski*). Poza tym zajmowano się przemianami kulturowymi zachodzącymi w dzisiejszej wsi śląskiej, do której przybyła ludność z różnych ośrodków (Pawłowska, Nasz, Wesołowska).

Badania pracowników Katedry Etnografii Ogólnej szły za czasów kierownictwa J. Gajka w kierunku historii etnografii, zajmowano się też metodami publikacji źródeł etnograficznych w związku z wydawaniem *Atlasu etnograficznego Polski*. Od czasu przybycia do Katedry A. Godlewskiego prace Katedry rozszerzyły się o nowy temat, mianowicie kulturę ludów Oceanii. Z prac naukowych A. Godlewskiego zasługują na uwagę prace o kulturze polinezyjskiej, a to: *Pojęcie Mana w wierzeniach wyspiarzy Oceanii, Charakterystyczne różnice między człowiekiem pierwotnym a cywilizowanym na przykładzie mieszkańców Polinezji i Drogi synów Słońca*.

Katedra Archeologii prowadziła szeroko zakrojone badania wykopaliskowe w kilkudziesięciu miejscach na Śląsku. Toteż w dziedzinie znajomości archeologii Śląska Katedra wybiła się na pierwsze miejsce wśród ośrodków archeologicznych w kraju.

Badania prowadzone w Katedrze szły przede wszystkim w następujących kierunkach: metodologii prowadzenia badań archeologicznych (W. Hołubowicz), zagadnienia rozkładu wspólnoty pierwotnej i formowania się społeczeństwa klasowego na terenie Polski, ze szczególnym uwzględnieniem Śląska (W. Hołubowicz, H. Cehak-Hołubowiczowa). Poza tym wiele czasu poświęcono opracowywaniu i publikowaniu wyników badań terenowych (B. Czerska, W. Hołubowicz, H. Hołubowiczowa, S. Pazda, W. Wojciechowski, Z. Trudzik).

Z publikacji zasługujących na specjalne wyróżnienie wymienimy prace poświęcone sprawie metodyki badań archeologicznych i formie wydawania materiałów wykopaliskowych W. Hołubowicza, a także jego pracę o wczesnym Opolu, będącą podsumowaniem dotychczasowych badań na ten temat, wreszcie prace H. Hołubowiczowej o kamiennych kręgach kultowych na Ślęży i Raduni: *Kamienne kręgi kultowe na Raduni i Ślęży, Kamienna konstrukcja kultowa pod szczytem północnym stołu góry Ślęży*, jak też, pracę A. Nasza o żarnach wczesnodziejowych. Z prac poświęconych wynikom wykopalisk na podkreślenie zasługują prace B. Czerskiej, S. Pazdy i W. Wojciechowskiego.

Pracownicy Zakładu Archeologii Śródziemnomorskiej zajmowali się specjalnie kulturą Grecji antycznej. Na specjalną uwagę zasługuje praca W. Lepik-Kopaczynskiej na temat malarstwa antycznego oraz jej rozprawa poświęcona planowaniu teatru greckiego (*Mathematical planning of ancient theatres as revealed in the work of Vitruvius and detected in Ancient Monuments*), a także praca Pudełki-Parnickiego na temat greckiej agory.

Zespół Katedry Socjologii zajmuje się głównie zagadnieniami socjologii wsi, miasta, wreszcie adaptacji reemigrantów z Jugosławii (C. Buczek, B. Garyga). Z prac zasługuje na wymienienie studium I. Turnau poświęcone strukturze ludnościowej powojennego Wrocławia.

Członkowie Katedry brali udział w różnego rodzaju konferencjach i zjazdach socjologów polskich.

Głównymi kierunkami badań pracowników Katedry Filozofii były: historia filozofii Oświecenia (S. Dir), filozofia przyrodoznawstwa i matematyki (J. Ładosz, B. Mejbaum), zagadnienia estetyki (J. Gałęcki), wreszcie problemy aksjologii i etyki (B. Mejbaum) i teoria poznania (I. Kustrzeba). Z dzieł pracowników Katedry zasługują na wymienienie prace J. Ładosza: *Wielowartościowe rachunki zdań a rozwój logiki*, *Współczesne formy walki materializmu z idealizmem*, *Szkice z epistemologii matematyki*. Z prac popularnych można przytoczyć prace: S. Dira o Janie Śniadeckim i B. Mejbauma o zagadnieniu genezy świata.

Członkowie Katedry Historii Filozofii zajmowali się następującymi problemami naukowymi: historią filozofii Odrodzenia we Włoszech (A. Nowicki), historią ateizmu w świecie i w Polsce (A. Nowicki i F. Pająk), wreszcie filozofią XIX wieku (H. Pisarek i K. Bal). Z prac na ten temat należy wymienić studia A. Nowickiego: *Centralne kategorie filozofii Giordana Bruna*, *Wykłady o krytyce religii w Polsce*, *Filozofia włoskiego Odrodzenia*, *Giulio Cesare Vaniniela sua filosofia dell'uomo e delle opere umane*.

Prace naukowe Katedry Logiki szły zasadniczo w trzech kierunkach. Pierwszy to problem semantyki logicznej, w której to dziedzinie pracownicy Katedry doprowadzili do ustalenia nowych odróżnień metodologicznych (R. Wójcicki — *Semantical Criteria of Empirical Meaningfulness, Analizyżność, syntetyżność, empiryczna sensowność zdań*). W tej dziedzinie poważne rezultaty osiągnął też T. Kubiński, publikując rozprawy o zdaniach nieostrzych (*A Proof of Consistency of Borkowski's Logical System containing Peano's Arithmetic* i *Two kinds of Quotation mark expression in Formalised languages*). Semantyką logiczną zajmowała się również Waleska Rudek.

Drugi kierunek zainteresowań to logika formalna, specjalnie teoria systemów (W. Pogorzelski, *Adekwatność teorii systemów dedukcyjnych względem rachunków zdaniowych* oraz *Schemat twierzeń o dedukcji dla rachunków zdań*), oraz logika pytań. W tej ostatniej dziedzinie, dodajmy prawie nie uprawianej w Polsce, poważne wyniki uzyskał T. Kubiński.

Trzecią dziedziną zainteresowań jest ogólna metodologia nauk. Tu pracowała M. Kokoszyńska-Lutmanowa, zajmując się metodami uzasadniania i charakterystyką metody aksjomatycznej. Jej prace to *Krytyka niektórych poglądów na stosunek logiki do dialektyki*, *O koncepcję nauk dedukcyjnych*, *W sprawie różnicy między naukami dedukcyjnymi i niededukcyjnymi*. W tej dziedzinie wyróżniają się również prace R. Wójcickiego.

Pracownicy Katedry Psychologii zajmowali się przede wszystkim sprawą kształ-

czenia charakteru (M. Kreutz, M. Kulczycki, M. Porębska) oraz teoretycznymi problemami psychologii, zwłaszcza psychologii pedagogicznej (Z. Skorny, H. Słoniewska, M. Porębska).

Z publikacji zasługuje na uwagę praca M. Kreutza o podstawach psychologii, poświęcona głównie pojęciom i metodom współczesnej psychologii, a także prace: H. Słoniewskiej *Psychologiczna analiza zainteresowania*, M. Kulczyckiego *Kształtowanie racjonalnych poczuc winy*, M. Porębskiej *Oporne zachowanie się i jego odmiany*, Z. Skornego *Kształcenie myślenia w nauczaniu przedmiotów pedagogicznych oraz Psychologiczna analiza agresywnego zachowania się*.

Pracownicy Katedry Pedagogiki zajmowali się następującymi zagadnieniami: historią szkolnictwa (S. Tync, H. Barycz, M. Chamcówna, W. Ostrowski, Z. Maresz, J. Semkow, S. Możdżeń), zagadnieniami dydaktyki, zwłaszcza dydaktyki szkół wyższych (S. Kaczmarek, L. Mościcka, B. Szulc, W. Ostrowski), zagadnieniami pedagogiki ogólnej (B. Szulc, B. Bazylak).

Z prac napisanych w okresie 25-lecia na uwagę zasługują studia S. Tynca poświęcone szkolnictwu różnowierzemu w Polsce, zwłaszcza gimnazjum w Toruniu, publikacje źródłowe poświęcone głównie postaciom Oświecenia, zwłaszcza działaczom Komisji Edukacji Narodowej (S. Tync, *Ślązak Ulryk Szober, konrektor i działacz kulturalny toruński*, M. Chamcówna, *Hugo Kollątaj, Raporty o wizycie i reformie Akademii Krakowskiej*). Rozprawy S. Kaczmarka poświęcone są kandydatom na wyższe uczelnie Wrocławia oraz dotyczą problemu kształcenia nauczycieli. Są to: *Kształtowanie twórczej postawy nauczyciela, Kandydaci na wyższe uczelnie wrocławskie w latach 1957/58 i 1958/59*. Należy tu również wymienić pracę Z. Szulca *Kształtowanie przekonań moralnych*. Pracownicy Katedry prowadzili też szeroką działalność popularyzacyjną.

Współpracownicy katedr historycznych brali udział w różnego rodzaju konferencjach i zjazdach naukowych. I tak pracownicy Katedry Historii Starożytnej uczestniczyli w okresowych zjazdach historyków polskich oraz w kilku konferencjach zagranicznych (Praga, Halle, Berlin), E. Konik zaś wziął udział w Międzynarodowym Kongresie Archeologii Słowiańskiej, który odbył się w Warszawie w 1967 r.

Pracownicy Katedry Historii Polski i Powszechnej do XV w. uczestniczyli w konferencjach poświęconych stosunkom polsko-niemieckim, Odrodzeniu w Polsce, stosunkom polsko-czeskim (Cieszyn). R. Heck wygłosił referat na Kongresie Slawistów w Pradze w 1968 r., K. Maleczyński zaś był organizatorem pierwszego powojennego ogólnopolskiego Zjazdu Historyków Polskich, odbytego we Wrocławiu w 1948 r.

Pracownicy Katedry Historii Polski i Powszechnej XVI-XVIII w. uczestniczyli w ogólnopolskich zjazdach historycznych, gdzie W. Czapliński i J. Gierowski wygłaszali kilkakrotnie odczyty. J. Leszczyński brał udział w licznych konferencjach gromadzących historyków Łuzyc, J. Gierowski zaś w konferencjach poświęconych stosunkom polsko-niemieckim. Na XI Międzynarodowym Kongresie Historyków w Sztokholmie w 1960 r. W. Czapliński wygłosił odczyt.

Pracownicy Katedry Historii Gospodarczej i Społecznej poza ogólnopolskimi

zjazdami uczestniczyli czynnie w różnych konferencjach krajowych, poświęconych historii wsi i spółdzielczości. S. Ingłot wziął poza tym udział w zjeździe z okazji 150-lecia Towarzystwa Hrubieszowskiego, zjeździe działaczy kulturalnych w Rzeszowie, w różnego rodzaju zjazdach poświęconych spółdzielczości zaopatrzenia i zbytu.

Pracownicy Katedry Historii Polski i Powszechnej XIX-XX w., również stale zaangażowani w ogólnopolskich zjazdach historyków i wygłaszający tam odczyty (H. Zieliński i M. Orzechowski), brali udział w konferencjach poświęconych stosunkom polsko-niemieckim oraz historii Polski Ludowej. H. Zieliński uczestniczył ponadto w konferencji naukowej, zorganizowanej w Moskwie w 50 rocznicę Rewolucji Październikowej, a także w konferencji międzynarodowej w Reims i w Międzynarodowym Kongresie Historyków we Wiedniu.

Mimo faktu, że Uniwersytet Wrocławski należy do młodszych uniwersytetów polskich, pracownicy Wydziału Historycznego utrzymywali żywe stosunki naukowe z zagranicą. Do Wrocławia wprawdzie rzadziej niż do innych ośrodków w kraju przybywali przyjeżdżający z zagranicy do Polski, jednak zarówno młodszy, jak i starsi pracownicy naukowcy Wydziału wyjeżdżali od czasu do czasu za granicę. Można powiedzieć, iż stało się pewnego rodzaju zwyczajem obowiązkowym wysyłanie pracowników katedr przed habilitacją na kilkumiesięczne studia archiwalne lub biblioteczne za granicę. Korzystano tu często ze współpracy Uniwersytetu Wrocławskiego z Uniwersytetem w Lipsku i Brnie. Czasami pobyt ten udawalo się przedłużyć na pół roku. Krajami, do których najczęściej udawali się historycy, były: Niemcy (NRD), Czechosłowacja i ZSRR. Poza tym jednak wyjeżdżano również do Rumunii, Węgier, Włoch, Francji, Austrii, Danii i Szwecji. Prawie wszyscy naukowcy przebywający za granicą wygłaszali przy tej okazji odczyty w różnych środowiskach uniwersyteckich. W. Czapliński zaproszony przez Uniwersytet Kopenhaski wygłosił tam w 1968 r. cykl wykładów. Wyrazem stosunków z zagranicą był — poza współpracą wielu historyków wrocławskich z czasopismami obcymi, również fakt przyznania E. Maleczyńskiej doktoratu honoris causa przez Uniwersytet im. Purkyniego w Brnie.

Historycy wrocławscy brali wreszcie udział także w różnego rodzaju ogólnopolskich przedsięwzięciach naukowych. Do tych należy przede wszystkim zaliczyć udział w opracowywaniu *Historii Polski*, pisanej pod patronatem PAN. Poszczególne rozdziały tej *Historii* pisali: E. Maleczyńska, J. Gierowski, A. Galos, K. Popiołek, H. Zieliński. Wielu pracowników Wydziału pisało też życiorysy do *Polskiego słownika biograficznego*, a w Komitecie Redakcyjnym *Słownika* zasiadali profesorem: W. Czapliński i K. Popiołek. S. Ingłot natomiast był inicjatorem i jest redaktorem dwu wydawnictw ogólnopolskich, mianowicie *Dziejów chłopstwa polskiego* i *Dziejów polskiej spółdzielczości*.

Na końcu należy również wspomnieć o szerokiej działalności popularyzatorskiej historyków wrocławskich. Przybierała ona różne kształty, od wydawania książek popularnych (E. Maleczyńska, W. Czapliński) przez liczne odczyty publiczne, odczyty w radiu i występy w telewizji do artykułów w prasie. Gdy chodzi o działalność odczytową, należy wymienić, jako specjalnie w tej dziedzinie czynnych, K. Matwi-

jowskiego, L. Tyszkiewicza, A. Basaka, A. Juzwenkę. W telewizji występowali M. Orzechowski, A. Juzwenko i K. Matwijowski. W dziennikach wrocławskich pisali liczni pracownicy, przy czym na czoło wybił się tu M. Orzechowski, czego wyrazem było przyznanie mu w 1969 r. nagrody prasy wrocławskiej. Historycy wrocławscy umieszczali swe artykuły nie tylko w prasie miejscowej; pisali też do dzienników wychodzących w innych miejscowościach (np. „Głos Wybrzeża” w Gdańsku). Niejednokrotnie też prace ich ukazywały się w tygodnikach i miesięcznikach kulturalnych, jak: „Odra”, „Miesięcznik Literacki”, „Polityka”, „Kultura” i in. Warto podkreślić, że za tę głównie działalność nagrodę miasta Wrocławia otrzymali profesorowie: K. Małczyński i W. Czapliński.

Odczyty wygłaszane przez historyków wrocławskich zarówno w ramach działalności TWP, PTH, jak i innych miejscowych organizacji objęły bez przesady większość ważniejszych miejscowości Dolnego Śląska oraz wszystkie ważniejsze ośrodki kulturalne w kraju, od Warszawy począwszy, a to: Kraków, Poznań, Łódź, Gdańsk, Katowice, Toruń, Olsztyn, Lublin, Kielce i wiele innych pomniejszych.

Pracownicy Katedry Historii Sztuki Średniowiecznej brali też udział w różnych konferencjach naukowych historyków sztuki, gdzie wygłaszali referaty. Odczyty na Międzynarodowym Kongresie Historyków Sztuki w Wenecji w 1956 r. wygłosili M. Zlat i S. Kozakiewicz. Na podobnym zjeździe w Paryżu w 1958 r. wystąpił M. Morelowski, który poza tym wziął udział w zjeździe poświęconym kulturze walońskiej. Zjazd ten odbył się w Leodium w 1958 r.

Kierownik Katedry Etnografii Ogólnej wygłosił odczyt na Międzynarodowym Zjeździe Etnografów w Moskwie w 1965 r., brał udział w Kongresie Antropologicznym Czesko-Słowackim w Mikulovie w 1961 r. oraz w konferencjach naukowych w Moskwie i Paryżu. W Paryżu wygłaszał też odczyty o stanie badań w dziedzinie etnografii w Polsce.

Członkowie Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej brali udział w sesjach naukowych poświęconych archeologii, w Międzynarodowym Kongresie Archeologii Słowiańskiej w Warszawie w 1958 r., w akcji popularyzacyjnej w postaci odczytów wygłaszanych w ramach Millennium przez różne organizacje (TRZZ, TWP, PTTK i in.). Wyniki badań popularyzowali w różnych czasopismach krajowych i zagranicznych.

Z pracowników Katedry Filozofii uczestnikiem Międzynarodowego Kongresu Filozofów, który odbył się w 1968 r. we Wiedniu, był J. Ładosz. On także ogłaszał artykuły popularnonaukowe w czasopismach kulturalnych, jak „Współczesność”, „Miesięcznik Literacki”.

Kierownik Katedry Historii Filozofii miał referat na Międzynarodowym Zjeździe Historyków Filozofii Odrodzenia w Mirandoli (1963 r.), poza tym wygłaszał odczyty naukowe w różnych ośrodkach za granicą, w Rzymie, Neapolu, Moskwie i Leningradzie. Na poczet jego osiągnięć zaliczyć należy nawiązanie stosunków naukowych z ośrodkami historii filozofii we Włoszech. H. Pisarek wygłosił odczyt na zjeździe naukowym w Nowym Sadzie (Jugosławia).

Katedra Logiki pozostawała w ścisłej współpracy z placówkami logiki Polskiej Akademii Nauk, z Zakładem Logiki Warszawskiego Instytutu Filozofii, wreszcie z Katedrą Logiki Matematycznej Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Wrocławskiego. Dzięki licznym publikacjom, w tym wielu w językach obcych, kontaktom osobistym czy korespondencjom z logikami innych ośrodków naukowych w Europie i Ameryce zespół pracowników Katedry stał się znanym i cenionym w świecie zespołem pracującym w dziedzinie logiki. Pracownicy Katedry brali udział w różnego rodzaju krajowych i zagranicznych konferencjach. M. Lutmanowa wzięła udział w Międzynarodowym Kongresie Filozoficznym w Wenecji w 1958 r. oraz w Międzynarodowym Kolokwium Metodologicznym Nauk w Warszawie. R. Wójcicki wziął udział w Kongresie Logiki i Metodologii w Amsterdamie w 1967 r. oraz w Kongresie Filozoficznym we Wiedniu w 1968 r., a T. Kubiński na wymieniony Kongres w Wenecji nadesłał referat. W. Pogorzelski przekazał referat na kongres w Wiedniu. Pracownicy Katedry wygłosili też szereg odczytów mających za zadanie popularyzację logiki.

Pracownicy Katedry Psychologii zorganizowali we Wrocławiu dwa zjazdy Polskiego Towarzystwa Psychologicznego (1956 i 1966 r.), wygłaszając na nich odczyty. M. Kulczycki i M. Porębska wzięły udział w Międzynarodowym Zjeździe Psychologów w Moskwie w 1966 r.

Doktoraty uzyskane w ramach katedr późniejszego Wydziału Filozoficzno-Historycznego w latach 1949-1952 przedstawiają się następująco:

Doktorant	Promotor	Data przyznania tytułu
1. A. Głowacka	Prof. S. Tync	11 VI 1949
2. E. A. Harwas	Prof. S. Tync	11 VI 1949
3. A. Warkocz		11 VI 1949
4. J. Łaciak-Pelczyna	Prof. K. Maleczyński	9 VII 1949
5. J. Łazinka	Prof. W. Czaplinski	9 VII 1949
6. J. Zanoziński		9 VII 1949
7. A. Galos	Prof. H. Wereszycki	15 XII 1949
8. S. Parnicki-Pudółko	Prof. E. Bulanda	15 XII 1949
9. T. Cieński		4 IV 1950
10. A. Rombowski	Prof. K. Maleczyński	4 IV 1950
11. K. Zajda		20 V 1950
12. A. Gongoł		6 VII 1950
13. M. Janiów-Piwocka		6 VII 1950
14. I. Turnau		8 VII 1950
15. H. Zieliński		23 XII 1950
16. E. Konik	Prof. K. Majewski	27 I 1951
17. S. Kaczmarek	Prof. S. Tync	3 X 1952
18. T. Kubiński	Prof. M. Lutmanowa	3 X 1952
19. J. Reiter		3 X 1952
20. Z. Zbyszewska		3 X 1952
21. M. Kulczycki	Prof. M. Lutmanowa	3 XI 1952

W Y K A Z

otwartych i zakończonych przewodów doktorskich na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UWBB w latach 1959-1969

Lp.	Imię i nazwisko doktoranta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego — promotora	Data otwarcia przewodu	Data uchwały nadania stopnia doktora
1	Stanisław Michalkiewicz	historia	Prof. Karol Maleczyński	1 X 1958	20 V 1959
2	Adam Glapa	etnografia	Prof. Józef Gajek	22 III 1958	20 V 1959
3	Zofia Staszczak	etnografia	Prof. Józef Gajek	15 II 1958	24 VI 1959
4	Józef Leszczyński	historia	Prof. Józef Gierowski	22 IV 1959	11 XI 1959
5	Marian Wolański	historia	Prof. Stefan Inglot	1 XII 1952	15 XII 1959
6	Kazimiera Maleczyńska	historia	Prof. Stefan Inglot	21 IV 1958	13 I 1960
7	Tadeusz Kotula	historia	Prof. Józef Wolski	16 IV 1958	24 II 1960
8	Franciszek Biały	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	22 IV 1959	9 XI 1960
9	Marian Orzechowski	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	22 IV 1959	9 XI 1960
10	Mieczysław Zlat	historia sztuki	Prof. Marian Morelowski	27 IX 1959	18 V 1960
11	Zbigniew Kwaśny	historia	Prof. Stefan Inglot	22 IV 1958	3 XI 1960
12	Krzysztof Kwaśniewski	etnografia	Prof. Józef Gajek	24 VI 1959	9 XI 1960
13	Witold Pogorzelski	logika	Prof. Maria Lutmanowa	18 XI 1959	21 IX 1960
14	Tadeusz Rudkowski	historia sztuki	Prof. Marian Morelowski	10 IV 1957	22 III 1961
15	Bolesław Garyga	etnografia	Prof. Józef Gajek	1 X 1954	7 XII 1960
16	Franciszek Mincer	historia	Prof. Władysław Czapliński	1 X 1955	24 XI 1960
17	Władysław Pyrek	historia	Prof. Stefan Inglot	23 II 1954	3 XI 1960
18	Kazimierz Pietkiewicz	etnografia	Prof. Józef Gajek	23 III 1960	31 V 1961
19	Wacław Korta	historia	Prof. Karol Maleczyński	3 XI 1953	21 XII 1960
20	Mieczysław Pater	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	19 XII 1959	8 III 1961

Lp.	Imię i nazwisko doktoranta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego promotora	Data otwarcia przewodu	Data uchwały nadania stopnia doktora
21	Andrzej Stasiak	historia	Prof. Stefan Inglot	13 XI 1957	21 XII 1960
22	Józef Szwagrzyk	historia	Prof. Władysław Czapliński	12 XI 1953	21 XII 1960
23	Maria Porębska	psychologia	Doc. Helena Słoniewska	22 IV 1959	31 V 1961
24	Edward Trzyna	historia	Prof. Stefan Inglot	12 XI 1953	29 XI 1961
25	Barbara Czerska	archeologia	Prof. Włodzimierz Hołubowicz	24 XI 1960	27 VI 1962
26	Adolf Dygacz	etnografia	Doc. Adolf Nasz	25 I 1961	27 VI 1962
27	Jadwiga Pawłowska	etnografia	Doc. Adolf Nasz	18 V 1960	29 XI 1961
28	Lidia Mościcka	pedagogika	Prof. Stanisław Tync	22 IV 1959	28 VI 1961
29	Romuald Niewiakowski	pedagogika	Prof. Stanisław Tync	18 V 1960	21 II 1962
30	Ryszard Wójcicki	logika	Prof. Maria Lutmanowa	21 IX 1960	21 II 1962
31	Józef Kazmierczyk	archeologia	Doc. Helena Hołubowiczowa	28 VI 1961	27 III 1963
32	Maria Ewa Jabłońska- Deptuła	pedagogika	Doc. Miroslawa Chamcówna	1 VII 1960	24 X 1962
33	Danuta Pachulicz	pedagogika	Prof. Stanisław Tync	12 XI 1958	12 XII 1962
34	Zofia Maresch	pedagogika	Prof. Stanisław Tync	13 XI 1961	20 III 1963
35	Andrzej Gałuszka	archeologia	Doc. Helena Hołubowiczowa	14 VI 1961	27 III 1963
36	Kamila Schuster	historia	Prof. Władysław Czapliński	18 III 1961	23 X 1963
37	Julian Janczak	historia	Prof. Stefan Inglot	18 V 1960	5 XII 1962
38	Henryk Rechowicz	historia	Prof. Henryk Zieliński	11 IV 1962	14 XI 1962
39	Zbigniew Skorny	psychologia	Doc. Helena Słoniewska	11 X 1961	22 V 1963
40	Maria Zembaty-Grońska	historia sztuki	Prof. Zbigniew Hornung	30 I 1963	24 VI 1964
41	Jan Seredyka	historia	Prof. Władysław Czapliński	11 X 1961	26 VI 1963
42	Henryk Lange	pedagogika	Prof. Stanisław Tync	20 VI 1962	30 X 1963

Lp.	Imię i nazwisko doktoranta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego — promotora	Data otwarcia przewodu	Data uchwały nadania stopnia doktora
43	Leszek Itman	etnografia	Doc. Adolf Nasz	18 V 1960	30 X 1963
44	Alfred Świerk	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	27 II 1963	29 I 1964
45	Bogusław Gediga	archeologia	Doc. Helena Hołubowiczowa	20 VI 1962	29 I 1964
46	Franciszek Hawranek	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	30 I 1963	18 III 1964
47	Leszek Wiatrowski	historia	Prof. Stefan Inglot	18 V 1960	18 III 1964
48	Kazimierz Sarna	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	20 IV 1963	29 VI 1965
49	Aleksander Kania	historia	Prof. Teofil Modelski	21 IX 1960	10 III 1965
50	Jerzy Sydor	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	7 III 1962	29 IV 1964
51	Włodzimierz Wojciechowski	archeologia	Doc. Helena Hołubowiczowa	20 VI 1962	28 X 1964
52	Seweryn Osipiński	historia	Prof. Henryk Zieliński	11 III 1964	10 VI 1964
53	Barbara Bazielić	etnografia	Prof. Józef Gajek	18 XI 1959	30 VI 1965
54	Leokadia Matusik	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	24 IX 1960	17 VI 1964
55	Lech Tyszkiewicz	historia	Prof. Karol Maleczyński	1 X 1955	24 VI 1964
56	Aleksander Nyrek	historia	Prof. Stefan Inglot	21 XII 1960	17 VI 1964
57	Waleska Rudek	logika	Prof. Maria Lutmanowa	14 VI 1961	17 VI 1964
58	Czesław Nowiński	historia	Prof. Stefan Inglot	12 XI 1953	7 X 1964
59	Zygmunt Szkurłatowski	historia	Prof. Stefan Inglot	20 V 1958	11 XI 1964
60	Ludwik Dubiel	etnografia	Doc. Adolf Nasz	10 VI 1964	20 I 1965
61	Teresa Różycka	archeologia	Doc. Helena Hołubowiczowa	14 VI 1961	2 XII 1964
62	Zofia Wardęska	pedagogika	Doc. Miroslawa Chamcówna	12 XII 1962	13 I 1965
63	Karol Fiedor	historia	Prof. Henryk Zieliński	20 VI 1962	11 XI 1964
64	Henryk Tomiczek	historia	Prof. Stefan Inglot	22 V 1963	29 VI 1965

Lp.	Imię i nazwisko doktoranta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego — promotora	Data otwarcia przewodu	Data uchwały nadania stopnia doktora
65	Zbigniew Trudzik	archeologia	Doc. Helena Hołubowiczowa	2 XII 1959	28 X 1964
66	Anna Skowrońska	historia	Prof. Karol Maleczyński	15 VI 1960	23 IX 1964
67	Jadwiga Sławińska	filozofia	Prof. Tadeusz Broniewski	11 IV 1962	20 I 1965
68	Stanisław Żyga	historia	Prof. Stefan Inglot	21 XII 1960	1 VII 1965
69	Julian Bartosz	historia	Prof. Henryk Zieliński	22 V 1963	29 VI 1965
70	Leszek Styś	historia	Prof. Henryk Zieliński	22 V 1963	1 VII 1965
71	Leonard Szymański	pedagogika	Doc. Mirosława Chamcówna	22 V 1963	1 VII 1965
72	Kazimierz Strzałkowski	pedagogika	Doc. Mirosława Chamcówna	26 II 1964	29 VI 1965
73	Wacław Mejbaum	filozofia	Prof. Roman Suszko	14 VI 1961	30 VI 1965
74	Wacław Banaszuk	filozofia	Prof. Marek Fritzhand	12 I 1961	29 IX 1965
75	Bronisław Turoń	historia	Prof. Karol Maleczyński	11 IV 1959	2 III 1965
76	Bronisław Pasierb	historia	Doc. Marian Orzechowski	3 XI 1965	2 III 1966
77	Danuta Hanulanka	historia	Doc. Janina Orosz	20 XI 1963	15 VI 1966
78	Maria Konieczna- Michalska	sztuki pedagogika	Doc. Marian Wachowski	10 III 1965	15 VI 1966
79	Janusz Byliński	historia	Prof. Władysław Czapliński	26 VI 1963	15 VI 1966
80	Izabella Korzewnিকow	psychologia	Doc. Helena Słoniewska	7 IV 1965	21 IX 1966
81	Stanisław Pazda	archeologia	Prof. Helena Hołubowiczowa	20 III 1963	9 XI 1966
82	Henryka Wesołowska	etnografia	Doc. Adolf Nasz	20 III 1963	21 IX 1966
83	Czesław Rajca	historia	Prof. Stefan Inglot	30 X 1963	30 XI 1966
84	Krystyn Matwijowski	historia	Prof. Józef Gierowski	6 V 1964	14 XII 1966
85	Zenon Radziwolski	filozofia	Doc. Andrzej Nowicki	18 V 1966	8 III 1967
86	Zofia Dowgird	etnografia	Prof. Józef Gajek	24 II 1964	8 III 1967

Lp.	Imię i nazwisko doktoranta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego — promotora	Data otwarcia przewodu	Data uchwały nadania stopnia doktora
87	Janusz Bohdanowicz	etnografia	Prof. Józef Gajek	8 XI 1961	26 IV 1967
88	Jerzy Lodowski	archeologia	Prof. Helena Hołubowiczowa	10 VI 1964	7 VI 1967
89	Barbara Leszczyńska	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	20 III 1963	21 VI 1967
90	Ludwik Gwóźdź	pedagogika	Doc. Stefan Kaczmarek	23 II 1966	8 XI 1967
91	Blandyna Bazylak	pedagogika	Doc. Stefan Kaczmarek	25 XI 1964	20 IX 1967
92	Andrzej Ładomirski	historia	Prof. Eugeniusz Konik	30 I 1963	21 VI 1967
93	Marian Arszyński	historia sztuki	Prof. Zygmunt Świechowski	23 II 1966	8 XI 1967
94	Irena Czachorowska	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	23 X 1963	22 XI 1967
95	Grzegorz Domański	archeologia	Prof. Helena Hołubowiczowa	10 VI 1964	22 V 1968
96	Stanisław Pajęczkowski	historia	Prof. Stefan Ingot	28 X 1964	24 IV 1968
97	Łora Kustrzeba	filozofia	Doc. Andrzej Nowicki	18 III 1964	6 XI 1968
98	Stanisław Dąbrowski	historia	Doc. Marian Orzechowski	1 VI 1966	22 II 1969
99	Julian Karczewski	pedagogika	Doc. Miroslawa Chamcówna	12 IV 1966	26 III 1969
100	Franciszek Szafrąński	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	30 IX 1965	5 VI 1968
101	Norbert Michta	filozofia	Doc. Andrzej Nowicki	7 VI 1967	18 XII 1968
102	Ireneusz Kustrzeba	filozofia	Doc. Jarosław Ładosz	20 IV 1966	26 VI 1968
103	Władysław Misiak	historia	Prof. Adam Galos	10 III 1965	27 XI 1968
104	Bogusław Gierlach	historia	Prof. Marian Haisig	1 III 1967	15 I 1969
105	Tadeusz Bieda	historia	Prof. Stefan Ingot	20 XI 1963	16 IV 1969
106	Ryszard Majewski	historia	Prof. Władysław Czapliński	1 VI 1966	16 IV 1969
107	Kazimierz Bobowski	historia	Prof. Karol Maleczyński	18 V 1966	18 XII 1969
108	Marian Kanior	historia	Prof. Stanisław Hoszowski	9 X 1968	15 I 1969

Lp.	Imię i nazwisko doktoranta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego — promotora	Data otwarcia przewodu	Data uchwały nadania stopnia doktora
109	Karol Bał	filozofia	Doc. Andrzej Nowicki	5 VI 1968	26 III 1969
110	Arnold Goldsztejn	historia	Doc. Marian Orzechowski	26 XI 1966	4 VI 1969
111	Krystyna Mączewska-Pilch	historia sztuki	Prof. Zygmunt Świechowski	27 III 1968	14 VI 1969
112	Krystyna Świerczyńska	etnografia	Prof. Józef Gajek	16 VI 1965	19 XI 1969
113	Bogusław Iwanuś	logika	Prof. Jerzy Słupecki	3 XI 1965	14 V 1969
114	Swietlana Lebiediewa	logika	Prof. Jerzy Słupecki	3 XI 1965	14 V 1969
115	Ryszard Łukaszewicz	pedagogika	Doc. Miroslawa Chamcówna	23 IX 1966	21 V 1969
116	Jan Drabina	historia	Prof. Roman Heck	22 V 1968	11 VI 1969
117	Janina Pasławska	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	23 III 1966	5 XI 1969
118	Helena Kałucka	historia	Prof. Ewa Maleczyńska	30 IX 1965	5 XI 1969
119	Adolf Juzwenko	historia	Prof. Henryk Zieliński	26 II 1964	11 VI 1969
120	Bronisław Pokrzycki	pedagogika	Doc. Stefan Kaczmarek	23 II 1966	18 VI 1969
121	Kazimiera Mrugałowa	pedagogika	Doc. Stefan Kaczmarek	8 IV 1964	19 XI 1969
122	Henryk Dominiczak	historia	Doc. Juliusz Demel	10 V 1967	10 XII 1969
123	Barbara Mejbaum	filozofia	Prof. Marek Fritzhand	11 IV 1962	18 VI 1969
124	Czesław Szczepańczyk	historia	Prof. Stefan Inglot	12 V 1968	25 VI 1969
125	Stefania Ochman	historia	Prof. Władysław Czapliński	21 II 1968	25 VI 1969
126	Danuta Zwolińska	psychologia	Doc. Marian Kulczycki	26 VI 1968	10 XII 1969

W okresie zniesienia przewodów doktorskich (1954-1958) stopnie kandydata nauk otrzymali:

Jarema Maciszewski	historia	Prof. Władysław Czapliński	13 III 1957
Roman Heck	historia	Prof. Karol Maleczyński	24 VI 1957

W Y K A Z

otwartych i zakończonych przewodów habilitacyjnych na Wydziale Filozoficzno-Historycznym
UWBB w latach 1960-1969

Lp.	Imię i nazwisko habilitanta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego	Data wszczenia przewodu habilit.	Data zakoń- czenia przewodu habilit.	Uwagi
1	Tadeusz Kubiński	logika	Prof. Maria Lutmanowa		28 X 1960	
2	Roman Heck	historia	Prof. Karol Maleczyński		9 XI 1960	
3	Bogdan Puczyński	historia	Prof. Stefan Ingłot	11 X 1961	5 XII 1962	spoza uczelni
4	Stefan Kaczmarek	filozofia	Prof. Marek Fritzhand	14 XI 1962	23 III 1963	spoza uczelni
5	Józef Leszczyński	historia	Prof. Józef Gierowski	30 I 1963	23 X 1963	
6	Marian Weinert	historia	Prof. Stefan Ingłot	25 IX 1963	29 IV 1964	spoza uczelni
7	Witold Pogorzelski	logika	Prof. Maria Lutmanowa	23 X 1963	7 X 1964	
8	Tadeusz Kotula	historia	Prof. Eugeniusz Konik	23 X 1963	16 XII 1964	
9	Marian Orzechowski	historia	Prof. Henryk Zieliński	22 I 1964	16 XII 1964	
10	Jarosław Ładosz	filozofia	Prof. Maria Lutmanowa	14 X 1964	30 VI 1965	
11	Stanisław Michalkiewicz	historia	Prof. Kazimierz Popiołek	10 III 1965	23 VI 1965	
12	Seweryn Dir	filozofia	Prof. Marek Fritzhand	12 V 1965	30 III 1966	
13	Wacław Korta	historia	Prof. Karol Maleczyński	12 I 1965	18 V 1966	
14	Ryszard Wójcicki	logika	Prof. Maria Lutmanowa	25 I 1966	25 VI 1966	
15	Michał Komaszyński	historia	Prof. Władysław Czaplński	23 III 1966	8 V 1968	spoza uczelni
16	Andrzej Stasiak	historia	Prof. Stefan Ingłot	20 IV 1966	14 XII 1966	spoza uczelni
17	Zbigniew Kwaśny	historia	Prof. Stefan Ingłot	28 VI 1967	8 V 1968	
18	Maria Porębska	psychologia	Doc. Helena Słoniewska	20 XII 1967	5 VI 1968	
19	Zbigniew Skorny	psychologia	Doc. Marian Kulczycki	24 VI 1968	23 X 1968	
20	Julian Janczak	historia	Prof. Stefan Ingłot	26 VI 1968	4 VI 1969	spoza uczelni

Lp.	Imię i nazwisko habilitanta	Zakres	Imię i nazwisko opiekuna naukowego	Data wszczenia przewodu habilit.	Data zakoń- czenia przewodu habilit.	Uwagi
21	Wojciech Wrzesiński	historia	Prof. Henryk Zieliński	2 IV 1969	18 VI 1969	
22	Mieczysław Pater	historia	Prof. Adam Galos	25 VI 1969	26 XI 1969	

STANISŁAW HUBERT

IV. WYDZIAŁ PRAWA I ADMINISTRACJI

ORGANIZACJA

W grupie naukowej, która w maju 1945 r. przybyła do Wrocławia z prof. Kulczyńskim, delegatem Ministerstwa Oświaty, jedynym prawnikiem był prof. Kamil Stefko¹. Przystąpił on od razu do organizowania Wydziału Prawa. Budynek przy ul. Uniwersyteckiej (wówczas Urszulanek), przeznaczony dla Wydziału, wymagał szybkiego remontu: brak było szyb w oknach, przeciekał dach itp. Uniemożliwiało to zabezpieczenie księgozbiorów wydobywanych przez studentów-ochotników z ulicznych barykad. Wszystkim kierował i nad wszystkim czuwał niestrudzony prof. Stefko; rozplanował pomieszczenia dla zakładów (katedr), do których znoszono i gdzie sortowano książki ściągane z różnych stron miasta. Równocześnie przybywali profesorowie i asystenci, rozpoczynając pracę wraz z prof. Stefką. W sekretariacie Wydziału studenci, nadciągający ze wszystkich stron Polski i zza granicy, wpisywali się na wszystkie lata studiów; do końca grudnia 1945 r. wpisało się ich ponad 500.

W jesieni grono nauczające, w większości ustalone, tworzyła grupa profesorów i docentów przedwojennych. W ciągu roku 1946 nastąpiły formalne nominacje: przedwojenni profesorowie nadzwyczajni awansowali na profesorów zwyczajnych, przedwojenni docenci zaś na profesorów nadzwyczajnych. Wszyscy, z jednym wyjątkiem, pochodzili ze Lwowa lub Wilna, podobnie jak większość asystentów i adiunktów.

Pierwsze posiedzenie Rady Wydziału odbyło się 27 II 1946 r. Wyrazem wdzięczności Rady był jednomyślny wybór prof. Stefki na dziekana Wydziału. Prodziekaniem został prof. Iwo Jaworski.

W pierwszym roku akademickim w skład Rady Wydziału weszli profesorowie: Stefko, Jaworski, Bigo, Całkosiński, Chełmoński, Hubert, Mycielski, Osuchowski, Świda oraz zast. prof. dr Adam. Pierwszymi adiunktami i asystentami zostali mianowani: Chybiński, Fiema, Kawka, Kleczeński, Kocot, Kossobudzka, Kos-

¹ Niektóre wiadomości, dotyczące początków Wydziału Prawa oraz pierwszych lat jego pracy zaczerpnięte są z pracy: T. Bigo, *Uniwersytet Wrocławski 1945-1955 — Wydział Prawa*, Wrocław 1959, t. I, s. 114—140.

tecki, Longchamps, Orońska, Osiecka, Wawrzyńczykowa, Winowski, Wojtunik.

Wszystkie decyzje dotyczące organizacji Wydziału i zatrudnienia były oparte na przepisach sprzed wojny. Pierwszym natomiast aktem powojennym określającym organizację Wydziału było zarządzenie Ministra Oświaty z 30 kwietnia 1946 r. Zarządzenie to ustanawiało 17 katedr, które — z małymi wyjątkami — odpowiadały katedrom przedwojennych wydziałów prawa. W zarządzeniu tym, co zasługuje na uwagę, przyznano Wydziałowi 29 etatów asystentów i adiunktów. Było to dobrą prognozą dla Wydziału, gdyż otwierało znaczne możliwości rozwoju kadry młodych pracowników naukowych. Tylu etatów asystentów nie miały wydziały prawa uniwersytetów przedwojennych. Nie wszystkie mogły być jednak od razu w pełni wykorzystane, ze względu na brak odpowiednich kandydatów: po kilku już jednak latach początkowa liczba 29 etatów została znacznie przekroczona.

Do końca 1947 r. zorganizowano wszystkie katedry i ustalono skład grona nauczającego, zgodnie z rozporządzeniem z kwietnia 1946 r. Były to katedry:

Ogólnej Teorii i Filozofii Prawa: kierownik — prof. Kamil Stefko, st. asystent — mgr Mieczysław Poliszewski;

Prawa Rzymskiego: kierownik — prof. W. Osuchowski (profesor Wydziału Prawa UJ), st. asystent — mgr Adam Wojtunik;

Historii Ustroju i Prawa Polskiego: kierownik — prof. Seweryn Wysłouch, st. asystent — dr Alina Wawrzyńczykowa;

Historii Prawa na Zachodzie Europy: kierownik — prof. Iwo Jaworski, adiunkt — dr Leszek Winowski;

Ekonomii Politycznej I (Katedra II — *vacat*): kierownik — prof. Wincenty Styś, st. asystent — mgr Zygmunt Banaszewski;

Prawa Państwowego: kierownik — prof. Andrzej Mycielski, st. asystent — mgr Stanisław Janikowski;

Prawa Narodów: kierownik — prof. Stanisław Hubert, st. asystenci — mgr Kazimierz Kocot i mgr Karol Wolfke;

Prawa i Postępowania Karnego: kierownik — prof. Witold Świda, adiunkt — mgr Krzysztof Bieńkowski, st. asystent — mgr Olgierd Chybiński;

Skarbowości i Prawa Skarbowego: kierownik — zast. prof. Lesław Adam, st. asystenci: mgr Julian Jastrzębski i mgr Jan Kleczeński;

Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego I (Katedra II — *vacat*): kierownik — prof. Tadeusz Bigo, adiunkt — dr Franciszek Longchamps, st. asystenci — dr Władysław Kawka, dr Michał Kostecki i mgr Maria Łeseżanka;

Prawa Cywilnego I: kierownik — prof. Adam Chełmoński;

Prawa Cywilnego II: kierownik — zast. prof. Józef Fiema, st. asystent — mgr Maria Buczkowska;

Prawa Handlowego i Wekslowego: kierownik — prof. Adam Chełmoński, st. asystent — mgr Stefania Orońska;

Prawa Postępowania Cywilnego: kierownik — prof. Kamil Stefko, st. asystenci — mgr Karol Cincio i mgr Jadwiga Osiecka;

Spółdzielczości: kierownik — prof. Aleksander Całkosiński.

Grono nauczające Wydziału Prawa w drugim roku akademickim składało się z 33 osób, w tym 10 profesorów (4 zwyczajnych i 6 nadzwyczajnych), 2 zastępców profesorów, 4 adiunktów i 17 asystentów. Program i system nauczania odpowiadał, z małymi wyjątkami, systemowi przedwojnemu.

Lata 1947-1955. Pozostawienie dawnej struktury Wydziału oraz programu nauczania nieomal bez zmian, w porównaniu z systemem przedwojnym, było koniecznością. Szybka odbudowa wyniszczanego kraju, nowe podstawy ustroju społecznego i gospodarczego państwa, zmiana systemu administracji i ustawodawstwa — wszystko to wymagało natychmiastowego przystąpienia do pracy na Wydziale Prawa i szybkiego kształcenia prawników. Zmiany i reformy pracy na Wydziale następowały później, w ciągu długiego stosunkowo czasu.

W najbliższych latach utworzono nowe katedry: Katedrę Statystyki (1949) i Katedrę Postępowania Karnego (1950); niektóre katedry zostały zlikwidowane (Katedra Spółdzielczości i Katedra Ekonomii II). Wiele katedr przemianowano, co nie zawsze miało charakter formalny (jak w przypadku Katedry Prawa Narodów zmienionej na Katedrę Prawa Międzynarodowego Publicznego lub Katedry Prawa Postępowania Cywilnego na Katedrę Postępowania Cywilnego), lecz wynikało ze zmian w systemie nauk prawnych. Tak więc Katedrę Ogólnej Teorii i Filozofii Prawa przemianowano na Katedrę Teorii Państwa i Prawa, Katedrę Historii Prawa na Zachodzie Europy na Katedrę Powszechnej Historii Państwa i Prawa, Katedrę Historii Ustroju i Prawa Polskiego na Katedrę Historii Państwa i Prawa Polskiego, Katedrę Nauki Skarbowości i Prawa Skarbowego na Katedrę Prawa Finansowego, Katedrę Nauki Administracji i Prawa Administracyjnego I i II Katedrę Prawa Administracyjnego, wreszcie Katedrę Prawa Handlowego i Wekslowego na Katedrę Prawa Cywilnego III.

W latach 1949-1952 zmienił się skład osobowy Wydziału. Zastępcami profesorów zostali mianowani: mgr L. Bojm, dr K. Cincio, dr J. Falenciak, dr W. Gutekunst, kand. nauk ekonom. J. Kielski, dr K. Kocot, dr S. Walczak i dr W. Zamkowski.

Katedrę Prawa Rzymskiego, którą do 1949 r. opiekował się prof. W. Osuchowski z Krakowa, objął zast. prof. J. Falenciak. Katedra Prawa Cywilnego zyskała prof. J. Gwiżdżomorskiego, przeniesionego na wrocławski Wydział Prawa z Krakowa. Stąd też w 1949 r. przybył prof. W. Skrzywan, a z Torunia w 1953 r. — prof. M. Wyżyński. Z początkiem lat pięćdziesiątych przeniesiono na Wydział Humanistyczny prof. W. Stysia, w tym samym czasie nie odnowiono także kontraktu z prof. A. Mycielskim. W ich miejsce przybyli: zast. prof. kand. nauk J. Kielski, jako kierownik Katedry Ekonomii Politycznej, i zast. prof. mgr J. Bojm, jako kierownik Katedry Prawa Państwowego. Kierownikiem Katedry Postępowania Karnego został w 1950 r. zast. prof. K. Cincio.

Pewną zmianą w organizacji Wydziału w latach 1951-1953 było utworzenie trzech zespołów katedr; siedem katedr pozostało poza zespołami.

Zespół Katedr Historii Prawa (kierownik prof. S. Wysłouch) obejmował katedry: Prawa Rzymskiego (kierownik zast. prof. J. Falenciak, prof. Wyszyński, jeden st. asystent), Historii Państwa i Prawa Polskiego (kierownik prof. Wysłouch, doc. F. Ryszka, adiunkt doc. A. Wawrzyńczykowa), Powszechnej Historii Państwa i Prawa (kierownik prof. I. Jaworski, jeden adiunkt i jeden asystent).

Zespół Katedr Prawa Karnego (kierownik prof. W. Świda) obejmował katedry: Prawa Karnego (kierownik prof. Świda, zast. prof. Gutekunst, jeden adiunkt i jeden st. asystent), Postępowania Karnego (kierownik zast. prof. Cincio, dwóch st. asystentów).

Zespół Katedr Prawa Cywilnego (kierownik prof. Chełmoński) obejmował trzy katedry prawa cywilnego: Katedrę I — kierownik prof. Gwiazdomorski, Katedrę II — kierownik zast. prof. Fiema, Katedrę III — kierownik prof. Chełmoński. W zespole tych trzech katedr pracował jeden adiunkt, pięciu asystentów i jeden aspirant. Prócz tego do Zespołu wchodziła Katedra Postępowania Cywilnego (kierownik prof. Stefko, jeden adiunkt i jeden aspirant).

Katedrami nie zespolonymi były: Katedra Teorii Państwa i Prawa (kierownik zast. prof. Walczak, zast. prof. Zamkowski, jeden st. asystent, trzech asystentów); Katedra Ekonomii Politycznej (kierownik zast. prof. Kielski, jeden adiunkt, czterech st. asystentów, dwóch asystentów, jeden bibliotekarz); Katedra Prawa Państwowego (kierownik zast. prof. Bojm, jeden st. asystent i jeden asystent); Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego (kierownik prof. Hubert, zast. prof. Kocot, jeden asystent); Katedra Prawa Administracyjnego (kierownik prof. Bigo, zast. prof. Longchamps, jeden adiunkt, dwóch st. asystentów); Katedra Prawa Finansowego (kierownik zast. prof. Adam, jeden adiunkt i jeden asystent); Katedra Statystyki (kierownik prof. Skrzywan, jeden st. asystent).

Skład grona nauczającego pod koniec pierwszego dziesięciolecia (tj. w r. 1955/56) przedstawiał się następująco: 22 samodzielnych pracowników naukowych (w tym 6 profesorów zwyczajnych, 5 nadzwyczajnych, 1 docent, 10 zastępców profesora), 36 pomocniczych pracowników naukowych (w tym 8 adiunktów, 18 st. asystentów, 10 asystentów) i jeden pracownik techniczny. W tym czasie zwraca uwagę duża liczba nominacji na zastępców profesorów, dzięki czemu wzrosła znacznie liczba samodzielnych pracowników nauki. Bardzo poważny wzrost liczby adiunktów i asystentów, w porównaniu ze stanem z 1946 r., świadczy bardzo dodatnio o pracy dydaktycznej Wydziału, a zarazem o możliwościach rozwoju jego młodej kadry.

Duże znaczenie, choć — jak się okazało — przejściowe, miała zmiana dotychczasowego trybu uzyskiwania stopni naukowych, z roku 1951. Jako wyższy stopień naukowy wprowadzono stopień doktora nauk, jako niższy — kandydata nauk.

Lata 1956-1960. W następnym pięcioleciu Wydział Prawa poniósł bolesne straty wskutek zgonów: prof. Wacława Skrzywana (1956), prof. Adama Chełmońskiego (1959), zast. prof. Karola Cincio (1959), prof. Iwo Jaworskiego (1959) i prof. Wincentego Stysia (1960).

**Prof. dr Kamil Stefko, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Prawa
i Administracji. Zmarł 17 II 1966**

Nowy budynek Wydziału
Prawa i Administracji przy
ul. Uniwersyteckiej

Audytarium w nowym bu-
dynku Wydziału Prawa

Czytelnia dla studentów Wydziału Prawa

Dni prawnicze polsko-francuskie. Konferencja 19 V 1966. Siedzą od lewej: prof. F. Longchamps, sekretarka Victoria de Toma, doc. Karol Wolfke, Marc Ancel — prezes Société de Législation Comparée, prof. Nerson i prof. Jean Rivero

Struktura Wydziału w tym czasie nie uległa ważnym zmianom, mimo istotnych reform wprowadzonych ustawami i zarządzeniami ministra; dotyczyły one programu nauczania i kierunku studiów oraz objęły również sposób uzyskiwania tytułów i stopni naukowych na Wydziale Prawa. Podstawową komórką organizacyjną Wydziału była w dalszym ciągu katedra. Wszystkie katedry były jednozakładowe, tylko Katedra Prawa Karnego obejmowała dodatkowo Zakład Więziennictwa; przy niej powstała też Pracownia Kryminalistyczna.

Zakres dydaktyki na Wydziale rozszerzył się znacznie, gdy w 1955 r. obok studium dziennego powstało Studium dla Pracujących oraz Studium Eksternistyczne, a w 1959 r. — Zawodowe Studium Administracyjne.

Skład osobowy Wydziału zmienił się znacznie wskutek przeniesień, awansów, nominacji i zwolnień. Odszedł prof. Gwiazdomorski, który w 1956 r. powrócił do Krakowa. Dawne stanowiska objęli prof. Styś, prof. Mycielski oraz adiunkt dr Wolfke. Natomiast dwaj zastępcy profesora — kandydat nauk J. Kielski i mgr L. Bojm opuścili i Wydział, i Polskę.

W tym pięcioleciu, dzięki nominacjom, zwiększyła się znacznie liczba docentów, kilka było również awansów na stanowiska profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych. Docentami, na podstawie uchwały Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej, mianowani zostali zastępcy profesora: dr Stanisław Walczak (1956), dr Lesław Adam (1957), dr Jerzy Faleniak (1957), dr Włodzimierz Gutekunst (1957), dr Kazimierz Kocot (1957), dr Józef Łukaszewicz (1957), dr Kazimierz Orzechowski (1957), dr Włodzimierz Berutowicz (1959) i dr Władysław Zamkowski (1959). Profesorami nadzwyczajnymi zostali zastępcy profesora: dr Franciszek Longchamps (1955), dr Józef Fiema (1956), adiunkt dr Leszek Winowski (1957) i profesor kontraktowy dr Andrzej Mycielski (1958). Na stanowisko profesora zwyczajnego awansowali: prof. Seweryn Wysłouch (1956), prof. Wincenty Styś (1958) i prof. Witold Świda (1959). Wydział liczył wówczas 21 samodzielnych pracowników nauki, w tym 6 profesorów zwyczajnych, 5 nadzwyczajnych, 10 docentów; 46 pomocniczych pracowników nauki, w tym: 14 adiunktów, 20 st. asystentów i 12 asystentów, oraz 3 pracowników naukowo-technicznych. Uderza znaczny przyrost liczby pomocniczych pracowników nauki, szczególnie jeśli porówna się 29 etatów przyznanych Wydziałowi w 1946 r. z 46 etatami przyznanymi mu w 15 lat później. W rzeczywistości jednak liczba tych pracowników w stosunku do potrzeb nie była tak duża. Należy bowiem pamiętać, że znaczny wzrost obciążeń dydaktycznych spowodowało stworzenie w latach 1955-1959 dwóch nowych trybów studiów: zaocznego i eksternistycznego oraz wprowadzenie na Wydziale nowych zajęć dydaktycznych — seminariów magisterskich.

Jedną z najważniejszych reform pod koniec 1958 r. był powrót do stopni naukowych doktora i docenta. Mimo że podstawą ubiegania się o te stopnie była, jak przed 1951 r., teza (doktorska lub habilitacyjna), jednak tryb ich uzyskania był tak dalece różny od poprzedniego, że należy mówić o nowym typie przewodów doktorskich i habilitacyjnych.

Dużą już liczbą (46) asystentów i adiunktów na Wydziale oraz system rotacji

na tych stanowiskach, związany z obowiązkiem uzyskania stopnia naukowego doktora lub docenta, nakładał wzmogoną odpowiedzialność na profesorów i kierowników katedr za rozwój naukowy młodej kadry.

Rychłe otwarcie w nowym trybie 17 przewodów doktorskich pracownikom naukowym Wydziału i 10 aspirantom (oraz 5 innym kandydatom) było pomyślną wróżbą rozwoju naukowego młodej kadry, co okazało się owocne już w latach następnych.

Lata 1961-1969. W tym okresie Wydział poniósł bolesne straty; zmarli: organizator Wydziału i pierwszy dziekan prof. Kamil Stefko (1966), prof. Seweryn Wysłouch (1968) i prof. Franciszek Longchamps (1969).

W ostatnim dziesięcioleciu nastąpiły poważne zmiany struktury Wydziału. Pod koniec bowiem roku akademickiego 1968/69 zniesione zostały katedry jako podstawowe komórki organizacyjne pracy dydaktycznej i naukowej. Ich miejsce zajęły instytuty.

Skład grona nauczającego w tym dziesięcioleciu zmienił się w stopniu o wiele większym aniżeli w poprzednich 15 latach. Na emeryturę przeszli: prof. Michał Wyżyński (1960), prof. Kamil Stefko (1962), prof. Tadeusz Bigo (1964) i prof. Witold Świda (1969). Z innych ośrodków przybyli: doc. Jan Baszkiewicz (1959) oraz prof. Andrzej Stelmachowski (1962) z Uniwersytetu Warszawskiego i doc. Maria Lipczyńska-Koperowa (1962) z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Na stanowiska profesorów zwyczajnych awansowali: prof. Stanisław Hubert (1961) i prof. Franciszek Longchamps (1964), na stanowiska profesorów nadzwyczajnych docenci: K. Orzechowski (1961), L. Adam (1964), S. Walczak (1964), J. Baszkiewicz (1965), J. Falenciak (1966), W. Berutowicz (1968), W. Gutekunst (1968), K. Kocot (1969) i W. Zamkowski (1969).

Przywrócenie w 1958 r. habilitacji spowodowało znaczny wzrost — w porównaniu z latami 1945-1951 — liczby ukończonych przewodów habilitacyjnych. Nominacje na stanowiska docentów etatowych (po uzyskaniu stopnia naukowego docenta — obecnie doktor habilitowany) otrzymali adiunkci: J. Kosik (1961), J. Jendrośka (1961), K. Wolfke (1964), K. Jonca (1964), J. Jończyk (1965), A. Klein (1965), O. Chybiński (1965), J. Kolasa (1967), J. Dąbrowa (1968), K. Jandy-Jendrośka (1968), Z. Bożyczko (1968), A. Chełmoński (1969), T. Kuta (1969), K. Działocha (1969). Przewód habilitacyjny ukończyli ponadto w 1969 r. F. Połomski, H. Rot i A. Konieczny, którzy nie zostali jeszcze mianowani docentami etatowymi.

Na stanowiska docentów etatowych zostali powołani w 1968 r. adiunkci: T. Afeltowicz, T. Kaczmarek, A. Kordik, M. Mazurkiewicz, A. Patrzałek, B. Paździor, w 1969 r. zaś: S. Kaleta, H. Mądrzak, W. Samecki, J. Selwa i R. Sorgenstein.

Na Uniwersytet Warszawski odeszli: prof. Walczak (1965) i prof. Stelmachowski (1969), na Uniwersytet Śląski zaś: doc. dr habil. Gandor (1967), prof. Baszkiewicz (1968) i doc. dr habil. Staszko (1968).

Na początku roku akademickiego 1969/70 grono nauczające Wydziału liczyło: 1 profesor zwyczajny, 10 nadzwyczajnych, 26 docentów, 17 adiunktów, 25 st. asys-

tentów, 13 asystentów, 1 wykładowca oraz 7 pracowników naukowo-technicznych.

Zmiany ilościowe, które zaszły w składzie grona nauczającego w latach 1946-1970, przedstawia tabela I.

Tabela I

Rok	Profesorowie		Docenci	Zast. prof.	Adiunkci	St. asyst.	Asyst.	Pracown. nauk.-techn.
	zwycz.	nadzw.						
1946/47	4	6	—	2	4	15	2	—
1950	5	7	—	3	7	19	7	—
1955/56	6	5	1*	10	8	18	10	1
1959/60	6	5	10*	—	14	20	12	3
1965	4	6	13 [8]	—	27	22	3	3
1969/70	1	10	26 [16]	—	17	25	13	7

* oznacza docentów mianowanych, liczba w kłammerach zaś doktorów habilitowanych.

Pierwsze zakłady w niektórych katedrach utworzono już w 1960 r.; właściwe ich organizowanie przypada na czas nieco późniejszy. I tak:

w Katedrze Prawa Cywilnego: Zakład Prawa Międzynarodowego Prywatnego (1960) — od 1961 r. kierownik doc. J. Kosik, oraz Zakład Prawa Rolnego (1960) — od r. 1962 r. kierownik prof. A. Stelmachowski; Zakład Prawa Pracy (1965) — kierownik doc. J. Jończyk;

w Katedrze Powszechnej Historii Państwa i Prawa: Zakład Historii Doktryn Politycznych (1960) — kierownik doc. J. Baszkiewicz;

w Katedrze Prawa Karnego: Zakład Kryminalistyki (1961) — kierownik doc. W. Gutekunst, i Zakład Prawa i Polityki Penitencjarnej (1961) — kierownik doc. S. Walczak;

w Katedrze Administracji: Zakład Prawa Administracyjnego Procesowego (1961) — kierownik doc. J. Jendrośka;

w Katedrze Historii Państwa i Prawa Polskiego: Zakład Historii Ustroju i Prawa na Śląsku (1967) — kierownik doc. K. Jonca.

Wydział wzbogacił się w tym dziesięcioleciu o trzy katedry: Historii Doktryn Politycznych i Prawnych (1964), Prawa i Polityki Penitencjarnej (1963) i Prawa Pracy (1966).

Rada Wydziału uchwaliła wnioski o nadanie tytułu doktora honoris causa: w kwietniu 1964 r. — prof. Bogdanowi Winiarskiemu, Sędziemu i Prezydentowi Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze, w listopadzie 1965 r., w dwudziestolecie Uniwersytetu Wrocławskiego — Adamowi Rapackiemu, Ministrowi Spraw Zagranicznych, oraz prof. Janowi Wasilkowskiemu (Uniwersytet Warszawski), Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego.

Uchwałą Rady Wydziału z 1 lipca 1965 r. powołane zostały cztery zespoły katedr: Zespół Katedr Historii Państwa i Prawa, Zespół Katedr Prawa Cywilnego, Zespół

Katedr Nauk Kryminologicznych oraz Zespół Katedr Prawno-Państwowych. Celem tego posunięcia było zespołowe podejmowanie określonych zadań naukowych i dydaktycznych. Dwie katedry: Ekonomii i Statystyki, nie weszły w skład żadnego zespołu.

Rozwój niedawno powołanego Zawodowego Studium Administracyjnego, a w 1964 r. Studium Administracji stworzył dla Wydziału nowe zadania organizacyjne, grono nauczające podjęło zaś nowe, poważne obowiązki dydaktyczne, o dużej wartości społecznej dla Wrocławia i Śląska. Wprowadzenie stacjonarnych studiów administracyjnych w roku akademickim 1969/70 nie tylko nadało im nowe znaczenie, kilka lat bowiem efektywnego ich rozwoju zmieniło charakter całego Wydziału. Odtąd na Wydziale rozwijały się dwa kierunki pracy dydaktycznej: prawniczy i administracyjny. Toteż przemianowanie Wydziału Prawa na Wydział Prawa i Administracji dnia 1 maja 1969 r. nie było tylko zmianą nazwy, ale odpowiadało dokładnie charakterowi, roli i zadaniom, jakie Wydział spełniał od kilku już lat.

Od pierwszych lat istnienia Wydziału dyskutowano sprawę utworzenia wspólnej dla wszystkich katedr biblioteki. Ostatecznie 13 stycznia 1961 r. uchwałą Rady Wydziału dziekan został upoważniony do organizowania biblioteki Wydziału. Na wiosnę 1962 r. została otwarta czytelnia.

Znaczny wzrost zadań dydaktycznych, tym samym zaś wzrost liczby studentów i grona nauczającego, powstanie biblioteki — były to widoczne objawy intensywnego rozwoju Wydziału. To znaczne rozszerzenie zakresu działalności wymagało radykalnego rozwiązania spraw lokalowych. Rozpoczęta w 1965 r. budowa nowej części budynku Wydziału i przebudowa dawnej trwała do 20 grudnia 1968 r. Pewne jednak sale zostały oddane do użytku jeszcze w ciągu ostatniego roku prac budowlanych. W wykończonej sali im. Iwo Jaworskiego odbyło się posiedzenie Senatu Uniwersytetu i Rady Wydziału Prawa. Przedmiotem tego posiedzenia był referat dziekana, doc. J. Kosika, o zadaniach Wydziału Prawa. Były to pierwsze, nie tylko w dziejach Uniwersytetu Wrocławskiego, ale — być może — i innych uniwersytetów w kraju, tego rodzaju wspólne obrady Senatu z jedną z rad wydziału Uniwersytetu. Równocześnie była to faktycznie nie zamierzona inauguracja powiększonej siedziby Wydziału Prawa. Z końcem 1968 r. zaczęła działać czytelnia w nowej części budynku.

Innym przejawem rozwoju działalności Wydziału były nadzwyczajne posiedzenia Rady Wydziału — konferencje naukowo-dydaktyczne, zwoływane z inicjatywy dziekana i Rady Wydziału, z udziałem całego grona nauczającego i zaproszonych gości. Pierwsze takie naukowe posiedzenie Rady (9 marca 1965 r.) poświęcone było: celowi i metodom proseminariów, seminariów i prac magisterskich. W tym samym roku (13 maja) przedmiotem dyskusji drugiej tego rodzaju konferencji był rozwój młodej kadry naukowej oraz znaczenie metody badań historycznych dla pracy naukowej prawników; trzecie posiedzenie odbyło się 13 lutego 1967 r. i miało na celu omówienie zadań i roli planowania w naukach prawniczych.

Najważniejszą i najdalej w historii Wydziału sięgającą reformą, której nie można porównać z żadną z podejmowanych od 1945 r. prób udoskonalenia jego struktury

organizacyjnej, jest ustanowienie instytutów. Katedry przestały być podstawową komórką organizacyjną Wydziału, przestały istnieć. Ich funkcje i zadania przejęły instytuty, łączące w jedną całość kilka pokrewnych dyscyplin.

Zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 kwietnia 1969 r. na Wydziale powołane zostały: Instytut Prawa Cywilnego, Instytut Nauk Administracyjnych, Instytut Kryminologiczny, Instytut Nauk Prawno-Ustrojowych i Instytut Historii Prawa.

Rektor, na okres od 1 września 1969 do 31 sierpnia 1972 r., powołał na stanowiska dyrektorów: Instytutu Prawa Cywilnego — prof. J. Fiemę, Instytutu Nauk Administracyjnych — doc. dr habilit. J. Jendroškę, Instytutu Kryminologicznego — prof. W. Gutekunst, Instytutu Nauk Prawno-Ustrojowych — prof. W. Zamkowskiego i Instytutu Historii Prawa — prof. K. Orzechowskiego.

Zarządzeniem Rektora z dnia 15 lipca 1969 r. utworzone zostały w każdym instytucie zakłady, których zadaniem jest rozwijanie pracy dydaktyczno-wychowawczej. I tak powstały zakłady:

w Instytucie Prawa Cywilnego: Prawa Cywilnego i Prawa Prywatnego Międzynarodowego (kierownik doc. dr habilit. J. Kosik), Postępowania Cywilnego (kierownik prof. W. Berutowicz), Prawa Pracy (kierownik doc. dr habilit. J. Jończyk), Prawa Rolnego (kierownik doc. J. Selwa) i Prawa Obrotu Uspołecznionego (kierownik doc. dr habilit. A. Klein);

w Instytucie Nauk Administracyjnych: Prawa Administracyjnego (kierownik doc. dr habilit. A. Chełmoński), Prawa Finansowego i Nauki o Finansach (kierownik doc. dr habilit. K. Jandy-Jendroška), Nauki Administracji (kierownik doc. dr habilit. T. Kuta) oraz Statystyki i Badań Operacyjnych (p.o. kierownika dr S. Bronsztejn);

w Instytucie Kryminologicznym: Prawa Karnego (kierownik doc. T. Kaczmarek), Postępowania Karnego (kierownik doc. dr habilit. Maria Lipczyńska-Koperowa), Kryminalistyki (kierownik doc. dr habilit. Z. Bożyczko) oraz Prawa i Polityki Penitencjarnej (p.o. kierownika dr J. Wąsik);

w Instytucie Nauk Prawno-Ustrojowych: Teorii Państwa i Prawa (p.o. kierownika dr J. Sommer), Prawa Państwowego (kierownik doc. A. Patrzalek), Prawa Międzynarodowego Publicznego (kierownik doc. dr habilit. J. Kolasa) i Doktryn Politycznych (kierownik doc. dr habilit. K. Jonca);

w Instytucie Historii Państwa i Prawa: Prawa Rzymskiego (kierownik prof. J. Falenciak), Powszechnej Historii Państwa i Prawa (kierownik prof. L. Winowski) oraz Historii Państwa i Prawa Polskiego (kierownik doc. dr habilit. F. Połomski).

Na prawach samodzielnej jednostki organizacyjnej pozostaje dalej Katedra Ekonomii Politycznej, której kierownikiem mianowany został doc. T. Afeltowicz. Katedra ta prowadzi zajęcia dydaktyczne również na innych wydziałach Uniwersytetu.

W r. 1969 zarządzeniem Ministra przemianowano Wydział Prawa na Wydział Prawa i Administracji. Ta nowa nazwa określa całą drogę rozwoju, jaką przeszedł Wydział w ciągu 25 lat, szczególnie dzięki rozszerzeniu zakresu swej pracy dydaktycz-

nej. Zakres ten znacznie przekroczył granice nauk prawnych, ogarniając i rozwijając inną dziedzinę — nauki administracyjne.

Nie była to pierwsza zmiana nazwy Wydziału Prawa. W 1945 r. przekształcając Wrocławski Uniwersytet i Politechnikę na Polskie Szkoły Akademickie ustalono nazwę „Wydział Prawno-Administracyjny”. Nazwa ta nie odpowiadała jednak ówczesnej rzeczywistości, gdyż na Wydziale uprawiano wtedy, prócz ekonomii, tylko nauki prawne i kształcono jedynie prawników. Toteż w 1950 r. słusznie wprowadzono, w miejsce pierwotnej, nazwę właściwą: Wydział Prawa.

Obecnie ostatnie przemianowanie Wydziału dało również tylko wyraz rzeczywistości, lecz jakże rozszerzonemu stanowi rzeczy w porównaniu z rokiem 1945 albo 1950.

DZIEKANI I PRODZIEKANI

Lata	Dziekani	Prodziekani
1945/46	Prof. K. Stefko	Prof. I. Jaworski
1946/47	Prof. I. Jaworski	Prof. T. Bigo
1947/48	Prof. T. Bigo	Prof. I. Jaworski
1948/49	Prof. I. Jaworski, od 1 II 1949 — prof. T. Bigo	Prof. A. Chełmoński
1949/50 } 1950/51 }	Prof. I. Jaworski	Prof. A. Chełmoński Zast. prof. J. Fiema
1951/52 } 1952/53 }	Prof. T. Bigo	Zast. prof. J. Fiema Zast. prof. J. Falenciak, od 1 V 1953 zast. prof. K. Cincio
1953/54 }		Zast. prof. J. Falenciak Zast. prof. K. Cincio
1954/55 } 1955/56 }	Prof. W. Świda	Zast. prof. L. Bojtm Zast. prof. S. Walczak
1956/57 } 1957/58 }	Prof. S. Wyslouch	Zast. prof. L. Bojtm Zast. prof. W. Zamkowski, od 17 II 1957 Prof. L. Winowski Prof. L. Winowski
1958/59	Prof. J. Fiema	Zast. prof. W. Zamkowski Doc. K. Orzechowski Zast. prof. W. Zamkowski
1959/60	Prof. J. Fiema, od 7 XI 1959 prof. S. Hubert, od 2 XII 1959 prof. A. Mycielski	Doc. K. Orzechowski Doc. W. Zamkowski
1960/61	Prof. A. Mycielski, od 17 XII 1960 doc. K. Orzechowski	Doc. W. Zamkowski, od 17 III 1961 Doc. W. Gutekunst
1961/62	Doc. K. Orzechowski	Doc. W. Zamkowski Doc. W. Gutekunst
1962/63 } 1963/64 }	Doc. W. Zamkowski	Doc. J. Baszkiewicz Doc. J. Kosik

Lata	Dziekani	Prodziekani
1964/65	Doc. J. Kosik	Doc. J. Jendroška
1965/66		Doc. M. Lipczyńska-Koperowa
1966/67		Doc. K. Jonca
1967/68		Doc. J. Jończyk
1968/69		Doc. K. Jonca, doc. A. Kordik,
1969/70		doc. A. Patrzalek

BIBLIOTEKA WYDZIAŁU

Jednym z bardzo ważnych osiągnięć Wydziału jest Biblioteka, owoc wytrwałych wysiłków i trudnej pracy ostatnich dziewięciu lat. Myśl zorganizowania wspólnego dla całego Wydziału księgozbioru zaprzętała uwagę wielu kierowników katedr i zjawiała się bardzo wcześnie na porządku obrad Rady Wydziału. Podjął ją prof. Styś, który już w 1947 r. rozesłał w tej sprawie członkom Rady Wydziału obszerny memoriał, a na posiedzeniach Rady wielokrotnie wracał do tego przedmiotu przez kilka lat. Zwolennicy wspólnej biblioteki podkreślali, że księgozbiory znajdujące się w katedrach nie są należycie opracowywane, a brak wspólnej biblioteki przyczynia się do dezintegracji dyscyplin naukowych Wydziału Prawa. Sprawa ta miała jednak i swoich przeciwników.

Wiele lat minęło i dopiero w styczniu 1961 r. ówczesny Dziekan, Kazimierz Orzechowski, postawił na posiedzeniu Rady Wydziału wniosek o utworzenie centralnej Biblioteki wraz z prośbą o upoważnienie go do „podejmowania w imieniu Rady wszelkich kroków związanych z remontem gmachu i utworzeniem Centralnej Biblioteki”. Wniosek ten przyjęto jednomyślnie (posiedzenie Rady Wydziału 13 stycznia 1967 r.). Na tym samym posiedzeniu Dziekan zaproponował utworzenie stałej Komisji Bibliotecznej, co zostało również uchwalone. Ustalanie planów koniecznych prac dotyczących Biblioteki (magazynów, czytelni itp.) odbywało się przy współudziale mgr M. Szczerbińskiego, przedstawiciela Biblioteki Uniwersyteckiej.

Z chwilą powstania wspólnej Biblioteki zaczęto tworzyć jednolity katalog alfabetyczny i rzeczowy. Włączano do niego nie tylko nabytki, ale również katalogowano stopniowo księgozbiory katedr (opracowane i nie opracowane). Obecnie Biblioteka prowadzi w dalszym ciągu pracę nad ujednoczeniem katalogu. Poważnym zadaniem do spełnienia jest zlikwidowanie zbiorów wydzielonych; są to druki ułożone w stosy, nie objęte w przeważającej części ani katalogami katedr, ani inwentarzem. Składają się na nie głównie poniemieckie druki zwarte i czasopisma, dawne (sprzed 1945 r.) polskie czasopisma i gazety, dublety itp. Myśl prof. Stysia, aby zlikwidować „folwarki” w katedrach, jak nazywał on partykularne księgozbiory, doczekała się początków urzeczywistnienia.

Usankcjonowaniem istniejącego stanu było zarządzenie Rektora z dnia 27 listopada 1963 r., którym formalnie powołano Bibliotekę Wydziałową, stosując do niej przepisy o bibliotekach zakładowych.

Początkowe kłopoty, wynikłe z braku właściwych pomieszczeń na czytelnię i magazyny, rozwiązała ostatecznie ukończona w 1968 r. budowa nowej części budynku Wydziału. W zmienionej sytuacji lokalowej zagospodarowanie Biblioteki rozwiązano w sposób następujący: na parterze nowej części budynku umieszczono czytelnię, obszerny magazyn oraz pracownię naukową i wypożyczalnię, na parterze zaś starej części budynku, połączonej z nową, znalazły pomieszczenia katalogi oraz wszystkie działy opracowania i konserwacji zbiorów (łącznie 5 pokoi). Pod czytelnią i pracownią naukową urządzono dwa obszerne magazyny, odpowiadające koniecznym wymogom przechowywania księgozbiorów (centralne ogrzewanie, częściowe oświetlenie dzienne, dobre oświetlenie sztuczne, możliwości wietrzenia i wentylacji).

Czytelnia, o 72 miejscach, z możliwością powiększenia ich liczby, wyposażona jest w dwuosobowe stoły, ma dobre oświetlenie dzienne i sztuczne. Księgozbiór podręczny czytelnicy liczy ponad 2 tys. woluminów druków zwartych (systemy prawne, encyklopedie, słowniki, bibliografia) i 35 tytułów czasopism. Obok czytelnicy znajduje się pracownia naukowa (12 miejsc, również z możliwością ich powiększenia), zaopatrzona we wszystkie podstawowe czasopisma bieżące, wiele kompletów czasopism i księgozbiór podręczny. Czytelnicy mają swobodny dostęp do półek i obsługują się sami.

Otwarcie czytelnicy nastąpiło 4 listopada 1968 r., a pracowni naukowej 1 lipca 1969 r.; obie są czynne codziennie w godzinach od 9 do 20. Od 21 października 1966 r. dyżury w nowej czytelnicy, tak jak to było dawniej, odbywają asystenci, co znacznie odciąża szczyplę, stały personel Biblioteki.

Biblioteka prowadzi wypożyczalnię książek, bardzo dobrze zaopatrzoną w potrzebne studentom podręczniki, często aż po 30 egzemplarzy każdego tytułu.

Podane niżej liczby obrazują zasoby Biblioteki, tempo jej wzrostu i ruch czytelnicy.

Stan księgozbioru w dniu 31 grudnia 1968 r.:	
druki zwarte	100 352 wol.
czasopisma	13 358 "
Przybyło z kupna w r. 1968:	
druki zwarte	2 471 wol.
czasopisma	385 "
Czytelnicy w r. 1968:	
odwiedziny w czytelnicy	21 735 osób
udostępnianie w czytelnicy	32 240 wol.
wypożyczanie	5 814 "

Od czterech lat Biblioteka kieruje się w swych pracach uchwałą Rady Wydziału z dnia 20 października 1966 r. w sprawie księgozbiorów, adaptacji magazynów i rozwoju Biblioteki. Uchwalony został ośmioletni plan prac, których celem było zinten-

taryzowanie i skatalogowanie około 70 000 wol. druków zalegających magazyny. Od 1966 r. opracowuje się konsekwentnie, zgodnie z założeniami planu, rocznie około 10 000 wol. tak, że prawdopodobnie w r. 1974 wszystkie nie skatalogowane druki będą już objęte katalogami. Do selekcji zbiorów wydzielonych powołano zespół pracowników katedr podzielonych na cztery grupy. Pracami zespołu kieruje prof. K. Orzechowski.

Na posiedzeniu Komisji Bibliotecznej Wydziału z udziałem przedstawicieli Biblioteki Uniwersyteckiej, Działu Technicznego Uniwersytetu oraz katedr Wydziału (24 kwietnia 1969 r.) ustalono, zgodnie z planem ośmioletnim, zakres niezbędnych prac dla adaptacji dawnych magazynów, a mianowicie: 1) założenie okien, 2) instalację kaloryferów, 3) usunięcie zbędnych ścianek, 4) odgrzybienie części ścian magazynów. Odpowiednia dokumentacja została przygotowana do grudnia 1969 r. tak, by w 1970 r. grupa robót budowlanych mogła wykonać przewidziane prace.

W październiku 1969 r. Rektor zgodził się na utworzenie Sekcji Opracowania Zbiorów oraz Sekcji Udostępniania Zbiorów, a w listopadzie mianował kierownikiem pierwszej — mgr Danutę Szul, drugiej — mgr Ewę Lisowską-Szleszkowską.

SIEDZIBA WYDZIAŁU

Wydział Prawa otrzymał dla swych potrzeb budynek przy ul. Uniwersytetów 21, zajęty przez prof. Stefkę w 1945 r. na pomieszczenie zakładów (katedr), sal wykładowych i ćwiczeniowych. W głównym zaś gmachu Uniwersytetu znalazł miejsce Dziekanat Wydziału, początkowo na parterze, przy głównym wejściu (dzisiaj Klub Uniwersytecki), później zaś w zachodnim skrzydle głównego gmachu. Wydział otrzymał tam również dwie duże sale wykładowe, nazwane, na wniosek Rady Wydziału w 1947 r., jedna imieniem Oswalda Balzera, druga — Romana Longchamps de Berier.

W pierwszych latach mogło się wydawać, że uzyskane pomieszczenia zaspokoją nie tylko potrzeby bieżące, ale starczą na długie lata rozwoju. Było to jednak złudzenie, które rozwiało się w najbliższym czasie. Już przed 15 laty stwierdzono, że istniejące wtedy pomieszczenie Wydziału nie jest wystarczające, że brakuje sal wykładowych i czytelni zakładowych dla studentów. „Rozwiązanie tych trudności jest dziś dla Wydziału poważnym zagadnieniem organizacyjnym” — pisał prof. Bigo w 1955 r.

Jeżeli poważne trudności były już wtedy, to oczywiście wzmoczona działalność dydaktyczna, nowe studia, nowe metody nauczania, znaczny wzrost liczby studentów wszystkie dawne braki jeszcze bardziej powiększyły. W jesieni zaś 1961 r. powstała ponadto Biblioteka, której księgozbiór umieszczono w piwnicy. Bardzo szybko okazało się, że najpilniejszą sprawą jest budowa nowych pomieszczeń, by ratować zbiory Biblioteki przed zniszczeniem. Wkrótce powstał pomysł zabudowania placu przyległego do budynku Wydziału. W Dziale Technicznym Uniwersytetu sporządzono szkic planu nowego budynku, a w 1963 r. przystąpiono do rozbiórki fragmentów murów i usuwania gruzów. W pracach tych brali udział studenci.

Sprawa budowy weszła na właściwe tory dopiero w 1964 r. Biuro Projektów miasta Wrocławia ukończyło wówczas projekt budynku; w czerwcu, na posiedzeniu Rady Wydziału odbyła się dyskusja nad tym projektem, a we wrześniu 1964 r. był on rozpatrywany w Zarządzie Inwestycji Szkół Wyższych we Wrocławiu; wymagał jeszcze zmian i poprawek.

Ten wstępny okres zamyka data 7 lipca 1965 r., kiedy Miejskie Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane „Stare Miasto” przystąpiło do prac ziemnych. Powierzenie budowy MPRB „Stare Miasto” było wielkim sukcesem, możliwym dzięki poparciu ówczesnego Przewodniczącego Prezydium Rady Narodowej m. Wrocławia, prof. Bolesława Iwaszkiewicza. Wobec utrudnień, jakie wyłaniały się w toku prac, budowa trwała długo, bo ponad trzy lata. Pozwolenie władz budowlanych na użytkowanie wykończonej nowej części budynku otrzymał Dziekan 20 grudnia 1968 r. Zakończenie tej budowy, wraz z adaptacją dotychczasowej siedziby Wydziału, umożliwiło rozwinięcie pełnej działalności Wydziału Prawa i Administracji. W nowej części budynku Wydział zyskał dwie amfiteatralne sale wykładowe (172 miejsc każda), jedną salę wykładową na 100 miejsc, dwie sale ćwiczeń (50 miejsc każda) oraz salę zebrań naukowych. Sala ta służy administracyjnym posiedzeniom Rady, posiedzeniom poświęconym publicznym obronom tez doktorskich, habilitacjom, a obecnie będzie potrzebna także nowo utworzonym instytutom. Dzięki dokonanej równocześnie korzysnej przebudowie wewnątrz dawnego budynku połączyły się w całość lokale czterech sekretariatów Dziekanatu, urządzone zostały odpowiednie biura dziekana oraz prodziekanów. Zespoliły się również, dotąd rozrzucone, pokoje pracowników Biblioteki, odpowiadające podstawowym działom pracy bibliotecznej. W dawnej części budynku znalazły siedzibę również organizacje młodzieżowe zarówno studentów stacjonarnych, jak i pracujących. Nowa i stara część budynku zostały tak dobrze połączone, że wewnątrz budynku stanowi całość zarówno funkcjonalną, jak i estetyczną. Złożyło się na to wiele czynników, przede wszystkim nowa klatka schodowa, połączona z korytarzami dawnego budynku, oraz nowy hall z garderobą, przebudowany zaś parter zmienił bardzo korzystnie wewnątrz gmachu od głównego wejścia. Wszystko to było możliwe dzięki środkom finansowym, które Wydział Prawa otrzymał od Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu, z inicjatywy ówczesnego Przewodniczącego, mgra B. Ostapczuka (2 050 000 zł), od Wrocławskiego Komitetu Społecznego Funduszu Odbudowy Stolicy i Kraju (2 200 000 zł) oraz od Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego (1 050 000 zł). Potrzebne uzupełnienie tych funduszy w końcowym stadium budowy zawdzięcza Wydział przychyłnej pomocy Rektoratu Uniwersytetu i Ministerstwa.

PRACA DYDAKTYCZNA

Praca dydaktyczna i organizacja nauczania rozwijała się i rozbudowywała tak szeroko i znamienne w ciągu 25 lat, że Wydział Prawa tylko w części zachował swój charakter z roku 1945/46. Przez długi czas przedmiotem nauczania były tylko nauki

prawnicze, a praca dydaktyczna rozwijała się jednym trybem, który dziś nazywa się Studium Dziennym albo Stacjonarnym. W 1955 r. ustanowiono drugi tryb: Studium Zaoczne, czyli Studium dla Pracujących. Prawie równocześnie zorganizowano jeszcze tryb trzeci: Studium Eksternistyczne, które miało jednak znaczenie tylko przejściowo. Liczbę studentów Wydziału Prawa i Administracji w latach 1945-1969 w rejestrze co piąty rok przedstawia tabela II.

Tabela II

Rodzaj studiów	Lata					
	1945/46	1950/51	1955/56	1960/61	1965/66	1969/70*
Studia Dzielne Prawa	945	1447	740	1027	931	948
Studium Zaoczne Prawa	—	—	278	807	1034	1006
Zawodowe Studium Administracyjne						
a) zaoczne	—	—	—	301	548	1030
b) dzienne	—	—	—	—	—	123
Studium Administracji	—	—	—	—	212	257
Razem	945	1447	1018	2135	2725	3364

* Stan w dniu 1 X 1969 r.

Utworzenie w 1959 r. Zawodowego Studium Administracyjnego pociągnęło za sobą daleko idące konsekwencje dla organizacji i rozwoju nauczania na Wydziale. Powstał nowy tor pracy dydaktycznej, której przedmiotem są nauki administracyjne. Zawodowe Studium Administracyjne przestało być jedynie zaocznym studium nauk administracyjnych, w 1969 r. podjęto bowiem również nauczanie w trybie stacjonarnym. W ten sposób więc na Wydziale powstały i utrwaliły się dwa główne kierunki nauczania: nauk prawnych i nauk administracyjnych, co znalazło swój wyraz w nowej nazwie Wydziału.

I. STUDIA PRAWNE

Programy nauczania. Plan studiów przyjęty na Wydziale w roku akademickim 1945/46, z pewnymi zmianami z czasów przedwojennych, był jednolity na czterech latach studiów. Każdy rok kończył się egzaminami, złożenie zaś egzaminu po IV roku studiów dawało automatycznie dyplom magistra prawa. Pierwsza zmiana tego dawnego systemu została wprowadzona już w 1946 r.

Program z 1946 r. pozostawił jednolity plan dla pierwszych dwu lat studiów, na roku III i IV obowiązywała zaś studentów jedna z trzech specjalizacji: cywilna, karna lub administracyjna. O wiele dalej szła zmiana programu z 1949 r., która wprowadziła podział studiów na: trzyletnie studia I stopnia i jednoroczne studia II stopnia. Łącznie więc nauka prawa trwała dalej cztery lata, chociaż w praktyce nie wszyscy studenci,

którzy ukończyli studia I stopnia, mieli możliwość kontynuowania studiów II stopnia. Pierwsze dwa lata studiów miały jednolity plan wykładów i ćwiczeń, na trzecim zaś roku zachowano te same trzy kierunki specjalizacji jak w programie poprzednim.

Ukończenie trzyletnich studiów I stopnia uprawniało do kontynuowania studiów II stopnia. Miały one dwa zadania: pogłębienie wiadomości z wybranej specjalizacji i obowiązek przedłożenia do egzaminu dyplomowego pracy magisterskiej. Ministerstwo organizowało jednak studia II stopnia tylko na wydziałach prawa czterech uczelni, powierzając w roku 1952/53 Wydziałowi wrocławskiemu dwa kierunki: prawo cywilne i prawo administracyjne. W następnym roku jednak zorganizowano we Wrocławiu również kierunki: prawo karne i prawo finansowe. Równocześnie wyznaczono liczbę przyjęć na specjalizacje II stopnia; w pierwszym roku wynosiła ona tylko 50, w następnym — 108 osób. W ten sposób wielu studentów, którzy ukończyli tylko studia I stopnia, nie dostawało się na II stopień studiów. Dużą więc liczbą prawników, która musiała poprzestać na dyplomie ukończenia prawniczych studiów wyższych I stopnia, znalazła się w znacznie gorszej sytuacji aniżeli ci, którzy mieli szansę ukończenia studiów II stopnia i otrzymania dyplomu ukończenia prawniczych studiów wyższych ze stopniem magistra prawa. Wprowadzenie później nowych zmian programu nierówność tę znacznie pogłębiło, co spowodowało z kolei utworzenie studiów eksternistycznych. Pierwsi absolwenci kończący studia I i II stopnia otrzymali dyplomy magistrów prawa w roku 1952/53, ostatni zaś opuścili Wydział w roku następnym, już bowiem w roku 1952/53 wprowadzono nowy program nauczania.

Program studiów dwustopniowych miał na celu przyspieszenie kształcenia prawników dla potrzeb administracji państwowej i wymiaru sprawiedliwości, była to więc reforma wywołana potrzebami państwa z końca lat czterdziestych i początku pięćdziesiątych. Mimo tego doraźnego celu, rok 1949 zapisał się na trwałe w historii studiów prawniczych, gdyż obowiązek przedkładania prac magisterskich pozostał odtąd na trwałe w zmieniających się programach nauczania. Powstało więc nowe i bardzo doniosłe w nauczaniu prawa zadanie: prowadzenie seminariów i prac magisterskich ze wszystkich przedmiotów prawniczych.

Nówy program, wprowadzony w roku 1952/53, polegał na przywróceniu pełnych studiów czteroletnich dla wszystkich studentów, z obowiązkiem przedkładania prac magisterskich nie tylko z przedmiotów objętych specjalizacjami. Program ten objął od razu pierwsze dwa lata studiów, dlatego też już w roku akademickim 1953/54 podjęto w katedrach zadanie przysposabiania studentów do przygotowywania prac magisterskich.

Program z 1952 r., dwukrotnie modyfikowany w szczegółach, ustąpił miejsca programowi, który wprowadzono w roku akademickim 1956/57 od razu dla I i II roku studiów. W programie tym przywrócono studia jednolite dla wszystkich studentów, tzn. narzucono specjalizacje; ważną nowością tego programu było wprowadzenie dla prawników, po raz pierwszy w historii Wydziału Prawa, studiów pięcioletnich. Celem tej reformy było stworzenie odpowiednich warunków dla studiów i przygo-

towania pracy magisterskiej. Cały niemal plan wykładów, ćwiczeń i egzaminów kończył się w zasadzie z IV rokiem studiów, rok V był zaś poświęcony prawie wyłącznie ostatecznemu skonstruowaniu tezy magisterskiej. Studenci V roku uczęszczali jednak na wybrane wykłady uzupełniające (monograficzne) według listy ustalonej przez Radę Wydziału. W latach późniejszych wykłady uzupełniające obejmowały również studentów IV roku. Pierwsze dyplomy magisterskie według tego programu otrzymali absolwenci w 1960 r., ostatnie — w czerwcu 1969 r., w tym bowiem roku zakończył się program pięcioletnich studiów prawniczych.

Ostatnią zmianą programu był powrót do studiów czteroletnich. Nowy program, obowiązujący od roku akademickiego 1965/66, przywrócił specjalizację od III roku studiów: administracyjną, prawno-gospodarczą, cywilną i karną.

Wielu członków grona nauczającego przyjęło ostatnią reformę z obawą, czy przeciążenie studentów nie utrudni pracy dydaktycznej i nie obniży tym samym poziomu studiów. Doświadczenia z końca roku akademickiego 1968/69 nie potwierdzają, jak się zdaje, tych obaw, ale dopiero dłuższe zastosowanie tego programu może dać pod tym względem właściwą i pełną odpowiedź.

Te częste zmiany — jakkolwiek dyktowane były potrzebami państwowymi i odpowiadały panującym poglądom w czasie ich wprowadzania — nie sprzyjały pożądanej ciągłości procesu dydaktycznego na Wydziale.

Wykłady i ćwiczenia. Początki pracy dydaktycznej na Wydziale wrocławskim były może trudniejsze aniżeli w innych ośrodkach uniwersyteckich. We Wrocławiu brak było bowiem polskich podręczników, zbiorów i dokumentów, które mogłyby doraźnie służyć młodzieży garnącej się masowo na studia. Przez pewien więc czas na pierwszy plan wysuwały się wykłady jako najważniejszy, a nawet na początku jedyny sposób przekazywania słuchaczom wiedzy. Nieliczne egzemplarze przedwojennych polskich podręczników, już i tak w większości nieaktualnych, nie odgrywały roli wobec dużej liczby studentów przyjmowanych na Wydział. Wykłady więc musiały być w pełnym tego słowa znaczeniu wykładami kursowymi.

W miarę jednak, jak zjawiały się w rękach studentów nowe podręczniki i skrypty, zmieniła się rola wykładu kursowego. Pełny, obejmujący cały przedmiot wykład był już mniej potrzebny, co nie znaczy, że miałby go zastąpić wykład monograficzny. Wykład powinien być pogłębieniem pewnych działów przedmiotów i dawać sposobność do szerszego omówienia problemów teoretycznych. Wykłady musiały oczywiście obejmować teksty normatywne, które nie mogły się już znaleźć w najnowszym podręczniku.

W zmieniających się często planach pracy dydaktycznej rozmaity był stosunek godzin poświęconych wykładom do godzin przeznaczonych na obowiązkowe ćwiczenia. Uderza, że przez wiele lat w planach tych liczba godzin wykładów przeważała znacznie nad liczbą godzin ćwiczeń. Prawda, że przybyły nowe przedmioty (np. prawo obrotu uspołecznionego, prawo pracy), jak również wykłady monograficzne (specjalistyczne) dla każdego z czterech kierunków, ale mimo to dopiero w programie z r. 1964/65 niemal wszystkie przedmioty wykładane na czterech la-

tach studiów wiążą się z obowiązkowymi ćwiczeniami. Wyjątkiem są wykłady „kierunkowe”, z którymi nie łączą się żadne ćwiczenia.

Ćwiczenia różnią się tym od wykładu, że od I roku studiów dają studentom jedyną sposobność bezpośredniego i stałego kontaktu z prowadzącym te zajęcia, przy czym obejmują grupę do 30 osób. Stąd duże znaczenie ćwiczeń nie tylko w nauce prawa, ale w wychowywaniu młodzieży, zmuszają one bowiem do systematycznej pracy w ciągu całego roku akademickiego, co, niemal tradycyjnie, nie było zaletą studentów prawa.

Podręczniki i egzaminy. Od pierwszych lat profesorowie Wydziału dążyli do przygotowania niezbędnych dla studentów podręczników oraz zbiorów dokumentów i źródeł, które publikowano początkowo przede wszystkim w formie skryptów. Między rokiem akademickim 1946/47 a 1952/53 oddano do rąk studentów zdumiewająco dużą, zważywszy trudne warunki ówczesnego życia, liczbę publikacji dydaktycznych: 31 powielanych skryptów (podręczników i materiałów) dla 13 przedmiotów oraz 11 tomów ogłoszonych już drukiem podręczników dla 5 przedmiotów. Niektóre z tych publikacji spełniły swą doraźną rolę i wyszły z użycia, inne zdobyły trwałe miejsce w literaturze prawniczej jako publikowane w latach późniejszych podręczniki o znaczeniu ogólnopolskim.

Ze skryptu powstał bardzo dziś ceniony *Zarys powszechnej historii państwa i prawa* I. Jaworskiego (3 wydania między r. 1961 a 1969); skrypcem był pierwotnie podręcznik W. Świdry *Prawo karne. Część ogólna* (3 wydania między r. 1958 a 1967), którego kontynuacją jest później wydany tom pod redakcją W. Świdry *Prawo karne. Część szczególna*, autorstwa: O. Chybińskiego, W. Gutekunst i W. Świdry (5 wydań między r. 1961 a 1969). Dla Wrocławia powstał podręcznik J. Gwiazdomorskiego: *Prawo spadkowe* (1951/52 r.), którego inna wersja do dziś służy wszystkim ośrodkom uniwersyteckim. Skrypcem, kilkakrotnie publikowanym, był również *Wybór dokumentów do nauki prawa międzynarodowego publicznego*, opracowany przez K. Kocota i K. Wolfkego (wydany drukiem w r. 1968), który obecnie służy studentom wydziałów prawa wszystkich uczelni. Pomoce dydaktyczne w tej samej dyscyplinie wzbogaca również wydawnictwo *Zbiór regulaminów Narodów Zjednoczonych* (t. I, 1961 r., t. II, część 1 — 1966 r., część 2 — 1967 r.) pod redakcją S. Huberta, opracowany przez J. Kolasę, B. Paździora, K. Wolfkego, H. Okularczyk i R. Sonnenfeld z Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych.

Ukazują się również wydawnictwa powielane. Są to m. in. następujące skrypty: historia doktryn politycznych, cz. 1 (ukazała się drukiem w r. 1968) i cz. 2 (Baszkiewicz), elementy statystyki (Łukaszewicz), prawo organizacji międzynarodowych (Kocot), logika (Lipczyńska), wstęp do nauki o państwie i prawie (Zamkowski, Rot), prawo rolne (Selwa, Stelmachowski), opisowe metody statystyki (Bronsztejn), podstawowe elementy nauki administracji (Wołoch), sądowe postępowanie cywilne cz. I i cz. II (Berutowicz); prócz tego skrypty: język łaciński dla prawników (Staszków) i język rosyjski dla prawników (Lichtig, Selwa).

Zrozumiałe jest, że sposób egzaminowania zmieniał się stosownie do programów,

które w danym okresie obowiązywały. Tak więc, w pierwszych dwu latach egzaminy odbywały się, jak przed wojną, komisyjnie, tzn. że egzaminy ze wszystkich przedmiotów obowiązujących na danym roku studiów składało się w jednym dniu przed komisją. Studenci przystępowali do egzaminów rocznych według własnego uznania: albo w czerwcu po zakończeniu wykładów, albo we wrześniu „po wakacjach”, jak się wtedy mówiło.

Wraz z programem studiów roku 1946 musiały być wprowadzone egzaminy oddzielnie z każdego przedmiotu i w różnych terminach. Takiego sposobu egzaminowania wymagały przede wszystkim przedmioty specjalizacyjne, których pierwsze egzaminy wypadały na rok akademicki 1948/49. Z biegiem lat wprowadzono, stosownie do planu i rozkładu wykładów, dwie sesje egzaminacyjne: zimową i letnią.

System egzaminów ulegał zmianom: np. w roku 1959/60, gdy na Wydziale obowiązywał już jednolity program studiów pięcioletnich, powrócono do egzaminów komisyjnych, składanych w jednym dniu ze wszystkich przedmiotów. Ten sposób egzaminowania został jednak zarzucony już po roku.

Interesującym eksperymentem w celu ulepszenia trybu zorganizowania sesji egzaminacyjnej był projekt prof. Świdy. Po dłuższych dyskusjach na posiedzeniach Rady, Ministerstwo wyraziło zgodę (17 grudnia 1962 r.) na zastosowanie tego eksperymentu w jednym roku. Głównym jego zamierzeniem było przeniesienie odpowiedzialności za przebieg egzaminów na samych studentów. Regulamin uchwalony przez Radę Wydziału postanawiał: Dziekan w porozumieniu z katedrami ustalał daty egzaminów dla poszczególnych przedmiotów w sesji letniej i jesiennej. Studenci w dniach 10-15 maja wpisują się na listę egzaminacyjną na dni wybrane przez siebie dla każdego przedmiotu. Student, który nie zgłosił się do egzaminu w obranym dniu, nie otrzymywał stopnia niedostatecznego, jak to się działo dotąd, ani nie musiał usprawiedliwiać swej nieobecności. Natomiast w dniach 29 i 30 czerwca studenci mogli wybierać terminy egzaminu w sesji jesiennej. Uzyskanie oceny niedostatecznej nie dawało wówczas prawa zdawania egzaminu poprawkowego.

Ten tryb był zastosowany w roku akademickim 1962/63 i 1963/64, a więc zbyt krótko, aby można osądzić, czy spełnił swój cel, którym było dążenie do zwalczania „epidemii” zwolnień lekarskich w czasie sesji.

Seminaria i prace magisterskie. Pierwsze dyplomy magisterskie, wydane nie tylko na podstawie egzaminów, ale i pracy magisterskiej, otrzymali absolwenci Wydziału po ukończeniu studiów II stopnia w 1953 r. W dydaktyce nauk prawnych było to wydarzenie o dużym znaczeniu. Odtąd obowiązek przedkładania pracy magisterskiej przed egzaminem końcowym utrwalił się w dydaktyce studiów prawnych, a w programie z 1956 r. rozwinął się system seminariów magisterskich.

Znaczenie programu z 1956 r. polega na tym, że ustalono w nim schemat przygotowywania studentów do pisania prac magisterskich. W stosowaniu nowego schematu dużą rolę odegrały doświadczenia, nabyte w kierowaniu magistrantami po roku 1952/53. Studenci mieli więc uczęszczać najpierw na proseminarium w V i VI semestrze, potem na seminarium w VII i VIII oraz IX i X semestrze. W obecnym

programie studiów czteroletnich na proseminarium przeznaczony jest semestr V, na seminarium zaś VI, VII i VIII.

Zarówno przepisy, jak i praktyka Wydziału ustaliły również pewne szczegółowe zasady organizacyjne dla seminariów: liczba członków proseminarium wynosi 20-25 osób, natomiast grupa seminaryjna nie może liczyć mniej niż 5 osób, nie powinna jednak przekraczać liczby 10-15 osób. Większa grupa nie sprzyja spełnianiu zadań seminarium magisterskiego.

Ustaliły się również pewne zasady tworzenia grup seminaryjnych. Dziekan wyznaczał liczbę studentów grup seminaryjnych i proseminaryjnych dla każdej katedry, studenci mieli zaś ograniczone prawo wyboru katedry, w której chcą pracować. Ograniczeniem tym był, w pewnym tylko stopniu, obowiązek wyboru kierunku studiów, co powinno było z kolei, chociaż nie musiało, zobowiązywać studentów do zgłoszenia się do katedry związanej swym przedmiotem w wybranym już kierunku studiów.

Po ukończeniu proseminarium każdy student mógł wybrać seminarium, na którym chciał pisać pracę magisterską. Wybranego przedmiotu nie mógł już zmienić.

Droga, którą przechodzi student od pierwszego posiedzenia proseminarium przez wszystkie lata pracy seminaryjnej do końcowego egzaminu, jest określona w przepisach. Sposób wykonania tych przepisów, stosowania ich z tygodnia na tydzień, jest istotnym dorobkiem Wydziału. Na dorobek ten złożyło się kilka czynników: doświadczenie zdobywane przez prowadzących grupy seminaryjne, koordynacja działalności katedr i czuwanie dziekana lub prodziekanów nad prawidłowym rozwojem tej formy pracy dydaktycznej powierzonej katedrom oraz zainteresowanie się Rady Wydziału, przejawiające się zarówno na posiedzeniach administracyjnych, jak i naukowo-dydaktycznych. Wolno więc twierdzić, że dorobek Wydziału polega nie tylko na, niemałej zresztą, liczbie prac magisterskich, napisanych w ciągu siedemnastu lat, ale również na rozwinięciu sprawnej i skutecznej metody kształcenia studentów w sposób przedtem w nauczaniu prawa nigdy nie stosowany.

Rok 1969 stanowi cezurę: w tym roku odpowiedzialność za kształcenie prawników przejęły instytuty. Doświadczenia dotąd nabyte będą bez wątpienia nie tylko użyteczne, ale rozwijane, gdyż żadna metoda nauczania nie osiąga nigdy formy doskonałej, a tym mniej metoda nauczania, która jest silniej związana z praktycznym życiem aniżeli inne dyscypliny naukowe, a więc i metody dydaktyczne.

Studium dla Pracujących. Z początkiem 1952 r. ustanowiono przy Wydziale Ośrodek Konsultacyjny Studium Zaocznego. Kierownictwo Studium Zaocznego sprawował dziekan Wydziału Prawa Uniwersytetu Warszawskiego. Kierownikiem ośrodka wrocławskiego był początkowo dr Kocot, a od września 1952 do końca 1954 r. — mgr Kuta. Ośrodek prowadził konsultacje zbiorowe i indywidualne dla studentów, zamieszkałych głównie w województwach: wrocławskim, opolskim i zielonogórskim. Wynosiły one przeciętnie 840 godzin rocznie. W 1952 r. udzielało ich 8 konsultantów (w tym jeden profesor), w I zaś semestrze 1954/55 r. 9 profesorów i 18 pomocniczych pracowników naukowych. Takie były początki.

Zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego z 1 stycznia 1955 r. utworzono na Wydziale samodzielne już Studium dla Pracujących, zwane również Studium Zaocznym. Celem tego Studium było umożliwienie podjęcia lub ukończenia wyższych studiów prawniczych tym osobom z województwa wrocławskiego i opolskiego, a z początku i zielonogórskiego oraz szczecińskiego, którym różne przyczyny nie pozwoliły na to przed rozpoczęciem pracy zawodowej.

Studia dla pracujących są równorzędne studiom zwykłym. Stanowią tylko inną formę pracy dydaktycznej, tzn. odbywają się według planów i ramowych programów nauczania studiów zwykłych z tym, że Rada Wydziału dostosowuje je do nauczania zaocznego.

Zachowanie tego samego programu zajęć dla obu studiów prowadzi do jednakowych wymagań przy egzaminach wobec studentów obu studiów; przy bardzo różnej liczbie godzin nauczania w obu trybach konieczna jest szczególna organizacja rozłożenia zajęć dydaktycznych oraz metoda ich prowadzenia.

Do niedawna zajęcia dydaktyczne na Studium dla Pracujących zaczynały się w październiku, kończyły w maju, obecnie zaczynają się we wrześniu, kończą również w maju. Wszystkie wykłady, ćwiczenia i seminaria odbywają się raz w miesiącu, w dniach z góry oznaczonych; studenci spoza Wrocławia muszą oczywiście przyjechać na ten czas do Wrocławia. W każdym semestrze odbywają się cztery takie zjazdy; można je nazwać sesjami dydaktycznymi.

Zjazdy trwają trzy dni: od piątku do niedzieli. Odbywają się w stałych, z góry oznaczonych, terminach, dla roku I i II — w przedostatnim, a dla roku III, IV i V w ostatnim tygodniu miesiąca. Ostatnio wprowadzono pewien, mały zresztą, wyjątek: ćwiczenia dla studentów mieszkających we Wrocławiu odbywają się w tym samym wymiarze godzin i trybie nauczania, lecz w innym tygodniu aniżeli zjazdy tygodniowe.

W tym trybie szkolenia największą liczbę magistrów prawa w latach 1955-1969 przygotowały katedry: Prawa Administracyjnego (243) i Prawa Cywilnego (197), mniejszą liczbę katedry: Prawa Karnego i Postępowania Karnego (130 i 110), następnie Prawa Finansowego (95), Prawa Międzynarodowego Publicznego (66), Historii Państwa i Prawa Polskiego (32), Powszechnej Historii Państwa i Prawa (24), Prawa Pracy (12). Inne katedry przygotowały do egzaminu magisterskiego tylko kilka osób lub nie prowadziły w ogóle seminariów magisterskich na Studium dla Pracujących. Przyczyna tego stanu rzeczy jest zrozumiała, a wyjaśnia ją przede wszystkim fakt, że o „powodzeniu” katedry, czyli o zainteresowaniu daną dyscypliną prawniczą, decyduje pewna, nawet ograniczona, znajomość problemów zdobywana w pracy zawodowej. O wyborze przedmiotu mogą decydować oczywiście i inne powody.

Wieloletnie doświadczenie kierujących pracami magisterskimi pozwala już na pewne ogólne spostrzeżenia: nierzadkie są wypadki, w których odczuwa się wyraźnie wpływ pracy zawodowej studenta na jego udział w seminariach i sposób przygotowania tezy magisterskiej. Zdarza się, że są to opracowania dojrzałe, przewyższające poziomem prace studentów stacjonarnych.

Tryb egzaminów na Studium dla Pracujących nie różni się niczym od trybu egzaminów na Studium Stacjonarnym. Odbywają się one w dwu sesjach: zimowej w styczniu i letniej w maju lub czerwcu, w dniach wyznaczonych harmonogramem. Egzaminy magisterskie odbywają się tak samo.

Studia eksternistyczne, jako trzeci tryb nauczania, były studiami zaocznymi, o do-
różnym tylko zadaniu. Powołano je dla wyrównania pewnych skutków reformy pro-
gramu z 1949 r. Jak wiadomo, wprowadzenie wówczas studiów dwustopniowych
nie dawało wszystkim absolwentom trzyletnich studiów prawniczych I stopnia moż-
ności ukończenia studiów II stopnia i otrzymania dyplomu magistra prawa. Nie-
równość tę miały usunąć właśnie studia eksternistyczne II stopnia, otwarte na Wy-
dziale w jesieni 1955 r. Były one dostępne tylko dla absolwentów studiów I stopnia
(z lat 1952/53 i 1953/54) na podstawie egzaminu konkursowego.

Dla uzyskania dyplomu magisterskiego obowiązywało eksternistę złożenie egza-
minów uzupełniających i egzaminu magisterskiego na podstawie przedłożonej pracy
magisterskiej. Egzamin ten eksternista powinien zdać i uzyskać stopień magistra
nie później niż w ciągu trzech lat od chwili przyjęcia go na studia.

II. STUDIA ADMINISTRACYJNE

Nawet stosunkowo krótka perspektywa lat dziesięciu zmusza do szczególnego
spojrzenia na rok 1959, ważny w dziejach Wydziału, w tym bowiem roku utworzono
Studium Administracji. Mogło się здаwać wówczas, że powstał jeszcze jeden kie-
runek nauczania zaocznego dla zaspokojenia, aktualnych w tym czasie, potrzeb ad-
ministracji państwowej. Tymczasem tak nie było. Utworzenie Zawodowego Studium
Administracyjnego dało początek nowemu działowi pracy dydaktycznej, który nie tyl-
ko się rozwijał i bogacił, ale doprowadził do nie przewidywanego jeszcze w 1959 r. celu.

Ogólne zasady organizacji studiów na Zawodowym Studium Administracyjnym
i Studium Administracji. Zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 li-
stopada 1959 r. w Uniwersytecie Wrocławskim utworzono Zawodowe Studium Admi-
nistracyjne jako odrębną placówkę wyższego kształcenia zawodowego pracowników
administracji państwowej. ZSA zostało związane z Wydziałem Prawa, a pracą jego,
według tego zarządzenia, „kieruje dziekan wydziału osobiście lub przy pomocy
kierownika studium, powołanego przez rektora na okres dwóch lat, na wniosek rady
wydziału prawa spośród samodzielnych pracowników nauki uniwersytetu”.

Podobnie rzecz się miała z utworzeniem Studium Administracji zarządzeniem
Ministra Szkolnictwa Wyższego z 6 stycznia 1964 r. I to Studium związane jest
z Wydziałem Prawa; kieruje nim również dziekan Wydziału Prawa osobiście lub
za pośrednictwem kierownika Studium, którego powołuje rektor spośród samo-
dzielnych pracowników nauki, na wniosek dziekana Wydziału Prawa zaopiniowany
przez Senat².

² Zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 stycznia 1964 r. (Dz.U. MSW nr 1,
poz. 2) oraz Zarządzenie MSW z dnia 4 czerwca 1964 r. (nr 23).

Związanie organizacyjne ZSA i SA z Wydziałem znalazło jeszcze inny wyraz w zarządzeniu Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 kwietnia 1969 r., w którym, wśród studiów zaocznych wieczorowych i innych wymieniono na Wydziale Prawa i Administracji: Zaoczne Studium Prawa, Zawodowe Studium Administracyjne i Studium Administracji. Rada Wydziału zaś ustala szczegółowy program nauczania dla ZSA.

ZSA ma za zadanie umożliwienie osobom pracującym w organach administracji państwowej uzyskanie wyższego wykształcenia zawodowego, bez odrywania się na dłuższy czas od pracy zawodowej. Aby to zadanie spełnić, nauczanie na ZSA odbywało się od 1959 r. wyłącznie trybem studiów zaocznych. Dopiero zarządzeniem Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 maja 1969 r. ZSA zostało przekształcone na studia prowadzące swoją działalność dydaktyczną zarówno w trybie zaocznym, jak i w trybie stacjonarnym.

O przyjęcie na ZSA mogą się ubiegać osoby, które: wykażą się świadectwem dojrzałości lub równorzędnym świadectwem ukończenia szkoły średniej stopnia licealnego; zatrudnione są w organach administracji państwowej przez okres co najmniej dwuletni i mogą się wykazać zaświadczeniem nienagannej pracy; zostały skierowane na ZSA przez organa administracji państwowej. O przyjęciu na studia decyduje egzamin wstępny ustny i pisemny.

Nauka na ZSA trwa trzy lata zarówno w trybie zaocznym, jak i stacjonarnym. Absolwenci otrzymują dyplom wyższych studiów zawodowych.

Studium Administracji ma za zadanie pogłębienie wśród absolwentów ZSA znajomości teoretycznych podstaw funkcjonowania socjalistycznego aparatu państwowego i perspektyw jego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem działalności organów terenowych.

O przyjęciu na SA decyduje: kolokwium konkursowe z zakresu przedmiotu, który był podstawą przy opracowaniu pracy dyplomowej, i wyniki studiów na ZSA oraz ocena przydatności kandydata (staż pracy, zajmowane stanowisko, rodzaj wykonywanej pracy itd.).

Studium Administracji trwa dwa lata i prowadzone jest metodami właściwymi studiom zaocznym; kończy się przedłożeniem pracy magisterskiej i złożeniem egzaminu magisterskiego z zakresu nauki administracji.

Praca dydaktyczna na ZSA. Zważywszy, że na ZSA nauczanie rozwijało się od początku wyłącznie trybem zaocznym, a na Wydziale tryb ten już kilka lat był wcześniej stosowany na Studium dla Pracujących, wiele z doświadczeń nabytych w zaocznym nauczaniu prawników mogło znaleźć i znalazło zastosowanie na ZSA. Studia administracyjne zdobyły jednak pewne doświadczenia własne. Dotyczą one przede wszystkim strony organizacyjnej, a także i metody rozwijania pracy dydaktycznej.

Studenci ZSA zjeżdżają się w siedzibie Wydziału raz w miesiącu na dwa albo trzy dni. Dla studentów ZSA przeznaczony jest pierwszy tydzień miesiąca (piątek, sobota i niedziela), dla studentów SA drugi tydzień miesiąca (piątek, sobota).

W dniach tych odbywają się wykłady, ćwiczenia, seminaria i lektoraty według szczegółowego programu zajęć.

Prócz zajęć dydaktycznych we Wrocławiu istnieją punkty konsultacyjne w Opolu i w Wałbrzychu, gdzie odbywają się wszystkie zajęcia dydaktyczne ZSA ze studentami mieszkającymi w województwie opolskim lub rejonie wałbrzyskim.

Ośrodek konsultacyjny w Opolu zorganizowano równocześnie z ustanowieniem ZSA, ośrodek w Wałbrzychu powołała Rada Wydziału uchwałą w 1967 r. Studenci z województwa opolskiego zjeżdżają się w Opolu, a z regionu wałbrzyskiego w Wałbrzychu, dwa razy w miesiącu: na sobotę i niedzielę w trzecim tygodniu i tylko na niedzielę w czwartym tygodniu miesiąca. Program jest tak ułożony w tych ośrodkach konsultacyjnych, że i w Opolu, i w Wałbrzychu mogą się odbywać wszystkie wykłady, ćwiczenia i seminaria w tych samych dniach. Jest to możliwe dzięki temu, że Wydział rozporządza wystarczającą liczbą pracowników naukowych, aby zajęcia dydaktyczne mogły odbywać się równocześnie w obu ośrodkach.

Od trzech lat na początku roku akademickiego wydaje się *Informator dla studentów ZSA i SA* (dla roku akad. 1969/70 nie został opublikowany). *Informator* ten zasługuje na uwagę, gdyż prócz ogólnych informacji, dotyczących studiów i rozkładu zajęć dla każdego roku, zawiera bardzo cenne z punktu widzenia dydaktycznego wskazówki dla studentów studiów zaocznych o każdym z przedmiotów, wykładanych na każdym roku studiów. Wskazówki te, ułożone przez wykładających, są zwiążym określeniem celu i założeń przedmiotu, tematyki wykładu oraz źródeł i literatury przedmiotu.

Szczegółowy rozkład zajęć dydaktycznych jest bardzo istotnym zagadnieniem na obu studiach, zważywszy, że koncepcja studiów administracyjnych i powiązanie ich z wydziałami prawa było w 1959 r. czymś nowym w dydaktyce uniwersyteckiej. Studia administracyjne, jak wiadomo, mają służyć osobom pracującym w organach administracji państwowej dla uzyskania wyższego wykształcenia zawodowego. Zadanie to determinuje koncepcję wyboru właściwych przedmiotów i układu szczegółowego programu zajęć.

Przedmioty wykładane na trzech latach kształcenia w ZSA, przy pewnym uogólnieniu, dadzą się ująć w grupy. Przedmioty jednej grupy mają dać studentom szerszy pogląd na zagadnienia społeczne i polityczno-prawne. Ekonomia polityczna i polityka gospodarcza, podstawy statystyki i elementy socjologii to przedmioty, które mogą być ujęte w drugą grupę. Wykłady przedmiotów prawniczych — zasady prawa cywilnego, zasady prawa karnego, prawo finansowe, prawo pracy — objaśniają podstawowe zasady tych gałęzi nauk prawnych. Wykład prawa administracyjnego natomiast i wykład poświęcony systemowi prawnemu postępowania administracyjnego siłą rzeczy należy do tej grupy przedmiotów, które bezpośrednio traktują o sprawach najbliższych studentom ZSA.

Jak na każdym studium zaocznym i na ZSA wykłady mają wprowadzić w podstawowe problemy przedmiotu, co może mieć różną formę, zależnie od przedmiotu i od wykładającego. Pewne godziny wykładów mogą być poświęcone monogra-

ficznemu omówieniu jakiegoś szczególnie ważnego problemu (tak jest np. w wykładach ekonomii politycznej), w czasie niektórych wykładów stosuje się tzw. metodę konwersatoryjną.

Ćwiczenia związane są prawie z wszystkimi wykładanymi przedmiotami, z wyjątkiem wykładów: nauki administracji, organizacji i techniki pracy administracyjnej na I roku oraz elementów socjologii na III roku. Zadaniem ćwiczeń jest ułatwienie studentom studiującym zaocznie ciągłej i systematycznej pracy w całym roku szkolnym.

Studenci każdego roku podzieleni są na grupy; we Wrocławiu odbywają się ćwiczenia 6 grup, w Opolu i w Wałbrzychu — ćwiczenia 2 grup. W ośrodku wrocławskim, jako najliczniejszym, na grupę ćwiczeń przypada około 40 osób, co jest niewątpliwie zbyt wiele, w Opolu i Wałbrzychu około 20 osób.

Studenci III roku mają obowiązek przygotowania pracy dyplomowej i do tego celu przystosowany jest program zajęć dydaktycznych ostatniego roku studiów ZSA.

Dla specjalizacji ogólnoadministracyjnej utworzone są trzy seminaria: prawa administracyjnego, prawa państwowego, prawa pracy i polityki społecznej; dla specjalizacji administracji gospodarczej — cztery seminaria: prawa finansowego, zarządzania gospodarką narodową, polityki gospodarczej i problemów regionów. W zasadzie studenci wybierają seminaria oraz tematy prac dyplomowych zgodnie ze swymi zainteresowaniami i charakterem pracy zawodowej, jest to jednak możliwe tylko w granicach ustalonych dla każdego z seminarium.

Uzyskanie dyplomu ukończenia ZSA upoważnia do ubiegania się o przyjęcie na Wydział Prawa; przepisy ustalają szczególne warunki, z których korzysta dyplomant. Dyplom ten upoważnia również do dalszych studiów administracyjnych, które prowadzą do uzyskania tytułu magistra. Dla tego celu zostało utworzone Studium Administracji.

Praca dydaktyczna na SA. Zajęcia dydaktyczne na tym Studium prowadzi się trybem zaocznym, wszystko więc, co powiedziano dotąd o organizacji i metodach stosowanych w tym trybie w nauczaniu prawników lub administratorów na wrocławskim Wydziale Prawa i Administracji należy odnieść do pracy dydaktycznej na Studium Administracji. Pewne jednak niewielkie różnice wypływają z zadań, jakie spełnia studium magisterskie dla pracujących określonego kręgu osób, którymi są dyplomowani absolwenci zawodowych studiów administracyjnych.

Studenci SA zjeżdżają się w siedzibie Wydziału na sesje dydaktyczne, które odbywają się tylko w piątki i soboty drugiego tygodnia miesiąca. W semestrze zimowym odbywają się cztery sesje (od października do stycznia), w letnim również cztery (od lutego do maja).

Cechą charakterystyczną szczegółowego programu obu lat studiów jest to, że na zajęcia dydaktyczne składają się tylko wykłady i seminaria (oraz lektoraty), a nie odbywają się ćwiczenia z żadnego przedmiotu. Cały zaś proces dydaktyczny ma prowadzić do egzaminu magisterskiego, do czego, formalnie rzecz biorąc, przystosowany jest układ programu wykładów i seminariów.

Wybór i szczegółowy układ przedmiotów objętych wykładami na obu latach studiów uwarunkowany jest zadaniami, dla których ustanowiono studia administracyjne. Podstawowym zadaniem tych studiów jest pogłębienie znajomości teoretycznych podstaw funkcjonowania socjalistycznego aparatu państwowego i perspektywy jego rozwoju, ze szczególnym uwzględnieniem działalności organów terenowych.

Problematykę wykładów, obowiązujących na SA, tworzą trzy grupy tematyczne: pierwsza obejmuje zagadnienia ustrojowo-polityczne, druga dotyczy stosunków gospodarczych, trzecią tworzą przedmioty odnoszące się bezpośrednio do zagadnień administracyjnych.

Studenci składają egzaminy w dwu sesjach: zimowej, która odbywa się w ostatnich dniach stycznia i pierwszych dniach lutego, oraz letniej, która trwa od połowy maja do połowy czerwca. W tych terminach studenci składają egzaminy z tych przedmiotów, których wykłady kończą się, odpowiednio, w semestrze zimowym albo letnim.

Seminaria magisterskie, na które przeznaczają się w kształceniu studentów SA 3 godziny w miesiącu, są równie istotne jak wykłady. Studenci SA powinni w zasadzie kontynuować to seminarium, na którym pisali pracę dyplomową na ZSA. Z tego wynika, że utrzymany jest ciąg między zawodowymi studiami administracyjnymi, które są jakby studiami I stopnia, a studiami magisterskimi, które stają się w ten sposób studiami administracji II stopnia. Konsekwencją tego jest tworzenie na SA seminariów magisterskich z tych przedmiotów, z którymi były związane na ZSA seminaria dyplomowe, a więc prawa: administracyjnego, państwowego, finansowego, pracy i polityki społecznej, zarządzania gospodarką narodową (tj. cywilistyczną i administracyjną), polityki gospodarczej i planowania regionu (tj. ekonomiki i statystyki).

Wykaz studentów oraz dyplomów uzyskanych na ZSA przedstawia tabela III, na SA zaś — tabela IV.

Tabela III

		Zawodowe Studium Administracyjne									
Rok akad.		1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Studenci egzaminy dyplomowe	Wrocław	99	230	340	361	395	325	412	562	517	521
	Opole	42	71	110	151	144	131	136	162	153	196
	Wałbrzych	—	—	—	—	—	—	—	—	58	99
	łącznie	141	301	450	512	539	456	548	724	728	816
		—	—	68	70	82	140	110	105	124	113

W latach 1962—1969 wydano łącznie 812 dyplomów ukończenia Zawodowego Studium Administracyjnego.

Tryb stacjonarny ZSA. Zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 16 maja 1969 r. przekształciło ZSA na Wydziale Prawa i Administracji, które przez pełnych lat dziesięć kształciło administratorów tylko trybem zaocznym,

Tabela IV

Studium Administracji					
Rok akad.	1964/65	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Studenci	85	212	244	215	295
Dyplomy	—	105	81	114	80

W latach 1965—1969 wydano na Studium Administracji łącznie 380 dyplomów magisterskich.

na Zawodowe Studium Administracyjne, prowadzące działalność dydaktyczną w trybie studiów zaocznych i dziennych.

Nauka na Studium trwa 3 lata i prowadzona jest według planów i programów nauczania zatwierdzonych przez Ministra OiSW. Szczegółowe programy nauczania ustala Rektor.

Dopuszczenie do studiów odbywa się na ogólnych — odpowiednich do systemu podejmowanych studiów — zasadach przyjęć na studia w szkołach wyższych.

Bezpośredni nadzór nad pracą studiów sprawuje Dziekan Wydziału Prawa i Administracji. Postanowienie to nie tylko wprowadziło zasadniczą zmianę w rozwoju uniwersyteckich studiów administracyjnych, ale w konsekwencji spowodowało prawie równoczesną zmianę nazwy Wydziału.

Już w październiku roku akademickiego 1969/70 rozpoczęły się wykłady i ćwiczenia dla studentów, którzy po raz pierwszy znaleźli się w murach Wydziału jako studenci stacjonarni ZSA. Szczegółowy trzyletni program administracyjnych studiów stacjonarnych w całości pokrywa się również z trzyletnim programem studiów zaocznych. Pewne różnice, zresztą nieistotne, polegają na umieszczeniu niektórych przedmiotów na innym roku studiów stacjonarnych, a na innym zaocznych.

W latach 1947-1954, tj. przed wprowadzeniem prac magisterskich, magisterskie dyplomy I stopnia zyskało 2030 absolwentów. Ilość dyplomów wydanych na podstawie prac magisterskich na studiach prawnych w latach 1955-1969 zestawiono według specjalizacji przedmiotowych w tabeli V.

Tabela V

Katedry	S	P	Razem
Historii Państwa i Prawa Polskiego	219	41	260
Historii Powsz. Państwa i Prawa	70	32	102
Historii Doktryn Polit. i Prawa	32	2	34
Prawa Rzymskiego	8	—	8
Prawa Cywilnego	282	208	490
Postępowania Cywilnego	123	34	157
Prawa Pracy	30	14	44
Prawa Karnego	184	120	304
Postępowania Karnego	75	130	205
Prawa Administracyjnego	371	243	614
Prawa Finansowego	90	95	185

Katedry	S	P	Razem
Prawa Międzynarodowego Publ.	233	66	299
Prawa Państwowego	121	72	193
Teorii Państwa i Prawa	95	—	95
Razem	1983	1057	3040

Objaśnienie: S — Studium Stacjonarne, P — Studium dla Pracujących.

PRACA BADAWCZA

Do 1969 r. praca badawcza skupiała się w katedrach, a ściślej mówiąc prowadzili ją kierownicy katedr, odpowiedzialni za rozwój naukowy swych współpracowników. Jednym z czynników jej rozwoju jest liczba samodzielnych oraz pomocniczych pracowników naukowych, skupionych w katedrze. Po prostu, im więcej młodych adeptów w pracy naukowej „startowało”, tym więcej ich, oczywiście w sprzyjających warunkach, dochodziło do mety. Dla przykładu można wspomnieć Katedrę Prawa Cywilnego, której dorobek naukowy, w porównaniu z ostatnimi 10 latami, jest bardzo znamieny. Wymienienie tej Katedry nie oznacza w najmniejszym stopniu pomniejszania dorobku innych, gdyż jest niewątpliwe, że rozwój prac badawczych wszystkich dyscyplin jest w tym dziesięcioleciu duży i rokuje dobre wyniki na przyszłość. Dorobek naukowy omówiony będzie według zespołów katedr, utworzonych uchwałą Rady Wydziału dnia 1 lipca 1965 r.

I. ZESPÓŁ KATEDR HISTORII PAŃSTWA I PRAWA

Katedra Historii Państwa i Prawa Polskiego. Zainicjowane przez S. Wysłoucha przed 20 laty badania polityki germanizacyjnej i jej oddziaływania na prawo niemieckie na Śląsku rozwijały się w kilku kierunkach.

Polityka narodowościowa na Śląsku w okresie republiki weimarskiej i Trzeciej Rzeszy to jeden nurt badań. Złożyły się nań problemy: zamierzenia likwidacji działaczy polskich na Śląsku Opolskim (F. Połomski), wywłaszczenie ludności polskiej (A. Konieczny) i obrona własności chłopskiej (K. Orzechowski). Wyniki tych badań zostały rozwinięte szerzej w większych studiach monograficznych. Monografia F. Połomskiego *Niemiecki Urząd do Spraw Mniejszości* dotyczy organów ochrony mniejszości w okresie obowiązywania polsko-niemieckiej konwencji genewskiej; monografia K. Joncy *Polityka socjalna Niemiec w przemyśle ciężkim Górnego Śląska* obejmuje wprawdzie lata wcześniejsze, lecz związana jest z całą polityką niemieckiej administracji w stosunku do Polaków. Ostatnie studium S. Wysłoucha *Polacy ewangelicy na Śląsku w XIX wieku w walce z germanizacją* to zarazem ostatnia praca ciężko już chorego uczónego. Do tych spraw odnoszą się materiały do dziejów szkolnictwa polskiego na Śląsku Opolskim w międzywojennym dwudziestoleciu, opracowane przez K. Orzechowskiego.

Szczególnym przedmiotem badań były zagadnienia: stosowanie hitlerowskiego ustawodawstwa sterylizacyjnego, położenie ludności żydowskiej, stosowanie ustawodawstwa rasistowskiego na Śląsku (F. Połomski, A. Konieczny) oraz plan „Grossraumwirtschaft”, przygotowany przez Niemców dla przyszłych zdobyczy (J. Chodorowski). Tu również należy monografia *Ustawodawstwo rasistowskie Trzeciej Rzeszy i jego stosowanie na Górnym Śląsku* (F. Połomski).

W omawianym dziesięcioleciu rozwijały się też badania wokół spraw II wojny światowej na Śląsku. Przedmiotem ich były: działalność policji politycznej (K. Jonca, A. Konieczny, F. Połomski), dyskryminacja polskich robotników przymusowo zatrudnionych w Rzeszy (A. Konieczny), wprowadzenie administracji i prawa hitlerowskiego na części terytoriów polskich włączonych do Śląska (K. Jonca, A. Konieczny). Problemy te zostały również ujęte w monografii A. Koniecznego *Zwalczanie zbiegostwa polskich robotników przymusowych przez policję hitlerowską na Śląsku* oraz w pracy tegoż autora *Górny Śląsk pod rządem wojennego prawa niemieckiego na Śląsku* (w druku). Monografia K. Jończy *Polityka narodowościowa Trzeciej Rzeszy na Śląsku Opolskim* obejmuje nie tylko czasy wojny, ale również czasy rządów weimarskich i hitlerowskich od Machtübernahme.

Odrębnym zagadnieniem, wynikłym z badań dziejów II wojny światowej na Śląsku, było zainteresowanie się ostatnią fazą działań wojennych w oblężonym Wrocławiu. Z polemiki z tezami dowódców garnizonu broniącego Wrocławia powstała monografia *Upadek „Festung Breslau”* K. Jończy i A. Koniecznego. Wynikiem badań było ujawnienie bezsensu długotrwałej obrony, okrucieństw przymusowej ewakuacji tysięcy ludności cywilnej, a w efekcie przyczyny zagłady miasta. Monografię tę uzupełniają dwa wydawnictwa źródłowe: *Festung Breslau. Documenta obsidionis 1945* oraz dziennik niemieckiego proboszcza P. Peikerta *Kronika dni oblężenia*.

Drugim kierunkiem badań były problemy praw chłopów do ziemi na Śląsku u schyłku epoki feudalnej, podjęte również przed kilkunastu laty. Te dawniejsze zainteresowania K. Orzechowskiego stały się podstawą szeroko zakrojonych badań dziejów ustroju i prawa na feudalnym Śląsku. Szczegółowe zagadnienia dotyczą między innymi periodyzacji tych dziejów, różnorodności stosunku lennego książąt śląskich, genezy reprezentacji stanowej, funkcji starosty generalnego i kanclerza w urzędzie zwierzchnim.

Katedra Powszechnej Historii Państwa i Prawa. Rękopis zmarłego w 1959 r. I. Jaworskiego *Zarys powszechnej historii państwa i prawa* pozwolił na opracowanie i opublikowanie podręcznika pod tym tytułem. Dzieło to nie tylko jest podręcznikiem, lecz syntezą zawierającą wiele sformułowań o istotnym znaczeniu dla nauki.

Badania naukowe pracowników Katedry rozwijały się w trzech nurtach. Z dawnymi studiami L. Winowskiego, o stosunku chrześcijaństwa pierwszych wieków do wojny, łączą się badania o barbarzyńcach w schyłkowym okresie imperium rzymskiego i u progu nowej epoki oraz następny bardzo istotny problem stosunku średniowiecznej Europy do obcych innowierców. Dalsze badania, które są konsekwencją poprzednich, opublikowanych zresztą studiów, to cykl pięciu dotąd

Ogłoszonych rozpraw o prawie i państwach Islamu, z których należy wymienić dwie: *Rządy kalifów prawowiernych* oraz *Organizacja i prawo Kalifatu Omajadów*. W polskiej nauce niewiele jest rozpraw o przeszłości stosunków prawno-ustrojowych państw muzułmańskich wczesnego średniowiecza.

Inny kierunek badań dotyczy również mało poruszanej w nauce polskiej skomplikowanej sytuacji prawnej rządów w Vichy oraz okupacji Francji w czasie II wojny światowej. I tu ukazuje się cykl artykułów T. Janasz, z których obszerną rozprawą jest *Państwo francuskie wobec kwestii żydowskiej (1939-1944)*, a ciekawym studium o okupacji hitlerowskiej *Alzacja i Lotaryngia w latach 1940-1945*.

Trzeci kierunek to stosunki prawno-polityczne w Niemczech bezpośrednio po zakończeniu I wojny światowej. Należy tu wymienić dwa obszernie studia E. Kleina: *Polityka władz i klas posiadających wobec ludności polskiej na przełomie 1918/1919 r.* oraz *Wybory do konstytuatywny niemieckiej w styczniu 1919 na Górnym Śląsku*. Studia te odnoszą się do wydarzeń z kilkunastu tygodni, które minęły od zawieszenia broni 11 listopada 1918 r., a które wobec innych współczesnych wydarzeń historycznych nie przyciągnęły w Polsce większej uwagi nauki.

Katedra Prawa Rzymskiego. Zainteresowania Katedry skierowane były na zagadnienia prawa rzymsko-kanonicznego na obszarze historycznego Śląska oraz na średniowieczne prawo kanoniczne, szczególnie zwyczajowe (J. Falenciak, M. Wyszynski). Dwa studia z cyklu *Nad słownikiem obojga praw (Vocabularius iuris utriusque)* przygotował do opublikowania J. Falenciak. M. Muszyński opracował problem zawarcia małżeństwa w prawie rzymskim. Monografia M. Staszkowa *Komuna w doktrynie prawnej XII-XIV wieku*, oparta na szerokiej podstawie źródłowej (prawa rzymskiego, lennego, kronik politycznych itd.), przynosi nową ocenę roli szkoły glosatorów i postglosatorów. Autor wykazał w ich działalności i twórczości te elementy, które dotychczasowa literatura przypisywała dopiero następcom glosatorów — komentatorom. Poglądy glosatorów na pojęcia *imperium* oraz *iurisdictio* są przedmiotem badań E. Szymoszka, zagadnienia majątku niewolnika (*peculium*) we wczesnym i republikańskim Rzymie, do czasu wydania edyktu pretorskiego *de peculio*, podjął zaś I. Żeber.

Katedra Historii Doktryn Politycznych i Prawnych była jedną z młodszych katedr (1964). Zespół pracowników naukowych składał się z kierownika i jednego asystenta. Siłą rzeczy praca naukowa spoczywała na J. Baszkiewicz, który prawie przez 10 lat był członkiem Rady Wydziału. Z publikacji powstałych w tym czasie główne miejsce trzeba przyznać monografii *Państwo suwerenne w feudalnej doktrynie politycznej do początków XIV w.* Jest to pierwsze w piśmiennictwie polskim tak obszernie studium o kształtowaniu się doktryny suwerenności od przełomowego w dziejach państw europejskich wieku X, kiedy tworzyły się elementy koncepcji suwerenności, przez skomplikowany rozwój idei władztwa światowego cesarzy i *plena potestas* papieży, do skryształowania się pojęcia wolności (suwerenności) królestwa na początku XIV w.

Granica między dziełem naukowym a popularyzatorskim jest płynna. Pewne

więc trudności następuje klasyfikacja książki popularnonaukowej: *Polska czasów Łokietka*. Niejedno sformułowanie w tej rozprawie (np. poglądu o władzy królewskiej) wiążące się z omawianymi wydarzeniami ma znaczenie bardziej ogólne aniżeli wynikałoby to z omówienia popularnonaukowego. Natomiast esej jest bardzo rzadko uprawianym przez pracowników uniwersyteckich, a nawet zaniedbywanym rodzajem popularyzacji. Dlatego esej J. Baszkiewicza *Młodość uniwersytetu* zasługuje tu na uwagę.

II. ZESPÓŁ KATEDR PRAWA CYWILNEGO

Katedra Prawa Cywilnego. Badania zespołu pracowników dotyczyły zobowiązań, a szczególnie odpowiedzialności cywilnej. J. Dąbrowa w monografii *Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej* wykazała m. in. narastanie dążenia do obiektywizacji i różnicowania się miernika właściwej staranności w stwierdzeniu winy. Inaczej określonym problemem odpowiedzialności jest przedmiot monografii J. Kosika *Zasady odpowiedzialności państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów*. Wyniki dalszych badań tego tematu zawarł autor ten w studium o przedmiotowym zakresie odpowiedzialności skarbu państwa za szkody na podstawie art. 418 kodeksu cywilnego oraz w kilku innych pokrewnych tematycznie artykułach. Odpowiedzialność deliktową (obok kilku artykułów J. Dąbrowy i K. Górnicza) omówił zespół (A. Stelmachowski, R. Chalimoniuk, J. Nadler, W. Pańko), opracowując wyniki badań akt sądowych w sprawach o odszkodowanie z tytułu nieszczęśliwych wypadków. Szeroko pojętej odpowiedzialności cywilnej dotyczy także monografia A. Kleina *Ustawowe prawo odstąpienia od umowy wzajemnej*.

Inne zagadnienie z zakresu zobowiązań podjął K. Gandor, który ogłosił kilka artykułów oraz monografię *Sprzedaż na raty*. Problem zobowiązań do świadczeń pieniężnych jest przedmiotem obszernego studium A. Stelmachowskiego *Nominalizm pieniężny a waloryzacja*. Bardziej ogólny problem struktury stosunków cywilno-prawnych podjął A. Klein w monografii *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego*. Praca ta dotyczy również i klasyfikacji czynności prawnych, a więc należy zarazem do drugiego kierunku prowadzonych przez Katedrę badań.

Kierunek ten, to niektóre zagadnienia części ogólnej prawa cywilnego. Wyniki badań nad problematyką czynności prawnych i rodzajów ich bezskuteczności zawarł K. Gandor w studium *Konwersja nieważnych czynności prawnych* oraz w kilku artykułach. Rozważania o klauzulach generalnych w prawie cywilnym i w stosunkach między jednostkami gospodarki społecznej ujął w kilku artykułach A. Stelmachowski oraz W. Pańko. Nadto kilka mniejszych studiów poświęcił A. Stelmachowski prawotwórczej roli sądów, komisji arbitrażowych oraz innym zagadnieniom dotyczącym obrotu społecznego. Rozważania o tych problemach oraz o tak istotnych podstawowych dla całego prawa cywilnego pojęciach, jak własność i odpowiedzialność cywilna, są przedmiotem pracy A. Stelmachowskiego *Wstęp do teorii prawa cywilnego*. Prócz tego zajmowano się problematyką osoby prawnej.

J. Kosik ogłosił kilka mniejszych studiów i monografię: *Zdolność państwowych osób prawnych w zakresie prawa cywilnego*. J. Selwa przedstawił w artykule część wyników badań nad odpowiedzialnością członków spółdzielni za jej zobowiązania. Inny punkt widzenia co do przydatności konstrukcji osoby prawnej we współczesnym prawie zajął w artykule A. Stelmachowski. Częściowe wyniki badań problematyki przedstawicielstwa ogłosił J. Wyrwisz. Pogranicznego problemu prawa cywilnego materialnego i procesowego — domniemań dotyczy monografia J. Dąbrowy *Znaczenie domniemań prawnych w polskim procesie cywilnym*.

Ważne miejsce w badaniach Katedry zajmuje trzeci kierunek — prawo rodzinne. Miejscu prawa rodzinnego w systemie polskiego poświęcił S. Kaleta kilka artykułów oraz studium *Instytucja rodziny we współczesnym społeczeństwie i państwie*. Zagadnieniami przysposobienia oraz rodziny zastępczej zajmował się A. Stelmachowski, publikując między innymi część komentarza do kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

O pewnych zagadnieniach prawa rolnego pisali J. Selwa (w tym część większej pracy o kółkach rolniczych) oraz A. Stelmachowski (także w zagranicznych czasopismach i obcojęzycznych wydawnictwach polskich). Na zlecenie Komitetu Badań Regionów Uprzemysławianych PAN prowadzono badania mające na celu wykazanie wpływu uprzemysławiania okręgu legnicko-głogowskiego na ustrój rolny i stosunki własnościowe na tym obszarze. Wyniki tych badań zostały opublikowane w kilku artykułach opracowanych zespołowo (R. Chalimoniuk, J. Nadler, W. Pańko, J. Selwa i A. Stelmachowski).

Katedra Postępowania Cywilnego. Prace Komisji Kodyfikacyjnej zmierzające do przygotowania nowego kodeksu postępowania cywilnego, uchwalenie i wprowadzenie tego kodeksu w życie wywołało dyskusje w prawniczych pismach fachowych. W dyskusję tę włączyli się pracownicy Katedry w artykułach o przerwie przedawnienia przez wniesienie pozwu w projektach k. c. i k. p. c. (W. Berutowicz), w pracach nad reformą postępowania cywilnego w Niemieckiej Republice Demokratycznej (J. Mokry) oraz w monografii *Natychniastowa wykonalność wyroków w procesie cywilnym PRL* (H. Mądrzak). Był to jeden kierunek prac Katedry. Drugim kierunkiem zainteresowań badawczych było zagadnienie stosunku prawa procesowego do prawa materialnego, a zwłaszcza zagadnienie pojęcia i charakteru czynności procesowych i ich skutków w zakresie prawa procesowego i materialnego. Ten przedmiot podjął w swej ostatniej pracy K. Stefko *Wadliwe akty sądu w postępowaniu cywilnym*. Monografia W. Berutowicza *Znaczenie prawne sądowego dochodzenia roszczeń* jest odpowiedzią na pytanie, czy czynności zmierzające do sądowego dochodzenia roszczeń są zawsze czynnościami procesowymi i czy ich skutek materialno-prawny jest uzależniony od skuteczności procesowej. W kręgu tego samego kierunku mieści się monografia *Uznanie w polskim procesie cywilnym* (J. Mokry).

Cechą charakterystyczną badań naukowych pracowników Katedry jest związane zagadnień teoretycznych z praktyką sądową, czego bezpośrednim dowodem są liczne glosy oraz studia, których celem jest wyjaśnienie postanowień k. p. c.

Katedra Prawa Pracy była „najmłodsza” (1966) Katedrą Wydziału; przedtem badania naukowe z dziedziny prawa pracy prowadzono w ramach Katedry Prawa Cywilnego. W tym czasie J. Jończyk opublikował monografię *Spory ze stosunku pracy*, w której zajął się pojęciem sporu, rodzajami sporów oraz, z zagadnień procesowych, zwrócił szczególną uwagę na pozasądowy tryb rozstrzygania sporów.

W Katedrze podjęto jeden problem badawczy: odpowiedzialność w prawie pracy. W studium *Ograniczona odpowiedzialność odszkodowawcza pracownika* J. Jończyk wysunął, na podstawie zbadania ustawodawstwa niektórych państw socjalistycznych, szczegółowe propozycje odrębnego uregulowania odpowiedzialności pracownika. Przedmiotem oddanej do druku monografii W. Sanetry *Ryzyko osobowe zakładu pracy* jest zagadnienie rozłożenia ciężaru szkód wynikłych z działalności pracowników między nich i zakład pracy. Prócz tego podjęto badania na następujące tematy: elementy odpowiedzialności w systemie premiowym (H. Szurgacz), środki prawne służące dyscyplinie pracy (T. Żyliński), świadczenia wyrównawcze w razie wypadków przy pracy (H. Szvajcak). Te badania szczegółowo będą wykorzystane do syntetycznego opracowania całości problemu odpowiedzialności w prawie pracy.

Głównego kierunku badań nie obejmuje ukończona już monografia H. Szurgacza *Przymusowe zatrudnienie Polaków przez hitlerowskiego okupanta*. Autor doszedł do wniosku, że okupacyjne władze hitlerowskie pod pozorem zatrudnienia polskich robotników dążyły do ich eksterminacji. Również nie mieści się w głównym kierunku badań studium J. Jończyka *Sytuacja prawna pracownika podejmującego pracę nad projektem wynalazczym* (oddane do druku). Autor rozważa wpływ przepisów prawa pracy na stosowanie prawa wynalazczego.

III. ZESPÓŁ KATEDR NAUK KRYMINOLOGICZNYCH

Katedra Prawa Karnego. Od samego początku istnienia Katedry przyjęto jako założenie badanie przepisów prawa karnego nie tylko z punktu widzenia egzegezy tekstów normatywnych, ale ich funkcji w życiu społecznym oraz badanie zjawisk przestępczości w konkretnej rzeczywistości społecznej. Cechą charakterystyczną tych założeń jest oparcie się na analizie akt sądowych, na ankietach i materiale statystycznym, na wywiadach oraz obserwacji środowiska przestępczego. Założenia te zostały konsekwentnie stosowane, zależnie od przedmiotu badań, w pracy wszystkich pracowników Katedry. *Prawo karne. Część ogólna* W. Świdy jest nie tylko podręcznikiem uniwersyteckim, w którym wyjaśnione są przepisy prawa materialnego, tworzącą część ogólną kodeksu karnego, ale dziełem naukowym, w którym omówione są problemy teoretyczne, jak charakter klasowy tego prawa, społeczne podłoże przestępstw i funkcja przepisów prawa karnego w życiu społecznym i praktyce. Natomiast monografia W. Świdy *Wpływ zmiany ustroju na przestępczość* wykazuje współzależność przestępczości i ustroju społeczno-politycznego na podstawie analizy kaliskich akt sądowych.

Te same założenia metodyczne stosował T. Kaczmarek w badaniach material-

nego elementu przestępstwa w monografii *Spoleczne niebezpieczeństwo czynu i jego bezprawność*; w studium *Materialna istota przestępstwa i jego ustawowe znamiona* kontynuuje on badania społecznego niebezpieczeństwa czynu. Podobnie O. Górniok w monografii *Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu jako podstawa art. 49 k. p. k.* bada funkcję tego pojęcia w orzecznictwie sądów. W monografiach tych za podstawę wniosków służą autorom, stosownie do przedmiotu badań, albo akta sądowe, albo odpowiedzi na ankietę rozesłaną do sędziów. Tę samą metodę stosował w studium o paserstwie oraz w monografii *Platna protekcja* O. Chybiński, O. Górniok w ukończonej monografii o przestępstwach przeciwko działalności instytucji państwowych i organizacji społecznych oraz Z. Siwik w podjętych badaniach o przestępstwie uporczywego uchylania się od obowiązku alimentacyjnego.

Badania dotyczące sposobu wykonywania kary pozbawienia wolności, a głównie jej funkcji wychowawczych w stosunku do młodocianych przestępców, były przedmiotem eksperymentu zastosowanego w zakładzie karnym w Szczypiornie, a prowadzonego przez wrocławską Katedrę wspólnie z Katedrą Pedagogiki Ogólnej Uniwersytetu Warszawskiego. Wyniki eksperymentu zrelacjonowali H. Świdówna i W. Świda w publikacji *Młodociani przestępcy w więzieniu*.

Zainteresowania badawcze skupiły się również na problematyce skuteczności kary jako jednego ze środków zwalczania przestępstwa, a szczególnie powrotu do przestępstwa (recydywa). Ukazały się artykuły Świdy o walce z recydywą i wielokrotnej recydywie w Polsce, o koncepcji recydywy i jej rzeczywistości. Te poglądy oraz udział W. Świdy w pracach komisji kodyfikacyjnej wpłynęły na sformułowanie przepisów dotyczących powrotu do przestępstwa w nowym kodeksie karnym.

Z biegiem lat rozwinęły się w Katedrze badania kryminalistyczne. Główne zainteresowania W. Gutekunsta koncentrowały się na zastosowaniu metod naukowych do ujawnienia przestępstwa i wykrywania ich sprawców. W studium *Tworzenie wersji zdarzenia* wskazuje on właściwe metody ustalania zarówno czynu, jak i jego sprawcy na podstawie akt karnych i krytycznie ocenia metody stosowane w konkretnych wypadkach. Artykuły W. Gutekunsta o programowaniu przesłuchania, taktyce przesłuchania nieletnich, oględzinach miejsca przestępstwa, badaniu anonimów — to szczegółowe zagadnienia badań kryminalistycznych, które doprowadziły do powstania podręcznika kryminalistyki. Natomiast Z. Bożyczko zajął się problemami zarówno kryminalistycznymi, jak kryminologicznymi. Obok artykułów na czoło wysuwają się dwie monografie: *Kradzież kieszonkowa i jej sprawca* oraz druga, o podobnym tytule, *Kradzież z włamaniem i jej sprawca*. Monografie te łączy zastosowanie podobnej metody badania środowiska przestępczego, bezpośrednie poznanie przestępców, wywiady z nimi, obserwacja uczestnicząca, co w sumie jest badaniem ściśle empirycznym. Wymagało to własnej metody opartej na bezpośrednim doświadczeniu, którą Z. Bożyczko zastosował po raz pierwszy w polskiej kryminologii. Nie ograniczył się on jednak tylko do takich badań empirycznych, ale podjął np. próbę zdefiniowania pojęcia włamania w prawie karnym materialnym.

Katedra Postępowania Karnego. Głównym przedmiotem badań Katedry było zrazu postępowanie w trybach szczególnych.

Całość problematyki, dotyczącej trybów szczególnych postępowania karnego przed sądem powszechnym, opracowali wszyscy członkowie Katedry (M. Lipczyńska-Koperowa, Z. Kegel, A. Kordik, A. Tenerowicz). Głównym celem tej pracy było przedstawienie odrębnych cech wszystkich rodzajów tego postępowania oraz sprecyzowanie pojęć prawnych, właściwych dla danego trybu. To, jedyne w piśmiennictwie polskim, opracowanie jest syntezą, a zarazem analizą wszystkich problemów dotyczących trybów szczególnych (praca przygotowana do druku). W studium *Problemy postępowania doraźnego* M. Lipczyńska-Koperowa ustala odrębności tego postępowania odnośnie do prawa oskarżonego do obrony oraz warunków uzasadniających prowadzenie w tym trybie procesu. Trybem postępowania przyspieszonego i uproszczonego zajmował się A. Kordik (teza doktorska dwukrotnie nagradzana, nie ogłoszona drukiem).

Dowody w procesie karnym to drugie pole zainteresowań badawczych. Rozprawa *Zdanie pytajne w praktyce procesu karnego* M. Lipczyńskiej-Koperowej dotyczy głównie problemu istotnego w postępowaniu dowodowym, jakim jest formułowanie pytań zmierzających do prawidłowego wyświetlenia i rozstrzygnięcia sprawy. Głównym przedmiotem wcześniejszej monografii M. Lipczyńskiej-Koperowej *Alternatywa w prawie i procesie karnym* jest przedstawienie dopuszczalnych alternatyw w ustaleniach sądowych w zakresie materialnego i procesowego prawa karnego. W tych dwu rozprawach podstawową rolę odgrywają rozważania z zakresu logiki; studium *Znaczenie i funkcje zasady in dubio pro reo* w procesie karnym zmierza zaś do wyjaśnienia jej zasady w praktyce sądowej. Zasada ta została wcielona po raz pierwszy do nowego kodeksu postępowania karnego. Szczegółowemu zagadnieniu „dowód z dokumentu” poświęcił Z. Kegel artykuły oraz rozprawę *Dowód z ekspertyzy dokumentów sporządzonych piśmem ręcznym w polskim procesie karnym* (w druku), w której doszedł do wniosku, że mimo, iż dowód ten często jest stosowany w praktyce, to jednak tylko w konkretnych wypadkach pozwala na wnioski kategoryczne. Z. Świda-Łagiewska podjęła badania nad zagadnieniem postępowania wykonawczego. Częściowe wyniki tych badań zostały ogłoszone w artykule *Zasady procesowe w stadium wykonania kary*.

Katedra Prawa i Polityki Penitencjarnej powstała dopiero w latach sześćdziesiątych. Zainteresowanie problemami penitencjarnymi rozwijało się jednak już wcześniej w Katedrze Prawa Karnego, a od 1962 r. w Zakładzie Prawa i Polityki Penitencjarnej.

Przedmiotem prac badawczych było tu warunkowe zawieszenie kary pozbawienia wolności oraz warunkowe zwolnienie. W artykule o dozorze ochronnym nad skazanym z warunkowym zawieszeniem kary S. Walczak podjął problem w praktyce bardzo rzadko stosowanego przepisu prawnego. Dozór ochronny był przedmiotem obrad II Kongresu ONZ, poświęconego zapobieganiu przestępczości i postępowaniu z więźniami; te zagadnienia omawia S. Walczak w artykule o penitencjarnych i eko-

nomicznych aspektach pracy więźniów. Warunkowe zwolnienie w praktyce i w projektach kodyfikacji — to zagadnienia, które wiążą się z pracami przygotowującymi zmianę ustawodawstwa karnego, podobnie jak rozważania o właściwym udziale więziennictwa w realizacji idei wychowawczych warunkowego zwolnienia (artykuły S. Walczaka i J. Wąsika). W monografii o karze dożywotniego więzienia w Polsce J. Wąsik ustalił, na podstawie badania akt sądowych i więziennych, że stosunkowo często skazani na bezterminowe więzienie są warunkowo zwalniani.

Prócz tego zainteresowania badawcze objęły pewne opinie z przeszłości o sprawach więziennictwa: studium o poglądach J. U. Niemcewicza na prawo karne i wykonane kary S. Walczaka, który opublikował i opatrzył wstępem J. U. Niemcewicza *Memoriał o nowym systemie więzień ustanowionych w Stanach Zjednoczonych Ameryki*. Memoriał ten po raz pierwszy w polskim piśmiennictwie porusza sprawy nowoczesnego już sposobu wykonywania kary więzienia. Tu należy wymienić badania podjęte przez W. Szkotnickiego o rozwoju samorządu więźniów.

IV. ZESPÓŁ KATEDR NAUK PRAWNO-PAŃSTWOWYCH

Katedra Prawa Państwowego. Badania systemu przedstawicielskiego w państwach współczesnych, a przede wszystkim w państwach socjalistycznych, były przedmiotem, na którym skupiła się uwaga zespołu. Zagadnienia prawne systemu wyborczego PRL oraz praktyki wyborów do rad narodowych — to jeden z nurtów tych badań. System polskiego prawa wyborczego został po raz pierwszy opracowany w całości w polskim piśmiennictwie w monografii A. Patrzałka *Instytucje prawa wyborczego PRL*. Autor dąży do ustalenia głównych pojęć prawa wyborczego do sejmu i rad narodowych. Bada szczegółowo organizację i wszystkie stadia trybu wyborów, ustalając znaczenie pojęć z tym związanych. Z prawem wyborczym wiąże się problem praktyki wyborów do rad narodowych i zmian w ich składzie, omawiany w studium A. Patrzałka *Zmiany w składzie rad narodowych II i III kadencji*. Drugim nurtem były zagadnienia prawotwórczej działalności parlamentarnej i pozaparlamentarnej. Rozwojowi i wzajemnemu stosunkowi funkcji prawotwórczej parlamentu i innych organów państwa, drogą wydawania dekretów z mocą ustawy, poświęcone jest studium K. Działochy *Dekret z mocą ustawy w państwie burżuazyjnym*. Dalsze badania dotyczyły tego samego przedmiotu w państwach socjalistycznych, a wyniki ogłoszono w artykułach, które poprzedziły opublikowanie monografii *O instytucji dekretu z mocą ustawy i jej stosunku do zasady wyłączności ustawodawczej parlamentów w prawie europejskich państw socjalistycznych*.

Innym problemem, a mianowicie funkcjonowaniem rad narodowych, zajął się J. Wołoch w monografii *Właściwości stałych komisji rad narodowych w dziedzinie kontroli*. A. Seniuta i J. Sommer opublikowali studium o kolegialności w działaniu prezydium rad narodowych stopnia powiatowego, A. Patrzałek i A. Seniuta ogłosili zaś artykuł o nadrzędności rady narodowej w stosunku do prezydium.

Warunki obrad parlamentów w przeszłości i współcześnie są przedmiotem rozprawy A. Mycielskiego *Z zagadnień techniki parlamentarnej*. Jest to ujęcie problemu „przestrzeni i czasu”: miejsce, rozmiar i urządzenie sali obrad różnych parlamentów ma wpływ na tok obrad, ale może decydować także o jego uchwałach. Pod obnie też i „ramy czasowe”, czyli te postanowienia regulaminów, które określają np. kolejność i priorytet omawiania zagadnień lub przemówień, wpływają często na działalność ustawodawczą. Są to zagadnienia po raz pierwszy w ten sposób poruszane w polskim piśmiennictwie. Prócz tego A. Mycielski przygotował do druku inne studium, *Telewizja w służbie polityki w państwach kapitalistycznych*, które traktuje o wpływie tego środka masowego przekazu na układ sił politycznych w państwach burżuazyjnych.

Katedra Teorii Państwa i Prawa. Badanie struktury państwa socjalistycznego jest przedmiotem studium monograficznego W. Zamkowskiego *Jedność i podział władzy państwowej*. Klasycznej koncepcji podziału władzy autor przeciwstawia zasadę jedności władzy w państwie socjalistycznym, przy istniejącym podziale kompetencji pracy organów państwa. W. Zamkowski rozważa w artykule problem systemu demokracji socjalistycznej, pojęcie i termin władzy państwowej oraz pojęcie dyktatury. Szczegółowym problemem struktury państwa socjalistycznego jest studium o kolegalności działania prezydium rady narodowej (J. Sommer) oraz artykuł o społeczno-prawnym charakterze mandatu przedstawicielskiego (W. Zabielski).

Drugim kręgiem zainteresowań jest teoria źródeł i systemu prawa socjalistycznego. W monografii *Działalność prawotwórcza Rady Ministrów PRL w świetle założeń ustrojowych i praktyki* J. Sommer bada podstawy tej działalności, systematyzuje akty normatywne pochodzące od Rady Ministrów z punktu widzenia teorii źródeł i założeń ustrojowych państwa. Monografia H. Rota *Akty normatywne rad narodowych i ich prezydiów* obejmuje procedurę tworzenia tych aktów, systematykę oraz podstawy prawne ich wydawania. Kontynuacją badań aktów normatywnych rad narodowych są dalsze prace H. Rota; opublikował on również artykuły dotyczące teorii systemu prawa socjalistycznego, a jego studium *Rola kodyfikacji w systemie prawnym PRL* (oddane do druku) było przedmiotem dyskusji na zjeździe teoretyków państwa i prawa (wrzesień 1969). Do tej samej grupy należy rozprawa S. Kaźmierczyka *Umowa międzynarodowa jako źródło prawa wewnętrznego*; przedmiotem tej rozprawy jest ważny i teoretycznie, i praktycznie problem przeniesienia zobowiązań traktatowych do prawa wewnętrznego.

Trzecią grupę zainteresowań badawczych, zapoczątkowanych w ostatnich kilku latach, stanowią rozważania H. Rota o warunkach zastosowania badań cybernetycznych w dziedzinie prawa. Jest to nowa dziedzina z zakresu metodologii nauk prawnych.

Katedra Prawa Administracyjnego. Praca naukowa Katedry koncentrowała się na badaniach podstawowych pojęć prawa administracyjnego, na ich współczesnej koncepcjach i zastosowaniach. Badania te prowadzone były na gruncie socja-

listycznego prawa administracyjnego PRL, z wydatnym udziałem elementu porównawczego i historycznego. Ze względu na ich przedmiot, prace badawcze Katedry można podzielić według kilka wyraźnie zarysowujących się kierunków.

Pierwsza grupa to prace, które *ex professo* zajmują się podstawowymi pojęciami prawa administracyjnego i jego doktryną. Temat ten uprawiany był zarówno teoretycznie (konstrukcja i rewizja pojęć), jak i porównawczo. Przedmiotem tych badań jest więc rewizja dotychczasowych i konstrukcja nowych pojęć prawa administracyjnego (np. prace F. Longchamps o pojęciu stosunku prawnego w prawie administracyjnym) oraz problemy metodologiczne (np. studium F. Longchamps o używaniu pojęć w nauce prawa).

Porównawcze badania doktryny prawa administracyjnego rozwinął w ostatnich latach F. Longchamps (studia o publicznych prawach podmiotowych) w monografii *Współczesne kierunki prawa administracyjnego na zachodzie Europy* oraz w napisanym na kilka tygodni przed śmiercią artykule *Z badań porównawczych w dziedzinie prawa (refleksja metodologiczna)*.

Drugi kierunek stanowią badania współczesnych instytucji i teorii postępowania administracyjnego. Reprezentują je monografie J. Jendroński *Zagadnienia prawne wykonania aktu administracyjnego* oraz *Sytuacja prawna strony w kodyfikacjach państw socjalistycznych*, nadto rozprawa J. Langa o strukturze prawnej skargi w prawie administracyjnym.

Trzeci kierunek obejmuje badania zjawisk nowych, właściwych administracji socjalistycznej. Wyodrębniają się tu dwa nurty: podejmowanie problemów prawnych, wynikających z nowych zadań administracji publicznej w państwie socjalistycznym, oraz problemy prawne kierowania socjalistyczną gospodarką państwową. Głównym celem tych badań jest konceptualizacja nowych instytucji prawnych. Tu należy wymienić studium o organizacji prawnej administracji socjalistycznej T. Bigi, J. Jendroński, J. Wołocha *Pozycja ustrojowa komisji rad narodowych* oraz pracę T. Bigi o nadzorze w systemie rad narodowych. O nowych formach działania administracji traktują monografie: T. Kuta *Pojęcie działań niewładczych w administracji* oraz A. Chełmoński *L'acte administratif dans le réseau étatique de l'économie nationale*, zaś o organizacji prawnej zadań administracji rozprawa T. Kuty *Aspekty prawne działań administracji publicznej w organizowaniu usług*. Natomiast sytuację jednostki wobec współczesnej administracji omawiają prace E. Kozłowskiej i J. Bocia, a sytuację prawną jednostek gospodarki państwowej praca A. Chełmońskiego *Przedsiębiorstwo państwowe wobec organów zwierzchnich*.

Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego. Główne kierunki badań dotyczyły przeszłości prawa i nauki prawa międzynarodowego w Polsce oraz pewnych problemów prawa współcześnie obowiązującego.

Przeszłość polskiej nauki prawa narodów była przedmiotem dłuższych badań, które zakończyły się trzema monografiami: *Nauczanie prawa narodów w szkołach polskich wieku Oświecenia* J. Kolasy, *Poglądy na prawo narodów w Polsce czasów Oś-*

wiecznia S. Huberta oraz *Nauka prawa narodów w Ateneum Gdańskim* K. Kocota. Ostatnia monografia traktuje o uprawianiu nauki prawa narodów przez gdańszczan w znacznie dawniejszym okresie niż Oświecenie. Jest to wyjątkowe studium w piśmiennictwie powszechnym, gdyż żaden inny ośrodek naukowy w Europie nie doczekał się podobnej monografii. W tych trzech studiach monograficznych zostały zbadane w całości, z różnych punktów widzenia, polskie poglądy na doktrynę prawa międzynarodowego i jej znaczenie polityczne i społeczne w drugiej połowie XVIII w.

Badania współczesnego prawa międzynarodowego koncentrowały się na trzech szczegółowych zagadnieniach. Jednym z nich były źródła prawa międzynarodowego. K. Wolfke w monografii *Custom in Present International Law* stawia sobie pytanie, jaką rolę odgrywają zasady prawa zwyczajowego wobec silnego rozwoju „kodyfikacji” różnych działów prawa międzynarodowego. Autor dochodzi do wniosku, że obecnie w stosunkach międzynarodowych prawo zwyczajowe nadal odgrywa ważną, lecz inną rolę aniżeli w przeszłości, zważywszy traktaty „kodyfikujące” zasady, które dotąd rozwijały się jako prawo zwyczajowe. W monografii *Rules of Procedure of the United Nations General Assembly* J. Kolasa dąży do ustalenia charakteru prawnego norm proceduralnych, tworzonych przez organy organizacji międzynarodowych. Normy te, wiążące państwa członkowskie, nazywa „prawem uchwalanym”, którego miejsce znajduje obok prawa stanowionego (traktatowego) i ustalanego (zwyczajowego), w systemie źródeł prawa międzynarodowego. Zagadnienia poruszone w tej monografii przez J. Kolasę należą zarazem do tych problemów współczesnego prawa międzynarodowego, których przedmiotem jest działalność organizacji międzynarodowych. Badania te podjęli przed kilku laty: K. Kocot, którego zainteresowania dotyczą ogólnych ustaleń teoretycznych, nazwanych „prawem organizacji międzynarodowych”, B. Paździor ogłaszając wyniki swych badań w studium *Europejskie Biuro Narodów Zjednoczonych w Genewie* i J. Śładkowski zajmując się jedną z form udzielania pomocy krajom rozwijającym się przez ONZ i organizacje wyspecjalizowane (pomoc techniczna).

Pokojowe sposoby załatwiania sporów międzynarodowych to trzeci nurt zainteresowań. Należy tu monografia K. Kocota *Rokowania dyplomatyczne*. Autor dąży do usystematyzowania problemów teoretycznych i ustalenia form rokowań, powszechnie przyjętych w negocjacjach między państwami.

W Katedrze Prawa Finansowego praca badawcza skupiła się na trzech głównych problemach: prawo daninowe, prawo budżetowe oraz sankcje finansowe. Indywidualne prace badawcze mieściły się przede wszystkim w obrębie zagadnień prawa daninowego. W tej grupie rozprawa L. Adama *Podatki i opłaty w kapitalizmie* jest studium traktującym o problemach systemu podatkowego w państwach kapitalistycznych. Autor dąży do ustalenia teorii opłat jako odrębnej daniny, czym nie zajmowano się bliżej w polskim piśmiennictwie. Progresja podatkowa, z punktu widzenia techniki taryfowej, była przedmiotem zainteresowań K. Jandy-Jendrośka

w studium o zagadnieniach techniki podatkowej oraz w artykule o minimum egzystencji w prawie podatkowym. Monografia *Progresja w prawie podatkowym* traktuje przede wszystkim o wykorzystaniu progresji jako instrumentu polityki finansowej państwa. Ustalenia teoretyczne wpływu elementów prawnych progresji na jej wysokość konfrontowane są z uregulowaniem prawnym progresji w polskich podatkach dochodowych. Do tej grupy badań należy także zagadnienie procedury podatkowej i to zarówno ustalenia podstawy wymiaru podatków (R. Mastalski), jak i egzekucji administracyjnej świadczeń pieniężnych, zwłaszcza wobec przedsiębiorstw państwowych (K. Jandy-Jendrośka).

Prawo budżetowe było tematem pracy zbiorowej (L. Adam, K. Jandy-Jendrośka, M. Mazurkiewicz i J. Kaleta z WSE), wykonanej wspólnie z praktykami (1963) na zlecenie Ministra Finansów, o przedmiocie oceny prawa budżetowego w zakresie budżetów terenowych. Celem tego opracowania było sformułowanie wniosków dotyczących kierunków przyszłej reformy, przydatnych dla opracowania projektu nowego prawa budżetowego. Z tym łączy się publikacja L. Adama, w której autor motywuje tezę o względnej samodzielności finansowej rad narodowych.

Trzecia grupa badań to sankcje finansowe: odpowiedzialność za naruszenie dyscypliny budżetowej i odpowiedzialności za przestępstwa karno-skarbowe. Badania te podjął M. Mazurkiewicz w obszernym studium monograficznym *Odpowiedzialność finansowa za naruszenie dyscypliny budżetowej*. Jest to problem tylko fragmentarycznie omówiony przez teoretyków.

Ogólnym problemom prawa finansowego poświęcone jest studium L. Adama o pojęciu finansów socjalistycznych i jego elementach składowych (ogłoszone w wydaniu zbiorowym *Istota i funkcje finansów socjalistycznych*). Wynikiem rozważań jest teza, że finanse socjalistyczne są kategorią ekonomiczno-prawną, a nie tylko ekonomiczną.

Badania nowego zagadnienia podjęto w związku z konferencją naukową, poświęconą problemom wynalazczości pracowniczej, która odbyła się na Wydziale. M. Mazurkiewicz przygotował referat *Finansowanie wynalazczości pracowniczej*, który został opublikowany. Z konferencją wiąże się artykuł o finansowaniu postępu technicznego (B. Jakubczak):

V. KATEDRY NIE OBJĘTE ZESPOŁAMI

Katedra Ekonomii Politycznej. W 1961 r. ukazało się pośmiertnie studium W. Styśia *Nouveau schéma interpretatif au tableau économique de François Quesnay*. Jest to nowa interpretacja „tablicy ekonomicznej”, a więc istoty teorii fizjokratycznej dochodu społecznego. Interpretacja ta jest bardziej przejrzysta aniżeli model samego Quesnaya, dzięki czemu ułatwia uchwycenie istoty tej słynnej teorii.

Dziedzina doktryn ekonomicznych była przedmiotem studiów o teoriach wartości i ceny: J. S. Milla (T. Afeltowicz) i N. W. Seniora (W. Samecki), teorii ceny monopolistycznej A. A. Cournot (R. Sorgenstein) oraz teorii wartości i realizacji

T. R. Malthusa (W. Trznadel). Studia te dążą do rewizji utartych opinii o podstawowych pojęciach ekonomicznych tych pisarzy.

Życie ekonomiczne na Dolnym Śląsku od połowy XVIII do początków XX w. jest przedmiotem monografii *Studia nad historią banków śląskich* T. Afeltowicza, który dochodzi do wniosku, że walka na Dolnym Śląsku pomiędzy kapitałem bankowym i kapitałem przemysłowym doprowadziła do powstania kapitału finansowego. Studium historyczno-gospodarczym jest monografia W. Trznadla *Huta szkła kryształowego „Julia” w Szklarskiej Porębie w latach 1841-1945*. Autor badał rozwój tej huty od powstania, jako przedsiębiorstwa latyfundijskiego w dobrach Schaffgotschów, do zupełnej zmiany stosunków społeczno-gospodarczych w 1945 r., kiedy stała się przedsiębiorstwem socjalistycznym.

Inny nurt zainteresowań badawczych pracowników Katedry podjęli W. Samecki i R. Sorgenstein. W. Samecki opublikował monografię z zakresu nie tylko teorii ekonomii, ale i praktyki *Ryzyko i niepewność w działalności przedsiębiorstwa przemysłowego*. Punktem wyjścia autora były ustalone w teorii pojęcia: ryzyka i niepewności, a przedmiotem badań działalność przedsiębiorstw przemysłu lekkiego i handlu na podstawie danych statystycznych i obrotu gospodarczego tych przedsiębiorstw. R. Sorgensteina *Okres eksploatacji zespołów górniczo-energetycznych* to praca z dziedziny teorii i praktyki wzrostu gospodarczego. Autor, na podstawie parametrów techniczno-ekonomicznych, dochodzi do ustalenia optymalnego okresu eksploatacji elektrowni pracujących na węglu brunatnym.

Katedra Statystyki. Uwaga pracowników Katedry koncentrowała się na problematyce badań operacyjnych oraz statystyki matematycznej i ekonomicznej.

Problem badań operacyjnych był, w chwili podjęcia go przez pracowników Katedry, problemem zupełnie nowym, prawie nie rozwijanym w krajowych pracowniach naukowych. Wyniki badań z tej dziedziny ogłoszone w wielu studiach J. Łukaszewicza (np. *Zamieczanie ob odnoj o tieoriiem Chinczyna i tieorii słuczajnych potokow* albo *Teoria kolejek, czyli obsługi masowej*) oraz J. Kucharczyka (*Obliczanie rezerwy systemu energetycznego*) były, obok innych, referowane na krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych w USA, NRD i CSRS.

Zastosowania metod statystyki matematycznej obejmowały zagadnienia przyrodnicze i techniczne. Z przyrodniczych wymienić należy: J. Łukaszewicza badania nad jednojajowością czworaczków i J. Kucharczyka badania zakażeń pooperacyjnych oraz taksonomii psów i wilków. Ocena zawartości niektórych pierwiastków w rudach żelaza była tematem serii publikacji J. Kucharczyka z zakresu zastosowań matematycznych.

Metodą statystyki matematycznej objęto badania zjawisk demograficznych na Dolnym Śląsku. Tu należy wymienić studium S. Bronszejna *Wpływ uprzemysłowienia powiatu na kształtowanie się zjawisk demograficznych na przykładzie pow. Lubinia i Zgorzelca* i drugie studium, dotyczące wpływu uprzemysłowienia na przebieg zjawisk demograficznych w województwie wrocławskim, a także monografię o stosunkach demograficznych ludności żydowskiej w Polsce w okresie międzywojennym.

Doktoraty i habilitacje w latach 1945-1969 przedstawia tabela VI.

Tabela VI

Katedry	1945 - 1951		1952 - 1958		1959 - 1964		1965 - 1969		Razem	
	dr	hab.	dr	hab.	dr	hab.	dr	hab.	dr	hab.
Historii Państwa i Prawa Polskiego	6	1			6	2	1	2	13	5
Historii Powszechnej Państwa i Prawa					2				2	
Historii Doktryn Politycznych i Prawnych								1		1
Prawa Cywilnego	3		1*		5	1	4	3	13	4
Postępowania Cywilnego	3		1*		2		2		8	
Prawa Pracy								1		1
Prawa Karnego	3				6	2	4	1	13	3
Postępowania Karnego							5		5	
Prawa i Polityki Penitencjarnej							2		2	
Prawa Administracyjnego	4	1	1*		4	2	5	2	14	5
Prawa Państwowego	3				1			1	4	1
Teorii Państwa i Prawa							1	1	1	1
Prawa Międzynarodowego Publicznego	4		1		1	1	4	1	10	2
Prawa Finansowego	4				5		2	3	11	3
Razem	30	2	4*		32	8	30	16	96	26

Objaśnienie: * — przewód kandydacki.

Doktoraty i habilitacje Katedry Statystyki nie są przeprowadzane na Wydziale Prawa i Administracji.

ROZWÓJ MŁODEJ KADRY NAUKOWEJ

Bezpośrednia odpowiedzialność za rozwój młodej kadry spoczywała na kierowniku katedry, który miał do spełnienia dwa zasadnicze zadania: wdrożenie młodych asystentów w obowiązki dydaktyczne oraz opiekę nad ich rozwojem naukowym.

Duże znaczenie dla rozwijania i przygotowywania do pracy dydaktycznej młodej kadry miały trzy konferencje naukowo-dydaktyczne wszystkich pracowników Wydziału, organizowane przez Radę Wydziału, na których omawiano sprawy: prowadzenia seminariów i prac magisterskich, rolę wykładów i ćwiczeń. Zjazdy katedr jednoimiennych również zajmowały się m. in. zagadnieniami dydaktyki. Aktywny udział młodej kadry w takich konferencjach przyczyniał się do rozwoju poglądów i ulepszenia metody kształcenia studentów. Na konferencjach tych, co podkreślali najmłodsi pracownicy katedr, stwierdzano brak metodycznego przysposabiania początkujących asystentów do prowadzenia tak trudnych i odpowiedzialnych zajęć, jak ćwiczenia ze studentami, często nieco tylko młodszymi od pro-

wadzących te zajęcia. Trudności te wzrastały, gdy asystent miał poruczone ćwiczenia na studiach zaocznych. Pewnym krokiem, zmierzającym do zmiany tego stanu rzeczy, było wprowadzenie asystenckich studiów przygotowawczych, czyli staży.

Na kierownikach katedr spoczywała również piecza i odpowiedzialność za rozwój naukowy młodej kadry. Ani przed wojną, ani później nie istniały ściśle określone ustawowe obowiązki profesora wobec asystentów w tej mierze. W zasadzie profesorowie prowadzili seminaria, konwersatoria naukowe, zebrania katedr, na których omawiano pracę naukową wszystkich pracowników. Szczególną sposobnością do dyskusowania zamierzeń naukowych asystentów stało się wprowadzenie w roku akademickim 1951/52 zasady planowania badań naukowych. Tu było miejsce nie tylko na ustalenie tematu pracy podjętej przez każdego z pracowników, ale i oznaczenie terminu ich zakończenia, w czym brał udział cały zespół pracowników katedry. Sposób kierowania rozwojem młodej kadry zależał jednak od metody stosowanej przez danego profesora.

Należy podkreślić, że dyktowany poczuciem obowiązku obywatelskiego postulat przyspieszenia rozwoju kadry nauczającej w kraju zniszczonym przez wojnę spotkał się na wrocławskim Wydziale Prawa z pełnym zrozumieniem. Profesorowie niemal nazajutrz po objęciu katedr i obowiązków dydaktycznych zajęli się asystentami i ich rozwojem naukowym. Świadczą o tym promocje doktorskie. Najwcześniejsza odbyła się już 1 września 1946 r., co było niewątpliwie rezultatem faktu, że ten wczesny stopień doktora uzyskał dawny asystent Uniwersytetu Lwowskiego. W następnym roku dwaj asystenci otrzymali stopień doktora, w 1949 r. siedmiu itd. W sumie w pierwszych sześciu latach istnienia Wydziału 30 promocji doktorskich można uważać za duży sukces.

Przerwa, w tym dobrze zapowiadającym się na Wydziale rozwoju pracy badawczej młodej kadry, wywołana była (w r. 1951/52) zmianą sposobu uzyskiwania stopni naukowych i wprowadzenia stopnia kandydata nauk. Nowy system nie zdobył popularności (tylko cztery przewody kandydackie na Wydziale w ciągu kilku lat), toteż przywrócenie w 1958 r. doktoratów i habilitacji stało się silnym bodźcem do wzmocnienia badań naukowych pomocniczych pracowników. Już w 1959 r. uchwałą Rady Wydziału wszczęte zostały przewody doktorskie 15 asystentów i adiunktów. Lata następne wykazały, że wszystkie te przewody rychło zakończyły się obroną rozpraw doktorskich i uzyskaniem stopnia doktora.

DOKTORATY

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
1.	Michał M. Kostecki	Prof. T. Bigo	prawo administr.	11 VI 1946
2.	Stanisław Janikowski	Prof. A. Mycielski	prawo państw.	24 V 1947
3.	Jerzy Jodłowski	Prof. K. Stefko	postępowanie cywilne	24 XI 1947
4.	Brunon Zimny	Prof. T. Bigo	prawo administr.	18 XII 1947

Lp. Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
5. Jan Górecki	Prof. J. Gwiazdomorski	prawo cywilne	19 III 1949
6. Karol Cincio	Prof. K. Stefko	postępowanie cywilne	2 IV 1949
7. Tadeusz Bartmański	Prof. A. Mycielski	prawo państwowe	8 IV 1949
8. Kazimierz Kocot	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	16 V 1949
9. Karol Wolfke	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	16 V 1949
10. Jadwiga Browińska	Prof. K. Stefko	postępowanie cywilne	16 V 1949
11. Stanisław Walczak	Prof. A. Mycielski	prawo państwowe	6 IX 1949
12. Włodzimierz Gutekunst	Prof. W. Świda	prawo karne	4 II 1950
13. Olgierd Chybiński	Prof. W. Świda	prawo karne	3 IV 1950
14. Kazimierz Orzechowski	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pols.	26 IV 1950
15. Władysław Pawlak	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	3 V 1950
16. Bronisław Pilawski	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	3 V 1950
17. Andrzej Kiszka	Prof. J. Gwiazdomorski	prawo cywilne	21 IV 1950
18. Halina Kossobudzka-Donathowa	Prof. T. Bigo	prawo administr.	1 VII 1950
19. Jan Jendrośka	Prof. T. Bigo	prawo administr.	1 VII 1950
20. Józef Popkiewicz	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	16 XII 1950
21. Jan Kleczeński	Prof. L. Adam	prawo finansowe	27 I 1951
22. Stefania Orońska	Prof. A. Chełmoński	prawo cywilne	27 I 1951
23. Władysław Dziewulski	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	23 I 1951
24. Anna Maruszczak-Orzechowska	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	6 II 1951
25. Franciszek Ryszka	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	20 III 1951
26. Krystyna Jandy	Doc. L. Adam	prawo finansowe	17 IV 1951
27. Teodor Nagórski	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	6 VI 1951
28. Janusz Chechliński	Doc. L. Adam	praw finansowe	12 VIII 1951
29. Zenon Rajewski	Doc. L. Adam	prawo finansowe	14 XII 1951
30. Stanisław Godlewski	Prof. W. Świda	prawo karne	16 XII 1951
31. Michał Staszaków	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	2 X 1959
32. Tomasz Afeltowicz	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	7 XI 1959
33. Henryk Rot	Prof. F. Longchamps	prawo administr.	27 IV 1960
34. Wanda Z. Świdarska	Doc. L. Adam	prawo finansowe	7 VI 1960
35. Józef Kaleta	Doc. L. Adam	prawo finansowe	29 VI 1960
36. Janina Dąbrowa	Prof. K. Stefko	postępowanie cywilne	29 VI 1960
37. Zbigniew Bożyczko	Prof. W. Świda	prawo karne	2 XI 1960
38. Jan Kolasa	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	7 XII 1960
39. Józef Paliwoda	Prof. T. Bigo	prawo administr.	7 XII 1960
40. Adam Chełmoński	Prof. T. Bigo	prawo administr.	10 XII 1960
41. Jerzy Czupiał	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	16 XII 1960
42. Karol Gandor	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	17 III 1961
43. Alfred Klein	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	28 IV 1961
44. Edward Bertold	Doc. L. Adam	prawo finansowe	9 VI 1961
45. Tadeusz Kuta	Prof. T. Bigo	prawo administr.	9 VI 1961
46. Aleksander Patrzalek	Prof. A. Mycielski	prawo państwowe	24 II 1962
47. Bolesław Paździor	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	16 II 1962
48. Jan Selwa	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	16 III 1962

Lp. Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
49. Janusz Wyrwisz	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	16 III 1962
50. Kazimierz Działocha	Prof. A. Mycielski	prawo państwowe	18 V 1962
51. Lesław Martan	Doc. L. Adam	prawo finansowe	26 VI 1962
52. Franciszek Połomski	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	6 IV 1962
53. Ryszard Zelwiański	Prof. W. Świda	prawo karne	1 IV 1963
54. Andrzej Kordik	Prof. W. Świda	prawo karne	29 IV 1963
55. Henryk Mądrzak	Doc. W. Berutowicz	postępowanie cywilne	25 X 1963
56. Lucjan Czubiński	Prof. W. Świda	prawo karne	13 XII 1963
57. Artur Solarz	Prof. W. Świda	prawo karne	6 III 1964
58. Leszek Barg	Prof. K. Orzechowski	hist. państwa i pr. pol.	5 V 1964
59. Teresa Janasz	Prof. L. Winowski	hist. powszechna państwa i pr.	29 V 1964
60. Kazimierz Golczewski	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	16 VI 1964
61. Tomasz Kaczmarek	Prof. W. Świda	prawo karne	30 VI 1964
62. Marek Mazurkiewicz	Prof. L. Adam	prawo finansowe	18 IX 1964
63. Edmund Klein	Prof. L. Winowski	hist. powsz. państwa i pr.	18 IX 1964
64. Stanisław Kazimierzczyk	Doc. K. Kocot	prawo międzynarod.	21 V 1965
65. Marian Ryba	Prof. S. Walczak	prawo penitencjarne	11 VI 1965
66. Jerzy Sommer	Doc. W. Zamkowski	teoria państwa i prawa	1 VII 1965
67. Józef Wołoch	Prof. F. Longchamps	prawo administr.	5 XI 1965
68. Teodor Szymanowski	Prof. S. Walczak	prawo penitencjarne	10 XII 1965
69. Wojciech Wasiał	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	10 XII 1965
70. Oktawia Górniok	Prof. W. Świda	prawo karne	21 I 1966
71. Tadeusz Michoński	Prof. L. Adam	prawo finansowe	11 III 1966
72. Alfred Konieczny	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	22 IV 1966
73. Jerzy Wilimowski	Prof. F. Longchamps	prawo administr.	22 IV 1966
74. Tadeusz Łukosz	Prof. A. Stelmachowski	prawo cywilne	3 VI 1966
75. Kazimierz Siarkiewicz	Prof. T. Bigo	prawo administr.	4 VI 1966
76. Zygmunt Skopiński	Doc. W. Gutekunst	prawo karne	17 VI 1966
77. Stanisław Wyciszczak	Doc. M. Lipczyńska	postępowanie karne	17 VI 1966
78. Stefan Kaleta	Prof. J. Gwiazdomorski	prawo cywilne	23 VI 1966
79. Adam Basak	Doc. K. Wolfke	prawo międzynarod.	11 XI 1966
80. Józef Jez	Doc. J. Jendrośka	prawo administr.	9 XII 1966
81. Andrzej Tenerowicz	Doc. M. Lipczyńska	postępowanie karne	21 III 1967
82. Zdzisław Kegel	Doc. M. Lipczyńska	postępowanie karne	12 V 1967
83. Józef Mokry	Doc. W. Berutowicz	postępowanie cywilne	7 VII 1967
84. Andrzej Rosienkiewicz	Doc. W. Berutowicz	postępowanie cywilne	24 XI 1967
85. Jan Matiaszek	Doc. W. Gutekunst	prawo karne	15 VI 1968
86. Maria Frankowska	Prof. K. Libera (SGPiS)	prawo międzynarod.	5 VII 1968
87. Jan Boć	Prof. T. Bigo	prawo administr.	6 XII 1968
88. Jerzy Kurcysz	Prof. A. Stelmachowski	prawo cywilne	12 XII 1968
89. Cichosław Jankowski	Prof. W. Gutekunst	prawo karne	28 III 1969
90. Zygmunt Ziemia	Prof. W. Świda	prawo karne	28 III 1969
91. Aleksander Rozwadowski	Doc. M. Lipczyńska	postępowanie karne	18 IV 1969
92. Edward Gomulski	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	13 VI 1969

PRACE KANDYDACKIE

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
1.	Jan Kosik	Prof. A. Chełmoński	prawo cywilne	7 V 1954
2.	Włodzimierz Berutowicz	Prof. K. Stefko	postępowanie cywilne	14 VI 1955
3.	Renata Sonnenfeld	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	15 VII 1955
4.	Ewa Kozłowska	Prof. T. Bigo	prawo administr.	20 X 1955

HABILITACJE

Lp.	Imię i nazwisko	Opiekun	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
1.	Franciszek Longchamps	Prof. T. Bigo	prawo administr.	1948
2.	Alina Wawrzyńczykowa	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	1951
3.	Józef Kokot	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	23 II 1961
4.	Jan Kosik	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	14 IV 1961
5.	Jan Jendrośka	Prof. T. Bigo	prawo administr.	12 V 1961
6.	Karol Wolfke	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	14 XII 1963
7.	Ewa Kozłowska	Prof. T. Bigo	prawo administr.	20 XII 1963
8.	Mikołaj Leonieni	Prof. W. Świda	prawo karne	10 I 1964
9.	Olgięrd Chybiński	Prof. W. Świda	prawo karne	22 V 1964
10.	Karol Jonca	Prof. S. Wysłouch	hist. państwa i pr. pol.	10 VI 1964
11.	Alfred Klein	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	26 III 1965
12.	Jan Jończyk	Prof. J. Fiema	prawo pracy	25 VI 1965
13.	Jan Kolasza	Prof. S. Hubert	prawo międzynarod.	28 X 1965
14.	Karol Gandor	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	17 XII 1965
15.	Adam Chełmoński	Prof. T. Bigo	prawo administr.	10 III 1967
16.	Krzysztyna Jandy-Jendrośka	Prof. L. Adam	prawo finansowe	30 VI 1967
17.	Józef Kaleta	Prof. L. Adam	prawo finansowe	18 V 1967
18.	Janina Dąbrowa	Prof. J. Fiema	prawo cywilne	25 X 1967
19.	Michał Staszaków	Prof. J. Falenciak	hist. doktryn — pr. rzymskie	10 XI 1967
20.	Tadeusz Kuta	Prof. F. Longchamps	prawo administr.	19 III 1968
21.	Zbigniew Bożyczko	Prof. W. Świda	prawo karne	28 III 1968
22.	Kazimierz Działocha	Prof. A. Mycielski	prawo państwowe	12 XII 1968
23.	Henryk Rot	Doc. W. Zamkowski	teoria państwa i prawa	11 IV 1969
24.	Franciszek Połomski	Prof. K. Orzechowski	hist. państwa i pr. pol.	9 V 1969
25.	Alfred Konieczny	Prof. K. Orzechowski	hist. państwa i pr. pol.	4 XII 1969
26.	Lesław Maritan	Prof. L. Adam	prawo finansowe	12 XII 1969

Rzecz oczywista, że duża liczba doktoratów w pierwszym pięcioleciu (32, w tym 22 asystenckie) i 8 habilitacji, również pracowników Wydziału, wskazuje, iż w latach poprzedzających wprowadzenie ustawy z 1958 r. praca badawcza młodych pracowni-

ków nauki, choć niewidoczna na zewnątrz, nie została jednak przerwana, lecz tylko wyniki jej uzyskano z dużym opóźnieniem. W następnych jednak pięciu latach liczba doktorów zmalała, natomiast liczba habilitacji wzrosła. Wszystko to dowodzi, że ostatnie dziesięciolecie było pomyślnym okresem dla rozwoju młodej kadry.

W ostatnich latach Rada Wydziału miała mniej sposobności nadania stopni doktorskich, co wydaje się naturalne wobec dużej liczby pracowników Wydziału, którzy stosunkowo niedawno uzyskali stopień doktora. I tu młodzi asystenci są w stadium przygotowywania rozpraw doktorskich, a wiele przewodów doktorskich zostało już wszczętych.

Pewien pośredni wpływ, idący z zewnątrz katedr, na rozwój młodej kadry miały przepisy dotyczące rotacji. Rotacja to skrót potocznie używany, określający liczbę lat, po upływie których asystent albo musiał się wykazać stopniem doktora, albo zostawał wykładowcą lub wreszcie musiał opuścić wydział. Podobnie, po upływie określonego czasu zajmowania stanowiska adiunkta i po ukończeniu przewodu habilitacyjnego, adiunkt otrzymywał stopień docenta (obecnie dr hab.). System ten istniał do 1968 r. Rotacja nie była złym bodźcem, niekiedy działała ona rzeczywiście zarówno na zainteresowanego, jak i na jego opiekuna naukowego.

System uzyskiwania stopni naukowych, niezbędnych dla właściwego rozwoju młodej kadry, nie tylko stawia duże wymagania, ale stwarza również warunki ułatwiające uzyskanie tych stopni. Są to stypendia doktoranckie i habilitacyjne. Dodać należy, że zwyczajowo na Wydziale przyjęło się, iż kierownicy katedr tak rozkładali zajęcia dydaktyczne, aby kandydat, który miał przed sobą ostatni etap pracy doktorskiej lub habilitacyjnej, był najmniej obciążony przez pewien czas pracą dydaktyczną. Na zakończenie można powtórzyć: rozwój kadry naukowej w ciągu ćwierćwiecza Wydziału był pomyślny, szczególnie w ostatnich dziesięciu latach, co wyraża się w liczbach uzyskanych stopni doktorskich i pomyślnie zakończonych przewodów habilitacyjnych.

Wydział i jego członkowie nie ograniczali działalności do prac na terenie własnej uczelni. Utrzymywali żywe kontakty z innymi ośrodkami uniwersyteckimi, z licznymi instytucjami naukowymi w kraju i za granicą, włączali się w organizację nauki polskiej, współdziałali w przemianach ustawodawstwa; w rozmaitych formach oddziaływali na środowisko miasta i regionu.

Jednym z najważniejszych zadań pracowników Wydziału, związanym z wielką przemianą ustawodawstwa PRL, był ich udział w przygotowaniu projektów ustaw. Tak więc w pracach zespołów Komisji Kodyfikacyjnej uczestniczyli: Prawo Cywilne — A. Chełmoński sen., J. Gwiazdomorski; Prawo Karne — W. Świda; Postępowanie Karne — M. Lipczyńska. W opracowaniu projektu ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji brał udział J. Jendrośka. Wrocławscy specjaliści prawa finansowego przygotowali, na zlecenie Ministra Finansów, materiały przydatne do opracowania reformy prawa budżetowego.

Pracownicy różnych dyscyplin Wydziału brali udział w pracach instytucji naukowych, na czele których wymienić należy Polską Akademię Nauk. W ciągu kilku-

nastu lat profesorowie Wydziału byli członkami Komitetu Nauk Prawnych w jego kolejnych kadencjach (J. Gwiżdżomski, A. Chełmoński sen., W. Świda, W. Zamkowski, J. Baszkiewicz, W. Berutowicz, A. Stelmachowski). Wielu zaś specjalistów związanych było w różnych okresach stałą współpracą z Instytutem Nauk Prawnych PAN lub uczestniczyło w sesjach i konferencjach naukowych oraz współpracowało z różnymi zakładami PAN.

Dużą również rolę w życiu naukowym naszego Wydziału odgrywała współpraca z Wrocławskim Towarzystwem Naukowym, którego członkami są niemal wszyscy profesorowie i docenci Wydziału. Przez niemal dwadzieścia lat członkiem Komitetu Wydawniczego Towarzystwa, a ponadto redaktorem serii A jego wydawnictw był F. Longchamps, który położył wielkie zasługi dla nauki wrocławskiej, opiekując się przy tym monografiami m. in. młodych pracowników Wydziału.

Indywidualna współpraca między członkami Wydziału a specjalistami innych uczelni krajowych i zagranicznych była zbyt częsta i różnorodna, aby można omówić ją szczegółowo. Wymienić jednak należy związki z wydziałami prawa uniwersytetów: Łódzkiego, Poznańskiego, Warszawskiego i Jagiellońskiego oraz SGPiS, Politechniką i WSR we Wrocławiu. Szczególnym przykładem bliskich związków były wspólne badania Katedry Prawa Karnego i specjalistów pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego oraz kilkuletnia opieka prof. Longchamps nad młodą kadrą administratywistów Wydziału Prawa Uniwersytetu Łódzkiego. Zupełnie nową formą były zjazdy wszystkich pracowników katedr jednoimiennych; trzy wrocławskie katedry: Prawa Państwowego, Teorii Państwa i Prawa oraz Prawa Międzynarodowego Publicznego były organizatorami pierwszego zjazdu tych katedr. We wrześniu 1969 r. odbył się zjazd teoretyków państwa i prawa wszystkich wydziałów uniwersyteckich, co wskazuje, że ta pożyteczna, choć młoda, tradycja jest kontynuowana w nowej strukturze wydziałów prawa.

W ramach umowy zawartej przez Uniwersytet Wrocławski z Uniwersytetem im. Karola Marksa w Lipsku Wydział rozwijał z tym ostatnim bliską współpracę. Wzajemne odwiedziny pracowników naukowych wydziałów wrocławskiego i lipskiego były tak częste, że trudno wymienić nazwiska nie tylko osób indywidualnych, ale i nazwy dyscyplin naukowych, które reprezentowali. Również w ramach umowy między Uniwersytetem Wrocławskim a Uniwersytetem w Brnie nawiązana została współpraca Wydziału Prawa i Administracji a ponownie otwartym Wydziałem Prawa Uniwersytetu im. Purkyniego w Brnie.

Pracownicy naukowcy Wydziału współpracowali indywidualnie i zespołowo z różnymi organizacjami i towarzystwami naukowymi. Historyków łączyły silne związki ze Śląskim Instytutem Naukowym w Katowicach, z Instytutem Śląskim w Opolu i Główną Komisją Badań Zbrodni Hitlerowskich oraz Komisjami Okręgowymi we Wrocławiu i Opolu. Internacjoniści byli członkami polskiej grupy Stowarzyszenia Prawa Międzynarodowego (ILA) i współdziałali z Polskim Instytutem Spraw Międzynarodowych. Ekonomisci i specjaliści prawa finansowego byli członkami Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego lub z nim

współpracowali. Niektórzy członkowie Wydziału należą do Polskiego Towarzystwa Filozoficznego.

Prócz trwałych związków z instytucjami naukowymi pracownicy Wydziału brali udział w konferencjach naukowych. Jedną z pierwszych i najważniejszych konferencji był Kongres Nauki Polskiej (1951). Wszyscy niemal pracownicy Wydziału włączyli się w narady przygotowawcze, a w Kongresie uczestniczyło czterech jego członków. W sesji naukowej PAN poświęconej Konstytucji PRL uczestniczyło 14 osób z Wydziału (2 referentów głównych i 12 uczestników różnych zespołów autorskich). W sesji tej (1953) brali udział niemal wszyscy członkowie Wydziału. Projektem kodeksu prawa cywilnego zajęła się sesja naukowa (1954), w której uczestniczyli dwaj wrocławscy cywiliści. Internacjoniści zaś brali udział w pracach przygotowawczych i obradach sesji naukowej PAN w sprawie bezpieczeństwa zbiorowego w Europie (1955); w sesji tej wzięli udział uczeni wielu krajów europejskich.

Trudno, zważywszy brak miejsca, omówić inaczej aniżeli sumarycznie zagraniczne wyjazdy naukowe. Jedne trwały czas dłuższy i miały na celu badania naukowe, inne były krótsze, organizowane dla nawiązania kontaktów naukowych, wygłoszenia odczytów czy wykładów. Potrzeby socjalistycznej nauki prawa wymagały częstych wyjazdów do krajów socjalistycznych (ZSRR, Czechosłowacja, NRD, Bułgaria, Węgry, Rumunia oraz Jugosławia). Niemal wszyscy, z wyjątkiem najmłodszych pracowników Wydziału, byli przynajmniej raz w ośrodkach uniwersyteckich jednego z tych krajów. Z innych, odwiedzanych, państw europejskich należy wymienić: Francję, Anglię, Włochy, Szwajcarię, kraje skandynawskie; dwaj pracownicy Wydziału studiowali w Stanach Zjednoczonych, gdzie uzyskali stopnie naukowe.

W czasie pobytu za granicą odczyty naukowe lub wykłady mieli: J. Łukaszewicz w ciągu trzech miesięcy w Instytucie Matematycznym w Pekinie (1958/59), W. Styś w Cambridge (1957) i w Czechosłowacji (1959), F. Longchamps w kilku uniwersytetach Francji (1958-1959), S. Hubert w Londynie (1959) i trzech uniwersytetach francuskich (1966), L. Adam w Lipsku i Berlinie (1961 i 1963), T. Afeltowicz w Lipsku (1964 i 1965), J. Baszkiewicz na Sorbonie (1966).

Formą współpracy między środowiskami naukowymi są Polsko-Francuskie Dni Prawnicze. Uczestniczyli w nich członkowie Wydziału wrocławskiego; VI Dni odbyły się w dwu ośrodkach uniwersyteckich: warszawskim i wrocławskim (19-20 maja 1966 r.). Przedmiotem obrad był problem recydywy w prawie karnym. Grupę polską reprezentowało pięciu prawników, w tym trzech z Uniwersytetu Wrocławskiego.

Wpływ Wydziału na środowisko wrocławskie i cały region dolnośląski wyrażał się w najrozmaitszych formach: w popularyzacji wiedzy prawniczej, współpracy z różnymi instytucjami społecznymi itd. Większe publikacje popularne ogłosili np. J. Gwiazdomorski i A. Kisza z zakresu prawa małżeńskiego, artykuły zaś w periodykach i codziennej prasie miejscowej i stołecznej z różnych dziedzin prawa ogłaszali inni pracownicy Wydziału. Ważnym sposobem popularyzacji prawa były odczyty wygłaszane w zreszeniach i organizacjach młodzieżowych, w instytucjach

oświatowych, jak WUML, TWP, oraz współpraca z Zrzeszeniem Prawników Polskich. Tu szczególnie wymienić należy działalność specjalistów prawa karnego, cywilnego i administracyjnego. Z popularyzacją wiedzy łączyła się częściowo konferencja naukowa poświęcona prawu wynalazczemu, zorganizowana przez Wydział Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego z Wydziałem Prawa Uniwersytetu Śląskiego i Wojewódzkim Klubem Techniki i Racjonalizacji przy WKZZ oraz z oddziałem wrocławskim NOT (16 stycznia 1969 r.).

JAN MERGENTALER

V. WYDZIAŁ MATEMATYKI, FIZYKI I CHEMII

ORGANIZACJA

Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki Wrocławskiej łączył początkowo cztery katedry chemiczne, cztery matematyczne oraz jedną katedrę fizyczną i jedną astronomiczną. Z chwilą rozdzielenia obydwu uczelni i włączenia do Politechniki katedr chemicznych Wydział uniwersytecki grupował tylko katedry fizyki, matematyki i astronomii. Jednak już w 1954 r. restytuowano chemię uniwersytecką, dzięki czemu Wydział skupiał wszystkie kierunki nauk matematyczno-fizycznych. Warto wspomnieć, że astronomia, reprezentowana od początku na Uniwersytecie, nigdy nie była wymieniana w nazwie Wydziału, wskutek czego można by sądzić, wbrew rzeczywistości, że Wydział nie obejmował wszystkich kierunków tych nauk.

W latach 1950-1952 rozpoczął się proces łączenia katedr w instytuty. Pierwszym oficjalnie utworzonym był Instytut Matematyczny, łączący 6 katedr. Nieoficjalnie Instytut ten istniał jednak już od 1945 r., akt normatywny usankcjonował właściwie tylko istniejący od dawna stan rzeczy. Do końca roku akademickiego 1968/69 Instytut Matematyczny liczył 9 katedr.

Matematyka wrocławska od początku istnienia była przodującą nauką Wydziału, gdyż od razu znaleźli się we Wrocławiu wybitni przedstawiciele nauki, którzy na rozwój tej dyscypliny mieli ogromny wpływ. Byli to profesorowie: H. Steinhaus, B. Knaster, E. Marczewski, W. Ślebodziński i dr S. Hartman. Pierwszym matematykiem, który we Wrocławiu rozpoczął pracę nad organizacją tej dyscypliny naukowej, był prof. E. Marczewski. Należał on do grupy uczonych organizujących naukę już w maju 1945 r. w tym zrujnowanym przez wojnę raczej obozowisku niż mieście. W jesieni tegoż roku odbyło się pierwsze posiedzenie Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Matematycznego z udziałem trzech matematyków (Ślebodzińskiego, Marczewskiego, Hartmana) oraz jednego fizyka (R. Ingardena). Pierwsze cztery katedry na wspólnym Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu i Politechniki objęli już jesienią 1945 r. profesorowie: Knaster, Marczewski, Ślebodziński i Steinhaus. Po oddzieleniu Uniwersytetu od Politechniki w 1951 r. powstały nowe katedry, pomnażał się również stan osobowy ich pracowników.

Wychowankowie Uniwersytetu zapełnili, jeżeli nie całkowicie, to w przeważającej większości, takie matematyczne placówki, jak: Instytut Matematyczny PAN, Katedra Matematyki na Politechnice czy Katedra Matematyki na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Niemało też uczniów matematyków wrocławskich pracuje w różnych placówkach przemysłowych, podobnie jak wychowankowie fizyków, chemików, czy nawet tak zdawałoby się słabo związanych z przemysłem pracowników naukowych, jakimi są astronomowie.

W roku akademickim 1968/69 w skład Instytutu Matematycznego wchodziły następujące katedry: Geometrii (kierownik *vacat*), Analizy Matematycznej (kierownik — prof. C. Ryll-Nardzewski), Algebry (kierownik — prof. S. Hartman do 1 XI 1968), Funkcji Rzeczywistych (kierownik — prof. E. Marczewski), Rachunku Prawdopodobieństwa (kierownik — prof. K. Urbanik), Zastosowań Matematyki (kierownik — doc. J. Łukaszewicz), Mechaniki Teoretycznej (kierownik *vacat*), Logiki Matematycznej (kierownik — prof. J. Śłupecki), Metod Numerycznych (kierownik — doc. S. Paszkowski). W katedrach tych, czyli w całym Instytucie, zatrudnionych było w 1969 r. 10 osób mających habilitacje, w tym 4 profesorów zwyczajnych i 6 docentów, oraz 36 pracowników z niższym stopniem naukowym — doktorów i magistrów.

Okres omawiany nie był wolny od poważnych strat w kadrach matematyków. Zmarli: prof. Witold Wolibner, kierownik Katedry Mechaniki Teoretycznej, prof. Julian Perkal — kierownik Katedry Zastosowań Matematyki i dr Jan Zamorski.

W okresie 25-lecia wielu pracowników naukowych Instytutu odeszło do innych ośrodków. Tak więc do Instytutu Astronomicznego przeszedł doc. A. Zięba, do Instytutu Matematycznego PAN w 1968 r. prof. Hartman i doc. Hulanicki, do Warszawy przeniósł się prof. Mikusiński, do Katowic doc. Mioduszewski i wreszcie za granicę doc. A. Goetz. Dwóch wybitnych matematyków, którzy brali czynny udział w organizacji prac we Wrocławiu, przeszło na emeryturę, nie tracąc oczywiście kontaktu z pracami Instytutu, prowadzą oni bowiem nadal niektóre wykłady i seminaria oraz w dalszym ciągu opiekują się pracami młodszych kolegów. Są to profesorowie: Bronisław Knaster — kierownik Katedry Geometrii, i Hugo Steinhaus — kierownik Katedry Zastosowań Matematyki. Obaj ci zasłużeni uczeni otrzymali doktoraty honoris causa Akademii Medycznej we Wrocławiu w uznaniu wieloletniej współpracy z naukami medycznymi na terenie Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Współpraca ta, w której brał udział także prof. J. Perkal, przyczyniła się do uściślenia niektórych wyników naukowych medycyny wrocławskiej. W 1963 r. prof. H. Steinhaus otrzymał także tytuł doktora honoris causa Uniwersytetu Poznańskiego, a w 1966 r. — Uniwersytetu Wrocławskiego.

Kilkanaście lat temu (dokładnie 15) pisałem w książce poświęconej dziejom Uniwersytetu w latach 1945—1955, że spośród dyscyplin skupionych na Wydziale w najtrudniejszej sytuacji znalazła się fizyka. „Brak odpowiednich pracowników, częste zmiany na stanowiskach profesorów, ogromne obciążenia dydaktyczne przy małej liczbie asystentów — oto główne przyczyny zahamowań tego kierunku badań we Wro-

clawiu; minie jeszcze kilka lat wytężonej pracy organizacyjnej, zanim fizyka wrocławska, zwłaszcza doświadczalna, będzie miała normalne warunki pracy". Od tego czasu minęło tych kilka lat i oto można śmiało powiedzieć, że fizyka wrocławska stała się jednym z poważniejszych ośrodków naukowych w Polsce i że rozwój badań teoretycznych i doświadczalnych przebiega nieraz ogromnymi skokami, często mimo wielkich trudności lokalowych i stałego przeciążenia naukowców obowiązkami dydaktycznymi.

Historia fizyki jest dość zawiła. Wobec całkowitego zniszczenia uniwersyteckiego Instytutu Fizyki trzeba było korzystać z lokalu na Politechnice, zgodnie zresztą z organizacją pierwotną, łączącą obydwie uczelnie w jeden organizm. Lokal ten, niestety, był prawie pusty, gdyż większość wartościowej aparatury wywieźli Niemcy. Organizatorem Zakładu Fizyki był prof. S. Loria, który przybył do Wrocławia ze Lwowa w maju 1945 r. (via Kraków). Pierwotnie współpracował z nim prof. H. Niewodniczański z Uniwersytetu Wileńskiego, ale w 1946 r. wyjechał on wraz ze swymi uczniami do Krakowa. W 1947 r. przez krótki czas profesorem fizyki był W. Szymanowski, który jednak już w 1948 r. przeniósł się do Warszawy. Z Wrocławia wyjechał też wtedy prof. Loria przenosząc się do Poznania, a kierownikiem Katedry Fizyki został prof. J. Nikliborc.

Zanim jednak fizyka wrocławska została jako tako zorganizowana, były długie okresy, kiedy obowiązki dydaktyczne przytłaczały całkowicie pracę naukową, a problemy organizacyjne pogłębiały ten stan rzeczy jeszcze bardziej dotkliwie. Oto jak pisał prof. Nikliborc w „Acta Universitatis Wratislaviensis”, wspominając te czasy w 1965 r.: „Przez dwa lata (od 1946 r.) ciężar wykładów dla wszystkich studiujących fizykę bądź jako kierunek główny, bądź jako przedmiot pomocniczy, a więc m. in. studentów wydziałów politechnicznych, lekarskiego, weterynaryjnego i rolnego, spoczywał głównie na prof. Lorii i na mnie. Pamiętam dobrze wykłady, prowadzone w sali fizyki na Politechnice, mającej 250 miejsc, w której tłoczyło się równocześnie około 500 studentów kilku wydziałów”.

W takiej sytuacji rzeczą konieczną było jak najszybsze wykształcenie młodych pracowników, konieczną zwłaszcza po odejściu do Krakowa prof. Niewodniczańskiego z współpracownikami. Jediną asystentką z wykształceniem fizycznym była mgr S. Jellonkova, uczennica prof. Pieńkowskiego, a bez większej liczby asystentów nie sposób było zorganizować ćwiczenia, choćby na elementarnym poziomie, dla setek studentów.

Wyjście znalazło się takie, że „zorganizowano krótkie, ale dość intensywne przeszkolenie w zakresie pierwszej pracowni kilku wyróżniających się zdolnościami studentów, którzy zaraz po przeszkoleniu, jeszcze w 1946 r. prowadzili ćwiczenia laboratoryjne ze studentami (często swoimi kolegami)”. Jak intensywne było to szkolenie, świadczą osiągnięte wyniki. Już bowiem w 1948 r. uruchomiono tzw. drugą pracownię dla studentów fizyki oraz niektórych studentów Wydziału Elektrycznego Politechniki.

Prawie od pierwszych chwil istnienia Uniwersytetu w pracach organizacyjnych

brali udział: asystent prof. Niewodniczańskiego — B. Makiej, absolwent fizyki R. S. Ingarden, a przez krótki czas mgr Garnych i zmarły przedwcześnie dr Turczyński.

W jesieni 1948 r. kadra fizyków została wzmocniona. Z Krakowa, wraz z żoną, również fizyczką, przybył do Wrocławia prof. J. Wesołowski. Został on mianowany zastępcą profesora, a jego żona asystentką. W 1952 r. wrócił do Wrocławia B. Makiej, który poprzednio wyjechał do Krakowa wraz z prof. Niewodniczańskim.

W 1951 r. Katedrę Fizyki rozdzielono na katedry: uniwersytecką i politechniczną. Możliwość takiego podziału dowodzi, że w tym czasie stan personalny fizyki był tak mocny, że można było utworzyć dwie niezależne katedry, o różnym profilu dydaktycznym i naukowym. Kierownikiem zespołowej Katedry Fizyki na Uniwersytecie został prof. Nikliborc. Prócz tego powstały katedry fizyki w Wyższej Szkole Rolniczej i w Akademii Medycznej.

Wydzielenie katedry uniwersyteckiej zmniejszyło godziny zajęć dydaktycznych jej członków do racjonalnej liczby, ale nie usunęło innego braku — ciasnoty lokalowej i niedostatków aparaturowych. Politechnika niemiecka była niedużym zakładem naukowo-dydaktycznym, przeznaczonym dla znacznie mniejszej liczby studentów. Odziedziczony więc przez Katedrę Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu lokal nie tylko nie wystarczał dla zajęć dydaktycznych, ale był zbyt ciasny na to, by pomieścić w nim laboratoria przeznaczone do pracy badawczej. Niedużą poprawę dało przeniesienie części pracowni dydaktycznych do budynku Wydziału Nauk Przyrodniczych przy ul. Cybulskiego. Dopiero uzyskanie w r. 1957 własnego pomieszczenia przy ul. Cybulskiego 36 dość wyraźnie poprawiło sytuację lokalową. Jest to lokal odstąpiony przez Komitet Wojewódzki PZPR. Przeznaczony pierwotnie na biura, musiał być radykalnie przerobiony i zaadaptowany do potrzeb fizyki doświadczalnej. Żadnej z uzyskanych izb nie udało się jednak przerobić na amfiteatralną salę wykładową, niezbędną dla wykładów połączonych z pokazem ćwiczeń. Od wprowadzenia się fizyków na ul. Cybulskiego minęło ponad 10 lat, a przez ten czas rosła zarówno liczba studentów, jak i kadry naukowej, rozrastały się laboratoria, w których podejmowano coraz poważniejsze prace, mające także znaczenie dla zastosowań w przemyśle; dziś stan jest znowu taki, że zbyt ciasne pomieszczenia utrudniają zarówno prace dydaktyczne, jak i naukowe (te pierwsze zresztą od samego początku nie szły łatwo wobec braku odpowiedniej sali wykładowej).

Jednocześnie jednak fizyka doświadczalna we Wrocławiu i w okolicy Wrocławia rozwijała się, obejmując coraz nowe placówki nieuniwersyteckie, ale obsługiwane najczęściej przez tych samych członków Katedry, którzy pracowali jednocześnie na Uniwersytecie, lub przez ich uczniów. Tak powstała placówka PAN, samodzielna Pracownia Niskich Temperatur utworzona w 1955 r., a przekształcona w 1960 r. w Zakład Niskich Temperatur Instytutu Fizyki PAN. Placówką tą opiekowali się: prof. Makiej, prof. Ingarden oraz prof. J. Mazur, który w 1960 r. wrócił do Polski po kilkunastoletnim pobycie w Anglii. Przed wojną był on asystentem w Zakładzie Fizyki u prof. Pieńkowskiego, a następnie współpracował z prof. Wolfkem. Ci sami pracownicy naukowci część swojego czasu poświęcili pracy w Katedrze Fi-

zyki Uniwersytetu. Do pracowników Katedry należało też zorganizowanie Wydziału Fizyki w utworzonej w 1950 r. we Wrocławiu Państwowej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Przeniesiona następnie w 1955 r. do Opola, zawdzięcza pięknie zorganizowaną pracownię prof. Wesołowskiemu oraz doc. Sujakowi, który w ostatnich latach współpracował tam z prof. Wesołowskim.

O roli, jaką spełniła dotychczas uniwersytecka Katedra Fizyki Doświadczalnej, jeszcze wyraźniej mówią następujące, przykładowo wybrane liczby: na Politechnice Wrocławskiej w 1965 r. na stanowiskach adiunktów i asystentów pracowało 15 wychowanków Uniwersytetu. Katedrą Fizyki w Wyższej Szkole Rolniczej kierował docent Uniwersytetu, dr S. Przestalski, a prócz niego było tam zatrudnionych 6 wychowanków Uniwersytetu. Wśród 11 pracowników Zakładu Niskich Temperatur PAN na kierunku doświadczalnym 9 osób to również wychowankowie Uniwersytetu. Nie brak ich zresztą i w laboratoriach przemysłowych, nie mówiąc o szkolnictwie średnim. Można śmiało powiedzieć, że fizyka doświadczalna jest dobrą szkołą młodych fizyków, obejmujących nieraz bardzo odpowiedzialne stanowiska zarówno w szkolnictwie wyższym, średnim, jak i w przemyśle.

Brak nowoczesnej aparatury i przeciążenie dydaktyką wpłynęło na to, że „rozruch” w kształceniu kadr był stosunkowo powolny, jeżeli chodzi o uzyskiwanie wyższych stopni naukowych. Tak więc pierwszy doktorat był zrobiony dopiero w 1959 r., a pierwsza habilitacja w 1961 r. Obecnie, gdy mimo trudnych warunków praca jest już dobrze zorganizowana, otwarto kilkanaście przewodów doktorskich, a kilka prac habilitacyjnych jest dość daleko zaawansowanych.

Mimo niedostatków aparaturowych w rozwijającym się zespole Katedry powstawały nowe zainteresowania badawcze, wymagające stosowania zróżnicowanych metod doświadczalnych. Znalazło to wyraz w powstawaniu z czasem nowych komórek organizacyjnych. I tak z jednorodnej dotychczas Katedry wydzieliły się w 1966 r.: Katedra Fizyki Ciała Stałego pod kierownictwem doc. B. Sujaka z 16 pomocniczymi pracownikami naukowymi oraz Katedra Zastosowań Fizyki Jądrowej, kierowana przez prof. J. Wesołowskiego; w Katedrze tej pracuje jeden docent i 7 pomocniczych pracowników naukowych.

Fizyka teoretyczna nie miała takich kłopotów lokalowych jak doświadczalna. Niemniej początkowo była także w trudnej sytuacji, głównie z powodu braku kadry naukowej. W pierwszym roku istnienia Uniwersytetu i Politechniki na wykłady z fizyki teoretycznej przyjeżdżał z Poznania prof. S. Szczeniowski. Dopiero w 1949 r. zastępcą profesora został mianowany R. S. Ingarden, który już od 1945 r. współpracował w organizowaniu fizyki we Wrocławiu, początkowo nawet jako magistrant, gdyż magisterium uzyskał dopiero po wojnie. Jego uczniowie: J. Łopuszański, Z. Galasiewicz, A. Pawlikowski i C. Jankiewicz już przed rokiem 1952 stworzyli dość poważny ośrodek badań. Ośrodek ten zaczął się rozwijać dynamicznie po przyjeździe w 1952 r. na stałe do Wrocławia prof. Jana Rzewuskiego, który został wtedy kierownikiem Katedry, a następnie dyrektorem Instytutu, powstałego w wyniku połączenia czterech oddzielnych katedr. Jak wiadomo, wrocławska fizyka teoretyczna

stała się w następnych latach jednym z najsilniejszych ośrodków badawczych w tej dziedzinie w Polsce, a jest także dobrze znana za granicą.

Utworzenie Instytutu Fizyki Teoretycznej nastąpiło w 1960 r.; wtedy też powstały katedry: Teorii Pola, Teorii Ciała Stałego i Niskich Temperatur oraz Fizyki Statystycznej. Czwarta katedra — Teorii Jądra Atomowego powstała w 1964 r. W 1968 r. pierwsza z tych katedr, zajmująca się teorią pola, zatrudniała 6 pracowników (wraz z kierownikiem prof. Rzewuskim) i kształciła 5 doktorantów. W 1960 r. powstała Katedra Fizyki Statystycznej, a jej kierownictwo objął prof. Jan Łopuszański. Była to pierwsza w Polsce placówka naukowa, zajmująca się problemami fizyki statystycznej. W 1968 r. liczyła już 5 pracowników etatowych wraz z kierownikiem, nie licząc doktorantów.

Katedra Teorii Ciała Stałego i Niskich Temperatur powstała również w 1960 r., a kierownikiem jej został wówczas prof. R. S. Ingarden. Po jego przeniesieniu się do Torunia w 1967 r. kierownikiem Katedry został doc. W. Ziętek (w 1969 r. przeszedł do PAN). W 1968 r. Katedra liczyła 4 pracowników etatowych i 3 doktorantów.

Czwarta z kolei, najmłodsza z katedr Instytutu, Katedra Teorii Jądra Atomowego, powstała w 1964 r., a jej kierownikiem został prof. Z. Galasiewicz. W skład zespołu Katedry wchodził poza tym: jeden adiunkt i dwóch asystentów.

Udział astronomów w pracach organizacyjnych Wydziału był różnorodny w różnych okresach. Na początku astronomowie działali czynnie w organizacji Uniwersytetu, najwięcej zaś zasłużył się wieloletni dziekan Wydziału i dyrektor Obserwatorium Astronomicznego, prof. E. Rybka. W latach późniejszych udział astronomów w pracach organizacyjnych Uniwersytetu był nieco mniejszy, choć obowiązki dziekana i prodziekana pełnili: doc. Szeligowski, prof. J. Mergentaler i prof. Opoliski (ostatnio prorektor Uniwersytetu).

Proces powstania wrocławskiej astronomii różnił się od organizacji innych dyscyplin. Od lat sytuacja tradycyjnie układała się tak, że podstawową jednostką było Obserwatorium Astronomiczne, którego dyrektor był jednocześnie profesorem Uniwersytetu. W miarę podziału specjalizacji wyłoniła się konieczność powoływania w ramach Obserwatorium wykładowców z różnych działów astronomii, powstawały więc osobne katedry astrofizyki czy astronomii klasycznej, związane jednak organizacyjnie nadal z Obserwatorium. W tej sytuacji już w 1957 r., gdy zostały utworzone cztery katedry w Obserwatorium Astronomicznym, zmieniono jego nazwę na Instytut, zaznaczając tym nadrzędność tego ostatniego w stosunku do katedr. Zmiana nazwy nie pociągnęła za sobą zbyt istotnych przeobrażeń organizacyjnych. Utworzono jedynie Radę Naukową, która faktycznie istniała już także przedtem, bowiem w każdej ważniejszej sprawie prof. Rybka radził się samodzielnych pracowników, a początkowo nawet adiunktów na zebraniach, zwoływanych stosownie do toku spraw bieżących. Równocześnie ze zmianą nazwy dokonały się jednak przesunięcia personalne. Prof. Rybka przeniósł się do Krakowa, a pierwszym dyrektorem Instytutu w 1967 r. został prof. J. Mergentaler. Instytut łączył cztery katedry: Heliofizyki i Astronomii Gwiazdowej (kierownik prof. J. Mergen-

taler), Astrofizyki Teoretycznej (kierownik do 1968 r. doc. J. Kubikowski, a po jego śmierci — *vacat*), Astrofizyki Obserwacyjnej (kierownik prof. A. Opolski), Mechaniki Nieba (kierownik prof. S. Wierziński). W omawianym okresie w Instytucie pracowało 28 pracowników naukowych, z tego 5 osób odeszło na inne stanowiska i 3 osoby zmarły. Te trzy osoby to: doc. dr Stanisław Szeligowski, były kierownik Katedry Mechaniki, doc. Jan Kubikowski, kierownik Katedry Astrofizyki Teoretycznej (zmarł nagle, w 41 roku życia w 1968 r.) oraz młody asystent mgr Jan Rdułtowski (przeniósł się później na geografę), który zginął w Tatrach.

Jednocześnie z innymi dyscyplinami Wydziału w 1945 r. została zorganizowana Katedra Chemii Nieorganicznej (kierownik prof. W. Trzebiatowski) i Katedra Chemii Organicznej (kierownik prof. E. Sucharda). Następnie powstały dwie katedry chemii ogólnej — pierwsza pod kierunkiem prof. E. Płażka, a od 1948 r. prof. B. Jeżowskiej-Trzebiatowskiej, druga kierowana przez prof. H. Kuczyńskiego. W tym czasie utworzono też Katedrę Chemii Fizycznej pod opieką prof. Trzebiatowskiego, a od 1948 r. — prof. K. Gumińskiego.

Historia rozwoju tych katedr należy jednak do historii Politechniki, gdyż reorganizacja Uniwersytetu i Politechniki, dokonana w 1951 r., przydzieliła je Politechnice, likwidując w 1952 r. chemię uniwersytecką ostatecznie. Mimo tej likwidacji, katedry chemiczne Politechniki kształciły studentów Uniwersytetu, zarówno Wydziału Matematyczno-Fizycznego, jak i Przyrodniczego. Część pomocniczych pracowników naukowych pozostawała jednak w dalszym ciągu na etatach Uniwersytetu, dzięki czemu Uniwersytet miał możliwość kształcenia własnej kadry chemicznej.

W 1954 r. nastąpił korzystny zwrot w organizacji Uniwersytetu (niemała w tym zasługa prof. Rybki, który w poprzednich latach był dziekanem i wspólnie z prof. Trzebiatowską zabiegał o reaktywację chemii uniwersyteckiej). W roku tym mianowicie utworzono na Wydziale Matematyczno-Fizycznym Katedrę Chemii Nieorganicznej, powierzając jej prowadzenie prof. Trzebiatowskiej. W następnym roku powstała Katedra Chemii Organicznej pod kierunkiem prof. H. Kuczyńskiego i wreszcie w 1956 r. utworzono Katedrę Chemii Fizycznej, powierzając jej prowadzenie doc. L. Sobczykowi. Jednocześnie w 1954 r. zmieniono nazwę Wydziału na Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii.

Na Katedrze Chemii Nieorganicznej od 1954 r. spoczywał obowiązek kształcenia chemików we wszystkich niemal dyscyplinach chemicznych pierwszych dwu lat studiów studentów chemii oraz innych kierunków niechemicznych, mających w programie kurs tego przedmiotu. Tych kilkuset studentów początkowo kształciło tylko siedmiu pracowników naukowych, co w dyscyplinie doświadczalnej pociągało za sobą nieuchronnie olbrzymie przeciążenie tych pracowników.

Zakres zadań dydaktycznych w latach następnych (1955-1959) zwiększał się stale wobec wzrostu liczby studentów pierwszego roku oraz organizowania nowych wykładów i ćwiczeń dla studentów wyższych lat studiów. W roku akademickim 1955/56 uruchomiono laboratorium z chemii analitycznej ilościowej, a także rozpoczęto wykłady i ćwiczenia z chemii organicznej. W następnym roku akademickim

rozpoczęto wykłady i zorganizowano ćwiczenia z chemii fizycznej. W 1957 r. Katedra Chemii Nieorganicznej zorganizowała wykłady i ćwiczenia z krystalografii, powierzając ich prowadzenie doc. K. Łukaszewiczowi. W tym też roku wprowadzono wykłady i ćwiczenia z analizy instrumentalnej, tej nie uprawianej dotąd w Polsce, a ważnej dziedziny prac z zakresu badań chemicznych. Duże zasługi w tej organizacji położył doc. L. Pajdowski. Wreszcie w tymże roku uruchomiono też chemię jądrową, co było dziełem doc. S. Wajdy.

W wyniku tych prac organizacyjnych i ciągłej pracy dydaktycznej, prowadzonej na coraz wyższym poziomie, w 1959 r. pierwsi studenci chemii ukończyli ten dział nauki jako uczniowie Uniwersytetu Wrocławskiego. Większość pierwszej grupy młodych chemików podjęła pracę naukowo-dydaktyczną w katedrach chemii uniwersyteckiej i dziś już mogą się wykazać poważnym dorobkiem w tych dziedzinach.

W następnych latach liczba studentów przyjmowanych na pierwszy rok studiów stale wzrastała; w roku akademickim 1966/67 było ich 80. Wzrastała też ilość pracowników naukowych, osiągając w 1964 r. liczbę 50, a w 1969 r. — 95, co jednak nie jest jeszcze liczbą dostateczną wobec stale rosnących obowiązków dydaktycznych. Równocześnie uruchomiono nowe działy nauczania i nowe pracownie. Przy Katedrze Chemii Nieorganicznej powstała pracownia specjalistyczna w zakresie chemii nieorganicznej i fizycznej dla studentów IV roku chemii. Odpowiednią pracownię specjalistyczną utworzono też przy Katedrze Chemii Organicznej. Pierwsza z tych pracowni, poświęcona głównie chemii strukturalnej, miała na celu przygotowanie studentów z zakresu spektroskopii, magnetochemii, rentgenografii i metod elektrochemicznych. Pracownia chemii organicznej kształciła w zakresie syntezy organicznej i mechanizmu reakcji organicznych. Ukończenie jednej z tych pracowni jest warunkiem wykonania pracy magisterskiej. Na studium chemii uniwersyteckiej podstawową rolę przypisywano dobremu wykształceniu teoretycznemu w zakresie fizyki teoretycznej i chemii kwantowej.

Wzrost liczby specjalistów wśród pracowników naukowych katedr chemicznych umożliwił prowadzenie wielu wykładów uzupełniających zwykle studia chemiczne, zgodnie z rozwojem nowoczesnych zagadnień chemicznych i problemów leżących na pograniczu chemii i fizyki. W wyniku szerokiego rozbudowania specjalizacji, magisteria chemiczne mogą być wykonywane w 13 specjalnościach: od chemii strukturalnej aż do chemii oksydwiazków organicznych. Dotychczas na kierunku chemii wykształcono 330 magistrów.

Ciekawą próbę wprowadzoną w tej dyscyplinie było uruchomienie proseminarium z chemii już na pierwszym roku studiów. Dało to dobre wyniki, rozbudzało bowiem od początku nauki zainteresowanie przedmiotem studiów.

Prócz zajęć dydaktycznych dla chemików prowadzono wykłady i ćwiczenia dla studentów biologii, biochemii, geologii i fizyki.

W wyniku opisanych przemian Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii wszedł w nowy okres reformy Uniwersytetu przygotowany i częściowo już zorganizowany — w myśl postulatów zmienionej struktury — z tym jednak zastrzeżeniem, że łączył

katedry, a nie zakłady i zespoły. Katedry te, jeżeli chodzi o prace naukowe, odpowiadały jednak tworzonym obecnie zespołom. Prace dydaktyczne nie były ściśle rozdzielone między katedry, w każdym razie nie we wszystkich instytutach jednako. W Instytucie Fizyki Teoretycznej na przykład wykłady, wchodzące w zakres specjalności poszczególnych katedr, były prowadzone kolejno przez każdą katedrę, dzięki czemu profesor kierujący daną katedrą zyskiwał doświadczenia dydaktyczne w zakresie specjalności wszystkich innych katedr.

Poważnym utrudnieniem w prowadzeniu zajęć dydaktycznych jest to, że pracownie i sale wykładowe Wydziału są rozrzucone w różnych punktach Wrocławia. Matematyka i chemia mieszczą się w budynkach Politechniki, są więc niedaleko od siebie, ale fizyka przy ul. Cybulskiego i astronomia przy ul. Kopernika znajdują się w odległych od siebie dzielnicach miasta i wędrowni studentów z jednego do drugiego zakładu są bardzo uciążliwe. Nie ułatwia to także układania planu zajęć dydaktycznych. Projektowana i dobiegająca już końca budowa gmachu chemii oraz budynku matematyki na pl. Grunwaldzkim zmieni sytuację korzystnie, ale bez wybudowania w tej okolicy gmachu fizyki nie uzyska się poprawy radykalnej. Astronomia naturalnie nie może być przeniesiona na pl. Grunwaldzki, ale będzie stopniowo emigrować do odległej o 70 km od Wrocławia filii w Białkowie, we Wrocławiu zaś pozostaną tylko zakłady dydaktyczne. Budowa nowych gmachów na pl. Grunwaldzkim umożliwi nie tylko lepszą organizację zajęć dydaktycznych, ale będzie miała też decydujące znaczenie dla prac naukowych, prowadzonych obecnie nieraz w ogromnie trudnych warunkach lokalowych. Oczywiście, w tej dziedzinie dominujące znaczenie będzie miało wyposażenie instrumentalne pracowni naukowych. W minionym okresie sprawy lokalowe i instrumentalne nie przedstawiały się najlepiej, choć władze Uczelni włożyły duży wysiłek w starania o unowocześnienie wyposażenia pracowni naukowych Wydziału.

Znacznie lepiej od spraw lokalowych i wyposażenia pracowni wyglądały sprawy personalne. Przyrost kadry nauczającej w omawianym okresie był ogromny, a jakość i ilość prac naukowych rosła niemiernie szybko, o czym obszerniej będzie jeszcze mowa. Samodzielnych pracowników naukowych było w 1945 r. na całym Wydziale około dziesięciu, młodszych pracowników — kilkunastu. Z końcem roku akademickiego 1968/69 Wydział liczył już ogółem 187 pracowników naukowych, w tym: 16 profesorów (11 zwyczajnych i 5 nadzwyczajnych), 27 docentów, 46 adiunktów, 67 starszych asystentów, 23 asystentów, 3 starszych asystentów naukowo-technicznych i 5 asystentów naukowo-technicznych. To zestawienie nie odzwierciedla zresztą całości procesu kształcenia młodych pracowników nauki, gdyż trzeba tu dodać jeszcze tych licznych pracowników, którzy odeszli do innych ośrodków.

Wymienić tu należy prof. H. Kuczyńskiego, który objął obowiązki na Politechnice Wrocławskiej, nie zrywając zresztą kontaktu i współpracy z Uniwersytetem Wrocławskim, prof. J. Mikusińskiego, który przeniósł się do Oddziału Śląskiego PAN, prof. R. Ingardena, zaproszonego na Katedrę Uniwersytetu Toruńskiego, prof. E. Rybkę, który przeniósł się do Krakowa i tam objął kierownictwo Obserwatorium Astro-

nomicznego UJ. Ostatnio do Instytutu Matematycznego PAN we Wrocławiu przeszli prof. S. Hartman i doc. W. Ziętek, na Politechnikę Wrocławską — dr Wojciechowski i dr Czerwonko, a do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu doc. C. Janiewicz, nie mówiąc o licznych wychowankach Uniwersytetu, którzy przenieśli się do Opola jeszcze przed habilitacją (np. dr B. Grabowski i inni).

Kilka osób przybyło do Wrocławia z innych ośrodków naukowych. Tak więc z Torunia przybył prof. J. Rzewuski, z Londynu prof. J. Mazur, z Poznania prof. S. Wierziński, z Warszawy zaś prof. C. Ryll-Nardzewski i prof. L. Prajer-Janczewska.

Na emeryturę odeszli prof. B. Knaster, prof. J. Mazur i prof. H. Steinhaus, ale kontakt ich z Uniwersytetem jest nadal bardzo żywy i przejawia się w dalszym kształceniu młodych pracowników nauki, udziale w dyskusjach naukowych na posiedzeniach towarzystw naukowych, w recenzowaniu prac doktorskich i habilitacyjnych itp. Bezpowrotną stratą, jaką poniósł Wydział, była śmierć pięciu wybitnych samodzielnych pracowników naukowych: doc. J. Kubikowskiego, prof. S. Lorii, prof. J. Perkala, doc. S. Szeligowskiego i prof. W. Wolibnera.

Zrealizowana w 1969 r. reforma Uniwersytetu dała w wyniku przedstawioną poniżej strukturę naszego Wydziału. Powstało 5 instytutów, łączących ponad 30 zakładów, a mianowicie:

1. Instytut Matematyczny (dyrektor prof. K. Urbanik, zastępca dyrektora do spraw naukowych — doc. W. Narkiewicz, zastępca dyrektora do spraw dydaktycznych — doc. J. Łukaszewicz). W skład Instytutu wchodzi zakłady: Algebry i Teorii Liczb (doc. W. Narkiewicz), Analizy Matematycznej (prof. C. Ryll-Nardzewski), Geometrii (dr W. Roter), Topologii (dr J. Charatonik), Teorii Prawdopodobieństwa (prof. K. Urbanik), Równań Różniczkowych (doc. A. Krzywicki), Funkcji Rzeczywistych i Analizy Funkcjonalnej (prof. E. Marczewski), Zastosowań Matematyki i Statystyki Matematycznej (doc. J. Łukaszewicz), Logiki Matematycznej i Metodyki Nauczania Matematyki (prof. J. Słupecki), Metod Numerycznych i Maszyn Matematycznych (doc. R. Zuber), Matematyki dla Przyrodników (p. o. kierownika dr I. Kopocińska).

2. Instytut Fizyki Doświadczalnej (dyrektor — doc. B. Sujak, p. o. zastępcy do spraw dydaktyki — dr I. Stępniewski, zastępca do spraw współpracy z przemysłem — doc. B. Rozenfeld). W skład Instytutu wchodzi zakłady: Fizyki Ogólnej (doc. Z. Sidorski), Fizyki Atomu i Cząsteczki (prof. J. Nikliborc), Fizyki Ciała Stałego (doc. B. Sujak), Fizyki Jądrowej (prof. J. Wesołowski), Elektroniki (doc. B. Rozenfeld), Metodyki Nauczania Fizyki (dr I. Stępniewski), Fizyki dla Przyrodników (doc. A. Jaśkiewicz).

3. Instytut Fizyki Teoretycznej (dyrektor — prof. J. Rzewuski, zastępca dyrektora — doc. W. Garczyński). Instytut obejmuje zakłady: Teorii Pola (prof. J. Rzewuski), Teorii Wielu Ciał (prof. Z. Galasiewicz) i Metod Matematycznych Fizyki (prof. J. Łopuszański).

4. Instytut Chemii (dyrektor — prof. B. Jeżowska-Trzebiatowska, zastępca dy-

rektora — doc. S. Wajda, zast. dyr. d/s współpracy z przemysłem doc. J. Ziółkowski, zast. dyr. d/s studiów doktoranckich podyplomowych doc. L. Pajdowski). Instytut liczy 8 zakładów, a to: Chemii Ogólnej i Nieorganicznej (prof. B. Jeżowska-Trzebiatowska), Chemii Fizycznej (prof. L. Sobczyk), Chemii Organicznej (prof. L. Prajer-Janczewska), Chemii Jądrowej (doc. S. Wajda), Analizy Instrumentalnej (doc. L. Pajdowski), Chemii Teoretycznej i Fizyki Chemicznej (dr H. Ratajczak), Chemii dla Przyrodników (doc. M. Wrońska), Krystalografii (kierownik: *vacat*).

5. Instytut Astronomiczny — Obserwatorium Astronomiczne (dyrektor — prof. J. Mergentaler). W skład Instytutu wchodziły zakłady: Astronomii Ogólnej (prof. J. Mergentaler) i Astrofizyki (doc. J. Jarzębowski).

Nad działalnością katedr (instytutów) czuwali według podanego zestawienia:

Rok akademicki	Dziękani	Prodziękani
1945/46—1946/47	prof. H. Steinhaus	
1947/48—1949/50	prof. E. Rybka	prof. E. Marczewski
1950/1951	prof. W. Trzebiatowski	
1951/52—1952/53	prof. E. Rybka	prof. J. Nikliborc
1953/54—1954/55	prof. J. Słupecki	prof. S. Hartman
1955/56	prof. A. Opolski	prof. J. Mergentaler
1956/57—1957/58	prof. J. Perkal	prof. A. Opolski
1958/59—1961/62	prof. B. Jeżowska-Trzebiatowska	prof. J. Rzewuski
1962/63—1963/64	prof. J. Łopuszański	doc. S. Szeligowski
1964/65—1965/66	prof. C. Ryll-Nardzewski	prof. J. Łopuszański
1966/67—1967/68	prof. J. Rzewuski	prof. Z. Galasiewicz
1968/69	p.o. doc. L. Pajdowski	prof. L. Sobczyk
1969—	doc. Z. Sidorski	doc. L. Pajdowski
		doc. W. Kąkolowicz
		doc. A. Krzywicki

NAUCZANIE 1946

Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii, obejmujący nauki matematyczne, fizyczne, chemiczne i astronomiczne, kształcił studentów w tych czterech kierunkach ze specjalizacją: w matematyce, w zakresie: logiki matematycznej, teorii liczb, topologii, algebry, geometrii, analizy, teorii prawdopodobieństwa i zastosowań matematyki; w fizyce, w zakresie: fizyki teoretycznej i doświadczalnej; w chemii, w zakresie: chemii nieorganicznej, organicznej i fizycznej; w astronomii, w zakresie: astrofizyki teoretycznej i obserwacyjnej, heliofizyki i astronomii klasycznej.

Liczba studentów podlegała dużym wahaniom, zależnym od struktury Wydziału, tj. np. od tego, czy chemia była włączona do Wydziału, czy związana była organizacyjnie z Politechniką, co trwało kilka lat. Mimo wahań liczba studentów w ciągu minionych lat rosła, co przedstawia załączona tabela I. W pierwszym roku istnienia

Wydziału było tylko 5 studentów, ale już w następnym roku liczba ta zwiększyła się przeszło 10-krotnie, gdyż Wydział miał już 54 studentów.

W tabeli ilustrującej ewolucję ilości studiujących podajemy odpowiednie liczby tylko co 5 lat, nie chcąc trudzić czytelnika zajmowaniem się zbyt szeroko rozbudowanymi zestawieniami liczbowymi. Osobno podajemy liczbę studentów stacjonarnych i osobno zaocznych. Te ostatnie studia były wprowadzone wyłącznie dla kierunku matematyki.

Wzrost liczby studentów Wydziału w kolejnych pięcioleciach ilustruje tabela I.

Tabela I

Studia	Lata					
	1945/46	1950/51	1955/56	1960/61	1965/66	1969/70*
stacjonarne	5	341	316	619	1155	1466
zaoczne	—	—	—	129	223	325

* Stan w dniu 1 X 1969 r.

W ciągu omawianych 25 lat wydano 1362 dyplomy magisterskie, 129 dyplomów studiów pierwszego stopnia oraz 17 magisteriów na studiach eksternistycznych, dla studentów z ukończonym studium pierwszego stopnia. Absolwenci tego eksperymentalnego studium uzyskali dyplomy w latach 1952-1954. Pierwsze trzy dyplomy magisterskie wydano w 1946 r. studentom, którzy rozpoczęli studia na innych uniwersytetach jeszcze przed wojną lub na studiach tajnych w czasie wojny.

W tabeli II podano liczbę uzyskanych na Wydziale dyplomów do 31 XII 1969 r. w trzech różnych trybach szkoleniowych.

Tabela II

Kierunek	Studia			Razem
	stacjonarne	zaoczne	eksternistyczne	
matematyka	456	64	8	528
fizyka	507	—	9	516
chemia	351	—	—	351
astronomia	48	—	—	48
Razem	1362	64	17	1443

Dyplomy pierwszego stopnia na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii przedstawiały się następująco:

matematyka	50 osób
fizyka	55 „
chemia	21 „
astronomia	3 osoby
razem	129 osób

Na studiach zaocznych od 1965 r. wprowadzono dwie sekcje, a mianowicie: sekcję ogólną, na której studia trwają 5 lat, i sekcję techniczną — wymagającą 6 lat studiów. Druga z nich osiąga lepsze wyniki, gdyż zapisują się na nią kandydaci z wyższym poziomem umiejętności, zaznajomieni nieraz w fabrykach z realnymi zagadnieniami technicznymi, gdy tymczasem na sekcję ogólną wstępują na ogół mniej zdolni, nie mający specjalnych zainteresowań matematycznych.

Podobnie jak na innych wydziałach opiekę nad sprawami studenckimi miał stale prodziekan oraz odpowiednie rady pedagogiczne, w skład których wchodził starostowie poszczególnych lat (wybierani spośród studentów) oraz opiekunowie lat i grup (wybierani spośród samodzielnych i pomocniczych pracowników nauki). Dużą pomocą w tej dziedzinie była współpraca z organizacjami studenckimi ZMS, ZMW i ZSP oraz z kołami naukowymi studentów, gdzie zdolniejsi zaprawiali się do samodzielnego rozwiązywania prostszych problemów naukowych.

Jednym z poważniejszych kłopotów Wydziału jest na ogół słabe przygotowanie do studiów uniwersyteckich kandydatów na pierwszy rok studiów, co daje znaczny odsiew studentów, przede wszystkim na pierwszym roku, ale nieraz także na wyższych latach. Szukano różnych metod polepszenia tej sytuacji. Podejmowano akcje uświadamiające o metodzie i zakresie studiów uniwersyteckich poprzez pogadanki w szkołach średnich. Na astronomii przez dwa lata prowadzono wstępny kurs przygotowawczy w czasie wakacji, bezpośrednio przed rozpoczęciem wykładów. Próbowano zwiększyć opiekę nad studentami przez liczne konsultacje, na które jednak studenci nie zawsze przychodzili. Wszystkie te sposoby zapewne przyczyniły się do zwiększenia efektywności studiów, ale nie usunęły całkowicie braków wykształcenia przeduniwersyteckiego. Mimo tych poważnych nieraz trudności można jednak optymistycznie patrzeć na młodzież uniwersytecką naszego Wydziału, zwłaszcza, że w pierwszych latach powojennych była to często młodzież ciężko pracująca i wprost głodująca, a w latach następnych przybywała nieraz z dalekich wsi i miasteczek, bez możliwości zetknięcia się tam z problemami naukowymi. Bardzo ważną rolę w tej sytuacji mają do spełnienia olimpiady naukowe, takie jak olimpiada matematyczna czy astronomiczna. Laureaci tych olimpiad — uczniowie ostatnich klas, i nie tylko laureaci, ale wszyscy, którzy w nich uczestniczą, mają możliwość sprawdzenia i pogłębienia swoich wiadomości i poznania choć z daleka tego, czym są studia uniwersyteckie. Olimpiady takie z pewnością także dopingują nauczycieli szkół średnich do podwyższania kwalifikacji wtedy, gdy ich uczniowie przystępują do konkursu. Podobną rolę odgrywają także niektóre towarzystwa naukowe lub miłośnicze. Sporo młodych uczniów, należących do szkolnych kół Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii zaczęło już w szkole zajmować się obserwacjami astronomicznymi, a dziś mają dyplomy magistrów, doktorów, docentów. Podobną rolę spełniają czasopisma, takie jak „Matematyka”, a niemała rola do spełnienia należy do radia i telewizji.

Członkowie Wydziału nie żalowali trudu dla udostępnienia studentom swojej wiedzy nie tylko przez wykłady i seminaria, ale także opracowując dla nich skrypty,

podręczniki i monografie. Można tu wymienić następujące publikacje o znacznej wartości dydaktycznej: S. Hartman i J. Mikusiński, *Teoria miary i całki Lebesgue'a*, wydana także w języku angielskim, J. Ślupecki i L. Borkowski, *Elementy logiki matematycznej i teorii mnogości*, J. Perkal, *Matematyka dla rolników i przyrodników*. Te dwa ostatnie podręczniki stały się podstawowymi źródłami nauki dla studentów: pierwszy dla studentów Wydziału Nauk Matematyczno-Fizycznych, drugi dla studentów Wydziału Przyrodniczego oraz dla studentów szkół wyższych innych niż uniwersytet. Ogromny rozgłos wśród krajowych i zagranicznych czytelników zyskał *Kalejdoskop matematyczny* H. Steinhausa. Książeczka ta miała liczne wydania polskie i obcojęzyczne i przyczyniła się poważnie do zapoznania z metodami myślenia matematycznego licznych czytelników.

W dziedzinie fizyki najwybitniejszą pozycją jest znana dobrze na świecie *Field Theory* J. Rzewuskiego. Pierwszy tom tego podręcznika-monografii miał już trzy wydania, drugi tom został wydany w 1969 r. Monografia ta nie tylko może służyć w przygotowaniu do egzaminów, ale jest podstawą dla poważniejszych studiów typu seminaryjnego i oczywiście dla oryginalnych prac naukowych. Do nauki dla studentów przeznaczony jest podręcznik *Fizyka statystyczna* J. Łopuszańskiego i A. Pawlikowskiego.

Chemicy mają także w dorobku parę pozycji książkowych o charakterze dydaktycznym i dydaktyczno-naukowym. Wymienimy tu skrypt L. Prajer-Janczewskiej *Chemia organiczna*, przeznaczony dla studentów drugiego roku biologii, skrypt L. Sobczyk i A. Kiszy *Chemia fizyczna* oraz zbiorowe opracowanie instrukcji do ćwiczeń laboratoryjnych z chemii fizycznej i podobnej instrukcji do ćwiczeń z chemii organicznej. Podstawowe znaczenie, także dla studentów ostatniego roku chemii, ma monografia B. Jeżowskiej-Trzebiatowskiej *Teoretyczne problemy chemii koordynacyjnej*, jak również monografia *Wiązania wodorowe*, wydana pod redakcją L. Sobczyk.

Studenci geografii mogą korzystać z doskonałego podręcznika *Astronomiczne podstawy geografii*, napisanego przez A. Opolskiego. Miał on już cztery wydania. Podstawowym podręcznikiem dla astronomów jest *Astronomia ogólna* E. Rybki, której II wydanie wyszło z druku już po przeniesieniu się E. Rybki do Krakowa. Wspomnieć tu należy o książce *Wstęp do astronomii matematycznej* S. Wierzbńskiego. Dla studentów specjalizujących się w heliofizyce pożyteczna jest monografia *Słońce* J. Mergentalera.

W zestawieniu tym nie wymieniamy oczywiście wszystkich pomocy naukowych, takich jak instrukcje do ćwiczeń czy obserwacji lub instrukcji dotyczących przygotowania referatów na seminaria. Pomocy takich było wiele, trudno byłoby preto wyliczać je tutaj szczegółowo.

PRACE BADAWCZE

Dyscypliny naukowe Wydziału przechodziły dość różne koleje losu. Matematyka od początku stała na najwyższym poziomie i do dziś nie zmieniła swego wyso-

kiego stanowiska. Fizyka teoretyczna powstała późno, ale szybko osiągnęła bardzo wysoki poziom, doświadczalna borykała się długo z trudnościami instrumentalnymi, zanim mogła stać się poważnym ośrodkiem badawczym. Chemia grawitowała początkowo głównie ku Politechnice i dopiero w ostatnim dziesięcioleciu stała się nauką przede wszystkim uniwersytecką, zyskując duży rozgłos jako poważny ośrodek badawczy. Astronomowie, którzy zaczęli od prac obserwacyjnych, wobec ogromnych trudności w uzyskaniu instrumentów obserwacyjnych w ostatnich latach zaczęli coraz bardziej skłaniać się ku badaniom teoretycznym, a także w kierunku fizyki kosmicznej.

Tak czy inaczej wszystkie te dziedziny nauki wysoko uplasowały się w skali naukowych wartości zarówno w kraju, jak i na terenie międzynarodowym. O osiągnięciach poszczególnych uczonych i zespołach będzie mowa w dalszym ciągu obecnego sprawozdania.

W dziedzinie logiki matematycznej pracował J. Słupecki i L. Borkowski. Tematem ich prac była logika Arystotelesa, systemy logiczne Leśniewskiego oraz rachunki logiczne. Do problematyki logiki matematycznej należy też teoria modeli, jedna z najmłodszych gałęzi matematyki, bardzo szybko rozwijająca się w czasach ostatnich. Badania w tej dziedzinie prowadzone są w seminarium kierowanym przez C. Ryll-Nardzewskiego; przyniosły one już szereg poważnych wyników. Zagadnieniem matryc logicznych i problemami z zakresu algebry abstrakcyjnej zajmował się J. Łoś, który później przeniósł się do Torunia, a następnie do Warszawy.

Dyscypliną matematyczną — domeną młodych matematyków, bez oparcia w tradycjach polskiej szkoły — była teoria liczb, w której poważne wyniki uzyskali, nieraz jeszcze jako studenci i następnie już jako samodzielni uczeni: J. Mycielski i W. Narkiewicz (ten ostatni w dziedzinie algebraicznej i analitycznej teorii liczb).

Zagadnienia topologiczne były przed wojną młodą dziedziną matematyki, uprawianą w Warszawie i innych ośrodkach. Zajmowali się nią wtedy najmłodsi matematycy. Do Wrocławia dziedzinę tę przeniósł B. Knaster, a częściowo także E. Marczewski, którego jednak główne zainteresowania skierowane były gdzie indziej. W tej dziedzinie uzyskano bardzo liczne i ważne wyniki, powiązane nieraz z innymi działami matematyki. Początkowo zajmowano się zagadnieniem struktury ważnych zbiorów punktowych. Udowodniono, że każdy zbiór rozproszony ma swój obraz topologiczny w zbiorze przeliczalnym zwartym. Udowodniono przedłużalność funkcji ciągłych i wzajemnie jednoznacznych ze zbioru pochodnego dowolnie wysokiego rzędu na całą przestrzeń. Autorami tych prac byli przede wszystkim uczniowie B. Knastera: Reichbach, Urbanik, Mioduszewski. Prowadzono też badania nad odwzorowaniami ciągłymi, niezmiennikami topologicznymi, teorią wymiaru i teorią krzywych. W ostatnim dziesięcioleciu badania te przeszły ewolucję w kierunku unowocześnienia zarówno metod badawczych, jak i problematyki. J. Mioduszewski stosował teorię granic wstecznych do badania struktury kontynuów, a wraz z grupą swoich uczniów zajął się problematyką teorii kategorii w zastosowaniu do zagadnień topologicznych. Ciekawe zastosowania topologii

w zagadnieniach metrycznych podał H. Steinhaus, opracowując tzw. dendryty. Dalszym rozwijaniem teorii tych ostatnich zajmował się ostatnio J. Charatonik.

Ciekawe rezultaty uzyskano w dziedzinie algebry. Rozwijano tematykę algebr ogólnych, a w szczególności abstrakcyjną teorię niezależności, zainicjowaną w 1956 r. przez E. Marczewskiego. Zbadano więc na początku związek między niezależnością w sensie teorii mnogości a niezależnością stochastyczną i między tymi pojęciami a pojęciem produktu. Następnie rozwiązywano szereg problemów zarówno bardziej szczegółowych, jak i uogólnień, jak np. podano opis algebr jednorodnych (E. Marczewski), charakteryzując algebry, w których niezależność ma podstawowe własności klasycznej niezależności liniowej (K. Urbanik). Zbadano uogólnione zagadnienie miary i przedłużenie miary w ciałach zbiorów i algebrach Boole'a (E. Marczewski, J. Łoś). W licznych pracach E. Marczewskiego i jego uczniów lub współpracowników (Łoś, Ryll-Nardzewski, Śikorski, Goetz, Hartman i inni) rozwiązano wiele szczegółowych zagadnień, np. dotyczących zbieżności według miary i zbieżności jednostajnej i innych.

W dziedzinie geometrii twórcą i pionierem badań jest W. Ślebodziński, którego prace należą zasadniczo do dorobku Politechniki, gdyż tam ostatnio wykładał, ale zespół jego współpracowników należy przede wszystkim do Uniwersytetu i są to wychowankowie Uniwersytetu. Rozwijano z powodzeniem nowoczesne metody geometrii różniczkowej, a głównym wynikiem tych badań była piękna monografia napisana przez W. Ślebodzińskiego o formach różniczkowych zewnętrznych. Wyłącznie na Uniwersytecie badali przestrzenie rekurencyjne oraz transformacje infinitesimalne w rozmaitościach A. Goetz i W. Roter, zajmowano się też geometrią metryczną przy współpracy z IM PAN. Trudno jest oddzielić prace matematyczne wykonywane na Politechnice, Uniwersytecie i IM PAN, gdyż zagadnienia rozwiązywane w tych ośrodkach były najczęściej tematem dyskusji na wspólnych zebraniach wszystkich matematyków, reprezentują więc nieraz wynik zespołowej pracy matematyków z różnych ośrodków wrocławskich.

W dziedzinie analizy zajmowano się teorią ergodyczną (Ryll-Nardzewski), teorią gier różniczkowych i teorią pościgu (A. Zięba, C. Ryll-Nardzewski i inni), teorią przestrzeni Orlicza, teorią funkcji prawie okresowych w grupach topologicznych i teorią reprezentacji tych grup (Hartman, Ryll-Nardzewski, Hulanicki). Znalezione ciekawe zastosowania twierdzeń z zakresu teorii ergodycznej w teorii ekwipartycji. Prowadzono też badania w dziedzinie teorii ruchu cieczy lepkiej (Krzywicki).

W teorii rachunku prawdopodobieństwa wraz z teorią funkcji mierzalnych realizowano program H. Steinhaus'a konsekwentnego interpretowania prawdopodobieństwa jako miary, a zmiennej losowej jako funkcji mierzalnej. Dzięki wprowadzeniu frekwencji czasowej zjawisk, zamiast prawdopodobieństwa, udało się pominąć pojęcie chaosu w teorii kinetycznej materii i wyrugować indeterminizm w klasycznych modelach kinetycznych. Teorię procesów stochastycznych uprawiał E. Marczewski i jego szkoła. Uzyskano uproszczenia i uogólnienia w teorii

jednorodnych i niejednorodnych procesów Poissona, w procesach Markowa i in. Zbadano nowe procesy występujące w promieniowaniu kosmicznym (Urbanik wspólnie z fizykami, Łopuszański i in.). W ostatnich latach na czoło zagadnień rozpatrywanych w tej dziedzinie wysuwają się rezultaty uzyskane przez K. Urbanika, który stworzył teorię prognozy dla procesów stochastycznych w mocnym sensie, zajmował się zastosowaniem teorii informacji do mechaniki kwantowej, badał ciągi harmonizowalne oraz stosował metody analizy funkcjonalnej do probabilistyki.

Jednym z ważniejszych dorobków matematyki wrocławskiej były prace J. Mikusińskiego. Przed 20 laty uzasadnił on formalizm Heaviside'a metodami algebraicznymi i analizy funkcjonalnej i wprowadził pojęcie operatorów, będące uogólnieniem pojęcia liczby i funkcji. Operatory te nadają się dobrze do interpretacji wielu zjawisk fizycznych, które analiza klasyczna opisuje w sposób bardziej skomplikowany. Teoria ta była następnie rozwijana przy współudziale także innych matematyków wrocławskich. Po kilku latach J. Mikusiński przeniósł się z Wrocławia na inny uniwersytet, ale problematyka przez niego zapoczątkowana nie została skreślona z programu prac matematyki wrocławskiej.

Ciekawie rozwijały się początkowo badania z dziedziny hydromechaniki i funkcji analitycznych, prowadzone przez W. Wolibnera. Badania te po jego śmierci przejął J. Zamorski, który, niestety, mimo młodego wieku zmarł także przed kilku laty. Tym samym prace z dziedziny uprawianej przez obu tych uczonych zostały prawie całkowicie zaniechane.

Bardzo bogaty jest także dorobek naukowy w dziedzinie zastosowań matematyki. Inicjatywę zastosowań matematyki do innych nauk podjął od samego początku istnienia Uniwersytetu we Wrocławiu, a więc od 1945 r., H. Steinhaus. Najpierw na seminarium uniwersyteckim, a potem w Grupie Zastosowań Przyrodniczych i Gospodarczych pracowano nad bardzo różnymi zagadnieniami, które pojawiały się przed biologią, rolnictwem, medycyną, geografą, antropologią i innymi naukami przyrodniczymi. Współpraca ta w różnych latach rozwijała się mniej lub bardziej intensywnie, ale dotrwała do lat ostatnich, mimo odejścia głównych jej przedstawicieli. H. Steinhaus przeszedł na emeryturę, a J. Perkal zmarł nagle, w pełni rozwoju twórczego. Uzyskano takie praktyczne wyniki, jak nowy pomysł taryfy elektrycznej (H. Steinhaus), sposób obliczania prawdopodobieństwa ojcostwa w przypadku niewyłączenia pozwanego i oszacowanie funkcji wyroków niezgodnych z prawdą w sprawach o dochodzenie ojcostwa (Steinhaus, Łukaszewicz). Opracowano optymalną metodę pomiarów mas drewna (J. Perkal) i nowe metody badania wzrostu i wagi dzieci (J. Perkal). J. Perkal zajmował się także podstawami statystycznej kontroli jakości towarów, problemami estymacji i — wraz z K. Urbanikiem — efektywnymi procesami Poissona. W szerokim też zakresie uprawiał zastosowania matematyki do zagadnień przyrodniczych i rolniczych, nie mniej uwagi poświęcając także zagadnieniom medycznym, kontynuując współpracę z Akademią Medyczną, zapoczątkowaną przed laty przez H. Steinhaus.

Ostatnio, pod kierunkiem J. Łukaszewicza, rozwinęły się prace nad zastoso-

waniami matematyki jeszcze w innych zagadnieniach. Można tu wymienić takie, jak: modelowanie transportu węgla w kopalni, obsługa masowa (J. Kopocińska), niezawodność systemów urządzeń (B. Kopociński), metody szacowania złóż czy wreszcie metody dyskryminacyjne. Tu także można zaliczyć niektóre prace A. Zięby, dotyczące teorii pościgu, mogące mieć znaczenie nawet dla metod dowodzenia marynarką wojenną. Bardzo ogólne znaczenie mają też prace z zakresu metod numerycznych, prace umożliwiające rozsądne stosowanie maszyn liczących, które znajdują coraz szersze zastosowanie we wszystkich chyba dziedzinach nauki i w coraz większej ilości dziedzin techniki i życia codziennego. Decydujące znaczenie miało utworzenie przy Uniwersytecie ośrodka metod numerycznych i zakupienie maszyny Elliot, pozwalającej na przeprowadzenie szybkich obliczeń. Z usług tego ośrodka, kierowanego przez S. Paszkowskiego (ostatnio przez R. Zuberą), korzystają katedry Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii, a do stałych klientów należą katedry innych wydziałów i instytucje pozauniwersyteckie (ELWRO). Prowadzi się też prace nad teorią i praktyką obliczeń numerycznych, jak podanie nowej metody rozwiązywania równań różniczkowych cząstkowych czy metody automatycznego tłumaczenia programów w języku ALGOL-60 (Zuber, Szczepkowski).

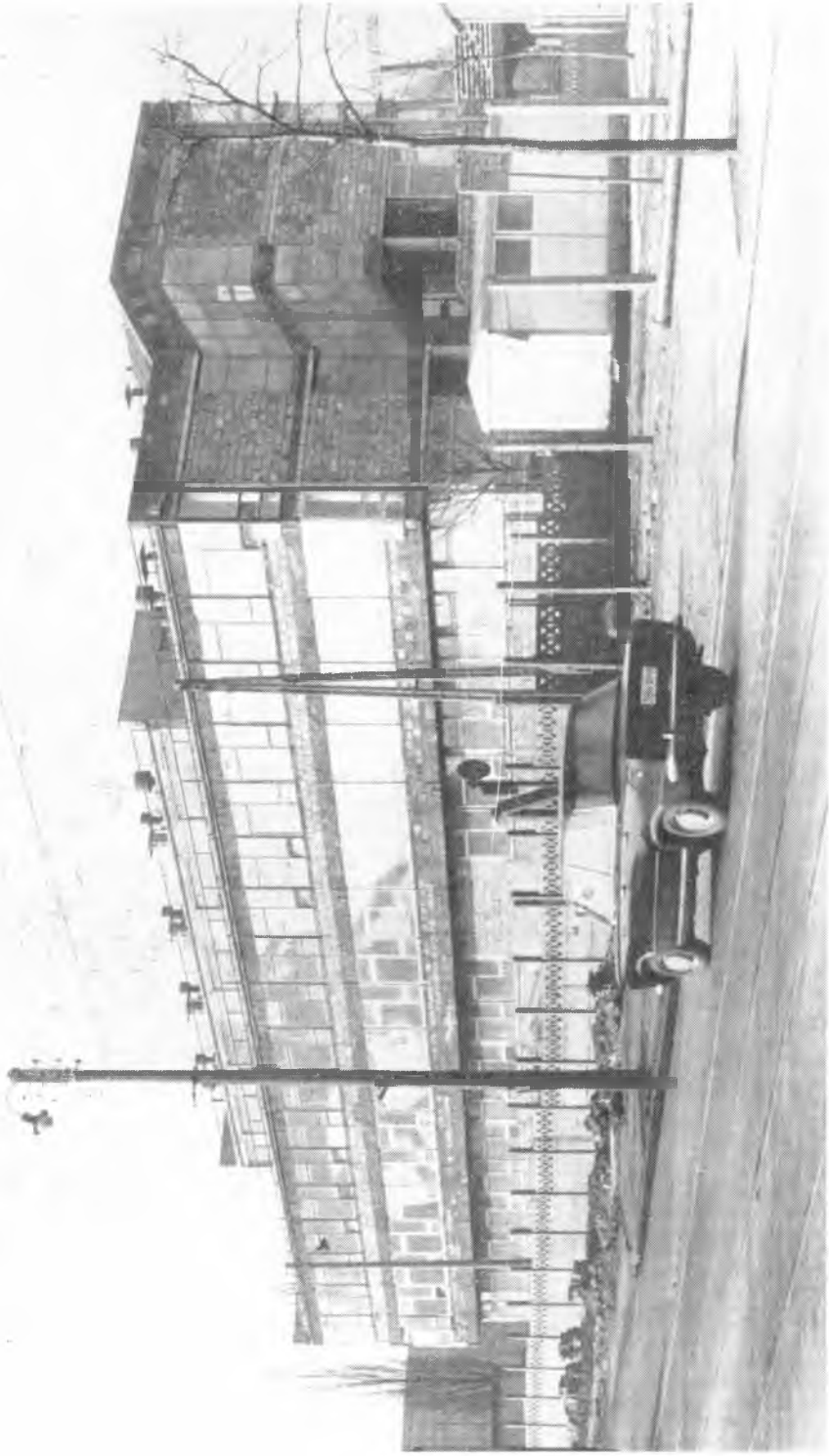
Poza drukiem prac naukowych własnych, o czym była mowa w rozdziale poświęconym dydaktyce, wrocławscy matematycy prowadzili od początku ożywioną działalność wydawniczą, redagując różne fachowe czasopisma, w których drukowane były prace odzwierciedlające dorobek wrocławskich uczonych. Czasopisma te to „Studia Mathematica”, „Colloquium Mathematicum”, „Zastosowania Matematyki” i „Matematyka”. Możliwość wydawania czterech czasopism na różnym poziomie i o różnym przeznaczeniu świadczy dobitnie o ogromnej dynamiczności wrocławskiego ośrodka matematycznego. Duże zasługi wydawnicze ma tu B. Knaster — długoletni redaktor wydawnictw matematyczno-przyrodniczych Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Jego zasługi w wywalczeniu wysokiego poziomu edytorskiego i w zorganizowaniu naukowego drukarstwa we Wrocławiu są dobrze znane.

Prace naukowe z dziedziny fizyki doświadczalnej, podobnie jak i w innych dyscyplinach, były pierwotnie we Wrocławiu kontynuacją zagadnień badanych przez ich autorów jeszcze przed wojną. Tak więc J. Nikliborc zajmował się zagadnieniem wyładowania elektrycznego w azocie, a J. Wesołowski promieniowaniem kosmicznym. Dość wcześnie jednak zaczął się zarysowywać główny problem badań, któremu miały być poświęcone późniejsze, już wrocławskie, prace — fizyka ciała stałego. W tym obszernym dziale badań wyróżniono naturalnie niektóre tylko kierunki i im poświęcono większą uwagę.

Jednym z obszerniej opracowywanych badań jest emisja polowa i jonizacja polowa. Oto co pisze na ten temat J. Nikliborc w wzmiankowanym wyżej artykule: „Warunkiem rozpoczęcia obserwacji i pomiarów ilościowych było opanowanie techniki ultrawysokiej próżni, gdyż tylko wtedy można uzyskać czystą (tzn. wolną od warstwy adsorpcyjnej) powierzchnię badanego mikromonokryształu, stanowiącego

**Prof. dr Hugo Steinhaus, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Matematyki,
Fizyki i Chemii**

Budynek Instytutu Matematycznego przy pl. Grunwaldzkim w końcowym stadium budowy

Gmach Instytutu Chemii przy pl. Grunwaldzkim

W pracowni spektroskopowej Katedry Chemii Nieorganicznej

Z konferencji „Teoria i struktura związków koordynacyjnych”. Od lewej: prof. P. Krumholz (Brazylia), prof. B. Trzebiatowska i prof. L. Bor (Węgry)

zakończenie ostrza mikroskopu polowego; trudności związane z opanowaniem tej technologii znacznie opóźniły start prac w tym kierunku". Trudności te zostały przezwyciężone, o czym świadczy szereg poważnych prac. A więc badano dyfuzję powierzchniową niklu i żelaza, adsorpcję strontu na wolframie i desorpcję zaadsorbowanych atomów strontu z tegoż wolframu za pomocą silnego pola elektrycznego rzędu 10^8 v/cm. Badano też adsorpcję i dyfuzję powierzchniową krzemu i germanu na wolframie. Otrzymano obrazy jonowe powierzchni wolframu, opracowano metodę otrzymywania ostrzy, z pomocą których można było prowadzić odpowiednie pomiary. Prowadzono też poważne prace nad mikroskopią jonową, a wynik był taki, że udało się uzyskać obrazy o rozdzielczości 2-3 Å, a więc otrzymać na ekranie fluoryzującym rozdzielczość atomową. Studiowano też dyfrakcję powolnych elektronów na powierzchniach monokryształów, co pozwoliło uzyskać informacje o drganiach termicznych atomów powierzchniowych sieci krystalicznej takich pierwiastków, jak np. nikiel. Oczywiście te doświadczalne wyniki znalazły swój odzwiek w pracach teoretycznych, których tematem był problem adsorpcji na metalach. Wykazano też istnienie zależności energii wiązania gazów szlachetnych od ściany krystalograficznej oraz opracowano statystyczną teorię adsorpcji na ściankach krystalograficznych, mających różne typy centrów adsorpcyjnych.

Opisane prace prowadzone były w zespole kierowanym przez J. Nikliborca. W r. 1963 zagadnienie dotyczące wzbudzonej emisji elektronów zostało skoncentrowane w oddzielnym zakładzie w ramach Katedry Fizyki Doświadczalnej, a kierownictwo tego zakładu, przekształconego w 1966 r. na Katedrę Fizyki Ciała Stałego, powierzono B. Sujakowi. Tematyka badawcza tej Katedry obejmowała szeroki wachlarz zagadnień emisji elektronów, tzw. egoemisji. Zajmowano się w szczególności detekcją cząsteczek jonizujących w małych energiach, rzędu 3–0,1 eV. Badano wzbudzoną emisję elektronów, szczególnie taką, jaka występuje podczas i po plastycznej deformacji. Opracowywano też problem luminiscencji kryształów i warstw polikrystalicznych. Opisana problematyka jest unikalna w Polsce, zagadnienia tego typu nie są opracowywane w innych ośrodkach i Katedra Fizyki Ciała Stałego — podobnie jak inne katedry naszego Uniwersytetu — jest pionierem w nowej dziedzinie fizyki, dopiero od niedawna narodzonej w ogóle na świecie. Nic też dziwnego, że prace te wzbudziły żywe zainteresowanie i że na seminariach katedralnych zbiera się zawsze liczna grupa osób zainteresowanych tym zagadnieniem, niekoniecznie związanych etatowo z Katedrą.

Główną dziedziną badań zespołu w Katedrze Zastosowań Fizyki Jądrowej jest zagadnienie struktury elektronowej ciał stałych i ciekłych, rozpatrywane metodą korelacji kierunkowej kwantów anihilacyjnych w różnych substancjach. Wśród fizyków zajmujących się podobnymi zagadnieniami panowało przekonanie, że w metalach anihilacja przebiega ze stanu niezwiązanego pary. Stosując silne pola magnetyczne wykazano, że w metalach może się rozwijać stan związany — pozyt. Wbrew dotychczasowym twierdzeniom udowodniono też, że stopień uporządkowania substancji molekularnej ma wyraźny wpływ na mechanizm anihilacji. Wykryto

specjalną podgrupę elektronów, pochodzącą z powłok odosobnionych atomów. Stosując opracowane metody do zagadnień praktycznych zbadano zjawiska elektronowe zachodzące w procesie fotosyntezy w zielonych częściach liści agawy. Stwierdzono, że w czasie naświetlania tych liści powstają w nich silne pola elektryczne.

O Katedrze Zastosowań Fizyki Jądrowej, podobnie jak o omawianej poprzednio, można powiedzieć, że jest ona w Polsce jedynym ośrodkiem, reprezentującym omawiany kierunek badań.

Jeszcze parę liczb. W Katedrze Fizyki Doświadczalnej 3 osoby uzyskały habilitacje, a 15 osób doktoryzowało się.

W Instytucie Fizyki Teoretycznej tematem prac członków Katedry Teorii Pola były podstawowe zagadnienia kwantowej teorii pola. Jest to najnowszy, szybko rozwijający się dział fizyki teoretycznej, który stanowi w chwili obecnej podstawę do badań w dziedzinie cząstek elementarnych, ciała stałego i teorii jądra, a więc trzech najważniejszych działów fizyki. W szczególności zajmowano się: funkcjonalnym sformułowaniem podstaw kwantowej teorii pola (Rzewuski, Hańkowiak, Morawiecki), zastosowaniem metod teorii grup do opisu symetrii oddziaływań cząstek elementarnych (Mozrzyms, Stęślicki), teorią cząstek o wyższym spinie oraz cząstek nietrwałych (Lukierski, Cukierda, Turko), kryteriami trywialności kwantowej teorii pola (Garczyński), korelacjami kątowymi w rozpadzie jąder (Oziewicz), teorią ferromagnetyków (Przystawa) i wreszcie ogólną teorią względności (Jankiewicz).

Opracowując te zagadnienia uzyskano następujące ważniejsze wyniki: podano model teorii pola, w którym warunek przyczynowości spełniony jest tylko na powierzchni masy; podano zależność członów quasilokalnych w warunku przyczynowości od macierzy S poza powierzchnią masy; podano funkcjonalne sformułowanie kwantowej teorii pola dla cząstek o spinie $0, 1/2, 1$, w szczególnym przypadku spinu 1 również dla masy $= 1$ (fotony); wyważono macierz S za pomocą prądów oraz obliczono związku pomiędzy tym wyrażeniem a wyrażeniem poprzez pola.

J. Rzewuski napisał monografię w języku angielskim o metodach funkcjonalnych w teorii macierzy S (wyd. PWN). Uogólniono rachunek spinorów na czterowymiarową zakrzywioną przestrzeń zespoloną. Otrzymuje się interpretacje ośmiowektrowe potencjału jako warunku baryonowego i hyperładunku. Podano ogólną klasyfikację grup wyższych symetrii w przestrzeni Kleina. Otrzymano nieskończone wielowymiarowe rozwiązanie uogólnionego równania Feynmana-Gell-Mana. Wykazano na gruncie modelu spinorowego, że oddziaływanie Coulombowskie jest rezultatem połączenia symetrii $SU(2)$ i $SU(2)'$. Zastosowano teorię reprezentacji indukowanych do teorii ciała stałego oraz rozszerzono teorię reprezentacji indukowanych na grupy ciągłe.

W teorii cząstek przeprowadzono renormalizację teorii z wyższym spinem. Sformułowano teorię cząstek niestabilnych. Wyznaczono równoważność dwóch teorii cząstek elementarnych o masie różnej od zera i spinie 1 . Sformułowano teorię cząstek opisywanych przez bieguny podwójne. Zbadano zagadnienie renormalizacji aksjomatycznego modelu, zawierającego pochodne w oddziaływaniu.

W związku z kryteriami trywialności podano dowód twierdzenia Haaga przy osłabionych założeniach. Udowodniono twierdzenie o znikaniu pola, jeśli gęstość spektralna znika na powłoce masowej. Udowodniono szereg relacji związanych z warunkiem asymptotycznym. W związku z zagadnieniem rozpadu jąder podano teorię zwykłego i radiacyjnego wychwytu mezonów przez jądra. Podano problemy słabego oddziaływania mezon—proton. Obliczono korelacje kątowe w wychwycie mezonu przez jądra.

Teorii ferromagnetyków była poświęcona praca omawiająca wyniki obliczenia kierunków magnetyzacji w anizotropowym ferromagnetyku typu Heisenberga.

Zagadnień relatywistycznych dotyczyło sformułowanie stacjonarnego pola grawitacyjnego w przestrzeni konforemnej. Otrzymano rozwiązanie Schwarzschilda bez założenia kulistej symetrii, przy jedynym założeniu stacjonarności pola grawitacyjnego.

Bardzo pokrewne nieraz zagadnienia do tych, jakie były rozpatrywane i opracowywane w katedrze kierowanej przez J. Rzewuskiego, były tematem prac Katedry Fizyki Statystycznej, kierowanej przez J. Łopuszańskiego. Oczywiście, główny pion zagadnień leżał w innych dziedzinach. Katedra wyróżniała się pionierskim charakterem, gdyż była pierwszą w kraju katedrą zajmującą się problemami fizyki statystycznej. Główne kierunki badań tej Katedry to fizyka statystyczna i teoria pola, a więc pokrewna dziedzina do uprawianej w poprzednio omówionej katedrze. Z zakresu fizyki statystycznej zajmowano się teorią wielu ciał, fizyką ciała stałego, statystyczną teorią promieniowania kosmicznego i zastosowaniami praktycznych metod statystycznych w zagadnieniach fizycznych. W dziedzinach tych opracowano równowagę układów termodynamicznych o nieskończonej objętości, a skończonej gęstości elementarnych układów. Przejście graniczne z objętości układu do nieskończoności ma duże znaczenie z uwagi na zagadnienie przejść fazowych i da się zidentyfikować ściśle i jednoznacznie tylko w oparciu o podejście algebraiczne do zagadnień wielu ciał (tymi zagadnieniami zajmowali się J. Łopuszański, B. Jancewicz, A. Jadczyk, L. Pejkoła).

Prace z dziedziny ciała stałego dotyczyły przeważnie zagadnień nadprzewodnictwa, ferro- i antyferromagnetyzmu (A. Pawlikowski, J. Czerwonko).

Prace z dziedziny statystycznej teorii promieniowania kosmicznego pozwoliły na wyciągnięcie wniosków co do mechanizmu rozprożeń elementarnych z obserwacji nad kaskadami promieniowania kosmicznego (J. Łopuszański, J. Czerwonko).

Tak wyglądały zagadnienia fizyki statystycznej. W teorii pola można ogólnie wydzielić trzy grupy zagadnień. W pierwszej grupie rozpatrywano modele kwantowej teorii pola. Na modelach takich można prześledzić *explicite* pewne regularności, właściwe ogólnym schematom, zbadać czy pewne formalne metody dadzą się stosować, a jeśli nie, to dlaczego. Można też pokazać, które modele prowadzą do teorii trywialnej. Kryteria tak otrzymane, chociaż niekonstruktywne, wytyczają drogę, którą należy kroczyć, aby znaleźć model możliwie prosty, a nie trywialny. Druga grupa zagadnień obejmuje badania nad asymptotycznym zachowaniem się pól kwantowych, gdy czas dąży do nieskończoności (J. Łopuszański, W. Garczyński, W. Karwowski,

N. Sznajder). Badanie takich przejść związane jest z teorią macierzy S , która opisuje procesy rozproszenia i o której mówiliśmy już opisując badania prowadzone w poprzednio omawianej katedrze. Trzecią grupę stanowią prace nad symetriami teorii (J. Łopuszański, A. Jadczyk, L. Turko). Symetrie występujące w teorii grają ważną rolę przy systematyce cząstek elementarnych. Prace omawiane stanowią wstępną fazę o charakterze dość ogólnym do badań nad konkretnymi symetriami, występującymi w przyrodzie. Symetrie te są na ogół łamane, jeżeli przyjąć za słuszny postulat szczególnej teorii względności.

W ciągu 8 lat swego rozwoju tematyka badań naukowych Katedry Teorii Ciała Stałego ewoluowała poprzez optykę (Ingarden), teorię informacji (Ingarden), teorię metali (Galasiewicz) i teorię jądra (Galasiewicz) do rozwijanych ostatnio problemów teorii ferromagnetyzmu (Ziętek) i ferroelektryczności (Konwent). W każdej z wymienionych dziedzin badawczych Katedra, podobnie jak poprzednie, może się poszczycić bardzo wybitnymi wynikami cytowanymi powszechnie w podstawowych monografiach naukowych, przede wszystkim zagranicznych, omawiających ten nowoczesny zakres wiedzy.

Tematem prac Katedry Teorii Jądra Atomowego były zagadnienia teorii jądra atomowego (Galasiewicz, Rybarska), nadprzewodnictwa (Galasiewicz, Tekiel, Paszkiewicz), nadciekłości (Galasiewicz, Petru) oraz ferromagnetyzmu (Rybarska). Wykazano zadowalającą dokładność metod stosowanych w „nadciełym” modelu jądra, bez uwzględnienia i przy uwzględnieniu oddziaływania kwadrupolowego. Zbadano wpływ prądu spinowego na efekt Meisnera w nadprzewodnikach. Wykazano po raz pierwszy na gruncie metody wariacyjnej stabilność rozwiązywania opisującego stan nadprzewodzący. Wyprowadzono po raz pierwszy równanie hydrodynamiki dwucieczkowej teorii cieczy Fermiego. Wykazano, że wzbudzenia elementarne są typu kwantów pierwszego i drugiego dźwięku. Na gruncie mikroskopowej teorii powiązано pierwszy dźwięk z periodycznymi zmianami gęstości, a drugi dźwięk ze zmianami temperatury oraz otrzymano związki typu Onsagera między współczynnikami kinetycznymi nadciekłego helu.

Tak w ogólnych zarysach przedstawia się działalność fizyków, zajmujących się badaniami teoretycznymi. W zarysie tym opisano oddzielnie poszczególne katedry, ale trzeba pamiętać o tym, że wszystkie one wyrosły z jednej wspólnej katedry, że pracownicy przechodzili z jednej do drugiej i że, połączone w jeden Instytut, współpracują stale ze sobą, stąd tak wiele w sprawozdaniu tematów pokrewnych w różnych katedrach. Wyrazem tej ścisłej współpracy katedr jest to, że, niezależnie od seminariów katedralnych, co tydzień odbywają się seminaria instytutowe, na których specjaliści dość różnych dziedzin znajdują wspólny język. Prócz tego Instytut wydaje preprinty prac własnych i wymienia je z 40 czołowymi ośrodkami fizyki teoretycznej za granicą. Instytut też patronuje, nie tylko formalnie, organizowanym corocznie (od 1964 r.) w Karpaczu zimowym szkołom fizyki teoretycznej, zwykle z udziałem kilkunastu wybitnych specjalistów zza granicy jako wykładowców. Szkoły te poświęcone są co roku innej problematyce i uczestniczą w nich młodzi fizycy teore-

tycy z całej Polski. Poziom szkół jest bardzo wysoki i zdobyły one sobie już uznanie zarówno w kraju, jak i za granicą. Udział w wykładach wykładowców polskich i zagranicznych świadczy także o wysokiej randze wrocławskiej fizyki teoretycznej. Materiały szkół wydane są w formie książkowej. To ostatnie zadanie jest, niestety, nader trudne do zrealizowania, chodzi bowiem o możliwie jak najszybszą publikację materiałów Szkoły danego roku. Celem zapewnienia tej szybkości materiały ogłasza się w formie publikacji wykonanej w powielarni Uniwersytetu Wrocławskiego.

Szkoły zimowe to tylko jeden z fragmentów licznych i głębokich powiązań fizyki teoretycznej z międzynarodowymi pracami w tej dziedzinie. Tak więc poza publikacją materiałów szkół ukazało się kilkaset oryginalnych prac pracowników katedr zarówno w wydawnictwach krajowych, jak i zagranicznych. Wydano parę monografii w języku angielskim, w których m. in. omówiono także wyniki wrocławskie. Monografie takie opracowali J. Rzewuski i Z. Galasiewicz, J. Łopuszański i A. Pawlikowski.

Astronomowie wrocławscy pracowali na początku tak, jak na to pozwalało zastane wyposażenie obserwatorium, i tak, jak na to pozwalała tradycja wyniesiona ze Lwowa, skąd wszyscy przywędrowali do Wrocławia. Skoro obserwatorium jest ośrodkiem skupiającym uczonych, nic dziwnego, że stan instrumentalny zażył na programie prac.

Mimo stosunkowo skromnego, w porównaniu z chemią czy fizyką, wyposażenia instrumentalnego astronomowie wrocławscy potrafili zorganizować poważny ośrodek naukowy, wysoko ceniony wśród specjalistów w pokrewnych dziedzinach badań.

Zgodnie z wypracowanym programem badań naukowych po przyjeździe do Wrocławia zostały podjęte prace fotometryczne: początkowo dalsze opracowywanie klisz fotograficznych uzyskanych w Lwowskim Obserwatorium, później uruchamianie fotometru fotoelektrycznego, za pomocą którego mierzono jasność gwiazd. Program ten został przeniesiony do Wrocławia przez E. Rybkę, on też głównie zajmował się jego realizacją, pracując nad katalogiem fotoczerwonych jasności gwiazd 6 wielkości gwiazdowej. Jego uczeń, T. Jarzębowski, który we Wrocławiu uruchomił fotometr fotoelektryczny przy refraktorze 21 cm, zajmował się następnie fotometrią gwiazd magnetycznych i uzyskał bardzo ważny wynik, mianowicie zgodność okresowych zmian jasności ze zmianami pola magnetycznego tych gwiazd. Wynik ten ma duże znaczenie teoretyczne, gdyż stanowi podstawę do rozważań nad możliwościami obserwowanych olbrzymich amplitud zmian pola magnetycznego, wynoszących tysiące gaussów.

Do fotometrycznych tematów należy też zaliczyć wyszukiwanie nieznanych gwiazd zmiennych na kliszach fotograficznych z obserwatorium w Johannesburgu, wypożyczonych jeszcze przed 1933 r. dla prof. Rybki z Obserwatorium Lejdejskiego w Holandii. Ta żywa współpraca z holenderskimi astronomami, datująca się z tamtych czasów, przetrwała do dziś i zapewne będzie nadal się pogłębiać. Wyszukiwaniem nowych gwiazd zajmowali się J. Mergentaler i S. Kosibowa. Klisze te

zostały zresztą poprzednio gruntownie już przebadane przez A. Opolskiego i J. Mergentalera tak, że we Wrocławiu, gdzie dalej je opracowywano, znaleziono już tylko 10 nieznanych gwiazd zmiennych. Na kliszach tych fotografowane były okolice nieba południowego w gwiazdozbiorze Centaura.

Fotometryczny charakter miała też praca S. Kosibowej, która zajęła się zagadnieniem świecenia nocnego nieba, a następnie świeceniem nieba zmrokowego i obłoków srebrzystych. Skonstruowała ona w tym celu specjalny fotometr fotoelektryczny rejestrujący i to była także nowoczesna dziedzina, podobnie jak wspomniane wyżej fotoelektryczne pomiary jasności gwiazd zmiennych, dziedzina nie uprawiana ani we Lwowie, ani w przedwojennym Wrocławiu, nie oparta o instrumenty zastane we Wrocławiu.

Zarówno fotometria świecenia nocnego nieba, jak i gwiazd stałych czy zmiennych robiona jest zawsze w możliwie dość wąskich przedziałach widma. W tym celu w drogę promienia światła wstawia się filtry barwne, wycinające z całego widma odpowiedni przedział. Od takiej fotometrii krok tylko dzieli od spektrofotometrii, a więc od wyznaczania jasności w widmie gwiazd w przedziałach jak najmniejszych, wyznaczonych tylko siłą rozdzielczą układu spektrografu. Otrzymuje się mianowicie zdjęcie widma gwiazdy i na tym zdjęciu mierzy się natężenie promieniowania w sposób ciągły lub w wybranych miejscach. Można to robić także bez fotografowania widma, wprost rejestrując fotoelektrycznie przy spektrografie, ale tej techniki jeszcze nie mieli okazji wrocławscy astronomowie używać. Oczywiście, do pomiarów rozkładu natężeń w widmie, a więc do spektrofotometrii, potrzebny jest spektrograf w połączeniu z dostatecznie dużą lunetą. Ani lunety, ani spektrografu odpowiedniego we Wrocławiu nie ma, trzeba więc było znaleźć inne wyjście z sytuacji, o ile chciało się tę dziedzinę nauki uprawiać. Jedyne wyjście — to wyjazd za granicę do bogatszych obserwatoriów i tam zebranie materiału obserwacyjnego, a następnie przywiezienie części chociaż klisz do Wrocławia w celu ich opracowania.

W ten sposób zostały wykonane liczne prace we Wrocławiu, zarówno dotyczące gwiazd, jak i Słońca. Jeżeli już uzyska się widmo jakiejś gwiazdy, można przeprowadzić nie tylko pomiar spektrofotometryczny, ale z zasady Dopplera, z przesunięć linii widmowych wyznaczyć prędkości radialne, odpowiadające ruchowi całej gwiazdy w przestrzeni lub ruchom gazów w jej atmosferze, np. pulsacjom, jak w przypadku gwiazd zmiennych pulsujących. Takiego właśnie badania dokonano na widmie gwiazdy 12 Lacertae, które uzyskał A. Opolski w czasie bytności w obserwatorium w Haute Provence we Francji. Następne zdjęcia widma tej samej gwiazdy wykonał z kolei doc. Smak, z Obserwatorium Warszawskiego, w czasie swojej bytności w Obserwatorium Licka w USA. Opracowanie we Wrocławiu, wykonane przez uczniów A. Opolskiego — K. Beresia i B. Grabowskiego, pozwoliło zbadać szczegółowo skład chemiczny tej gwiazdy z pomiarów spektrofotometrycznych oraz rozkład prędkości w jej atmosferze z pomiarów prędkości radialnych. Bogaty podobny materiał uzyskał ostatnio T. Ciurla w czasie rocznego stażu w Obserwatorium Licka w USA.

Spektrofotometrią, tym razem Słońca, interesowali się także członkowie Kate-

dry Heliofizyki. Zdjęcia widma Słońca uzyskali A. Stankiewicz i B. Rompolt w czasie stażu paromiesięcznego w Obserwatorium Heliofizycznym na Krymie oraz B. Rompolt w czasie parotygodniowego pobytu w Obserwatorium w Ondrzejowie w Czechosłowacji. Widma te pozwoliły na uzyskanie dobrej fotometrii plam słonecznych oraz, co było tematem pracy J. Paciorkówny, profili linii wapnia w związku z budową chromosfery słonecznej. Tutaj nie wyznaczano prędkości radialnych, tylko zajmowano się pomiarami spektrofotometrycznymi.

Fotometryczne problemy zajmowały również M. Jerzykiewicza w czasie jego stażu naukowego w Obserwatorium Lowella w USA. Zajmował się on tam zagadnieniem opracowywanym w tym Obserwatorium od wielu lat, mianowicie zmiennością stałej słonecznej. Był to dalszy ciąg pomiarów prowadzonych przez K. Serkowskiego (który kończył astronomię we Wrocławiu, skąd przeszedł następnie do Warszawy), polegających na stałym mierzeniu metodami fotoelektrycznymi jasności Uranu i Neptuna. Ewentualne zmiany jasności tych planet mogłyby świadczyć o zmianach stałej słonecznej. Zarówno wyniki Serkowskiego, jak i Jerzykiewicza nie wykazały takich zmian. Przy okazji jednak tych pomiarów zebrano obfity materiał dotyczący jasności gwiazd, do których nawiązywano pomiary planet, i z tego materiału udało się A. Opolskiemu i M. Jerzykiewiczowi stwierdzić obecność chmury pyłu kosmicznego w kierunku odsłonecznym. Obszerne badanie tego tematu wykonał następnie sam Jerzykiewicz stwierdzając niezbicie, że Ziemia ciągnie za sobą ogon pyłowy, zwrócony stale od Słońca, być może zmiatany tam przez wiatr słoneczny. Wynik ten, uzyskany w 1958 r., dobrze zgadza się z niektórymi pomiarami, wykonywanymi przez aparaturę badawczą sztucznych satelitów.

Okolo 1951 r. powstał dość śmiały projekt, wysunięty przez J. Mergentalera, stworzenia nowej gałęzi badań we wrocławskim ośrodku astronomicznym, mianowicie heliofizyki. Projekt był o tyle ryzykowny, że wszystko w tej dziedzinie trzeba było zaczynać od samego początku. Nie było ani specjalistów w tej dziedzinie w Polsce, ani żadnych instrumentów. Początek był prymitywny. Rozpoczęto obserwowanie fotosfery słonecznej w celu wyznaczania stopnia zaplamienia Słońca. Obserwacje te miały zapoczątkować tzw. służbę Słońca. Jednocześnie zachęcono miłośników astronomii w różnych stronach kraju do prowadzenia podobnych obserwacji. Pewną okazją do nadania większego impetu badaniom heliofizycznym było całkowite zaćmienie Słońca, w 1954 r. Zaćmienie to widoczne było na północno-wschodnim krańcu Polski i tam też do Wiżajni i w okolice zostały skierowane ekspedycje zaćmieniowe z Krakowa, Warszawy, Torunia i Wrocławia. Druga ekspedycja została wysłana na północny Kaukaz w ZSRR. Niestety, pogoda była tym razem wrogiem astronomów. Na Kaukazie na pół godziny przed zaćmieniem rozszalała się burza, w Wiżajnach w czasie samego zaćmienia chmury zageęściły się, uniemożliwiając obserwacje. To niepowodzenie nie przyczyniło się do szybszego rozwoju heliofizyki, ale pozostał po tym drobny nabytek instrumentalny, kamera fotograficzna do zdjęć fotosfery słonecznej. Kamera ta służyła następnie do stałych prac obserwacyjnych: fotografowania plam słonecznych i wyznaczania ich powierzchni.

Następnymi zewnętrznymi impulsami, pomagającymi w rozwinięciu badań heliofizycznych, był Międzynarodowy Rok Geofizyczny oraz Rok Spokojnego Słońca. Katedra Heliofizyki przystąpiła do prac związanych z Międzynarodowym Rokiem Geofizycznym, dzięki czemu można było wystąpić o dofinansowanie i o kupno 13 cm refraktora, za pomocą którego prowadzono następnie wyżej wspomniane fotograficzne obserwacje plam słonecznych. Następnym impulsem było zainicjowanie w 1961 r. konsultacji heliofizycznych polsko-czeskich. Do 1968 r. odbyło się 5 takich konsultacji, przy czym już w trzeciej brali udział przedstawiciele ZSRR, Rumunii, Węgier, NRD. Dwa takie zjazdy odbyły się w Polsce. W wyniku tych zjazdów nawiązano dość ścisłą współpracę z astronomami czechosłowackimi z Ondřejowa, specjalnie z dr. B. Valnickiem, dzięki uprzejmości którego uzyskano dobry filtr interferencyjno-polaryzacyjny, za pomocą którego B. Rompolt skonstruował przystawkę do 13 cm refraktora, pozwalającą fotografować protuberancje słoneczne w świetle linii wodoru.

Prócz tych organizacyjnych pomocy działań niewątpliwie dodatnio stały wzrost kwalifikacji naukowych młodych heliofizyków, zaznaczony 6 doktoratami, jedną habilitacją skończoną i jedną rozpoczętą.

Dość dynamiczny rozwój heliofizyki zazaczył się ostatnio przystąpieniem do jeszcze jednej międzynarodowej imprezy, tj. do prac Komitetu d/s Badań i Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej w Komisji Fizyki Kosmicznej. Opracowano mianowicie projekt spektroheliografu na promieniowanie rentgenowskie i poza-fioletowe (XUV) Słońca. Ten spektroheliograf ma być zainstalowany w radzieckiej rakiecie geofizycznej wraz z instrumentami także do pomiarów promieniowania XUV Słońca, konstruowanymi przez fizyków radzieckich w Moskwie. Realizacją tych prac zajmuje się INTERKOSMOS w Moskwie. Wyników należy się spodziewać w końcu 1970 r. Dla tego celu uzyskano też etaty, m. in. inżyniera elektronika, który został wysłany na półroczny staż do Moskwy dla rozwinięcia dalszej współpracy w tych badaniach.

Jedynymi instrumentami, nadającymi się we Wrocławiu od początku do prowadzenia poważniejszych prac obserwacyjnych, były dwa przyrządy astrometryczne, koło wertykalne i instrument przejściowy o średnicy 16 cm. Są to najstarsze z używanych obecnie we Wrocławiu narzędzi, gdyż pochodzą jeszcze z XIX wieku. Mimo to przy ich pomocy można jeszcze dziś wyznaczać pozycje gwiazd czy planet, choć wymaga to dość dużego trudu. Instrumenty te przed paru laty zostały unowocześnione. Zaopatrzone je w fotograficzną rejestrację odczytów kół podzielonych, co ogromnie ułatwia i uściśla pomiary kątów. Zanim to jednak nastąpiło, bardzo wcześniej, bo już w 1948 r., rozpoczęto próby pomiarów, a następnie przystąpiono do opracowania pomocniczego katalogu pozycji gwiazd (w związku z obszernym programem astrometrystów pułkowskich z ZSRR ułożenia katalogu słabych gwiazd w oparciu o pozycje mgławic pozagalaktycznych). Katalog ten opracował zespół zorganizowany przez E. Rybkę; w skład jego wchodził: A. Głania, J. Kubikowski, B. Rompolt, P. Rybka i J. Walichiewicz. Katalog ten jest dalej opracowywany

w Pułkowie i włączany do ogólnego zestawienia. Ostatnio przy pomocy tych instrumentów prowadzi obserwacje księżyców Jowisza i Saturna P. Rybka, pracownik Zakładu Astronomii PAN.

Obserwacjami astrometrycznymi zajął się także S. Wierziński, który zorganizował pomiary wizualnych gwiazd podwójnych na 21 cm refraktorze we Wrocławiu oraz zmontowanie na tym refraktorze astrokamery, za pomocą której fotografowano komety. Te ostatnie zwłaszcza obserwacje okazały się wartościowe, dzięki uzyskaniu niespodziewanie dużej dokładności. Obserwacje i ich opracowanie prowadził J. Bem.

Tak wyglądała działalność obserwacyjna astronomów wrocławskich. Jest nadzieja, że w następnym sprawozdaniu będzie można więcej napisać o tej działalności, wobec prowadzonych od dłuższego czasu prac nad konstrukcją 60 cm celostatu oraz wieżowego teleskopu słonecznego, zaopatrzonego w spektrograf ewentualnie także w magnetograf. Jednocześnie prowadzi się prace nad ulepszeniem istniejącego spektroheliostopu. Pracami tymi kieruje B. Rompolt, pracownik Zakładu Astronomii PAN. Duże nadzieje pokładamy także w rozwoju współpracy w ramach INTERKOSMOSU, co może przynieść radykalny postęp. Nie mniejsze perspektywy rozwojowe ma też astrofizyka. Konstruowany jest 30 cm reflektor, który pozwoli prowadzić poważniejsze prace fotometryczne.

Niemniej ciekawie rozwijały się prace teoretyczne, ale i ich rozwój był niezbyt szybki, a to ze względu na brak tradycji w tej dziedzinie. Przed wojną teoretyczne badania w Polsce ograniczały się do mechaniki nieba i jej zastosowań lub do astronomii gwiazdowej. Astrofizyka teoretyczna początkowo nie istniała w ogóle. We Wrocławiu w pierwszych latach czyniono nieśmiałe próby nie tyle z zakresu teoretycznych badań, ile rachunkowych. Wyliczano więc rozkład gwiazd pulsujących w przestrzeni (Mergentaler, później Paciorkówna) lub szukano rozkładu częstości występowania plam słonecznych różnych wymiarów czy pól magnetycznych plam słonecznych (Mergentaler) lub orientacji przestrzennych orbit gwiazd podwójnych (Kubikowski, Opolski). Wyliczano też orbity gwiazd podwójnych (Wierziński). Stopniowo prace w tej dziedzinie stawały się coraz poważniejsze i obejmowały coraz nowsze zagadnienia. Wymienić tu należy przede wszystkim studia Kubikowskiego nad falami uderzeniowymi oraz rozważania Kubikowskiego, Grabowskiego i Beresia nad kształtem linii widmowych w pulsujących atmosferach. Zagadnienia heliofizyczne były tematem prac Stankiewicza, który zajmował się modelami plam słonecznych, Jakimca, obliczającego zjawiska elektryczne w plamach, Jakimcowej, zajmującej się analizą stochastyczną aktywności słonecznej. Zagadnieniem świecenia protuberancji zajmował się B. Rompolt. Modelem rozbłysków słonecznych i ich skutków w koronie słonecznej zajmowała się I. Garczyńska. Te wszystkie wzmiankowane prace, a wspominam tylko niektóre, bardziej znane, świadczą o tym, że poziom prac teoretycznych wzrósł bardzo poważnie od chwili rozpoczęcia działania Instytutu Astronomicznego. W dużej mierze było to zasługą J. Kubikowskiego i A. Opolskiego. Ten pierwszy w czasie pobytu we Francji zapoznał się z nowoczesnymi zagadnieniami astrofizyki teoretycznej i następnie uczył młodszych kolegów. Innego rodzaju te-

oretyczne podejście poznał J. Jakimiec w czasie stażu w Moskwie, matematyczno-statystyczne zagadnienia rozwijała M. Jakimcowa, która wyszła ze szkoły H. Steinhauusa i J. Perkala. Inny nurt teoretyczny rozpoczął A. Zięba wraz z J. Kubikowskim i młodym magistrem M. Abramowiczem. Zajęli się oni mianowicie astrofizyką relatywistyczną, dziedziną, która ostatnio stała się bardzo aktualna, choćby w wyniku poznania kwasarów. Niestety, śmierć J. Kubikowskiego stawia pod znakiem zapytania dalszy szybki rozwój tej dyscypliny we Wrocławiu. Należy się liczyć z poważnym zahamowaniem tych badań, podobnie jak i innych prac teoretycznych z zakresu astrofizyki.

Działalność naukowa różnych katedr chemii rozwijała się na ogół niezależnie, choć w niektórych kierunkach badań ujawniały się wspólne problemy i nawiązywano bliższą współpracę.

W Katedrze Chemii Nieorganicznej w pierwszym okresie, w pierwszej pięcioletce, zaczynającej się w 1953 r., kontynuowano na ogół prace prowadzone przed wydzieleniem Politechniki ze wspólnej z Uniwersytetem organizacji. Tak więc nieliczna grupa pracowników z B. Trzebiatowską na czele badała związki koordynacyjne, pierwiastki rzadkie (jak ren i wanad) oraz zajmowała się kinetyką i mechanizmem reakcji przeniesienia elektronu. Zbadano redukujące własności wodorotlenków alkalicznych i podano teorię tego procesu. Ponieważ akceptorem elektronów były oksyaniony magnanu, zajęto się tym pierwiastkiem i opracowano metodę otrzymywania magnanu pięciowartościowego. Rozwinięto przy tym nową dziedzinę — magnetochemię związków koordynacyjnych. Dzięki temu wykryto ciekawy fakt sprzężenia spinów elektronowych wewnątrz jednej cząsteczki. W latach tych stworzono (Trzebiatowska) podwaliny pod szkołę strukturalnej chemii koordynacyjnej. Następną pięcioletkę charakteryzuje dynamiczny rozwój badań naukowych.

W okresie tym kontynuowano prace z kinetyki chemicznej. Badania z dziedziny chemii koordynacyjnej dały rozwój metod matematycznych w zastosowaniu do badań sukcesywnych stałych trwałości i budowy cząsteczek kompleksowych wanadu i chromu (Pajdowski). Ważnym postępowaniem było rozpoczęcie w tym okresie badań z zakresu chemii jądrowej.

Dzięki uzyskaniu nowoczesnej aparatury pomiarowej można było w tym czasie szerzej rozwinąć badania magnetyczne, jak również spektroskopię elektronową i oscylacyjną. W wyniku pomiarów opracowano (Trzebiatowska) teorię wiązania tlenu. Prowadzono prace nad strukturą elektronową metali przejściowych i pierwiastków 5 f-elektronowych, przede wszystkim uranu. Stosując badania w podczerwieni uzyskano dane do zbudowania modelu grupy uranylowej i przejść elektronowych. Jednocześnie poznano proces ekstrakcyjny, istotny przy przeróbce paliwa reaktorowego.

Wyjaśnienie struktury elektronowej uranu w jego związkach, przede wszystkim uranylowych, sprawiło, że szkoła wrocławska została zaliczona do światowych ośrodków chemii uranu obok Argonne i Leningradu. Do zakresu chemii jądrowej należały też prace nad zastosowaniem radioizotopów i nad chemią radiacyjną. Stosując metody wymiany radioizotopowej wyjaśniono budowę wielu związków komplek-

sowych renu, kompleksów nitrozylocyjanianowych metali i in. (Wajda, Ziółkowski). Zajmowano się też z powodzeniem oddziaływaniem promieniowania gamma na roztwory alkaliczne (Trzebiatowska).

W czerwcu 1962 r. zorganizowano we Wrocławiu Międzynarodową Konferencję pt. „Teoria i Struktura Związków Koordynacyjnych”. Był to istotny akcent podkreślający dynamiczny rozwój chemii wrocławskiej. W Konferencji tej uczestniczyło 70 uczonych z 17 krajów.

Ostatni wreszcie okres charakteryzuje się organizacyjnie tym, że Katedra Chemii Nieorganicznej nabrała cech instytutu oraz że powstało szereg oddzielnych grup naukowych i pracowni w ramach Katedry, jak magnetochemii, spektroskopii ultrafioletowej i widzialnej oraz w podczerwieni, rezonansu elektronowego, elektrochemiczna, polarograficzna, radiochemiczna, ramanowska i elektroniki kwantowej.

Istotną specjalnością Katedry stały się w tym okresie prace nad strukturą związków koordynacyjnych przy stosowaniu metod z zakresu spektroskopii i magnetochemii. Osobny dział stanowiły badania struktury roztworów i elektrochemia. Z innych działów wymienić należy studia nad pierwiastkami rzadkimi, chemią jądrową i radiacyjną, termodynamiką związków koordynacyjnych, kinetyką chemiczną, aż po badania pozostające w związku z biochemią.

Ważnym etapem było rozwinięcie teoretycznej chemii kwantowej. Szeroko stosowano teorię orbitali molekularnych i pola ligandów, dzięki czemu eksperymentatorzy uzyskali lepsze podstawy teoretyczne w pracy naukowej.

Poszczególne wyniki były następujące: Zajmowano się strukturą związków pierwiastków d- i f-elektronowych (Trzebiatowska, Wojciechowski, Bukietyńska, Ziółkowski, Drożdżyński, Kąkolowicz, Natkaniec, Ernst, Głowiak). Specjalnie duży wysiłek włożono w przebadanie pełnej struktury elektronowej kompleksów nitrozylocyjanianowych metali przejściowych, zajmowano się też chemią sztucznego pierwiastka technetu. Rozpoznano strukturę przestrzenną i charakter wiązania kilku oksykationowych połączeń renu i molibdenu, rutenu i żelaza. Zajmowano się strukturą aktynowców i lantanowców. W dalszym ciągu pracowano nad uranem i uzyskano rozpoznanie spornej struktury elektronowej uranu III. Wykryto ilościową zależność między symetrią pola ligandów a własnościami magnetycznymi U IV. Zajmowano się związkami uranyłowymi w roztworach. Specyfika strukturalna związków uranylu z beta-dwuketonami znalazła wyjaśnienie w badaniach paramagnetyzmu niezależnego od temperatury. Poznano budowę i symetrię solwatów lantanowców.

Jedno- i wielordzeniowymi kompleksami tycyjanianowymi i szczawianowymi zajmowali się S. Wajda i F. Pruchnik. Strukturę kompleksów wanadu i chromu w roztworach badał L. Pajdowski. M. Wrońska ze współpracownikami studiowała wpływ siły jonowej na kinetykę reakcji oksydacyjno-redukcyjnych. Otrzymano nowe ftalocyjaniny renu i manganu, przydatne jako materiały laserowe (H. Przywarska). Wyliczono podatności magnetyczne i sprzężenia wewnątrzcząsteczkowe metal — metal dla kilkudziesięciu układów elektronowych. W szerokim zakresie badano „miękkie” wiązania azotu przez związki kompleksowe i metaloorganiczne.

Badania prowadzone przez pracowników Katedry rozszerzyły znacznie znajomość chemicznych własności renu, manganu, wanadu, molibdenu, wolframu, rutenu, platyny, uranu i lantanowców i pozwoliły stworzyć bazę specjalistyczną dla zadań praktycznych. Jako przykład można podać opracowanie metod wydobycia i rozdzielania pierwiastków rzadkich z rud i odpadów przemysłu miedziowego, a więc molibdenu, renu i wanadu. W projekcie jest opracowanie dokładnej technologii dla Kombinatu Miedzi w Lubinie.

Działalność naukowa Katedry Chemii Nieorganicznej wyraża się liczbą około 250 prac opublikowanych, 4 monografii, 15 opracowań monograficznych w czasopiśmie, 2 podręczników uniwersyteckich.

Wyniki dydaktycznej i naukowej pracy Katedry Chemii Nieorganicznej były wyróżniane zarówno przez władze uniwersyteckie, jak i ministerialne. Główny plon nagród i odznaczeń zbierała zasłużona B. Jeżowska-Trzebiatowska, ale pojedyncze nagrody otrzymywali i inni pracownicy Katedry, przede wszystkim za doktoraty i habilitacje.

Katedra Chemii Fizycznej została utworzona w 1956 r. i pierwsze jej badania dotyczyły struktury związków organicznych oraz oddziaływań międzycząsteczkowych, specjalnie wiązań wodorowych (L. Sobczyk). Ciekawe wyniki uzyskano przy studiach nad silnymi wiązaniami wodorowymi w układach kwasowo-zasadowych w rozpuszczalnikach niepolarnych. Pomiar momentów dipolowych kompleksów fenoli z aminami dostarczyły danych o przeskokach protonu i o równowagach tautometrycznych w wiązaniach wodorowych. W ostatnim pięcioleciu, w wyniku rozwoju Katedry, podjęto nowe badania z zakresu fizykochemii ciała stałego, przede wszystkim ferroelektryków. Poczyniono też znaczne postępy w organizacji nowoczesnego, unikalnego w Polsce, laboratorium badań dielektrycznych w szerokim przedziale częstości od hercowych do mikrofalowych. Badano widmo absorpcyjne w podczerwieni kryształów ferroelektrycznych (H. Ratajczak), uzyskując po raz pierwszy pełną analizę drgań w ferroelektrycznych kryształach. Poważny sukces uzyskano w badaniach elektrochemicznych stopionych soli organicznych (A. Kiszka i współpracownicy). Zastosowanie elektrody wodorowej otworzyło zupełnie nowe możliwości dla ustalenia szeregu elektrochemicznego metali w tego typu roztworach. Stopione sole organiczne są jeszcze słabo poznane, toteż badanie ich przyniosło wiele nowych ciekawych wyników jak chociażby wykrycie zjawiska quasitopnienia, przy czym po raz pierwszy zmierzono przenikalność dielektryczną stopionych soli.

W dziedzinie chemii kwantowej, stosując metody numeryczne, uzyskano nowe wyniki w mikrofalowych liniach pomiarowych (H. Kołodziej), w takich zagadnieniach, jak matematyczne ujęcie konturu pasm absorpcyjnych (J. Hawranek) czy ustalania konformacji związków organicznych na podstawie funkcji potencjału odpychania (A. Koll). W tym krótkim czasie istnienia Katedry opublikowano 65 prac naukowych i oddano do druku jeden skrypt i jedno opracowanie monograficzne.

W Katedrze Chemii Organicznej badania szły w dwu kierunkach. L. Prajer-Janeczewska zajmowała się oksydwiazkami pochodnych halogenoarsenów i układów

alfa-hydroksyketonowych, a więc związków będących analogami do związków czynnych fizjologicznie. Badała też wraz z współpracownikami wpływ grup kwasowych w estrach beta-naftyłowych na elektrofilową substytucję atomów wodoru w pierścieniu naftalenu. Opracowano chromatograficzną analizę halogenonaftoli i prostą metodę syntezy związków pokrewnych znanym pestycydom i insektycydom. Zajmowano się także przegrupowaniem Friesa estrów beta-naftyłowych do hydroksyketonów i hydroksysulfonów, które w dalszym ciągu mogą tworzyć pochodne flawonowe, pokrewne aglikonom flawoniodów o znaczeniu farmakologicznym. Zbadano wreszcie przegrupowanie alfa-sulfonyloksyketonów analogicznych do związków występujących w przyrodzie.

Badania nad chemią i stereochemią terpenów i ich pochodnych prowadzone były pod kierunkiem H. Kuczyńskiego, w nawiązaniu do podobnych prac prowadzonych od dawna w Katedrze Chemii Organicznej Politechniki. Prace w obu tych katedrach i nadal prowadzone były równolegle, na wspólnej aparaturze i przy użyciu wspólnych materiałów. Dało to większe możliwości techniczne badań i pozwoliło na głębsze wniknięcie w zawile problemy. Zajmowano się więc w pionierski sposób stereochemią pochodnych karanu, ze względu na obecność w ich cząsteczkach pierścienia cyklopropanowego. Przeprowadzono liczne syntezy nie znanych dotychczas pochodnych karanu, alkoholi i ketonów nasyconych i nienasyconych, amin, epoksydów, węglowodorów, dioli, hydroksyamin i in. Na szczególne podkreślenie zasługuje dokonanie ustalenia częściowej konformacji dla C-3 i C-4 pochodnych podstawionego karanu oraz pełnej konformacji dla C-5 podstawionego karanu. Zajmowano się też stereochemicznym przebiegiem reakcji epoksydacji terpenów jednocyklicznych i ich pochodnych i stereochemią przemian epoksydów, zachodzących pod działaniem czynników elektrofilowych, nukleofilowych i redukcji katalitycznej.

Przeprowadzono szereg epoksydacji, przy czym wiele epoksydów otrzymano po raz pierwszy w stanie przestrzennie jednorodnym. Opracowano nową, dogodną i stereoselektywną metodę syntezy allilowych alkoholi terpenowych. Prócz tego uzyskano możliwość niezależnej syntezy stereoizomerycznych karwomentoli i dwuhydrokarweoli oraz określenia jednoznacznego konformacji tych alkoholi, co było dotychczas nieraz mylnie określane. Opracowano wreszcie nową oryginalną metodę dehydratacji alkoholi trzeciorzędowych. Metoda ta wyróżnia się wysoką wydajnością i zabezpiecza tworzące się reaktywnie połączenia nienasycone przed izomeryzacją i racemizacją.

Dorobek naukowy Katedry wyraża się liczbą 70 prac drukowanych.

Kontakty zagraniczne matematyki wrocławskiej były liczne i wyrażały się zarówno w wyjazdach polskich uczonych za granicę, jak i przyjazdach obcych uczonych do Polski. Do współpracy naukowej należałoby zaliczyć także bardzo nieraz obfita korespondencję z uczonymi zagranicznymi. Ale tak się utarło, że korespondencja taka bywa publikowana dopiero po śmierci autorów. Wtedy to ujawnia się w rozwoju matematyki jednego kraju poważna nieraz rola listów otrzymywanych od uczo-

nych z innego kraju. To jest ta cicha, nie ujawniona praca, będąca podstawą pomysłów czy przyczyniająca się do rozwikłania trudnych zagadnień naukowych. Zostawiając opracowanie na pewno ważnej nieraz korespondencji naukowej przyszłym pokoleniom, wróćmy do tych wyników, które są już udostępnione i których zasięg oddziaływania jest znacznie większy.

Wracając do zapowiedzianego wyżej tematu wyjazdów i przyjazdów zagranicznych trudno będzie oczywiście wymienić wszystkie tego typu kontakty matematyków, warto jednak wspomnieć o niektórych ważniejszych. Tak więc w USA wykładali przez jakiś czas profesorowie: Steinhaus, Urbanik, Ryll-Nardzewski, doc. Hulanicki i dr Charatonik. W Chinach wykładał prof. Urbanik. Nie brakło też młodszych matematyków wykładających kilka lat w Konakry w Gwinei, gdzie jeden z astronomów pełnił też obowiązki wykładowcy matematyki. Prócz tego matematycy wyjeżdżali na kongresy, odbywające się w takich krajach, jak: Anglia, Szwecja, ZSRR, Indie, Węgry, Włochy, NRD, Czechosłowacja, Grecja. We Wrocławiu bywali uczeni z Anglii, Czechosłowacji, Rumunii, Węgier, ZSRR, Włoch, USA, nie mówiąc o studentach obcokrajowcach kształcących się na Wrocławskim Uniwersytecie w dziedzinie matematyki. W wyjazdach matematyków za granicę uderza, iż były to przeważnie wyjazdy mające na celu przekazanie zagranicznym uczonym osiągnięć polskiej nauki. Czasami tylko miały one charakter szkoleniowy. Oczywiście, takie przekazywanie wiedzy było zawsze połączone z dyskusjami na obcym terenie i z wzbogacaniem własnej wiedzy, ale nie to było głównym celem. W naukach doświadczalnych czy obserwacyjnych dłuższy pobyt za granicą to zwykle zapoznanie się z techniką pracy doświadczalnej, często wyżej stojącą za granicą niż w Polsce, wykorzystanie ogromnych możliwości instrumentalnych dla wykonania tam pracy naukowej lub przywiezienie do kraju zebranych tam obserwacji, jak robią to np. astronomowie. Prostszy technicznie warsztat naukowy matematyka pozwala — przy tym samym nieraz zasobie zdolności ludzkich — uzyskać to, że nauka polska może być eksportowana, bez uprzedniego poważnego importu drogiej aparatury pomiarowej lub obliczeniowej. Fakt ten pozwolił takim dyscyplinom, jak matematyka i fizyka teoretyczna szybciej osiągnąć wysoki poziom międzynarodowy, niż mogły to uczynić dyscypliny doświadczalne.

Wrocławska fizyka doświadczalna nie była odosobniona w kraju ani za granicą. W kraju bardzo ścisła współpraca rozwijała się z takimi ośrodkami badań, jak: Zakład Niskich Temperatur PAN, Katedra Fizyki Technicznej Politechniki Częstochowskiej i Katedra Fizyki Doświadczalnej WSP w Opolu. Właśnie Katedra Fizyki w Opolu została pierwszorzędnie zorganizowana i wyposażona w dobre laboratorium przez prof. Wesołowskiego, który kierował nią do 1962 r. Po tym czasie Katedrą Fizyki w Opolu zajmował się doc. Sujak. Liczne poważne badania prowadzono też przy współpracy z Głównym Instytutem Górnictwa w Katowicach, Katedrą Fizyki Akademii Medycznej we Wrocławiu, Instytutem Elektroniki w Warszawie, Katedrą Wysokich Napięć Politechniki Wrocławskiej itd.

Żywa również była współpraca Katedry z zagranicą, zwłaszcza z pracownią

fizyczną Uniwersytetu Lipskiego. Liczne były wyjazdy pracowników Katedry i do innych ośrodków zagranicznych, jak również liczne były przyjazdy uczonych zza granicy do Wrocławia. Tu uczyli się oni nowych technik i zapoznawali z nowymi zagadnieniami.

Udział w międzynarodowym życiu fizyki teoretycznej można wyrazić tym, że we Wrocławiu krócej lub dłużej bawili uczeni z USA, ZSRR, NRD, Węgier, Czechosłowacji, Szwecji, Belgii, Szwajcarii, Francji, Włoch, Indii, Bułgarii. Polacy wyjeżdżali do ośrodków fizyki teoretycznej w USA, ZSRR, NRD, NRF, Danii, Indiach, Kanadzie, na Węgrzech, w Belgii, Holandii i we Włoszech. Głównym nurtem współpracy był przede wszystkim udział w Laboratorium Fizyki Teoretycznej Zjednoczonego Instytutu Badań Jądrowych w Dubnej w ZSRR, gdzie Z. Galasiewicz jest od wielu lat członkiem Rady Naukowej, oraz żywa współpraca z Instytutem Fizyki Teoretycznej Uniwersytetu w Lipsku, z Instytutem Nielsa Bohra w Kopenhadze i z Instytutem Optyki i Spektroskopii w Berlinie.

Nie można też pominąć milczeniem licznych powiązań z placówkami krajowymi, jak: Instytut Niskich Temperatur i Badań Strukturalnych PAN we Wrocławiu, Zakład Materiałów Magnetycznych Instytutu Metalurgii Żelaza w Gliwicach czy wreszcie Zakład Fizyki Teoretycznej Instytutu Podstawowych Problemów Techniki przy Politechnice Wrocławskiej i in.

Na uwagę zasługuje też duży wkład fizyki teoretycznej w kształcenie studentów i młodej kadry naukowej. Od 1964 r. habilitowało się w Instytucie 7 osób i tyleż osób uzyskało doktoraty.

Warto by jeszcze wspomnieć o udziale w pracach PTF, ale o tym była już mowa przy opisywaniu działalności specjalistów w zakresie fizyki doświadczalnej.

Astronomowie wrocławscy prowadzili ożywioną współpracę z licznymi ośrodkami zagranicznymi. Bardzo ścisła współpraca została już w pierwszych latach nawiązana w dziedzinie astrometrii z Obserwatorium Pułkowskim pod Leningradem, a w następnych latach z Krymskim Obserwatorium Astrofizycznym i Heliofizycznym, z Obserwatorium Irkuckim, a ostatnio z INTERKOSMOSEM w Moskwie w związku z rozwojem badań nad promieniowaniem krótkofalowym Słońca, mierzonym za pomocą rakiety i satelitów. Bardzo też wcześniej została nawiązana współpraca z Obserwatorium Akademii Czechosłowackiej w Ondrzejowie; z pracownikami tego Obserwatorium organizowano wspólne konferencje heliofizyczne polsko-czeskie, do których dołączyły się potem inne kraje demokracji ludowych. Konferencje tych było dotychczas 5, a odbywały się one w Czechosłowacji, Polsce i NRD. Niemniej żywa była współpraca z astronomami holenderskimi, szwedzkimi i francuskimi. Astronomowie wrocławscy wyjeżdżali do Holandii, Szwecji, Francji, USA, ZSRR, Czechosłowacji oraz uczestniczyli w zjazdach Unii Astronomicznej i w Sympozjach COSPARU w Moskwie, Budapeszcie, Pradze Czeskiej, Belgradzie i Leningradzie. Wrocław odwiedzali także liczni uczeni ze Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Jugosławii, Francji, NRD, Węgier, USA, Australii, Afryki i innych krajów.

Na specjalną uwagę zasługują dwa wspomniane programy współpracy z INTER-

KOSMOSEM i Obserwatorium w Pułkowie. Niemniej ważny jest powoli rozwijający się program współpracy z Lowell Obserwatorium w USA nad fotometrią gwiazd.

Z krajowych partnerów należy wymienić przede wszystkim Zakład Geofizyki PAN (Rok Geofizyczny i Rok Spokojnego Słońca), Zakład Astronomii PAN, Komitet d/s Badań i Pokojowego Wykorzystania Przestrzeni Kosmicznej (program INTERKOSMOS). Naturalnie niejednokrotnie współpracowano nad różnymi tematami z innymi obserwatoriami polskimi. Jako pewnego rodzaju usługową współpracę czy pracę społeczną należy wymienić współdziałanie z Polskim Towarzystwem Miłośników Astronomii, z Planetarium Śląskim, z Polskim Towarzystwem Astronautycznym i in.

Bardzo żywy był udział chemików w licznych konferencjach zagranicznych, na których wygłaszano nieraz referaty plenarne, nie mówiąc o komunikatach naukowych. Konferencji tych było wiele, w różnych krajach, w różnych miastach, że wymienimy Kijów, Lipsk, Pragę, Bratysławę, Kiszyniew, Budapeszt, New Hampton (USA), Nara (Japonia), Sydney, Sztokholm, Kopenhaga, Londyn, Tokio, Berkeley i in. Oczywiście nie brakło czynnego udziału pracowników Katedry Chemii Nieorganicznej także i w licznych zjazdach krajowych, kongresach i konferencjach międzynarodowych organizowanych w Polsce, jak wspomniana uprzednio konferencja poświęcona związkom koordynacyjnym, organizowana w 1962 r. we Wrocławiu. Cykle wykładów w zagranicznych ośrodkach wygłaszali: w ZSRR, NRD, USA, Francji i Japonii — B. Trzebiatowska, w Szwecji — Pajdowski i Kąkołowicz, w ZSRR — Wajda i Kąkołowicz, w USA — J. Ziółkowski, K. Bukietyńska, w Pradze — J. Biernat.

W latach 1964, 1965, 1966 i 1968 prowadzono szkoły chemii koordynacyjnej w Karpaczu. W szkołach tych uczestniczyli specjaliści z NRD, ZSRR, Rumunii, Włoch, Jugosławii, Czechosłowacji. Najlicniejszą grupę słuchaczy stanowili pracownicy Politechniki i Instytutu Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie. W sumie w szkołach tych brało udział około 400 uczestników krajowych i 40 zagranicznych.

Katedra Chemii Nieorganicznej współpracowała żywo z różnymi instytucjami chemicznymi i fizycznymi w kraju i za granicą. Z tych ostatnich wymienić należy katedry i instytuty chemii w Bratysławie, Lipsku, Berlinie (NRD), Kijowie. Wymianę stażystów i wykładowców prowadzono z podobnymi instytutami chemicznymi w Kopenhadze, Sztokholmie, Paryżu, Berlinie, Urbana i Detroit w USA, w Rzymie, Moskwie i Bukareszcie. Goszczono też wielokrotnie uczonych zagranicznych z ZSRR, USA, Brazylii, Szwecji, Włoch, Anglii, NRD, Węgier, Rumunii i Francji. Wyrazem bliskiej więzi naukowej było nadanie akademikowi W. J. Spicynowi z Uniwersytetu w Moskwie tytułu doktora honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego.

Z inicjatywy kierownika Katedry Chemii Fizycznej L. Sobczyka zorganizowano w 1967 r. ogólnopolską konferencję na temat wiązania wodorowego. Pracownicy Katedry brali aktywny udział w międzynarodowych konferencjach w Lublanie, Madrycie, Rostowie, Orsay, Kopenhadze, Wrocławiu i Warszawie.

Jedną jeszcze metodą kształcenia młodej kadry naukowej, poza seminariami, których specjalnie dużo było na matematyce i fizyce teoretycznej, są tzw. szkoły letnie lub zimowe przeznaczone dla pracowników naukowych, a także dla studentów ostatnich lat. Najdłuższą tradycję ma szkoła zimowa fizyki teoretycznej organizowana co roku w końcu lutego (od 7 lat) w Karpaczu. Analogiczną imprezę organizują od 1964 r. chemicy jako szkołę chemii koordynacyjnej, także w Karpaczu. Podobną szkołę, choć o węższym zakresie, zorganizowali wspólnie astronomowie, matematycy i fizycy w 1968 r. w Limanowej. Poświęcona ona była problemom relatywistycznym. Szkoły tego rodzaju to jeden z najnowocześniejszych sposobów pogłębiania wiedzy młodych uczonych i kończących studia studentów. O tym, jak bardzo skuteczny jest ten sposób dokształcania i unowocześniania wykształcenia naukowego świadczy fakt, że szkoły takie są organizowane dziś już chyba we wszystkich państwach i najczęściej mają charakter międzynarodowy. Uczestnictwo w takich zagranicznych szkołach pracowników Uniwersytetu Wrocławskiego, dotychczas bardzo skromne, w razie zwiększenia ilościowego udziału przyniosłoby z pewnością nie mniej korzyści niż udziały w kongresach naukowych, a mogłoby być poważnym narzędziem przygotowania naukowego w szczególnie deficytowych u nas dyscyplinach.

Bardzo ważnym środkiem przygotowywania młodej kadry naukowej są także studia doktoranckie, wymagające od ich kierowników najwyższych kwalifikacji naukowych i dydaktycznych. Studia takie prowadzi fizyka i chemia.

WYKAZ

zakończonych przewodów doktorskich na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii

Lp.	Doktorant	Promotor	Specjalność	Data uchwały Rady Wydziału
1.	Drobot Stefan	Prof. W. Ślebodziński	matematyka	15 III 1947
2.	Hartman Stanisław	Prof. E. Marczewski	„	10 XII 1947
3.	Masiór Stanisław	Prof. A. Tychowski	chemia	10 XII 1947
4.	Łoś Jerzy Marian	Prof. J. Śłupecki	matematyka	12 II 1949
5.	Nosarzewska Maria	Prof. E. Marczewski	„	17 XII 1949
6.	Warmus Mieczysław	Prof. H. Steinhaus	„	17 XII 1949
7.	Perkal Julian	Prof. H. Steinhaus	„	2 XII 1950
8.	Borkowski Ludwik	Prof. J. Śłupecki	logika	21 III 1951
9.	Tus M.	Prof. H. Steinhaus	matematyka	1951
10.	Halaunbrennerowa J.	Prof. S. Loria	fizyka dośw.	23 VI 1951
11.	Józkiewicz Stanisław	Prof. H. Kuczyński	chemia	21 III 1951
12.	Kosiba Stefania	Prof. E. Rybka	astronomia	15 XII 1951
13.	Mański Władysław	Prof. L. Hirszfild	chemia	1951
14.	Fisz Marek	Prof. H. Steinhaus	matematyka	23 VI 1951
15.	Oderfeld Jan	Prof. H. Steinhaus	„	23 VI 1951
16.	Jakób Zbigniew	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	1 VII 1951
17.	Lolek Andrzej	Prof. B. Knaster	matematyka	17 VI 1959

Lp.	Doktorant	Promotor	Specjalność	Data uchwały Rady Wydziału
18.	Zieleźny Zbigniew	Prof. J. Mikusiński	matematyka	29 VI 1959
19.	Pajdowski Lech	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	29 VI 1959
20.	Mioduszewski Jerzy	Prof. B. Knaster	matematyka	29 VI 1959
21.	Sujak Bogdan	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	14 X 1959
22.	Jankiewicz Czesław	Prof. R. Ingarden	fizyka teor.	18 XI 1959
23.	Przestalski Stanisław	Prof. J. Wesolowski	fizyka dośw.	16 XII 1959
24.	Rabczuk Rościśław	Prof. M. Warmus	matematyka	16 XII 1959
25.	Krasnodębski R.	Prof. W. Ślebodziński	"	13 I 1960
26.	Rybarska Władysława	Prof. R. Ingarden	fizyka teor.	13 I 1960
27.	Pawlikowski Andrzej	Prof. R. Ingarden	"	16 XII 1960
28.	Lysik Bertold	Prof. H. Steinhaus	matematyka	13 I 1960
29.	Wajda Stanisław	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	25 VI 1960
30.	Jarzębowski Tadeusz	Prof. A. Opolski	astronomia	26 X 1960
31.	Szymaszek Jerzy	Prof. J. Mazur	fizyka dośw.	26 X 1960
32.	Szaynok Anna	Prof. J. Nikliborc	"	18 XI 1960
33.	Przywarska Helena	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	5 XII 1960
34.	Krawiecka Jadwiga	Prof. A. Opolski	astronomia	5 XII 1960
35.	Szwarc Włodzimierz	Prof. J. Perkal	matematyka	14 XII 1960
36.	Miękisz Stanisław	Prof. R. Ingarden	fizyka teor.	14 XII 1960
37.	Męcławski Ryszard	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	6 VI 1962
38.	Biernat Jan	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	21 XII 1960
39.	Stankiewicz Adolf	Prof. J. Mergentaler	astronomia	21 XII 1960
40.	Zamorski Jan	Prof. W. Wolibner	matematyka	11 I 1961
41.	Gleichgewicht Bolesław	Prof. S. Hartman	"	8 III 1961
42.	Lukierski Jerzy	Prof. J. Rzewuski	fizyka teor.	14 VI 1961
43.	Małunowicz Irena	Prof. H. Kuczyński	chemia	18 X 1961
44.	Wojciechowski Kazimierz	Prof. J. Łopuszański	fizyka teor.	7 V 1961
45.	Plucińska Anna	Prof. H. Steinhaus	matematyka	17 V 1961
46.	Kotlarski Ignacy	Prof. H. Steinhaus	"	14 VI 1961
47.	Montygierd Michał	Prof. S. Wierzbiński	astronomia	14 VI 1961
48.	Kowalski Michał	Prof. S. Hartman	matematyka	14 VI 1961
49.	Battek Jerzy	Prof. J. Perkal	"	28 VI 1961
50.	Huskowski Tadeusz	Prof. W. Ślebodziński	"	28 VI 1961
51.	Narkiewicz Władysław	Prof. S. Hartman	"	13 XII 1961
52.	Ziętek Walerian	Prof. R. Ingarden	fizyka teor.	28 II 1962
53.	Boroch Henryk	Prof. W. Ślebodziński	matematyka	2 V 1962
54.	Strzelecki Emanuel	Prof. K. Urbanik	"	2 V 1962
55.	Czerwonko Jerzy	Prof. J. Łopuszański	fizyka teor.	2 V 1962
56.	Sidorski Zbigniew	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	2 V 1962
57.	Jaśkiewicz Arkadiusz	Prof. J. Nikliborc	"	2 V 1962
58.	Uziębło Adam	Prof. J. Słupecki	logika mat.	17 XI 1962
59.	Rozenfeld Bronisław	Prof. J. Wesolowski	fizyka dośw.	28 XI 1962
60.	Garczyński Włodzimierz	Prof. J. Rzewuski	fizyka teor.	12 XII 1962
61.	Szamkołowicz Lucjan	Prof. J. Słupecki	logika mat.	12 XII 1962
62.	Jasek Bolesław	Prof. E. Marczewski	matematyka	12 XII 1962
63.	Kisza Adolf	Prof. W. Trzebiatowski	chemia	16 I 1963

Lp.	Doktorant	Promotor	Specjalność	Data uchwały Rady Wydziału
64.	Klonecki Witold	Prof. J. Perkal	matematyka	16 II 1963
65.	Glibowski Edmund	Prof. J. Śtupecki	logika mat.	27 II 1963
66.	Chomka Władysław	Prof. I. Adamczewski	fizyka	20 III 1963
67.	Ratajczak Henryk	Prof. L. Sobczyk	chemia	20 III 1963
68.	Wojda Łucjan	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	20 III 1963
69.	Kaleciński Jerzy	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	6 V 1963
70.	Wojciechowski Walter	Prof. B. Trzebiatowska	„	6 V 1963
71.	Jakimiec Jerzy	Prof. J. Mergentaler	astronomia	6 V 1963
72.	Kucharczyk Jerzy	Prof. H. Steinhaus	matematyka	19 VI 1963
73.	Wojtas Mieczysław	Prof. J. Śtupecki	logika mat.	19 VI 1963
74.	Bartkowiak Anna	Prof. M.R. Mayenowa	matematyka	20 XI 1963
75.	Roter Witold	Prof. W. Ślebodziński	„	11 XII 1963
76.	Rompolt Bogdan	Prof. J. Mergentaler	astronomia	29 I 1964
77.	Ziólkowski Józef	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	29 I 1964
78.	Lewowski Tadeusz	Doc. B. Sujak	fizyka dośw.	26 II 1964
79.	Dera Jerzy	Prof. J. Adamczewski	„	13 V 1964
80.	Wojewoda Henryk	Prof. R. Ingarden	fizyka teor.	13 V 1964
81.	Kochowski Marek	Prof. W. Ślebodziński	matematyka	3 VI 1964
82.	Hasiński Stanisław	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	16 VI 1964
83.	Kąkolowicz Władysław	Prof. B. Trzebiatowska	„	16 VI 1964
84.	Bukietyńska-Słopecka K.	Prof. B. Trzebiatowska	„	16 VI 1964
85.	Konwent Henryk	Prof. R. Ingarden	fizyka dośw.	16 VI 1964
86.	Szczotka Franciszek	Prof. J. Perkal	matematyka	17 VI 1964
87.	Platt Czesław	Prof. J. Perkal	„	17 VI 1964
88.	Bałuka Edmund	Prof. J. Śtupecki	logika mat.	17 VI 1964
89.	Mozrzyimas Jan	Prof. J. Rzewuski	fizyka teor.	17 VII 1964
90.	Nowakowski Ryszard	Prof. J. Śtupecki	logika mat.	23 IX 1964
91.	Płonka Jerzy	Prof. E. Marczewski	matematyka	7 X 1964
92.	Rafałowicz Jerzy	Doc. B. Sujak	fizyka dośw.	16 XII 1964
93.	Mysłicki Adam	Doc. A. Zięba	matematyka	15 II 1965
94.	Charatownik Janusz	Prof. B. Knaster	„	28 IV 1965
95.	Fabiński Bolesław	Prof. W. Rubinowicz	fizyka teor.	26 V 1965
96.	Mader Joachim	Doc. B. Sujak	fizyka dośw.	9 IX 1965
97.	Bazan Czesław	Prof. J. Mazur	„	9 VI 1965
98.	Wysocki Bolesław	Doc. B. Makiej	„	9 VI 1965
99.	Kupała Roger	Doc. Gładysz	matematyka	9 VI 1965
100.	Postawka Anna	Doc. L. Prajer-Janczew- ska	chemia	23 VI 1965
101.	Mikiewicz Jan	Doc. S. Zubrzycki	„	23 VI 1965
102.	Ciurla Tadeusz	Prof. A. Opolski	astronomia	17 XI 1965
103.	Kopociński Bolesław	Doc. S. Zubrzycki	matematyka	17 XI 1965
104.	Lewowska Ludmiła	Doc. B. Sujak	fizyka dośw.	15 XII 1965
105.	Kopocińska Iłona	Doc. J. Łukaszewicz	matematyka	9 III 1966
106.	Rokowska Barbara	Prof. C. Ryll-Nardzewski	„	9 III 1966
107.	Romanowicz Zbigniew	Doc. A. Zięba	„	10 VI 1966
108.	Zuber Roman	Doc. S. Paszkowski	„	10 VI 1966

Lp.	Doktorant	Promotor	Specjalność	Data uchwały Rady Wydziału
109.	Florkiewicz Bronisław	Doc. A. Zięba	matematyka	29 VI 1966
110.	Rzytka Jan	Doc. J. Łukaszewicz	„	29 VI 1966
111.	Marksowa Krystyna	Prof. H. Kuczyński	chemia	26 X 1966
112.	Dobierzewska Ewa	Prof. Z. Bodnar	fizyka dośw.	7 III 1966
113.	Malarski Zbigniew	Doc. L. Sobczyk	chemia	7 XII 1966
114.	Świątkowski Waclaw	Prof. J. Wesołowski	fizyka dośw.	5 VI 1967
115.	Jakimcowa Maria	Prof. J. Mergentaler	astronomia	28 VI 1967
116.	Żebrowski Jan	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	27 VI 1967
117.	Bereś Krzysztof	Prof. A. Opolski	astronomia	28 VI 1967
118.	Grabowski Bolesław	Prof. A. Opolski	„	28 V 1967
119.	Ernst Stefan	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	8 XI 1967
120.	Natkaniec Lech	Prof. B. Trzebiatowska	„	8 XI 1967
121.	Dzięgiełowski Jan	Prof. B. Trzebiatowska	„	8 XI 1967
122.	Głowiak Tadeusz	Prof. B. Trzebiatowska	„	8 XI 1967
123.	Drożdżyński Janusz	Prof. B. Trzebiatowska	„	8 XI 1967
124.	Radóń Tadeusz	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	8 XI 1967
125.	Szuszkiwicz Marian	Prof. J. Wesołowski	„	8 XI 1967
126.	Wybraniec-Skardowska	Prof. J. Słupecki	logika mat.	13 XII 1967
127.	Fudali Stanisław	Prof. W. Ślebodziński	matematyka	13 XII 1967
128.	Pruchnik Florian	Doc. S. Wajda	chemia	13 XII 1967
129.	Olszewski Jacek	Prof. S. Wierzbiński	astronomia	24 I 1968
130.	Ziółkowski Krzysztof	Prof. S. Wierzbiński	„	24 I 1968
131.	Mochniak Jan	Prof. J. Wesołowski	fizyka dośw.	24 I 1968
132.	Stępniewski Ignacy	Doc. B. Sujak	„	24 I 1968
133.	Bójko Ignacy	Doc. B. Sujak	„	6 III 1968
134.	Sadowski Waclaw	Prof. J. Słupecki	logika mat.	15 III 1968
135.	Kłeczek Mieczysław	Prof. W. Ślebodziński	matematyka	27 IX 1967
136.	Wachniewski Antoni	Doc. W. Ziętek	fizyka teor.	3 IV 1968
137.	Gębala Stanisław	Prof. J. Mergentaler	astronomia	3 IV 1968
138.	Przystawa Jerzy	Prof. J. Rzewuski	fizyka teor.	3 IV 1968
139.	Węglorz Bogdan	Doc. J. Mycielski	matematyka	3 IV 1968
140.	Woczyński Wojbor	Prof. K. Urbanik	„	29 V 1968
141.	Koll Aleksander	Doc. L. Sobczyk	chemia	29 V 1968
142.	Sliwa-John Ewa	Doc. L. Pajdowski	„	29 V 1968
143.	Dragon Roman	Prof. J. Wesołowski	fizyka dośw.	29 V 1968
144.	Całusiński Henryk	Doc. B. Sujak	„	29 V 1968
145.	Jerzykiewicz Mikołaj	Prof. A. Opolski	astronomia	2 VII 1968
146.	Garczyńska Irena	Prof. J. Mergentaler	„	2 VII 1968
147.	Stęślicka Maria	Prof. Z. Galasiewicz	fizyka teor.	2 VII 1968
148.	Bujok Józef	Doc. B. Sujak	fizyka dośw.	27 XI 1968
149.	Nowak Jerzy	Prof. J. Słupecki	logika mat.	27 XI 1968
150.	Bielicka Krystyna	Prof. S. Wierzbiński	astronomia	27 XI 1968
151.	Gieroszyński Andrzej	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	5 III 1969
152.	Piróg Mieczysław	Prof. J. Słupecki	logika mat.	5 III 1969
153.	Szafnicki Bolesław	Prof. R. Ingarden	fizyka teor.	5 III 1969
154.	Płonka Ernest	Doc. A. Hulanicki	matematyka	25 VI 1969

Lp.	Doktorant	Promotor	Specjalność	Data uchwały Rady Wydziału
155.	Kusz Józef	Doc. A. Sujak	fizyka dośw.	29 XI 1969
156.	Baranowska-Żraiko Maria	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	17 XII 1969
157.	Goly Antoni	Prof. A. Opolski	fizyka dośw.	17 XII 1969
158.	Sznajder-Hald Nadia	Prof. J. Łopuszański	fizyka teor.	14 V 1969
159.	Karwowski Witold	Prof. J. Łopuszański	„	14 V 1969
160.	Wysocki Józef	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	25 VI 1969
161.	Szczepkowicz Jerzy	Doc. S. Paszkowski	matematyka	25 VI 1969
162.	Mróz Stefan	Prof. J. Nikliborc	fizyka dośw.	29 X 1969
163.	Workowski Czesław	Prof. J. Nikliborc	„	17 XII 1969
164.	Hoffmann Tadeusz	Prof. J. Nikliborc	„	17 XII 1969
165.	Dornfeld Engelbert	Prof. W. Ślebodziński	matematyka	17 XII 1969

W związku ze zmianą ustawy o nadawaniu stopni naukowych, obowiązującą w latach 1954-1958, stopnie kandydatów nauk, uznane później za równoważne doktoratom, otrzymali:

Lp.	Kandydat nauk	Opiekun	Specjalność	Data
1.	Reichbach Marian	Prof. B. Knaster	matematyka	1956
2.	Galasiewicz Zygmunt	Prof. R. S. Ingarden	fizyka teoretyczna	1 VII 1956
3.	Urbanik Kazimierz	Prof. E. Marczewski	matematyka	26 IX 1956
4.	Łukaszewicz Józef	Prof. H. Steinhaus	„	26 I 1957
5.	Krzywicki Andrzej	Prof. J. Rzewuski	„	29 VI 1957
6.	Reichbach Juliusz	Prof. J. Śłupecki	„	1957
7.	Kubikowski Jan	Prof. A. Opolski	astronomia	30 X 1957
8.	Wrońska Maria	Prof. B. Trzebiatowska	chemia	12 II 1958
9.	Paszkowski Stefan	Prof. E. Marczewski	matematyka	28 VI 1958

Na Wydziale Nauk Matematyczno-Fizycznych (początkowo wraz z chemią oraz w drugim okresie po uruchomieniu Katedry Chemii) habilitowali się:

Lp.	Habilitant	Specjalność	Data
1.	Jerzy Śłupecki	logika matematyczna	1947
2.	Jan Nikliborc	fizyka doświadczalna	1948
3.	Bogusława Jeżowska-Trzebiatowska	chemia	1949
4.	Jan Mergentaler	astronomia	1950
5.	Jan Rzewuski	fizyka teoretyczna	1950
6.	Antoni Opolski	astronomia	1951
7.	Józef Łukaszewicz	matematyka	1957
8.	Ludwik Borkowski	logika matematyczna	1960

Lp.	Habilitant	Specjalność	Data
9.	Andrzej Zięba	matematyka	1961
10.	Stefan Paszkowski	”	1961
11.	Bogdan Sujak	fizyka doświadczalna	1961
12.	Lucjan Sobczyk	chemia fizyczna	1962
13.	Jan Biernat	chemia	1963
14.	Lech Pajdowski	”	1963
15.	Maria Wrońska	”	1964
16.	Stanisław Wajda	”	1964
17.	Jan Kubikowski	astronomia	1964
18.	Władysław Narkiewicz	matematyka	1967
19.	Andrzej Krzywicki	”	1967
20.	Jerzy Lukierski	fizyka teoretyczna	1967
21.	Arkadiusz Jaśkiewicz	fizyka doświadczalna	1967
22.	Bronisław Rozenfeld	”	1967
23.	Włodzimierz Garczyński	fizyka teoretyczna	1968
24.	Jan Mozrzyk	”	1968
25.	Walter Wojciechowski	chemia	1968
26.	Helena Przywarska-Boniecka	”	1968
27.	Adolf Kiszka	”	1968
28.	Władysława Rybarska	fizyka teoretyczna	1969
29.	Adolf Stankiewicz	astronomia	1969

KAZIMIERZ SEMBRAT

VI. WYDZIAŁ NAUK PRZYRODNICZYCH

ORGANIZACJA WYDZIAŁU I ROZWÓJ KADRY NAUCZAJĄCEJ

Na czele Grupy Naukowo-Kulturalnej, rekrutującej się przede wszystkim z profesorów i docentów Uniwersytetu Jana Kazimierza, która 9 maja 1945 dotarła do zrujnowanego Wrocławia, stał — jak o tym była mowa — prof. Stanisław Kulczyński, delegat ministra oświaty i pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki, przez lat sześć kształtujący Uczelnię w warunkach arcytrudnych. Profesor Kulczyński był członkiem Wydziału Nauk Przyrodniczych, dyrektorem Instytutu Botanicznego tegoż Wydziału i kierownikiem Katedry Morfologii i Systematyki Roślin. Wydział dał Uniwersytetowi jeszcze trzech dalszych rektorów — profesorów: Jana Mydlarskiego, Kazimierza Witalisa Szarskiego, Alfreda Jahna, czterech rektorów na ogólną liczbę siedmiu dotąd kierujących Uniwersytetem Wrocławskim.

Wydział Nauk Przyrodniczych rozpoczął prace organizacyjne w warunkach szczególnie trudnych. Budynki Wydziału zostały w czasie działań wojennych w dużym stopniu, niektóre niemal zupełnie, zniszczone, aparatura naukowa, zbiory, biblioteki w części wywiezione, w części zdewastowane. Wchodzący w skład pionierskiej Grupy Naukowo-Kulturalnej prof. Józef Zwierzycki i deportowany do Wrocławia przez Niemców i tu przyłączony do Grupy mgr Edward Zubik (późniejszy kierownicy katedr Wydziału — Geologii Stratygraficznej oraz Fizjologii Zwierząt), zaangażowani w pierwszych pracach organizacyjnych, kładli też pierwsze podwaliny Wydziału, zabezpieczając z dobranymi przez siebie współpracownikami ocalałe mienie Uniwersytetu i Politechniki.

W drugiej połowie września 1945 r. odbyło się — w obecności prof. St. Kulczyńskiego, jako delegata ministra — pierwsze posiedzenie poświęcone obsadzie katedr Wydziału, a w październiku przybył na stałe do Wrocławia prof. Kazimierz Sembrat, powołany na organizatora i pierwszego dziekana Wydziału. Zorganizowano Dziekanat, Komisję Egzaminów Magisterskich, w listopadzie podjęto wykłady i ćwiczenia w salach często pozbawionych szyb, nie opalanych, na prędkie przystosowanych do potrzeb dydaktyki. W pierwszym też roku akademickim, na uroczystej jego inauguracji, 9 czerwca 1946, odbyła się pierwsza uniwersytecka promocja doktorska niezującego już dra Władysława Lorenca, później zast. prof. i kierownika Zakładu

Histologii i Embriologii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej (promotor K. Sembrat).

W roku akademickim 1946/47 przy posuwających się pracach nad odbudową i organizacją zakładów, przy pomnażającej się liczbie pracowników naukowych Wydziału i wzrastającej wydatnie liczbie studentów — starania Rady Wydziału i dziekana szły m. in. w kierunku kreowania odpowiedniej liczby katedr i ich właściwej obsady, łączenia katedr w instytuty dla integrowania prac dydaktycznych i badawczych, tworzenia w oparciu o instytuty specjalnych towarzystw naukowych. Powstały 4 instytuty: 1) Geologiczno-Mineralogiczny (który *de iure* dopiero w 1957 r. został uznany za Zespół Katedr Geologiczno-Mineralogicznych, a w r. 1967 powołany przez ministra oświaty i szkolnictwa wyższego jako Instytut Nauk Geologicznych); 2) Instytut Geograficzny, 3) Instytut Botaniczny, 4) Instytut Zoologiczny. Trzy ostatnie, organizowane zrazu jako międzywydziałowe, łączyły początkowo z głównymi tronami instytutów Wydziału Nauk Przyrodniczych niektóre katedry wydziałów innych. W r. 1952 Ministerstwo zatwierdziło je w definitywnej postaci jako wydziałowe i mianowało kierownikami ich dotychczasowych organizatorów.

W roku akademickim 1947/48, za kadencji zasłużonego dziekana prof. J. Czyżewskiego, organizacja instytutów przedstawiała się w sposób następujący.

Formujący się Instytut Geologiczno-Mineralogiczny, kierowany przez prof. Józefa Zwierzyckiego, składał się z trzech katedr (i odpowiednich zakładów): Geologii Ogólnej (kierownik: prof. H. Teisseyre), Geologii Stratygraficznej (kierownik: prof. J. Zwierzycki) i Mineralogii i Petrografii (kierownik: ówczesny zast. prof., obecnie prof. K. Maślankiewicz).

W skład Instytutu Geograficznego, organizowanego i kierowanego przez prof. Juliana Czyżewskiego, wchodziły z Wydziału Nauk Przyrodniczych następujące cztery katedry i zakłady: Katedra Geografii Regionalnej (prof. J. Czyżewski), Katedra Geografii Fizycznej (prof. Mieczysław Klimaszewski), Katedra Planowania Przesztrznego (zast. prof. Kazimierz Dziewoński) i Katedra Meteorologii i Klimatologii z Zakładem i Obserwatorium Meteorologii. Poza tymi katedrami w skład Instytutu Geograficznego wchodziły dwie katedry Wydziału Humanistycznego (który w r. 1951/52 podzielono na dwa wydziały), a to: Katedra Antropogeografii, kierowana przez prof. Józefa Wąsowicza, oraz Katedra Geografii Historycznej, której kierownikiem był prof. Bolesław Olszewicz.

Instytut Botaniczny, kierowany przez prof. S. Kulczyńskiego, łączył katedry i zakłady: Morfologii i Systematyki Roślin (prof. S. Kulczyński), Anatomii i Cytologii Roślin (zast. prof. H. Teleżyński), Geografii i Ekologii Roślin (zast. prof. S. Macko), Fizjologii Roślin (prof. H. Krzemieniewska), Paleobotaniki (zast. prof. Mikołaj Kostyniuk) oraz Ogród Botaniczny, związany później formalnie z Katedrą Geografii i Ekologii Roślin. Poza tym w skład Instytutu Botanicznego wchodziły trzy katedry Wydziału Rolnictwa: Botaniki Rolniczej (doc. Stanisław Tołpa), Genetyki i Hodowli Roślin (prof. Tadeusz Ruebenbauer), Uprawy Łąk i Pastwisk (prof. Zygmunt Golonka) i Botaniki Farmaceutycznej Oddziału Farmaceutycznego Wydziału Lekarskiego (zast. prof. Józef Mądalski).

Instytutem Zoologicznym kierował prof. Kazimierz Sembrat. W skład Instytutu wchodziły katedry i zakłady Wydziału Nauk Przyrodniczych: Zoologii Ogólnej (prof. Kazimierz Sembrat), Systematyki Zwierząt i Zoogeografii (prof. Jan Noskiewicz), Anatomii Porównawczej (prof. Kazimierz Witalis Szarski), Fizjologii Zwierząt (prof. Józef Heller), Paleozoologii (zast. prof. Zbigniew Ryzewicz). W toku była sprawa włączenia do Instytutu Katedry Antropologii (podówczas kierowanej przez prof. Karola Stojanowskiego, zmarłego w czerwcu 1947), która wchodziła w skład Wydziału Humanistycznego. Poza tym w skład Instytutu wchodziły: Katedra Zoologii Rolniczej i Entomologii Stosowanej Wydziału Rolnictwa (kierowana przez zast. prof. Jana Ruszkowskiego) oraz Katedra Zoologii i Parazytologii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej (prof. Gustaw Poluszyński).

Nawiązując do genezy trzonu pracowników naukowych, organizujących w pierwszych powojennych latach Wrocławską Alma Mater, nadmienimy, że przy wyżej naszkicowanej strukturze instytutów i katedr Wydziału Nauk Przyrodniczych na ogólną liczbę 11 profesorów oraz 6 zastępców profesorów — 9 profesorów i 2 zastępców profesorów pochodziło z Wszechnicy Janakazimierzowej.

W następnych latach stopniowo, krok za krokiem, rozbudowywano nikłą początkowo bazę zakładów Wydziału, pomnażając aparaturę naukową i biblioteki, kształcąc oraz angażując z zewnątrz kadrę pracowników naukowych, udoskonalając proces dydaktyczny dla coraz to liczniejszych studentów.

Przedstawiając aktualny stan organizacyjny czterech instytutów wydziałowych przy końcu roku akademickiego 1968/69, damy — przy omawianiu każdego z nich — kilka słów wprowadzających.

Instytut Nauk Geologicznych, ustanowiony jako taki dopiero w r. 1967 (I X), wyrósł na gruncie uniwersyteckiego ośrodka geologicznego we Wrocławiu dzięki pierwszym pracom organizacyjnym prof. Józefa Zwierzyckiego, członka pionierskiej grupy prof. S. Kulczyńskiego.

W 1946 r. przybyli do Wrocławia prof. H. Teisseyre, który objął Katedrę Geologii Ogólnej, i prof. K. Maślankiewicz, który jako zastępca profesora objął Katedrę Mineralogii i Petrografii.

Prof. J. Zwierzycki objął Katedrę Geologii Stratygraficznej, którą kierował do 1961 r. (zmarł 1 V 1961 r.) prowadząc ponadto wykłady z nauki o złożach. Po śmierci prof. J. Zwierzyckiego kierownictwo tej Katedry objął na zlecenie rektora Uniwersytetu prof. H. Teisseyre. Przy Katedrze Geologii Ogólnej powstał w 1961 r. Zakład Geologii Dynamicznej, kierowany przez doc. Józefa Oberca, przekształcony w 1965 r. na Katedrę Geologii Fizycznej.

Wymienione wyżej katedry były początkowo zupełnie autonomiczne. Uchwałą Rady Wydziału z dnia 24 czerwca 1957 r., zatwierdzoną przez Senat Uniwersytetu, zostały one połączone w Zespół Katedr Geologiczno-Mineralogicznych. Na kierownika tego Zespołu ówczesny rektor powołał prof. H. Teisseyre'a (1 VII 1957 r.).

Starania o utworzenie Instytutu na wzór innych instytutów Wydziału Nauk Przyrodniczych zostały pozytywnie załatwione dopiero w dziesięć lat później. Zarządze-

niem ministra oświaty i szkolnictwa wyższego z dnia 25 września 1967 r. powołany został — z mocą od dnia 1 października 1967 r. — Instytut Nauk Geologicznych, w skład którego weszły katedry: Geologii Ogólnej, Geologii Fizycznej, Geologii Stratygraficznej, Mineralogii i Petrografii.

Katedry wchodzące w skład Instytutu Nauk Geologicznych organizowano od 1945 r., rozwijając je stopniowo w miarę przyrostu kadry naukowej oraz rewindykowania zbiorów i biblioteki. Początkowo warunki pracy naukowej i nauczania były bardzo niekorzystne, zniszczenia bowiem wojenne spowodowały rozproszenie i częściowe zaginięcie zbiorów minerałów, skał i skamieniałości. Nie zastano również we Wrocławiu żadnej aparatury naukowej, która została zniszczona lub wywieziona i którą nabywano bardzo powoli, tylko w ramach normalnych dotacji przyznawanych poszczególnym katedrom. Wiele kłopotu sprawiał brak odpowiedniego lokalu, a z trudem skompletowane pierwsze prymitywne umeblowanie dało się uzupełnić lub wymienić dopiero po wielu latach. Stopniowo odzyskano znaczną część wywiezionej biblioteki oraz bogate zbiory mineralogiczne. W czasie studiów polowych zgromadzono ilościowo poważne zbiory skał i skamieniałości, głównie z obszaru sudeckiego.

Uporządkowana biblioteka Instytutu Nauk Geologicznych liczy obecnie ponad 28 000 pozycji (w tym ponad 16500 druków zwartych i ponad 11000 odbitek prac naukowych z dziedziny nauk geologicznych). Wobec trudności nabycia niektórych potrzebnych publikacji zapoczątkowano utworzenie w bibliotece oddziału mikrofilmowego. Całość biblioteki tworzy poważny księgozbiór, jednak niewystarczający, zwłaszcza gdy chodzi o wydawnictwa powojenne. Szcupłość lokalu, brak odpowiedniego umeblowania (regałów), a zwłaszcza zbyt skromne fundusze nie pozwalają na zakup wielu bardzo potrzebnych książek. Dotkliwie daje się odczuwać brak wielu zagranicznych czasopism naukowych.

Bogate archiwum map geologicznych i topograficznych umożliwia właściwe prowadzenie zajęć z kartografii i tektoniki oraz wykonywanie prac magisterskich i doktorskich w terenie. Mapy te są również niezbędne dla planowania i prowadzenia prac badawczych Instytutu, wykonywanych przez samodzielnych, jak i pomocniczych pracowników nauki poszczególnych katedr.

Instytut Nauk Geologicznych rozporządza obecnie laboratorium chemicznym (dostosowanym do wykonywania analiz skał i minerałów) przy Katedrze Mineralogii i Petrografii i urządzeniami w szlifierni do sporządzania preparatów mikroskopowych ze skał i minerałów. Czynne są również pracownice: stratygraficzna i sedymentologiczna, a także dwie ciemnie fotograficzne. Dotkliwie odczuwa się brak właściwie urządzonej pracowni hydrogeologicznej oraz pracowni geologii inżynierskiej. W Katedrze Mineralogii i Petrografii zainstalowano ostatnio aparat rentgenowski do badań specjalnych i aparaturę do termicznej analizy różnicowej.

Muzeum Mineralogiczne, zawierające ponad 20 000 okazów minerałów, jest największe w Polsce. Uporządkowanie tego Muzeum jest zasługą pracowników Katedry Mineralogii i Petrografii, a w pierwszym rzędzie długoletniego adiunkta Katedry

i kustosza Muzeum dr Marii Witkiewiczowej, która z wielkim nakładem pracy kontynuowała wstępne porządkowanie zbioru przez kustosza mgr Zofię Pentlakową. Z okazji sesji naukowej dwudziestolecia polskich badań (1945-1965) „Z geologii Ziemi Zachodnich” urządzona została w 1965 r. wystawa surowców kopalnych Dolnego Śląska. Od dwóch lat Muzeum Mineralogiczne zostało udostępnione szerszej publiczności, a zwłaszcza szkołom średnim i podstawowym. W 1968 r. zwiedziło je ponad tysiąc osób. Bardzo dotkliwie daje się odczuwać brak etatów pracowników naukowych dla powyższego Muzeum.

Lokal zajmowany przez Instytut Nauk Geologicznych w budynku przy ul. Cybulskiego 30 nie jest odpowiedni pod wielu względami. Długoletnia praca i wysiłki pracowników Instytutu doprowadziły do stworzenia obecnych warunków, które w znacznym stopniu pozwalają na prowadzenie pracy naukowej i wywiązywanie się z obowiązków dydaktycznych, nie są jednak one całkowicie zadowalające. Przywiezionych z terenu przez pracowników skał i minerałów oraz rdzeni wiertniczych z badanych wierceń nie ma gdzie pomieścić. Za zgodą administracji Uniwersytetu zostały one (w ilości kilkunastu ton) złożone w kotłowni mieszczącej się w suterenach. Nie można przystąpić do ich porządkowania zarówno z braku regałów, jak przede wszystkim z powodu nakazu władz miejskich przygotowania kotłowni do ogrzewania budynku (na wypadek awarii elektrociepłowni) i polecenia władz uniwersyteckich opróżnienia większości otrzymanej do dyspozycji Instytutu powierzchni. Jedynym właściwym rozwiązaniem byłoby uzyskanie dla Instytutu sąsiednich suterenowych pomieszczeń magazynowych, zajmowanych przez administrację Uniwersytetu. Do czasu przeniesienia znajdujących się tam materiałów należałoby na ten cel przeznaczyć i przydzielić Instytutowi pomieszczenia w innych budynkach, chociaż praca porządkowania zbiorów w takich warunkach, w oddaleniu od budynku, w którym mieszczą się katedry Instytutu, będzie związana z dużymi trudnościami i nie będzie mogła być wykonana szybko.

Liczba pracowników katedr, wchodzących w skład Instytutu Nauk Geologicznych, była początkowo bardzo skromna i całkowicie niewystarczająca. Stopniowo skład ten kompletowano z własnych wychowanków, którzy po uzyskaniu stopnia magistra i doktora zajmowali stanowiska asystentów i adiunktów, a niektórzy z nich następnie habilitowali się.

Z uwagi na zadania dydaktyczne obecny skład personalny Instytutu jest prawie wystarczający; przedstawia się następująco: 1 profesor zwyczajny, 2 profesorów nadzwyczajnych, 3 etatowych docentów, 2 wykładowców, 9 doktoryzowanych adiunktów, 7 asystentów i 15 pracowników naukowo-technicznych. Ponadto Instytut zatrudnia 2 bibliotekarki, 6 pracowników technicznych, 3 laborantów, 2 szlifierzy, 1 stażystkę i 1 pracownika fizycznego. Łączna liczba pracowników zatrudnionych w Instytucie Nauk Geologicznych wynosi 45 osób.

Część wykładów i ćwiczeń prowadzi czterej samodzielni pracownicy nauki z innych uczelni, jak: Akademia Górniczo-Hutnicza — prof. Henryk Orkisz (geofizyka) i doc. Adam Trembecki (szacowanie zasobów złóż); Politechnika Wro-

clawska — doc. Konrad Dyba (geometria wykreślna); Wyższa Szkoła Rolnicza we Wrocławiu — prof. Roman Hlibowicki (geodezja i topografia).

Kierownictwo Katedry Geologii Stratygraficznej na krótki czas objął doc. Stanisław Radwański, samodzielny pracownik naukowy Dolnośląskiego Oddziału Instytutu Nauk Geologicznych we Wrocławiu, po czym opiekę nad Katedrą sprawował prof. H. Teisseyre. W r. 1969 kierownictwo Katedry przejął doc. Tadeusz Gunia.

Z pracowników naukowo-dydaktycznych, którzy opuścili Uniwersytet Wrocławski, należy wymienić: dr Zofię Pentlakową, która później jako mianowany docent objęła Katedrę Krystalochemii i Petrografii na Wydziale Chemicznym Politechniki Warszawskiej, doc. Czesława Pachuckiego, który objął Katedrę Geologii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, dra Józefa Piątkowskiego, który przeniósł się do Katedry Nauk o Ziemi na Wydziale Budownictwa Wodnego Politechniki Gdańskiej, dr Helenę Dziedzic, która przeniosła się do Wrocławskiej Pracowni Geologii Starych Struktur Zakładu Nauk Geologicznych PAN, dra Bogusława Beresia, który przeniósł się do Zakładów Badań i Projektów Miedzi CUPRUM we Wrocławiu, doc. Wojciecha Grocholskiego, służbowo przeniesionego w 1969 r. do Uniwersytetu Poznańskiego (Wykazem tym nie zostali objęci pracownicy, którzy tylko przez krótki czas pełnili obowiązki asystentów.).

Adiunkci: dr Janusz Bieniewski i dr Ludwik Kąsza objęli odpowiedzialne stanowiska w Centralnym Ośrodku Badawczo-Projektowym Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu, pozostając na połowie etatu w Instytucie Nauk Geologicznych.

Instytut Geograficzny powstał w listopadzie 1945 r. Ponieważ budynek niemieckiego instytutu, mieszczący się na Ostrowie Tumskim, został doszczętnie zniszczony podczas działań wojennych, a z gruzów nie udało się niczego uratować, nowy Instytut musiał być organizowany od podstaw. Podjął się tego niezamordowany i pełen inicjatywy prof. Julian Czyżewski, wieloletni dziekan Wydziału. Pod jego to kierownictwem przystąpili do prac organizacyjnych profesorowie Mieczysław Klimaszewski, Aleksander Kosiba, Bolesław Olszewicz oraz Józef Wąsowicz. W r. 1950 prof. Czyżewski, dotychczasowy organizator Instytutu, został przez Ministerstwo mianowany jego dyrektorem.

Instytut uzyskał pomieszczenie w głównym gmachu Uniwersytetu, początkowo w 2 salach na II piętrze, później w 29 pokojach, salach i pracowniach na II i III piętrze wschodniego skrzydła gmachu. Odrębne pomieszczenie na Biskupinie przy ul. Cmentarnej 8 zajmuje Katedra Meteorologii i Klimatologii wraz z Obserwatorium.

Obecnie 5 katedr Instytutu wraz z biblioteką i pracowniami zajmuje w głównym gmachu Uniwersytetu lokal złożony z 37 pomieszczeń, na który składają się sale wykładowe, seminaryjne, pracownie, sale biblioteczne, pokoje profesorów i asystentów, laboratoria i magazyny.

Uruchomienie przez prof. Aleksandra Kosibę już 1 lutego 1946 r. Obserwatorium

Meteorologicznego, które pozwoliło na kontynuowanie obserwacji doszczętnie zniszczonego przedwojennego obserwatorium Wrocławia, jednego z najstarszych w Europie tego typu ośrodków badawczych (od r. 1791), było wielkim sukcesem, rezultatem ogromnego wkładu pracy i zapału prof. Kosiby i jego współpracowników. Bardzo trudno było uruchomić Obserwatorium bez spuścizny aparaturowej po zniszczonym zakładzie, a zrobiono to w oparciu o resztki instrumentów z dawnych wypraw polarnych prof. Kosiby, o niektóre aparaty skonstruowane na miejscu lub oddane do dyspozycji przez innych profesorów wyższych uczelni. Katedra Meteorologii i Klimatologii była pierwszym tego typu zakładem w Polsce, a Obserwatorium było pierwszym takim uniwersyteckim obserwatorium przy Katedrze. Wrocławski wzór był prototypem zastosowanym później na innych uniwersytetach.

Przy Instytucie Geograficznym powstały w r. 1948 Katedra i Studium Planowania Przestrzennego, kierowane przez zast. prof. K. Dziewońskiego i prowadzone do r. 1950.

W r. 1953 kreowano Katedrę Kartografii, której kierownictwo powierzono prof. J. Wąsowiczowi, podczas gdy prowadzoną przedtem przez niego Katedrę Antropogeografii przekształcono na Katedrę Geografii Ekonomicznej i powierzono jej kierownictwo doc. Antoniemu Wrzowskiemu. Po jego przejściu w 1955 r. do Uniwersytetu Jagiellońskiego Katedrą kierowała do 1959 r. doc. Stanisława Zajchowska, a po jej powrocie do Poznania objął Katedrę doc. Stefan Golachowski. Kierownictwo Katedry Geografii Fizycznej objął prof. M. Klimaszewski, a po jego przeniesieniu się do Uniwersytetu Jagiellońskiego prof. Alfred Jahn, który przybył tu z Lublina z Uniwersytetu Marii Skłodowskiej-Curie. Bezpośrednio po wojnie uruchomiono w lokalu Instytutu Zakład Kartograficzny, tzw. Instytut Kartograficzny im. E. Romera „Książnicy-Atlas”, pozostającej pod zarządem państwowym. Obecnie zakład ten, kierowany swego czasu przez prof. J. Wąsowicza, mieści się poza terenem Instytutu Geograficznego Uniwersytetu. W Instytucie im. Romera studenci geografii odbywali praktykę kartograficzną, a pracownicy naukowcy mogli uzyskać pomoc i wskazówki w sprawach techniczno-kartograficznych.

Biblioteka Instytutu liczy około 30 000 woluminów, w tym ponad 400 wydawnictw ciągłych oraz ponad 4000 map i atlasów. Odrębnie zorganizowana jest biblioteka Zakładu Meteorologii i Klimatologii.

Niektóre dalsze zmiany w obsadzie Instytutu powstały wskutek przejścia do innych uczelni i instytutów naukowych doc. Tadeusza Ładogórskiego i doc. Bożeny Strzeleckiej, samodzielnych pracowników nauki przy Katedrze Geografii Historycznej, a także prof. A. Schmucka z Katedry Meteorologii i Klimatologii.

W roku akademickim 1968/69 stan organizacyjny i personalny przedstawiał się w Instytucie Geograficznym w sposób następujący: dyrektorem Instytutu był prof. Alfred Jahn, kierownik Katedry Geografii Fizycznej. Istniejący przy Katedrze Zakład Geomorfologii Czwartorzędu prowadził prof. Stanisław Szczepankiewicz. Katedra dysponuje w pełni wyposażonym laboratorium gruntoznawczym.

Katedrą Geografii Regionalnej, po przejściu prof. J. Czyżewskiego w stan spo-

czynku (1961), kieruje prof. Wojciech Walczak (w chwili obejmowania kierownictwa Katedry docent). Wielce zasłużony były dyrektor Instytutu i jego organizator, prof. J. Czyżewski, zmarł w r. 1968. Zmarła też asystentka Katedry — mgr Danuta Haglauer. Dr Leszek Pernarowski został w r. 1968 mianowany docentem, w tymże też roku etat docenta objął dr Edward Tomaszewski z Poznania.

Katedra Geografii Ekonomicznej kierowana jest przez prof. Stefana Gołachowskiego od roku 1959; od tego czasu uruchomiono specjalizację w zakresie geografii ekonomicznej.

Katedra Kartografii zorganizowana została przez prof. Józefa Wąsowicza, który kierował nią do swego przedwczesnego zgonu w r. 1964. Jego następcą został doc. Władysław Migacz, w r. 1969 mianowany profesorem. Przy Katedrze istnieje zbiór map liczący około 10 000 egzemplarzy oraz Pracownia Reprodukcyjna Kartograficznych, przystosowana do druku płaskiego i do nowej metody druku z żelatyny chłodzonej. Pracownia ta obsługuje studentów V roku specjalizacji kartograficznej, jest wyposażona w pełny zestaw maszyn i urządzeń częściowo zautomatyzowanych.

Katedrę Geografii Historycznej zorganizował prof. Bolesław Olszewicz i kierował nią do chwili przejścia na emeryturę (1963). Na razie Katedra ta nie jest obsadzona; przejściowo obowiązki kierownika pełnił do 1968/69 doc. Józef Babicz, który dojeżdżał z Warszawy.

Katedra i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii, zorganizowane przez prof. A. Kosibę, rozporządzają nie tylko filią górską, jakim jest Obserwatorium na Szrenicy w Karkonoszach, ale mają też: Pracownię Fizyki Atmosfery i Pracownię Aktynometryczną.

Od początku istnienia Katedry i Obserwatorium przewinęło się tu 59 pracowników. Obecna liczba pracowników naukowo-dydaktycznych, naukowo-technicznych, techników i laborantów wynosi 18.

Wobec ogromnego deficytu meteorologów i klimatologów z wykształceniem uniwersyteckim i dużego zapotrzebowania na innych uczelniach, WSR i w instytutach PAN konieczne jest kształcenie w Katedrze licznych dobrych fachowców. W meteorologii i klimatologii obowiązują międzynarodowe konwencje w terminach i metodach obserwacji, jak też w przeliczeniach, z uwagi na międzynarodową porównywalność i wymiennność wyników. Wielka odpowiedzialność międzynarodowa za wiarygodność wyników wymaga dużego zdyscyplinowania i skrupulatności w pracach obserwacyjnych i kontroli przeliczeń.

Terminowe prace obserwacyjno-badawcze trwają od wczesnych godzin rannych (6⁰⁰) do późnowieczornych (22⁰⁰), także w niedziele, inne święta, ferie świąteczne i wakacyjne, bez wynagrodzenia asystentów-obszerników za godziny nadliczbowe, zwłaszcza w dni świąteczne. To staje się z czasem rzeczą uciążliwą, zwłaszcza w filii Obserwatorium na Szrenicy. Toteż mniej cierpliwi asystenci rezygnują z pracy i przenoszą się na wygodniejsze i intratniejsze stanowiska w innych instytucjach, gdzie są skwapliwie przyjmowani dzięki ich dobremu wykształceniu. Sprzyja temu wielki

deficyt meteorologów i klimatologów z dobrym uniwersyteckim wykształceniem, takim, jakie dają dwa warsztaty obserwacyjne: we Wrocławiu i na Szrenicy (filia gór-ska).

Zmiany kadry nauczającej Katedry i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii przedstawiały się następująco:

10 VII 1963 r. zginął w Tatrach mgr Jan Jarema Rdułtowski. Następujący pracownicy Katedry przenieśli się do innych uczelni lub placówek badawczych: dr Adam Schmuck, docent, potem profesor, obecnie kierownik Katedry Hydrometeorologii WSR we Wrocławiu; mgr Jan Słomka, st. asystent, obecnie docent w Zakładzie Geofizyki PAN; mgr Kazimiera Olpińska-Warzechowa, st. asystent, obecnie pracownik naukowy PAN; mgr Maria Baranowska, st. asystent, obecnie samodzielny pracownik naukowy, kierownik Pracowni Bioklimatologii PAN; mgr Bonifacy Łykowski, st. asystent, obecnie doktor w Katedrze Hydrometeorologii WSR we Wrocławiu; dr Stanisław Baranowski, adiunkt, obecnie w Katedrze Geografii Fizycznej Uniwersytetu Wrocławskiego; dr Stefan Reichhart, adiunkt, obecnie pracownik naukowy, kierownik Zakładu w Oddziale Wrocławskim PIHM. Lista ta obejmuje jeszcze dalszych 13 młodszych pracowników naukowych.

Obecnie Instytut Geograficzny liczy 6 profesorów, 5 docentów, 3 wykładowców, 8 adiunktów, 18 asystentów starszych i asystentów, 14 asystentów technicznych i laborantów, razem 54 pracowników naukowych i naukowo-technicznych.

Instytut Geograficzny ma do swej dyspozycji 10-osobowy mikrobus „Nysa” do wyjazdów badawczych i dydaktycznych w teren, do czego też służą 2 ciężkie motocykle z przyczepami, 2 motorowery oraz kilkanaście rowerów, stanowiące własność poszczególnych katedr.

Rozwój i organizacja Instytutu Botanicznego przedstawiają się następująco:

Jeszcze w r. 1945 władze uniwersyteckie nosiły się z myślą poniesienia odbudowy zniszczonego przez działania wojenne budynku Instytutu Botanicznego i uporządkowania Ogrodu przy ul. Kanonii 6/8, w końcu jednakże nie zdecydowano się na to. Pod kierunkiem prof. Stanisława Kulczyńskiego oraz prof. Heleny Krzemieniewskiej powstają dwie pierwsze Katedry, a mianowicie: Katedra Morfologii i Systematyki Roślin, jako kontynuacja Katedry Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, i Katedra Fizjologii Roślin. Pierwsza z tych Katedr pod kierownictwem prof. Kulczyńskiego znalazła pomieszczenie w obecnym budynku Instytutu, natomiast Katedra Fizjologii Roślin, której organizatorem była prof. Krzemieniewska, początkowo zajęła pomieszczenie przy ul. Prusa, następnie została przeniesiona na ul. Cybulskiego 30, stając się Katedrą międzyuczelnianą dla WSR i Uniwersytetu Wrocławskiego, w końcu znalazła pomieszczenia w wyremontowanym budynku obecnego Instytutu. W roku 1946 zast. prof. Mikołaj Kostyniuk organizuje i obejmuje kierownictwo Katedry Paleobotaniki, a w roku 1947 pod kierownictwem zast. prof. dra Stefana Macki powstaje Katedra Ekologii i Geografii Roślin wraz z Ogrodem Botanicznym. Dopiero w 1948 r., dzięki inicjatywie i energii ówczesnego zast. prof. Henryka Teleżyńskiego, władze uniwer-

syteckie podejmują decyzję remontu budynków obecnego Instytutu i Ogrodu Botanicznego. Tak więc w 1948 r. w skład Instytutu wchodziły: Katedra Morfologii i Systematyki Roślin (kierownik: prof. Stanisław Kulczyński), Katedra Anatomii i Cytologii (kierownik: zast. prof. Henryk Teleżyński), Katedra Ekologii i Geografii Roślin wraz z Ogrodem Botanicznym (kierownik: zast. prof. S. Macko), Katedra Fizjologii Roślin (kierownik: prof. Helena Krzemieniewska). Organizacją i uporządkowaniem Ogrodu Botanicznego zajęła się mgr Zofia Gumińska (obecnie docent).

W r. 1952 z Katedry Fizjologii Roślin odszedł doc. S. Gumiński, obejmując kierownictwo Katedry Fizjologii Roślin WSR we Wrocławiu. W r. 1956 po przejściu na emeryturę prof. H. Krzemieniewskiej, Katedra dzieli się na Katedrę Fizjologii Roślin i Katedrę Mikrobiologii. Kierownikiem pierwszej zostaje mianowany prof. S. Gumiński, kierownikiem drugiej — prof. Władysław Kunicki-Goldfinger. W r. 1959 zostaje kreowana Katedra Biochemii, która wraz z Katedrą Chemii Fizjologicznej Wydziału Farmacji znajduje gościnę w lokalu Wydziału Farmacji AM przy ul. Szewskiej 38/39. Kierownictwo obu katedr powierzono prof. Wandzie Mejbaum-Katzenellenbogen. Ogród Botaniczny, wyodrębniony jako Zakład przy Katedrze Ekologii w r. 1960, przekształcił się w 1967 r. w Katedrę, pozostając nadal pod kierownictwem doc. Zofii Gumińskiej.

W r. 1968/69 skład Instytutu przedstawiał się następująco:

1. Katedra i Zakład Morfologii i Systematyki Roślin wraz z Zielnikiem — kierownik Katedry prof. S. Kulczyński (na urlopie), kierownik Zakładu — prof. Aniela Krawiecowa;
2. Katedra Anatomii i Cytologii Roślin — kierownik doc. Zygmunt Hejnowicz;
3. Katedra Fizjologii Roślin — kierownik prof. Stefan Gumiński;
4. Katedra Ekologii i Geografii Roślin — kierownik doc. Lesław Badura;
5. Katedra Paleobotaniki — kierownik doc. Anna Stachurska;
6. Katedra Mikrobiologii — na razie nie obsadzona. Kierownikiem do roku 1968 był doc. Tadeusz Lachowicz;
7. Ogród Botaniczny — kierownik doc. Zofia Gumińska;
8. Katedra Biochemii — kierownik prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen.

Wszystkie Katedry zajmują pomieszczenia w budynku przy ul. Kanonii 6/8, z wyjątkiem Katedry Paleobotaniki, która zajmuje mały lokal przy ul. Cybulskiego 34, oraz Katedry Biochemii, mieszczącej się chwilowo przy ul. Szewskiej 38/39.

Młodzież uczy i wychowuje 12 samodzielnych pracowników nauki, w tym 4 profesorów oraz 89 pomocniczych i technicznych pracowników nauki, w tym 19 ze stopniem doktora i 43 magistrów; łącznie 101 pracowników naukowych i naukowo-technicznych.

Krótki rzut oka na rotację pracowników. W początkowym okresie (lata 1945-1948) w Instytucie Botanicznym pracowało około 30 osób, w tym 3 samodzielnych pracowników nauki, obecnie jest zatrudnionych 101 osób, w tym 12 samodzielnych pracowników nauki. W całym okresie działalności Instytutu Botanicznego

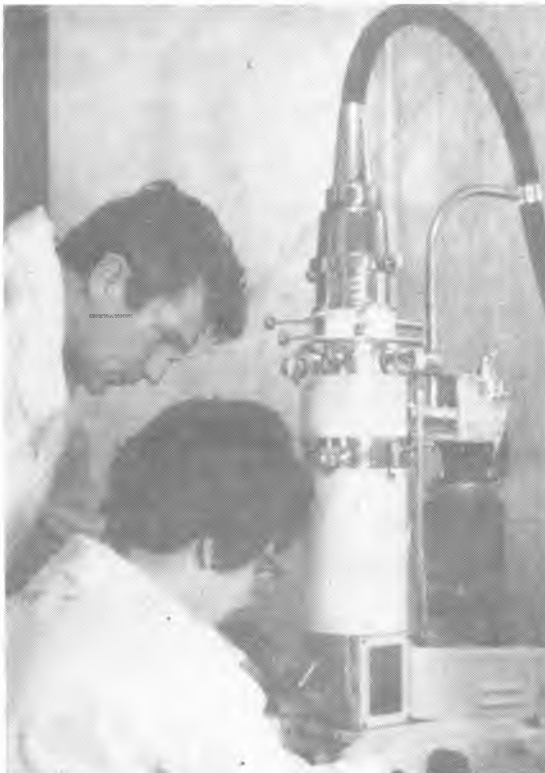

Prof. dr Kazimierz Sembrat, organizator i pierwszy dziekan Wydziału
Nauk Przyrodniczych

Fragment odbudowanego skrzydła Instytutu Zoologicznego

Szkielet dyluwialnego jelenia olbrzymiego
w Muzeum Zoologicznym

W pracowni mikroskopii elektronicznej
Instytutu Zoologicznego

Fragment Ogrodu Botanicznego z widokiem na staw i sosnę krymską

Anthurium crystallinum w uprawie hydroponicznej

Kaktus *Stapelia desmetiana*

Minerały Dolnego Śląska w Muzeum Mineralogicznym

Stacja terenowa Wydziału Nauk Przyrodniczych w Zieleńcu k. Dusznik

Pomiary aktynometryczne na torfowisku Topieliska k. Dusznik

Sala Pałacowa w Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie, odkryta 4 XII 1967 przez pracowników Instytutu Geograficznego i Sekcję Grotołazów AKT

do pracy w innych Zakładach poza Uniwersytetem Wrocławskim odeszło 28 osób, 7 pracowników zmarło. W 1954 roku obejmuje opiekę nad Katedrą Morfologii i Systematyki Roślin przeniesiona służbowo z Uniwersytetu Poznańskiego dr Aniela Krawiecowa, która kolejno pełni funkcję zastępcy profesora, kierownika Zakładu Morfologii i Systematyki Roślin — od 1956 r. jako docent, a od 1968 r. jako profesor nadzwyczajny. W 1955 r. zostaje przeniesiony do Warszawy prof. Mikołaj Kostyniuk, a jego obowiązki przejmuje mgr Anna Stachurska, która po uzyskaniu stopnia doktora i docenta obejmuje w 1965 r. kierownictwo Katedry Paleobotaniki. W 1956 r. przechodzi na emeryturę prof. Helena Krzemieniewska, która pracuje jeszcze przez kilka lat w Polskiej Akademii Nauk i umiera w 1966 r. W 1961 r. zostaje przeniesiony służbowo do Warszawy prof. Władysław Kunicki-Goldfinger, a kierownictwo Katedry Mikrobiologii obejmuje po uzyskaniu stopnia docenta w 1965 r. doc. Tadeusz Lachowicz. Również w 1961 roku zostaje przeniesiony do Warszawy prof. Henryk Teleżyński, pozostawiając na swoim miejscu obecnego kierownika Katedry Anatomii i Cytologii Roślin, doc. Zygmunta Hejnowicza. W 1967 roku umiera prof. Stefan Macko, a kierownictwo Katedry Ekologii i Geografii Roślin obejmuje doc. Lesław Badura. Do Katedry Ekologii i Geografii Roślin zostaje przeniesiony służbowo z WSR doc. S. Marek i z Instytutu Geograficznego w Warszawie doc. Maciej Czarnowski.

Organizacją Instytutu Zoologicznego, podobnie jak i wstępną organizacją Wydziału Nauk Przyrodniczych, zajął się prof. Kazimierz Sembrat, pełniący funkcję pierwszego dziekana, a także dyrektora Instytutu. Wielkie zasługi w czasie pierwszych prac zabezpieczających zrujnowany gmach Instytutu przy ul. Sienkiewicza 21 położyli koledzy: Edward Zubik (obecnie docent, kierownik Katedry Fizjologii Zwierząt, dziekan w latach 1960-1964), Aleksander Wróblewski (obecnie profesor i kierownik Poznańskiego Oddziału Instytutu Zoologicznego PAN) oraz Maria Doborzyńska-Głazek (mgr, st. asystent w Katedrze Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, obecnie na rencie).

W wyniku działań wojennych jedno skrzydło gmachu Instytutu zostało w zupełności zburzone, a w pozostałym dwa piętra zostały zniszczone przez bomby zapalające. Ocalałe 4 pokoje na I i II piętrze głównego skrzydła gmachu Instytutu oraz nieznacznie uszkodzona Mała Sala Wykładowa były terenem, na którym pracowali powoli gromadzący się współpracownicy, przede wszystkim zoologowie ze Lwowa, z Uniwersytetu Jana Kazimierza.

Stopniowo, krok za krokiem, na razie tymczasowo, remontowano pomieszczenia Instytutu i wreszcie w latach 1956-1958 odbudowano zburzone skrzydło gmachu, mieszczące Dużą Salę Wykładową, sale ćwiczeń, Bibliotekę oraz zakłady Katedr Paleozoologii i Systematyki Zwierząt i Zoogeografii.

Duże audytorium nazwano imieniem Benedykta Dybowskiego, wielkiego patrioty i znakomitego zoologa, profesora Uniwersytetu Lwowskiego. Małą Salę Wykładową poświęcono pamięci Romana Kuntzego, wybitnego zoologa szkoły lwow-

skiej, faunisty i systematyka, docenta Uniwersytetu Jana Kazimierza, potem profesora Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Do dalszych wspólnych pomieszczeń Instytutu należy sala przygotowawcza, łącząca obie sale wykładowe, a mieszcząca zbiór tablic do wykładów, dalej dwie sale ćwiczeń oraz pokój przygotowawczy do ćwiczeń, następnie pokój chemiczny, pokój fotograficzny, organizujące się obecnie laboratorium do badań za pomocą izotopów promieniotwórczych, wiwarium, mieszczące się w osobnym małym budynku, wymagające odbudowy i rozbudowy, akwarium, do tej chwili niestety nie odremontowane, bardzo potrzebne w Instytucie zarówno ze względów dydaktycznych, jak i do prac badawczych, dalej — pokój konferencyjny, sekretariat, wreszcie warsztat stolarski i magazyn. Do planowanych, w czasie możliwie najbliższym, należy pracownia mikroskopii elektronowej. Do koniecznych, planowanych, ale jeszcze nie uzyskanych pracowni, które mogłyby umożliwić badania kilku zakładom, należą m. in. pracownia hodowli tkanek i cytofotometrii. Wspólnotą instytutową, oczywiście, jest Muzeum Zoologiczne, które wprawdzie ostatnio jest zakładem o randze katedry, ale — rzecz prosta — korzystają z niego różne zakłady Instytutu. Na parceli Instytutu znajdują się prowizoryczne pomieszczenia dla gołębi, drobiu i królików oraz duże betonowe zbiorniki, mogące służyć różnym celom hodowlanym. Na parceli Instytutu planuje się wybudowanie pawilonowego budynku na pomieszczenia dydaktyczne dla wciąż pomnażających się roczników studentkich, w oczekiwaniu na projektowane w drugiej kolejnej pięcioletce dwa nowe gmachy Wydziału Nauk Przyrodniczych przy ul. Świętokrzyskiej, w bliskim sąsiedztwie Instytutu. W tym pawilonie powinna też znaleźć odpowiednie pomieszczenie Katedra Fizjologii Zwierząt, której obecna siedziba ma mieć inne przeznaczenie.

Jeśli mowa o pomieszczeniach Instytutu, to trzeba podkreślić, że nie są one wystarczające, i należy się raczej obawiać, że projekty budowy nowego gmachu Instytutu nie biorą dostatecznie w rachubę wizji wielkiej rozbudowy szkolnictwa wyższego w Polsce. Katedra Fizjologii Zwierząt zmuszona była swego czasu przenieść się do innych pomieszczeń, w gmachu przy ul. Cybulskiego 30, na czym cierpi współpraca międzyzakładowa w obrębie Instytutu. W osobnym też pomieszczeniu, w gmachu zajmowanym przez Zakład Antropologii PAN (przy ul. Kuźniczej 35), mieści się Katedra (Zakład) Antropologii Uniwersytetu, która wchodzi w skład Instytutu Zoologicznego i której dwaj ostatni kierownicy byli kolejno do r. 1965 dyrektorami Zakładu Antropologii Polskiej Akademii Nauk.

Obecnie lokal w głównym gmachu Instytutu obejmuje 2 sale wykładowe, 2 sale ćwiczeń, 96 pomieszczeń laboratoryjnych i pracowni do celów naukowych i dydaktycznych, 8 sal i magazynów muzealnych; domek wiwaryjny obejmuje 5 pomieszczeń. Zakład Fizjologii dysponuje 11 pomieszczeniami, Zakład Antropologii — 11.

Instytut Zoologiczny, który w pierwszej koncepcji nazywał się Instytutem Zoologii i Antropologii Uniwersytetu Wrocławskiego, ma od 1950 r. statut, zgodnie z którym na czele Instytutu stoi Rada Naukowa oraz dyrektor, mianowany w okresie organizacyjnym (1950) przez ministra oświaty.

W końcowych miesiącach 1945 r. pracowało na terenie Instytutu zaledwie 12 osób, nie licząc prof. Gustawa Poluszyńskiego, który był czynny przede wszystkim na weterynarii. Byli to, z okresu pionierskiego, sprzed października 1945 r., wymienieni już na wstępie Edward Zubik, Aleksander Wróblewski, Maria Doborzyńska-Głazek, a nadto Kazimierz Sidorowicz (od 1 VII 1945), obecnie st. laborant w Katedrze Systematyki Zwierząt i Zoogeografii. 1 października 1945 r. zjawili się Kazimierz Sembrat i Mieczysław Howorka, potem w tym samym miesiącu — Anna Buchta, później st. asystent w Katedrze Anatomii Porównawczej Zwierząt, a następnie organizatorka i kustosz Biblioteki Instytutu; z kolei przyjechali Joanna Zatwarnicka-Lorencowa, obecnie st. wykładowca w Katedrze Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, oraz Piotr Rygiel, później laborant w Katedrze Anatomii Porównawczej Zwierząt. W grudniu dołączyli Czesław Szafarz, nieżyjący już od r. 1963, st. laborant Katedry Zoologii Ogólnej, i Janina Janiszewska, przed wojną współpracowniczką prof. Michała Siedleckiego w Uniwersytecie Jagiellońskim, obecnie profesor zwyczajny i kierowniczka Zakładu Parazytologii Ogólnej, i nie pracujący już w Instytucie Janusz Złotoczycki. W 1946 r. wchodzi w skład kadry Instytutu Kazimierz Szarski, wnet profesor nadzwyczajny i kierownik Katedry Anatomii Porównawczej Zwierząt, w latach 1957-1959 rektor Uniwersytetu, i Zbigniew Ryzewicz, początkowo adiunkt w tej katedrze, potem organizator i kierownik Katedry Paleozoologii, od 1955 r. profesor nadzwyczajny; dalej Jan Kinel, do wojny dyrektor Muzeum im. Dzieduszyckich we Lwowie, potem docent, zmarły w 1950 r.; Jan Noskiewicz, profesor nadzwyczajny, potem zwyczajny, kierownik Katedry Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, zmarły w 1963 r.; Józef Heller, biochemik, profesor fizjologii zwierząt, później, od r. 1951, kierownik Katedry Chemii Fizjologicznej Akademii Medycznej w Warszawie, członek Akademii Nauk; Stanisław Karpiak, student, w 1946 r. młodszy asystent przy profesorze Hellerze, obecnie profesor, kierownik Katedry Biochemii Wydziału Weterynaryjnego WSR we Wrocławiu. W tymże 1946 r. doszedł do Instytutu Stanisław Chudoba, adiunkt Katedry Zoologii Ogólnej, potem docent i profesor Wydziału Zootechnicznego Wyższej Szkoły Rolniczej, od 1954 r. kierownik Katedry Zoologii; Adam Wanke, antropolog, początkowo st. asystent przy profesorze Karolu Stojanowskim (zmarłym w 1947 r.), potem doktor i asystent prof. Jana Mydlarskiego, docent, a obecnie profesor nadzwyczajny (od 1957 r.), kierownik Katedry Antropologii po Janie Mydlarskim, w latach 1956-1965 równocześnie kierownik Zakładu Antropologii PAN. W tymże też 1946 r. przystąpiła do pracy w Instytucie Stanisława Czyżewska, pierwsza sekretarka i nieoceniona współpracowniczką. Z wiosną 1947 r. zgłosił się do Katedry Antropologii dawny uczeń prof. Stojanowskiego, Wojciech Kóčka, później docent Uniwersytetu Wrocławskiego, a następnie profesor w Poznaniu, a w jesieni tegoż roku zaczął dojeżdżać na wykłady antropologii Jan Mydlarski, który w 1949 r. został mianowany kierownikiem Katedry Antropologii we Wrocławiu, a w 1953 r. objął kierownictwo Zakładu Antropologii PAN. Prof. Jan Mydlarski w latach 1951-1953 pełnił obowiązki rektora Uniwersytetu Wrocławskiego. Zmarł, niestety, przedwcześnie w 1956 r.

Z tych ostatnio wymienionych 25 osób, które w pierwszych dwóch latach organizowania się Instytutu Zoologicznego Uniwersytetu Wrocławskiego włożyły w tę pracę swój mozolny trud, zaledwie 7 kolegów nie było pracownikami byłego Uniwersytetu Jana Kazimierza.

Obecnie w Instytucie Zoologicznym pracuje 5 profesorów, 6 docentów, 5 wykładowców (w tym 1 dr habil.), 24 adiunktów (w tym 2 dr. habil.), 19 starszych asystentów, 27 pracowników naukowo-technicznych oraz kustosz biblioteki, razem 86 pracowników naukowych.

Księgozbiór Instytutu, zorganizowany przez kustosza Biblioteki Instytutu, mgr Annę Buchta, zawiera 37 320 woluminów, w tym 12 960 druków zwartych, 24 360 czasopism i wydawnictw ciągłych, ponadto 8000 odbitek prac naukowych i 55 770 klatek mikrofilmów.

Katedra Zoologii Ogólnej, organizowana w ramach Instytutu przez prof. K. Sembrata od października 1945, łączyła w sobie, formalnie do r. 1961, Muzeum Zoologiczne, na czele którego stał doc. Jan Kinel, niegdyś dyrektor Muzeum im. Dzieńduszyckich we Lwowie. Katedra od r. 1962 obejmuje, obok Zakładu Zoologii Ogólnej, prowadzonego przez kierownika Katedry od chwili jej powstania, utworzony wówczas Zakład Parazytologii Ogólnej, na czele którego stoi prof. Janina Janiszewska. Zakład, który początkowo nosił nazwę Zakładu Protozoologii i Helminтологии, szybko rozwinął bardzo wydatną działalność dydaktyczną i naukową pomimo bardzo szczupłego grona współpracowników. Prof. J. Janiszewska, swego czasu współpracowniczka profesora Michała Siedleckiego w jego Zakładzie Zoologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, pracowała zrazu w Katedrze Zoologii i Parazytologii Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, kierowanym przez prof. G. Poluszyńskiego, później — po śmierci doc. Jana Kinela (1950) — objęła, jako kustosz, a później profesor, opiekę nad Muzeum Zoologicznym.

Wobec braku specjalnych etatów dla Instytutu jako całości obowiązek zajmowania się wieloma wspólnymi agendami Instytutu spoczywał przeze wszystkim na współpracownikach Katedry Zoologii Ogólnej, obok ich normalnych zajęć dydaktycznych i naukowych. I tak np. przez wiele lat funkcje „adiunkta Instytutu” pełnił — po mgr. Mieczysławie Howorcie — mgr Marian Paschma, później doktor, a od r. 1969 docent, sprawujący ostatnio obowiązki zastępcy dyrektora Instytutu po zmarłym prof. Gustawie Poluszyńskim (1959) i po prof. Władysławie Rydzewskim.

W r. 1966 habilitował się adiunkt Katedry Zoologii Ogólnej dr Bogusław Kościelski; w Katedrze, przy Zakładzie Zoologii Ogólnej, pracują: st. wykładowca dr Eugenia Radecka oraz adiunkci — dr Jerzy Kassner, Leokadia Kiełbówna, Jadwiga Nowakówna, Adam Seniów, Andrzej Warchałowski, przy Zakładzie Parazytologii Ogólnej dr Jadwiga Złotorzycka. Przy Zakładzie Zoologii Ogólnej pracuje poza wymienionymi 1 asystent i 4 pracowników naukowo-technicznych, a przy istniejącym tu studium doktoranckim 4 doktorantów. Liczni współpracownicy Katedry przeszli do innych uczelni we Wrocławiu, Krakowie, w Zabrzę-Rokitnicy, Białym-

stoku; i tak np. doc. Czesław Jura jest kierownikiem Zakładu Embriologii w Instytucie Zoologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, a doc. Zbigniew Stuchły kieruje Katedrą Biologii Ogólnej AM we Wrocławiu.

Katedra Anatomii Porównawczej powstała w r. 1946 pod kierownictwem prof. K. W. Szarskiego; oprócz profesora pracowało 4 pomocniczych pracowników nauki. Katedra mieściła się początkowo w 3 pokojach, które objęła w r. 1947. Prace Katedry w tym okresie to głównie: praca dydaktyczna, współpraca z Ligą Ochrony Przyrody, organizacja obszaru ochronnego w Miliczu, udział w rewindykacji zbiorów zoologicznych na Dolnym Śląsku, a przede wszystkim organizacja od podstaw samej Katedry.

Lata 1948-1951 to lata dalszej organizacji Katedry. Z resztek ponemieckich stworzono załazek zbiorów dydaktycznych, które uzupełniano dużym nakładem pracy wszystkich pracowników. W r. 1948 uzyskał doktorat pierwszy pracownik Katedry. W tym samym roku uzyskało stopień magistra 2 pierwszych magistrantów. Od r. 1951 Katedra dysponowała już 5 pomieszczeniami. W r. 1955 dr J. Orska uzyskała stopień docenta. Katedra stała się Katedrą Zespołową o 2 samodzielnych pracownikach naukowych, 4 pomocniczych pracownikach naukowych i 1 laborancie; w r. 1956 przyjęto jeszcze 2 aspirantów — łącznie 9 osób. W r. 1958 Katedra Anatomii Porównawczej otrzymała dalszych 5 pomieszczeń — razem 10.

W styczniu 1960 r. zmarł organizator Katedry — prof. K. W. Szarski. Wkrótce potem w Katedrze utworzono dwa zakłady: Zakład Anatomii Porównawczej (kierownik doc. J. Orska) i Zakład Ornitologii (kierownik prof. W. Rydzewski, równocześnie mianowany kierownikiem Katedry Zespołowej). W r. 1965 kierownikiem Katedry Zespołowej została doc. J. Orska, mianowana w r. 1967 prof. nadzw. W chwili obecnej skład personalny Zakładu Anatomii Porównawczej przedstawia się następująco: kierownik — prof. J. Orska, 2 adiunktów (jeden z nich, dr Mieczysław Lecyk, habilitował się w r. 1969), 2 starszych asystentów, 2 asystentów, 1 wykładowca, 3 asystentów technicznych, 1 laborant. W ostatnim okresie wygospodarowano nowe pomieszczenia (niektóre pokoje przedzielono ściankami) tak, że Katedra dysponuje obecnie 12 pomieszczeniami.

W związku ze sprawą rotacji należy nadmienić, że kolejno opuścili Katedrę: dr Zbigniew Ryzewicz (objął kierownictwo Katedry Paleozoologii i został mianowany zast. prof., potem prof. nadzw.), dr Anna Romankowowa (habilitowała się w Uniwersytecie Wrocławskim, po przeniesieniu się do Poznania do Instytutu Ochrony Roślin), mgr Anna Buchta (objęła kierownictwo biblioteki Instytutu i pełni tam obowiązki kustosa). Ponadto dr Józef Witkowski przeszedł do Terenowej Stacji Ornitologicznej PAN w Stawnie koło Milicza. Zakład ten ma być w najbliższym czasie przejęty przez Zakład Ornitologii Instytutu.

Zakład Ornitologii powstał w r. 1961 po powrocie do Polski prof. Władysława Rydzewskiego. Pracownikami Zakładu są lub byli: dr Andrzej Dyrzcz, dr Józef Witkowski, dr Ludwik Tomiałojć i dr Przemysław Busse (w 1965 r. odszedł do UMK w Toruniu).

Katedra Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, organizowana od 1946 r., długo pracowała w szczególnie ciężkich warunkach lokalowych. Z wyjątkiem prof. Jana Noskiewicza, dysponującego osobnym pokojem, wszyscy pracownicy zajmowali jedną z sal muzealnych. Poza pracami dydaktycznymi pracownicy Katedry zajęci byli w pierwszym okresie poszukiwaniami na terenie Dolnego Śląska ewakuowanych lub zrabowanych w końcu wojny muzealnych zbiorów zoologicznych. W 1958 r. Katedra otrzymała nowy lokal i można było zacząć prowadzić prace badawcze na szerszą skalę.

Organizatorem Katedry Systematyki Zwierząt i Zoogeografii był — jak wspomniano — przedwcześnie zmarły (w r. 1963) prof. Jan Noskiewicz, wybitny faunistą i systematyk, światowej sławy znawca *Hymenoptera Aculeata*.

W r. 1963 do Katedry Systematyki Zwierząt i Zoogeografii przeszedł z Muzeum Zoologicznego doc. Stanisław Pilawski, obejmując jej kierownictwo. W ramach przesunięć personalnych przeszli też do Katedry z Muzeum adiunkci: dr Stanisław Bednarz i dr Marian Czajka, a z Katedry do Muzeum: dr Wojciech Puławski i dr Mieczysław Kak. W Katedrze pracuje ponadto, mianowany w 1969 r. docentem, dr Zdzisław Hajduk, st. wykładowca dr Joanna Lorencowa i adiunkci: dr Maria K. Kościelska i Innocenty Stawarski. Jeden asystent, jeden asystent naukowo-techniczny i laborant uzupełniają personel naukowy Katedry, z której sporo pracowników odeszło do innych zakładów (m. in. doc. Włodzimierz Romaniszyn do Łodzi na stanowisko kierownika Muzeum Przyrodniczego, a potem Katedry Zoologii Systematycznej tamtejszego Uniwersytetu).

Katedra Paleozoologii została utworzona w 1947 r. Kierownikiem jej został dr Zbigniew Ryzewicz, zast. prof., a od r. 1955 prof. nadzw.; w r. 1968 przeszedł on na emeryturę.

Z asystentów pracujących w Katedrze przenieśli się m. in.: w 1952 r. Jadwiga Kwiecińska (później Wiktorowa) — do Katedry Biologii Ogólnej AM we Wrocławiu; w 1945 r. Jadwiga Nowakówna — do Katedry Zoologii Ogólnej; w 1955 r. Henryka Wolańska — do Katedry Paleozoologii Uniwersytetu Warszawskiego.

Teresa Czyżewska, początkowo wolontariusz, potem asystent i adiunkt, jest doktorem habilitowanym, od r. 1967 st. wykładowcą, a ostatnio docentem. Podobnie habilitowanym doktorem jest w Katedrze Anna Jerzmańska (początkowo st. asystent, potem adiunkt), która przeszła tu w 1954 r. z Muzeum Instytutu. Ponadto Katedra ma w tej chwili st. asystenta i 3 pracowników naukowo-technicznych.

Podstawowe zbiory paleozoologiczne Katedry uzyskano z „Domu Steffensa“, gdzie mieścił się Instytut Geologiczno-Paleontologiczny za czasów niemieckich. Zbiory na ogół były w złym stanie wskutek szkód od podmuchów bomb i dewastacji w okresie oblężenia miasta. W zbieraniu okazów i porządkowaniu ich pomagały kierownikowi Katedry T. Czyżewska, a także J. Nowakówna i H. Wolańska. W zwożenie i porządkowanie gablot dużo pracy włożył Innocenty Stawarski.

Katedra mieściła się początkowo w głównym skrzydle Instytutu, na parterze. Zajmowała dużą salę, w której mieścili się zbiory i pracowali asystenci, oraz pokój

kierownika Katedry. Część zbiorów była przechowywana na strychu. W 1958 r. Katedra przeniosła się do nowo odbudowanego skrzydła Instytutu i zajęła 10 pokoi na parterze i I piętrze.

Zbiory Katedry powiększono przez: 1. uzyskanie dubletów z Muzeum Miejskiego w Gliwicach, gdzie pracownicy Katedry porządkowali zbiory i zrekonstruowali szkielet mamuta i nosorożca; 2. zbiory uzyskane z Instytutu Geologicznego w Warszawie w zamian za zrekonstruowanie szkieletów mamuta, nosorożca i niedźwiedzia jaskiniowego. Ponadto pracownicy Katedry zbierali nowe materiały potrzebne do ćwiczeń i badań naukowych.

Pierwszym kierownikiem Katedry Fizjologii Zwierząt był prof. Józef Heller (1946-1951), który przeszedł z kolei do Zakładu Chemii Fizjologicznej AM w Warszawie i do Instytutu Biochemii PAN. Po prof. Hellerze objął kierownictwo Katedry doc. Edward Zubik, podówczas zast. prof. Zakład Katedry mieścił się początkowo w głównym gmachu Instytutu Zoologicznego, korzystając z bardzo małego, zupełnie niewystarczającego pomieszczenia. Z konieczności więc należało starać się o nowy lokal Zakładu, który przydzielono w gmachu przy ul. Cybulskiego 30. Zakład liczy 11 sal i pokoi. Przy Zakładzie istniał przez pewien czas warsztat mechaniki precyzyjnej, obsługujący cały Uniwersytet.

W organizację Katedry Fizjologii włożył wiele trudu i inicjatywy Edward Zubik, który w pierwszym, pionierskim okresie organizacji Uniwersytetu był kierownikiem Referatu Technicznego i Samochodowego ówczesnej Delegatury Ministerstwa Oświaty, a następnie delegatem tegoż Ministerstwa do spraw zabezpieczenia księgozbiorów opuszczonych i porzuconych na terenie Dolnego Śląska. W r. 1952 adiunkt Katedry dr Edward Zubik został mianowany samodzielnym pracownikiem nauki, zast. prof. i kierownikiem Katedry i Zakładu Fizjologii Zwierząt.

Katedra Fizjologii Zwierząt dysponuje w tej chwili etatami starszego wykładowcy (1), adiunkta (1), asystentów (3) oraz asystenta technicznego (1) i laboranta (1), którzy prowadzą zajęcia nie tylko dla studentów Wydziału Nauk Przyrodniczych, ale — podobnie jak Katedra Zoologii Ogólnej — wykłady i ćwiczenia dla pedagogów i psychologów.

Obecnie Zakład Katedry jest stosunkowo dobrze zaopatrzony w potrzebną aparaturę i dysponuje dużą biblioteką podręczną. Spośród współpracowników Zakładu, którzy — poza profesorem J. Hellerem — odeszli do innych zajęć lub na rentę, wymienić należy prof. Stanisława Karpiaka, który rozpoczął pracę w 1946 r. jako młodszy, potem starszy asystent i adiunkt, po czym z początkiem r. 1953 przeniósł się do Wyższej Szkoły Rolniczej, gdzie kieruje Katedrą Chemii Fizjologicznej Wydziału Weterynaryjnego. Odszedł też w roku 1964 st. asystent mgr biol. i lek. med. Tadeusz Wyrwański, przechodząc do III Kliniki Chirurgicznej AM we Wrocławiu na stanowisko asystenta, oraz Karol Wageman, st. laborant Katedry, pracujący w Zakładzie od r. 1946, który w r. 1968, w wieku lat 72, przeszedł na dobrze zasłużoną emeryturę.

Katedra Antropologii i wrocławska antropologia w ogóle zajmują w kraju

szczególne miejsce, we Wrocławiu bowiem mieści się także Zakład Antropologii PAN, co w sumie stwarza ośrodek bardzo aktywny naukowo. Lokal Katedry zwiększał się stopniowo, począwszy od 1945 r., z 2 pokoi w oficynie budynku przy ul. Uniwersyteckiej przez obszerniejsze pomieszczenie przy ul. Szewskiej 36, uzyskane w 1946 r., aż po objęty w 1951 r. piękny barokowy „Dom Steffensa” przy ul. Kuźnicznej 35, w którym mieści się Zakład Antropologii PAN (1953 r.), a także i Katedra Antropologii. Prof. Stojanowski, pierwszy organizator wrocławskiej antropologii, już nie doczekał momentu przeniesienia się do nowego, obszernego pomieszczenia. Zmarł w 1947 r., a dalszy wspaniały rozwój wrocławskiej antropologii jest dziełem prof. Jana Mydlarskiego, który objął Katedrę w 1949 r., i jego współpracowników. Mydlarski, rektor w latach 1951-1953, prezes Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, przewodniczący Komitetu Antropologicznego PAN, od 1953 r. redaktor naczelny wydawnictw antropologicznych i przewodniczący (od 1955 r.) Komisji Antropometrii powołanej przez Prezydium PAN, skupił wszystkie centralne funkcje na terenie antropologii. Niestety, przedwczesna śmierć (1956 r.) przerwała jego dynamiczną aktywność. Następcą jego zarówno w Katedrze, jak i — do połowy 1965 r. — w Zakładzie PAN został prof. Adam Wanke.

W r. 1962 doc. Wanda Steślicka-Mydlarska objęła kierownictwo Katedry Antropologii Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, gdzie jako profesor nadzwyczajny, potem zwyczajny prowadziła zajęcia naukowe i dydaktyczne. W październiku 1969 r. miała objąć we Wrocławiu stanowisko dyrektora Zakładu Antropologii PAN. Znacznie wcześniej odszedł z Katedry adiunkt, potem docent, Wojciech Kóćka, który z końcem 1955 r. objął Katedrę w Uniwersytecie A. Mickiewicza w Poznaniu. Do Zakładu Antropologii PAN przeszli: doc. Stanisław Górny (od 1950 r. adiunkt Katedry, a w latach 1952-1954 kierownik Studium Wychowania Fizycznego) oraz mgr Stanisława Stachowiak (od 1950 r. zast. asystenta, potem — 1952 — aspirant przy Katedrze Antropologii).

Muzeum Zoologiczne Instytutu, zainicjowane pierwszymi zbiorami prof. I. L. C. Gravenhorsta w chwili utworzenia Uniwersytetu we Wrocławiu (1811 r.), wzbogacone przez W. Kükenthala i F. Paxa jun., zostało w czasie działań wojennych bardzo zniszczone i zdekompletowane. Po pierwszych pracach zabezpieczających z okresu pionierskiego, prowadzonych — jak wspomniano wyżej — przez mgr. Edwarda Zubika, mgr. Aleksandra Wróblewskiego (obecnie profesora i dyrektora Poznańskiego Oddziału Instytutu Zoologicznego PAN) oraz mgr Marię Doborzyńską-Głazek, późniejszą asystentkę przy Katedrze Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, kierownictwo Muzeum objął, jako kustosz i adiunkt, dr (potem doc.) Jan Kinel, po jego zaś zgonie (1950) — prof. Janina Janiszewska.

Po oszkleniu sal ocalałych w czasie bombardowania Instytutu wstępne prace polegały na rewindykowaniu części zbiorów ewakuowanych na terenie Dolnego Śląska i na początkowych pracach porządkujących przebogate materiały, obfitujące w typy opisowe i liczne, bardzo rzadkie okazy. Prof. J. Janiszewska z myślą o ekspozycji zainicjowała tworzenie dioram, ale do chwili obecnej nie udało się

jeszcze urządzić wielkich sal ekspozycyjnych, umieszczonych w odremontowanym skrzydle Instytutu. W pracach Muzeum — poza kierownikami — aktywny udział brali: doc. Stanisław Pilawski, który w r. 1958 przyjechał ze Lwowa, dr Zofia Kozikowska, dr Stanisław Bednarz, dr Marian Czajka, dr Jadwiga Złоторzycka i kilku młodszych pracowników.

Ostatnio po objęciu kierownictwa Muzeum przez prof. Władysława Rydzewskiego (1962) w odbudowanym skrzydle gmachu Instytutu urządzono małą salę wystawową w dawnej Sali Fauny Śląska, o czym będzie mowa w dalszej części pracy. Od listopada 1963 r. Muzeum stało się — zarządzeniem Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego — samodzielną jednostką w ramach Instytutu Zoologicznego, gdy tymczasem przedtem formalnie wchodziło w skład Katedry Zoologii Ogólnej.

Muzeum składa się obecnie z trzech działów: a) zwierząt bezkręgowych (z wyłączeniem owadów), b) działu entomologicznego oraz c) działu zwierząt kręgowych. Kierownikami działów są: dr Andrzej Wiktor, adiunkt, dr Wojciech Puławski, adiunkt, dr Zofia Kozikowska, st. wykładowca. W dziale kręgowców zbiorem osteologicznym opiekuje się asystent naukowo-techniczny, lek. wet. Jacek Zabłocki, a ptakami — asystent naukowo-techniczny, mgr Zbigniew Jakubiec. Ponadto w dziale zwierząt bezkręgowych pracuje asystent naukowo-techniczny, mgr Jadwiga Wiktorowa, a w dziale owadów — adiunkt, dr Mieczysław Kak. Muzeum ma jednego preparatora i trzech laborantów.

Na pomieszczenia Muzeum składają się cztery sale wystawowe, dwie sale magazynowe, dwa strychy zaadaptowane na magazyny, pracownia dla studentów, osiem pomieszczeń dla pracowników, ciemnia fotograficzna, komora dezynfekcyjna, preparatornia i trzy małe magazyny podręczne. Z sal wystawowych na razie w jednej jest wystawa, w dwu ostatnich projektuje się w najbliższej przyszłości urządzenie wystawy (po przeprowadzeniu remontu i adaptacji).

W listopadzie 1965 r., w rocznicę 20-lecia polskiego Uniwersytetu we Wrocławiu, otwarto wystawę „Zwierzęta różnych środowisk”, przeznaczoną głównie dla szkół i studentów pierwszych lat studiów. Wystawa, urządzona wysiłkiem całego zespołu, przy minimalnych kredytach dodatkowych, zyskała uznanie publiczności i przyniosła twórcom zespołową nagrodę II stopnia ministra szkolnictwa wyższego. Wystawa, którą ożywia komentarz odtwarzany z taśmy magnetofonowej, jest chętnie zwiedzana. Od stycznia 1966 r. do listopada 1968 r. widziało ją 261 wycieczek oraz 18 906 osób indywidualnych, łącznie 28 098 osób.

Zbiory Muzeum Zoologicznego są bardzo bogate. Zawierają one m. in. 103 typy opisowe koralowców, pajaków, mięczaków, 540 typów opisowych owadów, 4 typy opisowe kręgowców. Wielkie zbiory ornitologiczne obejmują 3055 skórek ptasich i ponad 700 okazów ptaków wypchanych, ponadto cenny zbiór jaj. Zbiory uzupełnia duża kolekcja ssaków oraz chyba najbogatszy w kraju zestaw zoologicznych materiałów osteologicznych. Zbiory muzealne są szeroko udostępniane specjalistom krajowym i zagranicznym.

Zarówno ze względów dydaktycznych, jak i naukowych bardzo cenne są kontakty

Instytutu Zoologicznego z Wrocławskim Ogrodem Zoologicznym, którego reorganizatorem po katastrofalnych zniszczeniach wojennych był dyrektor, dr Karol Łukaszewicz. Przed przejściem ogrodów zoologicznych w gestię Ministerstwa Gospodarki Komunalnej — Zoo miasta Wrocławia było, w swych najcięższych chwilach, dzierżawione przez Uniwersytet, a dyrekcja Ogrodu współpracowała z Radą Nadzorczą Ogrodu, na czele której stał zastępca dyrektora Instytutu Zoologicznego Uniwersytetu — prof. Gustaw Poluszyński. W Radzie Nadzorczej zasiedli przedstawiciele Uniwersytetu z Wydziału Nauk Przyrodniczych i Wydziału Medycyny Weterynaryjnej oraz przedstawiciele MRN. Obecnie z wrocławskim Zoo, na czele którego od jesieni 1967 r. stoi dyrektor dr Adam Gućwiński, współpracuje Rada Naukowa Ogrodu, której przewodniczącym jest dyrektor Instytutu Zoologicznego, a w skład której wchodzi członkowie Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu oraz Wydziałów Zootechnicznego i Weterynaryjnego WSR.

Aktualna obecnie organizacja Wydziału Nauk Przyrodniczych — zgodna z zarządzeniem Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z 17 IV 1969 r. i dążąca do wprowadzenia instytutów na wszystkich wydziałach Uniwersytetu — przedstawia się następująco:

Instytut Geologiczny, ul. Cybulskiego 30.

Dyrektor: doc. Kazimierz Dziedzic.

W skład Instytutu Geologicznego wchodzi następujące zakłady: Geologii Fizycznej (kierownik: prof. Józef Oberc), Geologii Ogólnej (kierownik: prof. Henryk Teisseyre), Geologii Stratygraficznej (kierownik: doc. Tadeusz Gunia), Hydrogeologii (kierownik: doc. Michał Różycki), Mineralogii i Petrografii (kierownik: prof. Kazimierz Maślankiewicz), Muzeum Mineralogiczno-Geologiczne (kierownik: dr Maria Witkiewiczowa), Biblioteka (kierownik: kustosz mgr Halina Kossecka).

Instytut Geograficzny, pl. Uniwersytecki 1.

Dyrektor: prof. Stanisław Szczepankiewicz.

W skład Instytutu Geograficznego wchodzi następujące zakłady: Geografii Fizycznej (kierownik: prof. S. Szczepankiewicz), Geomorfologii (kierownik: prof. Alfred Jahn), Geografii Regionalnej (kierownik: prof. Wojciech Walczak), Geografii Społecznej i Politycznej (kierownik: prof. Stefan Golachowski), Geografii Ekonomicznej (kierownik: doc. Józef Januszewski), Kartografii (kierownik: prof. Władysław Migacz), Klimatologii i Meteorologii (kierownik: prof. Aleksander Kosiba), Zaoczne Studium Geografii (kierownik: doc. Edward Tomaszewski), Biblioteka (kierownik: mgr Natalia Kropowa).

Instytut Botaniki i Biochemii, ul. Kanonia 6/8, ul. Szewska 38/39 (zakłady biochemii), ul. Cybulskiego 34 (Zakład Paleobotaniki).

Dyrektor: doc. Lesław Badura.

W skład Instytutu Botaniki i Biochemii wchodzi następujące zakłady: Systematyki i Morfologii Roślin (kierownik: prof. Aniela Krawiecowa), Anatomii i Cytologii Roślin (kierownik: doc. Zygmunt Hejnowicz), Fizjologii Roślin (kierownik:

prof. Stefan Gumiński), Paleobotaniki (kierownik: doc. Anna Stachurska), Ekologii i Geografii Roślin (kierownik: doc. Lesław Badura), Botaniki Ogólnej (kierownik: doc. Stanisław Marek), Ogród Botaniczny (kierownik: doc. Zofia Gumińska), Mikrobiologii (kier. *vacat*), Biochemii (kierownik: prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen), Biochemii Molekularnej (kierownik: doc. Bronisława Morawiecka), Biblioteka (kierownik: mgr Teresa Bartoń).

Instytut Zoologiczny, ul. Sienkiewicza 21, ul. Cybulskiego 30 (Zakład Fizjologii Zwierząt) oraz ul. Kuźnicza 35 (Zakład Antropologii).

Dyrektor: prof. Kazimierz Sembrat.

W skład Instytutu Zoologicznego wchodzi następujące zakłady: Zoologii Ogólnej (kierownik: prof. Kazimierz Sembrat), Anatomii Porównawczej Zwierząt (kierownik: prof. Janina Orska), Systematyki Zwierząt i Zoogeografii (kierownik: doc. Stanisław Pilawski), Parazytologii Ogólnej (kierownik: prof. Janina Janiszewska), Fizjologii Zwierząt (kierownik: doc. Edward Zubik), Paleozoologii (kierownik: doc. Teresa Czyżewska), Antropologii (kierownik: prof. Adam Wanke), Muzeum Zoologiczne (kierownik: prof. Władysław Rydzewski), Biblioteka (kierownik: kustosz mgr Anna Buchta). Proponowane są zakłady: Embriologii (kierownik: doc. Bogusław Kościelski), Genetyki i Ewolucjonizmu (kierownik: doc. Marian Paschma), Ekologii i Zoogeografii (kierownik: doc. Zdzisław Hajduk),

Ogólny ster prac Wydziału Nauk Przyrodniczych leżał w rękach kolejnych jego dziekanów, których działalność uzupełniali od roku 1950/51 prodziekani (naprzód jeden, a od roku 1952/53 do 1959/60 — dwóch w ciągu jednej kadencji). Oto ich lista:

Rok akademicki	Dziekani	Prodziekani
1945/46-1946/47	Prof. Kazimierz Sembrat	—
1947/48	Prof. Julian Czyżewski	—
1948/49-1951/52	Prof. Kazimierz Sembrat (do 1 I 1952)	Prof. Henryk Teleżyński
1951/52-1953/54	Prof. Henryk Teleżyński (od 1 II 1952 do 1 III 1954)	Prof. Alfred Jahn Prof. Mikołaj Kostyniuk (do 31 I 1954)
1953/54	Prof. Kazimierz Szarski (od 1 III do 30 IX 1954)	Prof. Józef Oberc (od 1 III 1954)
1954/55	Prof. Stefan Macko	Prof. Wanda Stęślicka-Mydlarska Prof. Józef Oberc
1955/56	Prof. Jan Noskiewicz	Prof. Wanda Stęślicka-Mydlarska Prof. Stanisław Szczepankiewicz
1956/57-1959/60	Prof. Julian Czyżewski	Prof. Stanisław Gumiński (do 31 XII 1958) Prof. Aniela Krawiecowa Prof. Wojciech Walczak (od 1 I 1959)

Rok akademicki	Dziekani	Prodziekani
1960/61-1963/64	Doc. Edward Zubik	Prof. Janina Orska Prof. Władysław Migacz
1964/65-1965/66 1966/67-	Prof. Wojciech Walczak Prof. Władysław Migacz	Prof. Zbigniew Ryzewicz Doc. Tadeusz Lachowicz (do 1 XII 1968) Doc. Tadeusz Gunia (od 1 I 1969)

Od początków organizowania Wydziału, w wyniku procesów szkoleniowych, następujący pracownicy pomocniczy uzyskali stopień profesora lub docenta, pomnażając w ten sposób kadrę pedagogiczną Wydziału (nie uwzględnia się tu docentów, którzy przeszli do innych uczelni, a o których jest mowa przy referowaniu poszczególnych instytutów):

Z Instytutu Nauk Geologicznych: doc. Stanisław Radwański (wkrótce po objęciu Katedry Geologii Stratygraficznej powrócił do swej wyłącznej pracy w Dolnośląskim Oddziale Instytutu Nauk Geologicznych we Wrocławiu), doc. Kazimierz Dziezic, dr Wojciech Grocholski, dr Tadeusz Gunia i dr Michał Różycki;

Z Instytutu Geograficznego: prof. Wojciech Walczak (objął Katedrę Geografii Regionalnej), prof. Stanisław Szczepankiewicz (kierownik Zakładu Geomorfologii Czwartorzędu przy Katedrze Geografii Fizycznej), prof. Władysław Migacz (kierownik Katedry Kartografii), prof. Stefan Golachowski (kierownik Katedry Geografii Ekonomicznej), ponadto docenci (pracujący na Wydziale lub ci, którzy go już opuścili): dr Bożena Strzelecka, dr Helena Leonhard-Migaczowa, dr Bolesław Dumanowski, dr Jan Słomka, dr Leszek Baraniecki, dr Edward Tomaszewski;

Z Instytutu Botanicznego: prof. Stefan Macko (niegdyś kierownik Katedry Geografii i Ekologii Roślin), prof. Mikołaj Kostyniuk (do czasu przejścia do Warszawy kierownik Katedry Paleobotaniki), prof. Henryk Teleżyński (kierownik Katedry Anatomii i Cytologii Roślin, przeszedł również do Uniwersytetu Warszawskiego), prof. Stefan Gumiński (po prof. Helenie Krzemienieckiej kierownik Katedry Fizjologii Roślin), doc. Zygmunt Hejnowicz (objął Katedrę po prof. Teleżyńskim), doc. Anna Stachurska (następczyni prof. Kostyniuka), doc. Lesław Badura (obecnie kierownik Katedry Ekologii i Geografii Roślin), doc. Zofia Gumińska (kierująca Ogrodem Botanicznym), doc. Bronisława Morawiecka (przy Katedrze Biochemii) oraz doc. Józef Buczek (z Katedry Fizjologii Roślin);

Z Instytutu Zoologicznego: doc. Jan Kinel (kustosz Muzeum Zoologicznego), prof. Janina Janiszewska (kierująca Muzeum po śmierci doc. J. Kinela, później kierownik Zakładu Parazytologii Ogólnej), prof. Zbigniew Ryzewicz (kierownik Katedry Paleozoologii), doc. Edward Zubik (kierownik Katedry Fizjologii Zwierząt), doc. Janina Orska (obecnie profesor, kierownik Katedry Anatomii Porównawczej), doc. Anna Romankowowa (przeszła do Instytutu Ochrony Roślin w Poznaniu), doc. Włodzimierz Romaniszyn (objął w Łodzi najpierw kierownictwo Muzeum

Przyrodniczego, później Katedry Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Łódzkiego), doc. Bogusław Kościelski (pracujący w Katedrze Zoologii Ogólnej), dr habil. Teresa Czyżewska i dr habil. Anna Jerzmańska (Katedra Paleozoologii), dr habil. Mieczysław Lecyk (Katedra Anatomii Porównawczej) oraz dr habil. Zofia Kozikowska (Muzeum Zoologiczne).

W okresie 25-lecia zmarli następujący pracownicy Wydziału:

Prof. Karol Stojanowski (1947) (Wydział Humanistyczny). Odszedł w czasie przygotowywania przejścia antropologii z Wydziału Humanistycznego przez Wydział Nauk Przyrodniczych;

Doc. Jan Kinel (1950), kustosz Muzeum Zoologicznego;

Paweł Pusiarski (1951), portier w Instytucie Zoologicznym;

Ludwik Szamota (1953), preparator w Muzeum Zoologicznym;

Roman Hartel (1953), preparator w Muzeum Zoologicznym;

Prof. Jan Mydlarski (1956), kierownik Katedry Antropologii oraz Zakładu Antropologii PAN, rektor Uniwersytetu w latach 1951/52-1953/54;

Stanisława Kinelowa (1957), sekretarka Instytutu Zoologicznego;

Mgr Mieczysław Howorka (1958), adiunkt Instytutu Zoologicznego;

Prof. Kazimierz Witalis Szarski (1960), kierownik Katedry Anatomii Porównawczej Zwierząt, prorektor w latach 1954/55-1956/57, rektor w latach 1957/58-1958/59;

Mikołaj Konik (1961), długoletni pracownik administracyjny Dziekanatu Wydziału Nauk Przyrodniczych;

Mgr Jan Jarema Rdułtowski (1963), asystent Katedry Meteorologii i Klimatologii;

Prof. Jan Wąsowicz (1964), kierownik Katedry Kartografii;

Prof. Helena Krzemieniewska (1966), kierownik Katedry Fizjologii Roślin;

Mgr Danuta Haglauer (1966), asystent Katedry Geografii Regionalnej;

Prof. Stefan Macko (1967), kierownik Katedry Ekologii i Geografii Roślin, dziekan w r. 1954/55;

Prof. Julian Czyżewski (1968), kierownik Katedry Geografii Regionalnej, organizator i dyrektor Instytutu Geograficznego, dziekan Wydziału w latach 1947/48, 1956/57-1959/60.

Aktualny stan liczbowy pracowników naukowych Wydziału przedstawia się następująco: 18 profesorów, 21 docentów, 12 wykładowców, 57 adiunktów, 79 asystentów, 69 pracowników naukowo-technicznych, 18 laborantów.

NAUCZANIE

Wydział Nauk Przyrodniczych kształci studentów w zakresie nauk geologicznych, geograficznych i biologicznych z tym, że mimo bardzo zróżnicowanych ostatecznych specjalizacji na biologicznym kierunku studium absolwenci studiów zdobywają

dypłomy magisterskie szerzej ujmujące poszczególne dyscypliny, a więc dypłomy magistrów botaniki, zoologii, antropologii, mikrobiologii lub biochemii. Natomiast na geograficznym kierunku studiów wydaje się dypłomy magisterskie z geomorfologii, antropogeografii, klimatologii, meteorologii, hydroklimatologii, geografii fizycznej, ekonomicznej oraz kartografii. W zakresie nauk geologicznych przyznaje się dypłomy magisterskie z geologii stratygraficznej i z petrografii.

Liczba studentów kształcących się na Wydziale w omawianym okresie wzrosła dziesięciokrotnie, co ilustruje tabela I, przedstawiająca odpowiednie dane liczbowe wykazane co piąty rok.

Tabela I

Typ studiów	1945/46	1950/51	1955/56	1960/61	1965/66	1969/70
stacjonarne	85	672	614	659	827	1100
zaoczne	—	—	—	—	44*	219
Razem	85	672	614	659	871	1319

* Studia zaoczne prowadzi wyłącznie Instytut Geograficzny.

W ciągu ćwierćwiecza (1945-1970) wydano 2273 dypłomy magistrów, a przez krótki okres obowiązujących studiów dwustopniowych — 162 absolutoria studiów wyższych pierwszego stopnia. Załączone zestawienie podaje odpowiednie zróżnicowanie specjalizacyjne wydanych dypłomów.

Absolwenci studiów wyższych pierwszego stopnia

Biologia	125
Geografia	37
	Razem 162

Absolwenci studiów magisterskich

Biologia	— Botanika	431
	— Zoologia	463
	— Antropologia	83
	— Mikrobiologia	137
	— Biochemia	67
Geografia	— Geomorfologia	165
	— Antropogeografia	82
	— Klimatologia	59
	— Meteorologia	18
	— Hydroklimatologia	18
	— Geografia fizyczna	108
	— Geografia ekonomiczna	139
	— Kartografia	203

Geologia	— Pertografia	2
	— Geologia stratygraficzna	408
		<hr/> Razem 2383

Opiekę nad prawidłowym przebiegiem szkolenia studentów roztaczają — poza ogólnym nadzorem dziekana, prodziekana, Rady Wydziału oraz rad naukowych instytutów — opiekunowie lat studiów, a od roku 1968/69 w szczególności rady pedagogiczne.

W każdym z czterech instytutów na Wydziale Nauk Przyrodniczych (Instytut: Nauk Geologicznych, Geograficzny, Botaniczny i Zoologiczny) istnieją po trzy Rady Pedagogiczne, a mianowicie: Rada Pedagogiczna I roku, Rada Pedagogiczna II roku i Rada Pedagogiczna Instytutu obejmująca III, IV i V rok studiów specjalistycznych. Rada Pedagogiczna I i II roku biologii jest wspólna dla obu instytutów: Zoologicznego i Botanicznego.

W skład Rad wchodzi pracownicy naukowcy uczestniczący w procesie dydaktycznym danego roku, mianowani przez dziekana, oraz przedstawiciele organizacji młodzieżowych (ZMS, ZMW, ZSP) i kół naukowych. Ponadto w radach uczestniczą opiekunowie lat i starostowie.

Przewodniczący rad w roku akademickim 1968/69:

Instytut Nauk Geologicznych:

Przewodniczący Rady Pedagogicznej I roku — mgr Stanisław Lorenc
Przewodniczący Rady Pedagogicznej II roku — mgr Michał Sachanbiński
Przewodniczący Rady Pedagogicznej Instytutu — doc. Michał Różycki

Instytut Geograficzny:

Przewodniczący Rady Pedagogicznej I roku — mgr Stanisław Morawski
Przewodniczący Rady Pedagogicznej II roku — mgr Jan Łoboda
Przewodniczący Rady Pedagogicznej Instytutu — prof. Stanisław Szczepankiewicz

Instytut Botaniczny:

Przewodniczący Rady Pedagogicznej I roku — mgr Władysław Peszyński
Przewodniczący Rady Pedagogicznej II roku — dr Władysław Koła
Przewodniczący Rady Pedagogicznej Instytutu — dr Piotr Brodzki

Instytut Zoologiczny:

Przewodniczący Rady Pedagogicznej Instytutu — doc. Marian Paschma

Ważną rolę uzupełniającą, samokształceniową i wychowawczą odgrywają naukowe koła studentów, pracujące pod opieką wyznaczonych kuratorów. W ramach swych sekcji dobrze pracuje Koło Biologów, Koło Geografów oraz Koło Geologów. Obok zebrań naukowych i towarzyskich koła urządzają wycieczki i obozy szkoleniowe w kraju i za granicą, przy czym szkoleniowe wycieczki zagraniczne odbywają się pod opieką pracowników nauki. Tak np. w r. 1969 odbyły się wymienne wycieczki

szkoleniowe studentów biologii z Polski i NRD. Na zasadzie geograficznych praktyk wymiennych studenckich z ZSRR i NRD (Uniwersytet w Lipsku) zorganizowano dwie dłuższe wycieczki naukowe dla asystentów starszych lat do ZSRR w latach 1961 (Moskwa, Leningrad) i 1963 (Moskwa, Kaukaz, Kijów) oraz trzy wycieczki do NRD w latach: 1961, 1962 i 1963. Wycieczki do obu krajów były częściowo finansowane przez Polskie Towarzystwo Geograficzne.

Dużą pomocą w studiach są podręczniki i skrypty napisane lub przetłumaczone przez pracowników Wydziału. I tak dla studentów kierunku geologicznego pracownicy Instytutu Nauk Geologicznych ogłosili następujące skrypty: K. Maślankiewicz — *Mineralogia szczegółowa* (dwa wydania), H. Teisseyre — *Intersekcja geologiczna*, J. Oberc — *Przewodnik do ćwiczeń z geologii dynamicznej*, *Ćwiczenia w oznaczaniu skał* (wspólnie z H. Dziedzic) i *Czytanie mapy geologicznej*, M. Różycki — *Ćwiczenia z geologii stratygraficznej* (wspólnie z C. Pachuckim i J. Piątkowskim).

Publikacje Katedry Meteorologii i Klimatologii o charakterze książkowym, podręcznikowym i monograficznym przedstawiają się następująco: A. Kosiba — *Klimat Ziemi Śląskich*, *Opady śnieżne na Śląsku*, *Wstęp do klimatologii Polski*, *Częstość szaty śnieżnej na Śląsku*, *Mapy klimatologiczne w III części Atlasu Polskiego pt. Klimat Polski*, *Zagadnienia współczesnych oscylacji klimatycznych*, J. Słomka i K. Warzechowa — *Przebieg zapylenia we Wrocławiu*, J. Słomka — *Uśloniecznienie we Wrocławiu*, S. Kosibowa — *Instrukcja do obserwacji zórz polarnych*, S. Kosibowa i J. Pyka — *Obłoki srebrzyste i metody ich obserwacji*, J. Pyka — *Metody badań obłoków srebrzystych*.

Z podręczników geograficznych wymienić należy (z Katedry Geografii Regionalnej): W. Walczak — *Zarys geografii turystycznej Polski* (PTE, Wrocław 1963, skrypt), W. Walczak (wspólnie z J. Babiczem) — *Zarys historii odkryć geograficznych* (PWN, Warszawa 1968). Ponadto pracownicy Katedry Geografii Fizycznej współdziałali przy opracowaniu *Wielkiej Geografii Powszechnej* oraz *Czwartorzędu Polski*. Z publikacji atlasowych i mapowych Katedry Kartografii wymienić należy: J. Wąsowicz i W. Migacz — *Mały atlas geograficzny*, E. Romer i W. Migacz — *Polska*, mapa fizyczna 1:800000, E. Romer i W. Migacz — *Polska*, mapa fizyczna 1:2,5 mln, W. Pawlak — *Stany Zjednoczone AP*, 1:3 mln, *Ameryka Północna*, 1:7 mln, *Globus fizyczny*, 1:20 mln, *Globus fizyczny*, 1:30 mln.

W Instytucie Botanicznym opracowano następujące podręczniki i skrypty: W. Mejbaum-Katzenellenbogen (wspólnie z I. Mochnacką) — *Kurs praktyczny z biochemii* (2 nakłady), S. Gumiński — *Fizjologia roślin* (5 wydań). Pracownicy Katedry Fizjologii Roślin opracowali skrypt do ćwiczeń z fizjologii roślin wydany przez Uniwersytet Wrocławski. W Katedrze Morfologii i Systematyki Roślin wydano skrypt pt. *Systematyka roślin okrytonasiennych* (tekst i atlas), który w krótkim czasie rozszedł się wśród studentów biologii i pracowników naukowych. W Katedrze Mikrobiologii opracowano skrypt z mikrobiologii dla studentów i rozdział w podręczniku do ćwiczeń z mikrobiologii ogólnej.

Z zakresu antropologii i nauk zoologicznych opracowano następujące podre-

czniki i skrypty: *Paleozoologię*, cz. I „Bezkręgowce”, str. 250 (1951), i cz. II „Kręgowce”, str. 263 (1963), PWN (Z. Ryzewicz, T. Czyżewska, H. Wolańska); *Antropologię ogólną*, cz. II, str. 75 (1949), Koło Antropologów UW (J. Mydlarski); *Antropologię prehistoryczną Polski*, str. 56 (1948), Prace i Materiały Antropologiczne (PAU), t. 2, nr 1, Kraków (K. Stojanowski); *Drogi i bezdroża rozwoju człowieka*, str. 296 (1951), PZWS (J. Mydlarski); *Z historii świata zwierząt*, str. 284 (1952), PZWS (W. Steślicka-Mydlarska); *Zarys anatomii człowieka dla przyrodników*, wyd. I, II, III i IV, str. 261 (1953), PWN (W. Steślicka-Mydlarska); *Zarys fizjologii kręgowców z podstawami biochemii*, cz. II, str. 188 (1949), Sekcja Wydawnicza Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu (J. Heller i S. Karpiak); rozdziały: „Trawienie”, „Przemiana pośrednia węglowodanów”, „Krew” w *Chemii fizjologicznej* J. S. Przełęckiego, 1950 (J. Heller); „Płazy — Amphibia”, rozdział w podręczniku *Zoologia*. „Przedstrunowce i strunowce” pod red. Z. Grodzińskiego, str. 165-212 (1967), PWN (K. Sembrat). W tłumaczeniu współpracowników Instytutu Zoologicznego ukazały się m. in. Abrikosow, Becker, Jeżikow, Lewison, Matwiejew, Paramonow, *Zoologia*, t. 1: *Bezkręgowce*, str. 680 (1952) (tłumaczył J. Noskiewicz); Bobryński, Matwiejew, *Zoologia*, t. 2: *Strunowce*, str. 672 (1951), PWRiL (tłumaczył K. W. Szarski); W. C. Alle et alli: *Zasady ekologii zwierząt*, str. 221-252, 1958 (tłumaczył K. W. Szarski); G. A. Szmidt, *Embriologia zwierząt*, t. I, str. 456, t. II, str. 587, PWN, 1960 (tłumaczył M. Paschma); B. Szwanwicz, *Entomologia ogólna*, str. 992, 1956, PWRiL (tłumaczyli S. Chudoba i J. Noskiewicz). W druku jest tom *Zoologii bezkręgowców*, w którym K. Sembrat jest autorem rozdziału: „Wstęp do Metazoa, Cnidaria, Ctenophora, Echinodermata, Chaetognatha”.

Dotychczas opuściło Uniwersytet Wrocławski 396 magistrów geologii. Wychowankowie geologii wrocławskiej rozproszeni są po całej Polsce, głównie jednak pracują na Dolnym Śląsku, w instytucjach związanych z geologią, górnictwem i wiertnictwem. Wielu z nich zajmuje już stanowiska samodzielne i kierownicze, np. w Centralnym Urzędzie Geologii i Instytucie Nauk Geologicznych oraz jego oddziałach, w przedsiębiorstwach geologicznych itp.

Działalność dydaktyczna Instytutu Geograficznego, prócz trzyletniego studium ogólnogeograficznego, koncentruje się na 5 kierunkach specjalistycznych, tj. geomorfologii, geografii fizycznej, geografii ekonomicznej, kartografii oraz klimatologii. W związku z tym w poszczególnych katedrach prowadzone są objęte programem studiów zajęcia, zgodnie ze specyfiką danej katedry. Nowością są prowadzone w Katedrze Geografii Regionalnej zajęcia z interpretacji zdjęć lotniczych w oparciu o istniejącą przy niej Pracownię Aerometod. Zajęcia te zatwierdzone przez Radę Wydziału i rektora, obejmują studentów specjalizacji z geografii fizycznej Polski.

Uwieńczeniem pracy dydaktycznej katedr są dyplomy magisterskie, zdobyte na poszczególnych kierunkach w ogólnej liczbie 781.

W Instytucie Botanicznym prowadzone są zgodnie z obowiązującymi programami studia stacjonarne dla studentów biologii, wraz ze specjalizacją z botaniki i biochemii. Studiów zaocznych nie wprowadzono ze względu na specyfikę studiów biologicznych,

które polegają na prowadzeniu ćwiczeń laboratoryjnych, zajęć terenowych, praktyk itp. Pracownicy Instytutu prowadzą zajęcia z botaniki, ochrony przyrody, ekologii roślin, geografii roślin, paleobotaniki i fizjologii roślin dla studentów innych kierunków Wydziału Nauk Przyrodniczych oraz m. in. dla studentów stacjonarnych i zaocznych pedagogiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym. Od 1956 r. z inicjatywy prof. Stefana Macki zostały zorganizowane, w celu podwyższenia kwalifikacji biologów, studia eksternistyczne drugiego stopnia. We wszystkich katedrach Instytutu Botanicznego prowadzi się pracownie specjalistyczne i wykłady monograficzne dla studentów biochemii i botaniki.

W Instytucie Botanicznym wydano dotychczas 418 dyplomów magistra biologa ze specjalizacją botaniczną oraz 46 dyplomów magistra biochemii (3 roczniki).

W Katedrze Biochemii od 1961 r. został zorganizowany jako trzeci w skali krajowej kierunek biochemiczny, który po wprowadzeniu nowych programów studiów z biologii stanowi specjalizację od III roku studiów. W Katedrze Ekologii i Geografii Roślin w latach 1962-1965 prowadzono zajęcia z botaniki ogólnej dla studentów Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego. W Katedrze Fizjologii Roślin w pierwszym okresie prowadzono wykłady i ćwiczenia z fizjologii roślin i mikrobiologii dla studentów biologii i rolnictwa. W Katedrze Morfologii i Systematyki Roślin zorganizowano w 1957 r. pierwszą w kraju „kierowaną terenową praktykę botaniczną”, prowadzoną przez samodzielnego pracownika nauki. Przeprowadzono 13 takich praktyk w różnych okolicach Śląska. Na praktyce studenci uczą się stosowania metod terenowych, zdobywają wiedzę o florze Polski oraz dobre przygotowanie do wykonania pracy magisterskiej, jak i późniejszego zawodu nauczyciela.

W Ogrodzie Botanicznym dla celów dydaktycznych prowadzona jest kolekcja roślin: na uwagę zasługuje kolekcja roślin wodnych oraz storczyków, bromelii i roślin alpejskich. Ogród Botaniczny posiada ich 7000 odmian i gatunków, utrzymuje kontakt wymienny z około 400 ogrodami w kraju i za granicą. W Ogrodzie prowadzona jest praktyka ogrodnicza dla III roku biologii oraz w oparciu o szklarnię i teren Ogrodu — prace magisterskie. Wydano 4 dyplomy magisterskie.

W Katedrze Paleobotaniki zorganizowano pracownię magisterską w r. 1964; wydano 6 dyplomów magisterskich.

Z zakresu zoologii zdobyło ogółem dyplom magistra 446 studentów, a z antropologii przyznano 78 magisteriów.

Po pierwszych dwóch latach studiów biologii program studiów zoologii i botaniki zaczyna się różnić, a zdecydowanie innym torem przebiega specjalizacja zoologiczna i botaniczna od czwartego roku studiów. W Katedrze Zoologii Ogólnej poza wykładami (i zajęciami praktycznymi tej samej nazwy) prowadzi się zajęcia dydaktyczne dla studentów biologii z zakresu cytologii i histologii, embriologii, genetyki i ewolucjonizmu; zorganizowano też pracownię specjalizacyjną i magisterską oraz seminaria specjalizacyjne (jak we wszystkich zakładach). Ponadto prowadzi się zajęcia z zoologii i biologii dla psychologów i pedagogów stacjonarnych i zaocznych.

Dydaktyka Katedry Anatomii Porównawczej obejmowała: 1) wykłady i ćwiczenia

z zakresu zoologii systematycznej kręgowców dla biologów II roku, 2) wykłady i ćwiczenia z zakresu anatomii porównawczej dla zoologów i antropologów IV i V roku, które były organizowane stopniowo, w ramach wykładów fakultatywnych, ale uchwałą Rady Wydziału zostały uznane za obowiązkowe. Jako uzupełnienie dotkliwej luki w wykształceniu studentów stanowią one, wraz z odpowiednimi ćwiczeniami, istotną zdobycz Katedry na polu dydaktycznym. Ponadto prowadzi się pracownię specjalizacyjną i magisterską oraz seminaria specjalizacyjne, a przed paru laty prowadzono wykłady z genetyki dla IV roku, wykłady z ewolucjonizmu dla V roku oraz wykłady z biologii dla pedagogów.

Poza tym w latach 1955-1958 prowadzono wykłady monograficzne z wybranych działów anatomii porównawczej (prof. K. W. Szarski) i osteologii (doc. J. Orska).

W latach 1945-1958 pracowało przy Katedrze Studenckie Koło Naukowe Ornitologów, Teriologów, Ichtologów. O poziomie prac magisterskich w tym okresie świadczy fakt, że 5 prac ukazało się drukiem.

W latach 1948-1954 działalność dydaktyczna Katedry obejmowała m. in. uzupełnienie zbiorów dydaktycznych, przy czym zrobiono wtedy wiele szkieletów ryb i innych kręgowców dużym nakładem pracy wszystkich pracowników Katedry.

Prof. J. Orska była w latach 1964-1969 opiekunem dydaktycznym kierunku zoologicznego na Wydziale Nauk Przyrodniczych. Z jej to inicjatywy powstały w ramach pracowni zoologicznej ćwiczenia z oznaczania różnych grup kręgowców i bezkręgowców (prowadzone przez odpowiednich specjalistów), co pogłębia i uzupełnia wiedzę studentów w tym zakresie. Dzięki licznym pracom preparatorskim asystentów i studentów Katedra dysponuje obecnie bogatym „muzeum podręcznym” anatomii kręgowców. Bardzo dobrze przedstawia się również strona ilustracyjna wykładów i ćwiczeń (liczne tablice wykonane przez pracowników Katedry). Kierownik Katedry Anatomii Porównawczej i zespół pracowników mają istotny wkład w realizowaniu wycieczek terenowych dla studentów wszystkich lat biologii, które obecnie prowadzone są systematycznie i należą do zajęć obowiązkowych. Pracownicy Katedry prowadzą te wycieczki dla II, III i IV roku zoologii.

W latach 1946-1968 dyplomy magistrów w Katedrze Anatomii Porównawczej Kręgowców otrzymało 93 studentów.

W Zakładzie Ornitologii 18 osób otrzymało dyplomy magistra.

W zakresie specjalizacji z fizjologii zwierząt w ciągu 25 lat (do marca 1968 r.) uzyskało dyplom magistra 68 studentów, przy czym zajęcia dydaktyczne, wykłady i ćwiczenia prowadzi się nie tylko dla biologów (specjalizacja z fizjologii zwierząt), ale i dla pedagogów i psychologów.

W Katedrze Systematyki Zwierząt i Zoogeografii prowadzi się: zajęcia z zoologii systematycznej bezkręgowców i z zoogeografii dla studentów biologii, zajęcia z biogeografii dla studentów geografii, ponadto wykłady fakultatywne z embriologii owadów i z hydrobiologii oraz zajęcia praktyczne, m. in. pracownię specjalizacyjną i magisterską, a także wycieczki.

W Katedrze Peleozoologii prowadzi się zajęcia dydaktyczne z paleozoologii dla biologów i geologów, wykłady z mikropaleontologii i wykłady z zoologii naczelnych dla antropologów.

Muzeum Zoologiczne prowadzi specjalizację w działach reprezentowanych przez swych pracowników naukowych pod kierunkiem kierownika Muzeum. Przepustowość Muzeum łącznie z Zakładem Ornitologii wynosi 10 osób rocznie, w zależności od ilości zgłoszeń na poszczególne kierunki i limitu przyznanego Muzeum przez Radę Naukową Instytutu. Od roku 1962 uzyskano w Muzeum 10 magisteriów (2 malakozologia, 1 entomologia, 7 ichtiologia). Naukowi pracownicy Muzeum, adiunkci i st. wykładowca, doktor habilitowany, prowadzą wykłady fakultatywne dla studentów IV i V roku zoologii oraz biorą udział w pracowni specjalnej (wybrane działy) dla studentów III roku zoologii. Praktyki wakacyjne dla III roku wchodzi również w zakres dydaktyki uniwersyteckiej Muzeum.

Studiująca młodzież korzysta z coraz to lepiej wyekwipowanych zakładów naukowych Wydziału. I tak np. w Katedrze i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii 2 obserwatoria, we Wrocławiu i na Szrenicy (filia górską), są wspaniałym warsztatem szkolenia studentów, zwłaszcza specjalizacji klimatologicznej. W obserwatoriach studenci odbywają ćwiczenia i praktyki wakacyjne. Studenci specjalizacji klimatologicznej biorą udział w badaniach naukowych w filii górskiej na Szrenicy, przechodząc wszechstronne wyszkolenie w metodach badawczych. Na specjalizacji klimatologicznej jest sekcja klimatologiczna Koła Naukowego Studentów Geografii.

Kontakty Katedry z młodzieżą, która odeszła do pracy zawodowej, są podtrzymywane za pośrednictwem odczytów, popularyzacji wiedzy w szkołach, udzielania pomocy naukowej i dydaktycznej, organizowania zwiedzania Obserwatorium przez młodzież przyprowadzaną przez dawnych studentów i pracowników Katedry. Udziela się także pomocy naukowej byłym studentom pracującym także w innych placówkach naukowych. Katedra prowadzi też wykłady i ćwiczenia z meteorologii i klimatologii oraz praktyki wakacyjne dla I i II roku Studium Zaocznego z Geografii.

Ogólnie można powiedzieć, że kontakty z młodzieżą, która po uzyskaniu dyplomów przeszła do pracy zawodowej, są w licznych przypadkach bardzo bliskie. Nasi absolwenci pracują nie tylko w szkolnictwie średnim i wyższym, ale w różnych laboratoriach, przemysłowych i klinicznych, w instytucjach związanych z geologią i kopalnictwem, w zakładach terenowych związanych z higieną i rolnictwem. Na przykład Katedra Anatomii Porównawczej utrzymuje stały kontakt z absolwentami pracującymi w szkolnictwie na terenie Wrocławia, udzielając pomocy pod postacią różnego rodzaju preparatów zoologicznych. Innym przykładem kontaktów są regularnie urządzone szkoleniowe posiedzenia Instytutu Zoologicznego, tzw. konwersatoria. Odbywają się one (z wyjątkiem ferii) co dwa tygodnie, gromadząc często niemal wszystkich zoologów wrocławskich *sensu latissimo*, m. in. z zakładów innych wrocławskich uczelni, z których pewne wchodziły swego czasu w skład organizowa-

nego Międzywydziałowego Instytutu Zoologicznego. Zebrania te mają charakter posiedzeń naukowych o wyraźnym aspekcie szkoleniowym; biorą w nich aktywny udział zarówno zaawansowani pracownicy nauki, jak młodzi pracownicy, a wreszcie niektórzy bardziej zainteresowani studenci. Na tych to zebraniach, których do czerwca 1969 r. odbyło się równo 400, miło jest nam spotykać się z niektórymi dawnymi naszymi studentami.

O silnej więzi między Wydziałem a jego absolwentami świadczą zjazdy byłych studentów we Wrocławiu (geologów, geografów i biologów). Geolodzy utworzyli nawet Towarzystwo Absolwentów Uniwersytetu Wrocławskiego.

OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE

Dydaktyka uniwersytecka powinna opierać się o szeroką bazę badań naukowych prowadzonych w uczelniach. W instytutach Wydziału Nauk Przyrodniczych uwzględniono tę potrzebę niemal równoległe z pierwszymi pracami porządkowymi na zdevastowanej przez działania wojenne Uczelni Wrocławskiej.

Jakkolwiek poziomu pracy naukowo-badawczej nie ocenia się wyłącznie liczbą publikacji, warto nadmienić, że współpracownicy Instytutu Nauk Geologicznych ogłosili dotąd 394 prace, notatki i artykuły (nie licząc drobnych recezji), dotyczące zwłaszcza terenu Dolnego Śląska, w tym liczne opracowania monograficzne.

K. Maślankiewicz wydał książki: *Wstęp do nauki o skalach — Zarys petrografii* (dwa wydania, drugie otrzymało nagrodę ministra), *Kamienie szlachetne* (dwa wydania, trzecie w przygotowaniu), *Surowce chemiczne, Z dziejów górnictwa solnego w Polsce, Wulkany*.

Ponadto, zwłaszcza w okresie ostatnich dziesięciu lat, wykonuje się po kilkadziesiąt prac i orzeczeń dotyczących nauk geologicznych, a zwłaszcza surowców mineralnych i skalnych, hydrogeologii oraz geologii inżynierskiej — na zlecenie oddziałów geologii wojewódzkich rad narodowych, Instytutu Geologicznego w Warszawie i jego dolnośląskiego oddziału, przedsiębiorstw geologicznych, instytucji gospodarczych itp. Opracowania te, niemal wyłącznie o charakterze naukowo-badawczym, dotyczące głównie obszaru Dolnego Śląska, znajdują się w archiwach odnośnych instytucji.

Prace naukowe wykonane w poszczególnych katedrach Instytutu dotyczą niemal wszystkich najważniejszych zagadnień geologii podstawowej i gospodarczej Ziem Zachodnich, koncentrując się głównie na obszarze sudeckim.

Istnienie złóż ropy naftowej, złóż miedzi i gazu, znane dziś z Ziem Zachodnich, przewidywał i pierwszy podał teoretyczne uzasadnienie możliwości ich występowania J. Zwierzycki, któremu pośmiertnie przyznano za odkrycie złóż miedzi (zespółową) nagrodę państwową. Jako jeden z pierwszych zajął się problematyką złóż węgla brunatnego i soli potasowych w Polsce zachodniej. Jego uczniowie (T. Guńia, J. Kłapciński, J. Krasoń i J. Piątkowski) kontynuując prace swego profesora skoncentrowali swe badania głównie w cechszynie Dolnego Śląska, zarówno

w Sudetach, jak i na przedsudeckiej monoklinie. Dzięki systematycznym i intensywnym badaniom niektórych pracowników Instytutu ustalone zostały na Dolnym Śląsku nowe, bardzo ważne dane stratygraficzne, także i w tych formacjach metamorficznych, które uważane były dotychczas za płone.

Prace terenowe H. Teisseyre'a i jego uczniów (J. Oberca, W. Grocholskiego, K. Dziedzica i wielu innych) przyniosły wiele nowych osiągnięć na polu geologii Dolnego Śląska. Wszystkie niemal regiony sudeckie zostały ponownie przebadane i opisane monograficznie, a nowe obserwacje i bardziej szczegółowe niż dawniejsze zdjęcia terenowe pozwoliły na nowe koncepcje tektoniczne tak dla poszczególnych regionów, jak i całości Sudetów.

Badania petrologiczne ujawniły, że geneza krystalicznych zespołów skalnych była poprzednio w wielu przypadkach fałszywie pojmowana, a zapoczątkowane w Sudetach przez polską szkołę wrocławską prace sedimentologiczne przyniosły wiele szczegółów bardzo istotnych dla genezy sudeckich serii osadowych, niedostatecznie dotąd zbadanych.

Nie można też pominąć faktu, że właśnie na Uniwersytecie Wrocławskim powstała pierwsza w Polsce szkoła (H. Teisseyre'a) nowoczesnej analizy mezostrukturalnej i że metodyka tej analizy, wypróbowana i sprawdzona w Sudetach, stopniowo popularyzuje się w innych polskich ośrodkach geologicznych.

Duże znaczenie mają również wyniki prac hydrogeologicznych, prowadzonych głównie na nizinnych obszarach Dolnego Śląska. Badania te, zainicjowane przez J. Zwierzyckiego, kontynuowane są przez jego ucznia M. Różyckiego, który m. in. opracowuje hydrogeologię Dolnego Śląska; za przeglądową mapę hydrogeologiczną otrzymał (zespolowo) nagrodę państwową. Jest on również autorem hydrogeologicznego monograficznego opracowania niecki wrocławskiej. Zagadnieniami hydrogeologicznymi, zwłaszcza w odniesieniu do potrzeb odkrywczego górnictwa węgla brunatnego, zajmuje się w swych pracach J. Bieniewski. Dla potrzeb tej gałęzi górnictwa szereg opracowań z dziedziny geologii inżynierskiej dał L. Kasza. J. Don i M. Dumicz kierowali pracami kartograficznymi Polskiej Ekspedycji Geologicznej w Mongolii w latach 1962-1964, w wyniku których zestawili z obszaru ponad 12 000 km² mapy geologiczne w skali 1:100 000, wydane przez Instytut Geologiczny w edycji barwnej wraz z tekstem. Zebrany materiał naukowy, dotyczący głównie bajkalidów i salairydów Mongolii Zachodniej, opublikowali w specjalnym tomie „Acta Universitatis Wratislaviensis” (10 prac) oraz w innych wydawnictwach polskich i mongolskich (9 prac). Prace te zmieniły zasadniczo dotychczasowe poglądy na budowę geologiczną Mongolii Zachodniej i spotkały się z dużym uznaniem oficjalnych czynników mongolskich oraz wzbudziły duże zainteresowanie, szczególnie wśród geologów radzieckich badających obszary Azji Centralnej.

W Katedrze Mineralogii i Petrografii prowadzi się badania minerałów i skał Dolnego Śląska, ze szczególnym uwzględnieniem skał krystalicznych (masyw granitowy Strzegomia i jego osłona, masyw granitowy Strzelina), młodszych skał osadowych (piaski złotożółte Dolnego Śląska) oraz berylu, jak również złóż mineralnych

(złóże niklu w Szklarach). K. Maślankiewicz prowadził badania w zakresie historii nauk geologicznych w Polsce.

Problematyka naukowo-badawcza i osiągnięcia naukowe Instytutu Geograficznego ogłoszone w ponad 600 publikacjach przedstawiają się w dużym skrócie następująco:

Główne kierunki badań w Katedrze Geografii Fizycznej dotyczyły: 1. Osadów i form czwartorzędowych; 2. Współczesnych procesów morfogenetycznych; 3. Procesów wietrzenia mrozowego; 4. Sedymentologii eksperymentalnej.

Badania peryglacjalne dotyczyły współczesnych zmian morfologicznych strefy peryglacjalnej na Spitsbergenie oraz plejstocenijskich zjawisk peryglacjalnych na obszarze Śląska Dolnego i Opolskiego. Poza tym rozwijane były badania nad akumulacją glacialną, badania stokowe nad wpływem budowy geologicznej na rozwój stoku i współczesne procesy denudacyjne na stoku oraz badania sedymentologiczne, dotyczące akumulacji rzecznej i jeziornej.

Praca badawcza Katedry Geografii Regionalnej koncentrowała się na środowisku geograficznym i regionalizacji Dolnego Śląska. Badano charakterystyki środowiska geograficznego i regionalizację powiatów woj. wrocławskiego, opolskiego i zielonogórskiego dla potrzeb planowania urbanistyki i zagadnień rolnych. Badano morfogenezę Sudetów Środkowych i Wschodnich oraz ich Przedgórze; m. in. ukończono i wydano w 1968 r. cz. I — *Sudety*. Analizowano zagadnienia zmian sieci rzecznej w plejstocenie na przedpolu Sudetów Wschodnich, morfologię czwartorzędu Wysoczyzny Średzkiej, doskonalono metody interpretacji zdjęć lotniczych środowiska geograficznego, rozwijano zagadnienia struktury ludnościowej Dolnego Śląska oraz konstruowano mapy surowców budowlanych z terenu woj. zielonogórskiego i opolskiego.

W Katedrze Geografii Ekonomicznej główne kierunki badań dotyczyły: w zakresie geografii osadnictwa — zasad klasyfikacji osiedli na Śląsku z punktu widzenia funkcji, struktury społecznej i morfologii; genezy i przemian układów osadniczych wiejskich i miejskich oraz morfologii wybranych osiedli i zespołów osadniczych na Śląsku. W zakresie geografii zaludnienia zajmowano się zmianami ludnościowymi na Śląsku i regionalizacją struktur demograficznych. W zakresie geografii rolnictwa badania dotyczyły form użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych na Dolnym Śląsku, a w zakresie geografii turystycznej — analizy funkcji i struktury zagospodarowania regionów turystycznych w Polsce. Poza tym w ramach ekonomicznej geografii regionalnej prowadzono badania nad metodologią regionalizacji i typologią struktur ekonomiczno-geograficznych.

Główne kierunki badań naukowych Katedry Kartografii obejmowały takie problemy, jak: 1) kartografię topograficzną na Śląsku, 2) problemy kartografii hipsometrycznej, 3) problemy kartografii szkolnej w PRL, 4) zagadnienia generalizacji w mapach, 5) problemy cieniowania map. Badano m. in.: 1) niemiecką i radziecką kartografię hipsometryczną, 2) śląską kartografię niemiecką w XX w., 3) mapy spadków rzeczywistych, 4) stan i poziom polskiej powojennej kartografii turystycznej.

Praca badawcza Katedry Geografii Historycznej koncentrowała się na historii geografii i kartografii Polski.

Wreszcie badania naukowe Katedry Meteorologii i Klimatologii obejmowały szeroki wachlarz zagadnień niwalno-glacjologicznych podczas udziału jej pracowników w kolejnych wyprawach na Spitsbergenie, stałe badania z zakresu aktywności termiki, termiki gruntowej, higrometrii, anometrii, pluwiometrii, ewaporometrii, bioklimatologii, badań niwalnych w Karkonoszach i we Wrocławiu, świecenia własnego jonosfery oraz udział w pracach Komisji Klimatologicznej Komitetu dla Spraw Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego PAN. M. in. zorganizowano i prowadzono pionierskie badania nad pokrywą śnieżną i szadzią w Karkonoszach przy pomocy ekip dojeżdżających z Wrocławia, a później w nawiązaniu do prac filii górskiej na Szrenicy.

Zorganizowano i prowadzono badania w ramach Międzynarodowego Roku Geofizycznego (MRG) i Międzynarodowej Współpracy Geofizycznej (MWG) w Obserwatorium we Wrocławiu i w filii górskiej na Szrenicy, w zakresie promieniowania i śniegu oraz w wyprawach MRG i MWG na Spitsbergen, w zakresie meteorologii i glaciologii. W badaniach glaciologicznych MRG i MWG na Spitsbergenie w latach 1957-1960 brało udział, wraz z prof. A. Kosibą, 3-4 asystentów Katedry.

Wymieńmy tu niektóre (prócz podanych na str. 216) publikacje Katedry Meteorologii i Klimatologii o podstawowym znaczeniu dla nauki. Są to: A. Kosiba, *Polish I. G. Y. Spitsbergen Expeditions in 1957, 1958 and 1959* (Zeszyty Naukowe UW, S. B, nr 4, 1960); *Some remarks on the last climate fluctuation in the Arctic Regions and Central Europe. Changes of Climate* (Proc. of the Rome Symp. organized by UNESCO and the World Meteorological Organization, 1963); *On the international glaciological terminology* (Acta Geograph. Polon., v. 13, nr 1, 1965); S. Reichhart, *Struktura wiatru we Wrocławiu*.

Osiągnięcia naukowe Instytutu Botanicznego są także bardzo poważne. Ogłoszono drukiem ponad 400 poważnych artykułów i rozpraw naukowych, opublikowanych w czasopismach centralnych i zagranicznych. Część prac ogłaszanych jest w czasopismach lokalnych, przeważnie w „Acta Universitatis Wratislaviensis”.

W Katedrze Morfologii i Systematyki Roślin podjęto realizację projektu Stanisława Kulczyńskiego wydawania *Zielnika roślin Śląska (Flora Silesiaca exiccata)*. Wydano 35 fascykułów, obejmujących razem 875 gatunków. Największą uwagę poświęcono badaniom roślinności osiowej i zarodnikowej Dolnego Śląska oraz badaniom roślinności zespołów leśnych występujących na tym obszarze.

Helena Krzemieniewska położyła duże zasługi w opracowaniu mikroorganizmów gleby, które to prace już przed wojną były uwieńczone świetnymi wynikami. Owocem tych badań było 20 prac, w tym dwie monografie. Obecny kierownik Katedry Fizjologii Roślin Stefan Gumiński wraz ze swoimi współpracownikami ogłosił kilkanaście prac nad działaniem związków próchnicznych na organizm roślinny. Oba wymienione kierunki stały się podstawą do podjęcia prac nad mineralnym ży-

wieniem roślin i nad gospodarką wodną, oddychaniem i fermentacją. W Katedrze Fizjologii Roślin znaleziono m. in. korelacje pomiędzy właściwościami kompleksującymi, sorpcyjnymi, jonowymiennymi oraz solwatacyjnymi związków próchnicznych i ich aktywnością w stosunku do organizmu roślinnego. W związku z tą tematyką ogłoszono drukiem 5 prac (L. Badura, S. Gumiński i J. Sulej). Ze względu na osiągnięcia Katedry w zakresie tej problematyki S. Gumiński zaproszony został do wygłoszenia referatu wiodącego na Sekcji Fizjologicznej Symposium Humus et Plants IV w Pradze w r. 1967.

Wykryto istnienie metabolicznej komponenty w procesie transpiracji u roślin, który to proces uważany był dotychczas w fizjologii za całkowicie fizyczny (J. Buczek).

Przedstawiono podobieństwa i różnice we wpływie czynnika chelatującego (kwasu wersenowego) i hormonu wzrostowego (kwasu 3-indoliloctowego) na organizm roślinny, co pozwoliło na postęp w zrozumieniu mechanizmu działania ciał wzrostowych (J. Buczek).

Pomyślnie rozwijają się badania nad mechanizmem działania auksyn na wzrost roślin. W wyniku ścisłej współpracy z Ogrodem Botanicznym wykorzystano uzyskane wyniki teoretyczne w praktyce ogrodniczej i podjęto badania nad efektywnością próchnicy oraz nad warunkami życia roślin w kulturach wodnych. Zofia Gumińska opracowała teoretyczne podstawy upraw hydroponicznych; wyniki swych doświadczeń przedstawiła w książce *Uprawa hydroponiczna roślin*. Pracownicy Ogrodu Botanicznego opublikowali 57 artykułów popularnonaukowych.

W zakresie historycznej geografii Polski Stefan Macko opisał mioceńską florę pyłkową z doliny Kłodnicy i zinterpretował jej paleogeografię i paleogeologię. Krytyczne uwagi o plejstocenijskich badaniach paleobotanicznych przedstawił w referacie wygłoszonym na kongresie w Indiach. Z inicjatywy i pod jego kierunkiem prowadzono zespołowe badania w kilku rezerwach przyrodniczych na Opolszczyźnie, utworzono 32 rezerwy na Dolnym Śląsku oraz Park Narodowy w Karkonoszach, ogłoszono kilkanaście artykułów i rozpraw, z których wyróżnia się rozprawa S. Macki *Las bukowy w Muszkowicach na Dolnym Śląsku i jego warunki ekologiczne*, która wg opinii prof. Władysława Szafera stanowi najdokładniejsze poznanie biocenozy lasu bukowego. Katedra prowadziła również badania w dziedzinie chemicznej ekologii roślin i radioekologii w Sudetach. Lesław Badura zajmuje się ekologią grzybów. Od r. 1968 wraz z przyjściem do Katedry Macieja Czarnowskiego oraz S. Marka podjęto badania w zakresie ilościowej oceny produktywności zbiorowisk leśnych i ekologii torfowisk. Pracownicy Katedry ogłosili drukiem 86 rozpraw i artykułów naukowych.

W Katedrze Paleobotaniki początkowo zajmowano się wyłącznie materiałami czwartorzędowymi, następnie opracowywano paleobotanicznie kopalne materiały czwartorzędowe, interglacjalne i prowadzono prace morfologiczno-pyłkowe. Obecnie Katedra opracowuje materiały trzeciorzędowe Dolnego Śląska. Od 1962 r. wychodzi wydawana przez Katedrę *Kartoteka palynologiczna roślin Polski*.

Katedra Anatomii i Cytologii Roślin pod kierunkiem Z. Hejnowicza zyskała

uznanie jako ośrodek badania merystemów. Do aktualnych osiągnięć naukowych należą wyniki badań nad zmianami rozwojowymi kambium oraz nad przyczynami niskiej płodności lucerny.

Władysław Kunicki-Goldfinger zapoczątkował w Katedrze Mikrobiologii badania genetyki drobnoustrojów, mechanizmu koniugacji i genetyki enzymów oddechowych u drożdży. Do osiągnięć Katedry należą również badania nad fagiem defektywnym *Shigella flexneri*.

W Katedrze Biochemii, pod kierownictwem W. Mejbaum-Katzenellenbogen, prowadzi się badania nad udziałem białka w strukturze kwasów nukleinowych i glikogenu, opracowano nową metodę preparacji inhibitora trypsynowego i ureazy z soi. Wydzielono i określono strukturę fotohemaglutynin ziemniaka. Prowadzone są badania z dziedziny biochemii porównawczej, endokrynologii, biochemii roślin i anabiozy nasion. Ogłoszono drukiem około 100 prac naukowych i artykułów.

Omawiając problematykę badań i publikacji naukowych poszczególnych katedr i zakładów Instytutu Zoologicznego (łączna liczba publikacji ponad 1200), rozpoczniemy od niektórych prac Katedry Zoologii Ogólnej.

Jednym z głównych badanych tu problemów była analiza procesów morfogenetycznych, z uwzględnieniem tła filogenetycznego. Zainteresowanie współpracowników Katedry koncentruje się nad badaniami rozwoju zarodkowego oraz procesów histogenezy, jak również opracowuje się zespołowo zagadnienie morfogenetycznej roli gruczołów dokrewnych kręgowców, ze szczególnym uwzględnieniem tarczycy, i bada właściwości regeneracji.

Z badań embriologicznych wspomnieć należy o badaniach wczesnych stadiów rozwojowych szczura oraz o eksperymentalnej analizie rozwoju zarodkowego ukwiała, *Diadumene leucolena* (Verr.), przeprowadzonych przez K. Sembrata, dalej — o badaniach rozwoju przewodu pokarmowego ryjkowca *Phyllobius glaucus* Scop., wykonanych przez Cz. Jurę. Rozwój zarodkowy wazonkowców (*Enchytraeidae*) był przedmiotem badań M. Paschmy, a wreszcie należy podkreślić bardzo interesujące prace B. Kościelskiego nad rozwojem zarodkowym wyplawków, u których udało się autorowi m. in. stwierdzić naturalną i eksperymentalną poliembrionię (nagroda ministra II stopnia). W badaniach tych Kościelski uwzględnił w dużej mierze analizę cytologiczną i cytochemiczną, w szczególności zachowanie się kwasu rybonukleinowego, co łączy pewną grupę prac embriologicznych prowadzonych w Zakładzie Zoologii Ogólnej z badaniami otogenezy, w którym to przedzarodkowym etapie embriogenezy prowadzono ciekawe cytologiczne i cytochemiczne badania u wazonkowca *Enchytraeus albidus* Henle (M. Paschma), u prostoskrzydłego *Tachycines asynamoros* Adelung (E. Radecka), u wyplawków (W. Achtelik), i kontynuuje się te badania na różnym innym materiale, m. in. na pluskwiaćkach (A. Ogorzałek), oraz nad wczesnymi stadiami rozwojowymi *Cyclopidae* (B. Terpiłowska). Ciekawe badania nad histogenezą mięśni zawdzięczamy L. Kielbównie (1965, 1966), a cytologiczne studia naskórka płazów — S. Chudobie, obecnie profesorowi na WSR.

Z badań nad morfogenetyczną rolą gruczołów dokrewnych, w szczególności

nad tarczycą i jej homologiem — endostylem, przysadką mózgową oraz nad cytofizjologią gruczołów dokrewnych kręgowców, wymienimy badania K. Sembrata, które wykazały po raz pierwszy obecność w endostylu lancetnika substancji hormonalnie czynnych, co ma szczególne znaczenie dla zagadnienia ewolucji strunowców. Z kolei wymienić należy prace dotyczące morfogenetycznych funkcji tarczycy ptaków, płazów, ryb, jaszczurek (badania K. Sembrata, Nowakówny, Radeckiej, Kiełbówny, Kassnera i Siudy). Zagadnienie różnej akumulacji jodu promieniotwórczego w tarczycy ryb, płazów i gadów, traktowanych metylotiouracylem, a świadczącej o różnej potencji hormonalnej, było przedmiotem badań K. Sembrata oraz J. Nowakówny, która otrzymała za swą pracę nagrodę ministra II stopnia. Badania cytofizjologiczne tarczycy i przysadki mózgowej płazów poddanych działaniu metylotiouracylu prowadził B. Kościelski. Wreszcie studia nad regeneracją prowadzi- li: K. Sembrat, J. Nowakówna, E. Radecka, L. Kiełbówna, M. Paschma oraz Z. Świstun-Badianowa.

Tematyka naukowa Katedry Anatomii Porównawczej, od początku jej istnienia, była w zasadzie 2-kierunkowa. Obejmowała następujące zagadnienia:

1. Ornitologia. Kierunek ten wypłynął z zainteresowań założyciela Katedry K. W. Szarskiego. Skupił on przy Katedrze młodych adeptów ornitologii, w następstwie czego powstał z czasem silny ośrodek ornitologiczny, który w ostatnich latach wybija się (szczególnie pod względem faunistycznym) na jedno z pierwszych miejsc w Polsce. Od r. 1960 nowo powstały Zakład Ornitologii po kierunkiem Władysława Rydzewskiego przejął jego uczniów. Ilość oryginalnych prac naukowych i doniesień ornitologicznych w latach 1945-1960 wynosiła 23 pozycje i podniosła się o 49 pozycji w Zakładzie Ornitologii (p. niżej) do r. 1969.

Kolejny zespół badań w Zakładzie Anatomii Porównawczej dotyczy:

2. Anatomii porównawczej, embriologii i morfogenezy doświadczalnej kręgowców.

W ramach głównego tematu opracowywano i opracowuje się następujące problemy:

1. Anatomia porównawcza aparatu ruchowego kręgowców: Rozwój i budowa kręgosłupa u ryb kostnoszkieletowych i płazów (J. Orska); do roku 1961 opracowywano autopodium ssaków (A. Romankowowa), co znalazło wyraz w szeregu publikacji naukowych.

2. Anatomia i rozwój układu moczowo-płciowego kręgowców: K. Szarski zajmował się układem płciowym u *Chiroptera* i *Insectivora* oraz rozwojem nerki aglomerularnej u *Syngnathidae*; budowa i rozwój układu płciowego u *Microtidae* (F. Indyk); budowa i rozwój układu płciowego u *Insectivora* (A. Kowalska-Dyrczowa), szereg publikacji; wpływ światła na cykl płciowy *Microtus arvalis* (M. Lecyk), szereg publikacji.

3. Morfogeneza i embriologia ryb kostnoszkieletowych i płazów, ze szczególnym uwzględnieniem wpływów środowiskowych: wpływ temperatury na rozwój i budowę szkieletu osiowego ryb i płazów (J. Orska), szereg publikacji; wpływ tem-

peratury na czas trwania rozwoju ryb kostnoszkieletowych i płazów (B. Kokurewicz, A. Kowalska-Dyrczowa, M. Lecyk), szereg publikacji.

4. Morfogeneza i embriologia ptaków i ssaków ze szczególnym uwzględnieniem wpływów środowiskowych: wpływ hypo- i hypertermii stosowanej w okresie ciąży na rozwój kręgosłupa u myszy białej (M. Lecyk). Piękne wyniki osiągnięte na tym polu znalazły wyraz w kilku publikacjach drukowanych za granicą i referatach wygłoszonych na zjazdach.

W dorobku naukowym Katedry, obejmującym 65 prac naukowych oryginalnych, 25 notatek, doniesień, 10 artykułów przeglądowych i recenzji, wybijają się następujące pozycje:

1. Prace ornitologiczne;

2. Cykl prac doświadczalnych (M. Lecyk) nad rozrodem nornika zwyczajnego. Prace te, dotyczące biologii rozmnażania jednego z największych szkodników polnych, wzbudziły duże zainteresowanie i są szeroko cytowane w literaturze światowej;

3. Cykl prac z zakresu morfogenezy doświadczalnej, a w szczególności prace nad wpływem temperatury na morfogenezę szkieletu oraz na rozwój embrionalny różnych grup kręgowców (J. Orska, M. Lecyk i in.). Prace te są coraz częściej cytowane i budzą duże zainteresowanie biologów i medyków, szczególnie w Kanadzie, USA, ZSRR, Japonii, Indiach i Izraelu. Kierunek ten jest ciągle rozbudowywany;

4. Prace anatomiczno-porównawcze nad układem płciowym drobnych ssaków, będące kontynuacją zainteresowań K. Szarskiego, a więc prace A. Kowalskiej-Dyrczowej nad budową i rozwojem układu płciowego męskiego u *Insectivora* i F. Indyka nad układem płciowym *Microtidae*. Ostatnio A. Dyrczowa otrzymała nagrodę ministra III stopnia za pracę doktorską z tej właśnie dziedziny.

Należy również wspomnieć o licznych przekładach dokonanych przez K. W. Szarskiego, dotyczących głównie prac Darwina i Wallace'a, oraz o opracowaniu redakcyjnym wydań pośmiertnych prac E. Lotha.

Prace naukowe Zakładu Ornitologii szły w trzech kierunkach: 1) badań faunistycznych, 2) badań nad wędrownkami ptaków, 3) badań nad ekologią ptaków.

Celem badań faunistycznych jest opracowanie dzieła omawiającego rozmieszczenie, liczebność i zmiany krajowej awifauny. W tym kierunku opracowano bibliografię ornitologiczną Polski za lata 1945—1960, powołano do życia i wydano pięć tzw. „zeszytów faunistycznych” „Acta Ornithologica”, przygotowano wstępną wersję opracowania książkowego *Wykaz i rozmieszczenie ptaków Polski*. Szereg prac opublikowanych przez pracowników Zakładu ma charakter faunistyczny.

W związku z koniecznością zbadania ornitofauny różnych obszarów Polski, podjęto 3-letnie badania terenowe na bagnach biebrzańskich, w Puszczy Augustowskiej i na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim.

W badaniach nad wędrownkami ptaków Zakład był współorganizatorem trwającej 4 lata tzw. „Akcji Bałtyckiej” na wybrzeżu. W roku 1965 akcję przejął UMK w Toruniu.

Międzynarodowa organizacja „Euring”, z siedzibą w Paryżu, zleciła kierownikowi Zakładu opracowanie *Atlasu wędrówek ptaków* na podstawie wyników obrączkowania. Prace w tym kierunku są zaawansowane i przewiduje się pierwsze publikacje w roku 1970.

Ukończono badania z zakresu ekologii terenowej, dotyczące: konkurencji między blisko spokrewnionymi gatunkami na przykładzie kosa i drozda śpiewaka; wpływu u drapieżników na populację ofiary w środowiskach naturalnych i silnie zmienionych (na przykładzie grzywacza). Ukończono również badania nad synantropizacją ptaków Europy środkowej na przykładzie Legnicy i okolic.

Problematyka prac i osiągnięcia naukowe Katedry Systematyki Zwierząt i Zoogeografii, kierowanej przez J. Noskiewicza, a po jego zgonie (1963) przez S. Pilawskiego, dotyczyła głównie badań faunistycznych, morfologiczno-systematycznych, hydrobiologicznych i zoogeograficznych, przede wszystkim stawonogów. Ponadto uwzględniono badania z zakresu anatomii, biologii i embriologii owadów i pajęczaków. W pierwszych latach badania faunistyczno-systematyczne, z uwzględnieniem zagadnień ekologicznych, ograniczały się do Śląska, w latach późniejszych objęto nimi także Wyżynę Małopolski, dolinę Sanu, Bieszczady i Góry Świętokrzyskie. Badano faunę siedlisk leśnych, m. in. błonkoskrzydłe i muchówki rezerwatu w Muszkowicach (J. Noskiewicz i S. Chudoba); faunę siedlisk wydmych w dolinie Baryczy i okolicach Wrocławia (J. Noskiewicz i S. Chudoba); faunę siedlisk naskalnych w okolicy Stolca koło Ząbkowic i w okolicach Henrykowa (J. Noskiewicz); faunę zadrzewień śródpolnych oraz upraw polnych, głównie w okolicach Wrocławia, Henrykowa i Wałbrzycha (J. Noskiewicz, B. Żak-Ogaza); faunę łąk naturalnych i sztucznych okolic Sandomierza (J. Noskiewicz).

J. Noskiewicz opracował przede wszystkim błonkówki i muchówki, podnosząc wraz z innymi pracownikami Katedry bardzo znacznie liczbę gatunków nie notowanych dotąd na terenie Dolnego Śląska, uważanego za szczególnie dobrze pod względem faunistycznym opracowany obszar Europy. Dalsze prace dotyczące błonkówek zawdzięczamy badaniom W. Puławskiego, M. K. Kościelskiej, I. Stawarskiego. Ochotkowate (*Tendipedidae*) opracował W. Romaniszyn.

Z chwilą objęcia Katedry przez S. Pilawskiego silnie rozwinęły się tu badania pajęczaków. Pająki studiowali, poza S. Pilawskim, M. Czajka i S. Bednarz. Z. Hajduk zajmuje się faunistyką, ekologią i biologią skorupiaków, a także fauną larw ważek; morfologią owadów zajmuje się st. wykładowca J. Lorencowa, biologią owadów pasożytniczych M. K. Kościelska, prostoskrzydłymi S. Bednarz. Wspomnieć należy też o ciekawych badaniach M. K. Kościelskiej nad poliembrionią *Ageniaspis fuscicollis* i S. Bednarza nad cyklem rozwojowym przywr.

W nawiązaniu do badań pracowników Katedry opracowano i wydano 4 klucze do oznaczania owadów Polski (J. Noskiewicz i W. Puławski).

Po objęciu Katedry przez S. Pilawskiego i dalszych wzmoczonych badaniach faunistycznych opisano 163 nowe gatunki pajaków dla Śląska (S. Pilawski, M. Czaj-

ka, S. Bednarz), 6 nowych gatunków skorupiaków (*Cladocera, Copepoda*) dla Śląska (Z. Hajduk); podano 174 nowe gatunki pajaków dla Gór Świętokrzyskich (S. Pilawski), opisano nowy gatunek pajaka (M. Czajka).

Niektóre badania współpracowników Katedry miały nie tylko teoretyczne, ale także praktyczne znaczenie, wyrażające się m. in. w ustaleniu gatunków pasożytniczych dla kilku motyli — szkodników lasu — i w wyznaczeniu stanowisk błotniarki moczarowej, przenosiela motylicy wątrobowej.

Głównym kierunkiem zainteresowań badawczych Katedry Fizjologii Zwierząt były procesy przemiany materii, szczególnie owadów — ich regulacja hormonalna, budowa białek, elektrofizjologia układu nerwowego oraz konstrukcja prototypów przyrządów badawczych. Należy tu wspomnieć m. in. o badaniach nad przeobrażeniem i dziedziczeniem tempa rozwojowego owadów (J. Heller, S. Karpiak, I. Zubikowa, A. Mokłowska-Hellerowa, W. Świechowska, T. Wyrwalski) oraz inną problematykę (m. in. E. Zubik, B. Kamykówna).

W Katedrze Paleozoologii badania naukowe przede wszystkim dotyczą kręgowców kopalnych. Prowadzono badania piżmowółów plejstocenijskich, ustalono ich stanowisko systematyczne (Z. Ryziewicz — 5 prac); opisano nowy gatunek piżmowoła *Ovibos recticornis* w Muzeum Narodowym w Pradze (Z. Ryziewicz); opracowano zęby tapira z iłów mioceńskich z Nowej Wsi Królewskiej k/Opola oraz czaszkę i uzębienie niedźwiedzia z plioceńskiej brekcji kostnej z Węzów k/Działoszyna (Z. Ryziewicz). Zbadano tropy gadów permskich (rewizja opisu) i dano opis nowego gatunku gada (T. Czyżewska); zbadano nosorożca plioceńskiego z brekcji kostnej z Węzów k/Działoszyna oraz Szczęśliwic k/Warszawy (T. Czyżewska); opisano jelenie plioceńskie z brekcji kostnej z Węzów k/Działoszyna, antylopy plioceńskie z Mongolii oraz *Nyctereutes venzensis* z brekcji plioceńskiej z Węzów k/Działoszyna (T. Czyżewska). A. Jerzmańska badała ryby mioceńskie i ryby z łupków jasielskich. Dała rewizję ryb z rodziny *Argentinidae* w oparciu o materiały kopalne i współczesne oraz opisała kraby i ryby z łupków menilitowych.

Badania naukowe prowadzone w Muzeum Zoologicznym dotyczyły pierwotniaków z grup *Sporozoa* i *Actinomyxidia*, przywr, tasiemców i pasożytniczych obleńców (J. Janiszewska), nicieni i tasiemców pasożytujących u ślimaków (J. Wiktorowa), skorupiaków wodnych z grupy wioślarek (A. Jerzmańska). Intensywnie badano zagadnienia entomologiczne (J. Kinel, *Hydradephaga*; S. Bednarz, prostoskrzydłe; W. Puławski, *Hymenoptera, Sphecidae*; M. Kak, *Coleoptera, Cisidae*; T. Riedl, *Microlepidoptera*) oraz araneologiczne (S. Pilawski, M. Czajka, S. Bednarz). Malakologię uprawiał A. Wiktor badając nagie ślimaki Europy, ze szczególnym uwzględnieniem Polski i Bułgarii, oraz prowadząc badania faunistyczne i zoogeograficzne mięczaków współczesnych i subfosylnych Polski. Badania nad systematyką, biologią i ekologią ryb oraz skorupiaków — pasożytów ryb prowadziła Z. Kozikowska, zwracając szczególną uwagę na zagadnienia gospodarczo ważne. Badania ornitologiczne nad rozmieszczeniem i zagęszczeniem ptaków w różnych terenach prowadził Z. Jakubiec.

Osiągnięcia Katedry Antropologii są ogromne. Katedra ta, jak i wrocławska antropologia w ogóle, zajmuje w kraju szczególne miejsce, we Wrocławiu bowiem mieści się także Zakład Antropologii PAN, co w sumie stwarza ośrodek bardzo aktywny naukowo.

Pierwszy profesor antropologii, K. Stojanowski, zebrał i przeanalizował w pracy *Antropologia prehistoryczna Polski* wszystkie dostępne materiały kraniologiczne, dając rzut oka na antropologiczne przegrupowanie na terenie kraju od neolitu do średniowiecza. Poza tym interesował się antropologią Łużyczan oraz stanem badań antropologicznych na Śląsku. Głównie jednak problematyka naukowa wrocławskiej antropologii nawiązała do dawnej szkoły lwowskiej, reprezentowanej przez Jana Czekanowskiego, którą cechowało ześrodkowanie uwagi na zagadnieniach taksonomicznych. We Wrocławiu udało się sprawę posunąć daleko naprzód, dzięki wynalezieniu nowych metod taksonomicznych, przede wszystkim metody stochastycznej korelacji wielorakiej i metody punktów odniesienia A. Wankego. Należy tu wspomnieć, że opracowanie nowych metod taksonomicznych, które są najdonioślejszym osiągnięciem metodycznym w dziedzinie systematyki człowieka od czasów wynalezienia analizy diagraficzej J. Czekanowskiego, wymagało ścisłej współpracy antropologów z matematykami, której nie zabrakło też przy sporządzaniu zdjęcia antropometrycznego kraju i w wielu innych pracach antropologicznych.

Dalszymi zagadnieniami, podjętymi przez antropologię wrocławską, były — obok podstaw metodycznych analiz antropologicznych — etnogeneza ludności Europy, ze szczególnym uwzględnieniem ludności Polski, zwłaszcza Śląska (W. Kóčka, J. Mydlarski); badania morfologiczno-porównawcze i paleoantropologiczne (J. Mydlarski, W. Stęślicka-Mydlarska, A. Wanke, Cz. Niżankowski, T. Krupiński, W. Stachowiak, T. Belniak); badania rozwoju ontogenetycznego człowieka; genetyka człowieka (J. Mydlarski, W. Stęślicka-Mydlarska, W. Stachowiak).

Z osiągnięć Katedry Antropologii, poza wynalezieniem doskonałej metody taksonomicznej, należy wspomnieć o dokonaniu klasyfikacji form kopalnych wiodących do człowieka, opracowaniu wskaźnika dymorfizmu czaszek (W. Stęślicka-Mydlarska), badaniach antropologicznych narciarzy, opracowaniu znaleziska paleoantropologicznego z Siemonii (W. Stęślicka-Mydlarska), badaniach nad zróżnicowaniem rasowym człowieka paleolitu młodszego.

Badania antropometryczne, wykonywane — w kontakcie z współpracownikami Katedry Antropologii — w ramach Zakładu Antropologii PAN, umożliwiły m. in. opracowanie typowych rozmiarów i kształtów odzieży dla przemysłu konfekcyjnego, wojska itd., a ich należyte wyzyskanie może przynieść bardzo duże korzyści gospodarcze.

Instytuty Wydziału utrzymywały ożywione kontakty z placówkami naukowymi, krajowymi i zagranicznymi, które wyrażały się m. in. w licznych wizytach pracowników zagranicznych w naszych zakładach i na odwrót, w organizowaniu konferencji

i zjazdów naukowych, w ścisłej współpracy z towarzystwami naukowymi specjalnymi, w wyjazdach szkoleniowych i badawczych.

Współpraca Instytutu Nauk Geologicznych z placówkami naukowymi krajowymi i zagranicznymi objęła następujące instytucje: Katedra Geologii Ogólnej nawiązała kontakty z Pracownią Geologii Starych Struktur Zakładu Nauk Geologicznych PAN, Wrocław, i Zakładem Nauk Geologicznych PAN w Warszawie, Instytutem Geologicznym, Wrocław, Polskim Towarzystwem Geologicznym, Oddział we Wrocławiu, z Geologiczki Pruskiem Jesenik.

Prof. H. Teisseyre, jako kierownik Katedry Geologii Ogólnej i kierownik ówczesny Zespołu Katedr Geologicznych, czynnego aż do 1968 r., inicjował zaproszenia następujących profesorów, wybitnych specjalistów, którzy mieli wykłady w murach naszego Uniwersytetu: prof. Rudolf Hohl (NRD, Halle), prof. Hermann Schwanecke (Bergakademie Freiberg), prof. Louis Dangeard (Caën — Calvados — Francja). Prof. H. Teisseyre był promotorem w doktoracie honoris causa prof. Richarda Fostera Flinta z New Haven (Yale University). Ponadto prof. H. Teisseyre zorganizował wraz z współpracownikami i prowadził kilkadziesiąt wycieczek dyskusyjnych w Sudetach, a także brał udział w takich wycieczkach organizowanych przez inne katedry Zespołu Geologicznego. W wycieczkach tych brali udział wyżej wymienieni wybitni specjaliści, a ponadto prof. A. Watznauer (NRD), prof. Maisonneuve (Francja), prof. L. Svoboda (Czechosłowacja) i liczni inni geolodzy ze Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Bułgarii, Jugosławii i NRD. W terenie demonstrowano i dyskutowano osiągnięcia wrocławskiej szkoły geologicznej w Sudetach, które wzbudziły duże zainteresowanie i uznanie wśród fachowców zagranicznych.

Należy tu wspomnieć konferencje naukowe krajowe, zwłaszcza organizowane przez katedry wrocławskie:

1. Współpraca z PTG przy organizowaniu zjazdów naukowych: a) Zjazd PTG w Górach Kaczawskich; b) Zjazd PTG w Górach Bardzkich; c) Zjazd PTG w Ziemi Kłodzkiej; d) Zjazd PTG w Sudetach Zachodnich w 1967 r.

2. W ramach współpracy z PAN konferencja terenowa w Międzygórzu w 1958 r.

3. Z TRZZ, NOT i Stowarzyszeniem Geologów Wychowanków Uniwersytetu Wrocławskiego — sesja XX-lecia poświęcona osiągnięciom geologów polskich na Ziemiach Zachodnich i Północnych.

4. Przygotowanie tras wycieczkowych w Sudetach Zachodnich dla Międzynarodowego Kongresu Geologicznego w 1968 r. Czynny udział w konferencjach zagranicznych: 1. Udział w konferencji poświęconej zagadnieniom „Tektoniki i magmy”, Freiberg NRD, 24-25 II 1966 r.; 2. Udział w przygotowawczej konferencji Międzynarodowego Kongresu Geologicznego — Czechosłowacja, 1966; 3. prof. H. Teisseyre — udział w Międzynarodowym Kongresie Geologicznym w Budapeszcie w 1952 r., w Meksyku w 1956 r., w Skandynawii w 1960 i 1966 r., w Pradze w 1968 r., 4. Udział w Kongresach AZOPRO w 1964 i 1966 r.; 5. Udział w 3 zjazdach Niemieckiego Towarzystwa Geologicznego i 2 kongresach w Bergakademie, Freiberg; 6. Udział w 1953 r. w konferencji międzynarodowej poświęconej północnej

krawędzi masy czeskiej, organizowanej przez PAN i Akademię Nauk w Berlinie. W konferencji wzięli udział geolodzy polscy, czescy, niemieccy (NRD i NRF), radzieccy, francuscy, bułgarscy oraz skandynawscy. Wszyscy specjaliści Uniwersytetu Wrocławskiego byli na tej konferencji obecni.

Wyjazdy szkoleniowe i badawcze: prof. H. Teisseyre — wycieczki naukowo-badawcze do Czechosłowacji (1957 r.) i Bułgarii (1962 r.) oraz 3 wyjazdy naukowo-badawcze do Francji z wykładami na Sorbonie oraz na uniwersytetach w Caën i Rennes (w 1959, 1962 i 1964 r.); wycieczki wymienne, zorganizowane dla studentów i pracowników naukowych z Akademią Górniczą we Fryburgu, NRD, z Uniwersytetem Karola w Pradze i Uniwersytetem w Sztokholmie; wyjazdy naukowo-badawcze pracowników Katedry do NRD, Czechosłowacji, Finlandii i Bułgarii: I. Wojciechowska, J. Don, M. Dumicz, K. Dziedzic, L. Kasza, W. Grocholski, J. Skałowa, M. Różycki i M. Mierzejewski.

Prof. K. Maślankiewicz wziął udział w V Zjeździe Geologicznym w Jugosławii (1962 r.) oraz w Międzynarodowym Kongresie w Pradze (1968 r.). Na Kongresie tym zatwierdzono uchwałę Międzynarodowego Sympozjum Historii Nauk Geologicznych w Erywanii (1967 r.), powołującą prof. Maślankiewicza na generalnego sekretarza Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych. Z ramienia Komitetu Narodowego Geofizyki i Geodezji PAN jest on delegatem Polski w sprawach wulkanologii. Na Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Warszawie (1965) wygłosił trzy referaty z zakresu historii mineralogii w Polsce, przewodnicząc obradom sekcji nauk geologicznych i sympozjum górnictwa i hutnictwa w Zagłębiu Staropolskim. Uczestnicząc w Kongresie Nauki Polskiej (1952) brał czynny udział w pracach dwóch komisji. Prof. Oberc przebywał miesiąc w Czechosłowacji, doc. Guńia 4 miesiące w Austrii, a dr Kłapciński 7 miesięcy we Francji.

Wielu pracowników Instytutu Nauk Geologicznych współpracuje z PAN: prof. H. Teisseyre, jako członek-korespondent PAN, bierze udział w pracach III Wydziału PAN; od przeszło 10 lat jest kierownikiem Pracowni Geologii Starych Struktur we Wrocławiu, przy Zakładzie Nauk Geologicznych PAN, i członkiem Komitetu Nauk Geologicznych PAN. Prof. Maślankiewicz jest członkiem Komitetu Nauk Geologicznych PAN, Rady Towarzystw Naukowych i Upowszechniania Wiedzy przy Prezydium PAN, Komitetu Historii Nauki i Techniki PAN, Komitetu Narodowego Geofizyki i Geodezji PAN, przewodniczącym Zespołu Historii Górnictwa Solnego w Polsce przy Zakładzie Historii Nauk i Techniki PAN (z ramienia którego zorganizował 5 ogólnopolskich sesji naukowych poświęconych zagadnieniom historii górnictwa solnego w Polsce), członkiem Rady Naukowej Muzeum Ziemi PAN oraz Komisji Mineralogicznej i Komisji Geologicznej Krakowskiego Oddziału PAN.

Kierujący katedrami Instytutu profesorowie są członkami Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego. Prof. Teisseyre i prof. Maślankiewicz są członkami Komisji Rzecznawców Geologii przy Radzie Głównej Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego.

Prof. Teisseyre i prof. Oberc są członkami Rady Naukowej Instytutu Geologi-

cznego w Warszawie. Prof. Teisseyre, który zorganizował Dolnośląski Oddział Instytutu Geologicznego we Wrocławiu (dawniej Dolnośląską Stację Terenową I. G.) i przez wiele lat był jego kierownikiem, pracuje w nim obecnie jako samodzielny pracownik nauki za zgodą Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wzwyższego.

Prof. Maślankiewicz jest przewodniczącym Rady Naukowej Muzeum Żup Krakowskich „Wieliczka” w Wieliczce i członkiem Komitetu Naukowego Centralnego Ośrodka Badawczo-Projektowego Górnictwa Odkrywkowego we Wrocławiu. Jest też prezesem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika i przewodniczącym Zarządu Głównego i Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geologicznego, który zorganizował przed 15 laty, a w którym jako członkowie Zarządu pracują i inni naukowcy pracownicy Instytutu Nauk Geologicznych.

Prof. Teisseyre i prof. Maślankiewicz są redaktorami lub członkami komitetów redakcyjnych wydawnictw PAN, Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Opolu i in. Prof. Teisseyre jest członkiem Komitetu Redakcyjnego naukowego miesięcznika geologicznego „Geologie”, wychodzącego w NRD.

Działalność Instytutu Geograficznego wyrażała się również w ożywionych kontaktach z zagranicznymi uczonymi i ośrodkami naukowymi. Pracownicy Instytutu bądź brali udział w zagranicznych zjazdach i kongresach, bądź przebywali za granicą w ramach stypendiów lub na zaproszenie placówek naukowych, bądź w reszcie uczestnicząc w wyprawach naukowych.

Profesorowie A. Jahn, A. Kosiba i S. Szczepankiewicz, wraz ze współpracownikami spośród asystentów, uczestniczyli w wyjazdach grup badawczych na Spitsbergen z okazji Międzynarodowego Roku Polarnego. Prócz tego prof. Jahn przebywał w r. 1960 ponad 6 miesięcy w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, wyjeżdżał do ZSRR, uczestniczył w Międzynarodowym Kongresie Geograficznym w Sztokholmie, jako członek Międzynarodowej Unii Geograficznej zasiadał w Komisji Badań Stoku i w Komisji Morfologii Peryglacjalnej (m. in. w Maroku), brał udział w posiedzeniach Angielskiego Towarzystwa Glacjologicznego, przebywał w Norwegii, Austrii, NRD, Rumunii, Czechosłowacji, na Węgrzech. Prof. Kosiba uczestniczył w Międzynarodowym Kongresie Geograficznym w Sztokholmie, w sympozjach w Rzymie i Austrii, a w sierpniu 1963 r. wyjechał na półroczne wykłady do USA na zaproszenie Instytutu Polarnego w Ohio State University.

Prof. Olszewicz wyjeżdżał dla nawiązania kontaktów naukowych z uczonymi do Czechosłowacji, NRD i ZSRR. Prof. S. Szczepankiewicz odbywał 3-miesięczną praktykę w Zakładzie Analiz Glebowych prof. Bakkerera w Amsterdamie (Holandia). Prof. W. Walczak przebywał po miesiącu w ZSRR (uniwersytety w Moskwie i Leningradzie w 1960 r.) i w NRD (uniwersytety w Lipsku, Berlinie i Dreźnie w 1963 r.), gdzie zapoznawał się z organizacją pokrewnych zakładów naukowych, metodami badań i wygłaszał prelekcje naukowe. Prof. S. Golachowski w 1963 r. gościł w Jugosławii, gdzie na Uniwersytecie w Lublanie miał wykłady dla studentów z zakresu geografii ekonomicznej. Prócz tego wymieniony brał udział w sympozjum w Vad-

stanie (Szwecja). Prof. W. Migacz przebywał w celach naukowych w Czechosłowacji, NRD i ZSRR.

Spośród adiunktów i asystentów za granicę w okresie sprawozdawczym wyjeżdżali: dr L. Baraniecki (ZSRR, Bułgaria, Jugosławia), dr. B. Dumanowski (Chiny, Egipt), dr H. Migaczowa (Bułgaria, Jugosławia), dr H. Szulc (NRD, NRF, Anglia, Szwecja), dr M. Jahnova (Francja, Holandia, Szwecja), mgr Cz. Kania (Jugosławia), mgr T. Sobolewski (Szwajcaria), mgr S. Reichhart (Norwegia). Prócz tego w wyjazdach grupy glaciologicznej i grupy badań peryglacialnych na Spitsbergen uczestniczyli: mgr H. Piasecki, mgr J. Czerwiński, mgr S. Baranowski, mgr G. Wójcik, mgr T. Górski, mgr S. Reichhart, mgr S. Warzecha, inż. J. Romer.

Stałe kontakty naukowe nawiązane pomiędzy Instytutem a zagranicznymi placówkami naukowymi i uczonymi wyrażały się współpracą w zakresie wybranej tematyki, wymianą publikacji i czasopism czy przyjazdami uczonych zagranicznych, którzy uczestniczyli w imprezach organizowanych przez Instytut (np. przedkongresowa wycieczka studencka z okazji VI Kongresu INQUA w 1961 r.), w terenowych wyjazdach i dyskusjach, bądź wygłaszali w Instytucie prelekcje naukowe. W związku z tym gościli w Instytucie liczni przedstawiciele nauki ZSRR, Chin Ludowych, Japonii, USA, NRD, Czechosłowacji, Jugosławii, Francji, Holandii, Włoch, Szwecji, Norwegii, NRF, Kanady itd. Było wśród nich wielu o nazwiskach światowej sławy.

Geografowie gościli m. in. profesorów: K. K. Markowa z Moskwy, J. Sauszkina, A. Gierasimowa i Moskwitina z Moskwy, S. Koleśnikowa z Leningradu, J. Kuntskiego z Pragi, Hešiča z Lublany, doc. Bylanda z Uppsali, ponadto geografów z Jugosławii, Berlina, Bułgarii, Kanady, Wielkiej Brytanii, Lipska, USA i Francji.

Instytut Botaniczny utrzymywał żywe kontakty z naukowymi instytutami krajowymi i zagranicznymi. Prof. S. Mäcko, jako przewodniczący, brał udział w pracach Wojewódzkiego Komitetu Ochrony Przyrody we Wrocławiu i w Opolu. Pracownicy wszystkich katedr Instytutu Botanicznego brali czynny udział w corocznych zjazdach naukowych, konferencjach i sympozjach, organizowanych przez Polskie Towarzystwo Botaniczne, Polskie Towarzystwo Biochemiczne, Polskie Towarzystwo Geologiczne, Polskie Towarzystwo Mikrobiologiczne i Polskie Towarzystwo Parazytologiczne.

Prof. S. Gumiński wspólnie z kolegami czechosłowackimi brał udział w organizowaniu 4 sympozjów międzynarodowych poświęconych problematyce próchnicy glebowej, które odbyły się w latach 1957-1967 w Poznaniu, Pradze i Karpaczu. Dr K. Rostański wygłosił referat pt. *Zastosowanie metody dendrytowej taksonomii wrocławskiej do systematyki roślin* na konferencji, która odbyła się w Gatersleben w NRD; doc. Z. Hejnowicz dwukrotnie przedstawił główne referaty sympozjowe na IX Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Montrealu (1959 r.) i XIV Międzynarodowym Kongresie Unii Naukowych Towarzystw Leśnych IUFRO w Monachium (1967 r.).

Pracownicy Katedry Fizjologii Roślin, prof. S. Gumiński, doc. L. Badura, dr J. Sarsiek oraz prof. W. Mejbaum-Katzenellenbogen, doc. B. Morawiecka i dr A. Kubicz

z Katedr Ekologii Roślin i Biochemii brali aktywny udział, wygłaszając referaty, na międzynarodowych kongresach i sympozjach organizowanych w Moskwie, Pradze, Wiedniu, Warszawie, Brnie, Belgradzie i Budapeszcie.

Pracownicy naukowcy Instytutu Botanicznego nawiązali współpracę z równomiennymi katedrami instytutów i uniwersytetów w ośrodkach naukowych krajowych i zagranicznych.

Dość liczne są kontakty Instytutu Zoologicznego z uczonymi zza granicy, którzy niejednokrotnie nas odwiedzają. Wspomnę tu przykładowo o dłuższym pobycie w Instytucie prof. A. Peacocka z Wielkiej Brytanii, który wygłosił cykl odczytów dla pracowników Instytutu i starszych studentów na temat „Cytologia partenogenezy u zwierząt w świetle współczesnych badań”. Odpowiednie artykuły zostały przez prof. Peacocka opublikowane w „Przeglądzie Zoologicznym”, podobnie jak odczyt profesora Ferdynanda Paxa jun. z Kolonii pt. *Sto lat badań nad koralowcami*. Prof. Pax był autorem cennej *Bibliografii zoologii Śląska*, której część III została wydana we Wrocławiu w 1957 r. pod redakcją prof. Sembrata. Na posiedzeniu Instytutu w r. 1958 przedstawił profesor A. Studitski z Moskwy pracę na temat regeneracji mięśni u ssaków, a w 1967 r. wygłosił u nas na ten sam temat ciekawy odczyt profesor Oscar Schotte z Amherst, USA. Jest to zresztą tylko drobny fragment kontaktów z kolegami zza granicy. Wyrazem oceny naszego ośrodka mogą być m. in. takie fakty, jak wybór prof. K. Sembrata na wiceprezesa XV Międzynarodowego Kongresu Zoologicznego w Londynie i jego członkostwo w Sekcji Embriologii Międzynarodowej Unii Biologicznej oraz w Akademii Zoologii w Aggra (Indie), udział prof. A. Wankego w Międzynarodowym Programie Biologicznym (I.B.P.) w Sekcji Przystosowalności Człowieka (której w kraju jest przewodniczącym) oraz członkostwo w Międzynarodowym Komitecie Badania Wędrówek Ptaków prof. W. Rydzewskiego i jego stanowisko doradcy do spraw Europy wschodniej w Europejskiej Sekcji Międzynarodowego Komitetu Obrączkowania Ptaków („The Euring”), wreszcie jego udział w Międzynarodowym Komitecie Ornitologicznym.

Ponadto nadmienimy, że prof. Sembrat był przez 10 lat pierwszym przewodniczącym IV Wydziału Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, od r. 1946 był przewodniczącym Wrocławskiego Oddziału Rady Ochrony Przyrody, a po jego likwidacji — przewodniczącym Wrocławskiego Komitetu Ochrony Przyrody; od r. 1955 jest członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody. W 1946 r. został wybrany członkiem Warszawskiego Towarzystwa Naukowego, a w r. 1953 przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, którą to funkcję pełnił do r. 1965, tj. do chwili wybrania go członkiem honorowym tegoż Towarzystwa. W r. 1948 był we Francji jako przewodniczący polskiej delegacji na Międzynarodowy Kongres Unii Ochrony Przyrody w Fontainebleau; brał udział w XV i XVI Międzynarodowym Kongresie Zoologicznym (Londyn, Nowy Jork) i w Konferencji Embriologicznej w Moskwie, w 1958 r. odbył 3-miesięczną podróż z ramienia Fundacji Rockefellera do Anglii, Belgii, Holandii, Szwecji, NRD i NRF. W r. 1963 za badania naukowe otrzymał nagrodę ministra I stopnia.

Prof. J. Noskiewicz prowadził w Wiedniu studia porównawcze nad *Rhyssini*, prof. Z. Ryzewicz przebywał w Moskwie i Leningradzie, dr Czyżewska w Czechosłowacji i Związku Radzieckim, a dr A. Jerzmańska — w Czechosłowacji i Rumunii. Prof. J. Janiszewska została wpisana na listę taksonomiczną Society of Systematic Zoology USA, a dr Z. Kozikowska — do rejestru ekspertów Organizacji Narodów Zjednoczonych (Dział Wyżywienia i Rolnictwa — ichtiologia). Prof. K. W. Szarski pełnił obowiązki prezesa Komisji Współpracy Kulturalnej Polsko-Francuskiej oraz prezesa Polskiej Sekcji Międzynarodowego Komitetu Ochrony Ptaków (obecnie prof. W. Rydzewski) i Międzynarodowego Komitetu Ochrony Przyrody. Za granicę na studia lub badania wyjeżdżali: dr W. Puławski do Bułgarii, Egiptu i Związku Radzieckiego, dr E. Radecka do Kanady, dr J. Nowakówna do Wielkiej Brytanii, dr A. Wiktor do Bułgarii, dr J. Kassner i dr L. Kiełbówna do Jugosławii, doc. E. Zubik do Czechosłowacji, Węgier i Związku Radzieckiego, dr J. Złotorzycka do NRD, dr A. Dyrz do Wielkiej Brytanii, prof. W. Rydzewski do Wielkiej Brytanii, Francji i Finlandii, dr S. Górny do Czechosłowacji i Egiptu. Prof. A. Wanke, który m. in. jest członkiem Biometric Society USA, przebywał w Czechosłowacji na Konferencji Antropologicznej w Opawie, gdzie wygłosił referat, podobnie jak na zjeździe laryngologów w Budapeszcie (1959). Prof. W. Stęślicka-Mydlarska przekazała w 1957 r. do wydawnictwa Kongresu INQUA w Barcelonie artykuł pt. *Human remains in Poland*.

W Instytucie Zoologicznym urządzono ogólnokrajową Konferencję Embriologiczną (1961) oraz w ramach Polskiego Towarzystwa Zoologicznego ogólnopolski zjazd zoologów z walnym zebraniem (1956).

Na stażach szkoleniowych przebywała dr J. Nowakówna w Nottingham (W. Brytania), dr B. Kamykówna i dr J. Kassner w Instytucie Zoologicznym U J w Krakowie.

W ścisłej współpracy z pracownikami nauki poszczególnych instytutów Wydziału Nauk Przyrodniczych organizowały się we Wrocławiu towarzystwa naukowe. Z inicjatywy i pod prezesurą prof. S. Kulczyńskiego powstało w 1946 r. Wrocławskie Towarzystwo Naukowe z sześcioma wydziałami. Profesor B. Olszewicz był przez wiele lat generalnym sekretarzem Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego i redaktorem Serii A „Prac” Towarzystwa. Profesorów uniwersyteckich wydziałów — Nauk Przyrodniczych oraz Matematyki, Fizyki i Chemii — łączył Wydział IV Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego — Wydział Nauk Matematycznych i Przyrodniczych. Pierwszym, przez 10 lat, jego przewodniczącym był prof. K. Sembrat. We Wrocławiu też zorganizował się w pierwszych latach Oddział Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, którego przewodniczącym byli profesorowie: K. Sembrat, S. Macko, A. Kosiba i E. Zubik. Prezesem Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika jest od wielu lat prof. K. Maślankiewicz, który równocześnie jest naczelnym redaktorem „Wszczęświata”.

Organizatorem i długoletnim przewodniczącym Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Geologicznego jest prof. K. Maślankiewicz. W oparciu o Instytut Geograficzny zorganizował prof. J. Czyżewski, jako pierwszy prezes, Oddział Polskiego Towarzystwa Geograficznego (którego później został członkiem hono-

rowym i otrzymał Medal Pamiątkowy PTG) oraz Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego; prof. Czyżewski był też redaktorem „Czasopisma Geograficznego”, w której to funkcji zastąpili go potem kolejno profesorowie: J. Wąsowicz, B. Olszewicz (który otrzymał, jako pierwszy w Polsce, Medal Pamiątkowy Polskiego Towarzystwa Geograficznego nadany wraz z członkostwem honorowym Towarzystwa), dalej A. Jahn oraz W. Walczak, który objął przewodnictwo komitetu redakcyjnego wydawnictwa „Fotointerpretacja w geografii”. Ponadto pełni on funkcję wiceprzewodniczącego Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Geograficznego; prezesem Zarządu Głównego Towarzystwa jest prof. A. Jahn; przewodniczącymi Oddziału Towarzystwa byli po prof. Czyżewskim profesorowie: W. Walczak i S. Golachowski. Prof. A. Kosiba jest redaktorem roczników „Prac Zakładu i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii”, był członkiem PAU i jest członkiem Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk.

W Instytucie Botanicznym prof. W. Mejbaum-Katzenellenbogen jest przewodniczącą Polskiego Towarzystwa Diagnostyki Laboratoryjnej.

W oparciu o Katedrę Antropologii zorganizował się zarząd Polskiego Towarzystwa Antropologicznego we Wrocławiu, którego prezesurę objął w 1951 r. prof. J. Mydlarski, członek PAN, laureat nagrody państwowej II stopnia, przewodniczący Komitetu Antropologicznego PAN, naczelny redaktor „Przeglądu Antropologicznego” oraz „Materiałów i Prac”. Docent W. Kóčka był wiceprezesem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, prof. A. Wanke pełni m. in. funkcje przewodniczącego Komitetu Antropologicznego PAN, przewodniczącego Wrocławskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Antropologicznego i redaktora „Prac i Materiałów Antropologicznych”.

W Instytucie Zoologicznym mają punkt oparcia zarówno Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (1953-1965 prezes prof. K. Sembrat), jak i zarząd Wrocławskiego Oddziału Towarzystwa (kolejni przewodniczący profesorowie i docenci: J. Noskiewicz, E. Zubik, W. Rydzewski, B. Kościelski); tu znajduje się redakcja głównego organu Towarzystwa — „Zoologica Poloniae”, którego redaktorem, po profesorach G. Poluszyńskim i K. W. Szarskim, jest prof. K. Sembrat, redakcja „Przeglądu Zoologicznego” (inicjator i redaktor prof. K. Sembrat), redakcja „The Ring” (założyciel i redaktor prof. W. Rydzewski). Prof. W. Rydzewski był też redaktorem „Acta Ornithologica”, czasopisma wydawanego przez Instytut Zoologiczny PAN. Tutaj, w Instytucie Zoologicznym, mieściła się przez długi czas siedziba Oddziału Polskiego Związku Entomologicznego (obecnie Polskiego Towarzystwa Entomologicznego) oraz redakcji „Polskiego Pisma Entomologicznego”, którego redaktorami byli: doc. J. Kinel, prof. J. Noskiewicz, a obecnie — w Dziale Entomologii Teoretycznej — dr W. Puławski.

Na Wydziale Nauk Przyrodniczych wielu pracowników wyróżniło się jako czynni działacze polityczni i społeczni, przy czym pierwszym z nich był rektor prof. Stanisław Kulczyński, jeden z organizatorów Stronnictwa Demokratycznego i jego wieloletni prezes, wicemarszałek Sejmu, zastępca przewodniczącego Rady Państwa,

przewodniczący Frontu Jedności Narodu oraz Ogólnopolskiego Komitetu Obróńców Pokoju, członek prezydium PAN. Wymienić tu należy doc. Edwarda Zubika, m. in. członka komitetu do spraw naukowej dokumentacji filmowej, doradcy Rady Głównej Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego w sprawach naukowej aparatury laboratoryjnej, długoletniego przewodniczącego Zakładowej Organizacji Związkowej przy Uniwersytecie Wrocławskim, aktywnego działacza Stronnictwa Demokratycznego na terenie Dolnego Śląska, dalej — doc. M. Paschmę — drugiego sekretarza Organizacji Oddziałowej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej oraz doc. Z. Hajduka — pierwszego sekretarza tej organizacji. Doc. M. Paschma był organizatorem grupy partyjnej w Instytucie Zoologicznym, przewodniczącym Komisji Szkolenia Ideologicznego, następnie przewodniczącym Komisji Szkół Wyższych przy Zarządzie Okręgu Związku Nauczycielstwa Polskiego, aktywnym członkiem Zarządu Wojewódzkiego Oddziału Towarzystwa Wiedzy Powszechnej.

Niezależnie od normalnego toku otwierania przewodów doktorskich specjalne studia doktoranckie prowadziły Katedry Fizjologii Roślin i Zoologii Ogólnej. Stopień doktora nauk przyrodniczych otrzymali:

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
1.	Władysław Lorenc	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	9 VI 1946
2.	Józef Oberc	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	29 X 1947
3.	Adam Wanke	Prof. Jan Mydlarski	antropologia	6 XII 1947
4.	Janina Orska	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	24 IV 1948
5.	Wojciech Kóčka	Prof. Jan Czekanowski	antropologia	11 XI 1948
6.	Anna Gallis	Prof. Ludwik Hirszfelfd	mikrobiologia	22 II 1949
7.	Olga Kostecka	Prof. Helena Krzemieniewska	botanika	28 V 1949
8.	Stefania Pokorny	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	8 X 1949
9.	Włodzimierz Romaniszyn	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	8 X 1949
10.	Abram Bekierkunst	Prof. Ludwik Hirszfelfd	mikrobiologia	16 VI 1950
11.	Helena Leonhard	Prof. Julian Czyżewski	geografia	15 VII 1950
12.	Stanisław Szczepankiewicz	Prof. Julian Czyżewski	geografia	15 VII 1950
13.	Władysław Mański	Prof. Ludwik Hirszfelfd	mikrobiologia	19 I 1951
14.	Stanisław Karpiak	Prof. Józef Heller	biochemia	12 V 1951
15.	Halina Milicer	Prof. Jan Mydlarski	antropologia	20 VI 1951
16.	Michał Różycki	Prof. Józef Wąsowicz	geografia	20 VI 1951
17.	Edward Zubik	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	12 VII 1951
18.	Bożena Strzelecka	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	4 IX 1951
19.	Stanisław Radwański	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	17 X 1951
20.	Zofia Skurska	Prof. Helena Krzemieniewska	botanika	8 XII 1952
21.	Czesław Jura	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	29 VI 1956
22.	Chana Broda	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	24 VI 1957
23.	Stefan Golachowski	Prof. Stanisława Zajchowska	geografia	30 IV 1957
24.	Anna Stachurska	Prof. Stefan Macko	botanika	14 XII 1957
25.	Stanisław Marek	Prof. Józef Mądalski	botanika	12 II 1958
26.	Tadeusz Kowal	Prof. Józef Mądalski	botanika	12 II 1958

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
27.	Bolesław Dumanowski	Prof. Alfred Jahn	geografia	6 V 1958
28.	Mieczysław Jasnowski	Prof. Stanisław Tołpa	botanika	12 VI 1958
29.	Bronisława Morawiecka	Prof. Tadeusz Baranowski	biochemia	6 IV 1958
30.	Kazimierz Dziedzic	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	4 XII 1958
31.	Halina Szulcówna	Prof. Stefan Golachowski	geografia	11 XII 1958
32.	Stanisław Górny	Prof. Adam Wanke	antropologia	11 XII 1958
33.	Jadwiga Stabrowska	Prof. Stefan Gumiński	botanika	11 XII 1958
34.	Lesław Badura	Prof. Władysław Kunicki-Goldfinger	mikrobiologia	17 XII 1959
35.	Tadeusz Bielicki	Prof. Adam Wanke	antropologia	27 VI 1959
36.	Wojciech Grocholski	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	17 XII 1959
37.	Tadeusz Gunia	Prof. Józef Zwierzycki	geologia	19 II 1959
38.	Stanisław Goździewski	Prof. Adam Wanke	antropologia	19 II 1959
39.	Zygmunt Hejnowicz	Prof. Henryk Teleżyński	botanika	17 XI 1959
40.	Irena Michalska	Prof. Władysław Kunicki-Goldfinger	mikrobiologia	11 II 1959
41.	Brunon Miszkiewicz	Prof. Adam Wanke	antropologia	17 XI 1959
42.	Jan Słomka	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	19 II 1959
43.	Józef Babicz	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	11 XI 1959
44.	Leszek Baraniecki	Prof. Julian Czyżewski	geografia	8 I 1960
45.	Jerzy Kłapciński	Prof. Józef Zwierzycki	geologia	9 VI 1960
46.	Tadeusz Lachowicz	Prof. Władysław Kunicki-Goldfinger	mikrobiologia	17 III 1960
47.	Jadwiga Pilawska	Prof. Józef Wąsowicz	geografia	25 II 1960
48.	Anna Romankowowa	Prof. Janina Orska	zoologia	9 V 1960
49.	Teresa Czyżewska	Prof. Zbigniew Ryzewicz	zoologia	17 XI 1960
50.	Józef Januszewski	Prof. Józef Wąsowicz	geografia	17 XI 1960
51.	Anna Jerzmańska	Prof. Zbigniew Ryzewicz	zoologia	17 XI 1960
52.	Bogusław Kościelski	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	8 XII 1960
53.	Irena Kuczyńska	Prof. Aniela Krawiecowa	botanika	24 XI 1960
54.	Piotr Niezgodziński	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	3 XI 1960
55.	Wojciech Puławski	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	27 X 1960
56.	Jadwiga Złotorzycka	Prof. Janina Janiszewska	zoologia	8 XII 1960
57.	Barbara Żak-Ogaza	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	27 X 1960
58.	Andrzej Dyrz	Prof. Janina Orska	zoologia	15 XII 1960
59.	Seweryn Gołowin	Prof. Aniela Krawiecowa	botanika	15 XII 1960
60.	Zdzisław Hajduk	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	8 XII 1960
61.	Zofia Kozikowska	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	15 XII 1960
62.	Andrzej Warchałowski	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	16 II 1961
63.	Tadeusz Jerzykowski	Prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen	biochemia	23 III 1961
64.	Andrzej Jagielski	Prof. Stefan Golachowski	geografia	23 III 1961
65.	Ewa Unger	Prof. Stefan Gumiński	botanika	20 IV 1961
66.	Zbigniew Kwiatkowski	Prof. Władysław Kunicki-Goldfinger	mikrobiologia	18 IV 1961
67.	Jan Sarosiek	Prof. Stefan Macko	botanika	3 VI 1961

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
68.	Jerzy Don	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	8 VI 1961
69.	Helena Dziedzicowa	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	8 VI 1961
70.	Alfred Majerowicz	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	8 VI 1961
71.	Leszek Pernarowski	Prof. Julian Czyżewski	geografia	25 VI 1961
72.	Joanna Lorencowa	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	29 VI 1961
73.	Alfred Hornig	Prof. Józef Wąsowicz	geografia	29 VI 1961
74.	Halina Grocholska	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	9 XI 1961
75.	Mieczysław Lecyc	Prof. Janina Orska	zoologia	7 XII 1961
76.	Franciszek Kadej	Prof. Henryk Teleżyński	botanika	9 XII 1961
77.	Jadwiga Nowak	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	9 XII 1961
78.	Marian Paschma	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	18 XII 1961
79.	Eugenia Radecka	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	18 XII 1961
80.	Stanisław Bednarz	Prof. Janina Janiszewska	zoologia	25 VI 1962
81.	Janusz Bieniewski	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	16 VI 1962
82.	Krystyna Brzecka	Prof. Bolesław Popielski	biochemia	12 IV 1962
83.	Kazimierz Czechowicz	Prof. Zofia Sembratowa	zoologia	30 IV 1962
84.	Marian Dumicz	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	12 IV 1962
85.	Janusz Gierwielaniec	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	26 IV 1962
86.	Stanisław Humiński	Prof. Stanisław Chudoba	zoologia	12 IV 1962
87.	Antoni Janusz	Prof. Adam Wanke	antropologia	22 III 1962
88.	Ludwik Kasza	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	26 IV 1962
89.	Czesław Koźmiński	Prof. Adam Schmuck	meteorologia	26 VI 1962
90.	Jan Krasoń	Prof. Józef Oberc	geologia	26 V 1962
91.	Tadeusz Krupiński	Prof. Adam Wanke	antropologia	6 XII 1962
92.	Olaf Rogalewski	Prof. Józef Wąsowicz	geografia	18 X 1962
93.	Zdzisław Śliwa	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	6 XII 1962
94.	Irena Wojciechowska	Prof. Józef Oberc	geologia	16 VI 1962
95.	Zbigniew Wysocki	Prof. Stefan Golachowski	geografia	7 VI 1962
96.	Maria Krystyna Kościelska	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	7 VI 1962
97.	Józef Buczek	Prof. Stefan Gumiński	botanika	16 VI 1962
98.	Bogusław Beres	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	20 IV 1963
99.	Zofia Bocheńska	Prof. Adam Wanke	antropologia	30 V 1963
100.	Ita Frydman	Prof. Stefan Macko	botanika	14 III 1963
101.	Leokadia Kielbówna	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	12 VI 1963
102.	Aleksandra Kubiczowa	Prof. Wanda Mejbaum- Katzenellenbogen	biochemia	30 V 1963
103.	Izabela Puziewicz	Prof. Wanda Mejbaum- Katzenellenbogen	biochemia	30 V 1963
104.	Adam Seniów	Doc. Edward Zubik	zoologia	12 VI 1963
105.	Jan Tomaszewski	Prof. Józef Oberc	geologia	20 VI 1963
106.	Bogodar Winid	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	6 VI 1963
107.	Barbara Buntner	Prof. Bolesław Narbutt	biochemia	28 VI 1963
108.	Innocenty Stawarski	Prof. Jan Noskiewicz	zoologia	6 VI 1963
109.	Stanisław Lewowicki	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	12 VI 1963
110.	Barbara Kamyk	Prof. Adam Wanke	zoologia	14 XI 1963

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
111.	Zofia Orczykowska-Świątkowska	Prof. Adam Wanke	antropologia	20 V 1963
112.	Jerzy Kassner	Prof. Jan Zarzycki	zoologia	6 VI 1963
113.	Wiesław Zając	Doc. Edward Zubik	zoologia	20 VI 1963
114.	Mirosława Skowerska	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	14 XI 1963
115.	Krzysztof Rostański	Prof. Aniela Krawiecowa	botanika	25 I 1964
116.	Zofia Puławska	Prof. Henryk Teleżyński	botanika	25 I 1964
117.	Maria Jahnowa	Prof. Stanisław Szczepankiewicz	geografia	18 IV 1964
118.	Hieronim Piasecki	Prof. Alfred Jahn	geografia	18 IV 1964
119.	Jan Augustynowicz	Prof. Zygmunt Czubiński	botanika	18 III 1964
120.	Jerzy Niškiewicz	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	18 III 1964
121.	Witold Czerwiński	Prof. Stefan Gumiński	botanika	14 V 1964
122.	Zygmunt Sagan	Prof. Bolesław Popielski	zoologia	14 V 1964
123.	Jerzy Wich	Prof. Adam Wanke	antropologia	30 V 1964
124.	Barbara Zenktele	Prof. Adam Wanke	antropologia	30 V 1964
125.	Mieczysław Kak	Prof. Władysław Rydzewski	zoologia	18 VI 1964
126.	Alina Zipser-Urbańska	Prof. Adam Schmuck	meteorologia	11 VI 1964
127.	Bogusław Hubicki	Doc. Edward Zubik	zoologia	2 VII 1964
128.	Alina Kowalska-Dyrzcz	Prof. Janina Orska	zoologia	18 VI 1964
129.	Marian Limański	Doc. Edward Zubik	zoologia	25 VI 1964
120.	Marian Czajka	Prof. Janina Janiszewska	zoologia	18 VI 1964
131.	Stefan Witkowski	Prof. Stefan Golachowski	geografia	22 VI 1964
132.	Kazimierz Jacyszyn	Prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen	biochemia	25 VI 1964
133.	Maria Baranowska	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	11 VI 1964
134.	Piotr Brodzki	Prof. Henryk Teleżyński	botanika	25 VI 1964
135.	Irena Zubikowa	Prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen	biochemia	2 VII 1964
136.	Stanisław Baranowski	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	15 X 1964
137.	Franciszek Zalewski	Prof. Stefan Golachowski	geografia	22 X 1964
138.	Irena Czarnecka	Prof. Stefan Golachowski	geografia	22 X 1964
139.	Zygmunt Welon	Prof. Adam Wanke	antropologia	19 XI 1964
140.	Anna Waliszko	Prof. Adam Wanke	antropologia	19 XI 1964
141.	Zofia Szczotkowa	Prof. Adam Wanke	antropologia	19 XI 1964
142.	Kazimiera Augustowska	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	26 XI 1964
143.	Tadeusz Riedel	Prof. Janina Janiszewska	zoologia	26 XI 1964
144.	Andrzej Górski	Prof. Stanisław Chudoba	zoologia	17 XII 1964
145.	Ryszarda Turska	Prof. Stanisław Chudoba	zoologia	17 XII 1964
146.	Ludmiła Wolańska	Prof. Stanisław Chudoba	zoologia	14 I 1965
147.	Werner Achtelik	Prof. Ryszard Wróblewski	zoologia	18 II 1965
148.	Natalia Masny	Prof. Stanisław Józkiwicz	biochemia	20 V 1965
149.	Stefan Żmuda	Prof. Józef Szafiarski	geografia	27 V 1965
150.	Janina Kapłońska	Prof. Zofia Sembratowa	zoologia	18 VI 1965
151.	Alina Peryt	Prof. Zofia Sembratowa	zoologia	18 VI 1965
152.	Zdzisława Szuwalska	Prof. Stefan Gumiński	botanika	16 VI 1965

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
153.	Krystyna Wachowska-Serwatka	Prof. Stefan Macko	botanika	24 VI 1965
154.	Jerzy Fabiszewski	Prof. Stanisław Tołpa	botanika	24 VI 1965
155.	Wanda Piątkowska	Prof. Zbigniew Kozar	zoologia	24 VI 1965
156.	Tadeusz Sobolewski	Prof. Władysław Migacz	geografia	16 VI 1965
157.	Czesław Kania	Prof. Stefan Golachowski	geografia	24 VI 1965
158.	Stefan Reichhart	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	28 IX 1965
159.	Norbert Otrzonsek	Doc. Kazimierz Spett	biochemia	11 XI 1965
160.	Paweł Bergman	Prof. Tadeusz Marciniak	zoologia	2 XII 1965
161.	Czesław Juroszek	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	2 XII 1965
162.	Zofia Mróz-Wasilewska	Prof. Tadeusz Pawlikowski	zoologia	16 XII 1965
163.	Stanisława Siuda	Doc. Helena Lewińska	zoologia	16 XII 1965
164.	Zbigniew Rzepa	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	2 XII 1965
165.	Henryk Iwanowski	Doc. Stanisław Karpiak	biochemia	16 XII 1965
166.	Jan Serwatka	Prof. Józef Maądalski	botanika	12 V 1966
167.	Gabriel Wójcik	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	17 III 1966
168.	Sabina Taranowska	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	17 III 1966
169.	Przemysław Busse	Prof. Władysław Rydzewski	zoologia	17 III 1966
170.	Teresa Belniak	Prof. Adam Wanke	antropologia	16 VI 1966
171.	Michał Magnuszewicz	Prof. Adam Wanke	antropologia	16 VI 1966
172.	Ryszard Pacowski	Prof. Stanisław Tołpa	botanika	2 VI 1966
173.	Władysław Koła	Prof. Aniela Krawiecowa	botanika	27 VI 1966
174.	Teresa Łaska-Mierzejewska	Prof. Halina Milicerowa	antropologia	27 VI 1966
175.	Antoni Polanowski	Prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen	biochemia	27 X 1966
176.	Czesław Koziorowski	Prof. Tadeusz Nowakowski	biochemia	27 X 1966
177.	Henryk Kot	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	27 X 1966
178.	Ewa Kolasa	Prof. Adam Wanke	antropologia	15 XII 1966
179.	Anna Stachurska-Bac	Prof. Stefan Gumiński	botanika	12 I 1967
180.	Romana Witeczakowa	Prof. Adam Wanke	antropologia	20 IV 1967
181.	Stanisław Ziemiański	Prof. Mariusz Żydowo	biochemia	18 V 1967
182.	Janina Piasecka	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	29 VI 1967
183.	Władysław Pawlak	Prof. Władysław Migacz	geografia	29 VI 1967
184.	Elżbieta Pluta	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	29 VI 1967
185.	Jan Mazur	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	29 VI 1967
186.	Szymon Poradowski	Prof. Janina Janiszewska	zoologia	26 X 1967
187.	Józef Witkowski	Prof. Władysław Rydzewski	zoologia	9 XI 1967
188.	Bazyli Nozdryn-Plotnicki	Doc. Edward Zubik	zoologia	18 I 1968
189.	Bonifacy Łykowski	Prof. Adam Schmuck	meteorologia	18 I 1968
190.	Antoni Kaniewski	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	18 IV 1968
191.	Edward Małyszko	Doc. Edward Zubik	zoologia	18 IV 1968
192.	Ludwik Tomiałojć	Prof. Władysław Rydzewski	zoologia	18 IV 1968
193.	Janusz Czerwiński	Prof. Alfred Jahn	geografia	7 III 1968
194.	Józef Piasecki	Prof. Włodzimierz Tymrakiewicz	botanika	7 III 1968

Lp.	Imię i nazwisko	Promotor	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
195.	Irena Lorenc-Kubis	Prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen	biochemia	23 V 1968
196.	Ewa Tatkowska	Prof. Stefan Gumiński	botanika	23 V 1968
197.	Stanisław Kyć	Prof. Stefan Gumiński	botanika	6 VI 1968
198.	Zofia Kudrewicz-Hubicka	Prof. Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen	biochemia	6 VI 1968
199.	Jerzy Kotowski	Prof. Józef Oberc	geologia	25 VI 1968
200.	Jadwiga Orliczowa	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	25 VI 1968
201.	Karol Łukaszewicz	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	25 VI 1968
202.	Bronisława Komorowska	Prof. Stefan Golachowski	geografia	21 XI 1968
203.	Bolesław Nowak	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	21 XI 1968
204.	Andrzej Szymański	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	21 XI 1968
205.	Krystyna Kwiecień	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	19 XII 1968
206.	Maciej Sadowski	Prof. Adam Schmuck	meteorologia	19 XII 1968
207.	Krystyna Frankowska	Doc. Halina Seyfriedowa	zoologia	19 XII 1968
208.	Andrzej Ciołkosz	Prof. Wojciech Walczak	geografia	16 I 1969
209.	Kazimierz Warzecha	Prof. Aleksander Kosiba	klimatologia	24 IV 1969
210.	Wiesława Bartnik	Doc. Krzysztof Schneiberg	biologia	29 V 1969
211.	Mieczysław Tokarski	Doc. Tadeusz Kowal	botanika	29 V 1969
212.	Zdzisław Konarzewski	Prof. Stefan Gumiński	fizjologia roślin	29 V 1969
213.	Stanisław Dyjor	Prof. Józef Oberc	geologia	19 VI 1969
214.	Jan Cebrat	Doc. Zygmunt Hejnowicz	botanika	19 VI 1969
215.	Bogusław Kokurewicz	Prof. Janina Orska	zoologia	19 VI 1969
216.	Piotr Szczypek	Doc. Stanisław Marek	botanika	26 VI 1969
217.	Krystyna Bohdanowicz-Murek	Doc. Tadeusz Lachowicz	mikrobiologia	27 XI 1969
218.	Adam Mielnik	Prof. Stefan Gumiński	fizjologia roślin	27 XI 1969
219.	Wacław Plenzler	Prof. Adam Schmuck	klimatologia	27 XI 1969
220.	Andrzej Grodzicki	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	petrografia	18 XII 1969
221.	Witold Raczkowski	Prof. Alfred Jahn	geomorfologia	18 XII 1969
222.	Joanna Kopeć	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	18 XII 1969

Przeprowadzone habilitacje wyszczególnia poniżej zestawiona lista:

Lp.	Imię i nazwisko	Opiekun naukowy	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
1.	Stefan Macko		botanika	1946
2.	Jan Kinel		zoologia	1947
3.	Jan Wojciechowski		biochemia	1949
4.	Mikołaj Kostyniuk		botanika	1950
5.	Józef Mądalski		botanika	1950
6.	Henryk Teleżyński		botanika	1950
7.	Tadeusz Dzierżykray-Rogalski		antropologia	1951

Lp.	Imię i nazwisko	Opiekun naukowy	Dyscyplina naukowa	Data uchwały Rady Wydziału
8.	Stefan Gumiński		botanika	1951
9.	Bożena Strzelecka	Prof. Bolesław Olszewicz	geografia	30 IV 1960
10.	Zygmunt Hejnowicz	Prof. Henryk Teleżyński	botanika	4 VI 1960
11.	Anna Stachurska	Prof. Stefan Macko	botanika	8 I 1962
12.	Zbigniew Skrocki	Prof. Adam Wanke	antropologia	28 VI 1962
13.	Anna Rómankowa	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	9 V 1963
14.	Zofia Gumińska	Prof. Stefan Macko	botanika	12 XII 1963
15.	Irena Dzierżykraj- -Rogalska	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	21 XI 1963
16.	Helena Leonhard- -Migaczowa	Prof. Wojciech Walczak	geografia	22 VI 1964
17.	Bolesław Dumanowski	Prof. Alfred Jahn	geografia	3 VII 1964
18.	Michał Różycki	Prof. Józef Oberc	geologia	22 IV 1965
19.	Stanisław Liskiewicz	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	3 VI 1965
20.	Wojciech Grochoński	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	10 VI 1965
21.	Lesław Badura	Prof. Stefan Gumiński	botanika	4 VI 1965
22.	Stanisław Patyk	Prof. Janina Janiszewska	zoologia	20 X 1965
23.	Tadeusz Gunia	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	17 V 1966
24.	Kazimierz Dziedzic	Prof. Henryk Teisseyre	geologia	17 V 1966
25.	Jan Słomka	Prof. Aleksander Kosiba	meteorologia	26 V 1966
26.	Bogusław Kościelski	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	10 VI 1966
27.	Leszek Baraniecki	Prof. Wojciech Walczak	geografia	2 III 1967
28.	Teresa Czyżewska	Prof. Zbigniew Ryzewicz	zoologia	26 X 1967
29.	Edward Tomaszewski	Prof. Wojciech Walczak	geografia	9 XI 1967
30.	Andrzej Wierciński	Prof. Adam Wanke	antropologia	14 XII 1967
31.	Bronisława Morawiecka	Prof. Wanda Mejbaum- Katzenellenbogen	biochemia	27 IV 1968
32.	Mieczysław Lecyk	Prof. Janina Orska	zoologia	12 VI 1968
33.	Tadeusz Bielicki	Prof. Adam Wanke	antropologia	20 VI 1968
34.	Józef Buczek	Prof. Stefan Gumiński	botanika	20 VI 1968
35.	Anna Jerzmańska	Prof. Zbigniew Ryzewicz	zoologia	5 XII 1968
36.	Jadwiga Pilawska	Prof. Stefan Gołachowski	geografia	22 II 1968
37.	Czesław Harańczyk	Prof. Kazimierz Maślankiewicz	mineralogia	12 VI 1969
38.	Zofia Kozikowska	Prof. Kazimierz Sembrat	zoologia	12 VI 1969

NAUKA A POTRZEBY PRAKTYCZNE

Katedry i instytuty Wydziału Nauk Przyrodniczych zaznajamiały szerokie kręgi obywateli ze swymi osiągnięciami naukowymi, popularyzując wyniki swych studiów, które w niejednym przypadku okazały się ważne ze względów gospodarczych.

I tak pracownicy naukowcy Instytutu Nauk Geologicznych wygłosili w różnych latach wiele wykładów popularnonaukowych na tematy geologiczne, dotyczące zwłaszcza geologii Polski i surowców kopalnych. Wykłady odbywały się zarówno we Wrocławiu, jak i w miastach prowincjonalnych Dolnego Śląska. Szereg arty-

kułów z dziedziny nauk geologicznych ogłoszono w czasopismach: „Wszechświat”, „Poznaj Świat” i in. Prof. K. Maślankiewicz był naczelnym redaktorem *Małej encyklopedii przyrodniczej* (dwa wydania o nakładzie 150000 egz.), wydanej przez PWN. Jest on redaktorem dużej (55-arkuszowej) zespołowo opracowanej książki pt. *Ziemia* i autorem obszernego rozdziału „Minerały i skały” (Państw. Wyd. Wiedza Powszechna).

Szeroko też, rzecz prosta, nawiązywany był kontakt Instytutu Nauk Geologicznych z zagadnieniami praktycznymi, gospodarczymi, że wymienimy tu krótko: współpracę z przedsiębiorstwami geologicznymi i pokrewnymi, opracowania dokumentacji geologicznych i hydrogeologicznych oraz inżynierskich; udział dwóch pracowników Katedry Geologii Ogólnej w Polskiej Ekspedycji Geologicznej do Mongolii, zorganizowanej w ramach RWPG (dr Jerzy Don i dr Marian Dumicz); współpracę z Woj. Radą Narodową, Wydział Ekonomiczny, w zakresie inwentaryzacji surowców mineralnych; współpracę z Radą Naukowo-Techniczną KW PZPR we Wrocławiu w zakresie gospodarki surowcami skalnymi Dolnego Śląska itp.

Współpraca Instytutu Geologicznego z praktyką obejmowała przede wszystkim prace naukowo-badawcze, wykonywane na zlecenie takich instytucji, jak: Pracownia Urbanistyczna m. Wrocławia, WKPG w Opolu, Towarzystwo Rozwoju Ziemi Zachodnich, Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki w Warszawie, Komitet dla Spraw GOP Polskiej Akademii Nauk, Zakłady Badań i Pomiarów „Energo-miar” w Gliwicach, Zakłady Gazownictwa Okręgu Wrocławskiego, Wojewódzka Rada Narodowa we Wrocławiu, PPWK itp. Wyniki opracowanych w Instytucie usługowych badań naukowych i ekspertyz znajdowały wielokrotnie zastosowanie w planowaniu perspektywicznym dotyczącym rozwoju ekonomicznego Dolnego Śląska.

Działalność popularyzatorska pracowników Instytutu Botanicznego wyraża się w ogłaszaniu artykułów w czasopismach: „Wszechświat”, „Chrońmy Przyrodę Ojczystą” i w prasie codziennej, prowadzeniu wycieczek przyrodniczych, wygłaszaniu referatów w Sekcji Upowszechniania Wiedzy Botanicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Powszechnych Wykładów Uniwersyteckich, udziale w słuchowiskach radiowych, programach telewizyjnych i prowadzeniu akcji dokształcania kadry nauczycielskiej.

Pracownicy Ogrodu Botanicznego popularyzują w odczytach i na kursach szkoleniowych wiedzę ogrodniczą i botaniczną. Ogród Botaniczny brał udział w 4 wystawach ogólnokrajowych ogrodniczych i jednej zagranicznej, uzyskując 4 dyplomy i jeden medal. Co roku przekazuje się do szkół i instytucji społecznych tysiące roślin gruntowych, szklarniowych i wodno-akwaryjnych. O teoretycznych podstawach upraw hydroponicznych (doc. Z. Gumińska) była już mowa powyżej.

Do szeroko pojętych zajęć dydaktycznych popularyzujących nauki zoologiczne w społeczeństwie należy z jednej strony ekspozycyjna akcja Muzeum Zoologicznego, a z drugiej — liczny udział pracowników Instytutu Zoologicznego w akcji odczytowej

w Powszechnych Wykładach Uniwersyteckich, w Towarzystwie Wiedzy Powszechnej, w Towarzystwie Przyrodników im. Kopernika i in. We wszystkich tych akcjach dydaktycznych i popularyzacyjnych szczególnie dobre wyniki daje splot dwóch czynników: wiedzy prelegenta, opartej na jego własnej pracy badawczej, oraz jego zapału do przekazywania wiadomości, wzbogaconego o umiejętności popularyzatorskie.

Zastosowania praktyczne nauk zoologicznych są duże i jakkolwiek Instytut Zoologiczny Uniwersytetu nie zajmuje się w szczególności problematyką zoologii stosowanej, pewne znaczenie praktyczne mają przeprowadzone tu badania endokrynologiczne oraz badania embriologiczno-eksperymentalne z szokami temperaturowymi, dalej badania helmintologiczne i niektóre inne prace z zakresu parazytologii oraz entomologii, wreszcie — badania ichtiologiczne dr Z. Kozikowskiej, które na przykładzie studiowanych populacji pewnych ryb krajowych dają metodologiczne podstawy do oceny wydajności zbiorników wodnych, a więc dotyczą za-

Rozwój organizacyjny Wydziału Nauk Przyrodniczych

Lata	Studenci			Doktoraty	Habilitatione	Dyplomy magistrów	
	stacjonarni	eksternistyczni	zaoczeni			stacjonarni	eksternistyczni
1	2	3	4	5	6	7	8
1945/46	85	—	—	1	—	6	—
1946/47	348	—	—	2	2	12	—
1947/48	399	—	—	1	—	8	—
1948/49	504	—	—	5	1	21	—
1949/50	620	—	—	5	4	21	—
1950/51	672	—	—	5	2	54	—
1951/52	842	—	—	—	3	377	—
1952/53	719	—	—	—	—	49	—
1953/54	592	—	—	—	—	49	—
1954/55	732	—	—	—	—	148	—
1955/56	614	107	—	1	—	144	2
1956/57	725	130	—	3	—	28	1
1957/58	695	144	—	5	—	38	1
1958/59	734	91	—	4	—	56	1
1959/60	698	98	—	10	—	86	8
1960/61	659	103	—	18	2	93	11
1961/62	675	90	—	18	—	119	8
1962/63	693	85	—	18	3	116	13
1963/64	704	46	—	17	3	127	6
1964/65	722	45	—	31	2	123	3
1965/66	827	36	44	20	5	109	3
1966/67	887	36	78	13	4	127	2
1967/68	950	24	121	9	4	119	2
1968/69	989	12	206	20	5	134	4

gadnienia zdobywania pokarmu dla ludzkości, co jest problemem pierwszej wagi, będącym zasadniczym tematem tzw. Międzynarodowego Programu Biologicznego.

Wielkie znaczenie mają też wspomniane powyżej badania antropometryczne, które umożliwiły opracowanie typowych rozmiarów i kształtów odzieży dla przemysłu konfekcyjnego i wojska, oraz niektóre badania z zakresu fizjologii.

Ogólny rzut oka na rozwój organizacyjny Wydziału Nauk Przyrodniczych daje tabela na s. 247.

VII. STUDIA MIĘDZYWYDZIAŁOWE

STANISŁAW PIETRASZKO

STUDIUM KULTURALNO-OŚWIATOWE 1965-1970

INFORMACJE WSTĘPNE

Zarys historii Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego złoży się na rozdział *Księgi jubileuszowej*, skromny rozmiarem i w układzie nietypowy, w czym wstępnie już wyraża się pozycja i swoistość Studium w strukturze Uniwersytetu, a co wynika także z niedługości jego istnienia. W roku obchodów 25-lecia uczelni w polskim Wrocławiu Studium, jedna z najmłodszych jednostek organizacyjnych Uniwersytetu, przeżywać będzie również swój własny, wewnętrzny i najskromniejszy jeszcze jubileusz — pięciolecie dopiero. A że zarazem samą idea utworzenia Studium jest znacznie starsza, a przy tym autentycznie wrocławska, zaś jej urzeczywistnienie długotrwałe — prehistoria Studium wydaje się od samej historii dłuższa, jest zatem godna choćby najbardziej skrótowego przypomnienia, które poprzedzi właściwą część sprawozdawczą.

Oto już w kilka lat po utworzeniu polskiego Uniwersytetu we Wrocławiu w tu-tejszym środowisku polonistycznym podjęte zostały próby wyposażania studentów tego kierunku w wiadomości i umiejętności, które by z jednej strony wzbogacały orientację studentów we współczesnym życiu kulturalnym, z drugiej zaś ułatwiały im bardziej czynne w tym życiu uczestnictwo. Były te próby bardzo naturalną konsekwencją swoistej orientacji naukowej i pedagogicznej wrocławskiej polonistyki (a chyba i całej ówczesnej humanistyki wrocławskiej) — orientacji na współczesność, na związki z nią w dyscyplinach najgłębiej nawet zanurzonych w historii, na aktualne potrzeby tworzącego się dopiero na tym terenie polskiego życia. Polonistyka wrocławska od swoich początków w Polsce Ludowej ujmowała problematykę języka i literatury w rozległym kontekście społeczno-kulturowym. Profil ten zawdzięczała przede wszystkim swojemu twórcy i pierwszemu kierownikowi, profesorowi Tadeuszowi Mikulskiemu, który taką właśnie orientację zaprezentował i potrafił jej udzielić licznemu gronu swoich uczniów.

Toteż jakby projekcją osobowości nauczycielskiej Mikulskiego, łączącego z pracą uczonego-filologa twórczą obecność w bieżącym życiu literackim oraz współpracę z biblioteką, teatrem i redakcją gazety, była wspomniana koncepcja przysposabiania studentów polonistyki, poprzez organizowanie im pierwszych doświadczeń recenzenckich, dziennikarskich czy prelegenckich, do bliższych związków z wymienionymi instytucjami i placówkami kulturalnymi miasta. W taki właśnie sposób zinterpretowano i ukształtowano we Wrocławiu program wprowadzonych około roku 1950 do planu studiów filologii polskiej nadobowiązkowych „ćwiczeń w mówieniu i pisaniu”. Prowadzenie tych zajęć powierzył Mikulski ówczesnemu adiunktowi Katedry, Julianowi Lewańskiemu, oraz nowo przyjętemu na asystenturę swemu uczniowi, Czesławowi Hernasowi, który pracując dalej już samodzielnie, koncepcję tych ćwiczeń wzbogacił i nadał ich programowi postać najbardziej oryginalną i konsekwentną. Zajęcia te objął i prowadził następnie wyżej podpisany, starając się ich model doskonalić i poszerzyć program o nowe zakresy wiedzy o kulturze współczesnej.

Likwidacja tych ćwiczeń w planie studiów spowodowała, że obudzone w środowisku studentów polonistyki zainteresowania dla kultury współczesnej i form praktycznego w niej uczestnictwa mogły być kultywowane zupełnie już poza programem; wyżej podpisany organizował w tym celu corocznie grupki amatorów bądź pod firmą sekcji studenckiego koła naukowego, bądź w formie niejako prywatnych konwersatoriów, poświęconych współczesnemu życiu kulturalnemu.

Oficjalne ramy organizacyjne oraz status nadobowiązkowych zajęć dla studentów polonistyki pod nazwą konwersatorium z zagadnień kultury współczesnej otrzymała ta działalność dydaktyczna w roku akademickim 1961/62; od roku następnego zajęcia te, prowadzone przez wyżej podpisanego przy współpracy kolegów z Katedry Literatury Polskiej, odbywają się regularnie w wymiarze 2 godzin tygodniowo i są wpisywane do indeksów. Program obejmuje wybrane zagadnienia współczesnej nauki, teatru, filmu, sztuk plastycznych, muzyki, prasy i dziennikarstwa, radia, telewizji, a także problematykę upowszechniania kultury i jego form organizacyjnych.

Te zaznaczające się w programie coraz mocniej aspekty praktycznego wykorzystania orientacji w kulturze współczesnej w działalności kulturalno-oświatowej budziły zaczęły zainteresowanie władz administrujących życiem kulturalnym, a przede wszystkim Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej we Wrocławiu. Z tej też strony znalazło konwersatorium pomoc materialną w postaci dotacji na fundusz honorariów, dzięki którym wzbogacić można było zajęcia o udział zapraszanych specjalistów — twórców, krytyków, organizatorów życia kulturalnego; pomocy swej udzielało również Towarzystwo Wiedzy Powszechnej. Eksperyment uniwersytecki zyskiwał sobie zainteresowanie w ośrodkach pracy kulturalno-oświatowej, a szczególnie w Wojewódzkim Domu Kultury we Wrocławiu. Informacje o nim dotarły do Ministerstwa Kultury i Sztuki, w którym rozważano już od pewnego czasu potrzebę zapewnienia placówkom kulturalno-oświatowym odpowiednio przygotowanych pracowników z wyższym również wykształceniem. W drodze

porozumień międzyresortowych i w wyniku wstępnych dyskusji w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego doszło do powołania przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego zespołu rzeczoznawców, który w lutym 1965 r. rozpoczął dyskusje nad koncepcją organizacyjną oraz planem i programem nauczania studiów kulturalno-oświatowych w uniwersytetach.

Uniwersytet Wrocławski, którego przedstawiciele weszli także w skład tego zespołu, był do tych dyskusji szczególnie dobrze przygotowany. Doświadczenia eksperymentu polonistycznego i rosnące nim zainteresowanie oraz dążność kierownictwa uczelni do jeszcze wyraźniejszego wiązania działalności Uniwersytetu z potrzebami miasta i regionu — oto główne czynniki, które sprawiły, że już w roku akademickim 1963/64 rozpoczęły się tutaj dyskusje na temat potrzeby utworzenia w uczelni odrębnej jednostki organizacyjnej dla studiów nad kulturą współczesną i przysposabiania do działalności kulturalno-oświatowej. Gdy więc Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego u progu roku akademickiego 1964/65 okazało gotowość rozpatrzenia możliwości kształcenia kadr kulturalno-oświatowych w uniwersytetach, Senat Uniwersytetu Wrocławskiego powołał specjalną komisję z udziałem prorektora prof. Kazimierza Orzechowskiego oraz dziekanów dwóch najbardziej zainteresowanych wydziałów — prof. Józefa Gierowskiego z Wydziału Filozoficzno-Historycznego i prof. Jerzego Łanowskiego z Wydziału Filologicznego, złożoną nadto z pracowników naukowych obydwu wymienionych wydziałów. Komisja ta, której przewodniczył dziekan J. Łanowski, zaś jej sekretarzem był podpisany, po wstępnych pracach przygotowawczych przedyskutowała na kolejnych posiedzeniach w dniach 8 i 18 grudnia 1964 r. oraz 18 stycznia 1965 r. przedstawiła na posiedzeniu Senatu w dniu 20 stycznia 1965 r. własny plan i program studiów kulturalno-oświatowych, oparty na dotychczasowych doświadczeniach Katedry Literatury Polskiej, wszelako uwzględniający niektóre sugestie Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego. Jednomyslnie przez Senat przyjęty projekt utworzenia Studium Kulturalno-Oświatowego w Uniwersytecie Wrocławskim przesłany został do Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z wnioskiem o uruchomienie Studium już w drugim semestrze r. akad. 1964/65. Ponieważ zainteresowanie tymi studiami zgłosiły i swoje koncepcje przedstawiły jeszcze trzy inne uniwersytety, prace nad ujednoczeniem projektowanej struktury, planu i programu opóźniły przedsięwzięcie o pół roku. Studium wrocławskie powołane zostało zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 21 czerwca 1965 roku o utworzeniu Międzywydziałowych Studiów Kulturalno-Oświatowych w czterech uniwersytetach: w Warszawie, Łodzi, Poznaniu i Wrocławiu. Studium uruchomione więc zostało z początkiem roku akademickiego 1965/66. Po przeprowadzeniu w ciągu października rekrutacji zajęcia rozpoczęły się 4 listopada, zaś 12 listopada 1965 r., z udziałem rektora i prorektorów Uniwersytetu, dziekanów i pracowników naukowych wydziałów humanistycznych oraz przedstawicieli władz administracyjnych i partyjnych województwa wrocławskiego, odbyło się uroczyste otwarcie Studium, połączone z inauguracją zajęć pierwszego roku. Wykład inauguracyjny pt. *Humanizm współczesny a zagadnienia kultury* wygłosił prof. dr Jan Trzynałowski.

ORGANIZACJA STUDIUM I JEGO KADRA NAUCZAJĄCA

Studium otrzymało status jednostki międzywydziałowej, podległej bezpośrednio rektorowi i Senatowi Uczelni. Kierownik Studium posiada uprawnienia dziekańskie. W Uniwersytecie Wrocławskim istnieje ponadto kilkuosobowa Rada Studium, której skład powołuje rektor na określony czas kadencji. W skład Rady, oprócz kierownika Studium, wchodzi dziekani lub prodziekani wydziałów, które współorganizowały Studium — Filologicznego i Filozoficzno-Historycznego, desygnowani przez te wydziały profesorowie i docenci oraz przedstawiciel wykładających w Studium specjalistów pozauniwersyteckich. Przewodniczącym Rady przez nią wybranym jest od jej utworzenia prof. dr Bogdan Zakrzewski z Wydziału Filologicznego, uprzednio życzliwy opiekun eksperymentalnych konserwatoriów kulturoznawczych na polonistyce.

Kurs studiów kulturalno-oświatowych stacjonarnych trwa przez dwa lata (cztery semestry) i stanowi dodatkową specjalizację, którą obierać mogą studenci wszystkich wydziałów Uniwersytetu po zaliczeniu drugiego roku studiów podstawowych (kierunkowych); wymagana jest przy tym zgoda dziekana macierzystego wydziału na podjęcie tego rodzaju dodatkowej specjalizacji; od roku akad. 1966/67 przeprowadza się wstępną selekcję kandydatów w toku kolokwium kwalifikacyjnego.

Tak więc słuchaczami Studium są — na jego roku pierwszym — studenci III i IV roku, a na roku drugim słuchacze ostatnich dwóch lat studiów kierunkowych z wszystkich wydziałów, z wyraźną jednak przewagą reprezentacji wydziałów humanistycznych.

Obok wyżej opisanych studiów stacjonarnych na podstawie tego samego programu działają od roku akad. 1966/67 również dwuletnie studia zaoczne o charakterze podyplomowym, przeznaczone dla osób, które ukończyły uniwersyteckie studia magisterskie. Kandydaci przyjmowani są na podstawie egzaminu wstępnego i otrzymują indeksy studiów zaocznych.

Studium nie posiada własnej bazy lokalowej — poza jednym pomieszczeniem sekretariatu, pełniącym zresztą także szereg innych funkcji (m. in. prowizoryczne lektorium przy księgozbiornicy Studium, magazyn aparatury, pokój asystentów). Sale dla zajęć prowadzonych w Studium są wypożyczane w pomieszczeniach wydziałowych, przede wszystkim na Wydziale Filologicznym przy ul. Grodzkiej 12, gdzie Studium korzysta przez kilka godzin w tygodniu z trzech sal wykładowych (w jednej z nich, w sali E, umieszczony został na stałe w kabinie należący do Studium projektor filmowy oraz ekran kinowy). Niektóre zajęcia z programu Studium odbywają się poza Uniwersytetem, np. w salach Wojewódzkiego Domu Kultury i Średniej Szkoły Muzycznej, przy czym Studium korzysta z tych pomieszczeń nieodpłatnie.

Obowiązki kierownika Studium od jego utworzenia pełni wyżej podpisany, pozostając etatowym pracownikiem Wydziału Filologicznego.

Zajęcia w Studium powierzane były po części etatowym pracownikom Uniwersytetu, a po części specjalistom pozauniwersyteckim. Corocznie w procesie nauczania

uczestniczyło zwykle 4 pracowników Wydziału Filologicznego i 3 pracowników Wydziału Filozoficzno-Historycznego; wyjątkowo w roku akad. 1966/67 konwersatoria z problemów nauki współczesnej prowadził adiunkt Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Specjaliści pozauniwersyteccy, w łącznej liczbie 11-12 osób w każdym roku akademickim, zatrudniani byli dla prowadzenia zajęć z takich przedmiotów, jak: teoria i metodyka pracy kulturalno-oświatowej, polityka kulturalno-oświatowa PRL oraz konwersatoria z różnych dziedzin współczesnej sztuki i z problematyki środków masowego przekazu.

W roku akademickim 1967/68 odbywała staż asystencki w Studium jedna z jego absolwentek, mgr Maria Lange; została też ona zatrudniona w roku akad. 1968/69 na pierwszym przyznany dla potrzeb Studium etacie asystenta naukowo-dydaktycznego; w tymże roku odbywał w Studium staż mgr Stefan Bednarek, także absolwent Studium, zatrudniony tu od października 1969 roku na etacie asystenta.

Tak więc własna kadra nauczająca Studium liczy obecnie 2 osoby na etatach asystentów.

NAUCZANIE

Uniwersyteckie studia kulturalno-oświatowe realizują swój program nauczania w dwuletnim planie zajęć, obejmującym łącznie około 300 godzin; tak więc obciążenie studenta tymi dodatkowymi zajęciami wynosi przeciętnie pięć godzin w tygodniu.

Studium wrocławskie uzyskało od Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego zezwolenie na wprowadzenie własnego programu nauczania na prawach eksperymentu. Program ten w porównaniu z jednolitym programem realizowanym przez pozostałe cztery identyczne studia w innych uniwersytetach charakteryzuje się pod względem merytorycznym proporcjonalnie większym w nim udziałem wiedzy o kulturze współczesnej (głównie kosztem nazbyt rozbudowanej w oficjalnym programie andragogiki), zaś pod względem metodycznym — przyjęciem konwersatorium za podstawową formę zajęć dydaktycznych przy równoczesnej redukcji formy wykładu, który zachowano w nielicznych przedmiotach o charakterze informacyjnym czy teoretycznym, nie dysponujących odpowiednim wyposażeniem podręcznikowym.

W programie Studium wrocławskiego wyróżnić można zespół — najpokaźniejszy — przedmiotów wiedzy o kulturze, takich jak: teoria kultury, wybrane zagadnienia kultury współczesnej, problemy współczesnej nauki, estetyka, współczesna literatura, plastyka z architekturą i urbanistyką, muzyka, teatr, film, prasa, radio i telewizja — oraz zespół przedmiotów przysposobienia do działalności kulturalno-oświatowej, takich jak: psychologia człowieka dorosłego, socjologia (z metodyką badań społecznych), polityka kulturalno-oświatowa PRL, podstawy teoretyczne pracy kulturalno-oświatowej oraz organizacja i metodyka pracy kulturalno-oświatowej (ze stałymi hospitacjami w placówkach kulturalno-oświatowych). Przedmiotem nadobowiązkowym, chętnie jednak obieranym, jest kultura żywego słowa.

Po zaliczeniu zajęć i złożeniu obowiązujących z niektórych przedmiotów kolokwium (teoria kultury, psychologia, estetyka, socjologia, podstawy teoretyczne pracy kulturalno-oświatowej) oraz po odbyciu 4-tygodniowej praktyki w placówce kulturalno-oświatowej studenci mogą przystąpić do dwóch egzaminów końcowych. Pierwszy z nich służy sprawdzeniu nabytych wiadomości z zakresu wiedzy o kulturze, ze szczególnym uwzględnieniem jednej wybranej przez zdającego dziedziny, z której pytania stanowią część szczegółową tego egzaminu. Drugi egzamin obejmuje zakres przedmiotów teorii i metodyki pracy kulturalno-oświatowej oraz doświadczenia odbytej przez studenta praktyki, której dziennik wraz ze szczegółowym sprawozdaniem praktykanta stanowią punkt wyjścia rozmowy egzaminacyjnej.

A. STUDIA STACJONARNE

W latach 1965/66-1968/69 przyjętych zostało na rok I Studium w sumie 160 słuchaczy z różnych wydziałów i kierunków Uniwersytetu, przy limicie 50 miejsc w roku akad. 1965/66 i 30-40 miejsc w latach następnych. Kandydaci rekrutowali się głównie z Wydziału Filologicznego (60-70%, w tym większość z filologii polskiej i bibliotekoznawstwa), a nadto z Wydziału Filozoficzno-Historycznego (z historii, etnografii, historii sztuki, archeologii); z pozostałych wydziałów notowano grupy kilkuosobowe kandydatów z geografii i prawa, zgłaszały się też co roku po 2-3 osoby z matematyki, fizyki, chemii, byli też unikalni przedstawiciele innych kierunków.

Dla zapewnienia prawidłowości procesu nauczania odbywają się przynajmniej dwa razy w każdym semestrze narady pedagogiczne wykładowców Studium. Począwszy od roku akad. 1968/69 każdy rocznik słuchaczy Studium ma swojego opiekuna pedagogicznego w osobie wyznaczonego do tej funkcji asystenta. Szczególną wagę przywiązuje się do opieki nad obowiązkowymi 4-tygodniowymi praktykami studentów w placówkach kulturalno-oświatowych, m. in. poprzez ich wizytacje.

Do dnia 30 września 1969 r. wydano absolwentom dwóch pierwszych roczników Studium łącznie 61 świadectw ukończenia. W ostatnich miesiącach 1969 r., po odbyciu egzaminów końcowych świadectwa ukończenia Studium otrzymało 25 absolwentów kolejnego rocznika.

B. STUDIA ZAOCZNE

Zgodnie z zarządzeniem ministerialnym z 21 czerwca 1965 r., kreującym w uniwersytetach obok studiów stacjonarnych również studia zaoczne dla absolwentów uniwersyteckich z tytułami magisterskimi, takie właśnie zaoczne studia podyplomowe (choć oficjalnie nazwy takiej w powołanym dokumencie nie otrzymały) uruchomione zostały również przy Studium wrocławskim, jednak dopiero po rocznym doświadczeniu studiów stacjonarnych, a więc w roku akad. 1966/67; w roku tym przyjęto na wymienione studia podyplomowe 18 osób, z dyplomami wydziałów huma-

nistycznych, z terenu województw: wrocławskiego, opolskiego, katowickiego, zielonogórskiego i poznańskiego; w roku 1967/68 na podstawie egzaminów wstępnych przyjęto jedynie 7 osób. W roku 1968/69 ze względów organizacyjnych z rekrutacji na te studia zrezygnowano. Na rok 1969/70 z liczby zgłoszonych znacznie większej przyjęto 20 osób.

Słuchacze tych studiów, odbywanych systemem comiesięcznych sesji szkoleniowych, realizują formalnie ten sam program, który obowiązuje na studiach stacjonarnych, interpretowany jednak nieco inaczej, z uwzględnieniem możliwości osiągnięcia dojrzszych efektów nauczania w tej kategorii studentów. Obowiązujące tutaj, w odróżnieniu od studiów stacjonarnych, przygotowanie do egzaminów końcowych rozprawki naukowej o charakterze pracy dyplomowej wymaga organizowania dla tych studentów dodatkowego systemu kompetentnych naukowo konsultacji z różnych specjalności uniwersyteckich, a to z uwagi na często interdyscyplinarną sytuację tematów tych prac; niektóre z nich mają szanse stać się punktem wyjścia dla dysertacji doktorskich, co byłoby nie planowanym, ale wysoce pożytecznym efektem dodatkowym tych studiów.

Po złożeniu w najbliższym czasie ostatnich prac i egzaminów końcowych grupa około 12 absolwentów pierwszego rocznika tego typu studiów otrzyma świadectwa ich ukończenia.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Studium w dotychczasowej postaci, z zaczątkami zaledwie własnej kadry dydaktycznej, mając też wyłącznie dydaktyczne funkcje w uczelni, nie posiada własnego planu naukowo-badawczego.

Wszelako i problematyka, w której obraca się działalność dydaktyczna Studium, i zainteresowania grona współpracowników, i wreszcie docierające już z uwagi na szyld Studium sugestie i zaproszenia sprawiają, że przy Studium zaczynają się ogniskować i organizować również skromne poczynania naukowo-badawcze w zakresie problematyki kultury współczesnej. Studium nasze usiłuje inspirować i wspierać ruch naukowy w wymienionym zakresie także poza swoim terenem, współdziałając w tym również z instytucjami i organizacjami centralnymi, jak odpowiednie departamenty Ministerstwa Kultury i Sztuki, CPARA czy (nie istniejący już obecnie) Komitet Badań nad Kulturą Współczesną PAN. Właśnie na posiedzeniu plenarnym tego Komitetu w dniu 25 kwietnia 1966 r. wyżej podpisany referował problemy uniwersyteckich studiów kulturalno-oświatowych, ze szczególnym uwzględnieniem odrębnego profilu i doświadczeń Studium wrocławskiego.

W swoim zainteresowaniu dla ruchu badań nad kulturą współczesną Studium szczególnie blisko współdziała z Wrocławskim Towarzystwem Naukowym. Wspólnie też z Towarzystwem zorganizowało w dniu 15 maja 1967 r. konferencję naukową, poświęconą stanowi i perspektywom badań nad kulturą współczesną; z udziałem zaproszonych specjalistów z Warszawy i Łodzi dyskutowano nad referatem tytu-

lowym konferencji, ogłoszonym przez doc. Kazimierza Żygulskiego z PAN, oraz nad dziesięćmi komunikatami wrocławskich pracowników nauki oprowadzonych przez nich badaniach nad kulturą współczesną.

W dniach 11-12 maja 1968 r. Studium w porozumieniu z Towarzystwem Klubów Robotniczych i Chłopskich działającym w Jeleniej Górze zorganizowało sesję naukową poświęconą problemom współczesnego ruchu kulturalnego w Polsce, z udziałem przedstawicieli instytucji, towarzystw i większych placówek kulturalno-oświatowych z całego kraju. Z sześcioma referatami wystąpili współpracownicy Studium, w ich liczbie również jego absolwenci; tematyka referatów dotyczyła głównie specyfiki rozwoju kultury masowej w Polsce oraz zagadnień amatorskiego ruchu teatralnego.

Z początkiem roku 1969 Studium stało się instytucjonalnym oparciem dla przedsięwzięcia badawczego, podjętego w ramach szerzej zakrojonych, a zorganizowanych przez Wrocławskie Towarzystwo Naukowe badań na temat nietechnicznych problemów wielkiego zakładu przemysłowego na przykładzie Zakładów „Dolmel”. Sekcję zagadnień kultury stanowi 6-osobowy zespół, złożony z asystentów oraz współpracowników Studium, kierowany przez wyżej podpisanego. Na marginesie tych badań asystenci Studium przygotowują również indywidualne prace własne, poświęcone wybranym zagadnieniom kultury środowiska robotniczego.

NAUKA A POTRZEBY PRAKTYCZNE

Wyżej wspomniane badania na terenie „Dolmeli” służyć mają również praktycznym potrzebom wrocławskiego przemysłu w dziedzinie organizacji czasu wolnego i życia kulturalnego załogi pracowniczej. Są one jednak marginalnym przy obecnym profilu Studium i niejako nieoficjalnym przejawem jego działalności na zewnątrz. Zadaniem podstawowym jest przygotowywanie kadr dla placówek kulturalno-oświatowych, w tym też zakresie Studium współdziała, i to bardzo blisko, z odpowiednimi władzami, towarzystwami i instytucjami miasta i województwa. Samo powstanie Studium, jak była już o tym mowa, dokonało się przy poparciu i wydatnej pomocy Wydziału Kultury Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej i Wojewódzkiego Domu Kultury. Wydział Kultury WRN był pierwszym i nadal pozostaje prawdziwym mecenasem Studium, wspierając jego działalność dotacjami finansowymi, z których m. in. zakupiono dla Studium filmowy aparat projekcyjny 16-milimetrowy. Kolejnym mecenasem okazał się Wydział Kultury Prezydium Rady Narodowej miasta Wrocławia, który jest fundatorem biletów wstępu na spektakle teatralne i koncerty muzyczne dla słuchaczy Studium. Z kolei Wojewódzki Dom Kultury jest dla Studium faktyczną bazą szkoleniowo-metodyczną, miejscem wartościowych praktyk studenckich, organizatorem hospitacji terenowych, w których pomaga również swoimi środkami komunikacyjnymi. Niektórzy pracownicy WDK uczestniczą zresztą bezpośrednio w procesie nauczania jako specjaliści w zakresie teorii i metodyki pracy kulturalno-oświatowej.

Tylko kłopotliwa peryferyjna lokalizacja Wrocławskiego Ośrodka Kultury sprawia, że współpraca z nim naszego Studium nie ma jeszcze podobnie szerokiego zakresu.

W owym współdziałaniu z wymienionymi i nie wymienionymi tu instytucjami i organizacjami Studium jest jeszcze, niestety, stroną przede wszystkim biorącą. Warunkiem umożliwiającym wzajemność, a byłoby nią oczekiwane niewątpliwie z różnych stron bardziej czynne i widoczne uczestnictwo Studium w różnych poczynaniach teoretycznych i praktycznych na rzecz rozwoju kultury miasta i województwa, jest rozwój samego Studium, wzrost jego kadry i podjęcie przez nią zadań naukowo-badawczych. Być może, stanie się to równocześnie z reformą samego Studium, z postulowanym przez środowisko wrocławskie przekształceniem dotychczasowych uniwersyteckich studiów kulturalno-oświatowych w samodzielne studia kierunkowe.

Owa myśl o reformie stosownie chyba zamyka przegląd doświadczeń i dorobku Studium w roku jubileuszu Uniwersytetu, jest bowiem deklaracją gotowości humanistów tej uczelni do podjęcia jeszcze poważniejszych zadań w perspektywie otwierającego się nowego okresu.

ANTONI BURAKOWSKI

STUDIUM JĘZYKÓW OBCYCH (1953-1970)

W pierwszych latach powojennych na Uniwersytecie Wrocławskim, podobnie jak na innych wyższych uczelniach w kraju, nauka języków obcych nie była ujęta w ramy oddzielnej komórki organizacyjnej. Języków uczyli wówczas asystenci lub adiunkci Uniwersytetu bądź nauczyciele liceów ogólnokształcących, posiadający odpowiednie kwalifikacje. Oni też opracowywali programy nauczania oraz układali teksty w wypadku braku podręczników. Nadmienimy, że przedmiotem nauczania były wtedy języki: angielski, francuski, niemiecki, rosyjski oraz klasyczne (język łaciński i grecki).

Rok 1953 przyniósł zasadnicze zmiany w nauczaniu języków obcych. Zarządzeniem bowiem Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 II M. P. A. — 19 poz. 259 zostało powołane Studium Języków Obcych jako samodzielna jednostka organizacyjna przy Uniwersytecie. W momencie powołania Studium liczyło 11 lektorów, a kierownictwo jego objął mgr Marian Adamus — obecnie profesor językoznawstwa germańskiego na naszym Uniwersytecie. W dwa lata później, po odejściu mgra M. Adamusa do Katedry Językoznawstwa, stanowisko kierownika powierzono mgrowi Władysławowi Dubowskiemu, lektorowi języka rosyjskiego, który funkcję tę pełni do dnia dzisiejszego. W roku 1955 dla usprawnienia pracy organizacyjnej i dydaktycznej utworzono w łonie Studium cztery zespoły językowe:

1. Języka angielskiego — kierownik mgr Maria Gottwald, obecnie — mgr Irena Bykowska;
2. Języka niemieckiego — kierownik prof. mgr Stanisław Przeździecki, obecnie — dr Zofia Kubikowska;
3. Języka rosyjskiego — kierownik mgr Halina Myssak;
4. Języków: francuskiego i klasycznych — kierownik mgr Antoni Burakowski.

Obecnie Studium zatrudnia 30 lektorów etatowych, 7 lektorów na godzinach zleconych, 1 pracownika na etacie laboranta naukowo-technicznego oraz starszego referenta w sekretariacie Studium.

Aktualny stan liczbowy lektorów poszczególnych języków przedstawia się następująco:

język	angielski	— 7 lektorów
”	francuski	— 2 ”
”	łaciński i grecki	— 4 ”
”	niemiecki	— 8 ”
”	rosyjski	— 9 ”

W roku 1968 spośród 30 lektorów awansowały do wyższych grup uposażeniowych, otrzymując za poważne osiągnięcia dydaktyczne, wieloletni staż pracy pedagogicznej i publikowanie prac nominacje na wykładowców bądź starszych wykładowców, następujące osoby:

1. dr Zofia Kubikowska — st. wykładowca,
2. mgr Władysław Dubowski — wykładowca,
3. mgr Halina Myssak — wykładowca,
4. mgr Antoni Burakowski — wykładowca.

Ten szybki wzrost liczebny kadry lektorskiej wyraźnie dowodzi, jak ogromną rolę spełnia nauka języków obcych w całokształcie studiów uniwersyteckich. Ale informacje o ruchu służbowym kadr byłyby niekompletne, gdybyśmy nie wspomnieli o tych, którzy z różnych względów odeszli w tym okresie ze Studium. I tak na emeryturę przeszli: mgr Stanisław Przeździecki i mgr Zofia Nosalewska, a inni lektorzy, jak: mgr Alicja Szastyńska, mgr Michał Michalak, mgr Konrad Gajek i dr Henryk Rosenstrauch przenieśli się na odpowiadające ich kwalifikacjom kierunki Wydziału Filologicznego. Warto też wspomnieć, że mgr Stanisław Przeździecki za długoletnią pracę pedagogiczną i dydaktyczną oraz za doskonałe wyniki nauczania został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Mówiąc o tych wydarzeniach trudno nie wspomnieć o smutnym fakcie z ostatniej chwili. Jest nim bolesna strata, jaką dotknięte zostało Studium Języków Obcych: dnia 1 lutego 1969 r. odszedł od nas na zawsze lektor języka łacińskiego, prof. Dominik Szperka, starszy wizytator Kuratorium Okręgu Szkolnego Wrocławskiego, dyrektor X Liceum Ogólnokształcącego we Wrocławiu, b. nauczyciel gimnazjum w Poznaniu, Kartuzach, Koninie i Trzemesznie. Zmarły był wybitnym filologiem klasycznym i pedagogiem, szanowanym i lubianym kolegą, u młodzieży cieszył się wielkim szacunkiem i autorytetem.

Od początku swego istnienia (1953 r.) aż do roku 1968 Studium pracowało w warunkach trudnych. W okresie pierwszych pięciu lat posiadało jeden pokój przy ul. Szewskiej 48, a przez następne lata, tj. do roku 1968, dwa pokoje przy ul. Szewskiej 36, z których jeden, bardzo mały, zajmował kierownik Studium. Pomieszczenia te służyły Studium jako lokal biblioteczny, w którym mieściło się około 10 000 woluminów (wśród nich znaczna ilość podręczników; księgozbiór ten stale się powiększał); były one również miejscem zebrań Studium i jego poszczególnych zespołów. Tutaj lektorzy przeprowadzali kolokwia, egzaminowali i udzielali studentom konsultacji, tu pracowała też sekretarka Studium. Ta niezwykle trudna sytuacja lokalowa utrzy-

mywała się przez szereg lat, chociaż kierownictwo Studium nieustannie zabiegało u władz uniwersyteckich o przydział lokalu, który by choć w części odpowiadał specyfice pracy zespołu lektorów.

Warunki lokalowe uległy radykalnej zmianie dopiero w roku 1968. Dzięki ówczesnemu rektorowi, prof. dr Alfredowi Jahnowi, i Podstawowej Organizacji Partyniej Uniwersytetu otrzymaliśmy przy ul. Szewskiej 50 I p. nowo wyremontowany i adaptowany do celów Studium lokal, obejmujący 9 pomieszczeń. Szczególne znaczenie dla Studium mają dwie sale: jedna przeznaczona na zakupione niedawno laboratorium językowe typu rozgłośniowego, 16-kabinowe, firmy „Tesla”, druga wyłożona płytami dźwiękochłonnymi, w której mieścić się będzie aparat projekcyjny do wyświetlania filmów językowych, krajoznawczych i popularnonaukowych. Ten niewątpliwie sukces kilkuletnich starań wywrze poważny wpływ na wyniki pracy lektorów.

PRACA DYDAKTYCZNA

Przeprowadzenie analizy całokształtu pracy Studium i omówienie wszystkich jej aspektów oraz problemów, jakie nurtowały i nurtują lektorów w ich pracy dydaktycznej, nie jest wcale łatwe, dlatego też ograniczę się tylko do kilku zagadnień, które — wydaje mi się — rzucą pewne światło na całość.

Nie trzeba chyba udowadniać faktu, że dla młodzieży studiującej dobra znajomość przynajmniej jednego języka zachodnioeuropejskiego jest warunkiem nieodzownym, bez którego późniejsza praca zawodowa lub samodzielna praca naukowa jest nie do pomyślenia. Czy młodzież fakt ten należycie zrozumiała i znaczenie jego odpowiednio doceniła? Jakie trudności w osiąganiu dobrych wyników nauczania napotyka młodzież i lektorzy? Czy po kilkunastu latach pracy przy stosowaniu różnych, coraz lepszych metod można dziś mówić o poważniejszych osiągnięciach? Na te i tym podobne pytania będziemy starali się znaleźć odpowiedź w miarę możliwości dokładną, zwracając uwagę na te czynniki, które miały wprost decydujący wpływ na kwestię wyników nauczania.

Stosunek większości młodzieży do nauki języków obcych jest obecnie bardziej rozumny i pozytywny niż w początkowych latach działalności Studium. Potrzeba nauki języków obcych jest rozumiana i doceniana właściwie. Jednak nadal jeszcze istnieją przyczyny, które utrudniają naukę języków lektorom i studentom. Wiemy, że wśród przyjętych na Uniwersytet jest sporo studentów, których wiadomości ze szkoły średniej w zakresie znajomości języków obcych budzą poważne zastrzeżenia. Spotykamy się bardzo często z poważnymi brakami w zakresie gramatyki polskiej, co oczywiście nie sprzyja nauce języka obcego. Należy podkreślić, że uczący się języków studenci tworzą dwie grupy. Pierwsza — przeważnie największa — to ci, którzy zaczynają naukę języków od alfabetu (z wyjątkiem języka rosyjskiego, którego uczą się w szkole podstawowej i średniej). Drugą grupę stanowią studenci tzw. zaawansowani, którzy uczyli się języka w szkole średniej, ale i ci częstokroć nie mają

takiego przygotowania, jakie mieć powinni. Poziom tej grupy jest bardzo zróżnicowany. Szczególnie trudne zadania mają lektorzy z tymi studentami, którzy — wbrew swoim możliwościom i zainteresowaniom — dokonali niefortunnego wyboru języka, wskutek czego nie osiągają należytych wyników w nauce. Są też i tacy studenci — na szczęście nieliczni — którzy naukę języków obcych traktują jako *malum necessarium*. Ten negatywny stosunek do języka obcego utrzymywał się przez wiele lat i był wynikiem niewłaściwej atmosfery, nie sprzyjającej jego nauce. Tę w pewnym sensie dyskryminację nauki języka obcego młodzież zresztą dostrzegła sama.

Jeśli chodzi o inne warunki i przyczyny obiektywne, wpływające ujemnie na poziom wyników nauczania, wymienić należy trudne do niedawna warunki lokalowe, nieodpowiednie podręczniki, wadliwe i często zmieniające się programy, płynność siatki godzin, brak podręczników metodyki opartej na naukowych i doświadczalnych podstawach dla lektoratów uniwersyteckich i wreszcie brak w pierwszych latach działalności Studium wyraźnie sformułowanego celu nauczania języków obcych na wyższych uczelniach. Do nauki niemal wszystkich języków obcych w pierwszych latach służyły podręczniki dla szkół średnich. Brak w sprzedaży dostatecznej ich liczby utrudniał w znacznej mierze pracę studentom i lektorom. Podręczniki te, przeładowane materiałem tekstowym nie dostosowanym do cyklu nauczania uniwersyteckiego, nie nadawały się do nauki systematycznej, nie uwzględniały bowiem zasady właściwego stopniowania i narastania trudności. Wiele wysiłku musiał podejmować lektor, aby podręcznik taki uczynić choć częściowo przydatnym dla studenta. Od kilku lat sytuacja ta ulegała poprawie dzięki ukazywaniu się lepszych podręczników. Poważną trudność do pokonania ma dotąd jeszcze lektor w związku z brakiem podręcznika literatury fachowej. Wymaga to od niego dodatkowej, specjalnej pracy, polegającej na dobieraniu odpowiednich tekstów z danej dziedziny, następnie zaś na powielaniu ich bądź sporządzaniu odpowiedniej fotokopii. Nie ustalona i często zmieniana siatka godzin pociągała za sobą zmianę programów, toteż ciągle trzeba było ustalać i dobierać do programu nowy materiał.

Ponieważ cel i zadania nauk języków obcych zostały w ostatnich latach jaśniej sformułowane, wobec tego i dokładniej zostały określone wymagania stawiane studentom, jak: umiejętność czytania i tłumaczenia średnio trudnych tekstów, posługiwanie się językiem w mowie — w zakresie bardzo skromnym — w pewnych sytuacjach życiowych. Od studentów po 2-letnim kursie nie wymaga się zatem gruntownego opanowania języka i jego historii. Wiadomości studentów po ukończeniu lektoratu powinny ograniczać się do znajomości około 800 częściej używanych wyrazów i zwrotów oraz opanowania ważniejszych zjawisk gramatycznych. Trzeba pamiętać, że student oprócz języka uczy się jeszcze innych przedmiotów i nie zawsze posiada zdolności językowe.

Lektorzy czynili wszystko, aby wzbudzić u studentów zainteresowanie językiem i zapewnić im jak najszybsze i najlepsze jego opanowanie, co realizowali dzięki prawidłowemu i systematycznemu planowaniu jednostek metodycznych lektoratów oraz stałemu i konsekwentnemu egzekwowaniu przerobionego materiału. Okazuje

się, że przy zastosowaniu odpowiednich środków dydaktycznych, atrakcyjnych i emocjonalnych można osiągnąć należyte wyniki.

Nie będzie chyba przesadą, jeśli podkreślimy, że stan nauki języków obcych na naszej uczelni jest obecnie zadowolający. Wyraźna i widoczna poprawa nastąpiła z chwilą, gdy Studium zostało zaopatrzone w najnowsze pomoce naukowe i dydaktyczne, jak: słowniki, magnetofony, płyty gramofonowe i epiodiaskopy. Osiągnięcia te nie są może zbyt widoczne, a to dlatego, że w ostatnich latach wyraźnie zwiększono wymagania wobec studentów. W porównaniu ze studiami języków obcych na innych uniwersytetach nasze Studium pod względem wymagań można zaliczyć do pierwszych. Opinię taką i wnioski dały dyskusje na krajowych konferencjach lektorów. Rezultat ten Studium zawdzięcza głównie pracy nad stałym podnoszeniem rzeczowych, a zwłaszcza dydaktycznych kwalifikacji lektorów.

DOSKONALENIE KADR LEKTORSKICH

Troska o kształcenie i doskonalenie kadr, zwłaszcza lektorów początkujących, przewijała się przez cały okres istnienia Studium. Praca szkoleniowa lektorów prowadzona jest od roku 1955:

- a) w zespole lektorów danego języka,
- b) przez udział w kursach krajowych i zagranicznych,
- c) jako indywidualna praca samokształceniowa.

Podstawową formą doskonalenia jest szkolenie w zespołach językowych. Zespoły te co miesiąc odbywają zebrania, na których omawiane są różne zagadnienia związane z organizowaniem pracy dydaktycznej i stosowaniem efektywnych metod nauczania. Przedmiotem dyskusji są również tego rodzaju sprawy, jak: ustalanie zasad programów, planowanie pracy, przydatność podręczników i skryptów, ocena artykułów dotyczących najnowszych metod nauczania oraz wymiana doświadczeń. Szczególną opieką otoczeni są lektorzy początkujący.

Drugą odmianą szkolenia są krajowe i zagraniczne seminaria urządzone przez nasze Ministerstwo dla lektorów języka angielskiego, francuskiego, niemieckiego i rosyjskiego. Udział w kursach krajowych, obsługiwanych przeważnie przez wykładowców zagranicznych, nie jest ograniczony, natomiast uczestniczenie w kursach zagranicznych odbywa się na zasadzie rotacji: za granicę wyjeżdża co roku przeciętnie 1-4 lektorów, zależnie od języka. Liczba lektorów wyjeżdżających za granicę na dłuższy pobyt na koszt państwa jest niewystarczająca. Warto podkreślić, że udział lektorów w kursach nie tylko wzbogacił ich wiedzę dydaktyczną, ale również podniósł nauczanie języka na wyższy poziom.

Trzecia forma doskonalenia to szkolenie indywidualne, polegające na stałym czytaniu aktualnych zagranicznych wydawnictw metodycznych oraz czasopism krajowych, jak np. „Języki Obce w Szkole” itp., w których można znaleźć wiele artykułów zawierających cenne wskazówki metodyczne. Część lektorów pogłębia

swe kwalifikacje merytoryczne, studiując literaturę swego języka lub biorąc udział w seminarium doktoranckim, prowadzonym przez prof. dra Mariana Adamusa.

Z inicjatywy kierownika Studium mgra W. Dubowskiego prorektor do spraw nauki, prof. dr W. Floryan, powołał do życia w październiku 1966 r. międzyuczelniane seminarium językoznawcze pod kierunkiem prof. dra M. Adamusa. Cotygodniowe dwugodzinne spotkania miały przez pierwsze dwa lata charakter szkoleniowy z teorii języka oraz językoznawstwa filologicznego i stosowanego. W ubiegłych trzech latach przez seminarium przewinęło się 35 osób. Seminarium pozwoliło 11 magistrów oddać do druku po dwa i trzy artykuły, które uprzednio przedstawiono na posiedzeniu naukowym. W Komisji Językowej WTN uczestnicy seminarium zreferowali 18 doniesień i artykułów z językoznawstwa angielskiego, niemieckiego, rosyjskiego, norweskiego i duńskiego. W tej chwili 10 uczestników kończy podjęte na seminarium prace doktorskie, z czego 6 magistrów ma już otwarte przewody doktorskie. W maju 1969 r. 10 uczestników seminarium legitymujących się wymaganym dorobkiem naukowym przyjęto na współpracowników Komisji Językowej Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego.

W seminariach uczestniczyli znani profesorowie z kraju i zagranicy. Niezależnie od seminariów odbywają się konsultacje indywidualne, których jest coraz więcej w miarę postępu pracy nad ostatnimi redakcjami dysertacji. Pierwsze przewody przygotowywane są na rok akademicki 1969/70. Udział w seminarium doktoranckim pozwala lektorom zdobyć również wiedzę dotyczącą programowania materiałów językowych, umiejętności pisania podręczników itp. Do osób, które są poważnie zaangażowane w pisanie prac doktorskich, należą: kierownik Studium mgr Władysław Dubowski i mgr Maria Mięksisz.

Lektorzy nie ograniczają się do wąskiej specjalności, ale szukają dla swojej pracy podstaw również w innych dyscyplinach, jak psychologia i językoznawstwo. Szerszym terenem dla omawiania różnych zagadnień z wyżej wymienionych dyscyplin były zebrania Oddziałowej Organizacji Związkowej przy Studium, poświęcone szkoleniu dydaktyczno-naukowemu. Dla przykładu przytoczę tu trzy następujące referaty:

1. Testy wiadomości jako obiektywna metoda badania wyników nauczania — wygłosił dr Zbigniew Skorny;
2. Problemy psychologiczne zajęć ze studentami — wygłosił doc. dr Marian Kulczycki;
3. Najnowsze metody nauczania języków obcych — wygłosił prof. dr Marian Adamus.

PRACA WYDAWNICZA

Nie mało czasu poświęcili też lektorzy pracy edytorskiej. Należałoby tu wymienić następujące wydawnictwa, które ukazały się w druku jako podręczniki lub skrypty:

1. mgr Maria Śmicińska, *Antologia tekstów języka angielskiego dla prawników*, wydana przy współudziale doc. dra Kosika, Wrocław 1957,

2. dr Zofia Kubikowska, mgr Stanisław Przeździecki, *Materiały pomocnicze dla studentów Wydziału Mat. Fiz. Chem.*,

3. dr Zofia Kubikowska, mgr Stanisław Przeździecki, *Materiały pomocnicze dla studentów Wydziału Prawa*,

4. dr Zofia Kubikowska, mgr Stanisław Przeździecki, *Materiały pomocnicze dla studentów Wydziału Prawa*, nowe przerobione i uzupełnione wydanie,

5. mgr Leonard Tatarczyk, *Witelo, fizyk XIII wieku*, Ossolineum 1963,

6. mgr Leonard Tatarczyk, *Gramatyka jęz. niem.* (ujęta synchronicznie), Towarzystwo Bibliotekarzy, Wrocław 1964,

7. mgr Halina Myssak, *Słownik polsko-ukraiński*, oprac. pod kierownictwem prof. Zwolińskiego, Warszawa 1956,

8. dr Jan Selwa, mgr Anna Lichtig, *Wybór tekstów rosyjskich dla Wydziału Prawa*,

9. mgr Antoni Burakowski, *Wybór tekstów łacińskich dla liceów ogólnokształcących* (podręcznik), PZWS, Warszawa 1958,

10. mgr Antoni Burakowski, dr Henryk Rosenstrauch, *Wybór tekstów łacińskich dla wydziałów humanistycznych*, Katowice 1964.

Jak wynika z załączonego zestawienia, dorobek wydawniczy jest skromny, ale jeśli się zważy możliwości czasowe lektora, nabiera on większego znaczenia.

INNE PRACE STUDIUM

Studium jako jedno z ogniw uniwersyteckich nie ogranicza się do roli usługowej, polegającej na świadczeniu na rzecz studentów, ale swym zasięgiem nauki języków obcych obejmuje również pracowników naukowych. Na koncie Studium są do odnotowania wśród wielu innych prac dwie godne uwagi: 1) opracowanie projektu regulaminu Studium Języków Obcych, 2) stała współpraca z dziekanatami i katedrami.

Z inicjatywy mgr Marii Śmicińskiej opracowano projekt regulaminu Studium Języków Obcych. Celem projektu było ujednoczenie organizacji nauczania języków obcych. Trzeba zaznaczyć, że podjęcie tego zadania było jak najbardziej celowe. Regulamin, po przedyskutowaniu na zebraniu Studium, przekazany został do aprobaty władzom uniwersyteckim.

Stojąc na stanowisku potrzeby żywej i konkretnej współpracy z dziekanatami i katedrami, Studium starało się utrzymywać z nimi — w miarę możliwości — ścisły kontakt przez udział lektorów w zebraniach rad wydziałów oraz uczestniczenie w posiedzeniach rad pedagogicznych.

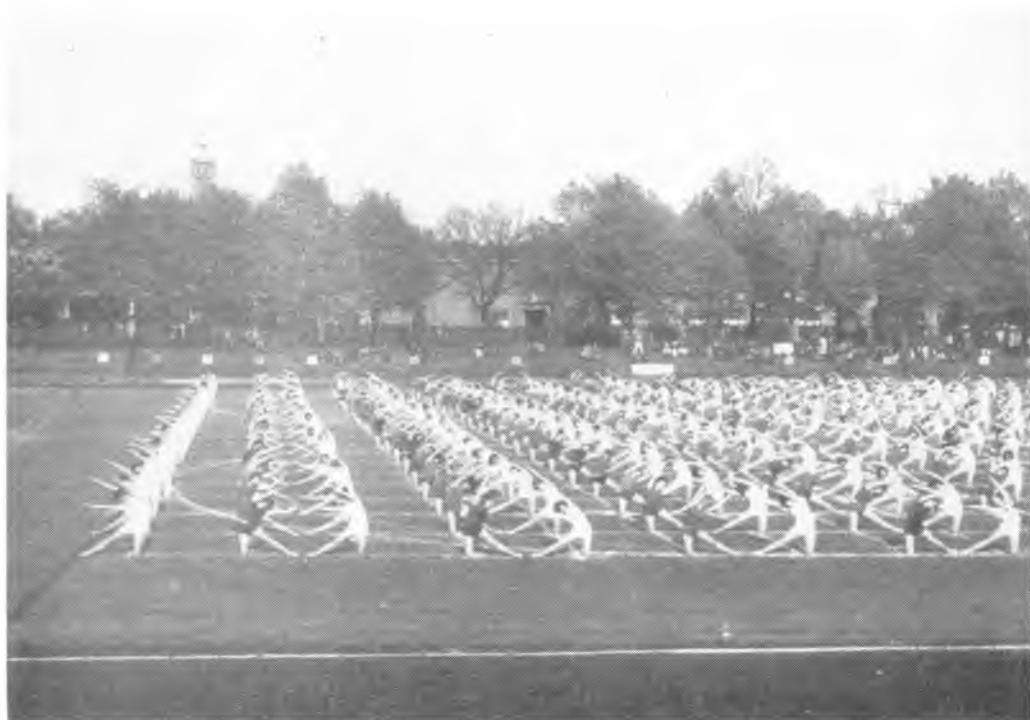
Zapoczątkowana w roku 1955 współpraca ze studiami języków obcych innych wyższych uczelni na terenie Wrocławia układała się w pierwszych latach pomyślnie; odbywały się wspólne zebrania środowiskowe, poświęcone omówieniu aktualnych zagadnień programowych i dydaktycznych. W ostatnich latach, z powodu szybkiego rozwoju wyższych uczelni wrocławskich i jednoczesnej rozbudowy studiów języków obcych, które stały się samodzielnymi jednostkami, współpraca ta znacznie osłabła, luźne jednak kontakty utrzymywane są nadal.

Studium Języków Obcych. Laboratorium nauki języków

Pulpit rozdzielczy dla lektora w laboratorium nauki języków

Pokaz gimnastyki zbiorowej studentek Uniwersytetu na zawodach sportowych z okazji XX-lecia Uniwersytetu

Sekcja żeglarska Uniwersytetu na jeziorze Niegocin pod Giżyckiem

Spojrzenie retrospektywne na omawianą działalność Studium pozwala stwierdzić, że ostatnio rozwój Studium zaznaczył się szczególnie silnie. Gwałtowne bowiem tempo rozwoju nauki i techniki stworzyło w wielu większych krajach, a wśród nich i w Polsce, potrzebę posiadania przynajmniej biernej znajomości języków obcych. W związku z tym i u nas dokonano modernizacji pomocy naukowych i metod nauczania. Wyszliśmy całkowicie poza metody tradycyjne. Nasze laboratorium lingwistyczne rozpoczęło swą pracę już od samego początku bieżącego roku akademickiego. Lektoraty prowadzone są na podstawie nagrywanych na taśmach odpowiednich materiałów fonetycznych i leksykalnych.

Dla lepszego zrozumienia zadania i zalet laboratoriów językowych pragnę podać kilka niezbędnych informacji i objaśnień. W nauczaniu języków stosowane są w ostatnich latach dwojakiego rodzaju laboratoria językowe: a) rozgłośniowe, b) biblioteczne. Zainstalowane u nas laboratorium typu rozgłośniowego różni się od bibliotecznego tym, że posiada zaprogramowany i nagrany na taśmie magnetofonowej materiał językowy, przy czym magnetofon mieści się na pulpicie sterowniczym prowadzącego zajęcia. W laboratorium bibliotecznym zaś magnetofon znajduje się w kabinie każdego uczącego się. Magnetofon ma taśmę dwuścieżkową; uczący się może nagrywać swoje wypowiedzi, porównywać z wypowiedziami wzorcowymi, kasować je i ponownie nagrywać.

Należy podkreślić, że — według opinii wybitnych dydaktyków — przy masowym nauczaniu języków wystarczające jest laboratorium typu rozgłośniowego. W krajach takich, jak: Stany Zjednoczone, Anglia i Francja, w których uprzednio stosowano w nauczaniu języków laboratoria typu bibliotecznego, obecnie przechodzi się na typ rozgłośniowy, gdyż jest on znacznie tańszy i prostszy w obsłudze, a spełnia te same zadania.

Jest rzeczą niewątpliwą, że laboratorium tego typu posiada strony dodatnie i ujemne. Z dodatnich wymieńmy najważniejsze:

- a) uczący się języka w laboratorium otrzymuje za pomocą magnetofonu materiał nagrany przez osobę w jej języku ojczystym (np. w języku angielskim przez Anglika);
- b) korzystający z laboratorium może odbierać informacje nie tylko nagrane przez jedną osobę, ale również przez wiele osób, w różnym wieku i różnej płci;
- c) student może słuchać programu, w którym nagrane są dialogi lub akcje;
- d) uczący się może słuchać w laboratorium nagrań wybitnych specjalistów fonetyki;
- e) całkowita izolacja od otoczenia sprawia, że praca uczącego się jest bardziej intensywna;
- f) laboratoryjna nauka języka zawiera liczne elementy atrakcyjne i budzi swoją formą ogromne zainteresowanie uczącej się młodzieży.

W nauczaniu języka za pomocą wspomnianego laboratorium dostrzegamy również i wady. Jest ich wprawdzie mniej, ale wywierają jednak ujemny wpływ na proces nauczania. Przytoczę tu najbardziej charakterystyczne przykłady:

- a) student pracuje głównie z maszyną, utrzymując słaby kontakt z lektorem;

b) przy mniej precyzyjnych środkach technicznych (aparaty laboratorium) powstaje trudność przenoszenia odpowiednich parametrów dla uzyskania dobrej informacji.

Z krótkiego zestawienia cech, zalet i wad laboratorium językowego wypływa wniosek, że mimo pewnych usterek nauczanie języków będzie prowadzone metodą nowoczesną, gdyż dzięki laboratorium studenci osiągają lepsze rezultaty niż przy zastosowaniu metody tradycyjnej. Nie wolno nam zapominać, że laboratorium nie zastępuje nauczyciela czy lektora, lecz jedynie ich uzupełnia. Z techniką pracowni językowej Studium wiąże wielkie nadzieje.

Te niewątpliwe osiągnięcia, uzyskane dzięki różnym koncepcjom i nieustannym wysiłkom kierownictwa Studium oraz skoordynowanej pracy zespołów, są dla nas bodźcem do dalszej, bardziej wyłożonej pracy i stwarzają warunki coraz lepszych jej rezultatów.

WIKTOR PIĄTKOWSKI

STUDIUM WYCHOWANIA FIZYCZNEGO

Wychowanie fizyczne, sport, w ogólności ruch sportowy zaczął się na Uniwersytecie Wrocławskim tuż po wyzwoleniu, latem 1945 r. Wówczas to student-kronikarz zanotował pamiętne słowa: „Anno Domini 1945 w miesiącu sierpniu w mieście Wrocławiu utworzono Akademicki Związek Sportowy”. Liczba członków Związku, popularnie określanego skrótem AZS, wynosiła w dniu jego założenia 14 osób. W mieście zgliszcz i ruin, gdzie prawie wszystkie urządzenia sportowe zostały zniszczone, 14 studentów, pionierów ruchu sportowego na wyższych uczelniach wrocławskich, w oparciu o pomoc ludzi dobrej woli rozpoczęło pełen trudu marsz do stanu dzisiejszego.

Jaką drogą kroczył sport studencki, co osiągnął od pierwszych dni odbudowy Wrocławia do czasu, kiedy najstarsza uczelnia polskiego miasta obchodzi dwudziestopięciolecie swej działalności?

Jak zwykle początki były trudne. Energia, zapał, a przede wszystkim słuszność sprawy, która zdobyła poparcie władz, doprowadziły do tego, że po kilku latach liczba członków AZS-u wzrosła do 400. Częściowo czynem społecznym doprowadzono do stanu użytkowania stadion na Zaciszu, odbudowano przystań wioślarską przy ul. Wybrzeże Wyspiańskiego oraz basen pływacki przy ul. Teatralnej. W tym trudnym okresie zapisali się w kronice AZS-u studenci społecznicy: Henryk Czekański, Zdzisław Kapko, Andrzej Ochlewski, Kaufmann-Pstrokoński, Stanisław Iwankiewicz, Stanisław Raźniewski, Zbigniew Oleniacz, Adam Peplowski, Leszek Idzikowski, Mieczysław Cena, Jan Bujwid, Stanisław Mijański, Stefan Mrowiec, Antoni Szymański, Władysław Lorenc. Dzisiaj ludzie ci są na eksponowanych stanowiskach w naszym mieście, a wielu z nich, poza pracą zawodową, społecznie zajmuje się sportem. Nie sposób wymienić wszystkich, którzy swoją postawą przyczynili się do odbudowy sportu studenckiego. Piszący te wspomnienia nie ma możliwości ścisłego, kronikarskiego ujęcia tamtych czasów. Dzięki jednak wymienionym i nie wymienionym tutaj działaczom sport studencki w wielu dyscyplinach sięgał po tytuły mistrzów Polski, Europy, walczył o prymat w świecie. Niewątpliwie lata 1946-1950 notują wiele sukcesów i bujny rozkwit akademickiego sportu wyczynowego. Sport wyczynowy potrzebuje jednak do systematycznej pracy i dobrych wyników szerokiego

zaplecza młodzieży, kadry szkoleniowców, urządzeń krytych i otwartych, zasobów finansowych. Wyliczonych wyżej środków, warunkujących prawidłowy rozwój sportu wyczynowego, akademicy nie posiadali. Sukcesy sportowe mogli zawdzięczać tylko sobie i niespożytej inwencji społecznej.

W miarę upływu czasu potrzeba wychowania fizycznego dla ogółu studentów, po biologicznie wyniszczającej wojnie, stała się zagadnieniem dnia w Polsce, a tym samym i na wyższych uczelniach we Wrocławiu. Zagadnieniem masowego ruchu sportowego zainteresował się również AZS, a przede wszystkim profesorowie Uniwersytetu Wrocławskiego: Andrzej Klisiecki, Antoni Falkiewicz, Adam Wanke, Tadeusz Nowakowski i mgr Helena Olszewska. Prof. dr A. Klisiecki i doc. dr Zbigniew Skroccki wraz z zespołem społecznie pracujących wykładowców i instruktorów uruchomili wyodrębnioną przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Wrocławskiego komórkę — Studium Wychowania Fizycznego, stawiając sobie za cel szkolenie nauczycieli wychowania fizycznego. Stąd wzięła początek dzisiejsza Wyższa Szkoła Wychowania Fizycznego.

W 1948 r. prof. dr A. Falkiewicz wprowadził na Wydziale Lekarskim wychowanie fizyczne w wymiarze 2 godzin tygodniowo dla studentów I i II roku studiów. Prowadzenie zajęć powierzył magistrom: Tatianie Pietrow i Wiktorowi Piątkowskiemu.

Niezapomniane słowa na jednej z uroczystości szkolnego sportu masowego wypowiedział JM Rektor, prof. dr Jan Mydlarski: „Musimy dbać nie tylko o rozwój umysłowy młodzieży studenckiej — mózg, lecz i o jego oprawę — obudowę cielesną, w której ma on się rozwijać”. W następstwie tego stwierdzenia w roku szkolnym 1950/51 JM Rektor powierzył dr Stanisławowi Górnemu i mgr Wiktorowi Piątkowskiemu organizację wychowania fizycznego na Uniwersytecie, w liczbie 2 godzin tygodniowo dla studentów I i II lat na wszystkich kierunkach studiów. Nieco później Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Ministerstwo Zdrowia wprowadziły w podległych im uczelniach obowiązkowe zajęcia z wychowania fizycznego. Do kierowania wychowaniem fizycznym i sportem na uczelniach zostały powołane Studia Wychowania Fizycznego. Od tego czasu Studia Wychowania Fizycznego i AZS wspólnie zajmują się wychowaniem fizycznym, sportem masowym i wyczynowym oraz turystyką na wszystkich wyższych uczelniach w kraju. W ten sposób sport studencki znalazł opiekę państwową, zapewniającą mu dopływ kadry szkoleniowej, zasobów finansowych, sprzętu itp. Współpraca między Studium WF, AZS-em, a przede wszystkim Klubem Uczelnianym Uniwersytetu daje nadspodziewane rezultaty. Zostają uruchomione zajęcia z wychowania fizycznego, wielokrotnie zwiększa się liczba członków w AZS-ie, wzrasta liczba imprez sportu masowego. Spartakiady uczelniane zyskują rangę święta Uczelni. Wzrasta zaplecze sportu wyczynowego, w szerszym zakresie niż dotychczas wynajmuje się obiekty sportowe dla potrzeb studenckich i angażuje kadre szkoleniową. W dalszym ciągu brakuje jednak własnych urządzeń wychowania fizycznego zarówno krytych, jak i otwartych. Brak tych urządzeń szczególnie dotkliwie odczuwa Uniwersytet Wrocławski. Jak wiadomo,

jest on położony w śródmieściu, w jego otoczeniu i w pobliżu nie ma placów i zielców, na których można byłoby prowadzić zajęcia. Istniejące obiekty sportowe są położone daleko od Uniwersytetu, a co gorsza nie są one dostosowane do potrzeb młodzieży studenckiej. W takich warunkach organizacja zajęć dydaktycznych, ćwiczeń sportowych zarówno sportu masowego, jak i wyczynowego natrafia na poważne trudności. Uwidoczniają się one w sposób szczególny przy układaniu tygodniowej siatki godzin przedmiotów kierunkowych, rozkładu dnia pracy studenta i nauczyciela. Trudności wynikające z braku własnych obiektów są powszechnie znane na Uniwersytecie, toteż w latach 1952-1958 władze Uczelni czyniły poważne starania o budowę urządzeń sportowych krytych i otwartych. W wyniku tych starań powstała dokumentacja techniczna wartości 700 000 złotych na zabudowę Wyspy Słodowej, jednak wskutek braku wykonawcy budowa nie została podjęta. Nowe projekty budowy urządzeń sportowych dla Uniwersytetu przewidywane są na lata 1971-1975.

STUDIUM WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I KLUB UCZELNIANY AZS-u

Niewątpliwie te dwie komórki kierują ruchem sportowym na Uniwersytecie. Ich praca wiąże się ze sobą ściśle, uzupełnia się niekiedy tak dalece, że trudno przeprowadzić granicę podziału zajęć. Studium Wychowania Fizycznego zajmuje się głównie dydaktyką, szkoleniem w sekcjach sportowych Klubu AZS, natomiast Klub wysiłki swoje skierowuje na propagandę tej działalności i organizację imprez sportowych. Dlatego w dalszym ciągu przedstawiania ruchu sportowego na Uniwersytecie będzie się omawiało jednocześnie zarówno Studium, jak i Klub Uczelniany AZS.

Równoległe z rozwojem Uczelni i wzrastającego z roku na rok stanu liczbowego studentów powiększała się kadra prowadzących określone programem zajęcia dydaktyczne. W chwili obecnej liczy ona 15 nauczycieli — magistrów wyższych szkół wychowania fizycznego, jedną sekretarkę i jednego magazyniera. Obowiązki kierownika Studium pełni od r. 1953 do chwili obecnej wyżej podpisany. Zespół pedagogiczny Studium jest ustabilizowany. Jeśli odnotować tu wypadnie przypadki odchodzenia pracowników Studium do innych instytucji, to stwierdzić równocześnie należy, że były to przypadki sporadyczne i nie paraliżowały one prawidłowego toku szkolenia młodzieży akademickiej. I tak w poprzednich latach z różnych powodów rozstali się z Uniwersytetem: Zdzisław Chichłowski, Leszek Dymała, Maciej Mucha, Stanisław Łaz, Mirosława Wybieralska i Andrzej Wybieralski.

Zespół kadrowy Studium WF tworzą nauczyciele zatrudnieni przez Uniwersytet. Pracownikami Klubu Uczelnianego AZS — Uniwersytet są przeważnie studenci, wybierani przez ogół młodzieży uniwersyteckiej na okres 2-letniej kadencji. W ten sposób obowiązek nauczycieli Studium WF został połączony z pracą społecznego aktywu studenckiego.

W skład osobowy obecnego Zarządu Klubu wchodzi: prezes — Jerzy Linowski (student IV roku Wydziału Mat. Fiz. Chem.), wiceprezesi — Andrzej Wójtowicz

(asystent Wydziału Prawa), Zygmunt Sadowski (student IV roku Wydziału Mat. Fiz. Chem.) i Zbigniew Jędrzejewski (student II roku Wydziału Filozoficzno-Historycznego), sekretarz — Anna Frysztak (studentka II roku Wydziału Prawa), skarbnik — Leszek Załęski (student II roku Wydziału Prawa), członkowie Zarządu: Zuzanna Szewczyk, Marian Żak (studenci IV i III roku Wydziału Mat. Fiz. Chem.), Zbigniew Prasznik, Wiesław Szuba (studenci IV i I roku Wydziału Prawa) i Adam Sobota (student III roku Wydziału Filologicznego).

Studium Wychowania Fizycznego rozpoczęło regularną pracę dydaktyczną w r. 1950/51, z chwilą wejścia w życie zarządzenia Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego. W tym czasie wyodrębniona już komórka organizacyjna rozporządzała kilkoma etatami, pewnymi środkami finansowymi na pokrywanie godzin zleconych, koniecznych wówczas do pełnej realizacji zadań programowych, mogła też z kredytów uniwersyteckich wynajmować urzędników kryte i otwarte na zajęcia dydaktyczne. Zarządzenie Ministerstwa, wprowadzające wychowanie fizyczne i sport w uczelniach jako rygory obowiązkowe, spotkało się z poparciem władz lokalnych, wywołało też żywe zainteresowanie młodzieży ruchem sportowym.

Pomimo tej sprzyjającej sytuacji w krzewieniu kultury fizycznej wśród studentów nie od razu można było osiągnąć w pełni zadowalające wyniki. Początkowo zamierzenia kierownictwa Studium i zespołu nauczającego w wysokim stopniu paraliżował brak własnych urządzeń, jak: sale do ćwiczeń, boiska, baseny pływackie, przystanie wioślarskie oraz skromne wyposażenie w sprzęt sportowo-dydaktyczny. Nie można tu pominąć innej jeszcze okoliczności, utrudniającej podjęcie normalnej pracy. Nie było mianowicie obowiązującego programu nauczania wychowania fizycznego i sportu dla szkół wyższych. Regulamin Studium Wychowania Fizycznego oraz program nauczania ukazał się dopiero w r. 1954. Przez cztery lata brakom tym trzeba było zaradzić własną pomysłowością.

ORGANIZACJA GRUP STUDENCKICH I ZAJĘĆ DYDAKTYCZNYCH

Program zajęć dydaktycznych i zasady podziału na grupy ćwiczebne liczyć się musiały ze specyficznymi cechami społeczności studenckiej, jak zróżnicowanie zainteresowań kulturą fizyczną, jak sprawność fizyczna czy konstytucja zdrowotna. W oparciu o te kryteria powstały następujące rodzaje grup ćwiczebnych:

a) Grupy specjalne — dla młodzieży mającej nabyte lub wrodzone wady postawy, ogólnie słabej fizycznie. Program zajęć stosowany w tej grupie ma na celu podnieść jej sprawność do stanu normalnego oraz zapobiec rozwijaniu się wymienionych wad. Na przestrzeni ubiegłych lat daje się zauważyć zmniejszenie się ilości grup młodzieży słabej fizycznie. W roku ubiegłym do 18 grup specjalnych, na podstawie wniosków lekarza, zaliczono około 200 studentów.

b) Grupy ogólnego wychowania fizycznego — dla młodzieży normalnie rozwiniętej fizycznie, ale nie mającej zainteresowań sportowych. Program ćwiczeń dla

tej młodzieży ma charakter ogólnorozwojowy. Do tego rodzaju grup należy przede wszystkim młodzież lat pierwszych, w sumie 1200 osób, co stanowi 60 grup ćwiczebnych.

c) Grupy przysposobienia sportowego — dla młodzieży na II roku studiów. Program tej grupy przewiduje dalsze podniesienie sprawności osobistej z zapoznaniem studentów z jedną, wybraną przez nich dyscypliną sportową.

d) Grupa specjalizacji sportowej — dla młodzieży sprawnej, zainteresowanej sportem i zaawansowanej, lecz jeszcze nie osiągnącej poziomu wyczynowego. Program tej grupy, poza ogólnym rozwojem sprawności fizycznej osobistej, przewiduje opanowanie jednej przez nią wybranej dyscypliny sportowej.

e) Grupy sekcji sportowych AZS — dla młodzieży zaawansowanej sportowo, pragnącej wybraną dyscyplinę sportową uprawiać wyczynowo. Program ćwiczeń dla tej grupy ma charakter specjalny, związany z rocznym kalendarzem imprez sportowych. Grupy sekcji sportowych ćwiczą 4 godziny tygodniowo, wszystkie pozostałe — 2 godziny tygodniowo. .

Niezależnie od przedstawionego schematu organizacyjnego grup ćwiczebnych, Studium WF w ścisłej współpracy z Klubem Uczelnianym AZS organizuje i prowadzi: turystykę pieszą i wodną, narciarstwo, wioślarstwo, żeglarstwo, kajakerstwo, szermierkę, judo, gimnastykę artystyczną kobiet, kometkę, kulturystykę i łyżwiarstwo. W latach 1958-1968 Studium WF prowadziło również kursy samochodowo-motocyklowe, na których prawo jazdy otrzymało 800 studentów oraz grupa pracowników Uniwersytetu. Wskutek braku kredytów działalność sekcji motorowej została w ostatnim roku zawieszona. Poza tym Studium prowadzi zajęcia dla pracowników Uniwersytetu — członków ZOZ-u w następujących dyscyplinach sportowych: pływanie, łyżwiarstwo, siatkówka, narciarstwo, gimnastyka kobiet. W sumie w zajęciach wychowania fizycznego i sportu na Uniwersytecie Wrocławskim bierze udział około 4000 osób obojga płci. .

SPORT MASOWY

Sport masowy jest jak gdyby uzupełnieniem programowych zajęć dydaktycznych. Podstawowymi imprezami sportu masowego na Uniwersytecie Wrocławskim są:

1) spartakiada jesienna dla studentów lat pierwszych w pięciu dyscyplinach sportowych: lekkoatletyka, piłki: koszykowa, siatkowa, ręczna, i pływanie;

2) spartakiada letnia dla studentów wszystkich lat, w ośmiu dyscyplinach sportowych: lekkoatletyka, piłki: koszykowa, siatkowa, ręczna, nożna, pływanie, gimnastyka, strzelectwo.

Spartakiady poprzedzane są szerokimi eliminacjami, obejmującymi wszystkich studentów. Dzień zawodów finałowych spartakiad został podniesiony do rangi Święta Sportowego Uniwersytetu. Przemawiając na jednej z takich spartakiad, były

prorektor Uniwersytetu, prof. dr Bronisław Biliński m. in. powiedział: „Dzień dzisiejszy spędziliśmy na stadionie. Był on dla nas normalnym dniem pracy uniwersyteckiej... trzeba bowiem przyzwyczaić wszystkich, by słowa: stadion, kultura fizyczna, sport były nam tak bliskie, jak bliskie są słowa: sala wykładowa, pracownia, gabinet, biblioteka. Trzeba, abyśmy wszyscy zrozumieli wagę wychowania fizycznego jako podstawy wszelkiej pracy człowieka”.

Powyższa opinia byłego prorektora, jego stosunek do spraw sportu i wychowania fizycznego jest wyrazem stanowiska, z jakim władze Uniwersytetu i Komitet Uczelniany PZPR zawsze traktowały i traktują potrzebę kultury fizycznej dla studenta. Można powiedzieć, że na Uniwersytecie Wrocławskim stworzono warunki, w których wychowanie fizyczne i sport mogą się rozwijać, służyć wychowaniu i zdrowiu młodzieży, współdziałać zatem w kształtowaniu profilu absolwenta Uniwersytetu, przyszłego pracownika i społecznika Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Wypada również nadmienić, że przy organizowaniu wymienionych imprez aktywnie współpracują organizacje młodzieżowe: ZMS, ZMW, ZSP i AZS.

Poza wymienionymi spartakiadami, jesienną i letnią, na Uniwersytecie Wrocławskim organizuje się inne imprezy masowe o aspekcie polityczno-wychowawczym. Dzięki dobrej organizacji i propagandzie mobilizują one ogół młodzieży studiującej, służąc wychowaniu patriotyczno-politycznemu. Wymieńmy najważniejsze z nich:

1) Święto 1 Maja, kiedy to Uniwersytet przez długie lata w kolumnie sportowej reprezentował wszystkie uczelnie wrocławskie. Jednolity strój kolumny uniwersyteckiej, ciekawy układ ćwiczeń w czasie przemarszu przed główną trybuną budził powszechne uznanie.

2) Pierwsza i jedyna spartakiada uniwersytetów w Polsce w 1955 r. dla uczczenia 10-lecia Uniwersytetu Wrocławskiego. W spartakiadzie tej brało udział osiem uniwersytetów, reprezentowanych przez około 1000 osób. O wielkości imprezy może świadczyć fakt, że grupa sędziów i organizatorów liczyła około 200 osób.

3) Defilada studentów Uniwersytetu Wrocławskiego w Warszawie (300 osób) dla uczczenia Tysiąclecia Państwa Polskiego. W defiladzie tej młodzież nasza reprezentowała wszystkie wyższe uczelnie w kraju. Na 9000 defilujących w 35 grupach zajęliśmy drugie miejsce, wyróżnione dyplomem honorowym i nagrodą pieniężną. W defiladzie tej do najtrudniejszych zadań należało umundurowanie 300-osobowej grupy, dla wszystkich bowiem uczestników trzeba było uszyć stroje na miarę indywidualną. Grupa Uniwersytetu Wrocławskiego zdobyła duże uznanie w Warszawie, a dowodem tego jest fakt, że kiedy cały kraj szykuje się do nowych uroczystości uczczenia 25-lecia PRL, Zarząd Główny AZS w Warszawie powierzył młodzieży naszej Uczelni powtórne reprezentowanie wszystkich studentów w kraju.

Przygotowanie każdej ze wspomnianych imprez wymagało ogromnej pracy organizacyjnej, propagandowo-politycznej, szkoleniowej, w przeważającej części wykonanej własnymi siłami, zarówno przez nauczycieli Studium WF, jak i przez członków Klubu Uczelnianego AZS. W tym miejscu wypada podkreślić społeczny

udział wrocławskiej Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych, reprezentowanej przez artystę plastyka Mieczysława Hofmanna, przy projektowaniu oprawy plastycznej dla grupy studenckiej występującej w Warszawie.

SPORT WYCZYNOWY

Sport wyczynowy ogniskuje się w Klubie Uczelnianym AZS — Uniwersytet. Klub posiada ponad 20 sekcji sportowych przy 1680 członkach, regularnie płacących składki. Wymieniając sekcje sportowe ograniczę się tylko do tych, które reprezentują Uniwersytet na Mistrzostwach Polski Resortowych, tj. Mistrzostwach Polski Uniwersytetów. Do tych sekcji należą: piłka koszykowa kobiet i mężczyzn, piłka siatkowa kobiet i mężczyzn, piłka ręczna kobiet i mężczyzn, lekkoatletyka kobiet i mężczyzn, pływanie kobiet i mężczyzn, piłka nożna, narciarstwo. Wymienione sekcje w okresie 20-letniego współdziałania Studium WF i Klubu Uczelnianego AZS zdobywały tytuły mistrzów szkół wyższych Wrocławia i Polski. Niektóre z nich osiągały te tytuły kilkakrotnie, jak np. sekcja piłki koszykowej kobiet, prowadzona przez mgr Danutę Olchowy, piłka koszykowa mężczyzn (opiekun — mgr Leonard Czapkowicz), piłka ręczna mężczyzn (mgr Jerzy Pawlik), piłka ręczna kobiet (mgr Krystyna Miszkiewicz), piłka siatkowa mężczyzn (mgr Aleksander Szahidewicz), sekcja narciarska (mgr Kazimierz Bednawski) i piłka nożna (mgr Wiktor Piątkowski i mgr Tadeusz Jasiński).

W roku bieżącym rozpoczęły się Mistrzostwa Uniwersytetów, w których zespoły nasze zajęły natępujące miejsca:

- pływanie kobiet — mistrzostwo Polski,
- pływanie mężczyzn — wicemistrzostwo Polski,
- koszykówka mężczyzn — mistrzostwo Polski,
- koszykówka kobiet — wicemistrzostwo Polski,
- siatkówka kobiet i mężczyzn — IV miejsce.

W dotychczasowej ogólnej punktacji po 3 dyscyplinach prowadzi Uniwersytet Wrocławski przed UMCS Lublin i Uniwersytetem Poznańskim. Pomyślny start naszych zespołów rokuje nadzieje na pomyślne dla naszego Uniwersytetu zakończenie zawodów w ogólnej punktacji. Wyników z piłki ręcznej i lekkoatletyki nie można tu podać, gdyż odbywają się one po terminie zamknięcia niniejszej relacji.

Klub AZS Uniwersytetu, z uwagi na liczbę 1680 członków, na sprężystą działalność, jak i uzyskiwane przez nasze reprezentacje wyniki należy do czołowych organizacji w pionie AZS-ów w Polsce.

TURYSTYKA

Studium WF, zgodnie z rocznym programem zajęć, wspólnie z Klubem Uczelnianym AZS organizuje i prowadzi dla studentów wszystkich lat oraz dla pracowników Uniwersytetu turystykę pieszą po malowniczym terenie Dolnego Śląska. Czas trwania rajdów turystycznych wynosi 1-4 dni.

W ramach programów Studium każdego roku organizowane są dwa obozy szkoleniowo-narciarskie dla około 100 studentów. Na pierwszym, w czasie ferii zimowych, obok szkolenia narciarskiego przygotowuje się działaczy społecznych dla potrzeb Klubu. Drugi obóz, podczas przerwy semestralnej, poza szkoleniem narciarskim prowadzi inne dyscypliny sportowe, przygotowujące zespoły do sezonu letniego. Koszty obozowe ponoszą wspólnie: w wymiarze większym Studium WF, w mniejszym — Klub Uczelniany AZS. Uczestnik obozu pokrywa koszty przejazdu do miejsca obozu w Szklarskiej Porębie lub Karpaczu oraz opłaca 100 zł. Kwota powyższa pobierana jest za zgodą i na wniosek samej młodzieży; odpłatność w tej wysokości stosuje się również przy organizowaniu pozostałych obozów.

Największym jednak powodzeniem wśród młodzieży studenckiej cieszą się wędrówne, wodne obozy letnie. Organizowane są one w rejonach jezior mazurskich, z bazą wypadową w Rucianem. Z bazy tej we wszystkich kierunkach prowadzą szlaki wodne po akwenach Wielkich Jezior. Wędrówki wodne odbywają się na trzech rodzajach pojazdów: 1) łodzie żeglarskie typ „Omega”, 2) łodzie wioślarskie, czwórki, typ szkoleniowy „C”, 3) kajaki typ „Neptun”. Wielkość grup zależna jest od przepisów obowiązujących na szlakach wodnych. Pięć posiadanych przez nas łodzi żeglarskich zabiera 25 uczestników, cztery czwórki wioślarskie — łącznie 20 uczestników, 17 kajaków — 30 osób. Razem w jednym turnusie bierze udział 75 osób. W okresie 2 miesięcy letnich w 4 dwutygodniowych turnusach bierze udział 300 uczestników. Ogólnie w obozach narciarskich, wędrówkach wodnych i pieszych w okresie jednego roku bierze udział około 600 uczestników. Koszty obozowe wynoszą rocznie około 180 000 złotych.

W najbliższej przyszłości park żeglarski uzupełni mała składana łódź gumowa typ „Mewa”, 3-osobowa, przystosowana do ożaglowania, doczepnego motorku i wiosła na dulkach. Uzupełnieniem wyposażenia obozowego są jeszcze namioty, dmuchane materace, prymitywne wyposażenie kuchenne. Wartość całego sprzętu wynosi przeszło 1 mln złotych. Sprzęt ten był zdobywany sukcesywnie, na przestrzeni długiego czasu i pochodził z różnych źródeł. Początkowo Studium korzystało z dotacji WKkFiT we Wrocławiu w wysokości 300 000 zł, następne dotacje pochodziły z Uniwersytetu i — częściowo — z AZS-u.

Organizacja obozów poza troską o kosztowny sprzęt, z uwagi na niebezpieczeństwa terenowe (żywiol wodny, pożary lasów) wymaga przede wszystkim przygotowania kadry przewodników i wyjątkowej dyscypliny wśród samej młodzieży. Obozom tym potrafimy już dzisiaj we własnym zakresie zapewnić pełne bezpieczeństwo. Obecnie nasz Uniwersytet rozporządza odpowiednio przygotowaną kadrą, składającą się z nauczycieli Studium WF i pewnej, niewielkiej liczby przeszkolonych studentów (sternicy).

Obozy wodne, w opinii powszechnej uznane za szczególnie atrakcyjną imprezę turystyczno-sportową, okazały się w praktyce szczególnie skutecznym narzędziem oddziaływania na młodzież. Odbywają się one w warunkach klimatycznie zdrowotnych, pozwalających uczestnikowi czynnie wypoczywać, wreszcie na obozach rea-

lizuje się program szkoleniowo-wychowawczy, działający samoczynnie. O ile zaleta pierwsza nie wymaga uzasadnienia, o tyle na temat drugiej trzeba powiedzieć kilka słów. Uczestnik sam odczuwa potrzebę zapoznania się ze sprzętem, posługiwania się nim, jego konserwacją oraz radzeniem sobie w wypadku zadziałania żywiołów natury (ogień, woda). Wówczas sposób postępowania uczestnika obozu jest naturalny, odpada w nim jakikolwiek przymus. Uczestnik obozu, żyjąc w nowo dla niego powstałej grupie społecznej, nie może wykonać nic takiego, co byłoby sprzeczne z obyczajami na wodzie i przeciwne życiu się grupy. Każda jego czynność naruszająca dyscyplinę grupy prawem bolesnego rykoszetu wraca do niego. Na przykład: źle postawi namiot — sam będzie źle w nim mieszkał, zaniedba oporządzenia sprzętu wodnego — nie będzie go mógł użyć w następnym dniu, nie ugotuje obiadu — sam będzie głodny i narazi się pozostałym współuczestnikom obozu itd., itd. Nigdzie tak jak na wodzie nie trzeba się podporządkować pisanemu i nie pisanemu prawu. Poza tym uczestnik spływu poznaje piękno krajobrazu mazurskiego, jego mieszkańców i ich obyczaje, a być może i przyszłe miejsce swej pracy zawodowej. Tak więc pozostaje mu tylko dostosować się do praw grupy, żyć z nią w zgodzie. Tam, daleko od swego uniwersyteckiego środowiska, w obliczu stałej i niespodziewanej przygody często powstają przyjaźnie trwalsze i dłuższe niż w czasie pobytu na studiach.

W niniejszej relacji skupiliśmy uwagę głównie na prześledzeniu form działania zmierzających do podnoszenia sprawności fizycznej młodzieży studiującej. Spoglądając na lata minione mogliśmy odnotować sporo sukcesów i wyróżnień młodzieży uniwersyteckiej w imprezach sportowych środowiskowych i ogólnopolskich. Programy wychowania fizycznego i sportu chcielibyśmy rozwijać i doskonalić. Wobec zapowiedzianej budowy w najbliższych latach własnych urządzeń do ćwiczeń gimnastycznych i dla uprawiania podstawowych dyscyplin sportowych zarysowują się perspektywy sprzyjające spełnieniu tych zamierzeń. Z tą nadzieją zamykamy minione 25-lecie Uniwersytetu Wrocławskiego.

MIECZYSLAW SZCZERBIŃSKI

VIII. BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA WE WROCŁAWIU

Dwadzieścia pięć lat temu powstał we Wrocławiu polski Uniwersytet, a wraz z nim i Biblioteka Główna. Powstała ona od nowa, niemal od punktu zerowego¹. W tej sytuacji należało od podstaw tworzyć placówkę niezbędną dla normalnej pracy uczelni w zakresie dydaktyki i nauki. Zadanie to od pierwszych dni istnienia Biblioteki było realizowane z całym wysiłkiem i odpowiedzialnością. Toteż z roku na rok wzrastały jej usługi nie tylko zresztą dla uczelni, ale też dla prasy, radia i telewizji. W coraz też szerszym stopniu z uporządkowanych i uzupełnianych zbiorów korzystały inne ośrodki naukowe w kraju i za granicą.

W miarę rosnących zadań i możliwości tworzyły się oddziały, które ostatecznie ukształtowały strukturę organizacyjną Biblioteki, zatwierdzoną zarządzeniem Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 stycznia 1964 r. Są to:

1. Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów z trzema sekcjami: Wydawnictw Krajowych, Wydawnictw Zagranicznych, Dubletów i Wydawnictw Zbędnych,
2. Oddział Opracowania Druków Zwartych, Nowych,
3. Oddział Opracowania Wydawnictw Ciągłych, Nowych,
4. Oddział Katalogowania Rzeczowego Zbiorów,
5. Oddział Magazynów i Konserwacji Zbiorów z dwiema sekcjami: Magazynów i Konserwacji,
6. Oddział Katalogów,
7. Oddział Udostępniania Zbiorów z dwiema sekcjami: Czytelni i Wypożyczenia,
8. Oddział Informacji Naukowej z dwiema sekcjami: Informacji i Dokumentacji,
9. Oddział Prac Naukowych, Organizacyjno-Naukowych i Dydaktycznych z sekcją Bibliotekoznawstwa,
10. Oddział Bibliotek Zakładowych,

¹ Stanisław Kulczyński, *Udział Wrocławia w odbudowie nauki polskiej*, Wrocław 1955, s. 35, 41-42, 46, 47-48, 55, 71-72.

11. Oddział Rękopisów,
12. Oddział Starych Druków,
13. Oddział Zbiorów Graficznych,
14. Oddział Zbiorów Kartograficznych,
15. Oddział Zbiorów Muzycznych,
16. Oddział Dokumentów Życia Społecznego (Zbiorów Regionalnych),
17. Pracownia Dezynfekcji i Dezatyracji,
18. Pracownia Fototechniczna,
19. Pracownia Konserwatorska.

Poza tym istnieje jeszcze:

20. Samodzielny Referat Archiwum Bibliotecznego.

Od 9 maja 1945 do 30 września 1963 roku Biblioteką kierował prof. dr Antoni Knot, a po jego przejściu do Katedry Bibliotekoznawstwa — dr Jadwiga Pełczyna. Od 1 września 1969 r. dr Pełczyna przeszła na emeryturę, a na jej stanowisko powołany został kustosz dyplomowany, mgr Mieczysław Szczerbiński.

Najbliższym współpracownikiem dyrektora Knota, a następnie dyrektor Pełczyny był wicedyrektor, kustosz dyplomowany, mgr Stefan Nawara (zmarł 1 IX 1968 r.). Był on jednym z grupy pionierów. Jego dziełem w pierwszych latach powojennych była rewindykacja zbiorów dawnej Biblioteki Miejskiej i Uniwersyteckiej oraz zabezpieczenie zbiorów opuszczonych.

W 1958 r. na stanowisko wicedyrektora został powołany dr Jan Reiter, który jednak 1 VIII 1965 r. przeniósł się do Opolą, gdzie objął funkcję dyrektora Biblioteki Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Z dniem 1 XI 1964 r. wicedyrektorem został starszy kustosz dyplomowany mgr Jan Ożóg, a w 1965 r. — kustosz dyplomowany mgr Mieczysław Szczerbiński.

Aktualnie Biblioteką kieruje p. o. dyrektora mgr Mieczysław Szczerbiński. Organem doradczym i opiniodawczym jest kolegium, w skład którego — poza dyrektorem — wchodzi: wicedyrektor, starszy kustosz dyplomowany, mgr Jan Ożóg, sekretarz POP PZPR — mgr Krzysztof Burski i przewodniczący Rady Oddziałowej ZNP, starszy bibliotekarz, dr Jerzy Ratajewski.

Stan etatów przedstawia się następująco:

bibliotekarzy dyplomowanych	— 21
pracowników służby bibliotecznej	— 94
pracowników naukowo-technicznych	— 12
pracowników administracyjnych	— 5
pracowników obsługi	— 34
Razem	166

W bibliotekach zakładowych pracuje: bibliotekarzy dyplomowanych — 2, pracowników służby bibliotecznej — 25, pracowników obsługi — 2, czyli razem 29 osób.

W Bibliotece Uniwersyteckiej pracuje łącznie 137 osób, w następujących kategoriach: starszych kustoszy dyplomowanych — 4, kustoszy dyplomowanych —

12, adiunktów bibliotecznych — 3, kustoszy służby bibliotecznej — 12, starszych bibliotekarzy — 7, bibliotekarzy — 2, młodszych bibliotekarzy — 21, pomocników bibliotekarzy — 5, starszych magazynierów — 11, magazynierów — 10, starszych konserwatorów — 1, pracowników naukowo-technicznych — 12, pracowników administracyjnych — 5 i pracowników obsługi — 32.

Po 25 latach gromadzenia w magazynach Biblioteki Uniwersyteckiej znajduje się księgozbiór liczący 1 194 037 wol. i jednostek obliczeniowych, na co składa się: druków zwartych nowych — 637 862 wol., czasopism — 223 824 wol., zbiorów dotyczących Śląska — 67 853 wol., starych druków — 215 640 wol., rękopisów — 10 238 wol., zbiorów muzycznych — 25 063 wol., zbiorów graficznych — 5593 jednostki obliczeniowe, zbiorów kartograficznych — 4797 atlasów i map oraz mikrofilmów — 3167 rolek.

Biblioteka Uniwersytecka jest więc jedną z najbardziej zasobnych bibliotek w kraju, o zbiorach bardzo zróżnicowanych, umożliwiających badania w wielu dziedzinach nauki. Charakterystykę zbiorów przedstawił prof. Bronisław Kocowski w *Przewodniku*² wydanym w r. 1968.

Wartość każdego księgozbioru sprawdza się w czytelnictwie. Jak przedstawia się ten sprawdzian w odniesieniu do zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej? By ocenić właściwie skalę obecną, trzeba pamiętać o zapleczu czytelniczym, jakim Biblioteka dysponuje. Jest ono bardzo skromne. Wszystkich bowiem miejsc czytelniczych jest 240. Przy tej ilości miejsc w r. 1968 w czytelniach było 104 636 odwiedzin, udostępniono 368 150 wol., wypożyczono 54 649 wol. Łącznie więc w czytelniach i wypożyczalniach udostępniono 422 799 wol. Dla pełnego obrazu udostępniania trzeba dodać, że w tymże roku udzielono 7476 informacji, w tym 1691 bibliograficznych. Jeżeli uwzględni się fakt, że czytelnictwo z roku na rok wzrasta, obraz wartości zbiorów stanie się wyrazistszy. To jest dzień dzisiejszy.

Z okazji Jubileuszu warto chociaż na chwilę sięgnąć myślą wstecz, aby przypomnieć, jak tworzyła się Biblioteka, jakie przechodziła przeobrażenia w swych komórkach organizacyjnych. Wróćmy więc do minionych lat.

ODDZIAŁ GROMADZENIA I UZUPEŁNIANIA ZBIORÓW

W 1946 r. po pożarze Biblioteki Uniwersyteckiej prezydent miasta, Bolesław Drobner, przekazał Uniwersytetowi Bibliotekę Miejską. Ocalały, aczkolwiek zdekompletowany księgozbiór Biblioteki Miejskiej stał się podstawą księgozbioru obecnej Biblioteki Uniwersyteckiej. Był to jednak zbiór książek w języku niemieckim, służący potrzebom nauki niemieckiej. Stąd przed Biblioteką stanęło zadanie spolszczenia księgozbioru i przystosowania go do potrzeb nauki polskiej. Przez wiele lat wysiłki Biblioteki w zakresie uzupełniania zbiorów drogą kupna, darów, wymiany

² Bronisław Kocowski, *Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu*, Wrocław 1968.

były więc nastawione przede wszystkim na polonika. W ten sposób uzyskano poważną liczbę dzieł polskich, które w połączeniu z wpływającym egzemplarzem obowiązkowym dały zasób zaspokajający najpilniejsze zapotrzebowanie czytelników. Otrzymane decyzją Ministerstwa fragmenty księgozbiorów Potockich z Krzeszowic i Sanguszków z okolic Tarnowa odegrały tu wielką rolę polonizacyjną.

Początkowo nieliczni bibliotekarze (do których należeli: dyr. A. Knot, Z. Gos-tomska, J. Wageman, H. Bilczewska, S. Nawara, A. Ursel³) włożyli wiele wysiłków, by pozbierać książki rozrzucone wskutek wojny w różnych miejscach na Śląsku. Poważne zasoby druków zostały przywiezione z Brzegu i Legnicy.

Otrzymane w spadku książki stały się podstawą do specjalizacji Biblioteki w zakresie zagadnień niemcoznawczych oraz silesiaków. Wrocław jako ośrodek naukowy i kulturalny całego Dolnego Śląska postawił sobie za cel gromadzenie zbiorów dotyczących Śląska i Łużyc. Tak ukształtowało się główne zadanie Biblioteki w zakresie jej specjalizacji ogólnokrajowej⁴. Powołanie Katedry Bibliotekoznawstwa pogłębiło inne zadanie Biblioteki — gromadzenie literatury bibliologicznej.

Od początku swych dziejów Biblioteka związana jest z rozwojem Uniwersytetu i jego potrzebami naukowymi i dydaktycznymi, stąd polityka gromadzenia łączy się z dyscyplinami uprawianymi na uczelni. Ponieważ jednak w pierwszych latach swego istnienia Uniwersytet i Politechnika były uczelnią 11-wydziałową, Biblioteka nasza obsługiwała głównie wydziały: humanistyczny, prawny, rolniczy i nauk przyrodniczych oraz biblioteki wydziałowe, jak np. medyczna (wydział: lekarski, farmaceutyczny, medycyny weterynaryjnej), a Biblioteka Politechniki — wszystkie wydziały politechniczne. W związku z taką strukturą uczelni Biblioteka w początkowym okresie wcielała do księgozbiorów cały wpływ egzemplarza obowiązkowego. Po przekształceniu się poszczególnych wydziałów w samodzielne uczelnie Biblioteka Uniwersytecka zaczęła przekazywać egzemplarz obowiązkowy bibliotekom tych uczelni w zakresie ich dyscyplin, zatrzymując u siebie z tych nauk tylko dzieła podstawowe, ogólne i encyklopedyczne.

Pierwotne wpływy to przede wszystkim dary; wśród nich pierwsze miejsce zajmowała książka polska. Ofiarodawcami byli pracownicy naukowcy oraz inne osoby prywatne. Do szczególnie hojnych należał prof. Stanisław Kulczyński oraz dyrektor Biblioteki — prof. Antoni Knot. W 1946 r. zaczęły napływać pierwsze egzemplarze obowiązkowe, których liczba z roku na rok intensywnie rosła. I tak w roku 1946 wpłynęło 319 jednostek egzemplarza obowiązkowego, a w roku następnym już 1245.

Od grudnia 1945 r. zaczęła działalność wyodrębniona jednoosobowa komórka gromadzenia. Powierzono ją kol. H. Bilczewskiej, która akcesjonowała wpływy i przeprowadzała ich selekcję.

³ Stefan Nawara, *Biblioteka Uniwersytecka, (w:) Uniwersytet Wrocławski w latach 1945-1955*, Wrocław 1959, t. 1, s. 320.

⁴ Antoni Knot, *Potrzeby i zadania biblioteczne na Dolnym Śląsku*, „Pionier” 1948, nr 7, s. 4; nr 110, s. 3.

Wpływy akcesyjne w poszczególnych latach kształtowały się następująco (w wol.): 1945 — 5200, 1946 — 10 500, 1947 — 14 700, 1948 — 19 000, 1949 — 24 000, 1950 — 25 000, 1951 — 25 500, 1952 — 25 650, 1953 — 23 811, 1954 — 24 350, 1955 — 19 711, 1956 — 26 433, 1957 — 33 514, 1958 — 27 641, 1959 — 20 673, 1960 — 24 011, 1961 — 16 563, 1962 — 17 634, 1963 — 18 376, 1964 — 19 572, 1965 — 24 826, 1966 — 23 115, 1967 — 27 701, 1968 — 27 934, 1969 — 30 318.

Od 1961 r. ogólny wpływ akcesyjny nieco zmniejszył się, a to z tego względu, że wpływy z koncentracji niemieckiej i dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej nie były już rejestrowane przez Oddział Gromadzenia, lecz przekazywane do opracowania bezpośrednio z Oddziału Konserwacji.

W ślad za wzrastającymi wpływami zbiorów powiększała się liczba pracowników oraz zmieniała struktura Biblioteki.

W 1948 r. powstał Dział Uzupełniania, którego kierownikiem został dr Jarosław Wit Opatrny, oraz Biuro Egzemplarza Obowiązkowego, z kierownikiem mgr Janem Ożogiem. Po kilku dalszych miesiącach utworzono Biuro Zagraniczne oraz Biuro Akcesji. W końcu 1949 r. ustaliła się ostatecznie nazwa dla oddziału gromadzenia jako Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów — aktualna do chwili obecnej. W latach 1951-1955 kierownikiem Oddziału był mgr Bolesław Nowosad, a po jego rezygnacji kolejno: mgr Karol Lewalski, dr Jerzy Falicki, mgr Antoni Wróbel, mgr Mieczysław Szczerbiński i, od r. 1965, mgr Władysława Różańska.

W grudniu 1965 r. powołano przy Oddziale dwie sekcje: Wydawnictw Zagranicznych — kierownik, kustosz dyplomowany mgr Jadwiga Ignatowicz, i Wydawnictw Krajowych — kierownik Adam Tokarz, a po jego odejściu z Biblioteki — mgr Damian Kuś. W związku z ciągłym wzrostem wymagań dydaktycznych uczelni aktualna stała się sprawa zorganizowania wieloegzemplarzowego, specjalnego księgozbioru studenckiego. Do realizacji tego zadania można było przystąpić dopiero po dostatecznej polonizacji księgozbioru. Datą wyjściową był rok 1966. Dla prawidłowego przebiegu nawiązano współpracę z poszczególnymi dziekanatami, które dostarczały aktualnych wykazów podręczników i lektur. Biblioteka utworzyła wyodrębniony katalog podręczników i skryptów. Wpływy z kupna, tzw. fondu studenckiego wynosiły (w wol.): 1965 — 3624, 1966 — 1948, 1967 — 1631, 1968 — 1971, 1969 — 4723.

Dalszym etapem ścisłej współpracy i powiązania uczelni z Biblioteką był problem wymiany i zaopatrzenia uczelni w literaturę zagraniczną. W początkowym okresie Biblioteka prowadziła wymianę tylko z nielicznymi instytucjami zagranicznymi. Pomocą zaś w zaopatrywaniu w literaturę zagraniczną były wpływy z Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, które w tym zakresie oddawało i oddaje duże usługi Bibliotece.

Właściwa wymiana rozwinęła się z chwilą podjęcia przez Uniwersytet działalności wydawniczej; wydawnictwa uczelni stały się mocną bazą wymiany. Charakterystyczną cechą wymiany jest stały wzrost kontaktów wymiennych, przy czym bilans wymiany jest zawsze dodatni. A oto dla przykładu następujące dane:

Rok	Wysłano wydawnictw własnych na kwotę (w zł)	Otrzymano wydawnictw z zagranicy na kwotę (w zł)
1957	2 309	10 500
1958	11 013	39 244
1959	18 925	86 236
1960	35 790	70 440
1961	29 053	114 432
1962	36 956	114 923
1963	31 960	87 055
1964	53 717	135 757
1965	26 956	174 909
1966	89 520	112 056
1967	57 217	226 927
1968	67 270	202 430
1969	93 102	190 812

Ciągły wzrost wymiany przyczynia się do popularyzacji nauki polskiej, a w szczególności wrocławskiego ośrodka naukowego, za granicą. Od maja 1966 r. uruchomiono przy Oddziale czytelnię czasopism bieżących. Zyskuje ona coraz więcej czytelników, którzy mają do swojej dyspozycji 4000 tytułów czasopism.

Oddział Gromadzenia i Uzupełniania Zbiorów od wielu lat prowadzi i prowadzi praktyki dla studentów bibliotekoznawstwa, i to zarówno dla naszego wrocławskiego Instytutu Bibliotekoznawstwa, jak również dla analogicznych placówek Warszawy i Łodzi.

ODDZIAŁ OPRACOWANIA DRUKÓW ZWARTYCH NOWYCH

W pierwszych miesiącach działania Biblioteki Uniwersyteckiej opracowanie księgozbioru należało do obowiązków jednostki organizacyjnej zwanej Biuro Katalogowe — Inwentarz — Akcesja. W tej formie organizacyjnej Biuro przetrwało do połowy 1948 r. Po reorganizacji zmieniono nazwę na Dział Opracowania, w skład którego weszły: biuro katalogowania alfabetycznego oraz inwentarz (katalogowanie wydawnictw zwartych i periodycznych).

Od 1 IX 1949 r. Dział Opracowania obejmował: biuro katalogowe wydawnictw zwartych — oddział A, biuro katalogowe wydawnictw zwartych — oddział B oraz inwentarz druków zwartych dla każdego oddziału. Z tym też dniem katalogowanie i inwentarz druków ciągłych przeszły do Działu Czasopism. Oddział B pracował wyłącznie nad opracowaniem druków pochodzących ze zbiorów zabezpieczonych i zasobu dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej (część zbiorów uratowała się). W tym trudnym okresie, spowodowanym zalewem wpływów przy jednocześnie niewystarczającej jakościowo i ilościowo kadrze, kierownictwo Oddziału sprawowali kolejno: mgr Alojzy Florczak i dr Bronisław Kocowski.

Braki etatowe rekompensowano pracami zleconymi, braki kwalifikacyjne — organizowaniem różnego rodzaju szkoleń wewnętrznych. Dużo trudności sprawiała strona techniczna katalogowania, wynikająca z braku maszyn do pisania. Jeszcze i dziś w katalogach spotyka się karty katalogowe pisane ręcznie — to pozostałości pierwszych lat pracy Biblioteki.

Początkowo w katalogowaniu stosowano zasadę opisu kompletnego, jednak od r. 1948, w celu usunięcia zatoru powstałego w magazynach akcesji oraz wobec ogromu przejętego księgozbioru nie opracowanego, przy jednocześnie szczupłej obsadzie personalnej, przyjęto — chyba jedynie wówczas słuszną decyzję — zasadę katalogowania skróconego. Był to wymóg owego okresu, na polską książkę czekał bowiem pracownik nauki, czekał student. Metoda ta polegała na pomijaniu w opisie katalogowym nakładcy i stronicowania oraz na rezygnacji z kart zbiorowych dla wydawnictw seryjnych.

Pierwotne, utrwalone wyniki pracy Działu Opracowania datują się od 1948 r. W roku tym skatalogowano 4759 dzieł w 5573 woluminach. Zmiana metod pracy, a zwłaszcza czterokrotne zwiększenie obsady osobowej, zwiększenie subsydiów Ministerstwa Oświaty w r. 1949 efekty te zwielokrotniły prawie siedem razy. Opracowano bowiem systemem skróconym — 26 768 dzieł w 33 385 wol., systemem pełnym — 5893 dzieł w 7001 wol. W tym roku zinwentaryzowano też 39 696 wol.

Od początku katalogami opiekował się dr Jarosław Wit Opatrny. Z dniem 1 IX 1949 r. kierownictwo Oddziału objął mgr Jan Ożóg. W miarę narastania lat pracy, przybywało doświadczenia i jednocześnie stabilizowały się kierunki pracy Działu oraz jego obsada kadrowa. Z dniem 1 VIII 1952 r. decyzją Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego Oddział otrzymał nazwę Oddziału Opracowania Druków Zwartych Nowych; przetrwała ona do dziś.

Od r. 1950 zrezygnowano całkowicie z katalogowania skróconego i powrócono do katalogowania pełnego, ze wszystkimi szczegółami opisu i kartami pomocniczymi. Przyjęto zasadę priorytetu opracowania nabytków nowych, szczególnie wrażliwej szybko krajowej produkcji wydawniczej.

Okres stabilizowania się kierunków pracy osiągnął praktycznie swój punkt równowagi w r. 1959. W latach 1950-1969 liczba opracowanych woluminów wynosiła: 1950 — 32 408, 1951 — 22 162, 1952 — 16 025, 1953 — 13 716, 1954 — 8 664, 1955 — 10 778, 1956 — 12 748, 1957 — 23 244, 1958 — 16 987, 1959 — 11 307, 1960 — 13 006, 1961 — 13 344, 1962 — 12 034, 1963 — 12 176, 1964 — 13 309, 1965 — 14 589, 1966 — 15 053, 1967 — 18 418, 1968 — 22 151, 1969 — 22 925.

Po 1957 r. znacznie zmalała obsada Oddziału (średnio o 32%). Stopień zmniejszenia wyników pracy był niższy, wynosił 19%. Stało się to dzięki usprawnieniu i unowocześnieniu metod pracy (wprowadzono przede wszystkim katalogowanie na maszynach do pisania w miejsce ręcznego, stosowanego jeszcze w r. 1950).

Do 1956 r. Oddziałem kierował mgr Jan Ożóg. W tym roku na okres 7 miesięcy funkcję kierownika powierzono dr Marii Przyweckiej-Sameckiej. W lipcu tegoż roku mgr Jan Ożóg ponownie objął kierownictwo Oddziału Opracowania na dalszych

5 lat. Od 1 VII 1961 r. kierownikiem Oddziału jest kustosz dyplomowany mgr Janina Ociepkowa. Organizacja procesu opracowania książki jest istotnym warunkiem wyznaczającym cykl jej udostępniania czytelnikowi. W r. 1967 Oddział otrzymał maszynę do liczenia. Od r. 1969 w technicznym wyposażeniu Oddziału Opracowania zaznaczył się dalszy istotny postęp, dzięki uruchomieniu zakupionego automatu piszącego marki „Optima”. Zastąpi on pracę kilku pracowników przy kopiowaniu dalszych egzemplarzy kart katalogowych.

W ramach współpracy z uczelnią od 1969 r. Oddział przejął centralne katalogowanie druków zwartych z importu, przeznaczonych dla bibliotek zakładowych.

ODDZIAŁ OPRAWIANIA^s DRUKÓW CIĄGŁYCH NOWYCH

Od pierwszych dni powstania Biblioteki równoległe z problemem udostępniania druków zwartych łączyła się sprawa udostępniania i druków ciągłych. Bazę tego księgozbioru tworzyły wówczas nie opracowane czasopisma b. Biblioteki Uniwersyteckiej (katalogi i inwentarze nie uratowały się), czasopisma z koncentracji i darów, kupna i wpływające już od 1945 r. czasopisma z egzemplarza obowiązkowego.

W pierwszym okresie swego istnienia Dział Czasopism miał za zadanie wykonanie olbrzymiej pracy organizacyjnej. Zgromadzone zasoby należało uporządkować, poddać selekcji i następnie opracować.

Już w pierwszych latach istniał problem czytelni periodyków, z czasopism bieżących bowiem można było korzystać wyłącznie w czytelni ogólnej, z tym że zamówienia były realizowane dopiero w dniu następnym. Wkrótce w Dziale powstała nieduża czytelnia czasopism. Katalogowanie i inwentaryzacja wydawnictw periodycznych odbywały się w Biurze Katalogowym razem z drukami zwartymi. Dopiero z dniem 1 IX 1949 r. katalogowanie druków periodycznych oraz ich inwentaryzacja przeszły do nowo powstałego Działu Czasopism, którego kierownikiem został mgr Alojzy Florczak. Niezależnie od tych czynności do ówczesnego Działu należało prowadzenie kartotek rejestracyjnych wydawnictw ciągłych oraz magazynowanie tych wydawnictw przed skatalogowaniem. Przejmowanie wpływów i akcesjonowanie odbywało się w Dziale Uzupelniania. Od 1 I 1963 r. w związku z reorganizacją Biblioteki czytelnia czasopism bieżących przeszła do Oddziału Gromadzenia.

W latach 1955-1960, w trosce o jak największą dokładność, opracowano własne uzupełnienia zbyt ogólnikowych w zakresie czasopism przepisów katalogowania Grycza, jak również założono kartkowy inwentarz wyszczególniający.

Po odejściu mgr Alojzego Florczaka na stanowisko kierownika Katalogów kierownictwo Oddziału Opracowania Wydawnictw Ciągłych objął z dniem 1 I 1956 r. mgr Adam Ursel, od września 1958 r. — Janina Wądołkowska, a od 1 VII 1961 r. — kustosz mgr Maria Soroko.

W 1961 r. Oddział przejął rejestrację wszystkich czasopism oraz prenumeratę zagraniczną i krajową.

Nowa struktura organizacyjna zatwierdzona przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego stała się podstawą ustalenia nowego zakresu działania Oddziału. Wskutek tego agendy akcesyjne wróciły do Oddziału Gromadzenia, a wraz z nimi czytelnia czasopism. Zarządzenie to zostało wykonane w pierwszych dniach lutego 1965 r.

Z ważniejszych prac Oddziału w ostatnich latach, poza opracowaniem czasopism bieżących, należy wymienić:

- a) katalogowanie i inwentaryzowanie od 1 I 1966 r. czasopism bieżących Oddziału Zbiorów Regionalnych,
- b) akcja przeniesienia wybranych czasopism zagranicznych do bibliotek instytucyjnych.

Od 1945 r. opracowano w Oddziale ogółem ponad 13 tys. tytułów czasopism w około 100 tys. woluminów.

Kierownicy Oddziału stale szkolili podległy im personel, aby w ten sposób podnieść maksymalnie wydajność pracy.

ODDZIAŁ KATALOGOWANIA RZECZOWEGO ZBIORÓW

Pierwszym pracownikiem polskim, który objął pracę nad katalogiem, był dr Jarosław Wit Opatrny. Oprócz ponemieckich katalogów alfabetycznych miał on pod opieką również trzy katalogi rzeczowe i dwa katalogi systematyczne: starszy na kartach nieznormalizowanych, dla zbiorów do r. 1930, oraz nowszy, na kartach znormalizowanych, dla zbiorów po r. 1930. Równoległe z tym ostatnim prowadzony był katalog przedmiotowy. Pierwsze prace dra Opatrnego to umieszczenie polskich napisów na skrzynkach katalogowych i sporządzenie schematu katalogu systematycznego. Opracowanie rzeczowe napływających zbiorów polskich rozpoczęło się w r. 1946. Pierwotnie miał to być katalog systematyczny oparty na doświadczeniach Biblioteki Uniwersytetu Poznańskiego. Pierwszą organizatorką katalogu była dr Stanisława Namaczyńska, później przejęła go mgr Maria Bronarska. Jednoosobowa komórka nie mogła nadążyć z bieżącym opracowaniem zbiorów, tym bardziej że trzeba było wpierw opracować schemat katalogu systematycznego. Nic dziwnego więc, że w pracy powstały zaległości. W lutym 1950 r. utworzono 5-osobowy zespół do prac nad katalogiem systematycznym pod kierownictwem dra Mariana Smereki. Zespół ten organizacyjnie podlegał mgr. Janowi Ożogowi, kierownikowi Działu Opracowania. Od 1 marca 1951 r. zespół przekształcił się w Dział Katalogów pod kierownictwem dra Smereki. Dział ten sprawował nadzór nad wszystkimi katalogami, zarówno alfabetycznym, jak i rzeczowymi.

Dnia 1 sierpnia 1952 r. Dział przeorganizowano w ten sposób, że pozostały w nim wyłącznie katalogi rzeczowe, alfabetyczne zaś przeszły pod opiekę Oddziału Opracowania Druków Zwartych Nowych. W r. 1950 zaczęła się akcja porządkowania katalogu rzeczowego. Było to zadanie trudne. Trzeba było nadrobić zaległości, a także naprawić błędy popełnione w poprzednim okresie wskutek braku doświadczenia i wzorów. Dodatkowym powodem trudności był schemat. Istniejące, opubli-

kowe dotychczas schematy biblioteczne były przestarzałe, trzeba było zaczynać pracę od podstaw. Jako naczelné zadanie w układzie schematu postawiono uwypuklenie literatury o walorach wychowawczych i ideologicznych. W 1953 r. wypracowano schemat, który powielono. Obejmował on 21 działów, z których każdy był podzielony na cztery zasadnicze człony:

- 1) generalia (encyklopedie, bibliografia itp.),
- 2) dzieje (danej dyscypliny),
- 3) przedmioty (opracowania monograficzne),
- 4) organizacja (instytucje, zjazdy, wystawy itp.).

W każdym dziale na początku grupy „Przedmiotów” umieszczono punkt „Klasyki marksizmu”, zawierający prace klasyków na tematy związane z daną dziedziną wiedzy.

Po odejściu dra Smereki do szkolnictwa 1 XI 1955 r. kierownictwo Oddziału objął mgr Alojzy Florczak, pełniąc je do chwili zgonu (23 IV 1962 r.). W tym okresie mgr Florczak skoncentrował się nad melioracją katalogu. Intensyfikacja opracowania książek z księgozbiorów zabezpieczonych, a zwłaszcza z dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej, pociągała za sobą ogromny napływ kart katalogowych, powodując wzrost niektórych działów (np. prawa). W rezultacie powstały duże partie katalogu za mało rozczłonkowane, za mało operatywne przy poszukiwaniach. Schemat z r. 1950 przestał wystarczać, zaczęła się żmudna, nieustająca praca nad jego rozbudową. Przykładowo: mgr Bolesław Nowosad opracował nowy, adekwatny schemat publikacji prawnych oddany do użytku w 1959 r. Obejmował on 21 stron maszynopisu + 32 strony indeksu w stosunku do 2 stron z r. 1953.

Z dniem 1 X 1956 r. mgr Florczak przejął pieczę również nad katalogiem alfabetycznym. Stan taki trwał do końca sierpnia 1959 r., kiedy to wznowiono Oddział Katalogów Rzeczowych, przerzucając katalogi alfabetyczne pod nadzór Oddziału Opracowania.

Po śmierci mgra Florczaka na kierownika Oddziału powołano mgr Ewę Stoffel-Ożogową, która kieruje nim do chwili obecnej. Od tego czasu datują się pewne zmiany w systemie prowadzonych melioracji. Uproszczono mianowicie schematy, a z nimi i symbole rzeczowe. W tym celu zastosowano następujące środki:

- 1) rozbito duże, złożone działy na mniejsze,
- 2) zniesiono podział czteroczłonowy w obrębie każdego działu,
- 3) zastosowano wiele innych uproszczeń, w rezultacie czego symbole rzeczowe na ogół nie przekraczają 5 stopni podziału, a często są tylko 2- i 3-stopniowe.

Skutkiem rozbicia większych działów ogólna ich liczba wzrosła do 28.

Od samego początku powstania Oddziału borykano się z trudnościami personalnymi. Z uwagi na to, że główny człon pracowników stanowili przedstawiciele nauk filologicznych i filozoficzno-historycznych, dawało i daje się odczuć brak fachowców z dziedzin nauk ścisłych. Należy podkreślić ofiarność i rzetelny trud pracowników Oddziału prowadzących te niełatwe dziedziny wiedzy w naszym katalogu i zmuszonych często do przeprowadzania obszernych studiów nad obcymi so-

bie zagadnieniami. Na podkreślenie zasługuje ogromna praca podjęta przed kilku laty, a mianowicie opracowanie indeksu przedmiotowego do katalogu systematycznego. Ma on na celu ułatwienie poszukiwań w katalogu, bez konieczności zaznajamiania się ze schematem i korzystania z pomocy bibliotekarza.

ODDZIAŁ MAGAZYNÓW I KONSERWACJI ZBIORÓW

Formalnie Oddział istnieje od lipca 1952 r., tj. od ogłoszenia przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego struktury organizacyjnej bibliotek naukowych, faktycznie praca magazynów jako zasadniczej, choć organizacyjnie nie wyodrębnionej komórki składowej Biblioteki, datuje się od pierwszych dni jej istnienia. Początki — to porządkowanie i ustawianie księgozbioru, który znajdował się w nieładzie, rozrzucony, a nawet częściowo wyrzucony na ulicę przez podmuchy eksplodujących w najbliższej okolicy bomb i pocisków. Prace te były wykonywane pod kierunkiem dra Jarosława Opatnego przy pomocy polskich magazynierów: Jana Wagemana, Rudolfa Zielonki, Jana Bożka (byłych magazynierów Lwowskiej Biblioteki Uniwersyteckiej). Później podjęli pracę ich koledzy: Alfred Dożycki i Wojciech Belniak. Obok prac porządkowych rozpoczęto proces udostępniania, już bowiem w r. 1946 dostarczano książki do czytelni (początkowo wyłącznie dla pracowników naukowych). Konserwacją zbiorów (przygotowaniem książek do oprawy, ich kontrolą i odbiorem) zajmował się w tym czasie kierownik Oddziału Opracowania, mgr Alojzy Florczak.

Praca w Bibliotece rozwijała się w całej pełni. Czytelnia wypełniała się nową kategorią czytelników, którą, obok pracowników naukowych, stanowiła młodzież akademicka; rosła liczba wypożyczeń. Przybywało nowych książek, rosła liczba opracowanych zbiorów. Dla nowych nabytków już wówczas zaczęło brakować w magazynach półek. Pilna stawała się sprawa nowych regałów i niemniej pilna sprawa konserwacji, bowiem stan zbiorów był bardzo zły.

Z dniem 1 IX 1949 r. utworzono Oddział Konserwacji, a jego kierownikiem został mgr Adam Ursel, który z przerwą dwuletnią (1956-1958 — w tym czasie kierowali Oddziałem mgr Jan Ożóg, a po nim mgr Stanisław Maksymowicz) pozostaje na tym stanowisku do dzisiaj. W kręgu działania nowego Oddziału (konserwacji) znalazł się także magazyn ze wszystkimi jego funkcjami.

Pomieszczenia byłej Biblioteki Miejskiej były już za czasów niemieckich niewystarczające, coż dopiero w sytuacji, jaka zaistniała po roku 1945. Tymczasem dla wielkiej masy książek, które po opracowaniu otrzymywał magazyn, potrzeba było półek i jeszcze raz półek. Wszystko, co na przestrzeni minionych lat robiono w kierunku zdobycia miejsc na książki, to tylko pół-, a nawet ćwierćśrodki, które wprawdzie doraźnie jako tako zaspokajały bieżące potrzeby, ale coraz bardziej komplikowały i utrudniały pracę magazynu. Zaczęto od zacieśniania magazynu głównego, wykorzystując przestrzeń między regałami. Wstawiano w nie nowe jednostronne repozytoria. Uzyskano wprawdzie nowe półki na książki, ale utrudniono

niesamowicie poruszanie się między regałami i zaciemniono magazyn. Dla celów magazynowych adaptowano halę parterową przy ul. Szajnochy 4, w budynku zajęтым dla Biblioteki już w r. 1945.

Ostry kryzys zaznaczył się w r. 1952 oraz w latach następnych. Z powodu braku miejsc i półek musiano składać nabytki na stosach, co oczywiście w bardzo wysokim stopniu komplikowało udostępnianie. Nie na długo ratowały sytuację odremontowane budynki przy ul. Szajnochy 10 i Na Piasku. Do pierwszego wykwaterowano wszystkie pracownie działów ogólnych, udostępnianie i administrację. Budynek I — Rhedigerianum — w pierwotnych planach w całości został przeznaczony na magazyn. Okazało się, że nowa czytelnia w budynku przy ul. Szajnochy 10 nie mieści zwiększającej się coraz bardziej liczby czytelników. Dyrektor, dr Jadwiga Pełczyńska, zmieniła więc pierwotną decyzję i po remoncie przeniesiono czytelnię do budynku przy ul. Szajnochy 7/9. W wyniku tych zmian magazyn utrzymał się jedynie w lokalach pobiurowych na drugim piętrze. Otrzymał natomiast przy ul. Szajnochy 10 pomieszczenia parterowe, które zabudowano regałami i przeznaczono na czasopisma większych rozmiarów.

W latach 1961-1962 stare druki ze zbiorów Biblioteki Miejskiej wykwaterowano z magazynu głównego do budynku przy ul. Na Piasku. Powstałe luki dały „rezerwy” na nabytki na niecałe trzy lata.

Te i inne przesunięcia jako skutek zupełnego braku rezerw magazynowych są stałym, choć nie jedynym utrapieniem Oddziału Magazynów i Konserwacji. Działanie od przypadku do przypadku spowodowało chaos i niekonsekwentne rozmieszczenie zbiorów. Obecne usytuowanie czytelnicy, z którą magazyn ma połączenie w pionie za pomocą dźwigu osobowego, i wypożyczalni, z którą sąsiaduje, uznaje należy za bardzo korzystne. W latach 1959-1965 magazyn był znacznie oddalony od tych placówek i komunikacja była bardzo trudna. Na domiar złego zbiegło się to z niedoborem stanu osobowego Oddziału, kiedy wszystkie prace magazynowe wykonywało pięciu pracowników (1960-1963). Mimo to magazyn pracował na dwie zmiany (od godz. 7⁰⁰ do 20⁰⁰), aby maksymalnie zapewnić dostawę książek zamawianych przez czytelników.

Osobnym zagadnieniem jest konserwacja zbiorów. Książki nieoprawne istnieją zbyt krótko. Uniwersytet posiada na szczęście własną pracownię introligatorską, zorganizowaną przez Bibliotekę już w r. 1946. W pracowni zatrudnieni są wybitni fachowcy, ich oprawy książek są na wysokim poziomie. Niestety, niedostateczne kredyty nie pozwalają na realizację pełnych potrzeb Biblioteki w tym zakresie. Przeciętna liczba oprawianych w ciągu roku książek waha się w granicach od 4000 do 5400 wol., gdy wpływy wyrażają się liczbą 20 000 wol.

W poszukiwaniach sposobu przyspieszenia realizacji zamówień, do czego Oddział przywiązuje wielką wagę, odstąpiono w r. 1966 od praktykowanego do tego czasu zwyczaju przechowywania zakładki na półce, w miejsce książki, i założono centralną kartotekę zakładki. Nowy system usprawnia pracę magazynierów, którzy otrzymują rewersy z sygnaturami już sprawdzonymi, co przy rozbiciu i rozczonkowaniu ma-

gazynu w trzech budynkach redukuje w poważnym stopniu ich wysiłek fizyczny i skraca czas poszukiwania książki.

Dalszym krokiem w organizacji Oddziału było powołanie dwóch sekcji: a) magazynów, b) konserwacji. Kierownikami ich zostali Franciszek Biernacki i Marian Feliksik.

ODDZIAŁ UDOSTĘPNIANIA ZBIORÓW

Z powstaniem Biblioteki od początku wiązało się jej najważniejsze zadanie — udostępnianie zbiorów. Pierwszym organizatorem czytelnicy była dr Marta Burbianka. W dniu 1 II 1946 r. miało miejsce otwarcie tej komórki przy ul. Szajnochy 7/9. Korzystali z niej profesorowie i pomocnicze siły naukowe. Czytelnia była czynna od godz. 9⁰⁰ do 15⁰⁰.

Księgozbiór podręczny nowo otwartej czytelnicy liczył 2654 wol. i zawierał przede wszystkim aparat bibliograficzny i rozbudowany dział silesiaków. W dniu 8 czerwca 1946 r. nastąpiło oficjalne przekazanie zbiorów Biblioteki Miejskiej i zarazem otwarcie czytelnicy.

Oddział Udostępniania Zbiorów był działem kadłubowym — bez wypożyczalni miejscowej i międzybibliotecznej. Obie te agendy organizacyjnie należały do Oddziału Katalogów, którego kierownikiem był dr Jarosław Wit Opatrny. W początkach 1947 r. zwiększono liczbę godzin otwarcia czytelnicy, jak również wypożyczalni.

W 1949 r. nastąpiło scalenie czytelnicy z wypożyczalniami w jeden organizm, z jednym kierownikiem, dr Martą Burbianką. Od tego czasu jest to rzeczywisty Oddział Udostępniania. W związku z tym opracowano regulamin czytelnicy i wypożyczalni, zatwierdzony przez Senat akademicki w dniu 22 I 1949 r.

Czytelnia Biblioteki Uniwersyteckiej liczyła wówczas 28 miejsc, a księgozbiór podręczny 8085 wol. Prezentował on wszystkie dyscypliny naukowe, zarówno uniwersyteckie, jak i techniczne. W tym roku było 17 006 odwiedzin w czytelnicy, udostępniono 53 779 wol., wypożyczono 2583 wol., a drogą wypożyczeń międzybibliotecznych — 448 wol. W r. 1950 dr Marta Burbianka objęła kierownictwo Oddziału Bibliotek Zakładowych, a prowadzenie Oddziału Udostępniania Zbiorów powierzone dr. Karolowi Heintschowi.

Nowy kierownik rozszerzył godziny otwarcia czytelnicy: od 8⁰⁰ do 21⁰⁰, a w niedzielę od 9⁰⁰ do 14⁰⁰. Wzrósł księgozbiór podręczny do 9357 wol. (do najbardziej rozbudowanych działów należała literatura i historia).

Po odejściu dra Heintscha do Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich kierownictwo Oddziału objął dr Jan Reiter, który pełnił tę funkcję do września 1958 r. Za jego kierownictwa zwiększono liczbę miejsc w czytelnicy do 94, sporządzono nowy katalog alfabetyczny i systematyczny, jak również wprowadzono ekslibris dla księgozbioru podręcznego czytelnicy i sygnaturę lektoryjną. W r. 1952 czytelnicy odwiedziło 26 725 osób, wykorzystano 49 306 wol. Wzrosła liczba książek wypożyczanych do domu do 12 532 wol. Na uwagę zasługuje fakt wzrostu wypożyczeń do innych bi-

bliotek — 1085 wol. Powolny, ale ciągły wzrost czytelnictwa przynoszą lata następne. W r. 1957 udostępniono 60 201 wol., odwiedzających było 35 555.

Lata 1960-1962 charakteryzuje dynamiczny rozwój wypożyczeń międzybibliotecznych. Wypożyczenia do innych bibliotek w r. 1962 wzrosły o 12% w stosunku do lat 1960-1961. Nawiązano bezpośredni kontakt ze wszystkimi bibliotekami krajów socjalistycznych i większymi krajów kapitalistycznych (z wyjątkiem Anglii). Jednakże wskutek złych warunków lokalowych, które szczególnie dały się odczuć w okresie 1958-1961 (zbyt małe czytelnie, ciemne pomieszczenia), liczba odwiedzin w czytelni uległa zmniejszeniu. W omawianych latach kierownikiem Oddziału był mgr Stanisław Maksymowicz. W celu podniesienia czytelnictwa zainicjował on wypożyczanie studentom skryptów do domu.

W grudniu 1961 r. został zakończony remont budynku przy ul. Szajnochy 10, w którym przygotowano nowe pomieszczenia dla czytelni, o tej samej wprawdzie liczbie miejsc, ale za to z dużym zapleczem magazynowym, pozwalającym na zwiększenie księgozbioru podręcznego do 19 270 wol. Zagospodarowanie nowych pomieszczeń Oddziału przypadło na okres działalności nowego kierownika, mgr Elżbiety Stańskiej. Wprowadzono po raz pierwszy w środowisku wrocławskim „wolny dostęp do półek”, do księgozbioru znajdującego się w sali czytelniczej dla wszystkich czytelników. Za zgodą rektora zniesiono odpłatność za rewersy.

Od r. 1962 widoczny jest wzrost czytelnictwa. I tak:

	1959	1961	1962	1963
odwiedziny w czytelni	33 982	34 662	41 060	46 720
udostępnione wolumina	61 543	64 240	112 456	130 298

W styczniu 1966 r. nastąpiło ponowne przemieszczenie Oddziału Udostępniania Zbiorów do wyremontowanego budynku przy ul. Szajnochy 7/9. Liczba miejsc w czytelni zwiększyła się wydatnie, bo z 84 do 172. Dokonano całkowitej przebudowy księgozbioru podręcznego, a w związku z tym przepisano katalogi: alfabetyczny i systematyczny. Wprowadzono tzw. „zamówienie pośpieszne” dla pracowników naukowych, realizowane bezzwłocznie. Rozbudowano dział nauk ścisłych (matematykę, fizykę, chemię, przyrodę). Magazyn podręczny pomniejszył się do 14 015 wol. Zwiększenie liczby miejsc w czytelni wpłynęło na wzrost czytelnictwa, który ilustrują następujące dane:

	1967	1968	1969
odwiedziny w czytelni	73 667	96 951	85 666
udostępnione wolumina	254 718	276 327	299 620

W związku z coraz szerzej stosowanym udostępnianiem reprodukcji w formie mikrofilmów, zaopatrzono czytelnię w dwa czytniki.

Wypożyczalnia miejscowa również wprowadziła małe usprawnienie: ustawiono dodatkowy „katalog skryptów i podręczników”, gromadzonych w wielu egzemplarzach, obejmujący obowiązkową lekturę studentów. Urządza się wystawki nowości, prezentujące najnowsze nabytki Biblioteki, zwiększono liczbę godzin otwarcia agendy. Te drobne na pozór usprawnienia również mają swoją wymowę w liczbach.

bach. W roku 1969 ilość wypożyczeń do domu wynosiła 51 618 wol., co w porównaniu z latami: 1959 — 11 542, 1960 — 12 054, 1961 — 12 830 wol., stanowi wielokrotny wzrost.

Wobec stałego wzrostu liczby przyjmowanej na studia młodzieży owe 172 miejsca nie zaspokajają już dzisiaj potrzeb czytelnictwa, czekają przeto Oddział nowe zadania, zwiększania czytelnictwa swoją operatywnością i zapewnienia czytelnikom warunków do jak najlepszego wykorzystania zbiorów.

ODDZIAŁ INFORMACJI NAUKOWEJ

Komórkę informacyjną utworzono pierwotnie przy Oddziale Uzupelniania. Od połowy 1950 r. przekształcono ją w samodzielną placówkę pod kierownictwem dra Jarosława Wita Opatrnego. 1 XI 1950 r. kierownictwo objął mgr Konstanty Jażdżewski, który organizację Oddziału dostosował do wytycznych Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego.

Kierunki działania stanowiły: poradnictwo indywidualne, propaganda czytelnictwa, prace naukowe i wydawnicze z zakresu bibliografii i nauki o książce, szkolenie ideologiczne i fachowe pracowników sieci bibliotecznej uczelni. Poza tym zorganizowano księgozbiór podręczny włączając weń encyklopedie, słowniki, bibliografie, katalogi i informatory księgarskie. Przystąpiono też do opracowania katalogów zalecających dla: polonistów, ekonomistów, historyków, przyrodników, katalogu zalecającego *Polska Ludowa i zagadnienia świata współczesnego* oraz analitycznego zawartości czasopism. Urządzano wystawki nowych nabytków i już wówczas zapoczątkowano praktyki biblioteczne oraz wykłady informacyjne dla studentów. 1 IX 1952 r. kierownictwo Oddziału objęła mgr Jadwiga Kusińska, a w r. 1953 mgr Maria Rotterowa. Zapoczątkowano nowe kartoteki: wydawnictwa polskie we Wrocławiu w XVIII i XIX w., przygotowano bibliografię prac dotyczących Biblioteki. W 1957 r. zwiększyła się znacznie liczba godzin zajęć ze studentami. Do wykładów informacyjnych doszły ćwiczenia dla grup seminaryjnych z techniki poszukiwań bibliograficznych. Niestety, znacznie zmniejszona w tym roku obsada personalna Oddziału zmusiła do rezygnacji z podjętych prac. Kryzys pogłębił się w latach 1960-1961, kiedy Oddział faktycznie przestał istnieć. Przystosowanie biblioteczne zalecono dr. Janowi Reiterowi i mgr. Stanisławowi Maksymowiczowi. Kierownikami Oddziału w latach 1959-1961 byli: mgr Jan Wroński (p. o.), doc. dr Aleksander Rombowski, a w końcu roku mgr Stanisław Maksymowicz. Działalność komórki ograniczała się do informacji ustnej, w zasadzie katalogowej, i łatwiania kwerend pisemnych.

W 1962 r., po zwiększeniu obsady do trzech osób, wznowiono na szerszą skalę pracę Oddziału. Wrócono do systemu pracy dwuzmianowej. W Oddziale zaczęły się praktyki stacjonarnych i zaocznych studentów bibliotekoznawstwa, praktyki międzybiblioteczne i wakacyjne. Nawiązano ścisłą współpracę tak wewnątrz Biblioteki (zwłaszcza z Oddziałem Katalogów Rzeczowych), jak i na zewnątrz (z Biblio-

teką Narodową): od 1962 r. zaabonowano karty adnotowane, wydawane przez Bibliotekę Narodową, od tegoż roku zaczęto wysyłać ważniejsze kwerendy do *Wykazu tematycznego ważniejszych zestawień bibliograficznych...*, wydawanego przez Zakład Informacji Naukowej Biblioteki Narodowej. Nawiązano również współpracę ze Stowarzyszeniem Bibliotekarzy Polskich.

Z ważniejszych prac wewnętrznych Oddziału należy wymienić: zweryfikowanie i przeselekcjonowanie biblioteki podręcznej oraz założenie katalogu alfabetycznego i przedmiotowego zbioru podręcznego. Uporządkowano też nie prowadzone od dawna kartoteki, założono archiwum ważniejszych kwerend. W 1969 r. założono kartotekę ważniejszych opracowań bibliograficznych i źródeł informacyjnych.

Przysposobienie biblioteczne, zależne jeszcze wówczas od uznania katedr, osiągnęło liczbę 418 studentów. W tym też roku włączono się w prace Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich nad stworzeniem centralnego środowiskowego katalogu czasopism zagranicznych. W 1964 r. Oddział uczestniczył w pracy zespołowej nad *Słownikiem biograficznym pracowników książki polskiej*.

Nastąpił dalszy rozwój akcji przysposobienia bibliotecznego studentów, które w 1965 r. zarządzeniem Rektoratu zostało uznane za obowiązkowe dla nowo przyjmowanych studentów wszystkich wydziałów z obowiązkiem wpisu do indeksu.

W 1966 r. doszedł nowy obowiązek prowadzenia dokumentacji prac naukowych własnej uczelni dla potrzeb resortu i prac dokumentacyjnych z niektórych dziedzin wiedzy dla Centralnego Instytutu Informacji Naukowo-Technicznej i Ekonomicznej w Warszawie.

Otrzymane nowe regały pozwoliły rozbudować bibliotekę podręczną do około 800 wol.

W r. 1967 przysposobieniem bibliotecznym objęto również Studium Nauczycielskie, a w 1968 r. po raz pierwszy również studentów zaocznych uczelni.

W 1969 r. Oddział otrzymał do swojej dyspozycji dalekopis, aby w ten sposób przyspieszyć dostarczanie szybkiej informacji czytelnikowi.

ODDZIAŁ RĘKOPISÓW

Organizatorem Oddziału przy ul. Szajnochy 10, powstałego w sierpniu 1947 r., był dr Mieczysław Walter.

Najpilniejszą pracą było dokonanie szybkiego akcesjonowania oraz sporządzenia indeksu części zbiorów zupełnie nie opracowanych. Było ono kontynuowane z większymi przerwami i zakończyło się dopiero w początkach 1969 r. Zasoby Oddziału składały się z odnalezionych w r. 1945 i przywiezionych ze Szczytnika koło Kłodzka około 2700 rękopisów dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej, około 1800 rękopisów dawnej Biblioteki Miejskiej z Ramułowic w pow. średzkim i Borowy w pow. oleśnickim oraz około 4000 rękopisów z innych zbiorów dolnośląskich. W r. 1948 Biblioteka Jagiellońska przekazała rękopisy z Biblioteki kościoła Św. Piotra i Pawła w Legnicy (około 180), a w r. 1950 Biblioteka Narodowa rękopisy z biblioteki Schaff-

gotschów w Cieplicach (około 220). W r. 1958 Biblioteka im. Lenina w Moskwie przekazała 423 kodeksy i 46 pudeł zawierających około 10 000 autografów XII-XX w. oraz tzw. katalog Göbera rękopisów dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej. W r. 1964 gimnazjum i liceum w Kłodzku przekazało rękopisy tamtejszego byłego kolegium jezuickiego (około 350 jednostek), a w r. 1968 uzyskano resztę zbiorów Milicha ze Zgorzelca (165 rękopisów — przekazało je Archiwum m. Wrocławia i województwa wrocławskiego).

Ostatecznie zbiory wzrosły do około 10 500 kodeksów oraz większych jednostek. W 1955 r., w związku z remontem budynku przy ul. Szajnochy 10, przeniesiono je do pomieszczeń budynku głównego Uniwersytetu. Dopiero w r. 1958 przeniesiono rękopisy do nowych pomieszczeń odbudowanego lokum Biblioteki Uniwersyteckiej Na Piasku.

Od 1958 r. opracowuje się autografy (spisy analityczne i indeks) dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej. Praca ta zostanie zakończona w r. 1970. Od 1 II 1965 r. stanowisko dra Waltera objął mgr Konstanty Jażdżewski.

W 1965 r. podjęto próbną katalogowanie i indeksowanie zbioru dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej, głównie rękopisów, których opisów brak w katalogu Göbera (94 kodeksy). Z pracami tymi łączy się rozbudowa podręcznego warsztatu naukowego. Oddział dąży do tego, aby ten największy w Polsce zbiór rękopisów średniowiecznych oraz największy zbiór śląskich rękopisów iluminowanych, z dużą ilością rękopisów włoskich, niemieckich, francuskich, czeskich i wschodnich, był wykorzystywany do badań i prac naukowych.

Na przestrzeni lat 1947-1968 przeprowadzono ogółem 2800 kwerend (w tym 1600 zagranicznych). Od 1947 r. wzrosła działalność dydaktyczna Oddziału (pokazy, odczyty, ćwiczenia, praktyki studenckie).

SEKCJA BIBLIOTEKOZNAWSTWA

W dniu 1 września 1957 r. powołano do życia Oddział Bibliologii pod kierownictwem mgr Marii Soroko, przemianowany w r. 1964 w Sekcję Bibliotekoznawstwa przy Oddziale Prac Naukowych, Organizacyjno-Naukowych i Dydaktycznych. Punktem wyjścia przy organizacji księgozbioru był Informator VI Biblioteki Uniwersyteckiej pt. *Wykaz skrótów z zakresu bibliologii* (Wrocław 1950-1954, t. 1-3, w opracowaniu dr Heleny Szwejkowskiej).

W 1959 r. do Oddziału Bibliologicznego zostały wcielone księgozbiory podręczne Oddziału Starych Druków i Rękopisów. Czytelnia zbiorów specjalnych, licząca 36 miejsc, została otwarta w kwietniu 1959 r. Do podręcznego księgozbioru czytelnia bibliologii i ogólnego, zawierającego dzieła encyklopedyczne i inne pomocnicze, włączono także dzieła podstawowe z zakresu udostępnianych w czytelnicy zbiorów graficznych, muzycznych i zbioru dotyczącego Śląska. Dla czytelników sporządzono katalog alfabetyczny i rzeczowy oraz kartotekę materiałów bibliograficzno-informacyjnych. Przy Oddziale otwarto również czytelnię czasopism bieżących, którą

prowadził mgr Jerzy Falicki. Ekspozowano w niej czasopisma śląskie, bibliograficzne, literackie i historyczne, krajowe i obce, w liczbie 461 tytułów. Od r. 1964 liczbę tytułów czasopism ograniczono do kilkudziesięciu, w zasadzie bibliologicznych. Interesujący się czasopismami z innych dziedzin mają je do dyspozycji w czytelnicy czasopism przy ul. Szajnochy. Z dniem 1 VII 1961 r. na kierownika Oddziału powołano dr Helenę Szwejkowską, która nim kieruje do chwili obecnej. Księgozbiór stale się rozbudowywał. Gdy w r. 1961 liczył 15 613 wol., to w r. 1968 osiągnął liczbę 23 310 wol. W 1968 r. oznakowano księgozbiór podręczny sygnaturą czytelnianą.

Z roku na rok zwiększał się ruch czytelniczy i tak, gdy w r. 1959 było 2907 odwiedzin i udostępniono 9749 wol., to w r. 1969 odwiedziny wzrosły do 15 741, a udostępniono 56 350 wol.

Należy podkreślić bardzo dobrą współpracę Sekcji z Katedrą, a obecnie Instytutem Bibliotekoznawstwa, który udzielał i udziela pomocy w formie dyżurów asystentów i stażystów w wymiarze 3 godz. dziennie.

ODDZIAŁ STARYCH DRUKÓW⁵

Nielatwe zadanie otrzymał dr Bronisław Kocowski, którego 1 IX 1947 r. powołano na kierownika Oddziału Starych Druków. Z masy zabezpieczonych na terenie Wrocławia i Dolnego Śląska książek zaczął wyławiać druki XVI-XVIII w. Pochodzenie ich było różnorodne; największą grupę stanowiły druki byłej Biblioteki Uniwersyteckiej, liczące około 44 000 wol., z mniejszych, aczkolwiek bardzo cennych, druki Biblioteki kościoła Św. Piotra i Pawła i biblioteki księcia Jerzego Rudolfa (obie z Legnicy) oraz część druków biblioteki Milicha ze Zgorzelca. Poza tym w skład zbiorów weszło kilkanaście bibliotek nowszej proveniencji. W r. 1950 przybył jeszcze księgozbiór Gimnazjum Piastowskiego z Brzegu, powstały w XVI w. Aż do przeprowadzki w r. 1961 formalnie poza Oddziałem pozostawały stare druki byłej Biblioteki Miejskiej, tkwiące w ogólnym księgozbiórze. Ten wielki i cenny zbiór, którego liczebność oceniano długo na około połowę stanu rzeczywistego, zawiera 96 000 tomów. Łącznie zbiór druków XV-XVIII w. liczy ponad 215 000 tomów, w tym 3200 inkunabułów, i przypuszczalnie ponad 30 000 druków XVI w. Poloników jest stosunkowo mało — około 7000 pozycji. Znajdują się wśród nich jednak dużej miary cymelia, jak *Statuta synodalne biskupów wrocławskich*, druk Kaspra Elyana z 1475 r., zawierający najwcześniejszy drukowany tekst polski, lub pierwsze wydanie Modrzewskiego *O poprawie Rzeczypospolitej* z autografem autora.

W pierwszym dziesięcioleciu Oddział mieścił się w budynku przy ul. Szajnochy 10. Z zabezpieczonych zbiorów dr Kocowski ustawił na regałach zbiór XV-wieczny

⁵ Bronisław Kocowski, *Historyczne podstawy organizacji zbioru starych druków w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego”, Seria A, nr 1, Bibliotekoznawstwo I, Wrocław 1955.

i zajął się jego opracowaniem. Zbiory: brzeski, kościoła Św. Piotra i Pawła z Legnicy i Rudolfiną ustawiono w ich historycznym porządku. Wszystkie inne zostały scalone i podzielone na stulecia. Ze scalonych zbiorów wyłączono pewne grupy rzeczowe: silesiaka, aldiny, elzewiry. Druki XVII i XVIII w. pozostały na stosach. Stare druki dawnej Biblioteki Miejskiej, ujęte w ogólny katalog, były dostępne od chwili otwarcia czytelni w r. 1946. Zbiory dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej i księgozbiory zabezpieczone trzeba było opracować od nowa, gdyż nie posiadały ani katalogu, ani ksiąg inwentarzowych.

W r. 1954 kierownikiem Oddziału został dr Karol Głombiowski, a dra Kocowskiego powołano na kierownika Działu Zbiorów Specjalnych.

Do r. 1955 przeprowadzono sortowanie, tj. podział chronologiczny, oraz prymarną rejestrację druków XVI i, częściowo, XVII w., poloników, silesiaków. Opracowano następnie pomocnicze katalogi obejmujące część poloników, aldiny, księgozbiór kościoła Św. Piotra i Pawła. Dr Kocowski podjął pracę nad katalogiem inkunabułów. Mimo niepełnego rozeznania w księgozbiornie rozwijały się dość żywo prace naukowe. Dr Kocowski wydał *Zarys dziejów drukarstwa na Dolnym Śląsku* i *Materiały do katalogu inkunabułów* (w formie powielonej). W 1953 r. zorganizowano wielką wystawę „Związki kulturalne Śląska z Polską w epoce Odrodzenia”, a w r. 1954 — „Druki doby Renesansu”.

W 1955 r. wobec zamierzonego przeniesienia starych druków dawnej Biblioteki Miejskiej do budynku Na Piasku rozpoczęto ich przekatalogowywanie. Katalogowano je w sposób skrócony (bez odsyłaczy). Do chwili przeprowadzki skatalogowano 24 800 dzieł.

W r. 1956 nastąpiła kolejna zmiana kierownika Oddziału. Została nim dr Helena Szwejkowska. Początek pracy kierownika przypadł na okres szczególnie trudny, gdyż konieczność remontu budynku przy ul. Szajnochy 10 zmusiła do ewakuacji Oddziału do pomieszczeń zastępczych w budynku głównym Uniwersytetu, gdzie na stosach zbiory przeleżały do grudnia 1957 r. Tymczasem budynek przy ul. Św. Jadwigi odbudowano i powoli zaczęto zwozić zbiory do nowych pomieszczeń. Do r. 1961 całość zbiorów, z wyjątkiem 60 000 tomów druków XVIII w., została ustawiona na nowych regałach.

Wolny postęp katalogowania sposobem tradycyjnym (do końca 1959 r. katalog starych druków obejmował około 40 000 opisów) zmusił kierownika Oddziału i dyrekcję Biblioteki do szukania dróg mechanizacji opracowania. W związku z tym w 1959 r. podjęto próby katalogowania fotograficznego, które uzyskały aprobatę Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego. Tą drogą znacznie przyspieszono proces katalogowania — rocznie katalogowano 20-30 tys. dzieł.

W 1961 r. dr Szwejkowska odeszła do innej pracy w Bibliotece, przekazując Oddział mgr. Janowi Ożogowi. W tymże roku przeprowadzono ostatecznie z magazynów przy ul. Szajnochy do budynku przy ul. Św. Jadwigi stare druki z dawnej Biblioteki Miejskiej i ustawiono je na regałach, zachowując ich dotychczasowy układ i sygnaturę. W tym też roku zaniechano ostatecznie katalogowania starych druków

sposobem tradycyjnym, a przystąpiono do przyspieszonego, sposobem fotograficznym, ustalając zasadę — do dziś obowiązującą — natychmiastowego włączania kart fotograficznych do katalogu. Do końca 1968 r. katalogiem i inwentarzem fotograficznym objęto 161 788 dzieł, co, uwzględniając katalogi opracowane sposobem tradycyjnym, daje łącznie możliwość korzystania z ponad 200 000 starych druków.

W 1964 r. kustosz dyplomowany, mgr Jan Ożóg objął funkcję wicedyrektora Biblioteki, a kierownikiem Oddziału został kustosz dyplomowany, mgr Adam Skura. Pełni on tę funkcję do chwili obecnej.

W 1968 r. część druków XVIII-wiecznych ustawiono w magazynie w liczbie 25 000 tomów, około 30 000 tomów pozostaje jednak nadal na stosach. Do opracowania pozostało jeszcze około 60 000 dzieł, w tym zespół druków XVIII i częściowo XVII w.

Dużo czasu pochłania Oddziałowi załatwianie kwerend, których liczba roczna kształtuje się średnio w granicach 120-150. W większości są to kwerendy zagraniczne. Wzrasta też udostępnianie, które aktualnie wynosi 6925 wol. rocznie. Inną formą udostępniania są wystawy. Poza wymienionymi już na wzmiankę zasługują wystawy: książka polska i wybitni księgarze (wspólnie z Biblioteką Ossolińskich), starych druków botanicznych (1966), Cervantes (1966), uzupełnienie wystawy UNESCO pt. „Dzieje pisma” eksponatami itd.

ODDZIAŁ ZBIORÓW GRAFICZNYCH

Oddział zorganizowano w r. 1947 pod nazwą Gabinet Graficzny; w r. 1949 przekształcono go w Gabinet Ikonograficzny. Wynikało to z tego, że Oddział zaczął się specjalizować w kierunku gromadzenia materiałów o znaczeniu ikonograficznym (ilustracje uzyskiwane sposobem fotomechanicznym), a nie w kierunku grafiki artystycznej w ścisłym tego słowa znaczeniu (oryginalne drzeworyty, miedzioryty, litografie itp.).

Założycielem i organizatorem Gabinetu Graficznego, a także pierwszym jego kierownikiem był mgr Stefan Nawara. Początki, to typowa praca owego okresu we wszystkich działach: selekcja i porządkowanie materiałów zabezpieczonych różnorodnej proveniencji. Zbiory graficzne dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej i Miejskiej w zasadzie zaginęły w zawierusze wojennej, poza niewielką stosunkowo partią portretów (grafika oryginalna), luźną grafiką artystyczną, albumami oraz reprodukcjami.

W r. 1949 przy Oddziale powstaje Referat Wystawowy, którego zadaniem była systematyczna akcja ekspozycyjna, mająca na celu upowszechnianie dóbr kulturalnych, będących w posiadaniu Biblioteki. Przykładowo można wymienić takie wystawy, jak: „Szttychy W. Hogartha, K. Kollwitz, G. Grosza, F. Masereela” czy „Współczesne ilustracje książki dziecięcej”. Z okazji poszczególnych wystaw wydawano informatory (powielane) o życiu i twórczości danego artysty.

Od połowy 1949 roku zaczęła się w Oddziale normalna praca inwentaryzacyjno-

-katalogowa. Zinventaryzowano wkrótce 2250 plansz luźnych i 13 355 plansz w albumach. Przystąpiono do opracowania *Indeksu ikonograficznego czasopism śląskich*. Opracowała go Wanda Reychmanowa. Ukazał się on techniką małej poligrafii jako 3-tomowe dzieło w r. 1962 (WTN).

W latach 1955-1957 Gabinet był nieczynny z powodu remontu budynku. Wznowienie działalności nastąpiło w 1958 r. w budynku przy ul. Św. Jadwigi, pod kierownictwem Marii Kuleszy. Od 1960 r. wznowiono też pracę inwentaryzacyjną i usługową, niestety, nie na długo. Po zwolnieniu się z pracy M. Kuleszy Gabinet był nieczynny aż do r. 1966. W roku tym wicedyrektor mgr Stefan Nawara objął też kierownictwo Oddziału (od 1964 r., zgodnie z zatwierdzoną przez Ministerstwo strukturą organizacyjną, Gabinet Ikonograficzny przyjął nazwę Oddziału Zbiorów Graficznych). Sprawując nad nim nadzór i nadając kierunek jego pracom, Stefan Nawara poświęcił się całkowicie urządzaniu wystaw. Do prac bieżących w Oddziale została skierowana historyk sztuki mgr Ewa Woronczakowa, która po śmierci wicedyrektora Nawary (1 IX 1968) została powołana na stanowisko kierownika.

ODDZIAŁ ZBIORÓW KARTOGRAFICZNYCH

Zbiór Kartograficzny (taką nazwę otrzymał początkowo obecny Oddział Zbiorów Kartograficznych) powstał trochę później niż wiele innych komórek Biblioteki, bo dopiero w 1949 r. Jego organizatorem i kierownikiem była mgr Jadwiga Kusińska; obowiązki swe pełniła aż do chwili przejścia na emeryturę, tj. do 1965 r.

Zrębem zbioru stały się w pierwszym rządzie szczątki zbiorów kartograficznych dawnej Biblioteki Miejskiej, składające się z nielicznych starych druków i pewnej liczby atlasów nowoczesnych. Do tego doszły w bardzo małej ilości egzemplarze map i atlasów dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej. Bogatym źródłem okazały się, podobnie jak w przypadku innych zbiorów specjalnych, zbiory zabezpieczone. Mimo przypadkowego zestawu zbioru znalazły się w nim cenne egzemplarze. Należy tu mapa Śląska Marcina Helwiga, pierwszego kártografa śląskiego, wytłoczona w Legnicy w 1609 r., pierwsze wydanie dzieła Abrahama Orteliusa *Theatrum orbis terrarum* (Antwerpia 20 V 1570), *Geographia* Klaudiusza Ptolemeusza (Rzym 1508).

Zasoby, obliczone w swych początkach na około 3000 obiektów, w ciągu lat uległy zwiększeniu (mimo przekazania w 1950 r. Ministerstwu Obrony Narodowej części zbioru) do około 5000 jednostek. Podstawową formą zwiększania zasobów był egzemplarz obowiązkowy, kupno krajowe i dary.

Bolączką Oddziału był od samego początku brak pomieszczeń. Zbiory mieściły się kątem w magazynie głównym, aż do czasu przeniesienia do budynku przy ul. Św. Jadwigi (po jego odbudowie). Tu dopiero, po uzyskaniu własnych pomieszczeń magazynowych i pracowni, można było rozpocząć normalną pracę.

Obecnie zbiory są prawie w całości opracowane i ujęte w katalog krzyżowy. Część zbiorów, tzn. atlasy od XV do połowy XX w. (ściśle do 1945 r.), uwzględnione zo-

stały w *Centralnym katalogu zbiorów kartograficznych w Polsce*, wydanym w latach 1961-1968 przez Instytut Geograficzny Polskiej Akademii Nauk. Oprócz obiektów ściśle kartograficznych Oddział prowadzi także dział przewodników turystycznych, cieszący się dużym powodzeniem czytelników.

Po przejściu na emeryturę w 1965 r. mgr Jadwiga Kusińska opiekowała się Oddziałem jeszcze rok, opłacana z bezosobowego funduszu plac. Obecnie Oddziałem kieruje mgr Krystyna Szykuła.

ODDZIAŁ ZBIORÓW MUZYCZNYCH

We wrześniu 1949 r. powstał Gabinet Muzyczny na bazie zbiorów muzycznych dawnej Biblioteki Miejskiej, które stanowią dziś niesłychanie cenny zespół⁶. Do tego doszło niewiele starych druków muzycznych ze zbiorów dawnej Biblioteki Uniwersyteckiej i dość okazały zespół dziewiętnastowiecznych czasopism muzycznych. Niemal w doskonałym stanie zachował się zespół starych druków i rękopisów muzycznych z Biblioteki Królewskiego Gimnazjum w Brzegu. Resztę zbiorów stanowiły egzemplarze z tzw. koncentracji. Scaleniem tych różnych co do pochodzenia, a jednorodnych co do treści zbiorów, jak również organizacją Oddziału zajęła się dr Maria Przywecka-Samecka.

Pierwszą czynnością po scaleniu było skatalogowanie starych druków muzycznych dawnej Biblioteki Miejskiej w liczbie 2923 wol. Równocześnie opracowywano na bieżąco współczesne wydawnictwa nutowe, otrzymywane z egzemplarza obowiązkowego. Dla druków tych założono inwentarz, katalog alfabetyczny i systematyczny. Tworzono i powiększano księgozbiór podręczny, który w r. 1959 liczył 2300 wol.

W grudniu 1956 r. nastąpiła zmiana w obsadzie personalnej Gabinetu. Dotychczasowy kierownik, dr Maria Samecka, przeszła do Katedry Bibliotekoznawstwa. Chwilowo opiekę nad zbiorami objęła mgr Jadwiga Kusińska, a od października 1957 r. — mgr Aniela Kolbuszewska, która do dziś pełni funkcję kierownika Oddziału. W grudniu 1958 r. mgr Kolbuszewska przeprowadziła zbiory z ul. Szajnochy do budynku przy ul. Na Piasku. Pamiętną dla Gabinetu datą jest rok 1963, gdyż Biblioteka Uniwersytecka, z racji swego cennego księgozbioru muzycznego, została członkiem AIBM — Międzynarodowego Stowarzyszenia Bibliotek Muzycznych, jako trzecia w kraju instytucja. W dniu 20 I 1964 r. Gabinet został przemianowany na Oddział Zbiorów Muzycznych. Z racji posiadania niezwykle cennego i bardzo często wykorzystywanego zbioru starych druków muzycznych Oddział przygotowuje do druku katalog starych druków muzycznych do r. 1700. Ogółem zbiór w r. 1969 liczył 25 063 jednostek.

⁶ Maria Przywecka, *Polonika muzyczne w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, „Zeszyty Wrocławskie”, R. III: 1949, nr 3/4, s. 92-94.

ODDZIAŁ DOKUMENTÓW ŻYCIA SPOŁECZNEGO

(Zbiory regionalne)

W r. 1946 powstała pierwsza wydzielona komórka organizacyjna Biblioteki Uniwersyteckiej, mianowicie Gabinet Śląsko-Łużycki. Na kierownika Gabinetu powołano mgr Zofię Gostomską-Zarzycką. Przypadł jej w udziale trud rewindykacji zbiorów rozproszonych na terenie Dolnego Śląska. W latach następnych (1947-1950) przyjmowała napływające książki i czasopisma ze zbiornicy księgozbiorów zabezpieczonych Ministerstwa Oświaty, z Biblioteki Pedagogicznej i innych źródeł. Zgromadzony materiał selekcionowano i porządkowano, aby stworzyć warunki ułatwiające studia w zakresie wiedzy o Śląsku Górnym, Dolnym i Cieszyńskim, jak również Górnych i Dolnych Łużycach. Wydzielono druki śląskie i łużyckie oraz wyłączono dublety i przekazano je innym bibliotekom. W magazynie ustawiano książki według tymczasowo utworzonych działów, co ułatwiało dostęp do odpowiedniej literatury w celu umożliwienia względnie szybkiej obsługi czytelnika.

Od 1950 r. przystąpiono do intensywnego opracowania i inwentaryzowania zbiorów, tworzenia katalogów alfabetycznych druków zwartych i czasopism. W dalszym ciągu sortowano nabytki z księgozbiorów zabezpieczonych. Liczba czytelników wzrastała w miarę powiększania się katalogów. Od 1 V 1951 r. kierownictwo Oddziału przejęła dr Marta Burbianka, a 1 X 1965 r. — kustosz dyplomowany, mgr Antoni Wróbel (funkcję tę pełni on do dnia dzisiejszego).

Tak jak wszystkie Oddziały specjalne w r. 1958 Oddział z ul. Szajnochy został przeniesiony do budynku Na Piasku.

Istotne i bardzo korzystne zmiany wewnętrzne nastąpiły w Oddziale w 1965 r., kiedy to katalogowanie i inwentaryzowanie śląskich i łużyckich druków zwartych przejął na siebie Oddział Opracowania Druków Zwartych Nowych, a w r. 1966 opracowanie czasopism wraz z inwentarzem — Oddział Opracowania Druków Ciągłych Nowych. W 1967 r. przyspieszono prace związane z konserwacją i zabezpieczeniem druków unikalnych, w tym przede wszystkim poloników śląskich i druków łużyckich.

Po roku 1966, kiedy w zasadzie ukończono opracowanie zbiorów śląskich ze zbiorów zabezpieczonych, przystąpiono do selekcji i przenoszenia do gabinetu czasopism śląskich i łużyckich oraz druków zwartych ze zbiorów dawnej Biblioteki Miejskiej. Akcja ta trwa do chwili obecnej.

Duża wartość naukowa zbioru śląsko-łużyckiego, który zawiera rzadkie polonika śląskie i druki łużyckie, sprawia, że jest on warsztatem pracy studentów i pracowników naukowych. W wyniku korzystania z tego zbioru powstało wiele prac naukowych, m. in. magisterskich i doktorskich. Materiał zawarty w zbiorach wykorzystuje też wrocławski ośrodek telewizyjny do ogólnopolskich programów publicystyczno-informacyjnych.

O stopniu wzrostu zbioru śląsko-łużyckiego informuje następujące zestawienie:

Stan zbioru w roku	Liczba woluminów		
	druków zwartych	czasopism	ogółem
1948	brak danych	brak danych	6 514
1953	„	„	14 032
1959	7 910	11 922	19 832
1964	22 047	28 561	50 608
1968	32 491	45 700	78 191
1969	33 793	34 060	67 853

W okresie 19 lat, tj. od 1951 do 1969 r., udostępniono w czytelni i częściowo wypożyczono do innych ośrodków w kraju i za granicą ogółem 100 190 wol. W 1969 r. zanotowano największą w dziejach Oddziału liczbę udostępnionych woluminów: 7870 (w 1965 r. — 3709, w 1966 r. — 3186, w 1968 r. — 4506 wol.). W wymienionym okresie udzielono informacji i przeprowadzono ogółem 6380 kwerend. W ostatnich latach liczba informacji i kwerend wzrastała z każdym rokiem. Przedstawia się to następująco: w 1963 r. — 212, w 1964 r. — 409, w 1965 r. — 408, w 1966 r. — 511, w 1967 r. — 692, w 1968 r. — 794, w 1969 r. — 944.

ODDZIAŁ BIBLIOTEK ZAKŁADOWYCH

Problem bibliotek zakładowych na Uniwersytecie Wrocławskim został oficjalnie postawiony w r. 1949 na specjalnie w tym celu zwołanym posiedzeniu, w którym uczestniczyli przedstawiciele Ministerstwa Oświaty, władze uczelni i dyrekcja Biblioteki Uniwersyteckiej. Na zebraniu tym podjęto uchwałę o powołaniu do życia Oddziału Bibliotek Zakładowych, wchodzącego w skład oddziałów B. U.

Oddział powstał 1 czerwca 1950 r., a jego kierownikiem została dr Marta Burbianka. Zajął się ona sporządzeniem ewidencji bibliotek zakładowych oraz zebraniem danych o wielkości i stanie opracowania księgozbioru. W tym celu została rozesłana do wszystkich katedr odpowiednia ankieta, a zebrane w ten sposób informacje posłużyły do sumarycznego przedstawienia księgozbiorów przykatedralnych uczelni. Według tych danych Uniwersytet posiadał w r. 1950 72 biblioteki zakładowe. Łączny księgozbiór tych bibliotek wynosił około 262 000 wol.

Stan opracowania tych księgozbiorów był zupełnie niezadowalający, książki w niektórych przypadkach nie były nawet wpisane do inwentarza. Fachowych pracowników biblioteki nie posiadały; gromadzeniem, opracowaniem i udostępnianiem zbiorów zajmowali się asystenci. Stan bibliotek zakładowych Uniwersytetu Wrocławskiego w porównaniu z innymi ośrodkami w kraju był o tyle trudniejszy, że katedry musiały repolonizować i przepracowywać przedwojenne księgozbiory (o ile takie się zachowały) lub tworzyć nowe od podstaw.

Jako pierwszy warunek przystąpienia do porządkowania bibliotek zakładowych wysunął Oddział konieczność przeszkolenia personelu w pracach bibliotecznych. W związku z tym postulował wystąpienie o etaty biblioteczne, poza tym prowadził

przysposobienie kadry asystenckiej do opracowania zbiorów. Dnia 21 IV 1951 r. Senat Uniwersytetu podjął uchwałę, że wszyscy wytypowani do prac bibliotecznych asystenci muszą przejść odpowiednie przeszkolenie w Bibliotece Głównej, a dopiero potem przystąpią do opracowania zbiorów. Jednocześnie zobowiązano ich do nadsyłania Bibliotece Uniwersyteckiej jednego kompletu kart katalogowych do tworzenia katalogu centralnego. Dnia 21 IV 1951 r. zapadła nowa uchwała Senatu, według której katalog centralny powinien objąć wszystkie zbiory bibliotek zakładowych nabyte od 1951 r. włącznie.

Z dniem 1 V 1951 r. dr Burbianka przekazała Oddział dr. Janowi Reiterowi, a ten w 1952 r. — mgr. Mieczysławowi Szczerbińskiemu.

W celu zrealizowania uchwały Senatu, dotyczącej przeszkolenia asystentów w pracy bibliotecznej, mgr Szczerbiński wspólnie z mgr. Ożogiem i mgr Ociepkową opracowali program szkolenia. Do r. 1953 zorganizowano cztery kursy szkoleniowe (każdy po 72 godziny wykładów i ćwiczeń), na których przeszkolono kilkudziesięciu asystentów oraz niektórych pracowników innych bibliotek szkół wyższych. Po przeszkoleniu podjęto w bibliotekach zakładowych prace nad opracowaniem druków zwartych i czasopism pod nadzorem Oddziału Bibliotek Zakładowych, co trwa do dnia dzisiejszego.

Nasilenie instruktarzy i nadzoru kształtowało się w zależności od liczby zatrudnionych pracowników w Oddziale (od 1 do 5). Obciążeni pracą naukową i dydaktyczną asystenci spełniali czynności biblioteczne na marginesie swoich zajęć i pisanie dodatkowych kart katalogowych uważali za zbyt uciążliwe (w r. 1965 katalog centralny liczył ponad 100 000 kart katalogowych).

W r. 1958, z chwilą wejścia w życie ustawy o szkołach wyższych, w której dyrektorowi Biblioteki Głównej zlecony został nadzór nad działalnością bibliotek zakładowych na zasadach ustalonych w statucie szkoły, Oddział Bibliotek Zakładowych przystąpił do opracowania regulaminu organizacji sieci bibliotecznej uczelni. Projekt taki został przedłożony Senackiej Komisji Bibliotecznej, która po zatwierdzeniu przedłożyła go z kolei Senatowi. Ostateczne przyjęcie tego regulaminu Senat odłożył do czasu całościowego opracowania statutu szkoły.

Dnia 18 III 1961 r. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego wydało szczegółowe przepisy odnośnie do działalności Biblioteki Głównej i bibliotek zakładowych. Zarządzenie to podkreślało, że Biblioteka Główna i biblioteki zakładowe tworzą jedną sieć biblioteczną szkoły i za jej funkcjonowanie odpowiedzialny jest dyrektor Biblioteki Głównej, i to zarówno w zakresie koordynacji gromadzenia ogólnych zasad korzystania ze zbiorów, unifikacji techniki bibliotecznej, jak i obsady personalnej bibliotek.

Dyrektor dr Jadwiga Pełczyzna postawiła przed Oddziałem nowe zadania, które w świetle zarządzenia Ministerstwa miała podjąć Biblioteka Główna. Duży nacisk położyła na sprawy związane ze stanem osobowym bibliotek zakładowych.

Na przełomie roku 1964/65 Oddział opracował ponowny projekt organizacji sieci, dołączając do niego regulamin jednolitych zasad udostępniania. Jednakże

projekt ten nie wyszedł poza ramy dyskusji przeprowadzonej na ogólnym zebraniu wszystkich pracowników bibliotek zakładowych i zainteresowanych przedstawicieli Biblioteki Uniwersyteckiej.

Od 1 VIII 1965 r. kierownikiem Oddziału został kustosz dyplomowany mgr Zofia Gaca-Dąbrowska (pełni tę funkcję do dzisiaj). W 1967 r. Oddział przygotował nowe materiały dotyczące działania sieci bibliotecznej, które w 1969 r. w formie projektu i proponowanych zarządzeń zostały przedstawione Rektorskiej Komisji dla Spraw Rozwoju Uczelni (uprzednio przedyskutowane na Rektorskiej Komisji dla Spraw Bibliotek). Dalsza efektywność działalności Oddziału Bibliotek Zakładowych zależy teraz od wejścia w życie postulowanych normatywów funkcjonowania sieci bibliotecznej szkoły.

Obrany przez dyrektor Pelczynę kurs zwiększył stan etatowy bibliotek zakładowych z 21 etatów w r. 1964 w różnych kategoriach służby bibliotecznej do 29 etatów w r. 1969. Braki etatowe starano się w pewnym stopniu zrekompensować funduszami na prace zlecone. Oprócz tego Oddział delegował swoich pracowników do określonych prac w bibliotekach zakładowych. I tak pracownicy ci przepracowali w latach 1965-1969 4173 godziny.

W ocenie istotnych potrzeb bibliotek zakładowych podjęto w 1966 r. decyzję przekazania im na własność czasopism importowanych. W r. 1967 przekazano łącznie 352 tytuły 24 bibliotekom, równocześnie zaczęto przekazywać druki ciągle z wymiany z zagranicą. Proces ten trwa do dziś.

W rejestrach Oddziału Bibliotek Zakładowych figuruje 37 bibliotek. Posiadają one łącznie na koniec 1969 r. 796 719 wol. druków zwartych i czasopism. Ogólna liczba miejsc w czytelnich tych bibliotek wynosi 709. W r. 1969 udostępniono w nich 280 549 wol.

PRACOWNIA FOTOTECHNICZNA (REPROGRAFICZNA)

Pracownia jako Oddział Biblioteki powstała 1 XI 1951 r., przejmując nazwę „Stacja Foto-Mikrofilmowa”. Kierownictwo powierzono wieloletniemu kierownikowi sekretariatu, Włodzimierzowi Kozakowi. Pierwszym zadaniem tego Oddziału miało być: zabezpieczenie przez mikrofilmowanie najcenniejszych zbiorów rękopiśmiennych, inkunabułów oraz innych unikalnych wydawnictw, jak również udostępnianie dzięki mikrofilmom lub fotokopiom zamawianych przez czytelnika z kraju lub zza granicy druków. Do początkowych zadań Stacji doszły w trakcie jej rozwoju dalsze świadczenia, i tak dzisiaj — poza wyżej wymienionymi — Pracownia w programie działania uwzględnia:

- a) wykonywanie fotokatalogu (od 1959 r.),
- b) uzupełnianie zbiorów przez mikrofilmowanie brakujących tomów lub też sporządzanie fotokopii, odbitek kserograficznych stron książek zdefektowanych,

c) wykonywanie pomocy naukowych instytutom i zakładom (przezrocza czarno-białe i barwne, plansze i powiększenia),

d) zastępowanie oryginałów (zniszczonych, rzadkich itp.) kopiami mikrofilmowymi,

e) sporządzanie materiałów ilustracyjnych do wystaw urządzanych przez Bibliotekę.

Organizator Stacji miał trudny start, bowiem bibliotekarstwo polskie w tej dziedzinie nie miało doświadczenia ani też tradycji. Polskie wytwórnie nie produkowały w owym czasie żadnego sprzętu fotograficznego i specjalistycznych materiałów fotochemicznych, nie mówiąc już o sprzęcie mikrofilmowym. Zaczęto więc od gromadzenia i zakupu sprzętu, często używanego i przestarzałego. W r. 1952 zamówiono i otrzymano pierwszą kamerę mikrofilmową produkcji Zeissa — typu Dokumator DA II. W tym samym roku otrzymano w darze od UNESCO 2 francuskie czytniki do mikrofilmów oraz zakupiono 2 kamery mikrofilmowe i drobny sprzęt laboratoryjny (powiększalniki, aparaty fotograficzne, suszarki i inne).

Z ciasnych i nie nadających się na Pracownię pomieszczeń przy ul. Szajnochy Stacja przeniosła się w r. 1958 do specjalnie adaptowanego dla niej lokalu w budynku Biblioteki przy ul. Św. Jadwigi.

W latach 1960-1966 w zasadzie nie zwiększono posiadanego stanu wyposażenia, ograniczając się do częściowej wymiany lub drobnych napraw sprzętu i urządzeń pomocniczych.

Od 1 II 1965 r. Stację przejął mgr Krzysztof Burski (jest kierownikiem do dzisiaj), który podjął zadanie unowocześnienia i pełniejszego jej wyposażenia. Wszczął on w tym celu, zakończone sukcesem, starania o dotację ze SFOS. Uzyskał przeszło pół miliona złotych na zakup nowoczesnej aparatury i przebudowę laboratoriów.

W ostatnich pięciu latach stan posiadania Pracowni powiększył się o dwie kamery mikrofilmowe najnowszego typu (Zeiss — Dokumator DA V), kopiaarkę, wywoływaczkę, stół montażowy, czytniki mikrofilmowe, krajowej produkcji aparat kserograficzny, nowe powiększalniki, w tym jeden, światowej klasy, włoski powiększalnik DURST'a, nowe aparaty fotograficzne, wreszcie najnowszy model powielacza offsetowego Romayor.

W 1966 r. dokonano gruntownej przebudowy pomieszczeń laboratoryjnych i pracowni zgodnie z przepisami BHP, a także współczesnymi wymogami techniki. Aktualnie posiadane wyposażenie, organizacja, jakość i ilość produkcji pozwalają zaliczyć naszą Pracownię do jednej z najlepszych i największych w kraju o średnim standardzie europejskim.

Założenia programowej działalności Stacji realizowane były na przestrzeni 15 lat w formie mikrofilmów, reprodukcji i powiększeń fotograficznych. W ostatnich latach doszło sporządzanie kopii kserograficznych, przezroczy czarnobiałych i barwnych, pozytywowych kopii mikrofilmowych oraz inne usługi, jak: wywoływanie filmów fotograficznych i filmowych barwnych i czarnobiałych, fotografie reportażowe, zdjęcia w promieniach niewidzialnych (ultrafiolet, podczerwień) itp.

I tak na przestrzeni ostatnich kilku lat wykonano ogółem:

Rok	Klatek mikrofilmu	Reprodukcji specjalnych	Powiększeń fotograficznych	Odbitek kserograficznych	Kopii pozytywowych (w mb)
1963	30 850	688	58 328	—	—
1964	41 684	1417	30 846	—	—
1965	51 033	3028	51 942	—	—
1966	111 477	4535	53 645	—	82
1967	140 335	5368	77 470	2 861	3776
1968	141 207	8243	86 250	7 471	6551
1969	142 435	8429	80 507	11 088	6205

Za usługi odpłatne wpływy pieniężne (w zł) przedstawiały się następująco:

Rok	Zamówień ogółem	W tym dla zagranicy	Wpływy	
			ogółem	z za granicy
1962	459	99	155 466	22 843
1963	358	94	162 999	16 446
1964	422	105	164 441	14 083
1965	450	122	163 442	10 739
1966	450	146	182 327	27 519
1967	517	132	214 941	40 901
1968	628	142	283 500	26 076
1969	800	117	221 755	13 199

Rozpoczęty w r. 1960 fotokatalog przedstawia się w liczbach następująco:

Rok	Łącznie		W ramach prac zleconych	
	klatek mikrofilmowych	powiększeń fotograficznych	klatek mikrofilmowych	powiększeń fotograficznych
1960	21 096	56 909	6 808	27 189
1961	23 155	56 738	15 645	41 718
1962	30 558	80 266	17 444	53 866
1963	23 278	56 361	12 432	34 933
1964	13 461	29 673	2 813	9 615
1965	10 750	25 165	—	—
1966	16 373	33 449	—	—
1967	14 911	52 639	—	—
1968	17 272	44 403	—	—
1969	18 692	59 654	—	—

PRACOWNIA KONSERWATORSKA

Do r. 1957 Biblioteka nie posiadała odrębnej pracowni dla konserwacji i renowacji rękopisów, starych druków, muzykaliów, grafiki artystycznej i kartografii.

Prace tego typu przechodziły przez Oddział Magazynów i Konserwacji do Intro-ligatorni Biblioteki, którą przejął Uniwersytet.

We wspomnianym roku Biblioteka zatrudniła Tadeusza Zamłyńskiego, jednego z nielicznych specjalistów w Polsce, który posiada bardzo wysokie kwalifikacje. Zgromadził on potrzebny sprzęt i wyposażenie, tworząc tym samym samodzielną komórkę. Uratował przed zniszczeniem dla kultury światowej 125 pozycji, na co składały się unikalne rękopisy, stare druki oraz 744 szytychy i dużo innych zbiorów bibliotecznych.

Należy wspomnieć, że konserwacją w tutejszej Pracowni interesowali się pracownicy nauki, bibliotekarze, dyrektorzy bibliotek krajowych i zagranicznych, wyrażając swój podziw i uznanie dla osiągnięć konserwatora.

Przy Oddziale Starych Druków powstała Pracownia Dezynfekcji i Dezynsekcji, która jednak nie może w pełni rozwinąć swej działalności z powodu braku wyposażenia, jakim jest komora gazowa.

PRACA NAUKOWA

Ustawa o szkolnictwie wyższym z dnia 5 XI 1958 r. stwierdza, że „Szkoła posiada bibliotekę główną, która jest ogólnouczelnianym zakładem o zadaniach naukowych, dydaktycznych i usługowych i może mieć charakter publicznej biblioteki naukowej”⁷.

Obowiązek prowadzenia działalności naukowo-badawczej przez biblioteki naukowe potwierdza też ustawa z dnia 9 IV 1968 r. o bibliotekach⁸, a uprzednio zarządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 III 1961 r. w sprawie struktury organizacyjnej i zasad działania biblioteki głównej szkoły wyższej⁹.

Obowiązek pracy naukowej jest adresowany konkretnie do bibliotekarzy dyplomowanych, ze wskazaniem tematyki dotyczącej organizacji bibliotek, nauki o książce i innych dokumentach bibliotecznych¹⁰. Zostały też ustalone formy organizacyjne pracy naukowej przez powołanie (w zatwierdzonej przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 I 1964 r. strukturze organizacyjnej bibliotek szkół wyższych) oddziału prac naukowych, organizacyjno-naukowych i dydaktycznych. Przytoczone akty normatywne sankcjonują to, co było nie kwestionowanym nigdy obowiązkiem bibliotek naukowych i pracujących w nich bibliotekarzy. Na tym tle nasuwa się kilka uwag o pracy naukowej tutejszej Biblioteki w okresie 25-lecia. Nie będzie to kronika, gdyż opracował ją prof. dr Bronisław Kocowski za lata 1945-1962 i mgr Jan

⁷ Dz.U. 1969, nr 4, poz. 31, art. 10.1.

⁸ Dz.U. 1968, nr 12, poz. 63, art. 17.1.

⁹ Dz.U. M. Sz.W. 1961, nr 3, poz. 9, § 2.4.

¹⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 IV 1967 r. w sprawie warunków zatrudnienia w instytutach naukowo-badawczych, w Polskiej Akademii Nauk i w szkolnictwie wyższym bibliotekarzy dyplomowanych (Dz.U. 1967, nr 14, poz. 63, § 3.1).

Ożóg za lata 1963-1967¹¹. Zestawienie prac bibliotekarzy za pierwsze dziesięciolecie przygotowała doc. dr Maria Przywecka-Samecka¹². Nasuwające się uwagi sprządzają się do następujących stwierdzeń:

Od pierwszych dni istnienia Biblioteki dyrekcja kładła wielki nacisk na pracę naukową. Były to początkowo drobne prace o charakterze informacyjnym, programowym, a także pierwsze próby, bardzo ogólne, penetrowania zbiorów Biblioteki od strony ich zawartości. Rzecz jasna, zupełnie jeszcze nie opracowane zbiory nie pozwalały na głębsze ujęcia.

Od początku kierunek prac naukowych był jasny: szeroko pojęta dokumentacja zbiorów własnych. Wydawnictwa z tego zakresu poczęły się ukazywać dość wcześnie: najpierw roczne wykazy nabytków, kontynuowane do ostatnich lat, następnie tematyczne zestawienia tytułów, np.: J. Kusińskiej, *Wykaz czasopism i wydawnictw ciągłych z zakresu historii* (Wrocław 1955), J. Falickiego, *Wykaz wydawnictw ciągłych zagranicznych uniwersytetów i instytucji naukowych* (Wrocław 1958), drugie wydanie *Katalogu słowiańskich wydawnictw ciągłych J. Ożoga* w 4 tomach (Wrocław 1958) oraz J. Ignatowicz, *Katalog czasopism śląskich* (t. 1-2, Wrocław 1960-1962). Do tego typu wydawnictw należy również: *Wykaz bieżących czasopism zagranicznych bibliotek naukowych miasta Wrocławia za rok 1964* (Wrocław 1966) w opracowaniu J. Ożoga. Obejmuje on zasób 6 bibliotek wyższych uczelni (WSE, WSR, Politechniki, Akademii Medycznej i Biblioteki Uniwersyteckiej oraz Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich). Znacznie szerszy zasięg ma *Wykaz bieżących czasopism zagranicznych ośrodka wrocławskiego za rok 1967* J. Ociepkowej i J. Ożoga. Obejmuje bowiem zasób czasopism 63 instytucji miasta Wrocławia, a więc poza wymienionymi bibliotekami również czasopisma instytutów resortowych, archiwów, muzeów, ważniejszych zakładów produkcyjnych itp.

Monumentalnym wydawnictwem z tego zakresu jest praca B. Kocowskiego *Katalog inkunabulów Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*, cz. 1-2, Wrocław 1959-1962. Do tej kategorii należy zaliczyć również wydane w „Rocznikach Bibliotecznych” i w odbitkach trzy centurie poloników nieznanych Estreicherom, a znajdujących się w zbiorze starych druków tutejszej Biblioteki, w opracowaniu Haliny Sadowskiej-Skurowej. Nie można nie wspomnieć o podjętym przez Bibliotekę opracowaniu bibliografii druków śląskich XV-XVIII w. Pierwszy etap, rejestracja druków śląskich z tego okresu, znajdujących się w zbiorach tutejszej Biblioteki, a obejmu-

¹¹ Bronisław Kocowski, *Kronika naukowa Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (1945-1957)*, (w:) „Roczniki Biblioteczne”, R.2: 1958, s. 565-574; Bronisław Kocowski, *Kronika naukowa Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (1958-1962)*, (w:) „Roczniki Biblioteczne”, R. 7: 1963, s. 219-227; Jan Ożóg, *Kronika naukowa Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (1963-1967)*, (w:) „Roczniki Biblioteczne”, R. 12: 1968, s. 568-576.

¹² Maria Przywecka-Samecka, *Bibliografia prac bibliotekarzy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu za lata 1945-1955*, Biuletyn Informacyjny BUWr, R.5: 1955, półroczne 1, s. CXLVII-CLXXXV i nadbitka.

jąca ponad 40 000 opisów, został zakończony. Na jej bazie prof. Burbianka opracowała wiele prac monograficznych dotyczących drukarzy wrocławskich.

Podjęto również inne prace z tego zakresu, które są obecnie kontynuowane, a po zakończeniu ukażą się drukiem. Należą tu: *Katalog rękopisów*, *Katalog starych druków muzycznych do r. 1700*, *Katalog poloników w zbiorach starych druków tu-tejszej Biblioteki*, *Katalog druków XVI w.* i inne. Niektóre z wymienionych prac są już poważnie zaawansowane i dokończenie ich jest kwestią krótkiego czasu.

Poza wymienionymi kierunkami na podkreślenie zasługuje udział wielu pracowników (w ostatnich sześciu latach ich liczba zmieniła się) w pracy zespołowej międzybibliotecznej, opracowaniu *Słownika biograficznego pracowników książki polskiej*, którego redakcja mieściła się w Bibliotece Uniwersyteckiej w Łodzi. *Słownik* ten został oddany do druku. Udział pracowników naszej Biblioteki był bardzo poważny i polegał nie tylko na opracowaniu setek biogramów, ale też na pracach redakcyjnych całości wydawnictwa. Z tej kategorii prac należy wymienić udział pracowników w opracowywaniu *Encyklopedii wiedzy o książce*, będącej obecnie w druku.

Niezależnie od tego, co powiedziano, trzeba zaszykalizować bardzo liczne prace monograficzne dotyczące w dużej mierze szeroko pojętego bibliotekarstwa, bibliografii, a także innych dziedzin, jak historii, literatury. Prace te wykonywano w różny sposób. Czasem delegowano pracowników do wykonania określonego tematu, zwalniając ich od bieżących obowiązków, czasem prace wykonywano w ramach umowy-zlecenia, czasem — dość często — w godzinach pozasłużbowych, w ramach inicjatywy własnej pracowników.

Istnieje dążność, by prace te, zwłaszcza z zakresu dokumentacji zbiorów, związać nierozzerwalnie z normalną pracą oddziałów, pomieścić je w planach prac służbowych. Ten sposób podejścia łączy się naturalnie z szeroko pojętym opracowaniem zbiorów, zwłaszcza specjalnych. Trudność, niestety, polega na tym, że stan etatowy nie pozwala jeszcze na tak szeroko pojęte opracowanie zbiorów.

O wysokiej randze prac naukowych wykonywanych w Bibliotece, jak i wysokich kwalifikacjach pracowników może świadczyć fakt, że tu, we Wrocławiu stało się możliwe — w oparciu o pracowników Biblioteki — powołanie Katedry Bibliotekoznawstwa (obecnie Instytutu Bibliotekoznawstwa) i Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących. Pracownicy ci, rzecz jasna, odeszli z Biblioteki do wspomnianej Katedry. Inni przeszli do różnych zakładów uczelni bądź PAN. Można tu wymienić wiele nazwisk. Wystarczy wspomnieć niektórych pracowników Biblioteki, jak: prof. Knot, prof. Głombiowski, prof. Kocowski, doc. Woronczak, doc. Przywecka-Samecka, doc. Maleczyńska, prof. Szczepankiewicz, prof. Adamus, a z młodszych: dr Falicki, mgr Marek Czaplński i inni.

ALFRED JAHN i JAN KOSIK

IX. WYDAWNICTWA WŁASNE

Wydawnictwa uniwersyteckie zostały zorganizowane w roku 1955. Potrzeba ich wynikała nie tylko z braku możliwości publikowania prac, zwłaszcza młodych uniwersyteckich pracowników nauki, lecz również z faktu, że rewizjonistyczne koła w nauce NRF podjęły akcję wydawania specjalnych roczników pod nazwą „Friedrich Wilhelms Universität in Breslau” w Getyndze, co miało być wyrazem, że dawny niemiecki Uniwersytet Wrocławski istnieje „na emigracji”. Należało więc przeciwstawić tej akcji dobry i poważny organ wydawniczy polskiego Uniwersytetu.

Tak powstały „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego”. Pierwszym organizatorem i redaktorem wydawnictw był prorektor Uniwersytetu, profesor Wydziału Prawa, dr Karol Cincio. Jego zastępcą został prof. Antoni Knot. „Zeszyty” wydawane były do 1962 r. W sumie ukazało się ich 50 tomów. Były one podzielone na dwie serie: A (nauki społeczne) i B (nauki przyrodnicze). W tym czasie ogromną przewagę w publikowaniu prac miały nauki społeczne. Spośród 50 numerów 42 obejmują serię A, a tylko 8 — serię B.

Skład Komitetu Redakcyjnego zmieniał się. W 1956 r. redaktorem wydawnictw został był prof. Seweryn Wysłouch, a sekretarzem prof. Jerzy Falenciak, którego kilkuletni wkład pracy jest szczególnie wartościowy. W 1960 r. redaktorem został prof. Alfred Jahn, a sekretarzem (od 1961 r.) doc. Jan Kosik.

„Zeszyty Naukowe” były powszechną formą wydawnictw uniwersyteckich w całej Polsce. Z wyjątkiem Uniwersytetu MCS w Lublinie, wszystkie uniwersytety, a bodaj że wszystkie wyższe uczelnie w kraju miały swoje „Zeszyty”. Owe wydawnictwa łączyła zresztą nie tylko nazwa. Posiadały one ten sam charakter wydawnictw regionalnych, o poziomie raczej obniżającym się. Wydawnictwa uniwersyteckie były w tym czasie przedmiotem silnej krytyki, zwłaszcza ze strony władz centralnych, Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego i Polskiej Akademii Nauk. „Zeszyty” Uniwersytetu we Wrocławiu również przechodziły swój kryzys.

W tej sytuacji redakcja wydawnictw, głównie z inicjatywy podpisanych, przygotowała projekt reorganizacji, który został przyjęty i zatwierdzony przez Senacką Komisję Wydawniczą oraz Senat Uniwersytetu (uchwała z dnia 26 kwietnia 1961 r.). Założeniem i celem tej reorganizacji była pewna indywidualizacja wydawnictw Uni-

wersytetu Wrocławskiego, stworzenie szerszej inicjatywy, ale też i odpowiedzialności w zakresie charakteru, poziomu wydawanych prac w zespołach wydziałowych i branżowych.

Wydawnictwo przyjęło nazwę własną, łatwą w kolportażu międzynarodowym: „Acta Universitatis Wratislaviensis”. Postanowiono wydawać bądź to tomy jednotematyczne, w tym również prace monograficzne, bądź tomy zbiorowe. Każdy tom, niezależnie od swego charakteru, otrzymywał numerację bieżącą (cyfry arabskie).

Drugą innowacją było stworzenie „serii”, nie tak, jak dotychczas, w szerokich dwu grupach, lecz w dostosowaniu do potrzeb zespołów naukowych poszczególnych wydziałów, przedmiotów lub ich grup (zespoły branżowe). W miarę rozwoju wydawnictw liczba serii wzrastała. Każda seria miała swoją własną nazwę (np. „Prawo”, „Germanica Wratislaviensia”, „Studia Geograficzne” itp.), własną numerację (cyfry rzymskie), własnego redaktora, który był członkiem rozszerzonej Komisji Wydawniczej. Do zadań redaktora serii należało przygotowywanie jej planów wydawniczych, zatwierdzanie tych planów na radach wydziałowych. Dla każdego tomu redaktor serii dobierał, zależnie od charakteru tematycznego, redaktora tomu.

Całością wydawnictw kierował redaktor naczelny, przy współudziale sekretarza Komitetu Redakcyjnego.

W związku z zasadniczym celem reorganizacji, o której mowa, przeprowadzającą a zajmowali się w kolejnych latach nietatnymi kwestiami. Przedmiotem szczególnej uwagi była wartość naukowa publikowanych prac. Poza tym wchodził w rachubę m. in.: wymiana krajowa i zagraniczna, cykl wydawniczy, tzw. mała poligrafia w stosunku do techniki typograficznej.

C o do pierwszej sprawy, można uznać, że redakcje serii przestrzegały na ogół wyrażonej w uchwale Senatu z kwietnia 1961 r. zasady, przewidującej drukowanie prac o wysokim poziomie naukowym, przy czym przedkładane do wydania prace były objęte obowiązkowym recenzowaniem, organizowanym przez Komitet Redakcyjny. Dzięki wspólnym wysiłkom osiągnęliśmy zadowalające wyniki w niejednej serii. Do wyróżniających się należą m. in. „Prace Literackie” — organ Katedry Literatury Polskiej. W dziesięciu tomach tej serii (od drugiego pod redakcją prof. Bogdana Zakrzewskiego) publikowało swe prace około 50 autorów związanych wyłącznie z polonistyką wrocławską, w tym przeszło trzydziestu debiutantów. Dla wielu z nich był to start otwierający dalszą drogę naukową. Poszczególne tomy wykształciły swój wygląd kompozycyjny, przynosząc rozprawy typu historyczno-literackiego, teoretyczno-literackiego oraz wyodrębniony dział silesiaków. „Prace Literackie” zyskały zainteresowanie fachowej krytyki literackiej (np. „Pamiętnika Literackiego”, „Ruchu Literackiego”, „Zarania Śląskiego”, „Odry”). Uznano je za wydawnictwo przerastające status tzw. „zeszytów uniwersyteckich”, za pismo o „ustalonej, wysokiej od samych początków, randze”, prezentujące prężne naukowo wrocławskie środowisko polonistyczne.

Z przedstawionych ostatnio uwag redakcji serii „Bibliotekoznawstwo” można się dowiedzieć, że jej tomy docierały do ośrodków zagranicznych. Zawarte w nich

rezultaty uwzględniano w piśmiennictwie naukowym w Polsce, w sąsiednich krajach socjalistycznych, a także w państwach zachodnich. Boston Public Library uważa, że „Bibliotekoznawstwo” „... jest jedną z najlepszych na świecie publikacji księgoznawczych”. W kraju zaś uznanie dla tego wydawnictwa uniwersyteckiego sprawiło, że we Wrocławiu powstała siedziba międzyuczelnianego wydawnictwa „Studia o Książce”, drugiego w tym mieście (obok „Roczników Bibliotecznych”) czasopisma z zakresu nauki o książce.

Redaktor innego rodzaju serii, mianowicie „Prac Geologiczno-Mineralogicznych” poinformował również o dobrym poziomie naukowym paru objętych nią tomów wielotematycznych. Zaznaczył wszakże, że wartościowych publikacji (bardzo potrzebnych wymianie zagranicznej) nie można było nabyć z powodu niskiego nakładu. W wypowiedzi redaktora serii „Prawo” czytamy, że tomy jednotematyczne (wydano ich tu 20) były, niemal w całości, recenzowane w krajowych czasopismach prawniczych i spotkały się z przychylnymi ocenami.

Wśród opublikowanych pozycji w zakresie tomów jednotematycznych występują m. in. prace doktorskie, a także habilitacyjne naszych młodych pracowników. Trzeba zauważyć, że według zasady, przyjętej w piśmie okólnym nr 12/61 Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 10 listopada 1961 r. w sprawie wydawnictw uczelnianych, wymienione wydawnictwa obejmują m. in. streszczenia prac doktorskich i habilitacyjnych. Dopuszczono wszakże wyjątek: można wydać prace doktorskie i habilitacyjne „wyróżnione i zaproponowane przez rady wydziałowe do wydania w całości”. W tym to wyjątkowym trybie, na podstawie zawierających wyróżnienia uchwał wydziałowych — i dodajmy: zgodnie z kwietniową uchwałą Senatu — opublikowane zostały cenne rozprawy.

Świadectwem poziomu prac w poszczególnych seriach są jednak nie tylko przychylnie recenzje (sprzed i po publikacji) oraz wyróżnienia, o których wspomniano przed chwilą. Niektóre serie mogą się też poszczycić nagrodami za wydawane w nich prace. Nie mówimy tu już o nagrodach wewnętrznych (rektorskich i dziekańskich); w grę wchodzi nagrody krajowe, ministerialne lub zdobywane na konkursach czasopism naukowych. Wymownym przykładem może być tu wysoka nagroda w ogólnopolskim konkursie „Państwa i Prawa” (w r. 1962) na najlepsze prace habilitacyjne i doktorskie rozprawy Alfreda Kleina, *Elementy zobowiązaniowego stosunku prawnego* (AUW 1964, nr 25, „Prawo” XIV, s. 204).

Pośród tomów mających szczególny walor dla intelektualnych stosunków z ośrodkami zagranicznymi można wymienić w zakresie naszych wydawnictw tom wielotematyczny: „Onomastica Slavogermanica”, t. II — 1966, t. IV — 1968, albo pozycję jednotematyczną: A. Jahn i J. Czerwiński, *The Role of Impulses in the Process of Periglacial Soil Structure Formation (Rola impulsów w procesie formowania się peryglacjalnych struktur glebowych). To the VII-th International INQUA Congress in USA* (AUW 1965, nr 44, „Studia Geograficzne” VII, s. 24).

Serie „Acta Universitatis Wratislaviensis” nie reprezentują oczywiście całej twórczości pracowników naszej Uczelni. Nie mogłyby zresztą i nie powinny by

jej wchłonać. Wszelako można by sobie życzyć, by z roku na rok zwiększał się, w miarę możliwości, poczet cennych wydawnictw Uniwersytetu takich, jak wymienione wyżej i innych, które warto tu zacytować. Są to z tomów wielotematycznych: „Studia Geograficzne” I (AUW 1963, nr 9, s. 223 — tom poświęcony prof. Julianowi Czyżewskiemu), „Prawo” XII (AUW 1964, nr 19, s. 310 — tom poświęcony prof. Tadeuszowi Bigo), z tomów zaś jednotematycznych: K. Wachowska-Serwatka, *Zmiany zawartości niektórych makro- i mikroelementów w liściach drzew i krzewów w okresie wegetacyjnym* (AUW 1963, nr. 16, „Prace Botaniczne” II, s. 23), E. Klin, *Die frühromantische Literaturtheorie Friedrich Schlegels* (AUW 1964, nr 26, „Germanica Wratislaviensia” VIII, s. 132), J. Mantke, *De Martiale lyrico* (AUW 1966, nr 43, „Classica Wratislaviensia” II, s. 130). Warto też sięgnąć po „Biuletyn Informacyjny” (PWN 1969, nr 6), gdzie wśród nowości znajdziemy nasze pozycje, jak np.: A. Nikliborc, *L'oeuvre de Mme de Genlis* (AUW 1969, nr 96, „Romanica Wratislaviensia” IV, s. 167) i B. Paździor, *Office Européen des Nations Unies à Genève* (AUW 1969, nr 102, „Prawo” XXVII, s. 126).

W związku z wyrażonym życzeniem nie można wszakże nie zauważyć, że spełnienie go, przy istniejących przeciwnościach, jest zadaniem bardzo trudnym. Nie-sprzyjające okoliczności przyczyniały się corocznie do odpływu niejednej pracy, której wydanie można by korzystnie przygotować w Uniwersytecie, do innych instytucji wydawniczych. Zjawisko to jest związane z następnymi kwestiami z zakresu niniejszego omówienia.

Należy tu zagadnienie wymiany, a także sprzedaży i dystrybucji, przedstawiające u nas swoistą trudność. Stwierdzić najpierw należy, że księgarze bronili się przed pozycjami z dziedziny wydawnictw uniwersyteckich (z wyjątkiem brakujących studentom skryptów). Już z tej przyczyny podjęta w roku 1961 reforma nie mogła poprzestać na troskliwości o wysoki poziom prac. Trzeba było dalszego, rzetelnego wysiłku. Jego podstawą było przede wszystkim wspomniane poprzednio pismo ministerialne z r. 1961. Przewiduje się w nim, że wymianę (i krajową, i zagraniczną) prowadzi Biblioteka Główna, rejestrując publikacje wysyłane oraz otrzymywane egzemplarze wymienne. Stosownie do tegoż dokumentu uczelnie mogły dla własnych potrzeb same organizować sprzedaż i dystrybucję, potrzeby zewnętrzne natomiast miały być zaspokajane przez księgarnie „Domu Książki”. Ten tryb, zarówno w zakresie wymiany, jak i sprzedaży, wywoływał w praktyce kłopoty z różnych powodów. Co do sprzedaży, zmienioną koncepcję i częściową zmianę na lepsze, przynajmniej w pierwszym okresie jego obowiązywania, przyniosło pismo okólnie nr 2/63 ministra szkolnictwa wyższego z dnia 31 marca 1963 r. w sprawie sprzedaży w szkołach wyższych wydawnictw dydaktycznych i naukowych.

Nasz wysiłek w poruszonych wyżej sprawach szedł w kilku kierunkach. Przede wszystkim redaktorzy serii byli proszeni w codziennej działalności (nie mówiąc już o posiedzeniach Komisji Wydawniczej) o aktualne spisy ośrodków, z którymi należałoby utrzymać wymianę, dla Referatu Wymiany i Darów w Bibliotece Głównej. Ponadto byli oni zachęceni do stałej współpracy z tą zwłaszcza jednostką organizacyjną.

Prof. dr Antoni Knot, organizator i pierwszy dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w latach 1945-1963

Biblioteka Uniwersytecka na Wyspie Piaskowej

Czytelnia w budynku Biblioteki Uniwersyteckiej przy ul. Szajnochy 10

**Dalekopolis w Bibliotece
Uniwersyteckiej przyspiesza
wymianę informacji
naukowych**

Magazyn starych druków w budynku na Wyspie Piaskowej

Illuminacje Mikolaja z Nisy w rękopisie nr 8376 Biblioteki Uniwersyteckiej

Sztuka iluminatorska Jana z Żytawy w rękopisie I F 430 Biblioteki Uniwersyteckiej

Równoległe dążenie reorganizacyjne dotyczyło rozwoju działalności Biblioteki, w szczególności owego Referatu. Przy współdziałaniu ówczesnego dyrektora Biblioteki jej pracownicy zostali skierowani w kwietniu 1963 r. do innych uczelni i instytucji krajowych (Poznań, Warszawa, Lublin) w celu zapoznania się na innym terenie z organizacją wymiany wydawnictw. Plonem tej działalności były interesujące doświadczenia i konkretne wnioski delegowanych (kustoszków: mgr A. Wróbla i mgr K. Jażdżewskiego), przy czym jako zasługujący na uwagę przedstawiał się zwłaszcza materiał lubelski (chodziło tu m. in. o dobre uczelniane biuro wydawnicze, o ściśle z nim związaną dobrą komórkę wymiany). Mieliśmy w ręku pomysły, własne i obce, brakło jednak niezbędnego dopełnienia. Nie doszło bowiem nawet do wzmocnienia jednoetatowego Referatu Wymiany i Darów, a w związku z tym nie można było ulepszyć wymiany, a także sprzedaży i dystrybucji, nie mówiąc już o innych sprawach wydawniczych.

W niektórych seriach zagadnienia wymiany były stopniowo opanowywane, w innych zauważało się niedostatki. W piśmie redakcji „Bibliotekoznawstwa” z ostatniego czasu czytamy: „Wymiana zagraniczna tomów „Bibliotekoznawstwa”, prowadzona przez Bibliotekę Uniwersytecką i przez samą Katedrę, przebiegała w zasadzie prawidłowo. W przyszłości chcielibyśmy jednak wymianę tę rozszerzyć...” Redaktor zaś „Prac Geologiczno-Mineralogicznych” informuje m. in. o trudnościach tej serii w związku z wysłaniem, za pośrednictwem Biblioteki, egzemplarzy wymiennych do Mongolii, Związku Radzieckiego i krajów azjatyckich, zainteresowanych osiągnięciami geologicznymi w Mongolii. Gdy chodzi o obrót krajowy, pisze on: „Na ogół wydawnictwa wyższych uczelni są bardzo słabo rozprowadzane i tylko niektóre księgarnie przyjmują je do sprzedaży. Z codziennego doświadczenia wiemy, jak długo trwa sprowadzenie jakiejś pozycji z tych wydawnictw. Tym ważniejszą rzeczą wydaje się sprawa informujących recenzji, które powinny by się ukazywać w piśmie fachowych. Tą sprawą należałoby zainteresować redaktorów serii i autorów”.

Z większym chyba powodzeniem spotkało się inne, związane również z problematyką wymiany i sprzedaży, zamierzenie odnoszące się do rozwoju tomów jednotematycznych. W kilkuletnim bilansie wydawnictw uczelnianych w roku 1961 zajmowały one nikielne miejsce. Toteż w kwietniowej uchwale Senatu, zgodnie z jej założeniami wstępnymi, przewidziano m. in., że „prace przyjęte do druku są publikowane [...] głównie w tomach jednotematycznych [...]” Jak już wspomniano, w latach następnych zwiększyła się znacznie liczba tych pozycji, nie tylko bardziej atrakcyjnych dla księgarń, ale też ożywiających główny nurt działalności wydawniczej Uniwersytetu, będących ważnym wykładnikiem jego wysiłków naukowych.

Kolejna kwestia to cykl wydawniczy. W piśmie ministerialnym z r. 1961 wyrażono zasadę: „Wszystkie wydawnictwa uczelniane winny być wydawane wyłącznie techniką małej poligrafii”. Z zasadą tą można i trzeba by było łączyć nadzieję na zrealizowanie wyjątkowo ważnego przy publikowaniu prac naukowych dezyderatu: krótkiego cyklu produkcyjnego. Okazało się jednak, że na ogół tzw. mała poligrafia nie skróciła, w porównaniu z techniką typograficzną, cyklu produkcji. Utrzy-

mujący się, jak dotąd, niski poziom owej poligrafii w Polsce nie pozwala, zasadniczo, na publikowanie szybkie, którego potrzeba w kręgu prac naukowych mówi sama za siebie. Stąd ogólne przekonanie, któremu niejednokrotnie dawano i daje się wyraz (także w ostatnich głosach redaktorów serii skarżących się — nie bez racji — na długą produkcję), że do wszystkich tomów należałoby stosować technikę drukarską zamiast „małej poligrafii”. Owo uporczywe przekonanie skłania tu jeszcze do kilku uwag na temat tzw. małej poligrafii a techniki typograficznej.

Wprowadzenie w roku 1961 uniwersalności „małej poligrafii” było w środowisku wrocławskim, a już szczególnie w Uniwersytecie, wydarzeniem, które pociągnęło za sobą nader poważne trudności. Nie było składopisu czy innej maszyny, która by pozwoliła na stosowanie owej techniki w sposób odpowiadający wymaganiom autorów i redaktorów, opartym na wypróbowanych wzorcach drukarskich. Przepisywanie tekstów na zwykłych maszynach do pisania, a nie na składopisie, nie pozwoliło wyrównywać dokładnie marginesów, na czym zależało autorom, tym bardziej że znali pięknie powielone wydawnictwa zagraniczne. Trudności pogłębiała okoliczność, że w gruncie rzeczy nie było w dziedzinie techniczno-wydawniczej ludzi, którzy by jednocześnie chcieli i umieli stosować kłopotliwą metodę wydawania. Nie pomogło przy tym wiele przewidziane w piśmie ministerialnym lokowanie wydawnictw w zakładach produkcji skryptów określonych politechnik (Śląskiej, Warszawskiej, Poznańskiej) w drukarni Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie. Przede wszystkim dlatego, że nie można było, ze zrozumiałych względów, liczyć na odpowiednie terminy wykonywania tam naszych „eksterytorialnych” zamówień. Chodziło także o jakość produkcji, o codzienną współpracę w zakresie opracowywania maszynopisów, korekt itp. Wprawdzie cenną, ale minimalną pomocą było dopuszczenie wyjątku od „małej poligrafii”: w wyjątkowych wypadkach, po złożeniu przez uczelnie „umotywowanego uzasadnienia” właściwe departamenty studiów mogły dopuścić (poza zgodą na nakład wyższy niż 300 egzemplarzy) także do druku techniką typograficzną (pkt IX 4 pisma okólnego z r. 1961). Dodać należy, że z dobrodziejstwa wyjątku korzystała zasłużona seria „Prace Literackie”, której tomy przyjmowało do druku Ossolineum.

Ponawiany nieraz żal z powodu braku tego, co było (przynajmniej u początków) nieosiągalne, tj. „verytypera” i wymarzonych jego produktów, był w określonym stopniu uzasadniony, ale daremny. Aby przygotowywać teksty do właściwego powielenia, trzeba było oprzeć się na zwykłej maszynie, skorzystać z przykładu wydawanego we Wrocławiu pisma „The Ring” i tworzyć własną „małą poligrafię” w zakresie wydawnictw naukowych Uniwersytetu. Na taką drogę, jednocześnie z podjęciem całej reorganizacji, wstąpiliśmy. Było to możliwe dzięki przychylności i pomocy kierownictwa Wrocławskiego Oddziału PWN, przyjmującego do wydania w uzgodnionym trybie kolejne maszynopisy naszych jedno- i wielotematycznych tomów. Jedną z pionierskich pozycji małopoligraficznych pierwszego okresu jest publikacja: Janina Dąbrowa, *Znaczenie domniemań prawnych w polskim*

procesie cywilnym (AUW 1962, nr 4, „Prawo” IX, s. 104 — rozprawa doktorska), pozytywnie oceniona w czasopiśmie ogólnopolskim „Państwo i Prawo” (1964, nr 2, s. 311).

Z biegiem lat nasza, rzecz można, chałupnicza „mała poligrafia” doczekała się pokaźnej liczby publikacji z pewnym postępem w zakresie ich wykonania. Zostały też nabyte niemałe doświadczenia. Inna rzecz, że niektóre z nich można by — tam, gdzie się ma doskonale środki nowoczesnej „małej poligrafii” — dziś oceniać jako ciasny empiryzm (tak zresztą można by mniemać i wówczas, gdy działa technika drukarska odznaczająca się niewysokim kosztem i krótkim cyklem produkcyjnym). Poziom, do którego doszliśmy, na ogół i w kraju stosunkowo niski, nie pozwolił dotąd na stałe skrócenie cyklu produkcyjnego, o czym była już mowa. Poza tym nieprzerwanie ujawnia się i druga poważna wada tego typu produkcji wydawniczej: wbrew nadziejom odejście od techniki drukarskiej nie przyczyniło się do obniżenia kosztów wydawniczych (rzeczowych i osobowych). W corocznych sprawozdaniach z działalności wydawniczej zaznaczano wyraźnie ten moment jako przemawiający zdecydowanie przeciwko „małej poligrafii”. Do tego dochodzą, mimo osiągniętego postępu, w dalszym ciągu istniejące trudności i usterki techniczne. Towarzyszy im niesłabnąca niechęć autorów i redaktorów do produkcji mało-poligraficznej. Ze zrozumiałych pobudek dążą oni do tego, by prace ich, zwłaszcza gdy chodzi o rozprawy, monografie, były drukowane typografią klasyczną, nie zapominając, że przecież Wrocław ma dobre drukarnie. Toteż zdarzało się, że wnioski do planu wydawniczego uczelni były przez nich traktowane w gruncie rzeczy jako rezerwa, na wypadek niemożliwości włączenia prac do planów wydawniczych instytucji stosujących technikę typograficzną (WTN, Ossolineum, PWN). Wobec takiej sytuacji nie można w konkluzji nie podzielać ogólnego przekonania, że należałoby przywrócić uczelniom prawo wydawania dzieł naukowych techniką typograficzną. Wszystko, co powiedziano, można by zakończyć np. głosem redaktora serii „Prawo”: „Przede wszystkim należałoby znacznie skrócić cykl wydawniczy zeszytów wielotematycznych. Dalej: należałoby wszystkie zeszyty wydawać techniką drukarską, gdyż ta technika umożliwia uzyskanie odbitek autorских i może wpłynąć na zbyt wydawnictw. Należałoby także dążyć do przekształcenia zeszytów wielotematycznych w periodyk i do zmiany ich profilu tak, by w zasadzie te zeszyty były odzwierciedleniem podstawowych kierunków badawczych, prowadzonych na Wydziale”.

Wśród wyżyn i nizin kilkuletniej działalności wydawniczej warto, z myślą o dalszym rozwoju, dodać jeszcze kilka spostrzeżeń i życzeń wynikłych z doświadczenia. W związku z wypadkami zgłaszania do planu wydawniczego prac będących jeszcze w przysłowiowym „kałamarzu”, można sobie życzyć zwiększonej staranności w niektórych redakcjach serii, dokonywania tam selekcji zgłaszanych wniosków przy ściślejszym współdziałaniu (o które nie zawsze łatwo) wydziałowych jednostek organizacyjnych i organów. Jeżeli chodzi o autorów, zwłaszcza debiutujących, potrzeba zwiększyć ich odpowiedzialność za wartość publikowanego słowa.

Ogólny wniosek, jaki można wyciągnąć z tego przeglądu spraw, przedstawia się dodatnio.

Reorganizacja wydawnictw przeprowadzona przez autorów niniejszego artykułu, przy dużym współudziale wieloletniego i doświadczonego pracownika technicznego (sekretarz techniczny redakcji) mgr Aleksandry Chrzanowskiej, dała dobre wyniki. Powiększyła się liczba serii, podniósł się wybitnie poziom prac wydawanych, wzrósł nakład i, co najważniejsze, wzrósł popyt na wydawnictwa zarówno w kraju, jak też za granicą.

Oto zestawienie na marzec 1969 r. serii, według wydziałów, z podaniem nazwiska redaktora serii oraz liczby wydanych tomów (w niektórych seriach łącznie z wcześniej wydanymi tomami „Zeszytów”):

Wydział Filologiczny:

1. Bibliotekoznawstwo (red. K. Głombiowski)	— 5 tomów
2. Classica Wratislaviensia (red. J. Łanowski)	— 4 tomy
3. Germanica Wratislaviensia (red. M. Urbanowicz)	— 13 tomów
4. Onomastica Slavogermanica (red. S. Rospond)	— 2 tomy
5. Prace Literackie (red. B. Zakrzewski)	— 10 tomów
6. Romanica Wratislaviensia (red. M. Sekrecka)	— 4 tomy
7. Slavica Wratislaviensia (red. M. Jakóbiec)	— 1 tom

Wydział Filozoficzno-Historyczny:

1. Antiquitas (red. E. Konik)	— 2 tomy
2. Historia (red. T. Kotula)	— 16 tomów
3. Prace Pedagogiczne i Psychologia (red. M. Chamcówna)	— 11 ”
4. Prace Filozoficzne (red. M. Lutmanowa)	— 5 ”
5. Studia Archeologiczne (red. H. Hołubowiczowa)	— 6 ”

Wydział Prawa:

1. Prawo (red. J. Fiema)	— 33 tomy

Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii:

1. Matematyka, Fizyka, Astronomia (red. B. Sujak)	— 9 tomów
2. Szkoła Zimowa Fizyki Teoretycznej (red. J. Rzewuski)	— 7 ”

Wydział Nauk Przyrodniczych:

1. Prace Botaniczne (red. A. Krawiecowa)	— 10 tomów
2. Prace Geologiczno-Mineralogiczne (red. K. Maślankiewicz)	— 2 tomy
3. Prace Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii Uniwersytetu Wrocławskiego (red. A. Kosiba)	— 1 tom
4. Prace Zoologiczne (red. S. Pilawski)	— 3 tomy
5. Studia Geograficzne (red. S. Gołachowski)	— 15 tomów.

Tak więc liczba serii doszła do 20. Jednym z ciekawszych objawów rozwoju wydawnictw jest znaczny wzrost serii i tomów z dziedziny nauk matematycznych i przyrodniczych, które przed reorganizacją były minimalnie reprezentowane wśród wydawnictw.

Dnia 6 marca 1969 r. odbyło się zebranie Senackiej Komisji Wydawniczej, na którym uczczono wydanie jubileuszowego, setnego numeru „Acta Universitatis Wratislaviensis”. Numer ten należy do serii „Prawo” i jest tomem jednoimionym, z pracą T. Kaczmarka: *Materialna istota przestępstwa i jego ustawowe znamiona*. Przypadek zrzucił, że jubileuszowy numer znalazł się w obrębie najbogatszej (26 numerów), zasłużonej serii prawniczej, dzięki której niemało pracowników Wydziału Prawa osiągnęło stopnie naukowe doktorów i docentów.

Wspomniane zebranie Senackiej Komisji Wydawniczej było też zakończeniem pewnego etapu organizacji wydawnictw. Po ustąpieniu sekretarza wydawnictw, doc. J. Kosika, w 1966 r. i bezpośrednim przejęciu sekretariatu przez prof. J. Trzynadłowskiego na zebraniu marcowym 1969 r. uchwalono nową organizację wydawnictw w postaci specjalnej Sekcji Wydawniczej. Obowiązki redaktora naczelnego, po 10-letniej pracy prof. A. Jahna, przejął dotychczasowy sekretarz redakcji, prof. J. Trzynadłowski. Sekcją Wydawniczą kieruje mgr Anna Rompłotowa.

„Acta Universitatis” były i są głównym przedmiotem wydawniczej pracy Uczelni, gdyż obrazują one oblicze naukowe Uniwersytetu, są dźwignią oraz motorem kształcenia i naukowego rozwoju, zwłaszcza pracowników młodych.

Drugą grupę wydawniczą stanowią wydawnictwa dydaktyczne, tj. przede wszystkim skrypty. W ciągu 14 lat (od 1955 r.) wydano ich 79.

Trzecią wreszcie grupę wydawnictw stanowią broszury i książki wydawane doraźnie, tj. przewodniki, informatory itp. Wydano ich łącznie 57.

Zestawienie wydawnictw na rok 1969 przedstawia się następująco:

Zeszyty Naukowe	— 50
Acta Universitatis Wratislaviensis	— 111
Skrypty	— 79
Inne	— 57
	<hr/>
Razem	297

Interesujący jest rozwój wydawnictw pod względem wydawanych rocznie arkuszy wydawniczych. Oto niektóre dane z poszczególnych lat:

Rok	Acta	Skrypty	Inne
1960	111,75	44,15	37,00
1962	131,45	68,40	22,25
1964	159,05	37,30	66,25
1967	190,30	96,70	24,15
1968	255,05	63,65	38,05
1969	203,30	93,25	16,85

Tak więc w roku 1969 doszliśmy do wysokiej liczby — ponad 313 arkuszy wydanych przez Uniwersytet. Nie zaspokaja to jednakże naszych potrzeb.

LESŁAW TATAROWSKI

X. ZWIĄZKOWA ORGANIZACJA ZAKŁADOWA

METAMORFOZY ORGANIZACYJNE

Działalność polskiego środowiska naukowego we Wrocławiu, ujmowana w perspektywie minionego ćwierćwiecza, prezentuje się jako proces wykuwania dorobku naukowego i szczególnie na tych ziemiach doniosłej roli politycznej szkolnictwa wyższego, wzbogacany od pierwszych dni wytrwałym gromadzeniem własnego, pokaźnego zasobu doświadczeń, porażek lub sukcesów przez organizację związkową, zrzeszającą pracowników Uniwersytetu i Politechniki oraz instytucji naukowych konstytuujących się po zakończeniu wojny. Nie są to zapewne sukcesy tej rangi, jaką osiągnęły prace badawcze wrocławskich uczonych, nie zyskały więc i takiego rozgłosu, i takiego uznania kronikarzy powojennego życia akademickiego we Wrocławiu. Przyjmując tę, wynikającą z obiektywnej konieczności, płaszczyznę właściwych proporcji, spróbujmy wydobyć z archiwalnych materiałów i wspomnień działaczy związkowych faktyczny obraz osiągnięć działającej obecnie organizacyjnej reprezentacji ZNP przy Uniwersytecie Wrocławskim.

W 1945 r. „Naprzód Dolnośląski” zamieścił lakoniczną notatkę, stanowiącą dzisiaj historyczny dokument inauguracji działalności Związku w środowisku naukowym Wrocławia: „Pracownicy uczelni wyższych we Wrocławiu stworzyli [...] oparty na nowoczesnej koncepcji organizacyjnej związek zawodowy, wzywając do zawodowego zorganizowania się pracowników wszystkich uczelni wyższych w Polsce. Pierwsze zebranie organizacyjne odbyło się we Wrocławiu w sali wykładowej Instytutu Rolnego przy ul. Hansa 23, dnia 10. XI 1945 r., w obecności przedstawicieli Centralnej Komisji Związków Zawodowych i Okręgowej Komisji Związków Zawodowych oraz władz akademickich z Jego Magnificencją rektorem Kulczyńskim i prorektorem Loria na czele. Referat programowy wygłosił tow. Andrzej Jus, przemawiając imieniem komitetu organizacyjnego. Prelegent przedstawił konieczność zorganizowania ruchu zawodowego na uczelniach wyższych zarówno w celu współpracy z organami samorządowymi i centralnymi nad poprawą bytu, jak i w celu podniesienia dyscypliny pracy, krzewienia świadomego stosunku do własności społecznej i spełniania w odpowiednich komisjach zadania oświatowo-

-naukowego. W warunkach budowy od podstaw nowego życia na terenach Wrocławia konieczność powstania związku zawodowego wystąpiła najwcześniej i najbardziej. Ruch zawodowy na uczelniach wyższych w całej Polsce powinien objąć kilka tysięcy pracowników, dotąd jednolicie nie zorganizowanych. Imieniem CKZZ przemawiał ob. Strękowski, który stwierdził, że powstanie nowego związku stanowi jeszcze jeden dowód silnego i spontanicznego narastania fali ruchu zawodowego w Polsce. Po burzliwej dyskusji został wybrany tymczasowy Zarząd w składzie, stanowiącym obraz przekroju pionowego związku. Równocześnie wybrano sąd koleżeński i komisję rewizyjną. Zarząd Związku przystąpił do pracy organizacyjnej i po wyłonieniu prezydium, z drem Henrykiem Starzykiem na czele, powołał komisje: mieszkaniową, gospodarczą, naukowo-oświatową i ochrony pracy. Komisje te są już czynne i współpracują z władzami administracji uniwersyteckiej i z miejscowymi władzami administracyjnymi. Na mocy uchwały Kongresu Związków Zawodowych w Warszawie związek zawodowy pracowników uczelni wyższych jest w obecnej fazie organizacyjnej Sekcją Związku Nauczycielstwa Polskiego¹.

Pracę związkową rozpoczęto więc niemal równolegle z podjęciem zajęć dydaktycznych, pracę — dodajmy — w trudnych warunkach nie tylko ekonomicznych, ale i politycznych.

Chociaż czynnik racji politycznych czy ideologicznego oddziaływania określał formy funkcjonowania i pracy Związku znacznie później, bo w latach pięćdziesiątych, już u progu pierwszej kadencji pojawiły się symptomy złożoności i drażliwości nastrojów środowiska naukowego. Wspomnienia wydarzeń 1939 roku, zmiana podstaw ustrojowych rodzącej się państwowości polskiej, subiektywny stosunek wielu pracowników do przyjętej orientacji politycznej — to czynniki znane działaczom nie tylko związkowym tych czasów. Borykając się od początku z kłopotami ekonomicznymi pracowników, występując w roli rzecznika ich interesów, spełniał przy tym Związek rolę organizacji kształtującej, w zakresie swych możliwości, właściwy i oparty na zaufaniu stosunek do socjalistycznego programu ustrojowego wyzwolonej Polski.

W sprawozdaniu pierwszego prezesa, dra Henryka Starzyka, z działalności Zarządu czytamy, że o założeniu Związku decydowały takie oto motywy: „Umożliwienie bezpośredniej ingerencji pracownikom Uniwersytetu i Politechniki w sprawy przydziałów pensji [...], zorganizowanie pomocy w sprawach materialnych i kulturalno-oświatowych przez utworzenie szeregu komisji i sekcji, jak: mieszkaniowej, gospodarczej, kulturalno-oświatowej, regulowanie stosunku instytucji i jej kierownictwa do wszystkich pracowników”. Już najbliższe fakty z historii Związku dowiodły, że program okazał się niepełny, nie przewidywał wielu najprostszycy komplikacji wywołanych charakterem ówczesnej sytuacji politycznej. Pierwszą, a przecież nie najistotniejszą trudnością okazały się konflikty organizacyjne, zrozumiałe w kontekście wypowiedzi dra H. Starzyka z dnia 14 XII 1946 r., informującej, że

¹ „Naprzód Dolnośląski”, 1945, nr 25.

„Związek [...] długo pozostający bez nazwy, został w końcu włączony do Związku Nauczycielstwa Polskiego jako Sekcja Szkół Wyższych”. Brak w początkowym okresie nazwy i organizacyjnej przynależności Związku pracowników Uniwersytetu i Politechniki dowodzi spontaniczności i społecznej potrzeby jego powołania w środowisku naukowym. Naturalność genezy i aprobaty społeczna decydowały o prężności i odporności na wszelkiego typu zmiany administracyjne. Związek od zarania swego istnienia przybrał charakter samorządu społecznego, a jego najcenniejszym walorem była zdecydowana postawa w sprawach ochrony interesów zrzeszonej kadry pracowników.

Na podstawie sprawozdań ustalić możemy, że podstawy prawne, nazwę i formy organizacyjne uzyskał Związek nie wcześniej niż we wrześniu 1946 r., kiedy to powołano Zarząd Główny Sekcji Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych. Anonowane nieporozumienia spróbujmy przenieść na płaszczyznę wyjaśnień dotyczących ogólnych przeobrażeń ruchu związkowego w środowisku naukowym. Początkowo istniały równolegle: Sekcja Szkół Wyższych w ramach Związku Nauczycielstwa Polskiego i samodzielny Związek Zawodowy Pracowników Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych. Na mocy wzajemnej umowy z dnia 11 VIII 1947 r. utworzono jedną jednostkę organizacyjną w obrębie ZNP, uzyskano dla niej szeroką autonomię i zaproponowano układ pionowy, skupiający trzy grupy członków: profesorów, pomocnicze siły naukowe i pracowników administracyjnych. W pracach przygotowawczych do akcji zjednoczenia uczestniczył z wrocławskiego środowiska inż. Sztefek. 16 X 1947 r. uchwalono nowy regulamin i przystąpiono do reorganizacji Sekcji w poszczególnych ośrodkach akademickich (ośrodek wrocławski, jak podają sprawozdania z tego okresu, zrzeszał około 1070 pracowników szkolnictwa wyższego).

Okres podziałów organizacyjnych i dyskusji na terenie Sekcji wrocławskiej kończy decyzja podjęta na Nadzwyczajnym Zebraniu Sekcji Miejscowej Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych ZNP we Wrocławiu dnia 16 XI 1947 r. W sprawozdaniu z tego zebrania czytamy: „Dr W. Kruk-Ołpiński, skarbnik Związku, wyjaśnił, że na podstawie umowy z dnia 11 VIII 1947 r. i Regulaminu Tymczasowego SSWiIN ZNP, uchwalonego dnia 16 X 1947 r. przez Prezydium Zarządu Głównego ZNP — dotychczasowy Oddział Wrocławski Związku Zawodowego Pracowników Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych włącza się jako Sekcja Miejskowa do ZNP”. Od tej pory do powołania Związkowych Organizacji Zakładowych ruch związkowy Uniwersytetu i Politechniki ujęty zostaje w ramy statutowe i organizacyjne Sekcji SSWiIN ZNP. Do czasu utworzenia oddzielnych sekcji miejscowych dla Uniwersytetu, Politechniki, Klinik, Sekcja Miejskowa pełni obowiązki Sekcji Okręgowej. Unormowanie struktury organizacyjnej okazało się pozorne; długo jeszcze w sprawozdaniach z zebrań pojawiają się oznaki sporów i wątpliwości co do kompetencji czy zależności Sekcji od Zarządu Okręgu ZNP. W ramach Sekcji zauważyć można było tendencję do centralizacji, jak i powoływania kilku sekcji miejscowych. Toteż w rezultacie powstałych rozbieżności przystąpiono na szczeblu centralnym do opracowania nowego regulaminu. Śladem tych wewnętrznych przeobrażeń

jest fragment protokołu z zebrania Zarządu odbytego dnia 17.V 1949 r.: „W związku ze zmianami organizacyjnymi Sekcji SWiIN ZNP opracowuje się nowy regulamin, według którego w przyszłości będą wybierane Zarządy Sekcji Okręgowych SWiIN przy Zarządach Okręgowych ZNP. Zanim ukaże się regulamin, musimy przemianować się na Sekcję Miejscową i przedstawić Zarządowi Okręgu do zatwierdzenia kandydatów do Zarządu Sekcji Okręgowej”.

Zgodnie z wprowadzonymi innowacjami ustalono, że dnia 1 VI 1949 r. Zarząd Sekcji Okręgowej SWiIN ZNP we Wrocławiu przekształcił się ponownie w Zarząd Sekcji Miejscowej i wytypuje kandydatów do Zarządu Sekcji Okręgowej. 20 I 1950 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Zarządu Okręgowego Sekcji SWiIN we Wrocławiu, na którym ukonstytuował się nowy Zarząd Sekcji Okręgowej w składzie: przewodniczący — prof. dr Lesław Adam, z-ca przewodniczącego — dr W. Czaykowski, sekretarz — inż. W. Kos, z-ca sekretarza — prof. dr W. Styś, skarbnik — F. Kochman. Nie bez przyczyny za najpilniejsze zadanie uznano wyjaśnienie sprawy zakresu i podziału kompetencji między Zarząd Sekcji Okręgowej i Zarząd Sekcji Miejscowej. Już 28 I 1950 r. Zarząd Sekcji Okręgowej podjął, inspirowaną propozycjami prof. Fiemy, uchwałę, w której czytamy: „Sekcja Okręgowa poza zadaniem łącznika pomiędzy Zarządem Okręgu we Wrocławiu i Sekcją Miejscową oraz poza zadaniem ściślejszego powiązania pracowników szkół wyższych i instytucji naukowych poprzez Zarząd Okręgu ZNP z pracownikami szkół licealnych, zawodowych i podstawowych — ma za zadanie opracowanie ogólnych planów pracy dla Sekcji Miejskowych lub powstających ZOZ-ów, kontrolę wykonania tych planów i pomoc tak Sekcji Miejskowej, jak i poszczególnym ZOZ-om w realizacji zaplanowanych prac”.

Mnożące się schematyczne podziały administracyjne, kolejne zmiany i powroty do poprzednio ustalonych form — to typowe dla kilku początkowych lat przejawy niestabilności i poszukiwania konstruktywnych rozwiązań organizacyjnych. Trudności wynikały nie tylko z dążeń do osiągnięcia funkcjonalnej struktury Związku; znaczne opory w środowisku uniwersyteckim budziły decyzje centralnych władz, zmierzające do skupienia w ramach ZNP kadry pedagogicznej szkolnictwa podstawowego i średniego wraz z pracownikami wyższych uczelni. Podkreślano więc rozbieżności interesów, odmienne warunki pracy, kwestionowano podporządkowanie organizacyjne Sekcji Miejscowej Zarządowi Okręgu ZNP, choćby i na prawach szerokiej autonomii, posiadanej przez Sekcję Okręgową SWiIN. Tymczasem w Zarządzie Głównym przygotowywano kolejną nowelizację. 1 VII 1949 r. uchwalony został projekt regulaminu dla tzw. Zakładowych Organizacji Związkowych (ZOZ) i Grup Związkowych, przewidujący trzy zasadnicze grupy praw i obowiązków Zarządów ZOZ: 1) podnoszenie produkcji (u nas przez produkcję rozumie się nauczanie, wychowywanie i pracę naukową), 2) kształtowanie postawy ideologicznej pracowników, 3) troska o byt materialny. Zarząd ZOZ, składający się z 3-7 osób, powoływał grupy związkowe spośród pracowników wykonujących ten sam zawód. Ostatni z postulatów, nie uwzględniając obębności organizacyjnej wyższych uczelni, stał się przyczyną nieefektywności pracy np. grupy asystentów i adiunktów, roz-

rzuconych po wielu wydziałach, a przeto pozbawionych możliwości skoordynowanego i planowego działania.

Datę 30 III 1950 r. przyjąć należy za finalny epizod działalności Sekcji Miejskowej Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych we Wrocławiu. Na odbytym tego dnia posiedzeniu Zarządu Sekcji Okręgowej SWiIN ZNP zapadła uchwała o likwidacji Sekcji Miejskowej. Już wcześniej, bo 8 III 1950 r., zwołano zebranie organizacyjne Związkowej Organizacji Zakładowej przy Uniwersytecie Wrocławskim, 9 III 1950 r. ukonstytuował się ZOZ w Politechnice, 25 II 1950 r. przy Bibliotece Uniwersyteckiej. Wyborowi nowych ogniw organizacyjnych towarzyszyły referaty o celach i zadaniach powołanych ZOZ-ów, o roli związków zawodowych wynikającej z uchwał II Kongresu. Ruch związkowy przy Uniwersytecie wkraczał w stadium prawno-organizacyjne, które — z niewielkimi zmianami wewnętrznymi — pozostało aktualne do chwili obecnej.

W r. 1952 dokonano jeszcze reorganizacji struktury ZOZ-ów, polegającej na odłączeniu Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych, Archiwum, Ogrodu Zoologicznego, a przyłączeniu należącej do Politechniki grupy Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii. Tak więc w 1953 r. istniały cztery Oddziałowe Organizacje Związkowe (Biblioteka Uniwersytecka, Wydział Nauk Przyrodniczych, Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii, Administracja) i dwadzieścia dwie grupy związkowe. Model obecnego podziału na oddziałowe organizacje związkowe i grupy związkowe czekał na aprobatę do 1956 r., by po kolejnym okresie polemik ulec rehabilitacji w 1963 r. Ostatecznie więc przyjęto schemat wynikający ze struktury wyższej uczelni, dzieląc aktyw ZOZ-u na organizacje oddziałowe przy poszczególnych wydziałach i na grupy związkowe przy jednostkach mniejszych, jak: Studium WF czy Studium Języków Obcych. Droga do obecnego systemu organizacyjnego nie przebiegała w tak naturalny i bezkonfliktowy sposób, jak wynikałoby to z przedstawionej informacji. Kolejno wprowadzane zmiany obrazują narastanie doświadczeń, są dowodem konstruowania związkowej samowiedzy z materiału organizacyjnych porażek i osiągnięć. Stopniowo jednak dochodzono do stabilizacji w omawianej dziedzinie.

Na zakończenie informacji o strukturze Związku podkreślić wypada wagę podjętych innowacji, wyprzedzających przeobrażenia modelu wrocławskiego szkolnictwa wyższego. Dotychczasowy zasięg wpływu Sekcji Miejskowej, choć nie sprzyjał sprawnej działalności organizacji, obejmującej olbrzymi organizm administracyjny Uniwersytetu i Politechniki, był mniej więcej adekwatny do rozmiarów Uczelni. Dynamiczny rozwój szkolnictwa wyższego doprowadził do kolejnego usamodzielnienia się najpierw Akademii Medycznej (1 I 1950 r.), potem Politechniki (1 IX 1951 r.) i Wyższej Szkoły Rolniczej (1 IX 1951 r.). Jak hipertroficzną strukturę posiadała Sekcja w 1949 r., dowodzi jedno ze sprawozdań, gdzie czytamy: „Sekcja Miejskowa SWiIN we Wrocławiu obejmuje pracowników następujących zakładów pracy: 1) Uniwersytetu i Politechniki, 2) Wyższej Szkoły Handlowej, 3) Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej, 4) Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych (tylko

administracja), 5) Archiwum Państwowego, 6) Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 7) Ogrodu Zoologicznego, 8) Zakładu Materiałoznawstwa Elektrotechnicznego, 9) Zakładu Obróbki Metali, 10) Delegatury Ministerstwa Oświaty dla spraw młodzieży szkół wyższych, 11) Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego, 12) Zakładu Mikrobiologii przy Wydziale Lekarskim Uniwersytetu”. Całym konglomeratem instytucji o różnym charakterze i rozrzuconych po mieście siedzibach kierował Zarząd z biura przy ul. Szewskiej 50/51. W tych warunkach oczywista stała się potrzeba decentralizacji ruchu i nadania poszczególnym ZOZ-om samodzielności. Ówczesni działacze jednomyślnie podkreślają trudności zarządzania kołosem organizacyjnym Sekcji Miejscowej i korzyści płynące z autonomii poszczególnych ZOZ-ów, działających na prawach oddziałów. Organizacja ZOZ-u wynikała z postulatów regulaminu, wytyczającego jednolicie podział uprawnień i obowiązków między poszczególne komisje. Odtąd przez kilka najbliższych lat strukturę Związku określać będzie ścisła zależność od administracyjnego, nie zawsze odpowiadającego rzeczywistym potrzebom, pojmowania wewnętrznego schematu organizacji. Przerost funkcji administracyjnych, właściwy pracy związkowej do 1956 r., wyraża się bądź przesadną rozbudową sprawozdawczości, bądź ciągłą rotacją i zmiennością układu komisji. Względę te decydują o bezcelowości omawiania pracy związkowej według prac komisji, z których wiele straciło rację bytu po roku 1956, jak np. Komisja Szkolenia Ideologicznego, Komisja Dyscypliny Pracy czy Komisja Kontroli Handlu. Tworzeniu ZOZ-ów towarzyszyło też powoływanie nowego ognia normalizującego stosunki prawne wewnątrz organizacji — Sądów Organizacyjnych.

By zamknąć definitywnie kwestie organizacyjne, podaję wykaz kolejnych zarządów Organizacji Związkowej przy Uniwersytecie:

1. 8 III 1950 r. — 28 XI 1951 r.: prezes — prof. J. Falenciak, wiceprezes — prof. G. Poluszyński, sekretarz — dr K. Kawka, skarbnik — F. Modelski.
2. 29 XI 1951 r. — 26 I 1953 r.: prezes — prof. J. Falenciak (w czasie urlopu naukowego obowiązki jego pełnił prof. W. Gutekunst), wiceprezesa — prof. W. Hołubowicz i K. Woźniak, sekretarz — prof. E. Konik, skarbnik — K. Chwał.
3. 27 I 1953 r. — 17 III 1954 r.: prezes — doc. E. Zubik, wiceprezesa — dr Reiter, prof. Mydlarski, K. Chwał, sekretarz — mgr Birecki, skarbnik — F. Modelski.
4. 18 III 1954 r. — 19 III 1955 r.: prezes — prof. W. Styś, wiceprezesa — doc. E. Zubik i prof. W. Gutekunst oraz S. Borusiewicz, sekretarz — dr J. Wyrwisz, skarbnik — F. Modelski.
5. 18 III 1955 r. — 8 XII 1956 r.: prezes — prof. S. Wysłouch, wiceprezesa — prof. W. Styś, prof. W. Gutekunst, prof. S. Szczepankiewicz, sekretarz — prof. W. Berutowicz, skarbnik — F. Modelski.
6. 8 XII 1956 r. — 1957 r.: prezes — prof. S. Wysłouch, wiceprezesa — doc. H. Słoniewska i prof. A. Wanke, sekretarz — dr S. Kaleta, skarbnik — F. Modelski.
7. 1957 r. — 11 XII 1958 r.: prezes — prof. A. Wanke, wiceprezes — doc. H. Słoniewska, sekretarz — dr S. Kaleta, skarbnik — F. Modelski.

8. 3 XII 1958 r. — 28 II 1961 r.: prezes — doc. S. Kaczmarek, wiceprezesa — dr Z. Kozikowska, dr S. Kaleta, J. Tuszkiewiczowa, sekretarz — dr H. Rot, skarbnik — M. Mazur i dr M. Wolański.

9. 28 II 1961 r. — 26 III 1963 r.: prezes — prof. M. Urbanowicz (od połowy czerwca 1962 r. do końca stycznia 1963 r. — prof. Z. Ryziewicz), wiceprezes — dr H. Rot, sekretarz — dr T. Janasz, skarbnik — mgr R. Trznadel.

10. 26 III 1963 r. — 22 IV 1966 r.: prezes — dr H. Rot, wiceprezesa — prof. S. Szczepankiewicz, mgr M. Szczerbiński, mgr K. Gajek, sekretarz — dr C. Kaniówna, sekretarz — M. Mazur.

11. 22 IV 1966 r. — 15 IV 1969 r.: prezes — doc. dr C. Buczek, prof. J. Łanowski (rezygnacja w kwietniu 1967 r.), wiceprezesa — doc. dr K. Fiedor, mgr M. Szczerbiński, dr B. Paździor, sekretarze — doc. dr M. Mazurkiewicz, M. Mazur.

Dnia 15 IV 1969 r. wybrano Prezydium Rady Zakładowej w składzie: prezes — doc. dr Lesław Badura, wiceprezesa — mgr Mieczysław Szczerbiński, dr Bolesław Paździor, sekretarze — dr Jan Boć, Marian Mazur.

KIERUNKI DZIAŁALNOŚCI

Nakreśliwszy w olbrzymim skrócie przemiany strukturalne organizacji, wróćmy ponownie do pierwszych miesięcy pracy w wyzwolonym Wrocławiu, by — nie zważając już na przedstawione spory o kompetencje lub zależności — odtworzyć z akt i wspomnień możliwie wierną kopię zmagani Związku z najbardziej prozaicznymi, podstawowymi sprawami pionierskiej kadry pracowników wyższych uczelni bądź instytucji naukowych. Ówczesna Sekcja Miejskowa postawiona została wobec trudnych i odpowiedzialnych obowiązków zapewnienia sprawnej dostawy i rozdziału artykułów żywnościowych. Nie może dziwić fakt, że długo jeszcze w pracach grupy związkowej dominować będzie troska o poprawę materialnych warunków bytu pracowników. Brak zorganizowanej sieci placówek handlowych, trudności transportowe zmuszały do energicznych decyzji i wymagały wyjątkowych talentów organizacyjnych. Kierowany przez inż. T. Batkowskiego, Referat Gospodarczy „[...] obejmował kontrolę zaopatrzenia pracowników Uniwersytetu i Politechniki, rozdział darów UNRRA oraz pośrednictwo między władzami i pracownikami we wszystkich sprawach gospodarczych”. Nie najlepiej układała się współpraca z Działem Zaopatrzenia Uniwersytetu i Politechniki. Z pierwszego sprawozdania Zarządu za rok 1945/46 wynika, że „spóźnione, nieregularne i nie odpowiadające rozdzielnikowi Ministerstwa Apropozycji i Handlu rozdzielanie artykułów żywnościowych spowodowane było brakiem należytej aktywności Działu Zaopatrzenia Uniwersytetu i Politechniki”. Interwencja działaczy związkowych dała efekty, już wkrótce doprowadzono do wyrównania zaległych przydziałów. Interesujący i pouczający może być zestaw dostarczanych artykułów: masło, herbata, marmolada... Sprawy dzisiaj śmieszne, prozaiczne urastały w tych latach do rozmiarów trudnej walki o elementarne podstawy ludzkiej egzystencji. Zapobiegliwość i energia Referatu Gospodarczego pozwoliły otworzyć pierwszą stolówkę. Pod zachęcającym szyldem

„Mirus” kryły się przecież nieustanne batalie o zwiększenie dostaw przydziałów żywnościowych, w rezultacie których zdołano objąć wyżywieniem około 290 stołowników.

W ciągu tej pierwszej rocznej kadencji zdołano zwerbować 360 członków. W sprawozdaniu prezes dr Starzyk podkreślił życzliwą postawę rektorów, S. Kulczyńskiego i E. Suchardy, wyrażając tym powszechną nadzieję na dobry, pomyślny rozwój współpracy między władzami Uczelni i Sekcją Szkół Wyższych Związku Nauczycielstwa Polskiego. Z niewielkim dorobkiem wkraczano w rok 1947. Fakt ten usprawiedliwiają głównie olbrzymie nakłady pracy przy samej organizacji Sekcji, a także chyba statystyczna niewymierność wysiłków przy zaspokajaniu podstawowych potrzeb bytowych pracowników.

Nowo obrany Zarząd Sekcji Szkół Wyższych we Wrocławiu, w składzie: prof. T. Olbrycht — prezes, prof. E. Rybka i prof. K. Majewski — wiceprezesa, prof. J. Łanowski — sekretarz i F. Modelski — skarbnik, dziedziczył wytyczone szlaki związkowej aktywności, zaufanie zrzeszonych pracowników Uniwersytetu i Politechniki oraz życzliwość Rektoratu. Niezmiennie w centrum uwagi znalazły się problemy bytowe. Rok 1947 przyniósł w tej mierze dalsze rozszerzenie agend Sekcji, głównie dzięki przejściu od Uniwersytetu niesprawnie funkcjonującego Działu Zaopatrzenia. Na nadzwyczajnym Walnym Zebraniu Sekcji Miejscowej SWiN ZNP we Wrocławiu dnia 16 XI 1947 r. zakomunikowano o przejściu pod kuratelę Sekcji Działu Zaopatrzenia wraz z całą nieruchomością przy ul. Szewskiej 50/51, w której mieściły się biura i hotel uniwersytecki. Obok więc stołówki w gospodarce Sekcji pojawia się w r. 1947 hotel. Działacze Sekcji i ówcześni jego mieszkańcy jednomyślnie wskazują korzyści płynące z użytkowania budynku przy ul. Szewskiej 50/51. Wszak wyzwał on przejściowo z kłopotów mieszkaniowych wielu pracowników i mimo trudności finansowych, braku środków na remonty dachu i pieców przez długie lata spełniał swą funkcję, pozostając nadal własnością Uniwersytetu.

Obecnie pokoje po dawnym hotelu zajmuje Studium Języków Obcych, Katedra Anglistyki, Psychologii i Studium Kulturalno-Oświatowe (dó 1969 r.). Do 1961 r. hotel obejmował cztery piętra tego budynku, w latach 1953/54 na pierwszym piętrze trzy pokoje zajmowała Pracownia Krawiecka, jeden pokój Pracownia Szewska, jeden pokój biuro Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej. Pozostałe 20 pokoi wynajmowali mieszkańcy prywatni. Kłopoty natury ekonomicznej i nieporozumienia między Radą Miejsową ZNP a administracją Uniwersytetu co do remontu budynku doprowadziły w rezultacie do wystąpienia 7 I 1960 r. z wnioskiem o przekazanie domu uniwersyteckiego ponownie administracji Uczelni. W sprawozdaniu Rady Zakładowej z 1963 r. czytamy: „Dom Uniwersytecki został z powrotem przekazany Uniwersytetowi z dniem 31 III 1962 r. [...] ZOZ nie był w stanie, z braku funduszy, zapewnić lokatorom odpowiednich warunków, jak też pokryć kosztów wynagrodzenia zatrudnionych tam osób. Do momentu przejścia domu przez Uczelnię w 26 pokojach mieszkało 35 lokatorów”. W sumie okres gospodarowania domem czy hotelem uniwersyteckim (1947-1962) ocenić należy pozytywnie, co pozostaje w zgodzie ze wspomnianą wcześniej opinią byłych mieszkańców i aktywistów związkowych.

W poczet zasług Zarządu Sekcji z 1947 r. wpisać należy zapoczątkowanie na szeroką skalę akcji wczasów wypoczynkowych. Inicjatywa Związku zmierzała w dwu kierunkach: zabiegów o miejsca z FWP oraz organizacji własnych ośrodków wczasowych. Jeżeli pierwszy z nich kontynuuje się do chwili obecnej, to historia pionierskich ośrodków leczniczo-wypoczynkowych w Polanicy-Zdroju, Sobótce-Górcy czy Bukowcu należy do zapomnianych epizodów działalności ówczesnej Sekcji.

Zachowały się relacje z podróży służbowych i pertraktacji prof. Gutekunsta z władzami miejskimi i Zarządem Zdrojowym w Polanicy w sprawie nabycia domów wypoczynkowych „Basieńka” i „Regina”. 1 VII 1947 r. zostały one przejęte od Zarządu Zdrojowego i administrowane przez Uniwersytet Wrocławski. Jednocześnie FWP przychylił się do prośby ujęcia domów w swoją ewidencję, co zapewniło dopłatę pewnych sum do kosztów utrzymania każdego z wczasowiczów. Z domów w Polanicy skorzystały w sezonie letnim 1947 r. 72 osoby, co przy 8 miesiącach w przejętym od sierpnia tego roku zamku Piotra Włosta w Sobótce było liczbą pokaźną, zważywszy liczbę członków Związku (880), małą jeszcze popularność wczasów oraz fakt, że własne ośrodki nie były jedyną formą wypoczynku. Ogółem w trudnych warunkach drugiego roku pracy Uczelni z wczasów skorzystało 105 osób. Perspektywy na pomyślny rozwój własnej bazy wpczynkowej okazały się jednak przedwczesne. W 1948 r. Zarząd Sekcji informował: „Z powodu ogólnopaństwowej reorganizacji systemu wczasów administracja naszych domów wypoczynkowych ma być przejęta w najbliższym czasie przez Zarząd Główny ZNP, by w dalszym ciągu, najprawdopodobniej w 1950 r., przejść pod Centralny Zarząd FWP”. Rozpoczęły się gorączkowe dyskusje i próby zatrzymania domów przy Uniwersytecie; kolejne decyzje Zarządu nawzajem się wykluczały. W styczniu 1949 r. sprawa nie została jeszcze wyjaśniona. Zarząd postanowił oddać oba domy administracji FWP, mimo racji przemawiającej przeciw takiej decyzji, ale już w lutym zdecydowano wnieść poprawkę do poprzedniej uchwały i zatrzymać do własnej dyspozycji willę „Basieńka”. Władze centralne wyraziły zgodę na zaproponowany kontrakt. „Basieńka” — przez pewien czas prowadzona jeszcze wspólnie z Zarządem Sekcji Szkół Wyższych i Instytucji Naukowych w Gliwicach — przeszła pod kuratelę FWP.

Nie mniej urozmaiconą metrykę posiada zamek Piotra Włosta w Sobótce-Górcy. Władze Uniwersytetu, kierując się intencją zatrzymania go do własnej dyspozycji, postanowiły dokonać prac remontowych i zorganizować tam stację naukowo-badawczą. W styczniu 1950 r. Zarząd na prośbę Centralnego Zarządu Przemysłu Fermentacyjnego przekazał zamek jednej z instytucji podległej temu resortowi, rezerwując sobie 50 miejsc na kolonie dla dzieci członków Sekcji. Jeszcze w 1951 r. skorzystało (na zasadzie zawartej umowy) z kolonii w Sobótce 90 dzieci pracowników Uniwersytetu i Politechniki.

W r. 1947 na jednym z posiedzeń Zarządu Sekcji „prof. Olbrycht zaproponował przekazanie Związkowi, jako trzeciego ośrodka wczasowego, domu w Bukowcu — Collegium Zootechnicum, budynku zarządzanego obecnie przez administrację kluczową majątków uniwersyteckich. Budynek ten posiadał 24 pokoje”.

Przez kilka najbliższych lat nie poczyniono żadnych starań o uzyskanie nowych, własnych ośrodków wypoczynkowych. Dopiero w sprawozdaniu za lata 1958-1961 czytamy: „Wobec niemożności, z punktu widzenia prawnego, uzyskania dla ZOZ-u domu wczasowego w Świnoujściu i Polanicy Rada gorąco popierana przez Dyrektora Wądołkowskiego i Kwestora Zdzisława Trenta, zdecydowała się na budowę ośrodka campingowego nad morzem”. Podróże i wywiady przeprowadzone przez dra Kaletę, dra Piaseckiego i mgra Trznadla w Kołobrzegu, Międzyzdrojach i Łebie zakończyły się wyborem Łeby na przyszłe miejsce budowy ośrodka. Kosztem 200 tys. zł wybudowano 10 domków campingowych i już 20 VI 1960 r. rozpoczęto sezon wczasowy. Stopniowo rozbudowywany i wyposażany ośrodek w Łebie osiągnął np. w 1969 r. liczbę 235 wczasowiczów, stając się skutecznym sposobem zaspokajania stale rosnącego popytu na wczasy rodzinne.

Kolejny sukces organizacji związkowej to zdobycie ośrodka w Karpaczu. „Dzięki usilnym staraniom Prezydium Rady, a przede wszystkim kol. dra H. Rota, uzyskano obiekt w Karpaczu i z dniem 1 II 1963 r. Uniwersytet stał się jego prawnym użytkownikiem. W połowie czerwca 1963 r. został uruchomiony w tym obiekcie ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy, poza tym działa tam ośrodek wczasowy, w którym jednorazowo będzie mogło przebywać około 70-80 osób wraz z rodzinami, oraz ośrodek kolonijny dla dzieci”. Dzięki dotacji Prezydium RN m. Wrocławia zdołano w krótkim czasie uzupełnić wyposażenie obiektu, składającego się z trzech budynków: „Krokus I”, „Krokus II” i „Krokus III”:

Chronologia naszej kroniki każe wrócić ponownie do r. 1947; omawiając zapoczątkowaną wówczas akcję wypoczynkową i związane z nią historie domów wypoczynkowych dobiegliśmy lat ostatnich po to, by uzyskać chronologiczny obraz zabiegów organizacji związkowej o uzyskanie własnych ośrodków. Nie znaczy to wcale, że identyfikujemy akcję wczasową obecnej Rady Zakładowej wyłącznie z dziedzinami, które zostały tu przedstawione. Na uwagę zasługują ciągłe wysiłki w celu zwiększenia limitu przydziału miejsc z FWP czy pojawiająca się w ostatnich latach tendencja do wymiany wczasowiczów z ośrodkami wypoczynkowymi uniwersytetów w Lipsku, Budapeszcie i Brnie. Ożywienie współpracy z zagranicą datuje się od r. 1963; wówczas już objemowało wymianę doświadczeń, wczasowiczów i turystów oraz wyjazdy dzieci na kolonie. Zyskując od początku uznanie i popularność wśród pracowników, ta forma międzynarodowych kontaktów w latach 1963-1969 przedstawiała się następująco:

	Kraj	Rok					Razem osób
		1965	1966	1967	1968	1969	
Kolonie	Czechosłowacja	15	15	20	27	—	77
	NRD	—	13	22	19	33	87
Wczasy	NRD	—	10	12	8	12	42
	Czechosłowacja	—	10	10	—	—	20
	Węgry	30	40	48	24	30	172

Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy w Karpaczu, „Krokus I”

„Krokus II” z dobudowaną w r. 1968 salą wykładową

Ośrodek wczasowy w Łebie

Wymienne wczasy na Węgrzech. Pracownicy Uniwersytetu nad Balatonem

W latach 1965-1969 z wczasów i kolonii zagranicznych skorzystało więc ogółem 398 osób.

Informacja statystyczna nie stanowi celu tej pracy, ale dla uchwycenia dynamiki wzrostu miejsc wczasowych podają trzy liczby: w 1947 r. z wczasów krajowych korzystało 105 osób, w 1960 r. — 377, w 1968/69 r. — 978. Tendencyjność zestawienia nie sugeruje wcale osiągnięcia pełnej realizacji potrzeb, wskazuje przecieŜ na systematyczny wzrost możliwości wypoczynkowych pracowników Uniwersytetu.

Pionierski okres działalności Sekcji WSiIN obok zainicjowanej akcji wczasowej, obok przejścia od Uniwersytetu Działu Zaopatrzenia (który zresztą wkrótce ponownie oddano administracji uczelnianej) i hotelu uniwersyteckiego, obok uruchomienia stołówki i podjęcia wielu podobnych inicjatyw, przyniósł próby utworzenia funduszu samopomocowego. Doświadczenia rocznej kadencji Sekcji implikowały konieczność zorganizowania takiego funduszu, którego projekt i statut przygotowany przez dra Kruka-Ołpińskiego zatwierdził Zarząd w październiku 1947 r. Założycielom funduszu udało się przeforsować decyzję przeznaczenia $\frac{1}{4}$ składek członkowskich (około $\frac{1}{2}$ dochodów Okręgu) na cele pomocy materialnej pracownikom zrzeszonym w Sekcji SWiIN. Nie wymaga chyba dowodzenia, jak pożyteczna społecznie okazała się praca inicjatorów pomocy materialnej w trudnych latach organizowania podstawowych form bytowych ludzkiej egzystencji na gruzach zniszczonego Wrocławia. Już w pierwszym roku istnienia z funduszu zapomogowo-samopomocowego udzielono 63 pożyczki o łącznej kwocie 345 850 zł i 6 bezwrotnych zapomóg na sumę 35000 zł. (Dla porównania: w roku 1968/69 udzielono 880 pożyczek na sumę 1969775 zł i 126 zapomóg dających łączną kwotę 122 050 zł.)

O Kasie wspomina się po raz pierwszy na zebraniu Zarządu Sekcji dnia 1 VII 1948 r. Postulowano wówczas organizację Kasy jako odrębnej agendy, mającej cele wyłącznie zapomogowo-pożyczkowe na wyraźny użytek członków Sekcji w przypadkach takich, jak: śmierć członka sekcji lub osoby z jego rodziny, zawarcie związku małżeńskiego itp. Nie znając jeszcze regulaminów podobnych kas, zwrócono się do Zarządu Głównego ZNP o pomoc i instrukcję. Właściwie dopiero rok 1949 uznać należy za znaczący w historii Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej funkcjonującej na zasadach analogicznych z obecnymi. Wyjaśniając organizację przyszłej kasy prof. Fiema informował na zebraniu Zarządu dnia 9 VI 1949 r., że będzie to agenda Związku z własnymi wkładami, funduszami i rachunkowością. W stosunku do Kasy Zarząd Sekcji ma mieć uprawnienia natury tylko nadzorczej. Zarząd Kasy powoływany będzie przez Walne Zebranie i Zarząd Związku. W maju 1949 r. ukazał się okólnik Okręgowej Rady Związków Zawodowych zalecający zlikwidowanie dotychczas istniejących kas i organizowanie nowych — na zasadach jednolicie określonych dla wszystkich związków. Na wspomnianym zebraniu zapadła uchwała powołująca przy Sekcji Miejscowej SWiIN we Wrocławiu Kasę Zapomogowo-Pożyczkową. Uchwała ta, jak informuje pismo skierowane do ORZZ, mocy prawnej nabrała 17 VI 1949 r. Rejestracji dokonano 22 VIII 1949 r., a mgr A. Lewek rozpoczął na szeroką skalę zakrojoną akcję popularyzacji i informacji o nowym ogniwie

Związku. W latach 1949 i 1950 z entuzjazmem propagowano sformułowane przez niego hasło: „Každy członek Związku — członkiem Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej”, nie więc dziwnego, że z roku na rok rosła liczba korzystających z pomocy materialnej. Od 202 członków-założycieli z 1949 r. zaczynając, poprzez 503 w r. 1953 i 715 w r. 1960, osiągnięto liczbę 1180 członków w r. 1969.

Historia Kasy skłania do refleksji podobnie jak epizody z okresu krystalizacji form organizacyjnych Związku, w obydwu bowiem wypadkach akty prawno-administracyjne wyprzedzała inicjatywa społeczna. Podobnie jak ruch związkowy inicjował Związek Zawodowy Pracowników Szkół Wyższych, początkowo, do czasu zjednoczenia, nie związany z ZNP, działalność Kasy wytyczały prekursorskie posunięcia Sekcji Szkół Wyższych we Wrocławiu w postaci funduszu samopomocowo-pożyczkowego. W późniejszych losach Kasy szczególnego uznania nabrały reformy prof. Wysłoucha. Jednym z cenniejszych i trwale w historii ZOZ-u zapisanych osiągnięć jego kadencji było uruchomienie tzw. funduszu „B”, przeznaczonego na zapomogi bezzwrotne. Dążąc do wyrobienia solidarności i koleżeńskiej atmosfery w Związku, prof. Wysłouch postulował opodatkowanie wszystkich członków organizacji na rzecz bezzwrotnego funduszu samopomocowego. Asygnowanie 0,5% zarobków na cele pomocy najbardziej potrzebującym jej pracownikom pozwolić miało, zdaniem założycieli, na szersze niż dotąd i sprawiedliwsze dysponowanie funduszami Kasy. Epizodyczne wypadki interpretowania decyzji Zarządu jako zamachu na kieszeń i własność prywatną członków wkrótce ucihły, a perspektywa i sprawdzian 14 lat dzielących nas od powołania funduszu (1 IV 1956 r.) wydały mu pozytywną cenzurę.

Kolejnym usprawnieniem form pomocy materialnej w ramach PKZP było otwarcie w listopadzie 1960 r. bezprocentowego kredytu w wysokości 30000 zł na zakup artykułów przemysłowych (w czekach). Wprawdzie w r. 1961 nie korzystano jeszcze z tego rodzaju pożyczek, ale już w r. 1962 udzielono ich na pełną sumę 30000 zł. Ponownie więc, poczynając od 1947 r. i śledząc kolejne fazy rozwoju jednej z form działalności Związku, dochodzimy do lat ostatnich, co dowodzi operatywności i skuteczności przedsięwzięć Zarządu ówczesnej Sekcji Miejscowej SWiIN we Wrocławiu.

Kadencja drugiego Zarządu, zakończona w lutym 1948 r. niemalym dorobkiem, wyznaczała przyszłym działaczom podstawowe i kontynuowane z powodzeniem do dzisiaj dziedziny pracy związkowej. Na czele nowego Zarządu stanął prof. Fiema, funkcje wiceprezesa objął mgr K. Zathej, a po nim mgr A. Lewek i W. Orzewski, sekretarzem została H. Sztefkowa, a od 8 III 1950 r. — K. Zathej. Zmiany na stanowiskach spowodowane zostały powołaniem od marca 1950 r. nowej formy organizacyjnej — Związkowej Organizacji Zakładowej.

W pozostałych dwu latach istnienia Sekcji Miejscowej SWiIN we Wrocławiu zwraca uwagę jeszcze kilka inicjatyw Zarządu, z mniejszym lub większym powodzeniem kontynuowanych przez obecną Radę Zakładową. Ogniwo organizacyjne o charakterze historycznym stanowiła tzw. Rada Kobieca. Dnia 3 XI 1948 r. zwołano

— z inicjatywy i polecenia OKZZ — zebranie kobiet należących do Związku, na którym ukonstytuował się Referat Kobiecy, na czele z Heleną Sztefkową i Ireną Turnau oraz sekretarzem — lek. wet. p. Olbrychtową. Celem Referatu stał się werbunek do Ligi Kobiet, a z funkcji socjalnych — otwarcie stołówki i cerowni. Przez kilka najbliższych lat w gestii tej organizacji kobiecej leżało organizowanie „Mikołaja” dla dzieci, kolonii letnich, rozprowadzanie biletów do łaźni dla pracowników fizycznych, biletów ulgowych do kin i Opery czy organizacja porad prawnych i lekarskich. Luźno związana z Sekcją Miejsową, będąc raczej organem Ligi Kobiet, Rada przez kilka lat spełniała jednak pożyteczną funkcję jako komórka podejmująca szereg sporadycznych akcji socjalnych. W 1949 r. Sekcja powierzyła jej sprawę przyjęć do prewentoriów, dziecięcych domów zdrowia i kolonii leczniczych. Popularyzację i zabiegi o umieszczenie dzieci pracowników w żłobkach lub przedszkolach zaliczyć można do kolejnych osiągnięć, zważywszy, że w okresie tym Uniwersytet i Politechnika nie posiadały własnego ośrodka opieki nad dziećmi. Z chwilą rozbudowy akcji ekonomiczno-bytowych Związku Rada Kobieca, efekt ruchu emancypacyjnego o pozytywnych osiągnięciach i pionierskiej roli w zakresie spraw socjalnych, ograniczona została do rangi ogniwa figurującego w Sekcji na zasadzie raczej tradycji niż rzeczywistych potrzeb. Słowem — epizod z dziejów Związku wart uwagi przez wzgląd na prekursorstwo w dziedzinie ówczesnych zdobyczy socjalnych.

Rok 1949 przeszedł do dziejów Związku jako okres wzmożonej ofensywy kulturalno-oświatowej, okres początków organizacji Pracowni Krawieckiej i Szewskiej, a wreszcie jako kolejny etap ewolucji struktury organizacyjnej Związku na wyższych uczelniach wrocławskich.

W sprawozdaniu z zebrania odbytego dnia 26 I 1949 r. czytamy: „W związku z postulatami OKZZ postanowiono rozszerzyć działalność kulturalno-oświatową, a przede wszystkim społeczno-polityczną w sensie uświadamiania wszystkich członków o roli Związków w życiu państwa [...]. Ujawnia się potrzeba otwarcia świetlicy związkowej, na którą Ob. Rektor zgodził się oddać lokal w Gmachu Głównym po Intendenturze [...]. W świetlicy postanowiono założyć bibliotekę, czytelnię, radio, zaabonować periodyki, literaturę związkową i ideologiczno-polityczną”. Przyszły lokal świetlicy służyć miał jako centrum skupiające aktyw kulturalny ruchu związkowego, tam miały się odbywać odczyty, zebrania pracowników fizycznych poświęcone omawianiu ich kłopotów i potrzeb. Z otwarciem lokalu świetlicowego związane też pewne nadzieje na ożywienie ruchu artystycznego, w ogólnych założeniach programowych kierując się zresztą wytycznymi władz centralnych, których nadzór ujawnił się w obowiązku składania comiesięcznych sprawozdań i odgórnie organizowanym tzw. współzawodnictwie świetlicowym. Tak oto w piśmie do OKZZ z dnia 13 IV 1949 r. znalazła się następująca informacja: „Na terenie naszej Sekcji czynna jest świetlica, otwarta dnia 15 III br. i udostępniona od godz. 15 do 20 w dni powszednie. Współgospodarzami świetlicy są: KUPZPR i Koło Ligi Kobiet na wyższych uczelniach”. Stanowiąc zaczątek późniejszych poczynań kulturalno-oświatowych,

akcja świetlicowa zrodziła potrzebę powołania Komisji Kulturalno-Oświatowej, do zadań której należało wtedy organizowanie prelekcji, odczytów, gazetek ściennych i wycieczek, patronat nad współzawodnictwem świetlicowym, a wreszcie zwalczanie analfabetyzmu wśród pracowników fizycznych. Wspomnienia, relacje w sprawozdaniach i archiwalny już dla nas sens zmagania działaczy kulturalno-oświatowych — to wszystko, co pozostało z ich pracy, z owych kursów, gdzie statystyczna konieczność mieszała się z entuzjazmem i żarliwością, a nagrodą za pilność był niedostępny i magiczny dotąd przedmiot — książka.

By dopełnić obrazu inicjatyw i kompetencji Komisji Kulturalno-Oświatowej wspomnieć trzeba o pierwszych, wówczas właśnie organizowanych kursach języka rosyjskiego, o wszechniczy radiowej i rozpoczętym szkoleniu ideologicznym, które na kilka najbliższych lat stało się centralnym przedsięwzięciem oświatowym Związku. Prof. J. Falenciak, pierwszy prezes powstałego w 1950 r. ZOZ-u, określając najogólniej rolę i orientację zainteresowań organizacji w tych latach zauważa, że stawała się ona świadomym narzędziem transmisji politycznej PZPR. W takim układzie proporcji między poszczególnymi aspektami działalności Związku zroszwały staję się prymat szkolenia ideologicznego. Zdaniem organizatorów, oceniających zjawisko z perspektywy lat, pozytywnym rezultatem seminariów szkoleniowych była możliwość uzgodnienia poglądów oraz przeniesienia ogólnych założeń filozofii marksistowskiej na płaszczyznę osobistych zainteresowań i badań naukowych. Sprawozdania z lat 1950-1951 podkreślają wysoki poziom przygotowania, przejawy zainteresowań i chęci poznania zasad marksistowskiego światopoglądu. Przemiany w życiu politycznym dokonane w roku 1956, przejęcie problematyki ideologicznej przez KU PZPR i ponowny zwrot inicjatywy Związku głównie ku sprawom socjalno-bytowym zdecydowały o likwidacji Komisji Szkolenia Ideologicznego. Zainicjowane w okresie ożywienia ruchu świetlicowego szkolenie ideologiczne nie stanowiło jedyne i najważniejszego zakresu działalności utworzonej przy tej okazji Komisji Kulturalno-Oświatowej.

Na równi z omówionymi zasługuje na utrwalenie podejmowana w roku 1950 współpraca środowiska naukowego z wsią i zakładami pracy. Procesy integracyjne na terenie Związku przejawiały się w organizacji wyjazdów ekip na wieś lub do zakładów pracy z referatami i poradami praktyczno-fachowymi. Szczególnymi możliwościami dysponowali tu lekarze weterynarii i naukowcy-rolnicy. W opracowaniu referatów, powierzanych Kołom Naukowo-Zawodowym, współpracowano z TWP. W latach 1950-1951 np. zorganizowano około 300 wyjazdów na wieś, a sukcesem na skalę krajową było urządzenie pierwszej w Polsce chaty-laboratorium do wykonywania badań i ekspertyz na miejscu. Tym sposobem sporadyczne akcje ZOZ-u pełniły pożyteczną funkcję obecnych agronomówek i porad naukowych, łagodząc w jakimś stopniu braki odpowiedniej liczby fachowców.

Trudna i wymagająca wiele entuzjazmu okazała się praca ówczesnych działaczy kulturalno-oświatowych. Należało przecież wyrobić podstawowe nawyki i potrzeby kulturalne nowych odbiorców, rekrutujących się z kadry pracowników administra-

cyjnych lub fizycznych, uzupełniać braki miejskiego potencjału placówek i imprez rozrywkowych. Kiedy sytuacja we Wrocławiu uległa pod tym względem ogólnej poprawie, Komisja ograniczyła swój program do popularyzacji i pomocy członkom w korzystaniu z kin, teatrów czy podobnych form rozrywki.

Omawiając wyniki pracy Sekcji Miejscowej nie sposób pominąć bogatej historii Pracowni Szewskiej i Krawieckiej, zwłaszcza że agendy te przetrwały do czasów obecnych, przynosząc nadal Radzie Zakładowej pokaźne dochody. Protokół z zebrania Zarządu w dniu 26 I 1949 r. informuje o zamiarze przejęcia od Uniwersytetu Pracowni Krawieckiej i o delegowaniu mgra A. Lewka do OKZZ z prośbą o zgodę na jej prowadzenie przez Sekcję. 9 II 1949 r. Zarząd zdecydował ostatecznie o przejęciu Pracowni Krawieckiej i polecił prof. Fiemie oraz mgrowi Lewkowi podjęcie starań o uzyskanie dla Sekcji Pracowni Szewskiej. Historię Pracowni ujmujemy w krótki zarys jej dalszych losów. Po utworzeniu ZOZ-u przy Uniwersytecie Zarząd Sekcji Okręgowej SWiIN dnia 18 XII 1951 r. postanowił przekazać mu obie pracownie z całym majątkiem. Już w 1951 r. pojawiły się opinie, że wobec rozwoju usług krawieckich i szewskich na terenie miasta, dalsze prowadzenie pracowni nie leży w interesie pracowników zrzeszonych w ZOZ-ie. Rozwój działalności bytowej Związku w latach 1953-1954 dowiódł pochybności przedstawionych zastrzeżeń. Otóż w wymienionym okresie dochody pracowni służyły pokrywaniu tak niezbędnych wydatków, jak: opłata lekarza zakładowego, pracowników sekretariatu, zakup instrumentów lekarskich, wyposażenie ambulatorium i dotacje na zapomogi. W zaistniałej sytuacji pracownie nabrały charakteru rentownych i zasilających fundusze ZOZ-u instytucji usługowych. Pracownie: Szewska przy ul. Szewskiej i Krawiecka przy ul. Piastowskiej prosperują do dnia dzisiejszego, dając np. w latach 1966-1968 zysk w postaci 115 tys. zł.

Z anonsowanych uprzednio zmian organizacyjnych Związku wiadomo, że 8 III 1950 r. doszło do ukonstytuowania Związkowej Organizacji Zakładowej przy Uniwersytecie. Akt prawny poprzedziła kampania propagandowa, cykl referatów wyjaśniających istotę zapowiadanych zmian i zadania powoływanych komórek Związku. Dzień powstania ZOZ-u dla kronikarskich rozważań wydaje się o tyle ważny, że pozwala dokonać podsumowania działalności pionierskiego okresu dziejów organizacji związkowej Uniwersytetu, jaki przypada na kolejne trzy kadencje Sekcji Miejscowej SWiIN we Wrocławiu.

Rejestrowane dotychczas formy działalności Sekcji wyznaczają, z niewielkimi zmianami, dzisiejszy zakres zainteresowań Rady Zakładowej. Lata 1945-1950 odznaczają się jednak niepowtarzalną, nie spotykaną w pracy późniejszych Zarządów operatywnością w sprawach zaopatrzenia. Trudności w tej dziedzinie nakazywały troszczyć się o podstawowe artykuły codziennego użytku. Od tego zaczynało wówczas pracę, sprawy te więc zapoczątkowują rozpatrywanie porażek i osiągnięć podczas kadencji pierwszego Zarządu.

W okresie zmagania z mankamentami rynkowymi Uniwersytet stawał się instytucją coraz bardziej samowystarczalną, dysponującą nawet własnym majątkiem.

Formy działania na tym polu, obumierające równoległe z poprawą sytuacji rynkowej, pozostały już tylko echem trudnej sytuacji, w jakiej przyszło działać ówczesnym aktywistom związkowym. Jeżeli osiągnięcia ruchu związkowego mierzyć nie tylko aktualnością lub trwałością podejmowanych akcji, ale także potrzebą ówczesnej chwili, wszystkie referowane przedsięwzięcia nadają sens i społeczną rangę inicjatywom organizacji.

Pamięć o wyjątkowo trudnych warunkach materialnych pierwszych lat po wyzwoleniu pozwala rozumieć w dorobku Sekcji przewagę czynnika ekonomiczno-socjalnego nad ideowym. By jednak nie konstruować fałszywych pojęć o dominującej apolityczności postawy działaczy zrzeszonych w Sekcji Miejskowej SWiIN, o zawężaniu programów działania, uzupełnimy dotychczasowe spostrzeżenia refleksją nad tymi fragmentami sprawozdań i dokumentów, które mówią o ideologicznej aktywności ówczesnego Związku. Zauważyliśmy, że program pierwszego Zarządu nie formułuje stanowiska Sekcji w kwestiach polityczno-światopoglądowych. Weryfikacji przyjętych założeń dokonało życie i ówczesna sytuacja, obfitująca w wydarzenia decydujące o przyszłości i losach narodu.

Oto Ogólnopolski Zjazd Delegatów Sekcji SWiIN ZNP (31 I 1948 r.) z inicjatywy środowiska wrocławskiego przyjął rezolucję dotyczącą kwestionowania na Zachodzie polskości Ziemi Zachodnich. Czytamy w niej: „Ogólnopolski Zjazd Delegatów Sekcji SWiIM ZNP protestuje stanowczo wobec ponawianych ostatnio za granicą ataków na nasze Ziemię Zachodnie. Ziemię Zachodnie odzyskał swą pracą nie tylko polski chłop i polski robotnik. Na Ziemiach tych już czwarty rok rozwija się praca naukowa i oświatowa. Pracują polskie uczelnie, wychodzą setki publikacji naukowych. Wytrwałą, ciągłą pracą Ziemię Odzyskane zrosły się z resztą kraju nierozłącznie. Tych owoców polskiej pracy nie odbierze nam nikt”.

Obrona polskiej racji stanu, kształtowanie patriotycznej postawy obywatelskiej w tych trudnych, początkowych latach naszej państwowości na Ziemiach Zachodnich stanowiły nieodłączny aspekt pracy związkowej w środowisku akademickim. Pamięć o konieczności zwartego stanowiska narodu w obronie Ziemi Zachodnich dyktowała zapewne Zarządowi Sekcji i rezolucję dotyczącą ekskomunikacji, jaką zagroził papież Pius XII wszystkim katolikom należącym do partii komunistycznych lub popierającym te partie. Głos protestu wobec stanowiska Watykanu wystosowany z Wrocławia i dowodzący nieskuteczności prób rozbicia jedności narodowej stanowić powinien dowód zaangażowania i świadomego stanowiska w kwestii obrony budowanego organizmu państwowego. Innego przykładu społecznej aktywności związkowców dostarczyła akcja przedkongresowa w 1948 r., poprzedzająca doniosłe wydarzenie w powojennym życiu politycznym kraju. Dnia 30 XI 1948 r. podjęto zobowiązanie, które brzmiało: „Zebranie pracowników wyższych uczelni oraz zakładów i instytucji naukowych Wrocławia postanawia dla uczczenia zjednoczenia partii robotniczych ufundować stypendium w kwocie 600 zł miesięcznie na okres jednego roku akademickiego 1948/1949 dla studenta wyższych uczelni wrocławskich, dziecka robotnika”. Relacje działaczy związkowych o atmosferze tych

lat przekonują, jak — mimo konfliktów i napiętych nieraz sytuacji — szczerzy i niezafalszowany był stosunek ludzi do rozgrywających się procesów polityczno-społecznych. Z gorącego tygła walki politycznej, ścierania się rozmaitych światopoglądów wyłania się pojęcie o roli i znaczeniu Związków w pierwszych latach powojennych, kiedy sprawą dnia powszedniego była troska o zaopatrzenie w podstawowe artykuły spożywcze, ale kiedy równocześnie ten sam dzień obfitował w śpięcia i próby politycznej dojrzałości.

Rok 1950 uważać możemy za cezurę znamionną tak dla ruchu związkowego, jak i dla sytuacji gospodarczo-politycznej kraju. Zbieżność ta, jeżeli nawet przypadkowa, w sposób znaczący wpływała na charakter Związków Zawodowych, determinowany w znacznej mierze rozwojem nastrojów zimnowojennych i pogłębianiem konfliktów dwóch systemów społecznych współczesnego świata. Wypływająca stąd mobilizacja sił socjalistycznych, wyostrzająca się czujność na destrukcyjny wpływ zachodniej propagandy, stawiały ZOZ-y wobec konieczności rozwijania systematycznej akcji podnoszenia świadomości politycznej zrzeszonych pracowników Uniwersytetu. Zadanie to z różnym — dodajmy — powodzeniem pełnić miało szkolenie ideologiczne, zainicjowane już przez Sekcję Miejscową w 1949 r. Wzrostowi wpływu czynników zewnętrznych towarzyszyły kapitalne dla przyszłości kraju posunięcia w zakresie gospodarki i struktury społecznej, objęte programem planu 6-letniego. Penetracja dokumentów z lat 1950-1955 poucza o gorącej atmosferze rywalizacji systemów ustrojowych, o atmosferze reformy gospodarczej, obliczonej na stworzenie realnych podstaw ekonomicznych państwa socjalistycznego.

W kontekście programowych fascynacji produkcyjnych nie dziwi anonsowana już przewaga czynnika ideologicznego nad materialnym, stanowiąca o odrębności początków ZOZ-u w porównaniu z działalnością Sekcji SWiIN. Gdy jednak organizacja okrzepła w nowej formie, gdy przeminęła początkowa ofensywa polityczna okazało się, że obok istotnej problematyki ideologicznej nabrzmiewają ponownie pozornie prozaiczne sprawy bytowe dnia codziennego. Funkcjonowała Pracownia Krawiecka i Szewska, kontynuowano akcję kolonijno-wczasową, lecz potrzeby pracowników stwarzały nowe zadania, a wśród nich konieczność zainteresowania się wyżywieniem, opieką lekarską lub otwarciem własnego przedszkola. Skuteczniejszej pracy domagały się szwankujące dotąd i nie najszcześliwiej planowane kulturalno-oświatowe imprezy Związku. Różnorodność kształtujących się inicjatyw nie przeczyła pojmowaniu roli Związku w zgodzie z ówczesnymi wymogami, czego dowodem jest wypowiedź prof. Falenciaka: „Realizacja tych konkretnych zadań w ramach naszej organizacji umożliwi spełnienie głównej funkcji Związku Zawodowego ZNP, jaką jest pomoc w odbudowie nauki polskiej, troska o jej poziom oraz budowa nowej socjalistycznej kultury [...]”. Pouczające byłoby skonfrontowanie np. wypowiedzi o roli Związku z 1946 r. i cytowanej powyżej, choćby ze względu na wynikającą stąd konkluzję: za najistotniejszy uznano przekład zadań planu 6-letniego na odpowiadające jego postulatowi czynniki rozwojowe szkolnictwa wyższego.

Świadomość znaczenia Związku w tej dziedzinie określała prawdopodobnie

decyzję powołania Komisji Naukowo-Dydaktycznej, której program przewidywał współpracę z władzami Uczelni w sprawach programów, organizacji badań czy kontaktów ze szkolnictwem średnim. Pierwszą informację o wspomnianej Komisji znajdujemy w sprawozdaniu z zebrania ZOZ-u (3 IV 1950 r.) poświęconego podziałowi pracy. Ze sprawozdania tego wynika, że do kompetencji i obowiązków Komisji należało: 1) opiniowanie programów nauczania, programów studiów i reorganizacji szkolnictwa, 2) współpraca w organizowaniu zjazdów naukowych, 3) współpraca w organizacji i pracy zespołów katedr lub instytutów, 4) współdziałanie w zakresie spraw naukowych z władzami Uczelni, 5) utrzymywanie łączności z towarzystwami naukowymi, 6) prowadzenie spraw pomocniczych sił naukowych. Lata następne ukazywały bądź fikcyjność poszczególnych postulatów, bądź dorzucały nowe, jak np. popularyzację osiągnięć naukowych lub pomoc przy rozwiązywaniu trudności napotykanych w pracy naukowej. Doświadczenia kilku kadencji ustaliły charakter Komisji jako organu doradczego i współdziałającego z władzami Uczelni. Tak np. w r. 1953 współpracowano z prorektorem do spraw dydaktycznych w organizacji opieki nad domami akademickimi (konkurs na najlepszy pokój, rozmowy z mieszkańcami domów akademickich o ich potrzebach — oto początki tej opieki dydaktyczno-wychowawczej). Udział aktywu związkowego w tej pionierskiej akcji godny jest odnotowania jako jeden z przejawów aktywności Komisji Naukowo-Dydaktycznej. W okresie poprzedzającym rekrutację młodzieży na wyższe studia przedstawiciele Związku w porozumieniu z rektorem Uniwersytetu organizowali w województwie spotkania popularyzujące tzw. wydziały deficytowe. Pewnym dorobkiem wykazać się też może Komisja w pracach nad dydaktyką naszej Uczelni. W sprawozdaniu ustępującego Zarządu z r. 1954 czytamy: „Przewodniczący Komisji uczestniczył w dyskusji nad problemami dydaktycznymi wyższych uczelni, zorganizowanej przez Sekcję Pracowników SW oraz Katedrę Pedagogiki. Następnie brał udział w organizowaniu we Wrocławiu Ogólnopolskiej Sesji Dydaktycznej Wydziałów Prawa i opracował sprawozdanie z tej Sesji, ogłoszone w „Państwie i Prawie”. Nawiązana została stała łączność między Komisją a Katedrą Pedagogiki jako ośrodkiem systematycznych badań nad dydaktyką wyższych uczelni”. Osobiste sukcesy i aktywność ówczesnego przewodniczącego Komisji, prof. F. Longchamps, nie umniejszają działalności całego zespołu, którego kolejnym powołaniem stał się udział w konferencjach nauczycielskich, egzaminach maturalnych i naradach w sprawie przygotowania absolwentów szkół średnich na studia. Systematyczne kontakty ze szkolnictwem ogólnokształcącym decydowały o orientacji oraz możliwości choćby minimalnego wpływu na poziom przygotowania przyszłych studentów. Materiały i obserwacje przesyłano, po uprzednim opracowaniu, Zarządowi Głównemu ZNP. Wagę podejmowanych akcji podnosi fakt spontanicznego ich inicjowania, bez odgórnego programu i dyrektyw ze strony władz centralnych. Uzyskane już w r. 1954 zalecenia okazały się bowiem schematyczne i mało elastyczne, co wręcz utrudniało pracę Komisji, a często obciążało powinnościami wykonywanymi równoległe przez władze Uczelni. Pewne *novum* w porów-

naniu z rokiem poprzednim stanowiło zapraszanie na egzaminy wstępne przedstawicieli szkół średnich, obserwacja egzaminów wstępnych lub organizacja — w porozumieniu z Dyrekcją Biblioteki Uniwersyteckiej — zwiedzania i orientowania studentów pierwszych lat w sposobach korzystania ze zbiorów bibliotecznych. W 1956 r. Komisja organizowała kursy kwalifikacyjne dla nauczycieli geografii, a w ramach akcji „otwartych drzwi” przedstawiciele Związku wyjeżdżali do Legnicy i Świdnicy na spotkania lub konferencje z komitetami rodzicielskimi. Posiedzenia Komisji były też terenem dyskusji nad realizacją rozwoju nauki zgodnie z założeniami planu 6-letniego, co potwierdzałyby przypuszczenia o genezie Komisji Naukowej.

Do roku 1956 rysują się więc jasno trzy płaszczyzny aktywności: współpraca ze szkolnictwem średnim, studia nad dydaktyką wyższych uczelni i — nie podkreślana dotąd — opieka nad młodą kadrami naukową. Po roku 1956 obserwujemy okres zahamowania inicjatyw Komisji; dopiero w sprawozdaniu za lata 1963-1966 czytamy, że „Rada Zakładowa powinna mieć samodzielną, własną koncepcję co do wielu spraw z zakresu organizacji nauki i nauczania. Opieka nad młodą kadrami naukową, stypendia i urlopy naukowe, wyjazdy zagraniczne, tzw. rotacja, kryteria różnicowania dodatków specjalnych, awanse pracowników nauki, doskonalenie kwalifikacji młodej kadry [...]” — to sprawy wchodzące w zakres zainteresowań Rady, ale nie prowadzone według jednolitej i wypracowanej zasady. Postulatywny ton wypowiedzi sugeruje, że praca Komisji Naukowo-Dydaktycznej wymagała wprowadzenia nowych koncepcji. Osiągnięcia Komisji, prowadzonej w ostatniej kadencji przez doc. J. Cieślakowskiego, wykazywały też skuteczność reaktywowania poprzedniej formy współpracy ze szkolnictwem średnim, czego próbą były organizowane przez polonistykę „spotkania seminaryjno-wykładowcze pracowników naukowych z nauczycielami szkół średnich, poświęcone najnowszym osiągnięciom naukowym i metodologii”. Wiele do życzenia przedstawiała jednak opieka nad młodą kadrami naukową, decydowanie o awansach, wyjazdach zagranicznych i stypendiach, w których to sprawach Związek nie przejawiał należytej aktywności. Zainteresowanie kwalifikacjami zawodowymi młodej kadry naukowej Wydziału Filologicznego znalazło wyraz w prowadzonych przez prof. Jana Trzynałdowskiego i prof. Leona Zawadowskiego seminariach z teorii literatury i językoznawstwa ogólnego. Zainicjowane przez Oddziałową Organizację Związkową Wydziału Filologicznego i finansowane z budżetu Rady Zakładowej formy szkolenia kadry asystenckiej stały się akcjami bez precedensu w działalności innych ośrodków naukowych.

Podsumowanie dorobku Komisji Naukowo-Dydaktycznej pozwala sformułować wniosek, że ilekroć rolę i funkcję Związku na Uczelni sprowadzano do spraw socjalno-bytowych, tylekroć Komisja nie obejmowała swoją działalnością istotnych problemów nauki i dydaktyki. W ostatnim sprawozdaniu pojawia się opinia na temat potrzeby rewizji zadań i autorytetu Związku. Wznawia ona tradycję współdecydowania o zasadniczych problemach Uczelni, wykraczających daleko poza kwestie bytowe pracowników. Nadzieję na sukcesywny wzrost efektywności i rangi omawianych inicjatyw Komisji Naukowo-Dydaktycznej rokuje także dokonujące

się ostatnio przewartościowanie aspektów pracy wyższych uczelni w kierunku uprzywilejowania ich działalności dydaktycznej.

Powrót do lat pięćdziesiątych był uwarunkowany przyjęciem problemowej, a nie chronologicznej zasady organizacji materiału. Zwraca on uwagę na kolejny etap historii Związku oraz okoliczności, które go zrodziły. Wkraczamy więc w sferę działalności, która — chociaż nie daje się ująć w ramy prac komisyjnych, jak to miało miejsce poprzednio — nawiązuje jednak wyraźnie do działalności Związku nazywanej kulturalno-oświatową lub rozrywkową. Sekcja SWiIN pozostawiła skostniałe, administracyjnie paraliżowane życie świetlicowe, od kilku lat praktycznie nie prowadzone z braku lokalu i etatu świetlicowego. Trwały wprawdzie nadal kursy języka rosyjskiego, ofiarnie prowadzone przez p. Burbiankę, i kursy dla analfabetów, organizowane przez p. Rakównę, lecz ich kontynuacja nie nadawała ruchowi kulturalnemu Związku charakteru przemysłanych i funkcjonalnych przedsięwzięć. Z tych głównie względów całość dorobku kulturalno-oświatowego Związku można było podzielić na okres akcji świetlicowej, ze wszystkimi jej mankamentami, i kontynuowaną obecnie formę pracy klubowej, zainicjowaną utworzeniem Klubu Pracowników Uniwersytetu.

Historia tej placówki sięga roku 1954, kiedy to w grudniu, z inicjatywy Komisji Nauki, zaczęto dyskutować nad projektem jej utworzenia. Brak sprzyjającej atmosfery czy może zbyt mała aktywność działaczy stały się przyczyną niedoprowadzenia koncepcji do końca. Dopiero dyrektywy odgórne (maj 1955 r.) zadecydowały o energiczniejszym podjęciu starań w celu zorganizowania tej nowej placówki. Na konferencji Zarządu Głównego w kwietniu 1955 r. w Maciejowcu poinformowano o decyzjach w sprawie ożywienia życia kulturalno-oświatowego dzięki dotacjom na tworzenie klubów pracowników naukowych. Gwarancją uzyskania środków finansowych stała się uchwała Prezydium Rządu z dnia 2 XII 1955 r. (M. P. Nr 127, poz. 1627), ustalająca od 1 I 1956 r. nowe zasady urządzania i finansowania placówek kulturalno-oświatowych przy zakładach pracy. Wynikało z niej, że organizacją klubu zajmie się Rada Miejskowa, władze Uczelni natomiast obowiązane są dostarczyć pomieszczenia, zaopatrzyć je w meble i radioodbiornik, zapewnić opał i remonty, wreszcie opłacać kierownika. Wprawdzie decyzje Prezydium Rządu podjęte zostały z myślą o zaniedbanych dotąd świetlicach, jednak ze względu na specyficzne warunki środowiskowe i zniechęcające doświadczenia Zarząd zaakceptował nową formę działalności kulturalnej, którą inaugurowało otwarcie Klubu Pracowników Uniwersytetu. W sprawozdaniu z zebrania Prezydium Zarządu, odbytego 29 II 1956 r. czytamy: „Rada Miejskowa postanawia zorganizować klub jako placówkę kulturalno-oświatową; zdając sobie sprawę z trudności lokalowych, proponuje umieścić czasowo klub w lokalu stołówki przy ul. Szajnochy, po przeprowadzeniu odpowiednich adaptacji”. Lokalizacja w miejscu odległym od centrum uniwersyteckiego nie przeszkodziła w pomyślnym rozwoju inicjatywy, ale zmuszała organizatorów do poszukiwań nowego pomieszczenia. W maju 1956 r. powstał pomysł przeniesienia biura ZOZ-u na drugie piętro, do obecnie zajmowanych

pokoju, a w obszernej sali na parterze uruchomienia klubu. Przychylny stosunek administracji Uczelni pozwolił z przeznaczonych na ten cel środków zakupić niezbędne wyposażenie i w końcu 1957 r. podjąć pracę kulturalną. Powołanie do życia klubu dało Związkowi szansę zorganizowania nowej placówki usługowej, tj. kawiarni ZOZ-u, prowadzonej na podstawie uchwały Rady Miejskowej z dnia 17 IX 1957 r. Łącząc więc interes materialny z pożytkiem społecznym nowa placówka kulturalna rozpoczynała swą długoletnią karierę doprowadzającą do współcześnie funkcjonujących form pracy oświatowo-rozrywkowej. Założycielami klubu kierowała myśl odrodzenia życia kulturalnego środowiska na innych niż dotychczas zasadach; odrzucenie modelu współzawodnictwa świetlicowego umożliwiło przyjęcie metody klubowych spotkań i dyskusji, aranżowanych nie tylko przez ZOZ, ale i przez ZMS lub ZSP. Następne lata przyniosły stopniowe ożywienie działalności klubowej, a kolejni przewodniczący Komisji starali się uatrakcyjnić serwis imprez rozrywkowych i spotkań dyskusyjnych. Mgr K. Gajek, długoletni organizator życia kulturalnego z ramienia Związku, potrafił nadać mu funkcjonalny w stosunku do potrzeb środowiskowych charakter. Obok wieczorków towarzyskich i mistrzostw szachowych wprowadzono cykl spotkań oraz dyskusji na temat organizacji szkolnictwa wyższego i nauki w różnych krajach (z udziałem profesorów: Kolbuszewskiego, Lutmanowej i Ingardena). Mając na uwadze potrzebę ideowego oddziaływania na pracowników Uczelni, Związek urządzał spotkania i odczyty, których tematem była aktualna problematyka społeczno-polityczna. W sprawozdaniu Rady z ostatniej kadencji czytamy o odbytych spotkaniach: „[...] z red. J. Gerhardem: Francja 1968, z dr. Heisteinem — Włochy 1968, z red. Z. Broniarkiem — aktualne wydarzenia polityczne oraz dr. Kaletą — problemy spółdzielczości mieszkaniowej. W roku 1968, uprzednio sporadycznie organizowane, imprezy klubowe zostały zinstytucjonalizowane w drodze powołania do życia Uniwersyteckiego Klubu Dyskusyjnego, odbywającego spotkania w zasadzie raz w miesiącu [...]”. Prace klubu rozpoczęło spotkanie z rektorem Uniwersytetu, prof. W. Berutowiczem — delegatem na V Zjazd PZPR.

Właściwości środowiska, na które wpływać powinien ZOZ, stwarzają wiele dodatkowych trudności, wynikających z dysproporcji poziomu intelektualnego czy aspiracji towarzyskich i kulturalnych. Dlatego też pracę aktywistów związkowych Uniwersytetu cechować musi różnorodność i funkcjonalność metod, wyróżniająca ją od podobnych inicjatyw podejmowanych przez inne związki. Wydaje się jednak, że zaaprobowane ostatnio rodzaje imprez (nie tylko te, które wynikają z życia klubowego) charakteryzuje adekwatność do zróżnicowanej struktury społecznej i intelektualnej środowiska uniwersyteckiego.

Skoro omawiamy sprawy kulturalne, nie sposób, choćby na zasadzie kronikarskiej dywagacji, nie napomknąć o interesującym epizodzie z dziejów form oświatowej pracy Związku. Ciekawość wiedzie nas ponownie w czasy realizacji planu 6-letniego, kiedy to w środowisku akademickim wydawano w latach 1953-1955 „Życie Uniwersytetu”, organ KU ZSP i Rady Miejskowej ZOZ.

Już artykuł wstępny, zatytułowany *O prosty i skuteczny oręż całej załogi Uniwersytetu* informuje o czynnikach i potrzebach inspirujących powołanie pisma do życia. W cytowanym artykule czytamy: „[...] niejednokrotnie powstawała inicjatywa powołania ogólnouniwersyteckiego pisma, na łamach którego nastąpić powinna popularyzacja najlepszych osiągnięć produkcyjnych pracowników naukowych, studentów i pracowników administracyjnych. Tym pismem jest właśnie wychodzący obecnie dwutygodnik „Życie Uniwersytetu” — organ dwu masowych organizacji: Komitetu Uczelnianego Zrzeszenia Studentów Polskich i Zakładowej Organizacji Związkowej Związku Nauczycielstwa Polskiego [...]. Doświadczenia wielu zakładów pracy wykazały, że pismo zakładowe może pełnić rolę poważnego ośrodka mobilizacji całej załogi do wykonania planu produkcyjnego i wychowania jej w moralności socjalistycznej. Zadaniem naszej Uczelni jest między innymi produkcja wysoko kwalifikowanych specjalistów i działaczy społecznych”². Jaką rolę pełnił Związek w wydawaniu „Życia Uniwersytetu”? W sprawozdaniu z posiedzenia Zarządu (27 I 1953 r.) odnajdujemy notatkę: „Komisja Kult.-Ośw. winna współpracować z dwutygodnikiem »Życie Uniwersytetu« przez dostarczenie komunikatów i artykułów”. Postanowiono także wyasygnować dotację w wysokości 18000 zł na pokrycie kosztów wydawania i pomagać w kolportowaniu pisma. 24 II 1953 r. zapadła uchwała, że do komitetu redakcyjnego „Życia Uniwersytetu” oprócz prof. F. Longchamps wejdzie jeszcze z ramienia ZOZ-u prof. R. Heck. Kolportażem tego dwutygodnika w grupach związkowych zajmą się organizatorzy prac kulturalno-oświatowych, którzy będą zaopatrywać się w pismo nie w KU ZSP, lecz w biurze ZOZ-u. Pomoc finansowa, kolportaż i nadsyłanie korespondencji wyznaczały podstawowe formy udziału Związku w edycji dwutygodnika, którego stosunek do ZOZ-u, jako pewnego rodzaju mecenas, określa jednoznacznie fragment reportażu redaktora naczelnego, prof. J. Łanowskiego, z zebrania sprawozdawczo-wyborczego w 1954 r.: „Jesteśmy pismem także ZOZ-u, w roku ubiegłym korzystaliśmy z chętej i skutecznej pomocy finansowej, w roku bieżącym liczymy na pomoc mającego powstać komitetu redakcyjnego. Jesteśmy jednak od ZOZ-u niezależni w sensie możliwości oceny, w sensie możliwości krytyki pracy związkowej”³.

Pasja krytyczna, właściwa publicystyce „Życia”, zrozumiała na tle ówczesnych metod pracy organizacyjnej, nie omijała też szwankujących dziedzin działalności współwydawcy. W numerach 5 i 9 z 1953 r. zamieszczono komunikaty o pracy grup związkowych, gdzie obok uznania znajdujemy gorzkie słowa prawdy o słabościach organizacyjnych, nr 14 przynosi znów artykuł popularyzujący pomoc finansową Pracowniczej Kasy Zapomogowo-Pożyczkowej, a najbardziej przychylną opinię redakcji uzyskały poczynania Komisji Socjalno-Bytowej, kierowanej przez doc. O. Chybińskiego, omówione w numerze 3 z 1954 r.

² „Życie Uniwersytetu”, 1953, nr 1.

³ *Op. cit.*, 1954, nr 5.

Komunikaty, informacje o pracy agend ZOZ-u, artykuły popularyzatorskie dowodzą obecności organizacji w awangardzie życia Uczelni tych lat, stając się historycznym zapisem pojmowania zadań Związku w latach pięćdziesiątych. Opinii tej nie neguje nawet priorytet tematyki studenckiej na łamach „Życia”, pozornie tylko dyskwalifikujący rolę pisma w dziejach ruchu związkowego. Wreszcie — rzecz niebagatelna — „Życie Uniwersytetu” było narzędziem dopingu i publicznym wyrazem szacunku dla pracy wielu aktywistów. W jednym z numerów czytamy: „Napisałiliśmy [...], że ZOZ (w roku 1953/54 — uwaga autora) pracował dobrze. Z treści naszego sprawozdania wynikało to chyba jasno. Wypadałoby jeszcze wymienić osoby najbardziej zasłużone w pracy ubiegłego roku. Tu pozwolimy sobie raz jeszcze wymienić dwa nazwiska: doc. E. Zubika, którego znany nam dawno świetny talent organizacyjny i na tym bardzo ciężkim polu nie zawiódł, i pracownika Związku, kierownika sekretariatu — kol. mgr Skowrona [...]”⁴.

Panegiryczny ton wypowiedzi prof. J. Łanowskiego nie był, jak wykaże to za chwilę analiza osiągnięć wspomnianej kadencji, pustym komplementem; dawał wyraz powszechnemu uznaniu dla wysiłku ofiarnych działaczy związkowych. Tak się bowiem złożyło, że w latach 1953-1954 uruchomiono szereg placówek usługowych, które wystawiały Zarządowi pochlebną opinię wśród pracowników Uczelni. Warto dodać, że rozpoczęta wówczas skoordynowana akcja zmierzała do zapewnienia w szerszym niż dotąd zakresie odpowiednich warunków mieszkaniowych osobom potrzebującym pomocy w tej dziedzinie.

Przedszkole jest ośrodkiem obecnie nie prowadzonym już przez Radę Zakładową, stanowi więc relikט dawnej aktywności Komisji Socjalnej. Brak własnego przedszkola dopingował do starań o uzyskanie na ten cel lokalu oraz kredytów. Ani 1951, ani 1952 rok nie dostarczyły istotnych elementów rozwojowych, dopiero owocna kadencja doc. E. Zubika i kierującego Komisją Socjalną doc. Chybińskiego przyniosła efekty dotychczasowych zabiegów. Ustępujący w 1954 r. Zarząd informował, że w Ministerstwie złożono kosztorys na dwuoddziałowe przedszkole, a inwestycje związane z adaptacją lokalu przy pl. Engelsa 4 wynieść mają około 162 tys. zł. „Życie Uniwersytetu” w 1954 r. donosiło: „Od 9 II 1954 r. Referat Socjalny Uniwersytetu [...] przyjmuje zapisy dzieci w wieku 3-7 lat do przedszkola”⁵. Uruchomienie przedszkola było — obiektywnie rzecz biorąc — pozytywnym efektem wysiłków Związku, ale... od początku już pojawiły się trudności, które doprowadziły do decyzji zamknięcia placówki. Ponieważ pracownicy Uniwersytetu często kończą zajęcia w późnych godzinach wieczornych, przedszkole musiałoby być czynne przynajmniej do godziny 20; z taką formą pracy wiązały się zwiększone potrzeby etatowe. Poza tym budynek i otoczenie nie odpowiadały warunkom, jakie spełniać powinien lokal przeznaczony na przedszkole. Do tych wszystkich niedoborów, możliwych zresztą do usunięcia, dołączył się jednak argument podważający ostatecznie

⁴ *Op. cit.*, 1954, nr 5.

⁵ *Op. cit.*, 1954, nr 3.

sensowność dalszego prowadzenia przedszkola uniwersyteckiego. Otóż na 77 zapisanych dzieci tylko 18 było dziećmi pracowników Uniwersytetu! W takich okolicznościach prosperowanie lub zakładanie podobnej placówki nie leżało w interesie Uniwersytetu. Skoro próby naprawienia sytuacji nie przyniosły efektu, a gospodarka finansowa i stan sanitarny przedszkola budzić poczęły wiele zastrzeżeń, zdecydowano się na ostateczną jego likwidację.

Niepowodzenia w dziedzinie opieki nad dziećmi rekompensowały niezwykle cenne poczynania Komisji Socjalno-Bytowej w sprawach lecznictwa. I chociaż nie stanowi ono obecnie przedmiotu zainteresowania Związku w takim jak kiedyś zakresie, zasługuje na uwagę i najwyższe uznanie jako przejaw troski o interesy pracowników Uczelni. Istnienie lekarza zakładowego nie było w latach pięćdziesiątych rzeczą tak oczywistą jak obecnie, a uzyskaniu opieki zdrowotnej towarzyszyło wiele zabiegów i postanowień, omijających obowiązujące przepisy. Zezwalały one na opłacanie lekarza zakładowego przez Wydział Zdrowia tylko w wypadku, gdy instytucja liczyła ponad 1500 pracowników, gdy tymczasem Uniwersytet zatrudniał wówczas około 750 osób. Przeszkodę innego typu stanowił brak odpowiednich pomieszczeń na urządzenie ambulatorium. Toteż początki opieki lekarskiej nad pracownikami Uniwersytetu charakteryzuje pionierski prymityw i ubóstwo możliwości technicznych. Na zebraniu Zarządu dnia 31 III 1952 r. p. J. Tuskiewiczowa, ofiarna organizatorka lecznictwa zakładowego z ramienia Związku, informuje, że „staraniem Komisji Socjalnej Katedra Dentystyki Zachowawczej zarezerwowała 1 fotel dentystyczny dla członków naszego Związku”. W sprawozdaniu za rok 1952 natomiast czytamy: „Po wielu staraniach udało się uzyskać dla członków ZOZ stałą opiekę lekarską. W ustalonych godzinach przyjmują: a) lekarz internista dr J. Reck przy ul. Szewskiej 35, b) lekarze stomatolodzy Katedry Dentystyki Zachowawczej AM przy ul. Kuźniczkiej. Pomocy pielęgniarzkiej udziela pielęgniarka w Domu Pracowników Uniwersytetu przy ul. Szewskiej 50/51”. Szczęśliwie, choć w trzech miejscach, zorganizowane punkty pomocy lekarskiej nie działały zbyt długo, bo już w kwietniu 1953 r. dowiadujemy się o odwołaniu dr J. Reck. Nieustępliwość Związku doprowadziła w końcu do uruchomienia nowej placówki, a „Życie Uniwersytetu” donosi o działalności ambulatorium od listopada 1953 r. Dowiadujemy się o trwających ciągle kłopotach lokalowych: „[...] ambulatorium nie posiada dotychczas własnego lokalu. Do pierwszej połowy lutego mieściło się ono w lokalu Akademickiego Ośrodka Zdrowia przy ul. Szewskiej 35, zaś od 15 II br. w jednym z pokoi odstąpionych chwilowo przez Katedrę Germanistyki przy ul. Szewskiej 49, w podwórzu. Ambulatorium nie posiada również pielęgniarzki, która by asystowała lekarzowi w czasie dyżuru [...], oraz nie jest wyposażone w potrzebne instrumenty”⁶.

Po odejściu dr J. Reck lekarzem Uniwersytetu mianowano dr J. Rudnicką, st. asystenta Kliniki Chorób Wewnętrznych. Przyjmowała ona pacjentów dwa razy

⁶ *Op. cit.*, 1954, nr 3.

tygodniowo, w godzinach od 10 do 12. Na uwagę zasługuje tu swoisty fortel etatowy Związku, świadczący o operatywności Pracowni Krawieckiej i Szewskiej. Z ich dochodów opłacano dr Rudnicką, ponieważ — jak wspomniano — Wydział Zdrowia nie pokrywał kosztów utrzymania lekarza. Dr Rudnicka, pełna zrozumienia dla trudności ZOZ-u, przejawiała wiele inicjatywy w staraniu się o uzyskanie opieki specjalistycznej w Klinice Ocznej, Otolaryngologicznej, Chorób Wewnętrznych i Chirurgicznej.

Kłopoty związane z nieodpowiednim lokalem (w Katedrze Germanistyki przy ul. Szewskiej 49) trwały do roku 1964. Wówczas uzyskano funkcjonalniejsze pomieszczenia na parterze tego samego budynku, organizując w nich pokój internistyczny, dentystyczny i zabiegowy. Początkowo pracownia obsługiwała pracowników i studentów, po przeniesieniu jednak ambulatorium studenckiego na ul. Piastowską — wszystkie pomieszczenia oddano do dyspozycji lecznictwa pracowników Uniwersytetu.

Ten historyczny już dzisiaj szczegół z dziejów organizacji poucza, jak operatywny i samowystarczalny musiał być ZOZ w tych latach. Niemala w tym zasługa kierownictwa Pracowni Krawieckiej i Szewskiej, których dochody przeznaczano na zakup strzykawek, sterylizatorów, kuchenki elektrycznej lub środków farmaceutycznych i opatrunkowych. Ofiarna opieka Związku nad przychodnią lekarską nadaje ówczesnej jego działalności rangę rzeczywistego rzecznika interesów pracowników Uczelni. Obecna rola Rady Zakładowej, daleka od tych trudnych początkowych zabiegów o rację bytu placówki zdrowotnej, polega głównie na współpracy z władzami Uczelni przy dalszym doskonaleniu warunków leczniczych. Uregulowana kwestia etatów określa podział dotacji między Uniwersytet, który opłaca pielęgniarkę i wyposaża ambulatorium internistyczne, oraz Radę Zakładową, zobowiązującą się do wynagradzania lekarza internisty i dentysty. Stabilizacja zakresu kompetencji i powinności pozwala na skuteczniejszą kontrolę pracy ambulatorium i sukcesywne zwiększanie możliwości leczenia sanatoryjnego lub wczasowo-kuracyjnego, z którego w latach 1966-1969 skorzystało około 110 osób.

W kręgu interesujących nas spraw mieści się również historia organizowania i opieki nad stołówką pracowniczą. Realizując żywotne potrzeby członków Związku rozpoczęto w r. 1950 wstępne starania o uruchomienie placówki zbiorowego żywienia. Organizatorów obowiązywała jednak zasada, postulowana przez władze naczelne, a ustalająca, że stołówka Uniwersytetu powinna być prowadzona wspólnie ze studencką. 25 XI 1950 r. podpisano umowę z PSS-em, a Referat Socjalny zobowiązał się sfinansować pierwsze wydatki administracyjno-materiałowe. Kolektywne zarządzanie stołówką i wzrastający popyt na tego rodzaju formy żywienia wykazały nieoperatywność placówki wspólnej dla studentów i pracowników przy ul. Szewskiej. Otwarcie w r. 1952 w budynku głównym, obok świetlicy ZOZ-u bufetu zaopatrywanego w artykuły żywnościowe i mleko, dowodzi wzrostu potrzeb konsumpcyjnych członków Związku.

Orientacja w rzeczywistych potrzebach i realna ocena własnych możliwości inwestycyjnych zdecydowały o rezygnacji z uruchomienia własnej placówki. Postanowiono powierzyć wyżywienie około 60 pracowników prosperującej już stołówce Biblioteki Uniwersyteckiej przy ul. Szajnochy. „Stołówkę Biblioteki Uniwersyteckiej przy ul. Szajnochy udostępniono na wiosnę 1953 r. wszystkim pracownikom Uniwersytetu [...]. Nad pracą stołówki czuwa Komitet Stołówkowy, który jest upoważniony do przeprowadzania kontroli [...]”⁷. Rozwiązanie to, wprawdzie konieczne ze względów obiektywnych, przynosiło nowe komplikacje, których sens sprowadzał się do sporów między stołówką biblioteczną a Uniwersytetem co do finansowania placówki i dostarczania nowych etatów. Rezultatem tych blisko dwuletnich nieporozumień było wzrastające niezadowolenie z pracy Komisji Stołówkowej i zarzuty braku zainteresowania ze strony administracji Uczelni sprawnym działaniem placówki. W końcu 1954 r. Zarząd podjął decyzję powierzającą administrowanie stołówką Bibliotece, z zastrzeżeniem, że ZOZ udzieli 5 tys. zł pożyczki na zrobienie zapasów zimowych, a doc. Zubik rozpocznie starania o kredyty w Ministerstwie. Inicjatywa Komisji Socjalnej i Oddziałowej Organizacji Związkowej przy Bibliotece Uniwersyteckiej dała już pierwsze rezultaty w końcu 1954 r. Zmieniono kierownictwo, a bezpośrednią opiekę nad gospodarką stołówki przejęła od trzeciego kwartału 1954 r. Oddziałowa Organizacja Związkowa Biblioteki. W latach 1954-1955 z usług placówki korzystało przeciętnie 140 pracowników, zadowolonych na ogół z jakości podawanych posiłków.

W roku 1956 obserwujemy kształtowanie się nowej formy zainteresowań żywieniem pracowników, która w zasadzie przetrwała do czasów współczesnych, a polega na nadzorze i sprawowaniu kontroli prawidłowego funkcjonowania stołówki. Nie znaczy to, że dalsze losy stołówki potoczyły się niezależnie czy wbrew intencjom Związku. Przeniesienie do lokalu przy ul. Kuźniczej, uzyskanie dotacji Ministerstwa Szkół Wyższych (29 000 zł) i PAN (3 200 zł), przejęcie przez Uniwersytet wydatków na opał i utrzymanie pomieszczenia pozbawiły Radę Miejscową wielu kłopotów materialnych i pozwoliły skupić uwagę na czynnościach społecznego nadzoru. Ostatecznie sytuację prawno-administracyjną unormowało przekazanie stołówki PSS; 1 I 1963 r. zawarto ze Spółdzielnią umowę, na mocy której Rada Miejskowa zastrzegła sobie prawo nadzoru przy pomocy Komisji Stołówkowej, którą tworzyli m. in. doc. Zubik, F. Modelski i mgr Feifer. Popularność placówki ciągle wzrastała, a w r. 1966 pojawiły się trudności, wynikające z ciasnoty sali jadalnej i zaplecza. Z usług stołówki korzystało wtedy 350 osób, a wzrost potrzeb w tym zakresie dopingował Radę do starań o zdobycie funkcjonalnego lokalu (obecnie stołówka wydaje przeciętnie 550 obiadów dziennie). Z satysfakcją więc czytamy w ostatnim sprawozdaniu: „[...] Rada Zakładowa wspólnie z administracją Uczelni podjęły kroki w kierunku radykalnego rozwiązania istniejących trudności w drodze otwarcia nowej, bardziej wydajnej i korzystającej z większej przestrzeni konsumpcyjnej, stołówki. Opracowano

⁷ *Op. cit.*, 1954, nr 3.

już dokumentację i zabezpieczono środki finansowe na budowę [...] w gmachu byłego „Polkatu” przy ul. Kuźnicznej. W gmachu tym obok stołówki mieścić się będzie także Klub Uniwersytecki z salą kinową i rekreacyjną”.

Lecznictwo i stołówka nie wyczerpują zakresu socjalno-bytowej działalności Związku, której istotnym elementem od lat jest troska o poprawę warunków mieszkaniowych pracowników. Szczególne znaczenie posiadania przez pracownika naukowego odpowiednich warunków do pracy w domu wynika z charakteru jego zawodu, a zatem z faktu, że zaciszny pokój staje się drugim warsztatem pracy. Nie znaczy to absolutnie, by Związek bagatelizował sprawy mieszkaniowe pracowników administracyjnych. Okoliczności te implikowały aktywność Komisji Mieszkaniowej i wyznaczały jej inicjatywom pierwszorzędną rolę w dorobku obecnej Rady Zakładowej. Zaczynano od sporadycznych interwencji i znikomych efektów. Teń nie zorganizowany tryb działalności przetrwał do roku 1951. W styczniu tego roku zwołano konferencję z udziałem przedstawicieli wyższych uczelni wrocławskich, poświęconą analizie aktualnej sytuacji mieszkaniowej i ustaleniu metod jej poprawy. Efektem obrad były następujące postanowienia: „Przeprowadzić wewnątrz Uczelni ankietę, która dałaby ewidencję wolnych pomieszczeń w mieszkaniach pracowników [...]. Wciągnąć w akcję mieszkaniową ZOZ-y Uczelni, które winny sporadycznie przeprowadzać kontrolę mieszkań [...]”. Przeprowadzona w 1952 r. ankietę wykazała nie tylko brak takich miejsc w mieszkaniach pracowników, ale dała obraz alarmującej sytuacji. Wielu pracowników mieszkało w pomieszczeniach o przeciekających sufitach, walących się i gnijących podłogach. Podania składane w Prezydium MRN nie dawały żadnych efektów, wobec czego przewodniczący Sekcji Mieszkaniowej, dr J. Wąsik, rozpoczął systematyczne interwencje w Wydziale Lokalowym. Jak kształtował się stosunek ówczesnych władz miejskich do interpelacji przedstawicieli ZOZ-u, dowiadujemy się z pisemnej relacji złożonej Zarządowi w 1952 r.: „Czterech profesorów zostało decyzją Ministerstwa przeniesionych z Torunia, Poznania i Krakowa do naszej Uczelni i z powodu braku mieszkań nie mogą podjąć swych normalnych zajęć [...]”.

Niewiele pomogło w tym trudnym okresie nawet powoływanie się na okólnik nr 25 Ministerstwa Gospodarki Komunalnej z 12 III 1951 r., z którego wynikało, że: „trzeba dostarczyć mieszkań pracownikom nauki na równi z przodownikami pracy [...]. Polityka Rządu i Partii sprzyja jak nigdy dotąd potężnemu rozwojowi nauki w naszej Ojczyźnie, prezydium rad narodowych miast, które są siedzibą wyższych uczelni, obarczone wielkimi obowiązkami natury ogólnopolskiej, ponoszą one bowiem w pewnym zakresie bezpośrednią odpowiedzialność za tempo rozwoju nauki [...]”. Nie znajdując zrozumienia u gospodarzy miasta, ZOZ — popierany przez POP PZPR Uczelni — zwrócił się do Ministerstwa z prośbą o wywarcie presji na władze terenowe. Interwencja Ministerstwa i osobiste, bardzo kłopotliwe zabiegi dr. Wąsika doprowadziły do pewnej poprawy w sytuacji mieszkaniowej, toteż już wkrótce „Życie Uniwersytetu” donosiło: „Wywalczone zasadę zatwierdzoną przez Prezydium MRN we Wrocławiu, że mieszkania po pracownikach Uniwersytetu

przydzielane będą tylko pracownikom Uniwersytetu. W 1953 r. wystarano się o z górą 30 przydziałów mieszkaniowych”⁸.

Szcześliwa passa przydziałów kwaterunkowych nie trwała długo, a wzrastające zapotrzebowania mieszkaniowe zmuszały do szukania innych rozwiązań. W r. 1956 ustępujący Zarząd stwierdzał, że projekty założenia lub przyłączenia się do jednej ze spółdzielni mieszkaniowych nie zyskały aprobaty członków. Budownictwo spółdzielcze wkrótce jednak stało się wyłącznym niemal sposobem poprawy warunków mieszkaniowych, skłaniającym Radę do uruchomienia funduszu pomocy członkom Związku, wstępującym do spółdzielni mieszkaniowych. Oto tabela ilustrująca wydatki na te cele od r. 1959, pokrywane z dochodów placówek usługowych i dotacji Uniwersytetu, wypłacanych na wniosek Rady Zakładowej:

Rok	1959/60	1961/62	1963	1964	1965	1966/67	1968*
Osób	20	12	10	15	17	51	
Suma	60 000	34 500	21 500	42 200	42 400	120 000	

* W r. 1968 uzyskano od władz i administracji Uczelni oraz władz lokalnych dotację w sumie 3 mln zł na resortowe budownictwo mieszkaniowe spółdzielcze i zawarto już umowę z CRSBM.

Na uwagę zasługują osobiste sukcesy działaczy związkowych, takich jak: dr J. Selwa lub dr H. Rot, których starania w zarządach spółdzielni mieszkaniowych przyspieszyły przydziały mieszkań wielu pracownikom.

Działalność mieszkaniowa Związku nie ogranicza się do interwencji u władz spółdzielczych i wypłat zasiłków. Ostatnie lata wykazały tendencję rozwijania resortowego, zakładowego budownictwa spółdzielczego. Ponadto prowadzi się stałą ankietę, precyzującą aktualne zapotrzebowanie na mieszkania, oraz listę ustalającą kolejność przydziału wśród ubiegających się o nie osób. Przypomnienia wymaga też prowadzony przez ZOZ w latach 1947-1962 hotel uniwersytecki (pisaliśmy o nim na str. 326), zlikwidowany w r. 1962, czy udział Związku w przydziałach mieszkań w „Wieżowcu” przez rozpisanie ankiety i weryfikację jej w czasie wizji lokalnych. Rezultaty wieloletnich zabiegów Komisji Mieszkaniowej rozpatrywać należy na tle ogólnej sytuacji mieszkaniowej, co pozwoli sformułować w miarę obiektywny sąd o jej działalności. Faktem jest, że początkowo obojętny stosunek władz miejskich ustąpił miejsca życzliwości i zrozumieniu żywotnych potrzeb Uniwersytetu, ale też nie zmienia to w sposób zasadniczy istniejących niedoborów mieszkaniowych. Optymizmem napawa zainteresowanie się resortowym budownictwem spółdzielczym, jako aktualnie rokującym największe nadzieje sposobem realizacji wzrastających zapotrzebowań Uniwersytetu, wynikających z perspektyw stałego powiększania kadry naukowo-dydaktycznej. Stawia to przed nową Radą trudny do rozwikłania i wymagający

⁸ *Op. cit.*, 1954, nr 3.

wielu zabiegów problem dostosowania tempa przyrostu mieszkań do dynamiki rozwoju Uczelni.

W dokonanym tu przeglądzie dorobku Związku sporo miejsca zajęło omawianie działalności socjalno-bytowej, co dowodzi właściwego i wszechstronnego wypełniania powierzonej organizacji funkcji obrony interesów zawodowych pracowników Uniwersytetu. Pragniemy uzupełnić dotychczasową prezentację kilkoma informacjami o akcjach równie doniosłych, choć nie kontynuowanych obecnie.

Reakcją na społeczną potrzebę chwili okazała się np. w r. 1956 pomoc repatriantom, realizowana przez Komitet Pomocy Repatriantom przy Uniwersytecie. Działające w nim w ramienia ZOZ-u dr Kozikowska i J. Tuszkiewiczowa interesowały się takimi żywotnymi potrzebami wracających do kraju rodzin, jak: starania o stypendium, obiady w stołówkach i miejsca w domach studenckich dla kontynuujących w Polsce naukę studentów. Prowadzono też punkt porad prawnych i informacji o możliwościach zatrudnienia. Doraźne wsparcie materialne organizowano za pomocą zbiórki pieniędzy, odzieży, obuwia bądź przedmiotów domowego użytku, które przekazywano PCK. W sumie z inicjatywy Komitetu zgromadzono około 22 tys. zł ze składek społeczeństwa i udzielono pomocy 20 studentom lub pracownikom Uniwersytetu. Społeczną wartość podjętych prac wyznacza przede wszystkim uczestnictwo Związku w ogólnokrajowej akcji pomocy repatriantom, zaznaczenie raz jeszcze swej obecności wszędzie tam, gdzie interwencji wymagają racje bytowe pracownika.

Uznania domaga się prowadzona w latach pięćdziesiątych, zakończona pewnymi osiągnięciami, walka o poprawę warunków bytowych pracowników i demokratyzację wyższych uczelni. W sprawozdaniu za lata 1955-1956 prof. Wysłouch pisał: „W walce tej doniosłe znaczenie odegrał zjazd aktywu związkowego wyższych uczelni w maju 1956 r. w Warszawie, gdzie jeden z najlepszych referatów wygłosił nasz przedstawiciel — dr T. Afeltowicz”.

Ciągła poprawa sytuacji rynkowej, sukcesywny wzrost potrzeb konsumpcyjnych wyłoniły nowe problemy i wyznaczyły nowe kierunki inicjatyw. I tak dla przykładu w sprawozdaniu prof. Stysia, złożonym dnia 11 III 1955 r., czytamy: „Przekonawszy się, że zainteresowanie turystyką górską, wodną i narciarską jest wśród naszych członków i młodzieży studiującej duże, Rada Miejskowa wystąpiła z inicjatywą założenia na Uniwersytecie Oddziału PTTK, który powstał 26 XI 1955 r.” Naturalne i zrozumiałe przenoszenie zainteresowań na sprawy wypoczynku zadecydowało więc o wyłonieniu w pracy Związku szeregu przedsięwzięć o charakterze turystyczno-sportowym. Kursy narciarskie, wycieczki, turnieje i zawody zyskują coraz większą popularność wśród członków Związku.

Dokonana tu próba przeglądu najistotniejszych sfer oddziaływania Związku skłania do refleksji, podsumowujących dorobek organizacji. Retrospektywne spojrzenie na ewolucję form działalności wykazuje, jak — kierując się aktualną sytuacją polityczną lub ekonomiczną kraju i Uczelni — Rada Zakładowa (lub odpowiadające jej w przeszłości jednostki organizacyjne) wyznaczała sobie zadania adekwatne do historycznie zmiennych racji i potrzeb pracowników. Kolejnym przekształceniom

ulegała zatem generalnie pojmowana społeczna funkcja Związku Nauczycielstwa Polskiego w strukturze wyższej uczelni. Od dominującej w pierwszych latach orientacji materialno-bytowej, rozumiałej na tle ówczesnych braków gospodarczych, poprzez okresowy priorytet w latach pięćdziesiątych czynnika ideowo-politycznego dochodził Związek do współczesnego modelu pracy organizacyjnej. Znamienną jego prawidłowość określilibyśmy jako proporcjonalny układ zainteresowań obydwoma aspektami działalności, przy osiągnięciu możliwie elastycznego systemu organizacyjnego, uwrażliwiającego Związek na aktualnie rysujące się zjawiska natury politycznej czy gospodarczej.

Przypomnienie ewolucji form organizacyjnych tłumaczy jej ciągłą obecność w historii Związku, a kolejne przemiany struktury nosły nawet ze sobą niebezpieczeństwo dokonania sztucznych podziałów w 25-letnim dorobku organizacji. Dodatkowym usprawiedliwieniem wprowadzonych cesur staje się fakt, że każdorazowej reorganizacji towarzyszyły znaczące przemiany w sferze pojmowania zadań i celów Związku Nauczycielstwa Polskiego w środowisku uniwersyteckim. Ostateczną motywacją ilustrowanych procesów są zmieniające się kolejno teoretyczne poglądy na temat miejsca ruchu związkowego w państwie socjalistycznym. Przełom 1956 roku, prowokujący do dyskusji, implikował nowe, współczesne rozumienie zadań organizacji: „Związki Zawodowe są obok rad narodowych podstawową transmisją Partii do mas. Swoją polityczną funkcję transmisji spełniają [...] nie tylko w formie akcji wyjaśniającej, propagandowej (choć, rzecz jasna, czynią to i czynić powinny), lecz głównie w konkretnym działaniu we wszystkich dziedzinach gospodarki i kultury narodowej. Wciągając rzesze związkowców do sprawowania kontroli społecznej, do współdecydowania w wielu istotnych sprawach, do gospodarowania zasobami materialnymi — umacniają w nich poczucie odpowiedzialności za dobro społeczne, a dla siebie zyskują miano szkoły rządzenia i socjalizmu, kuźni kadr. Zadania swoje spełniają, pozostając w ścisłym i bezpośrednim kontakcie z masami, posługując się przekonywaniem, jako zasadniczą metodą działania”⁹.

Dążenie do zacieśnienia współpracy z władzami Uczelni w sprawach dydaktyczno-wychowawczych, pozyskiwana życzliwość i poparcie rektora, zainteresowanie Związku materialno-bytowymi racjami pracowników, praca ideowo-polityczna — to argumenty, które — mamy nadzieję — zadecydują o pozytywnym rezultacie konfrontacji zgromadzonego materiału z przytoczoną opinią. Oczekiwania nasze są tym bardziej uzasadnione, że w przyjętych kryteriach doboru i oceny faktów z historii Związku Zawodowego Nauczycielstwa Polskiego przy Uniwersytecie Wrocławskim nie widzieliśmy miejsca na zbyteczną czy przesadną megalomanię.

⁹ K. Kąkol, *O reformę roli i metod pracy Związków Zawodowych*, (w:) „Przegląd Zagadnień Socjalnych”, 1956, nr 11, s. 3.

XI. JUVENES DUM SUMUS...

MIECZYSLAW PATER, TOMASZ KACZMAREK i JERZY SOMMER

ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE

Życie ideowo-polityczne młodzieży na Uniwersytecie Wrocławskim nie od razu po wojnie wystąpiło w przejrzystej postaci¹. Potrzebny był do tego jako tako unormowany rytm życia codziennego, spokój i ład umożliwiający codzienną pracę, stwarzający warunki dla prezentacji i konfrontacji postaw i poglądów. Pierwsze tygodnie, a nawet miesiące powojenne we Wrocławiu nie były pod tym względem sprzyjające. Cały kraj dźwigał się z ruin, które we Wrocławiu szczególnie przerażały swoimi rozmiarami. Przybywający do palącego się jeszcze miasta Polacy, w tym również młodzież, musiała w niezmiernie trudnych warunkach zapewnić sobie w pierwszym rzędzie najbardziej elementarne środki do życia. Inne sprawy i potrzeby schodziły na plan dalszy. Ten stan rzeczy znajdował swoje odbicie również na Uniwersytecie Wrocławskim. Zanim z chaosu zdarzeń pokapitulacyjnych dni zarysowały się wyraźnie kontury jego społeczności akademickiej, przeżywał on okres pionierskiej pracy mającej na celu zabezpieczyć ocalałe szczątki majątku uniwersyteckiego, późniejszej bazy materialnej wrocławskich uczelni. Troska o wspólny dom, zbudowanie i odbudowanie polskiego życia przez pewien czas usuwała w cień zagadnienia postaw i przekonań.

Nie od razu także możliwe było rozpoczęcie normalnej nauki na Uniwersytecie. Należało stworzyć najpierw jakie takie warunki do tego, zabezpieczyć ocalały majątek uniwersytecki przed zniszczeniem i grabieżą, naprawić dachy budynków uniwersyteckich, usunąć gruzy itp. To były pierwsze obowiązki studenckie powojennego Wrocławia. Młodzież akademicka wypełniła je z wielkim oddaniem i poświęceniem, wykazując np. wiele brawury i nieprawdopodobnego poświęcenia, ratując księgozbiory Biblioteki Uniwersyteckiej, wynosząc je z płonącego kościoła Św. Anny, gdzie były częściowo złożone w czasie wojny.

¹ Pierwszą część szkicu o rozwoju organizacji studenckich do 1956 r. przygotował Mieczysław Pater na podstawie referatu *Młodzież Uniwersytetu Wrocławskiego w latach 1945-1956* Zbigniewa Kwaśnego i Mieczysława Patera; lata 1957-1969 opracowali: Tomasz Kaczmarek i Jerzy Sommer.

Dzięki niezłomnej woli, hartowi wewnętrznemu, szlachetnej zawziętości i samozaparciu studenci Wrocławia mogli pokonać i przetrzymać najcięższe warunki pracy i bytowania w pierwszym okresie pokapitulacyjnym Wrocławia. Oto co pisał na ten temat pewien uczestnik tamtych wydarzeń: „Jędzenie jest kiepskie, bardzo złe. Boczek, tłusty i śmierdzący jak zwłoki z prosektorium, zgniłe ziemniaki, groch mielony na pół z hubinem, bardzo skromne racje chleba i sztuczny miód — to nasz codzienny nieodmienny posiłek. Najlepiej zorganizowani »weterynarze« kładą dachy na swoich klinikach, szklą okna, są to studenci Uniwersytetu Lwowskiego, a reszta nie wie nawet, gdzie ich przyszłe wydziały będą się mieściły...” Nie sposób przytaczać tu dłuższych relacji o czasach, kiedy cuchnący boczek „jedynie z musztardą smakował doskonale”, kiedy po boczku przychodziła „kasza, po kaszy kasza, a potem znowu kasza”, kiedy w czasie pierwszych niemieckich wieczorków artystycznych „patriotyczny wiersz mówił medyk w niemieckim mundurze wojskowym”, gdyż „cywilne spodnie miał podarte na kolanach”, kiedy chudą szkapę „zatrudnioną w akademickim transporcie poganiano hukiem wystrzałów z pepesz”.

Nieodparte pragnienie wiedzy było ważnym, ale nie jedynym motywem skłaniającym do poświęceń i wyrzeczeń. Wielka ofiarność młodzieży studenckiej miała swe źródło także w głębokich przeżyciach patriotycznych, które we Wrocławiu przejawiały się silniej i wyraźniej niż gdzie indziej w Polsce. Fakt, że po tylu stuleciach Śląsk znowu powracał do Polski, stwarzał dla Polaków tym głębsze przeświadczenie o odpowiedzialności za przyszłe losy tej ziemi, które podjęli się wziąć we własne ręce. Ten typ patriotyzmu kształtował się wśród młodzieży studenckiej Wrocławia już od pierwszych dni po kapitulacji niemieckich wojsk w mieście. Młodzież odnosiła się z ogromnym pietyzmem do licznych zabytków architektury, rzeźby, malarstwa we Wrocławiu i na Dolnym Śląsku, przemawiających o starych i bogatych tradycjach polskości tej ziemi. Tradycję tę odnajdywano wśród żyjącej, autochtonicznej polskiej ludności miasta.

Patriotyzm młodzieży wrocławskiej miał cechy specyficzne. Wyrastał bowiem nie tylko z przekonania o wielkim znaczeniu niepodległego bytu narodowego, który chciał zniweczyć okupant, ale także z głębokiej czci i pietyzmu dla tych resztek polskich tradycji na Śląsku, których nie zniszczyły wieloletnie wysiłki niemieckich kolonizatorów. Ten głęboki patriotyzm zobowiązywał do wielkich czynów, poświęceń i wyrzeczeń, on to spowodował między innymi, że wkład młodzieży Uniwersytetu Wrocławskiego w odbudowę własnej uczelni był wkładem bardzo poważnym.

15 listopada 1945 r. na Uniwersytecie Wrocławskim rozpoczęły się zajęcia dydaktyczne. Życie uczelni zaczęło się coraz bardziej stabilizować. Trudności pierwszych powojennych miesięcy stopniowo znikwały. W tej sytuacji dawały o sobie znać różne postawy ukształtowane przed wojną i pod wpływem wojny, wyniesione z różnych środowisk społecznych.

Ideowo-polityczna postawa młodzieży w poważnym stopniu była uwarunkowana pochodzeniem społecznym. Przeważająca większość młodzieży studiującej na Uniwersytecie Wrocławskim w latach 1945-1948 pochodziła spoza środowiska robotniczo-

-chłopskiego. Liczba studentów Wydziału Humanistycznego, według stanu z listopada 1945 r., wynosiła 72, w tym tylko 6 osób było pochodzenia robotniczego oraz 15 pochodzenia chłopskiego. Wprawdzie z każdym rokiem wzrastała liczba młodzieży robotniczo-chłopskiej, ale proces ten odbywał się bardzo powoli i do 1948 r. nie doprowadził pod tym względem do takiego stanu, aby struktura społeczna młodzieży na Uniwersytecie odpowiadała społecznemu układowi w całym kraju (np. w roku szkolnym 1947/48 na ogólną liczbę 409 osób przyjętych na pierwszy rok tylko 110 osób było pochodzenia robotniczego oraz 70 pochodzenia chłopskiego). Proporcja ta, a raczej dysproporcja nie była jeszcze tak rażąca jak na innych wydziałach, np. lekarskim, gdzie na 274 przyjętych na pierwszy rok studiów w tym samym roku akademickim było 60 pochodzenia robotniczego oraz 43 pochodzenia chłopskiego.

Przyczyny tak małej liczby młodzieży robotniczo-chłopskiej na Uniwersytecie w tym czasie mają swe źródło w jej upośledzeniu społecznym. W okresie przedwojennym młodzież ta miała utrudniony dostęp nie tylko na studia wyższe, ale nawet do szkoły średniej. Nawet możliwość uczęszczania na tajne komplety w okresie okupacji była dla młodzieży robotniczo-chłopskiej znikoma, gdyż w jej społecznym środowisku trudniej było o kierownictwo dydaktyczne, o pomoce naukowe.

Wszystkie te przeszkody nie istniały (przynajmniej w tak wysokim stopniu) dla młodzieży wywodzącej się ze środowisk inteligenckich i drobnej burżuazji. Młodzież, która bezpośrednio po wojnie mogła zdobyć uprawnienia do studiów wyższych z racji posiadanego przygotowania w zakresie szkoły średniej, była dlatego właśnie w swej większości pochodzenia inteligenckiego i drobnomieszczańskiego. Ten jej społeczny charakter warunkował w poważnym stopniu ideowo-polityczny charakter Uniwersytetu. Wprawdzie nie istniały już po 1945 r. korporacje studenckie typu sanacyjnego, ale młodzież przyniosła ze swych społecznych środowisk pewne elementy przedwojennych tradycji studenckich. Wynikała stąd tendencja do pewnej kastowości. Zresztą w środowisku wrocławskim zaznaczała się ona bardzo słabo, gdyż nie sprzyjały jej swoiste warunki bytowania i studiów, brak lokalnych kastowo-korporanckich tradycji. We Wrocławiu określony model studenta miał się dopiero kształtować.

(Najważniejszym terenem kształtowania się postaw ideowo-politycznych młodzieży były wówczas organizacje młodzieżowe. Pierwszą, a zarazem jedyną ogólnostudencką organizacją we Wrocławiu była Bratnia Pomoc Studentów Uniwersytetu i Politechniki, zwana w skrócie „Bratniakiem”. Wrocławski „Bratniak” wziął swój początek z innej organizacji, mianowicie Akademickiej Straży Uniwersyteckiej (ASU), która powstała latem 1945 r., a której zadaniem było z bronią w ręku pilnować mienia uniwersyteckiego przed rabunkiem. W listopadzie tego roku na propozycję rektora Kulczyńskiego ASU ukonstytuowała się jako Tymczasowy Zarząd Bratniej Pomocy. „Bratniak” rozporządzał domami akademickimi, rozdzielał stypendia, zapomogi, prowadził stołówki akademickie, przyznawał bezpłatne obiady oraz zajmował się rozdziałem pomocy materialnej otrzymywanej z UNRRA (United Nations and Rehabilitation Administration — Organizacja Narodów Zjednoczonych Do Spraw Po-

mocy i Odbudowy), PCK, Towarzystwa Przyjaciół Młodzieży Szkół Wyższych, organizował pomoc naukową dla studentów przez wydawanie skryptów oraz wymianę i wypożyczanie najbardziej potrzebnych książek.

W pierwszych latach w „Bratniaku” rej wodzili na ogół starsi studenci, często jeszcze przedwojenni. Pochodzili oni z reguły ze środowisk inteligenckich i drobnomieszkańskich.

„Bratniak” był początkowo organizacją apolityczną. W roku 1945/46 wpływ lewicowych organizacji na niego był bardzo niski. Za apolitycznością kryła się niejednokrotnie bierna postawa wobec przeobrażeń dokonujących się w kraju.

Podobny klimat panował początkowo również w kołach naukowych. Powstawały one przeważnie w 1946 r., ale niektóre z nich, jak np. Koło Polonistów, zostało założone już w 1945 r. Wiele spośród kół naukowych tworzyło się w ten sposób, że poszczególne grupy wydziałowe ASU przekształcały się w koła naukowe. Zajmowały się one nie tylko działalnością naukową, ale również organizacją życia kulturalnego i towarzyskiego, troszczyły się o pomoc w nauce przez często bezpłatne udzielanie korepetycji, kompletowanie najpotrzebniejszych książek i skryptów w celu pożyczania ich studentom. Zabiegały one również o zapomogi pieniężne i stypendia dla potrzebujących. Obok tego utrzymywały częste kontakty z odpowiednimi kołami naukowymi w innych ośrodkach uniwersyteckich w Polsce, a nawet z kołami zagranicznymi.

Przed rokiem 1948 uderza liczebność kół naukowych; np. Koło Medyków liczyło w roku szkolnym 1947/48 — 800 członków, Koło Polonistów w tym samym czasie — około 220 członków, Koło Historyków — 112 członków. Świadczyło to o tym, że młodzież, w latach okupacji odcięta od nauki, odczuwała olbrzymi głód wiedzy. Z drugiej jednak strony trzeba stwierdzić, że tylko nieliczne stosunkowo grupy pracowały w kołach aktywnie.

Inicjatorem w zakładaniu kół naukowych była znowu młodzież inteligencka, drobnomieszkańska. Posiadała ona może najwięcej rutyny organizacyjnej i intelektualnego przygotowania. Ten społeczny charakter kół naukowych decydował o ich polityczno-ideowym charakterze. Koła naukowe stały na gruncie własnej autonomiczności i apolityczności. Stanowiska tego broniły bardzo uparczywie.

Przeciw postawie „autonomizmu” i „apolityczności” „Bratniaka” i kół naukowych stanowczo wystąpiły organizacje ideowo-polityczne. Były to: Akademicki Związek Walki Młodych „Życie” (AZWM „Życie” albo „życiowcy”), Związek Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej (ZNMS), Akademicki Związek Młodzieży Wiejskiej „Wici” (AZMW „Wici” albo „wiciowcy”) oraz Związek Młodzieży Demokratycznej (ZMD lub AZMD).

AZWM „Życie”, odpowiednik PPR na terenie ruchu młodzieżowego, był pionierem w walce o nowe społeczne i polityczno-ideowe postawy młodzieży na Uniwersytecie. Do tej roli predystynowało go jasne i bezwarunkowe opowiedzenie się po stronie rewolucyjno-demokratycznych przeobrażeń w całym kraju. Z drugiej jednak strony rolę i znaczenie AZWM osłabiał fakt, że był on na Uniwersytecie słaby pod względem ilościowym. Liczebna słabość tej organizacji znajdowała swój wyraz w in-

teligencko-drobnomieszczańskiej strukturze społecznej młodzieży Uniwersytetu. Bardzo nieznaczna liczba młodzieży robotniczej nie mogła stanowić dostatecznie szerokiego terenu, na którym AZWM mógłby się rozrastać. Najbardziej aktywnymi działaczami tej organizacji byli: Tadeusz Rychlik, Marian Turski, Tadeusz Kuta, Jarosław Staroszczyk, Stanisław Bardyn, Mieczysław Motornik.

Spośród organizacji ideowo-politycznych najliczniejszą na Uniwersytecie był ZNMS, prawa ręka PPS wśród młodzieży akademickiej. Przejawiała ona najżywszą działalność, była najbardziej ruchliwa, najwidoczniejsza na zewnątrz. ZNMS skupiał przeważnie młodzież inteligencką, jakkolwiek nie brakowało w nim również elementu robotniczo-chłopskiego. Ten społeczny charakter ZNMS-u zdecydował w poważnym stopniu o jego ideowym rozwoju. Ówczesna społeczna struktura młodzieży Uniwersytetu była pierwszorzędym podłożem ciągłego wzrostu ilościowego ZNMS, stosunkowo największego w porównaniu z innymi organizacjami. Do grona działaczy tej organizacji należeli: Edward Szymaniak, Władysław Jaworski, Mieczysław Patrzalek, Tadeusz Bacia, Janusz Figiel, Jerzy Cieślakowski, Roman Heck, Władysław Zamkowski, Zdzisław Surman, Aleksander Kudelski, Piotr Popowicz, Piotr Boroń.

Znacznie skromniejsze pod względem liczebności i zasięgu działania były: AZMW „Wici” i AZMD. W „Wiciach” skupiała się często młodzież z bogatych rodzin chłopskich, co z pewnością zdecydowało o jego „mikołajczykowskim” obliczu, zwłaszcza do 1947 r. Po tym roku „Wici” uległy procesowi demokratyzacji, głównie pod wpływem AZWM i ZNMS. Ze względu jednak na niewielkie rozmiary i nader skromną działalność „wiciarzy” kwestia przeobrażeń demokratycznych tej organizacji była wprawdzie zagadnieniem ważnym, ale nie centralnym. W działalności tej organizacji wyróżnili się: Tadeusz Kołeczek, Witold Cieśla, Tadeusz Drewniak, Henryk Noga. W niewielkim zakresie działał Akademicki Związek Młodzieży Demokratycznej. Należała do niego przeważnie młodzież starsza, wywodząca się ze środowisk mieszczańskich.

Poszczególne organizacje skupiały najczęściej młodzież o różnych postawach ideowo-politycznych. W AZMW „Wici”, jak też w AZMD obok studentów o niewyraźnie skryształizowanych poglądach politycznych znajdowała się młodzież reprezentująca postawę pełnego zaangażowania się w ogólny nurt budowy i przebudowy społeczno-gospodarczej w Polsce Ludowej. Umożliwiło to współpracę AZMW „Wici” i AZMD z AZWM „Życie” oraz ZNMS.

Walka o pełne zaangażowanie się w nurt przemian socjalistycznych w kraju ze strony całej młodzieży toczyła się zarówno wewnątrz organizacji, jak i poza nimi. W jednym i drugim wypadku była ona inspirowana i prowadzona głównie przez AZWM i ZNMS—lewicę.

Przedmiotem walki był w pierwszym rzędzie „Bratniak”. Chodziło o to, aby z kierownictwa tej organizacji ogólnostudenckiej usunąć elementy przeciwstawiające się postępowi społecznemu i stworzyć z niej instytucję, która dokonywałaby sprawiedliwego podziału materialnej pomocy studentom.

W ciągu trzech lat szkolnych (1945-1948) władzę w „Bratniaku” sprawowało

5 różnych zarządów. W czasie wyborów do zarządu „Bratniaka“ AZWM i ZNMS niejednokrotnie usiłowały przeprowadzić w wyborach swoich kandydatów. Usiłowania te początkowo kończyły się niepowodzeniami. Dopiero w 1947 r. w skład Komisji Kwalifikacyjnej „Bratniaka” weszli obok przedstawicieli zarządu „Bratniaka” również reprezentanci organizacji ideowo-politycznych. Przewagę we władzach „Bratniaka” uzyskały one dopiero na początku 1948 r.

Równoległe do zmagania na terenie „Bratniaka” organizacje młodzieżowe podjęły trud zmierzający do przeobrażenia świadomości studentów w myśl założeń ideowych socjalizmu naukowego. Zadanie było niezmiernie trudne. Zarówno młodzież, jak i kadra nauczająca musiały się dopiero uczyć od podstaw teorii i praktyki marksizmu-leninizmu. W takich warunkach młodzież studencka z balastem starych przekonań i pojęć rozpoczęła naukę od samokształcenia, od przyswojenia sobie podstawowych założeń naukowych i ideowo-politycznych marksizmu-leninizmu. Chodziło o przyswojenie sobie materialistycznego światopoglądu oraz o wyrobienie wśród całej młodzieży czynnej postawy wobec dokonujących się w Polsce rewolucyjno-demokratycznych przeobrażeń.

W 1947 r. ideowo-polityczne organizacje studenckie podjęły również wysiłki, które miały na celu przekształcić koła naukowe w forum walki o marksistowski światopogląd. Na tym tle zarysowała się, zresztą bardzo słabo, rywalizacja między AZWM i ZNMS o wpływy w kołach. Pod wpływem organizacji młodzieżowych i części opinii studenckiej opracowały one w 1948 r. plany pracy naukowej, w których naczelné miejsce zajęła problematyka marksistowska. W dążeniu do przyswojenia sobie marksizmu ważną rolę odegrał Powszechny Zjazd Historyków Polskich we Wrocławiu w 1948 r. Dla studentów-historyków z całej Polski zorganizowano wówczas osobne zebranie, na którym historycy-marksści prowadzili dyskusję z młodymi historykami, często po raz pierwszy wyjaśniając im przekonująco materialistyczną metodę pojmowania zjawisk.

Walka o nową postawę polityczną młodzieży została podjęta przede wszystkim na terenie ZNMS. W organizacji tej zaznaczały się dwa nurty: lewicowy, czynnie odnoszący się do przemian socjalistycznych w Polsce, oraz umiarkowany, zajmujący wobec nich postawę bierną.

Szersze zainteresowanie marksizmem zapoczątkowały dyskusje zorganizowane na wczasach studenckich w Międzyzdrojach latem 1946 r. Spotkali się tam AZWM-owcy oraz ZNMS-owcy z różnych ośrodków uniwersyteckich. Nie zabrakło tam również przedstawicieli tych organizacji z Wrocławia. Po referatach dochodziło nieraz do bardzo burzliwych dyskusji. Nie doprowadziły one początkowo do uzgodnienia wspólnych stanowisk we wszystkich kwestiach, ale przyczyniły się do ożywienia umysłowego i polityczno-ideowego ruchu wśród młodzieży.

Nad zagadnieniami marksizmu dyskutowano potem na zebraniach i specjalnych seminariach organizowanych z czasem wspólnie przez AZWM i ZNMS. Referaty wygłaszali na przemian przedstawiciele jednej i drugiej organizacji. Po referatach następowały burzliwe dyskusje, spory, polemiki i gwałtowne nieraz wymiany zdań.

Seminaria marksistowskie odegrały niesłychanie ważną rolę w walce o polityczno-ideową przebudowę Uniwersytetu. Było to pierwsze na uczelni ognisko propagandy marksizmu. Ich zasługą jest zaszczepienie go na terenie Uniwersytetu, zwrócenie uwagi na potrzebę studiowania marksizmu i podniesienie go do godności przedmiotu równorzędnego innym przedmiotom w studiach uniwersyteckich wszelkich kierunków. SeminaRIA te tworzyły podstawy dla rozszerzenia walki politycznej i ideologicznej na katedry i koła naukowe, na szerszy krąg młodzieży, a także były poważnym czynnikiem zbliżającym elementy lewicowe różnych organizacji i ułatwiającym zjednoczenie ruchu młodzieżowego.

Poważnym krokiem przybliżającym moment zjednoczenia studenckich organizacji ideowo-politycznych był całomiesięczny obóz wypoczynkowy urządzony na zakończenie tzw. kursu przygotowawczego na wyższe uczelnie w jesieni 1947 r. w Łądku-Zdroju. Obóz był finansowany przez Towarzystwo Burs i Stypendiów oraz Zarząd Wojewódzki Związku Młodych. Panowała tam atmosfera jedności przedstawicieli wszystkich organizacji młodzieżowych (ZWM, OMTUR, „Wici”, ZMD i ZHP). Do idei jedności ruchu młodzieżowego odnieśli się wszyscy z pełnym zrozumieniem. Doszło nawet do lokalnego „małego zjednoczenia” organizacji młodzieżowych na długo przed zjednoczeniem w skali ogólnopolskiej.

Mimo pewnych oporów ze strony małych grup w niektórych organizacjach nastroje zjednoczeniowe od 1947 r. nasilały się coraz bardziej. Wynikiem tych dążeń było połączenie się organizacji młodzieżowych w całym kraju na Kongresie w dniu 22 lipca 1948 r., kiedy to powołano do życia Związek Młodzieży Polskiej (ZMP), na terenie akademickim nazywany Związkiem Akademickim Młodzieży Polskiej (ZAMP). Rok 1948 zamyka pierwszy etap przeobrażeń w środowisku młodzieży, które ewidentne swoje odbicie znalazło również na Uniwersytecie Wrocławskim. Do 1948 r. rozstrzygał się dylemat, czy młodzież uniwersytecka zostanie włączona w nurt przeobrażeń rewolucyjno-demokratycznych w Polsce, czy też nie, czy Uniwersytet, a wraz z nim młodzież, stanie się częścią rodzącego się ustroju, czy też zostanie poza nim. Zwyciężyła pierwsza z tych ewentualności. Zjednoczenie ruchu młodzieżowego było ostatecznym potwierdzeniem tego zwycięstwa. Odtąd należało je tylko utwierdzić, aby przygotować młodzież do nowych zadań, postawionych przed narodem przez Kongres Zjednoczeniowy w grudniu 1948 r.

Rok 1948, rok zjednoczenia partii robotniczych i ruchu młodzieżowego, miał przełomowe znaczenie w historii młodzieży uniwersyteckiej. Do programu zajęć uczelnianych po tym roku wprowadzono takie przedmioty, jak nauka o Polsce i świecie współczesnym oraz podstawy marksizmu-leninizmu. Idealistyczne poglądy spotykały się coraz częściej z krytyką studentów. Mimo braku dostatecznego wyrobienia w tej dziedzinie było to objawem m. in. stopniowego przyjmowania się marksizmu w świadomości młodzieży studenckiej.

Terenem walki o postępową treść nauki stawały się coraz częściej tzw. „narady produkcyjne”, które mimo wielu słabych stron miały tę pozytywną cechę, że szczególnie żywo dyskutowano na nich nad problemami ideologicznymi. Narady były

forum wymiany poglądów wszystkich studentów zrzeszonych w ZAMP i pozostających poza tą organizacją.

Dużą rolę w walce o postępową treść nauki oraz w walce o marksistowski światopogląd młodzieży odegrało szkolenie ideologiczne prowadzone przez partię i ZAMP. Szkolenie to miało pierwszorzędne znaczenie, zwłaszcza do chwili wprowadzenia wykładów i ćwiczeń z marksizmu. Najsilniej rozwinęło się ono w latach 1949-1951. Prowadzono je na kilku szczeblach. Sprawdzianem wyników szkolenia były egzaminy. Obok zagadnień światopoglądowych omawiano również aktualne zagadnienia polityczne. Szkoleniem objęta była obowiązkowo tylko młodzież zrzeszona w ZAMP, lecz ochotniczo uczęszczała na nie również młodzież nie zorganizowana. Wśród aktywistów ZAMP w tym okresie szczególnie wyróżnili się: Tadeusz Bacia, Aleksander Patrzalek, Barbara Szerer, Jerzy Lech.

Po 1948 r. nastąpiły również bardzo poważne zmiany w działalności kół naukowych; stały się one wyłącznie forum dyskusji naukowej. Najaktywniej działało wówczas Koło Polonistów, współdziałające w organizowaniu ogólnopolskich zjazdów polonistów. W 1952 r. odbył się taki zjazd we Wrocławiu.

Przeglądem pracy studenckich kół naukowych była konferencja teoretyczna, która odbyła się 13 i 14 kwietnia 1954 r. Problematyka tego spotkania koncentrowała się wokół tematu: rewolucyjne znaczenie marksizmu dla nauki. Mimo pewnych osiągnięć konferencja wykazała, że nie wszyscy studenci umieją samodzielnie radzić sobie z zagadnieniami naukowymi, szczególnie zaś metodologicznymi. W maju i kwietniu 1955 r. zorganizowane były wydziałowe konferencje studenckie o tematyce bardziej szczegółowej, które przyniosły znacznie lepsze wyniki niż konferencja teoretyczna.

Przejawem rosnącej aktywności młodzieży studenckiej była praca społeczna. Po 1948 r. przy poszczególnych zarządach wydziałowych ZAMP powstały specjalne zespoły pracy społecznej. Początkowo ograniczano się do nawiązywania kontaktów z kołami ZMP w zakładach pracy, szkołach i na wsi. Najwięcej uwagi poświęcono kołom fabrycznym (uczęszczanie na zebrania, prowadzenie szkolenia ideologicznego, dyskusje, organizowanie wspólnych imprez rozrywkowych itp.).

Bardzo korzystny wpływ na rozwój pracy społecznej studentów miało współzawodnictwo w tej dziedzinie między wrocławskim a łódzkim ośrodkiem akademickim, trwające od 4 stycznia do 15 maja 1949 r. Stało się to bodźcem do podjęcia współzawodnictwa międzywydziałowego w pracy społecznej.

Ważne miejsce w pracy społecznej studentów zajmowała również wieś. Po 1948 r. wielu studentów udawało się na wieś w celu organizowania tam spółdzielczości. Zaczęto od pracy oświatowej i propagandowej. W wielu wsiach tworzono w związku z tym tzw. Uniwersytety Niedzielne, na których studenci co niedzielę lub co kilka niedziel wygłaszali odczyty o różnej tematyce. Razem z prelegentami przyjeżdżały ekipy artystyczne oraz tzw. „czołówki” lekarskie i weterynaryjne.

Bardzo poważny był udział studentów w walce z analfabetyzmem. Od marca do maja 1950 r. przeprowadzili oni 41 kursów, na które uczęszczało przeciętnie po 14 osób. W roku 1949/50 liczba uczestników kursów prowadzonych przez studentów

wynosiła 688. W marcu 1950 r. przystąpiono do drugiego etapu walki z analfabetyzmem. Prowadzono naukę na 55 kursach, w których brało udział łącznie 1370 osób. Ponadto młodzież studencka objęła opiekę nad 25 kursami początkowego nauczania. Oprócz tego zorganizowała indywidualne nauczanie analfabetów oraz kontrolę pracy kursów prowadzonych przez osoby spoza Uniwersytetu.

Odrębną formą udziału młodzieży Uniwersytetu w pracy społecznej były podejmowane co pewien czas zobowiązania przepracowania pewnej ilości godzin przy odgruzowaniu Wrocławia; np. w 1952 r. dla uczczenia 60 rocznicy urodzin Bolesława Bieruta, 1 Maja i Zlotu Młodzieży przepracowano przy odgruzowaniu Wrocławia 15 141 roboczogodzin.

Obok tego młodzież Uniwersytetu licznie angażowała się do prac społecznych o charakterze politycznym. Zaznaczyło się to zwłaszcza w okresie dyskusji nad projektem konstytucji PRL. Wówczas to studenci wygłosili we wsiach dolnośląskich wiele odczytów o projekcie konstytucji połączonych z dyskusją. Prawie cała młodzież brała udział w pracy propagandowej przed wyborami do Sejmu PRL w 1952 r.

Przedwyborcza agitacja przebiegała bardzo sprawnie. Przygotowano się do niej we wrześniu 1951 r., kiedy to przeszkolono 180 agitatorów. Ponadto w poszczególnych grupach ZMP wygłaszano odczyty poświęcone zagadnieniom konstytucji i wyborów. W okresie akcji przedwyborczej 450 studentów wygłosiło odczyty o aktualnej tematyce politycznej.

Szczególną działalność propagandową rozwijał ZAMP w 19 obwodach wyborczych Wrocławia. Brało w niej udział 2036 studentów zorganizowanych w ZAMP i nie zorganizowanych. Podobnie przedstawiał się udział studentów w akcji poprzedzającej wybory do rad narodowych w 1954 r. Uczestniczył w niej również studencki zespół dramatyczny, który kilkakrotnie wystawił sztukę Zegadłowicza *Domek z kart*.

Również czynny był udział młodzieży Uniwersytetu Wrocławskiego w walce o pokój. W 1950 r. wzięła ona masowy udział w akcji zbierania podpisów pod Apielem Sztokholmskim. Podobnie masowy udział wzięli studenci Uniwersytetu w Plebiscycie Pokoju. 1200 studentów zgłosiło się wówczas do pracy agitatorskiej na terenie miasta oraz 350 na terenie samego Uniwersytetu. W 1955 r. studenci w sposób podobny zmanifestowali swoją wolę walki o utrzymanie pokoju, uczestnicząc w zbieraniu podpisów pod Apielem Wiedeńskim.

W omawianym okresie miał miejsce jeszcze jeden proces przekształceń organizacyjnych w ruchu młodzieżowym. W związku z przejęciem przez państwo pomocy materialnej dla studentów straciła rację bytu „Bratnia Pomoc”, jako organizacja opierająca swą działalność na funduszach społecznych. Na jej miejscu powstało Zrzeszenie Studentów Polskich, które rozwinęło swoją pożyteczną działalność w Uniwersytecie począwszy od kwietnia 1950 r. Dalsze zmiany w życiu organizacyjnym studentów naszej Uczelni nastąpiły w 1956 r. W związku z wydarzeniami październikowymi 1956 r. rozwiązaniu uległ Związek Młodzieży Polskiej.

Po rozwiązaniu ZMP dość liczna grupa jego dawnych działaczy podjęła ofensywną działalność odbudowy akademickiego ruchu politycznego we Wrocławiu.

Związki i kontakty ideowe działaczy ZMP-owskich z chwilą formalnego rozwiązania organizacji nie uległy zupełnemu rozluźnieniu i w rozlicznych wypadkach okazały się trwałe i silne. Dawni działacze ZMP skupiają się początkowo wokół Komunistycznego Związku Młodzieży Studenckiej i Klubu Dyskusyjnego „Lewica” na Uniwersytecie, a później przy Tymczasowej Okręgowej Radzie Studenckiej (TORS) ZMS, pociągając za sobą intelektualnie dojrzałą część lewicy akademickiej. Tymczasowa Okręgowa Rada Studencka ZMS przy ówczesnym Komitecie Wojewódzkim ZMS stanowiła w istocie 30-osobową grupę założycielską studenckiego ZMS-u we Wrocławiu. Rolę wiodącą w TORS-ie obok działaczy Politechniki (Jana Sylwestra Wieczorka, Jacka Młochowskiego, Bogusława Kędzi, Stanisława Skóry i Andrzeja Dżugaja) odgrywali działacze Uniwersytetu: Karol Gandor, Tomasz Kaczmarek, Jerzy Girulski, Jan Klamut, Aleksander Bereza, Jerzy Czerwonko, Zygmunt Bajorski.

Powstanie uniwersyteckiej organizacji ZMS jest nieodłącznie związane z Tymczasową Okręgową Radą Studencką ZMS. TORS w 1957 r. był jedyną reprezentacją ZMS-owców wszystkich uczelni Wrocławia; w owym czasie był istotnym czynnikiem zespalającym rozproszone siły aktywu akademickiego wszystkich uczelni wrocławskich.

W dniach 16-22 lutego 1958 r. na Seminarium Tymczasowej Okręgowej Rady Studenckiej ZMS w Sosnowce koło Jeleniej Góry przedyskutowano podstawowe zagadnienia dróg i sposobów odbudowania studenckiego ruchu politycznego i opracowano przy wiodącym udziale działaczy uniwersyteckich wszechstronny dokument, określający ideowo-polityczny charakter studenckiej organizacji ZMS i jej strukturę. Dokument ten, przedstawiony przez Tomasza Kaczmarka, Karola Gandora i Jerzego Girulskiego z Uniwersytetu na I Krajowej Naradzie Aktywu Studenckiego ZMS w Warszawie, zyskał opinię najbardziej dojrzałego i politycznie jednorodnego, a wrocławska grupa delegatów była najaktywniejszą wśród uczestników narady. W skład I Krajowej Rady Studenckiej ZMS przy KC ZMS wszedł J. S. Wieczorek z Politechniki jako jej vice-przewodniczący oraz Tomasz Kaczmarek z Uniwersytetu jako członek jej prezydium. W określeniu przyszłego kształtu ideowo-politycznego studenckiego ZMS-u w kraju wrocławscy działacze, w tym także z Uniwersytetu, odegrali poważną rolę, a jej potwierdzeniem był ilościowy wzrost organizacji wrocławskiej, która w latach 1958-1960 była najliczniejszą w Polsce, a wśród tej najliczniejszej organizacji — organizacja uniwersytecka zajmowała pierwsze miejsce.

Prace związane z określeniem ideowo-politycznego charakteru studenckiego ZMS i jego częściowo autonomicznej struktury zamykając I etap odbudowy studenckiego ruchu politycznego stanowiły jednocześnie otwarcie perspektywy zbudowania uczelnianych organizacji ZMS-owskich. Na wspomnianym już Seminarium w Sosnowce podjęto ważną decyzję wyodrębnienia przy Tymczasowej Okręgowej Radzie Studenckiej ZMS trzech uczelnianych grup działania ZMS: na Uniwersytecie, Politechnice i Akademii Medycznej. W dziesięć dni później ówczesny pierwszy sekretarz uniwersyteckiej grupy ZMS, Tomasz Kaczmarek w piśmie z dnia 3 marca 1958 r. do rektora Uniwersytetu zwraca się z prośbą „o umożliwienie działalności

społeczno-politycznej na terenie Uniwersytetu Wrocławskiego powstającej studenckiej organizacji ZMS; powołanie Kuratora Organizacji w osobie z-cy profesora dra Władysława Zamkowskiego”. Powstająca wtedy organizacja ZMS liczyła na Uniwersytecie 36 członków, studiujących na wszystkich pięciu wydziałach Uniwersytetu. Już w kwietniu 1958 r. organizacja powiększa swój stan o dalszych 72 nowych członków, licząc łącznie 108 ZMS-owców. W rok później na Uniwersytecie Wrocławskim wręczono trzechsetną legitymację ZMS-owską studentce Wydziału Prawa, Wierze Kusopis. Uroczystość ta zbiegła się z innym ważnym wydarzeniem; w pierwszą rocznicę swego powstania uniwersytecka organizacja ZMS-owska rekomendowała po raz pierwszy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 32 najlepszych swoich działaczy. Fakt ten, w okresie pewnego zahamowania wzrostu szeregów partyjnych wśród studentów, miał swoją znaczącą wymowę polityczną i dowodził szerokich możliwości upowszechniania idei socjalizmu w środowisku akademickim, stabilizując ZMS od początku jego powstania w charakterze (jak wówczas się mawiało) pierwszego pomocnika Partii.

Wysokie wymagania intelektualne i ideowe stawiane wobec kandydatów do ZMS-u, żywe, a czasami gwałtowne dyskusje polityczne i wreszcie bardzo zróżnicowane kierunki działania charakteryzowały pierwszy okres powstawania uniwersyteckiej organizacji ZMS-owskiej.

Żywe wówczas tendencje do awangardyzmu studenckiej organizacji powodowały nie bez pewnej przesady zaostrzenie kryteriów przyjmowania do ZMS-u. Faktem jest, że w latach 1958-1960 członkowie uniwersyteckiej organizacji ZMS byli studentami z reguły osiągającymi bardzo dobre wyniki w nauce, a ich walory ideowe i polityczne były ciągle sprawdzane w praktycznym działaniu. Powstanie ZMS-u przypadło na okres ogólnie wzmożonej temperatury politycznej kraju. Wzrost zainteresowań sprawami polityki i ideologii w środowisku akademickim domagał się od działaczy ZMS-owskich szczególnie wysokiej wiedzy i kultury politycznej. ZMS w tym okresie był inicjatorem najbardziej interesujących dyskusji światopoglądowych i politycznych w środowisku studenckim. Dość w tej mierze wspomnieć przeciągające się niekiedy do późnych godzin nocnych dyskusje na temat egzystencjalizmu, programów politycznych emigracji, nowej klasy Dżilasa czy chrześcijańskiego personalizmu. Próby pozyskiwania w niekiedy bardzo ostrych dyskusjach adwersarzy i oponentów ZMS, żywe reakcje ZMS i zainteresowanie rozwojem Zrzeszenia Studentów Polskich, dyskusje nad tendencjami zwęzlenia działalności organizacji studenckich na tory wyłącznego zainteresowania sprawami socjalnymi środowiska studenckiego uczyły ZMS-owców jasnego wyrażania swoich poglądów, umiejętności przekonywania, odpowiedzialności za słowa, odwagi cywilnej i ideowej żarliwości, a więc sprzyjały wyrabianiu tych cech osobowościowych, które składają się na dojrzałość intelektualną i ideową działacza studenckiego.

Kierownictwo uniwersyteckiej organizacji od samego początku perspektywy rozwoju ZMS słusznie wiązało z problemami swojego najbliższego środowiska. Postulat „Organizacja ZMS — potrzebna studentom, pomocna władzom uczelnianym” rychło znalazł swoje urzeczywistnienie w inicjatywach rozbudzania życia intelek-

tualnego i kulturalnego. ZMS bardzo silnie związał się ze studenckim ruchem naukowym. Stał się inicjatorem jego umasowienia, organizatorem studenckich konferencji teoretyczno-naukowych i pierwszych studenckich Dni Filozoficznych. ZMS przedkładał władzom uczelni postulaty i wnioski w sprawie unowocześnienia programów nauczania. Podejmuje wysiłki w zakresie świadomej dyscypliny studiów, egzekwuje od swoich członków uczestnictwo w zajęciach uniwersyteckich tudzież obowiązek terminowego kończenia studiów. Pierwszy podejmuje inicjatywę ściślejszego wiązania absolwentów Uniwersytetu z regionem dolnośląskim.

W pierwszym okresie działalności ZMS kształtowała się tradycja publicznych dyskusji nad programami działania i poniekąd wspólne uczestnictwo wszystkich ZMS-owców w ich opracowaniu. Starano się wówczas indywidualizować programy działania pod kątem zainteresowań członków organizacji. Przeciwwstawiano się z góry ustalonym schematom. Stąd bardzo żywy w tym okresie rozwój życia klubowego. Powstają liczne zespoły artystyczne, wieczory autorskie, poetyckie montaże, niekiedy w bardzo ciekawej oprawie plastycznej (wieczór poezji Gałczyńskiego w przygotowaniu Wandy Orowicz i audycja A. Szczurka). ZMS organizuje spotkania z pisarzami, poetami, ludźmi teatru. ZMS w tym okresie szuka ścisłych związków z kadrą nauczającą, swoimi wychowawcami, znajdując w ich doświadczeniach inspirację ideową i intelektualną dla swej działalności. Tradycyjne stają się spotkania z gronem profesorskim w ramach tzw. „konfrontacji pokoleń”. W latach 1958-1960 mamy do czynienia z niewątpliwą intelektualizacją programów działania. Oddziaływanie ZMS na środowisko studenckie wzrasta; 36-osobowa w 1958 r. grupa ZMS-owska stanowi już w październiku 1959 r. 500-osobową organizację. W tym okresie podejmuje pewne próby wyjścia poza problemy własnego środowiska. Następuje nawiązanie kontaktów ze środowiskiem robotniczym i szkolnym. ZMS-owcy z Uniwersytetu uczestniczą w pracach organizacji robotniczych Pafawagu, wyjeżdżają do fabryk z programami artystycznymi, wygłaszają odczyty z zakresu prawa pracy, podejmują czynny społeczny.

Różnorodne formy działalności uniwersyteckiej organizacji, doświadczenia w zakresie programowania działalności pozostają nie bez wpływu na działalność innych organizacji uczelnianych w środowisku wrocławskim. W październiku 1959 r. w związku z objęciem przez T. Kaczmarka kierownictwa środowiskowej organizacji studenckiej ZMS we Wrocławiu, I sekretarzem uniwersyteckiej organizacji zostaje Jerzy Sommer. W tym czasie następuje okres dalszego wzrostu liczbowego ZMS-u i jego rangi w życiu uczelni. Trwają prace nad doskonaleniem stylu działania i rozbudowy wydziałowych ogniw ZMS-u.

Rok 1960 można potraktować jako początek nowego etapu w historii organizacji młodzieżowych, działających na Uniwersytecie. Wówczas nastąpiła ostateczna kryształizacja modelu ruchu młodzieżowego istniejącego do chwili obecnej. Zapoczątkowane w 1956 r. przeobrażenia tego modelu zostały w zasadzie w tym okresie zakończone. Wytworzyły się wówczas zasady współdziałania istniejących organizacji, zasady specyficznego podziału pracy, m. in. odrębności i podobieństwa w stylu pracy i meto-

dach działania. W tym czasie możemy więc mówić o istnieniu systemu organizacji młodzieżowych na Uniwersytecie. Pamiętać jednak trzeba, że nie oznacza to petryfikacji ruchu młodzieżowego w formach wówczas wytworzonych. Organizacje te rozwijają się dalej, starając się wzbogacić i doskonalić swoją działalność.

ZMS odnotowuje dalszy wzrost liczby swych członków. Warto podkreślić, że wzrost ten osiągnięto wskutek starannej selekcji, poprzez kolejne weryfikacje, które uwalniały organizacje od balastu osób biernych czy też obojętnych wobec założeń ideowych Związku. W obliczu tego procesu obserwujemy stałe podwyższanie wymogów wobec członków organizacji, które nie prowadziło do przekreślenia jej masowego charakteru. Ten rozwój organizacji był wyrazem obejmowania działalnością ZMS wszystkich wydziałów Uniwersytetu i umacniania związku na tych wydziałach. Jeśli do 1960 r. najliczniejszą i najbardziej aktywną częścią organizacji była organizacja na Wydziale Prawa, która nadawała ton całości, to w omawianym okresie nastąpiła również aktywizacja, rozwój i umacnianie organizacji na pozostałych wydziałach. W ten sposób ZMS objął swoją działalnością młodzież wszystkich kierunków studiów.

W omawianym okresie uczelniana organizacja kierowana była przez: J. Sommera, P. Przomasa, W. Sandeckiego, J. Kordeckiego, K. Anusiewicza, A. Budzenia, J. Anusiewicza.

Na czele zarządów wydziałowych, których znaczenie w miarę rozwoju organizacji systematycznie rosło, stali: na Wydziale Prawa — S. Ratuszniak, I. Ignasiak, K. Urbanek, Z. Kulińska, A. Tarociński, J. Surowiec; na Wydziale Filologii — F. Grzelak, W. Szybińska, K. Anusiewicz, M. Bielołowicz, T. Szymański, R. Lewandowski; na Wydziale Filozoficzno-Historycznym — M. Ordyłowski, A. Sieniewska, Z. Mucha, Z. Marten, E. Janas; na Wydziale Mat. Fiz. Chem. — K. Solarz, J. Miotła, W. Małecki, L. Pastusiak, Z. Kochel; na Wydziale Przyrodniczym — M. Lis, S. Kazarewicz, M. Kruśnik, J. Tyszkowski, Z. Musiał.

Mimo zakończenia okresu pionierskiego ZMS w dalszym ciągu poszukiwał właściwego profilu własnej działalności, jak i skutecznych metod działania. Jednym z najważniejszych problemów, który musiano rozwiązać, była aktywizacja większości członków organizacji, co w warunkach organizacji masowej nie jest sprawą łatwą. Drugą sprawą było właściwe wyważenie proporcji między działalnością w sferze ideowo-wychowawczej a zainteresowaniami innymi sferami życia studenckiego. Również istotnym zagadnieniem było znalezienie właściwych form pracy ideowo-wychowawczej.

Okres gwałtownych sporów ideowo-politycznych i konfrontacji przeciwstawnych postaw i programów politycznych miał się ku końcowi, a siły antysocjalistyczne schodziły pokonane z areny. Dla grupy czołowego aktywu było jednak jasne, że walka polityczna i starcia ideologiczne trwają nadal. Trzeba było znaleźć nowe i atrakcyjne formy, aby w zmienionej sytuacji objąć działalnością ideowo-polityczną ogół studentów, zdobywając ich serca i umysły dla polityki Partii. Tradycyjny odczyt czy pogadanka już nie wystarczały. Należało także uwzględnić zróżnicowanie ideolo-

giczne i polityczne studentów, ich niejednakowy poziom wykształcenia w zakresie zagadnień politycznych i ideologicznych.

Punktem wyjścia dla tych poszukiwań właściwego profilu działalności i skutecznych form było uznanie, iż działalność musi być wszechstronna i różnorodna. W latach 1960-1969 związek dążył do realizacji następujących celów:

- a) rozwoju organizacyjnego i ilościowego,
- b) wewnętrznej integracji,
- c) wychowywania studentów (zarówno zorganizowanych, jak i nie zorganizowanych) na świadomych budowniczych i patriotów Polski Ludowej,
- d) poprawy jakości procesu dydaktycznego,
- e) możliwie szerokiej rekomendacji członków organizacji w szeregi kandydatów PZPR,
- f) sprawiedliwego rozdziału pomocy materialnej państwa dla studentów,
- g) zapewnienia studentom właściwego wykorzystania wolnego czasu,
- h) rozwijania zdolności i zainteresowań naukowych, kulturalnych i artystycznych.

W okresie tym następowała stała weryfikacja wymienionych celów. I tak na przykład w zakresie rozwoju ilościowego organizacja przeszła od dążenia do maksymalnego wzrostu ilościowego do usiłowania pogodzenia wzrostu ilościowego ze stałym podnoszeniem wymagań stawianych członkom organizacji. W dziedzinie pracy wychowawczej — ideowo-politycznej — zmiany polegały na przejściu od odczytów i dyskusji do zróżnicowanego systemu szkolenia wewnątrzorganizacyjnego, od zainteresowania się treściami ideowymi zawartymi w programach nauczania do rozwijania oddziaływania politycznego na studencki ruch naukowy i artystyczny, a wreszcie inicjowanie dyskusji w ramach rad pedagogicznych wokół problemów nurtujących środowisko studenckie.

W zakresie spraw socjalno-bytowych zmiany polegały na przejściu od sporadycznych interwencji w wypadku stwierdzenia nieprawidłowości w rozdziale stypendiów, wczasów, miejsc w domach studenckich i bonów stołwkowych do stałego uczestnictwa w rozdzielaniu tej pomocy materialnej, w oparciu o opracowane ogólne kryteria i uczestnictwa w rozwijaniu samorządu studenckiego w tej dziedzinie.

W zakresie poprawy procesu dydaktycznego ZMS wystąpił z postulatem likwidacji drugoroczności i z postulatem terminowego kończenia studiów. Obecnie zaś wysuwa się postulat likwidacji kultu „dostatecznego”, rozwija się współzawodnictwo studentów w osiąganiu jak najlepszych wyników w nauce, popiera i aktywizuje studencki ruch naukowy, ustosunkowuje się rzeczowo do programów nauczania i metod dydaktycznych. ZMS dąży do uczynienia ze studentów aktywnego partnera w procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Realizując te kierunki działania organizacja ZMS-owska może się poszczycić wieloma poważnymi osiągnięciami, które nie sposób wyczerpująco wyliczyć. Można tu wspomnieć o zapoczątkowanej przez organizację ZMS-owską na Wydziale Prawa akcji organizowania obozów szkoleniowo-wypoczynkowych, cementujących aktyw

i podnoszących umiejętności jego społecznego działania (ogółem zorganizowano 15 tego typu obozów). Istotnym osiągnięciem jest udział ZMS-u w organizowaniu obozów szkoleniowych dla nowo przyjętych na studia. Obozy te (pierwszy zorganizowany w 1966 r.), aczkolwiek stały się przedsięwzięciem ogólnouniwersyteckim, swoje istnienie i właściwy przebieg zawdzięczają inicjatywie i pracy aktywu ZMS-owskiego, a w szczególności takim działaczom, jak: L. Bogunia, A. Budzeń, K. Urbanek i inni.

Innym wartym odnotowania osiągnięciem jest organizacja lub współdziałanie w organizacji wielu studenckich sesji naukowych zogniskowanych wokół istotnych politycznych problemów. Tu wspomnieć można o organizacji ogólnopolskich seminariów filozoficznych i filologicznych (1964), sesji historycznej poświęconej roli PPR i ZMW w utrwalaniu władzy ludowej na Ziemiach Zachodnich i Północnych (1965), jak też obozów naukowych poświęconych takim zagadnieniom, jak: zbrodnie hitlerowskie (1968 i 1969), historia ruchu młodzieżowego na terenie Wałbrzycha, recepcja kultury i literatury w środowisku robotniczym Lubina (1969).

Dużym osiągnięciem organizacji są także żywe kontakty z młodzieżą robotniczą i szkolną. Organizacja ZMS-owska Uniwersytetu współpracowała na różnych polach z młodzieżą robotniczą Bielawy, Nowej Rudy, Jeleniej Góry (Celwiskoza), Wrocławia (Dolmel i Pafawag), Jelcza.

ZMS naszego Uniwersytetu żywo reagował na wszystkie ważniejsze wydarzenia polityczne zarówno krajowe, jak i zagraniczne. Do tradycji należy udział tej organizacji w kampanii wyborczej do Sejmu i rad narodowych. Wspomnieć należy o organizacji wieców solidarnościowych z młodzieżą arabską (1967r.), Dni Walczącego Wietnamu, czy też organizacji wieców przeciw tezm zawartym w liście biskupów polskich.

ZMS już w 1960 r. wystąpił przeciwko kultowi przeciętności, jeśli chodzi o wyniki studiów, postulując stworzenie atmosfery i określonych form organizacyjnych dopingujących studentów do możliwie wydajnej pracy. Tej inicjatywie można przypisać wprowadzenie później przez ZSP takich akcji, jak konkurs na najlepszą grupę studencką czy też najlepszego studenta.

Wreszcie organizacja ta może odnotować niebagatelne wyniki w pracy ideowo-politycznej. Wprawdzie nie można tu znaleźć nowatorskich rozwiązań, jeśli chodzi o formy tej pracy, jednak jej w miarę systematyczne prowadzenie nie pozostało bez wpływu na postawy studentów. W tym kontekście pamiętać należy o Studenckich Ośrodkach Dyskusyjnych zorganizowanych przez R. Sławińskiego i M. Sachanbińskiego, a także o międzywydziałowym kole nauk politycznych, zorganizowanym przez L. Habudę.

Miarą rozwoju ZMS-u na Uniwersytecie jest znaczenie, jakie sobie zdobył w życiu uczelni. Mimo licznych jeszcze braków w prowadzonej działalności stał się on integralną częścią społeczności uniwersyteckiej. Wniósł istotny wkład w realizację funkcji dydaktyczno-wychowawczej uczelni. Trudno o jednoznaczne miary znaczenia takiej czy innej organizacji w życiu uczelni, ale można chyba wymienić dwie takie miary

o dużej wartości poznawczej. Jedną z nich jest udział w rekrutowaniu i wychowywaniu przyszłych pracowników naukowo-dydaktycznych. Tutaj ZMS może poszczycić się poważnymi rezultatami. Wielu aktualnych pracowników naukowo-dydaktycznych to byli działacze ZMS-u. Są to w przeważającej mierze ludzie, pełniący w uczelni (np. doc. dr T. Kaczmarek, doc. dr A. Bereza) czy też w innych ośrodkach (doc. dr K. Gandor) wiele odpowiedzialnych funkcji, inni zaś czołowi działacze tej organizacji należą do najlepszych pracowników zatrudniających ich instytucji. Drugą miarą znaczenia ZMS może być udział tej organizacji w zasilaniu szeregów PZPR. Ten udział odzwierciedla efekty działalności ideowo-politycznej w organizacji. Obecnie 90% przyjmowanych w szeregi Partii studentów posiada rekomendacje ZMS.

Zrzeszenie Studentów Polskich jest najstarszą organizacją z działających na Uniwersytecie. Działalnością swoją obejmuje przeważającą część studentów uczelni. W latach 1956-1969 od 85 do 95% ogółu studentów należało do tej organizacji. Wydarzenia w 1956 r. nie doprowadziły do likwidacji tej organizacji. Spowodowały one jednak wiele przemian zarówno w jej charakterze, jak i profilu działania. Będąc organizacją obejmującą ogół studentów, ZSP stał się areną, na której ścierały się różnorakie tendencje i postawy ideowo-polityczne.

W latach 1960-1969 ZSP ostatecznie określiło zarówno swój charakter, jak i profil działania. Stało się ono powszechną organizacją studentów, współdziałającą w wychowywaniu młodzieży akademickiej na świadomych, patriotycznych obywateli Polski Ludowej.

Kolejnymi kierownikami uczelnianej organizacji w tych latach byli: Sylwester Banaś, Hubert Cioska, Stanisław Lorenc, Juliusz Roszuk, Zdzisław Kujawski, Dariusz Doktor. Na poszczególnych Wydziałach organizacją kierowali: Wydział Prawa — N. Nowalicki, H. Cioska, W. Sarnowicz, M. Bokun, J. Głapa, W. Lichota, A. Śmieja, J. Łuszczak; Wydział Filologii — K. Weyde, T. Szymańska, B. Rymaszevska, H. Załuska, J. Rybiańska, M. Kotulewicz; Wydział Przyrodniczy — A. Siemieniec, J. Wróbel, A. Hajdukiewicz, B. Planeta, L. Wilk, G. Bałaj, J. Strzyżewski; Wydział Mat. Fiz. Chem. — A. Chyliński, G. Kozłowski, H. Opryszko, N. Dąbrowska, K. Anacygiel, K. Żyła; Wydział Filozoficzno-Historyczny — J. Roszuk, W. Pluskiewicz, M. Pietruszka, M. Wójcicka.

Zrzeszenie Studentów Polskich miało w omawianym okresie wyraźnie zarysowany profil działania i wykrystalizowane metody działalności. W zasadzie Zrzeszenie skupiało się wokół dwóch spraw: działalności o charakterze socjalno-bytowym i organizacji czasu wolnego studentów. W ostatnim okresie, szczególnie od 1968 r., można zaobserwować narastanie przekonania o konieczności uwzględniania w szerszym zakresie treści polityczno-wychowawczych w działalności organizacji, a także poszukiwania własnych form prowadzenia tej działalności.

Finansową podstawę działalności Zrzeszenia stanowi budżet zamykający się kwotą 210 tys. zł rocznie, z czego około 70 tys. stanowią składki, 70 tys. dotacje i 70 tys. dochody wypracowane.

W odniesieniu do tych dwóch podstawowych kierunków działania Zrzeszenie

posiada poważny dorobek. Uczestniczy ono, w oparciu o wyraźne przepisy prawne, w rozdziale stypendiów i innych form pomocy materialnej, w realizowaniu polityki planowego zatrudniania absolwentów. Współdziała w kierowaniu domami studenckimi i stołówkami. Organizuje dla studentów wypoczynek w okresach wakacyjnych, interesuje się stanem zdrowotnym studentów.

W oparciu o pomoc kadrową, finansową i organizacyjną Zrzeszenia działają liczne zespoły artystyczne, koła naukowe i koła zainteresowań. Zrzeszenie jest organizatorem studenckiego ruchu artystycznego i turystycznego.

Wśród wymienionych form działalności na podkreślenie zasługują takie przedsięwzięcia, jak organizacja kół regionalnych, a w szczególności koła regionalnego Lubuszan (1964), organizacja olimpiad: logiczno-prawnej i historyczno-prawnej (1969), rajdy uczelniane: Marzanny i „Antyrajd”, organizacja czynów społecznych polegających na pracy studentów na rzecz miasta oraz akcja „otwartych drzwi”, mająca za cel zapoznać maturzystów ze studiami na Uniwersytecie.

Na podkreślenie zasługuje działalność ZSP w dziedzinie upowszechniania kultury w środowisku studenckim. Szczególnymi osiągnięciami może poszczycić się Zrzeszenie w dziedzinie studenckiego ruchu kulturalnego. Omówienie działalności w tej dziedzinie jest jednak przedmiotem osobnego opracowania.

Zrzeszenie Studentów posiada od dawna ugruntowane miejsce w społeczności uniwersyteckiej. Jest ono tą organizacją, z działalnością której studenci spotykają się najczęściej. Odgrywa ona istotną rolę w prawidłowym funkcjonowaniu administracji uniwersyteckiej zajmującej się sprawami studentów, a także w procesie adaptacji studentów do warunków pracy na uczelni. Stanowi szkołę społecznego działania dla stosunkowo dużego grona studentów, aktywizującego się w różnych formach pracy tej organizacji; stara się również kształtować obywatelską postawę studentów.

Związek Młodzieży Wiejskiej jest najmłodszą organizacją młodzieżową na terenie Uniwersytetu. O istnieniu tej organizacji można mówić w zasadzie od 1960 r. Powstała ona wprawdzie wcześniej, z inicjatywy takich działaczy, jak: B. Pregel, Cz. Sip, Cz. Juroszek, ale niewielka jej liczebność oraz aktywizowanie się poza Uniwersytetem powodowało, że jej istnienie było mało odczuwalne. Liczebność tej organizacji w r. 1960 wynosiła 60 członków, w chwili obecnej liczy ona 620 członków. Członkowie ci skupieni są w kołach działających na poszczególnych latach studiów.

Na czele organizacji stoi zarząd uczelniany. Kolejnymi jego przewodniczącymi byli: Lechosław Kadziłowski, Henryk Swół, Remigiusz Kuźnicki, Andrzej Kołacz, Andrzej Antczak, Alojzy Policiński, Stanisław Kręciproch, Eugeniusz Tokarczyk, Czesław Cichy.

Działalnością członków ZMW na wydziałach kierują zarządy wydziałowe, istniejące obecnie na wszystkich wydziałach naszej uczelni.

Organizacja zajmowała się następującymi sprawami:

- 1) działalnością ideowo-wychowawczą wśród studentów,
- 2) zwiększeniem efektywności procesu dydaktycznego,

- 3) działalnością kulturalną,
- 4) współpracą z kołami wiejskimi.

Uniwersytecka organizacja ZMW prowadziła tę działalność poprzez organizowanie zebrań, odczytów i prelekcji, okolicznościowych wystaw, studenckich ośrodków dyskusyjnych i Klubu Myśli Politycznej ZMW, seminaria i obozy naukowe, dopingowanie własnych członków do uzyskiwania jak najlepszych wyników w studiach, organizację letnich obozów naukowych, samopomocy koleżeńskiej, kursów przygotowawczych na studia, popieranie działalności członków w kołach naukowych. Dużą uwagę ZMW zwraca na organizowanie kontaktów ze środowiskiem wiejskim. Starano się to zrealizować poprzez prowadzenie na terenie wiejskim dyskusji na tematy społeczno-polityczne, pomoc w organizowaniu imprez kulturalnych, prowadzenie akcji informacyjnej o studiach wyższych.

ZMW odgrywa istotną rolę w adaptacji do warunków uniwersyteckich młodzieży pochodzącej ze wsi, aktywizuje społecznie część tej młodzieży, a wreszcie zaznajamia studentów z problemami współczesnej wsi.

Wszystkie trzy organizacje młodzieżowe stanowią części składowe społeczności uniwersyteckiej, tworzącej zintegrowany organizm. W związku z tym wywiązanie się przez nie ze statutowych zadań, jak również prawidłowe ich uczestnictwo w działalności uczelni nie jest możliwe bez ścisłej współpracy i współdziałania.

Do pewnego czasu brak było instytucjonalnych form współpracy i współdziałania. Praktycznie taką rolę odgrywał realizując swoje funkcje kierownicze Komitet Uczelniany, a na wydziałach egzekutywy POP PZPR. W ostatnich latach powstał Uczelniany Komitet Współpracy organizacji młodzieżowych oraz powołano Wydziałowe Komitety Współpracy. Można wymienić szereg akcji, które zrealizowano przy ścisłym współdziałaniu wszystkich trzech organizacji; temu współdziałaniu zawdzięczają one swoje pozytywne rezultaty. Tu wspomnieć należy o akcji „otwartych drzwi”, a także o akcji mającej na celu szybkie zaadaptowanie studentów do warunków pracy i życia w Uniwersytecie.

Obecnie można spodziewać się, że dzięki instytucji rad pedagogicznych współdziałanie trzech organizacji ulegnie dalszemu pogłębieniu, tym bardziej że wśród aktywu tych organizacji narasta przekonanie o konieczności wzmocnienia współpracy i współdziałania. Ważną formą tej współpracy stają się poza tym takie instytucje, jak: Uczelniana Rada d/s Młodzieży i Wydziałowe Rady d/s Młodzieży.

MILICA SEMKÓW

ŻYCIE KULTURALNE STUDENTÓW UNIwersYTETU W LATACH 1945-1970

Rozległość i różnorodność zjawisk składających się na życie kulturalne studentów Uniwersytetu w dwudziestopięcioleciu nakłada obowiązek nakreślenia pewnych granic i ściślejszego sprecyzowania tematu. Interesować nas będą te formy i przejawy kultury studenckiej, które w sposób bezpośredni wiążą się z Uczelnią i działającymi tu organizacjami młodzieżowymi, opierając na nich swój byt organizacyjny i materialny. Pominąć, niestety, musimy cenne niejednokrotnie inicjatywy studentów Uniwersytetu, realizujące się poza nim, pod patronatem np. Rady Okręgowej Zrzeszenia Studentów Polskich. W ten sposób rezygnujemy z omówienia działalności studenckiego teatru „Kalambur”, mimo że stworzyli go studenci Uniwersytetu i oni głównie ukształtowali jego profil. Zespołem uniwersyteckim jednak „Kalambur” nigdy nie był. W tym miejscu podkreślić należy, że — jako bez wątpienia najlepszy od wielu lat teatr studencki Wrocławia — stanowił „Kalambur” niejednokrotnie wzór do naśladowania lub skłaniał do opozycyjnych, twórczych poszukiwań i w ten sposób wpływał na charakter zjawisk kulturalnych w całym środowisku studenckim, w tym również Uniwersytetu. Wydany z okazji dziesięciolecia istnienia zespołu album pamiątkowy¹ przynosi oprócz jego historii interesujący szkic Bogusława Litwińca pt. *Studenckie teatry Wrocławia*. Ten sam autor poszerzył swe badania zamieszczając artykuł *Studenckie teatry we Wrocławiu* w wydanej ostatnio książce *Teatry studenckie w Polsce*². Obie te prace stanowiły cenne źródło informacji dla niniejszego szkicu.

Szerokie zainteresowanie zjawiskami kultury studenckiej wyraża się ostatnio nie tylko publikacjami o charakterze albumowym³, ale też badaniami naukowymi, wchodzącymi w zakres studiów nad kulturą współczesną. Takiego właśnie pełnego opracowania doczekały się wrocławskie czasopisma studenckie lat 1945-1966 w artykule Lothara Herbst⁴, który w osobnej rozprawie (włączony do niniejszej pu-

¹ *Kalambur 1957-1967*. Biblioteka Wrocławska, t. VII, Ossolineum, Wrocław 1968.

² *Teatry studenckie w Polsce*. Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1968.

³ *X-lecie Studenckiego Chóru Uniwersytetu Wrocławskiego 1958-1968*, Wrocław 1968.

⁴ Lothar Herbst, *Wrocławskie czasopisma studenckie z lat 1945-1966*. Acta Universitatis Wratislaviensis, Nr 95, Prace Literackie, t. X, Wrocław 1968.

blikacji) prezentuje główne zagadnienia związane z czasopismami uniwersyteckimi. Działalność studenckich estrad satyrycznych stała się natomiast tematem pracy magisterskiej przygotowanej pod kierunkiem doc. dra M. Klimowicza przez Tadeusza Dzierżka, któremu niniejsze opracowanie zawdzięcza szereg ustaleń dotyczących początków ruchu teatralnego.

Dla przedstawienia pewnych prawidłowości i ciągłości zjawisk przyjęto w pracy porządek tematyczny, w obrębie każdego tematu zachowując układ chronologiczny. W ten sposób wyróżniono teatry i estrady poetyckie, zespoły muzyczne i taneczne, przejawy zorganizowanego życia literackiego oraz kluby studenckie. Prócz cytowanych wyżej opracowań powołać się możemy jedynie na nieliczne materiały przechowywane w Dziale Młodzieżowym Uniwersytetu oraz na pamięć licznych informatorów i własną. Pierwsze tego typu opracowanie, jakim jest niniejszy przegląd, stawia sobie za cel jedynie ocalenie od zapomnienia i uporządkowanie ogromnego materiału, który zasługuje na pełną monografię.

STUDENCKIE TEATRY I ZESPOŁY ESTRADOWE

Bardzo znamienym faktem z dziejów nie tylko Uniwersytetu, ale i całego środowiska kulturalnego Wrocławia lat powojennych było powstanie pierwszej w mieście scenki satyrycznej, która 22 marca 1946 r. wystąpiła z Szopką Akademicką pt. *Wpław przez Wrocław*. W mieście budującego się życia naukowego, w gronie studentów, którzy często jeszcze nosili mundury wojskowe, zrodziła się inicjatywa, będąca jakby zapowiedzią, że w nowym, odbudowanym Wrocławiu właśnie młodzież studencka będzie miała niejedno do powiedzenia w dziedzinie życia kulturalnego. Dała temu zresztą wyraz jeszcze wcześniej, przygotowując na 1 grudnia 1945 r. studencki wieczór, poświęcony powstaniu listopadowemu. W programie wieczoru znalazły się recytacje poezji i fragmentów dramatycznych, utwory Chopina i Moniuszki oraz odśpiewana zbiorowo na zakończenie *Rota* Konopnickiej.

Szopka Akademicka była nie tylko debiutem studenckich autorów: Jerzego Cieślukowskiego, Janusza Tańskiego i Karola Trafikowskiego, ale także jednym z pierwszych widowisk teatralnych w powojennym Wrocławiu, a z całą pewnością pierwszym spektaklem związanym tematycznie z naszym miastem. W aluzyjnej bajce występują obok postaci alegorycznych (Płotka i Kłopot, Tekst), typowych (Obywatele Miasta Wrocławia Bez Stałego Miejsca Zamieszkania) autentyczne osoby: rektora Kulczyńskiego, prorektora Suchardy, przedstawiciele władz miejskich i centralnych. Pełny zestaw osób i streszczenie Szopki zamieszcza wspomniany wyżej artykuł B. Litwińca. Szopkę, której premiera odbyła się w gmachu Opery, pokazano jeszcze kilkakrotnie, zawsze przy bardzo życzliwej reakcji publiczności.

Ten sam zespół, zachęcony powodzeniem, przygotował drugi program, oparty na własnych tekstach. Składanka estradowa — bo taki miał on charakter — nosiła tytuł *Przez łzy do szczęścia* i została przedstawiona późną jesienią 1946 roku. Ten właśnie rodzaj działalności kontynuował zespół z coraz większym powodzeniem, po-

czątkowo pod firmą sekcji kulturalnej „Bratniaka”, a następnie pod własnym szyldem Wrocławskiego Teatru Akademickiego. Z prób dramatycznych podjętych przez WTA należy wymienić wystawienie *Zamachu* T. Brezy i S. Dygata (1946), *Pastorałki* L. Schillera w reżyserii R. Uklei (1946) oraz komedii B. Winawera *Roztwór Profesora Pytla*, której premiera odbyła się w marcu 1948 r. Organizator tego ostatniego przedstawienia, student socjologii, Jerzy Dobrzański potrafił skupić wokół siebie sporą grupę studentów, którym patronowali wrocławscy aktorzy dramatyczni: Jerzy Sobieraj, Stanisław Zaczyk oraz Ignacy Machowski. Przedstawienia odbywały się w Teatrze Popularnym, a ponadto w kilku miejscowościach Dolnego Śląska. Do najczynniejszych członków tej grupy należeli: Adam Cwetsch, Marian Łoziński, Zygmunt Madziarski i Andrzej Waligórski.

Równolegle do prób dramatycznych rozwijała się bujnie działalność estradowa Wrocławskiego Teatru Akademickiego. W ramach współpracy z Polskim Radiem zespół młodych autorów, w którego skład wchodził Tadeusz Turczyński, Karol Trafikowski i Jerzy Michotek, przygotował cykl audycji satyrycznych *Wrocławska karuzela*. Grono twórców i wykonawców, powiększone niebawem o Romualda Cabaja, Janusza Tańskiego, Tadeusza Szpakowskiego i Jerzego Kalisza, ze szczególnym upodobaniem uprawiało satyrę i piosenkę. Organizowane co sobotę i anonsovane przez prasę Wieczory Artystyczne budziły szerokie zainteresowanie. Ze sceny usłyszeć można było nie tylko o licznych problemach bytowych braci studenckiej, ale i o typowych kłopotach wrocławian, czy o szerzej rozumianych tzw. „problemach życiowych”. Szczególne uznanie zdobywały piosenki Jerzego Michotka, w których — jak w *Piosence o Wrocławiu* — znaleźć można prawdziwe przywiązanie do miasta i jego młodej społeczności. Konferansjerzy i aktorzy, Turczyński i Stefczyk, oraz piosenkarze, Jozkowska i Michotek, osiągnęli z czasem wysoką rangę aktorstwa estradowego. Składanki estradowe prezentowane były także poza środowiskiem studenckim, w fabrykach, jednostkach wojskowych i po wsiach. Do „obsłużenia” tych licznych zamówień tworzone były brygady artystyczne. Cały zespół zaprezentował się publiczności Wrocławia szczególnie okazałe 29 marca 1949 r. na scenie Teatru Popularnego. Jesienią tegoż roku Wrocławski Teatr Akademicki zakończył działalność. Złożyło się na to kilka przyczyn: organizatorzy i twórcy pokończyli studia, a opiekunowie zespołu zaczęli się domagać innego typu rozrywki, większego zaangażowania w problematykę ideologiczną.

Początek lat pięćdziesiątych zapisał się w historii zespołów uniwersyteckich jako okres tworzonych okazjonalnie brygad artystycznych do obsługi uroczystości z okazji świąt państwowych lub ważniejszych rocznic. Przygotowywane na różne okoliczności programy-składanki prezentowano także poza Uniwersytetem, w licznych wrocławskich zakładach pracy.

Studenci Uniwersytetu nie na długo jednak zrezygnowali z ambicji posiadania „własnego” teatru. Z początkiem roku akademickiego 1952/53 rusycysta Michał Domski wspólnie z Dorotą Cyroń, Czesławem Stasiewiczem, Józefem Krosnym, Mieczysławem Paterem i Józefem Niewińskim założyli Teatr Uniwersytecki. Ogromny zapal

młodego zespołu oraz życzliwość władz uczelni pozwoliły przezwyciężyć liczne trudności organizacyjne. Z początkiem 1953 r. na scenie Teatru Kameralnego odbyła się premiera sztuki L. H. Morstina *Polacy nie gęsi* w reżyserii Mirosława Baja. Przedstawienie powtórzono parokrotnie, także w Brzegu, skąd przyjeżdżał na próby i występy reżyser spektaklu. W następnym roku działalności Teatr Dramatyczny wystawił jeszcze *Dom z kart* E. Zegadłowicza w reżyserii Szymona Szurmieja, w nieco już zmienionym składzie (odeszła Dorota Cyroń). Zespół, podobnie jak wiele tego typu inicjatyw, rozpadł się na skutek zakończenia studiów przez jego twórców.

Niewątpliwie najciekawszym zespołem teatralnym w dziejach Uniwersytetu była „Pandora”. Pomysł założenia „Teatru Uniwersyteckiego” — bo taka była jej pierwotna nazwa — zrodził się w 1955 r. wśród kandydatów na pierwszy rok studiów polonistycznych⁵. Danuta Szopianka, Nina Woytowicz, Maria Borkowska i Józef Drosik, nie znając jeszcze wyników egzaminów, postanowili założyć studencki teatr. Szczęśliwy los i połączony jeszcze w szkole bakcył teatru sprawiły, że zamierzenie to zrealizowali. Od początku roku rozpoczęli pracę nad *Latami wędrówek* Arbusowa, wzorując się na teatrach profesjonalnych. Próby trwały przez cały rok i wreszcie, gdy program był prawie gotowy (bo wykonano nawet dekoracje według projektu Barbary Gutekunst), przysłała sesja egzaminacyjna, wszechwładnie ogarniając zainteresowania studentów. Nie zrezygnowali oni jednak z marzeń o „prawdziwym teatrze” i w nowym roku akademickim rozpoczęli pracę nad sztuką T. Rittnera *W małym domku*. Tym razem przedstawienie obejrżeli już studenci widzowie. Ale czy to głosy krytyki stały się sygnałem ostrzegawczym dla młodych aktorów, czy też sami uświadomili sobie niewłaściwość obranej drogi, dość że zaniechali kopiowania scen zawodowych, zwracając swe zainteresowania w stronę poezji. Pierwszy program poetycki — *Poro menancholijna* — był montażem tematycznie dość naiwnym: złożyły się nań wiersze „jesienne” i miłosne poetów polskich. Montaż prezentowany był wielokrotnie w domach studenckich. Te pierwsze samodzielne i odkrywcze dla samych członków zespołu poszukiwania w wielowiekowym dorobku poezji przypominały przymierzanie strojów teatralnych z różnych epok. Wśród licznych możliwości wybrali wreszcie „strój” helleński. Dpomógł im wtedy prof. dr Jerzy Łanowski z Instytutu Filologii Klasycznej, podsuwając najpiękniejsze teksty Hezjoda, Arystofanesa, Teokryta i Safony. Montażu dokonali sami członkowie zespołu, opatrując program tytułem *Pandora*. Reżyserem programu był młody aktor Zygmunt Hobot. W efekcie zespół recytował teksty „chropawo, ale inteligentnie i bezpośrednio”, jak pisała „Odra” w recenzji *Pochwała rzeczy skromnej* zamieszczonej po Ogólnopolskim Festiwalu Kulturalnym Studentów, który odbył się w maju 1959 r. w Krakowie. Dziwnym zbiegiem

⁵ Przegląd dorobku „Pandory” i „Riposty” oparto na materiałach przygotowanych przez Aleksandrę Zamorską.

okoliczności program *Pandory* nie był oceniany przez jury, ale spotkał się z serdecznym przyjęciem nie tylko ze strony widowni, ale i prasy.

Na aktualność niektórych fragmentów programu zwróciła uwagę recenzentka, Krystyna Tyszkowska, a w ocenie Bogdana Węsierskiego „fragmenty *Lizystraty* brzmiały tak żywą treścią, jakby napisane były współcześnie”. Dodać należy, że jako Lizystrata wystąpiła Danuta Szopianka. Drugim talentem recytatorskim, który zabłysnął w tym programie, była Barbara Noskiewicz — zabłysnęła dosłownie, gdyż podczas recytacji niezwykle przejęta i stremowana zajęła się od płonącego na scenie znicza. Prócz nich w programie wystąpili weterani Teatru Uniwersyteckiego: Bolek Owczarek, Teresa Borkowska, Nina Woytowicz, Maria Dietrich, Józef Jan Krysa i Stanisław Wilczyński. Program ten przyniósł zespołowi rozgłos oraz nazwę — „Pandora”.

W nowym roku akademickim 1959/60 postanowiono „odmłodzić” grono zespołu, a także rozszerzyć jego działalność. Pierwszy konkurs recytatorski i piosenkarski, zorganizowany przy poparciu Rady Uczelnianej ZSP oraz rektora Uniwersytetu, wyłowił głośne potem w kulturze studenckiej nazwiska. Wśród piosenkarzy pierwsze miejsce zajęła Anna German oraz Stanisław Flak, wśród recytatorów — Aleksandra Zamorska, Stanisław Pater, Stanisław Krotoski oraz Witold Wróblewski. Niestety, piosenkarze nie znaleźli dla siebie miejsca w przygotowywanych właśnie programach, recytatorzy zaś angażowali się do pracy nad starohinduskim *Łukiem Rawany*. Na montaż złożyły się teksty poetyckie, mądrości starohinduskie, fragmenty prozy poetyckiej. Prócz debiutantów udział wzięli: Małgorzata Balewicz, Barbara Noskiewicz, Teresa Borkowska oraz Józef Drosik i Bolesław Owczarek, którzy pomagali w reżyserii Danucie Szopiance. Fachową radą służyła wszystkim reżyser Maria Zbyszewska, a konsultantem i tłumaczem niektórych tekstów był doc. dr Ludwik Skurzak. Premiera tego programu, którego najmocniejszą stroną był wybór tekstów i świeżość, z jaką dziewczęta je podawały, odbyła się w grudniu 1959 r. w Klubie Uniwersyteckim. Brak własnej siedziby i sceny zaciążył nad „Łukiem Rawany”. Program prezentowano jeszcze kilkakrotnie w świetlicach domów studenckich, często bez dekoracji i odpowiednich świateł. Mimo tych pionierskich warunków pracy, następne zamierzenie „Pandory” było bardzo śmiałe. Młodzi filolodzy poszli śladami odkrywców kosmosu, śladami myśli ludzkiej dążącej do poznania wszechświata. Montaż zatytułowany *Kosmos* — w gruncie rzeczy dość „mgławicowy” ze względu na swą filozoficzność — oparty był na przepięknych tekstach; zaczynał się od *Genezis*, *Tao*, *Hymnu do boga Re*, *Hymnu o prapoczątkach wszechrzeczy z Rigwedy*, by poprzez fragmenty *Prometeusza* Goethego i *Świata nadzmysłowego* Kolberga, szokującego w tym zestawie gwarą, dojść do wierszy współczesnych, jak *Ziemia* Koszutskiego, *Wiara* Wapcarowa, czy teksty M. Buczkówny, S. Kapuścińskiej i M. Piechala. Program ten był niezwykle kontrowersyjny także dla samego zespołu. Grono kierownicze — Drosik, Szopianka, Owczarek — które zajmowało się literacką stroną imprezy, już w czasie prób nie mogło ujednoczyć poglądów na temat wszechświata, co stało się powodem konfliktu z reżyserem,

Marią Zbyszewską, której obce były tak problemy teatru studenckiego, jak i tego rodzaju metody pracy. Premiera pokazała, że kompromisy w teatrze nie prowadzą do sukcesów. Po głosach krytyki, dostrzegającej kontrast pomiędzy nowatorską recytacją a kompozycją plastyczną, jaką tworzyli aktorzy na scenie (błękitne suknie i korалowe szale dziewcząt przypominały wprawdzie zorze, ale zgoła „młodopolskie”), scenariusz poddany został generalnej przeróbce. Przewyższeniem widowiska zajął się Lech Zarzycki. Pod nowym tytułem *Pory istnienia* program zaprezentowano na Festiwalu Kulturalnym Studentów Ziem Zachodnich we Wrocławiu w 1960 r.

W nowym roku akademickim blakająca się po świetlicach domów akademickich „Pandora” sfinalizowała swe marzenia i długotrwałe starania w oparciu o Dział Młodzieżowy Uniwersytetu i uzyskała własną siedzibę. W grudniu 1960 r. piwnica pod „Szklanym Domem” — akademikiem przy pl. Teatralnym — przyjęła pierwszych gości. Na niewielkiej scenie odbył się finał konkursu recytatorskiego, zorganizowanego przez „Pandorę” i komisję akademicką przy Wojewódzkim Zarządzie TPPR. Pierwszą nagrodę w konkursie zdobyła studentka polonistyki — Jądwigą Kowalska. Oficjalne otwarcie sali teatralnej i klubu „Pandora” zbiegło się z premierą nowego programu zatytułowanego *Szukamy ciebie niby płomienia*. Był to montaż poezji rewolucyjnej, odzwierciedlający całą złożoność intelektualnego i emocjonalnego dochodzenia do prawdy. „Ukazano nie tylko wielkość, patos rewolucji, ale i gąszcz ludzkich spraw, ideowo nieobojętnych” — zanotowała recenzentka, Krystyna Tyszkowska, dodając, że „estrada wykazuje ciągłe tendencje rozwojowe. Wykonawcy zaprezentowali bardzo zróżnicowane środki wyrazu przy wyrównanym poziomie artystycznym” („Gazeta Robotnicza” 30 XII 1960). „Ciekawa scenografia Mieczysława Rychlickiego, wysoki poziom recytacji i polemiczny, zwłaszcza w ostatniej części tryptyku, ton wierszy skierowanych przeciw wypadkom obrastania rewolucji sadłem mieszczańskich gustów — wszystko to wzbudziło wokół programu wiele emocjonalnych dyskusji” — napisał o tym spektaklu B. Litwiniec w *Studenckich teatrach Wrocławia*. W programie tym, reżyserowanym przez Danutę Szopiankę, po raz pierwszy spleta się w interesującą całość poezja, pantomima, muzyka i kompozycje plastyczne, które tworzyli sami recytatorzy. Wysiłki całego zespołu zostały nagrodzone na II Festiwalu Teatrów Poezji w Koszalinie, przynosząc zespołowi czwarte miejsce w kraju. Na zaproszenie Ministerstwa Kultury i Sztuki montaż pokazano w Warszawie na seminarium poświęconym teatrom poezji.

Następna premiera, zatytułowana *Kainie, gdzie twój brat Abel*, poświęcona męczeństwu ofiar hitleryzmu, na plan pierwszy wysuwała ideę walki. Autorzy programu, Bolesław Owczarek i Józef Drosik, słowami poetów jeszcze raz rozpętały dyskusję nad racjami życia i śmierci, nad umieraniem z wyboru i zadawaniem śmierci. Treściowo skondensowaną zawartość poetycką ożywiały sekwencje pantomimiczne (z podkładami muzyki konkretnej) — dzieło mima, Janusza Pieczury. Scenografia M. Rychlickiego, posiadająca walory plastyczne, a zarazem wymowę symboliczną,

uzupełniała wrażenia wizualne. W sumie dało to program atrakcyjny, lecz bez takiej ostrości widzenia i klarowności myśli przewodniej, jaką posiadał poprzedni. „Zaciążyły nad zespołem skłonności do koturnowego filozofowania” — napisał w cytowanej już pracy B. Litwiniec. Nie z tych chyba jednak powodów jury Festiwalu Kulturalnego Studenckich Zespołów Artystycznych w Gdańsku (maj 1961 r.) nie zjawilo się na przedstawieniu, ale przysłało równocześnie na podstawie tajemniczych kryteriów wyróżnienie dla zespołu. Te dziwne praktyki organizatorów rozgoryczyły bardzo zespół, mający szanse na zajęcie punktowanego miejsca.

Jeszcze raz podjęła „Pandora” tematykę walki o idee rewolucyjne w programie przygotowanym z okazji 20-lecia PRL pt. *Plomień czerwonych krawatów*. Montaż składał się z prologu i pięciu części obrazujących kolejne etapy rozwoju naszego postępowego ruchu demokratycznego, poczynwszy od najlepszych tradycji Sejmu Czteroletniego. Spektakl był przykładem harmonijnego połączenia ciekawej formy widowiskowej (duże wstawki pantomimiczne) z treściami historycznymi i publicystycznymi. Po raz pierwszy też wprowadzono na scenę śpiew. Opracowaniem literackim i reżyserią programu zajęli się Bolesław Owczarek i Józef Drosik. Spośród recytatorów zwracali uwagę: Danuta Szopianka, Aleksandra Zamorska, Jadwiga Kowalska, Jan Kawa, Stanisław Pater i Stanisław Szelc. Program przygotowany został na dużą scenę, wymagały tego wstawki pantomimiczne, i dlatego pokazano go tylko kilka razy: w Teatrze Polskim, Rozmaitości i w auli uniwersyteckiej.

Tymczasem na małej scenie „Pandory” odbyła się premiera montażu współczesnej liryki radzieckiej *Miłość, chleb naszego głodu*, przygotowanego przez Danułę Szopiankę i Milicę Jakóbiec. Program nie był widowiskiem, lecz raczej niezwykle intymnym dialogiem dwu par reprezentujących różne etapy miłości. Młodzi recytatorzy — Anka Głębocka i Zbigniew Wawrzyniak — wykazali niezbędną tutaj naturalność i świeżość, Aleksandra Zamorska, Jan Kawa i Stanisław Pater — dojrzałość i dobre przygotowanie warsztatowe. Mimo tych niewątpliwych zalet (były też i niedociągnięcia) program przeszedł w środowisku studenckim bez większego echa. W jego eksploatacji przeszkodził zresztą pośpiech, z jakim zespół zabrał się z kolei do realizacji *Napój cienistego* — zamówienia wrocławskiego oddziału Związku Literatów Polskich na Ogólnopolską Sesję Leśmianowską. Temat obrad — twórczość Leśmiana i problemy symbolizmu w poezji — wyraźnie rzutował na profil spektaklu. Podkreślała to także scenografia Adama Rymarczuka. Premiera widowiska, przygotowanego przez Bolesława Owczarka i Józefa Drosika, odbyła się 14 czerwca 1962 r., przynosząc sukces młodym recytatorom: Elżbiecie Karkoszce i Józefowi Martanowi. Była to jedyna prezentacja tego programu i ostatni występ „Pandory” w bogatym w wydarzenia roku akademickim 1961/62.

Przez prawie pięcioletni okres swojej działalności była „Pandora” *sensu stricto* zespołem uniwersyteckim, i to nie tylko z szyldu, ale i z zakresu, i form działania. Organizacyjnie związana z Radą Uczelnianą ZSP, która w większości przypadków zapewniała jej „środki do życia” w postaci materiałów do scenografii, kostiumów, rozwijała się też dzięki mecenatowi prof. dr. Jerzego Łanowskiego i mgr Aliny Smo-

leń-Jaremko, kierowniczką Działu Młodzieżowego Uniwersytetu, a także dzięki przychylności i przyjacielskiemu zainteresowaniu doc. dr. Ludwika Skurzaka, doc. dr. Czesława Hernasa, prof. dr. Jana Trzynałdowskiego, doc. dr. Aleksandra Berezy i dr. Stefana Reczka. Wywdzięczała się też swojej Alma Mater programami okolicznościowymi przygotowywanymi na inauguracje i akademie. Występując z chórem uniwersyteckim tworzyła ciekawe montaż, ze względu na swój specyficzny charakter nigdy nie powtarzane, choć zasługiwały na to w pełni. Zespół „Pandory” zawsze chętnie reagował na zaproszenia domów studenckich, gdzie na różnego rodzaju balach i wieczorkach prezentował lżejszy program, urozmaicany często piosenką. Tego typu programy prezentowane też były w Turosszowie, Lubinie, „Rokicie”, Jelczańskich Zakładach Samochodowych, a także na zamówienie Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i ZBOWiD-u. Organizowane coroczne konkursy recytatorskie wykraczały z czasem poza ramy „naboru” do zespołu. Elektryzowały całe środowisko uniwersyteckie i odbijały się echem w mieście, prasie i radiu. „Pandora” dbała zresztą o podnoszenie poziomu recytatorów. Działające w roku akademickim 1961/62 Studium Dramatyczne przy Teatrze „Pandora” (wykłady reżysera Andrzeja Witkowskiego, Danuty Szopianki i mima, Janusza Pieczury) zasiłowało również stan aktorski „Kalambura”, będąc dla niektórych pierwszym krokiem na drodze do zawodowej kariery artystycznej. Wszystkie te czynniki działały na korzyść „Pandory”, ale na jej niekorzyść wpływał brak koordynacji pracy, precyzyjnego aparatu administracyjno-technicznego, brak jedynowładztwa, bez którego zespół „nierządem stał”. Niedociągnięcia odbijały się też często na prezentacji zespołu na zewnątrz, opóźniały premiery, reklamę i dokumentację zespołu sprowadzając do zera, co w konsekwencji doprowadziło do jego wewnętrznego rozkładu.

Na początku roku akademickiego 1962/63 młodzi członkowie „Pandory”, pod kierunkiem Aleksandry Zamorskiej, wobec zupełnej stagnacji dotychczasowego kierownictwa, które ukończyło studia i słabo związane już było z Uniwersytetem, rozpoczęli samodzielne przygotowywanie montażu poezji na akademię z okazji 45 rocznicy Rewolucji Październikowej oraz Dnia Wojska Polskiego. Równocześnie zorganizowano tradycyjny już konkurs recytatorski i piosenkarski. Wreszcie doszło do wymiany zdań między „starymi” a „młodymi”. Większość zespołu opowiedziała się za zmianą kierownictwa i metod pracy, „weterani” odeszli do „Pałacyku” pod patronat Rady Okręgowej ZSP, zabierając ze sobą nazwę „Pandora”, nierozzerwalnie związaną z Wrocławską Alma Mater, w której murach działał zresztą klub o tej samej nazwie. Działająca w „Pałacyku” „Pandora” dała z początkiem roku 1963 swoją ostatnią premierę — *Poezję mistrza Villona*, grzebiąc nazwę zespołu wraz z tradycjami, na które pracowało przez pięć lat kilka dziesiątków ludzi.

Tymczasem pozostała w Uniwersyteckim Klubie „Pandora” młoda część zespołu, przyjąwszy nazwę „Riposta”, wystąpiła z programem kabaretowym pt. *Kultureska*

z *małego podwórka*. Ową symbiozę kabaretu i klubu, ich rosnące znaczenie dla środowiska podkreślił Andrzej Mencwel w artykule o wrocławskiej kulturze studenckiej: „Wszyscy się zgadzają, że najpopularniejszym klubem studenckim jest w tej chwili we Wrocławiu uniwersytecka »Pandora«, w »Pandorze« jest tłok. W »Pandorze« brakuje herbaty i człowiek tu siedzi na człowieku. Tutaj też znakomita Aleksandra Zamorska dyryguje kabaretem »Riposta«. [...] »Riposta« cieszy się popularnością, w »Riposćcie« przedstawiają samego prezesa Rady Okręgowej. I innych. Przeważnie znajomych. [...] Aleksandra pokpiwa sobie z samego prezesa. Rzecz straszna — jej i jej kolegom ani w głowie żadne awangardowe, ani też metafizyczne dreszcze “ (ITD, 5 VI 1963). Oczywiście mowa tu o *Kulturesce z małego podwórka*, która nie tylko rozprawiała się z grzechami dawnej „Pandory”, ale też poruszała aktualne problemy kultury studentów Wrocławia. Sam program był zręcznym montażem klasycznych tekstów Gałczyńskiego, Tuwima, Fredry, z własną satyrą i piosenkami, komponowanymi do słów Kubiaka i Leśmiana. Wśród piosenkarzy zwracała uwagę Teresa Tutinas. Sekundowali jej dzielnie Jadwiga Kowalska i Jan Kawa, którzy, obok Aleksandry Zamorskiej, Milicy Jakóbcówny, Karin Musiałek, Józefa Martana, Mariana Rogali i Andrzeja Wojdyły, dali się poznać także jako recytatorzy. Na środowiskowym przeglądzie zespołów „Riposta” zwróciła uwagę już nie tylko studenckiej publiczności Wrocławia. Na tym samym przeglądzie pokazano też drugi program, przygotowany przez Milicę Jakóbcównę (opracowanie literackie) i Józefa Martana (reżyseria). Były to *Dzieje Alkasy i Nikolety* — sceniczna adaptacja starofrancuskiego romansu. Stylizowaną oprawę muzyczną skomponował Zdzisław Janoś, a pomysłowe stroje i scenografię — Adam Rząsa. O atrakcyjności spektaklu decydowały również młode siły recytatorskie: Aleksandra Jopek i Izabela Bryła — jako dwie Nikolety — oraz Józef Martan i Jan Kawa. *Alkasy i Nikoletę* przytłoczyło jednak powodzenie programu kabaretowego, który dotyczył aktualnych spraw środowiska, i dopiero wyjazd do Olsztyna na zaproszenie tamtejszej Rady Uczelnianej ZSP przy WSR uświadomił zespołowi ponadczasowe wartości romansu starofrancuskiego, którego wdzięk podbił trudną publiczność, i zupełną dezaktualizację *Kultureski...* poza granicami Wrocławia.

Nowy rok akademicki 1963/64 rozpoczęła „Riposta” szeregiem inicjatyw kulturalnych. Najpierw ogłoszono nabór do zespołu, zakończony konkursem recytatorskim i piosenkarskim, werbując też piszących teksty i melodie. Następnym krokiem był turniej poetycki o nagrodę „Riposty”, który wywołał ogromne poruszenie w środowisku uniwersyteckim. Jury złożone z pracowników Katedry Literatury Polskiej: prof. dr. J. Trzynadłowski, doc. dr. C. Hernasa i dr. A. Berezy, poety Witolda Dąbrowskiego i przedstawiciela zespołu A. Wojdyły podkreśliło wysoki poziom konkursu, przyznając pierwszą nagrodę Lechowi Ignaszewskiemu. Laureat konkursu okazał się nie tylko poetą i kompozytorem, ale też piosenkarzem i recytatorem. Jego piosenki i satyry obok tekstów innych „Riposćciaków” (Anny Sander, Zygmunta Kozła, Piotra Stando, Teresy Szafran, Andrzeja Wojdyły i Aleksandry Zamorskiej) oraz piosenki Bożeny Wrzosek i Zdzisława Janosia złożyły się

na program kabaretowy pt. *A człowiek żyje*. Spektakl ten przygotowany własnymi siłami mówił o sprawach studenckich poczynając od egzaminów, domów akademickich, a kończąc na kłopotach organizacji młodzieżowych i kulturze studenckiej. W programie znalazły się też piosenki i scenki liryczne oraz parodie i pastisze. W gatunku tym specjalizował się autor — Lech Ignaszewski oraz piosenkarka — Krystyna Kotlińska, która za *Tango szwależerskie* zdobyła drugie miejsce na ogólnopolskim konkursie na studencką piosenkę miesiąca. Grono doświadczonych recytatorów powiększyło się o młode talenty — Teresę Żychoniuk, Halinę Kutere, Annę Ziaję, Ryszarda Sławińskiego, Adama Pierzchałę i Leszka Miądowicza. „Srebrna Iglica” przyznana zespołowi podczas wrocławskiego Festiwalu Studenckich Zespołów Artystycznych, „Studencka Wiosna 1964”, w równej mierze nagradzała wykonawców, jak i aktualność programu *A człowiek żyje*. Pokazywano go też wielokrotnie tak mieszkańcom Wrocławia, jak i okolicznych miasteczek, pacjentom szpitala przeciwgruźliczego, a także przede wszystkim w świetlicach domów studenckich. Ta szeroka eksploatacja programu zapewniła zespołowi popularność, ale też nie pozwoliła na opracowanie niczego nowego. W jesieni 1964 r. zespół wystąpił z fragmentami tegoż programu we wrocławskiej telewizji.

Kolejnym zamierzeniem „Riposty”, podjętym jesienią 1964 r., był program kabaretowy poświęcony historii Polski na przestrzeni Millennium, złożony z tekstów tylko jednego autora — Lecha Ignaszewskiego. Program ten nie doczekał się, niestety, oficjalnej premiery, choć liczne jego fragmenty prezentowane były przy różnych okazjach, także i w występach młodzieżowych wrocławskiego ośrodka telewizyjnego. Walory tych tekstów, zwłaszcza piosenek Bogusława Klimsy, świadczyły, że „Riposta” zamilkła nie dlatego, że nie miała już nic do powiedzenia, lecz złożyły się na to najczęstsze w ruchu studenckim przyczyny — zakończenie studiów i odchodzenie jej członków do innych obowiązków i zajęć, kłopoty natury organizacyjnej oraz dyskusje programowe, które wcale nie miały charakteru konstruktywnego. Ostatnim echem „Riposty” był „prywatny kabaret” L. Ignaszewskiego i B. Klimsy, zatytułowany *Więc pijmy*. Tym zachęcającym tytułem opatrzony został... program antyalkoholowy. I tym razem piosenki z programu trafiły na szklany ekran wrocławskiej telewizji, zdobywając sobie zasłużone uznanie.

Ostatnią inicjatywą kulturalną podjętą przez „Ripostę” było ogłoszenie konkursu na jednoaktówkę teatralną. Spodziewano się, że nagrodzone teksty wzbogacą repertuar zespołu, rozszerzając zakres jego działalności o scenę dramatyczną. Konkurs, który miał charakter ogólnopolski, rozstrzygnięty został 21 stycznia 1965 r. Jury w składzie: prof. dr Jan Trzynadłowski (przewodniczący), prof. dr B. Zakrzewski, mgr J. Degler i kierownik literacki „Riposty” Lothar Herbst, oceniło 18 nadesłanych utworów, przyznając pierwszą nagrodę Stanisławowi Koladzie (Wrocław) za jednoaktówkę *My kompozytorzy*, drugą — Mieczysławowi Orskiemu (Wrocław) za *Ślimaki i muszle* i trzecią Michałowi Wrońskiemu (Częstochowa) za *Klatkę*. Niestety, żaden z nagrodzonych utworów nie doczekał się realizacji, „Riposta” bowiem niedługo później zakończyła działalność.

Dom studentek „Dwudziestolatka” przy ul. Piastowskiej

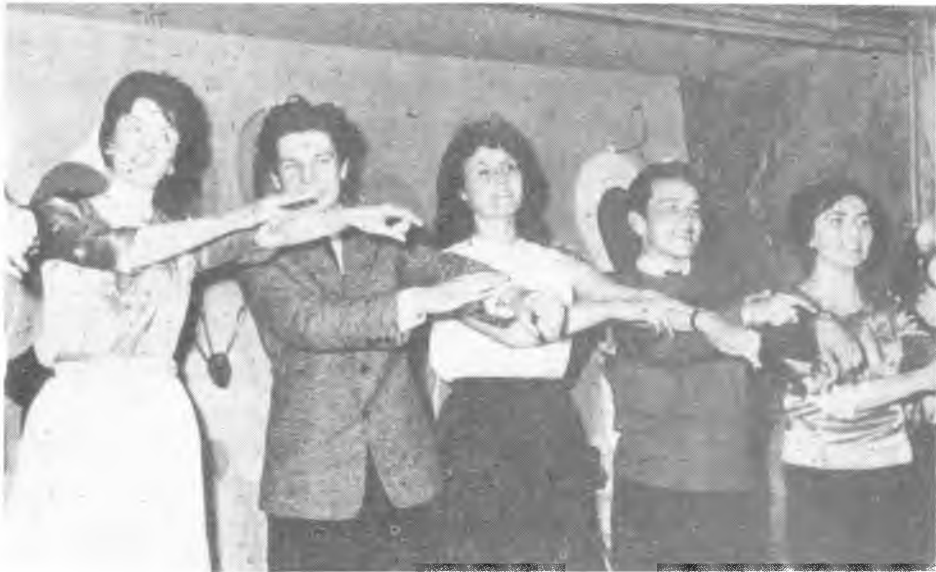
Dom studentów „Parawanowiec” przy pl. Grunwaldzkim

Chór Akademicki

Wykonawcy Szopki Akademickiej *Wpław przez Wrocław*, wystawionej w lutym 1946 r.

Zespół estradowy „Riposta” w programie *Kultureska z malego podwórka*, przedstawionym w listopadzie 1962 r.

Teatr studentów Uniwersytetu „Nawias” w okolicznościowym programie na Akademii 1-Majowej w r. 1967

St. I. Witkiewicza *Szalona lokomotywa* w premierowym wykonaniu teatru „Nawias” 12 III 1969

„Nawias” na VI Łódzkich Spotkaniach Teatralnych 6 XII 1969: Jens Bjørneboe *Ornitofile*

Najmłodszy kontynuator tradycji teatrów uniwersyteckich, „Nawias”, powstał w roku akademickim 1965/66, zawiązany, jak każda dobra tradycja, przez studentów filologii. Opiekę nad zespołem sprawował początkowo Ryszard Kotys, aktor Teatru Polskiego. Pierwszy spektakl, pokazany z początkiem stycznia 1966 r. w „Pałacyku”, nawiązywał do typowych programów poetyckich. Była to *Romanca hiszpańska* F. G. Lorki. Równolegle rozpoczęto próby nad adaptacją dramatyczną powieści C. Mc Cullers *Gość weselny*. Doprowadził je do końca, czyli do premiery, wiosną 1966 r. aktor Teatru Polskiego — Paweł Galia, odtąd związany już na stałe z zespołem.

Nowy nabór na początku roku akademickiego 1966/67 pozwolił rozpocząć pracę w dwu sekcjach: dramatycznej i piosenkarskiej. Pierwsza wystąpiła z premierą sekcja piosenki, dając spektakl pt. *Historia pewnej miłości*, oparty wyłącznie na własnych tekstach i melodiach. Po kilku przedstawieniach młodzi twórcy zdali sobie sprawę z nierównego poziomu przedstawianych utworów i montażu więcej nie wznawiano, niektóre jego pozycje znalazły się jednak w stałym repertuarze piosenkarzy. Tymczasem na scenie dramatycznej trwały próby nad *Lekarzem mimo woli* Moliera. Wybór tej klasycznej komedii podyktowany został w dużej mierze chęcią wypracowania warsztatu aktorskiego, swobody poruszania się na skromnie urządzonej scenie, gdzie słowo i ruch miały zastąpić bogactwo rekwizytów. Premiera, która odbyła się w sali „Kalambura” w marcu 1967 r., wywołała różne opinie. Podkreślane z uznaniem tempo przedstawienia, zaangażowanie młodych aktorów nie przesłaniały jednak faktu, że sięgnięto tu do nietwórczej w środowisku studenckim koncepcji teatru zbliżonego do profesjonalnego. Poważne dyskusje w samym zespole, którego kierownictwo jeszcze przed premierą objął student polonistyki, Marian Kraczek, doprowadziły do zerwania z komedią. Następną premiera (30 VI 1967 r.) przyniosła już coś zupełnie nowego. Na zasadzie montażu zestawiono tekst słuchowiska radiowego Henryka Bardijewskiego *Klatki* i widowiska telewizyjnego Becketa *Sluchaj, Joe*. Całość, opatrzona przez realizatorów tytułem *Osaczenie*, przedstawiała szereg problemów nurtujących współczesnego człowieka, nie sugerując jednak żadnych rozwiązań. Spektakl przygotowany został bardzo starannie pod względem scenicznym. Wykorzystano zdobyte już uprzednio umiejętności poruszania się na scenie, dodano nawet pewne elementy sztuki baletowej, wprowadzono grę światła, głosy zza sceny, cienie; doskonałą oprawę dźwiękową stanowiła muzyka A. Wałacińskiego. Z początkiem nowego roku akademickiego po drobnych przeróbkach „Nawias” wystąpił z drugą premierą *Osaczenia*, tym razem na scenie „Kalambura”. Ten właśnie spektakl prezentowano na Studenckich Spotkaniach Teatralnych w grudniu 1967 r. w Łodzi, wywołując ożywioną dyskusję. Główny zarzut dotyczył łączenia tekstów, co zresztą nie wszyscy „Nawiasowi” wypominali; zwracano też uwagę na przeładowanie formalne przedstawienia.

Dalsze poszukiwania szły w kierunku znalezienia tekstu, który pozwalałby na wykorzystanie możliwości aktora studenckiego. Wybrano *Szaloną lokomotywę*

Witkacego, widząc w niej pewne wartości i treści ogólne, wykraczające poza futurystyczną manierę. Z przyczyn od zespołu niezależnych przewidziana na maj 1968 r. premiera nie odbyła się, kontynuowane jednak w następnym roku próby doprowadziły do pierwszego przedstawienia w dniu 12 marca 1969 r. W niezwykle interesującej oprawie scenograficznej Jana Kowiaka, z dużym nerwem scenicznym i takąż początkowo treścią, pokazano ciekawy i żywy spektakl, w którym uwagę zwracali wykonawcy głównych ról: Marian Kraczek, Renata Frank i Stanisław Lubowiecki. Całość reżyserował Paweł Galia. Wydaje się, że *Szalona lokomotywa* ma pełne szanse powodzenia i szerokiej eksploatacji w środowisku studenckim i poza nim, co umożliwi także wypożyczana na przedstawienia sala studenckiego teatru „Kalambur”.

Niewielką ilość przedstawień pełnospektaklowych rekompensuje „Nawias” częstymi występami okolicznościowymi na uroczystościach uniwersyteckich, spotkaniach i wieczorkach w domach studenckich.

W ożywionej w początkach lat sześćdziesiątych działalności rad mieszkańców domów akademickich niepoślednią rolę odegrały również sprawy kultury. W organizowanych przy pomocy władz uczelni świetlicach i klubach formowały się małe zespoły estradowe zaspokajające najczęściej potrzeby domu — urozmaicające wieczorki taneczne i spotkania. Najciekawszym wśród nich była Estrada Poetycka „Słowiśnie”, powstała w 1962 r. w domu studentek „Pancernik”. Autorem pierwszego montażu tekstów poetów współczesnych był Andrzej Wojdyła, reżyserią zajęła się A. Zamorska. Wykonawcami były wyłącznie mieszkanki domu — studentki filologii, m. in. Emilia Goryłówna, Teresa Żychoniuk i Bożena Baranowska. Program zatytułowany *Sadzenie ziemniaków* (od wiersza T. Kubiaka) zastanawiał się nad sensem ludzkich poczynań, miłością, przyjaźnią i samotnością. Skromne efekty widowiskowe rekompensować miało staranne przygotowanie recytatorskie. W następnym roku Estrada pod kierunkiem A. Wojdyły przygotowała spektakl o poetyckim tytule *Jakby malował ją Chagal*. Był to mozaikowy portret kobiety w różny sposób widzianej przez współczesnych poetów. Oba te programy wyszły poza mury akademika, pokazywane były kilkakrotnie w „Pandorze”. Wyłącznie na własnym terenie prezentowano poezję J. Harasymowicza i F. G. Lorki.

W tym samym roku powstał też mały kabaret piosenki w domu studentów „UI”. Najnowsze przeboje, śpiewane przy akompaniamencie gitary, połączono tradycyjną konferansjerką, w której znalazły się też aktualności z życia akademika i uczelni.

Zorganizowany we wrześniu 1966 r. obóz dla nowo przyjętych na studia stał się miejscem kolejnej inicjatywy kulturalnej młodych polonistów. Pod kierunkiem studentki IV roku polonistyki, Urszuli Dendor-Rybak, rozpoczął pracę teatrzycy poezji „A bo co”. Główny nacisk położono na dobór i opracowanie tekstów, wychodząc od ćwiczeń dykcyjnych i analizy utworów. Przygotowany starannie montaż liryki o tematyce „jesiennej” i miłosnej pokazano po raz pierwszy z okazji Święta Kobiet w domu studentek „Dwudziestolatka”, następnie w Jelczańskich

Zakładach Samochodowych oraz w klubie „Ulongina”. Zespół pracował pod opieką organizacyjną ZMS-u, mając za siedzibę świetlicę domu studenckiego „ITD”, gdzie mieszkała większość jego członków. Byli to głównie studenci polonistyki, m. in. Jerzy Tarnacki, Andrzej Zawada, Stanisław Lubowiecki i Janusz Kiczma. Rok akademicki 1967/68 upłynął pod znakiem przygotowywania montażu poezji rewolucyjnej.

ZESPOŁY MUZYCZNE I TANECZNE

Zorganizowana działalność muzyczna studentów Uniwersytetu datuje się od roku akademickiego 1954/55, kiedy to powstał w uczelni pierwszy zespół chórny. Dyrygentem i kierownikiem zespołu, skupiającego prawie sto osób, był Tadeusz Woźniakowski, wówczas student Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej we Wrocławiu. Zespół przygotowywał przede wszystkim pieśni ludowe, a złożony z nich program już w pierwszym roku istnienia przyniósł młodemu chórowi pierwsze miejsce na środowiskowym przeglądzie chórów studenckich, przy silnej konkurencji zespołów Politechniki, Akademii Medycznej i Wyższej Szkoły Ekonomicznej. Kolejnym sukcesem zespołu był występ na konkursie chórów studenckich w Łodzi, gdzie zaliczony został do pierwszej piątki zespołów krajowych.

Po dwuletnim okresie ożywionej działalności zespół przestał istnieć wskutek trudności organizacyjnych, a znaczna część jego członków zasilila zorganizowany właśnie przez Leszka Żuchowskiego chór środowiskowy.

Nowy etap w życiu muzycznym Uniwersytetu rozpoczął się z chwilą powstania działającego do dziś Chóru Uniwersytetu Wrocławskiego pod kierunkiem Mieczysława Matuszczaka. Inauguracyjny koncert z okazji święta 1 Maja odbył się w 1958 roku w auli uniwersyteckiej, odtąd już nierozzerwalnie związanej z historią zespołu. Młody zespół, żyty bardzo silnie po uniwersyteckim „Obozie czynnego wypoczynku” na Ziemi Lubuskiej, przystąpił do ożywionej działalności nie tylko w środowisku studenckim, ale też dając liczne koncerty poza Wrocławiem (Strzelin, Kąty Wrocławskie, Sobótka, Czechnica, Żurawina). Składały się na nie artystyczne opracowania polskiej muzyki ludowej, z czasem coraz bardziej ambitne i wartościowe. Ta właściwa polityka repertuarowa przyniosła też oczekiwane rezultaty. Wykonanie trudnej pieśni kurpiowskiej K. Szymanowskiego *A chtóz tam puka* przyczyniło się poważnie do zdobycia drugiego miejsca na Festiwalu Kulturalnym Studentów Ziemi Zachodnich, który odbył się we Wrocławiu w 1960 r. z okazji piętnastolecia powrotu tych ziem do Macierzy. Pierwszy poważny sukces ściągnął do zespołu licznych nowych członków i pozwolił na przygotowanie nowego programu, w którym obok pieśni L. Ciuciury, K. Serockiego i K. Szymanowskiego znalazły się także utwory muzyki dawnej. Poszczególne punkty tego programu przedstawiane były w środowisku studenckim na organizowanych wspólnie z Wyższą Szkołą Muzyczną w auli Uniwersytetu „Środach Muzycznych”.

Wiosną 1961 r. podczas Festiwalu Kulturalnego Studenckich Zespołów Artystycznych w Gdańsku Chór Uniwersytetu Wrocławskiego, jako najmłodszy z ośmiu czołowych chórów studenckich w Polsce, zaliczony został do grupy trzech najlepszych. Specjalnym wyróżnieniem za całokształt pracy był wyjazd Chóru do Jugosławii w ramach wymiany kulturalnej pomiędzy uniwersytetami w Skopje i Wrocławiu. Dwutygodniowy pobyt zespołu w Macedonii (2-15 maja 1962 r.) wypełniły koncerty w Skopje i Tetovo oraz wycieczka nad Jezioro Ochrydzkie. Przygotowany na wyjazd program, zawierający utwory kompozytorów polskich (S. Wiechowicz, K. Serocki, S. Moniuszko, M. K. Ogiński), publiczność przyjmowała z charakterystycznym dla ludów południa temperamentem i serdecznością. Wyrazem sympatii gospodarzy było przyjęcie Chóru przez burmistrza miasta Skopje oraz przez rektora Uniwersytetu, o czym donosiła miejscowa prasa podkreślając, że „wizyta zespołu studenckiego prócz koncertów ma także na celu pokazanie polskim studentom Macedonii i wzajemne zbliżenie młodzieży Wrocławia i Skopje” („Nova Makedonija” 2 V 1962).

Następny rok działalności upłynął w zespole na przygotowaniach do Ogólnopolskiego Festiwalu Chórów Studenckich, który odbył się w Gdańsku w maju 1963 r. Po pokonaniu początkowych trudności kadrowych Chór wystąpił w 51-osobowym składzie wykonując trudny i ambitny program. Znalazły się w nim m. im. arcydzieła polskiej muzyki dawnej: *Ego sum pastor bonus* Waclawa z Szamotuł i *Kyrie z Missa pulcherrima* Bartłomieja Pękiela oraz pieśń kurpiowska K. Szymanowskiego *Wyrzundzaj się, dziwce*. Festiwal ów potwierdził wysoką pozycję zespołu, przyznając mu trzecie miejsce (po Chórze Politechniki Szczecińskiej i Akademii Medycznej w Gdańsku). Ocena ta była przyjemnym akcentem, podsumowującym pięciolecie działalności zespołu.

Nie rezygnując z tradycyjnych form działalności, wiosną 1964 r. część zespołu (30 osób) wzięła udział w widowisku poetyckim M. Grześcaka, przygotowanym przez Studencki Teatr „Kalambur”, pt. *Słowińskie wesela*. To interesujące przedstawienie wzbogaciło chórzystów o doświadczenia recytacji zbiorowej. Spektakl prezentowany był kilkakrotnie na scenie Teatru Polskiego we Wrocławiu, a także w Krakowie, 21 lipca 1964 r. zaś, w przeddzień Święta Odrodzenia fragmenty transmitowała telewizja w programie ogólnopolskim. Za całokształt działalności artystycznej Chóru Uniwersyteckiego Rada Okręgowa Zrzeszenia Studentów Polskich w czasie dorocznej Wiosny Studentów Wrocławia przyznała mu symboliczną „Złotą Iglicę”.

Kolejny rok pracy przyniósł dalsze zmiany repertuarowe. Obok utworów muzyki dawnej przygotowany został *Babilon* D. Milhaud, który dzięki efektownemu nowoczesnemu brzmieniu zyskał uznanie tak wykonawców, jak słuchaczy. Program ten przedstawiony na Przeglądzie Chórów Studenckich w ramach I Gliwickiego Festiwalu Kulturalnego Studentów, a następnie na Festiwalu Kulturalnym Studentów w Warszawie potwierdził tradycyjne już trzecie miejsce chóru wrocławskiego w kraju. Już wówczas krystalizował się pewien profil repertuarowy; stopniowo zaczęły dominować utwory polskiej muzyki dawnej. Na ostateczne ustalenie takiej orientacji

repertuarowej wpłynęły przygotowania do studenckich obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego. Bogaty program okolicznościowy prezentowany był parokrotnie we Wrocławiu. Prócz tego nie zrezygnowano z przyświecającego Chórowi niemal od początku jego działalności celu szerzenia kultury muzycznej także w środowisku pozastudenckim. Doskonałą okazją do tak rozszerzonego programu działalności była dobrze rozwijająca się współpraca z Międzyzakładowym Domem Kultury w Zagłębiu Lubińskim, gdzie zespół wystąpił z kilkoma serdecznie przyjętymi koncertami. Innym sposobem popularyzacji muzyki chóralnej były nagrania radiowe, nadawane przez Rozgłośnię Wrocławską w programie ogólnopolskim.

Program złożony z utworów polskiej muzyki dawnej, przedstawiany z okazji Tysiąclecia Państwa Polskiego, stał się podstawą repertuaru w następnym roku akademickim. Wymagały tego zresztą założenia Ogólnopolskiego Festiwalu Chórów Studenckich (Polska Muzyka Dawna), który odbył się w Szczecinie w dniach 14-16 kwietnia 1967 r. Spośród ponad trzydziestu zespołów działających w kraju, dziesięć znalazło się w Szczecinie, a zaledwie cztery jury zakwalifikowało do drugiego etapu. W tej czwórce znalazł się właśnie Chór Uniwersytetu Wrocławskiego. Wiosną tegoż roku zespół brał udział w Festiwalu Muzyki Starych Mistrzów, organizowanym przez Radę Okręgową ZSP i wrocławską sekcję „Pro Musica”. Nawiązał też bliską współpracę z Wyższą Szkołą Muzyczną, która zorganizowała tu praktyki dyplomowe dla studentów Wydziału Wychowania Muzycznego. W koncercie galowym zespół wykonał szereg pozycji swego repertuaru pod dyrekcją przyszłych absolwentów Wydziału. Ostatnim wydarzeniem pracowitego roku był udział w Dolnośląskim Świącie Pieśni w Legnicy, gdzie Chór Uniwersytetu Wrocławskiego zdobył najwyższe trofeum — Lutnię Jerzego Libana.

We wrześniu tegoż roku, po krótkim okresie wyteżonych prób, Chór udał się na tournée artystyczne do Holandii w ramach wymiany zorganizowanej przez ZSP i „Pro Musica”, które w lipcu gościły w Polsce holenderską młodzieżową orkiestrę symfoniczną. Chór Uniwersytecki, liczący wówczas 68 osób, wystąpił z pierwszym koncertem już w dniu przyjazdu (28 września) w Görredijk, a w ciągu dziesięciodniowego pobytu koncertował jeszcze czterokrotnie: w Hoogeveen, Groningen, Amsterdamie i Deventer. Koncertom tym, w których brała również udział orkiestra kameralna „Pro Musica” z Łodzi, towarzyszyło żywe zainteresowanie krytyki muzycznej. Dowodem tego były liczne recenzje: „Polscy goście pokazali na podium część ich narodowej historii muzyki, która tutaj jest całkowicie nieznaną, a której poziom sam przekonał po kilku chwilach słuchania”, i dalej: „Interesująco wyróżnił się chór studencki pod kierunkiem Mieczysława Matuszczaka, właśnie przez niezwykle czystą i rzeczową koncepcję (i każdy śpiewa z pamięci!), bez ustępstw na rzecz wokalne cukierkowości niderlandzkich chórów, najczęściej występującej przy wykonywaniu muzyki Renesansu” („Nieuwsblad van het Noorden” 3 X 1967).

Bogactwem różnorodnych przeżyć, bo program pobytu obejmował też zwiedzanie Holandii, podzielili się chórzyści zaraz po powrocie z widownią telewizyjną na spotkaniu zorganizowanym przez telewizję wrocławską.

Dziesiąty rok działalności zespołu upłynął w dużej mierze na przygotowywaniu programu na obchody jubileuszowe. Uroczysty koncert odbył się 27 kwietnia w auli uniwersyteckiej. Na ręce zarządu wpłynęły serdeczne słowa uznania i gratulacje od JM Rektora Uniwersytetu, prof. dra Alfreda Jahna, od opiekuna zespołu prof. dra Jerzego Łanowskiego oraz od kierownika artystycznego Chóru Polskiego Radia i Telewizji we Wrocławiu — Edmunda Kajdasza. Przegląd dziesięcioletniego dorobku pozwolił stwierdzić, że zespół nigdy nie zapomniał o szacownym zobowiązaniu, które wkłada na niego jego nazwa. Zawsze brał udział w uroczystościach Uniwersytetu, jak również innych uczelni, występował na licznych akademiach z okazji świąt państwowych, organizowanych przez władze miejskie i wojewódzkie, przedstawiał najlepsze punkty swego programu poza środowiskiem studenckim i poza Wrocławiem. Przez szeregi członków Chóru Uniwersyteckiego przewinęły się rzesze studentów, którzy zdobywali tu nie tylko wiedzę muzyczną, ale też nauczyli się cenić zbiorowy wysiłek, tu wreszcie znajdowali niepowtarzalną atmosferę życia towarzyskiego. Stworzenie tej atmosfery, która wiązała z zespołem na okres często znacznie dłuższy niż czas trwania studiów, było zasługą głównie dyrygenta, którego umiłowanie pięknej pieśni, umiejętność zdobywania sobie ludzi i urok osobisty zaważyły na „zgraniu” się zespołu. Mimo okresowych trudności lokalowych i mimo nieuniknionej rotacji członków, drugie dziesięciolecie rozpoczął Chór Uniwersytecki kontynuacją najlepszych dotychczasowych tradycji. W przygotowywanym aktualnie programie znajdują się pozycje polskiej i obcej muzyki dawnej oraz ciekawsze utwory polskich kompozytorów współczesnych.

Pomysł muzykowania w małym gronie narodził się wśród studentów, uczestników obozu uniwersyteckiego w Czarnem w woj. koszalińskim, w 1959 r. Inicjatywa wyszła od osób związanych z Chórem Uniwersyteckim. W pierwszym roku istnienia zespół pracował w składzie: Stanisław Flak, Adam Łuczkiwicz, Feliks Szeliga i Mieczysław Matuszczak. Na przeglądzie małych form muzycznych w Poznaniu młody kwartet zaprezentował zupełnie dotąd nie znany, rewelacyjny folklor amerykański i murzyński, czym z miejsca podbił publiczność. Warto przy tym dodać, że przygotowywanie programu odbywało się nie z nut, lecz na podstawie nagrań radiowych, przy czym większą trudność niż melodia i harmonia sprawiał śpiewakom tekst, nie zawsze właściwie rozumiany. Z repertuarem tym występował kwartet wielokrotnie, zawsze z sukcesem. Dowodem uznania rezultatów tej działalności było nagranie dwu audycji radiowych w Rozgłośni Wrocławskiej. W drugim roku działalności zespół kilkakrotnie zmieniał skład (pierwszy odszedł Matuszczak, pochłonięty bez reszty pracą w Chórze), wprowadzając też nowe pozycje do repertuaru; były to opracowane na kwartet męski ludowe pieśni polskie. Ostatnim udanym startem Kwartetu Uniwersyteckiego był udział w Festiwalu Kulturalnym Studenckich Zespołów Artystycznych w Gdańsku wiosną 1961 r., gdzie w kategorii małych zespołów muzycznych zajął pierwsze miejsce.

Początki istnienia studenckich zespołów tanecznych sięgają roku akademickiego 1955/56, kiedy to działał przez pewien czas zespół prezentujący tańce ludowe. Jego występy łączyły się z koncertami chóru pod dyrekcją T. Woźniakowskiego.

Od roku akademickiego 1958/59 sięgnięto po inne formy działalności. Z inicjatywy Działu Młodzieżowego i Rady Uczelnianej ZSP zorganizowano kursy tańca towarzyskiego. Prowadzone przez Beatę Lichtarską, cieszyły się dużą popularnością i z czasem doprowadziły do wyodrębnienia kilku par tańca towarzyskiego, które startowały na konkursie w Opolu. Po przebudowie świetlicy w „Szklanym domu” przy pl. Teatralnym (1962) nie znaleziono odpowiedniej sali na kontynuowanie tej pożytecznej działalności.

Z kolejną inicjatywą, tym razem o większych ambicjach artystycznych, wystąpiło w roku akademickim 1962/63 Studium Wychowania Fizycznego. Pod kierunkiem mgr Teresy Fidzińskiej (akompaniament — mgr Ryszard Połomski) rozpoczął próby zespół taneczny. Regularne szkolenie obejmowało elementy tańca klasycznego, charakterystycznego i ludowego. Programy, opracowane z myślą o występach, zawierały wszystkie tańce narodowe (polonez, oberek, mazur, kujawiak, krakowiak) oraz tańce stylizowane, oparte na ekspresji, będące ilustracją ruchową muzyki. W ciągu swej pięcioletniej działalności zespół nie miał, niestety, zbyt wielu okazji do występów. Rokroczny udział w Wiośnie Studentów Wrocławia, przeglądach środowiskowych zespołów studenckich oraz uroczystościach 1-majowych (koncert w Muszli Koncertowej w Parku Południowym), a także imprezach okolicznościowych, jak zakończenie roku sportowego, organizowanych przez AZS lub Studium Wychowania Fizycznego — zamykają listę występów, stanowczo zbyt skromną jak na możliwości zespołu. Warto tu dodać, że w ostatnim roku działalności, pomimo przygotowania pełnego programu (tańce regionu lubelskiego i kaszubskiego), zespół nie wystąpił ani razu. Brak zainteresowania i opieki organizacyjnej ze strony ZSP spowodował, że zespół przekształcił się w sekcję gimnastyki artystycznej przy Studium Wychowania Fizycznego. Takiego obrotu sprawy należy żałować tym bardziej, że zespół zyskał sobie uznanie Wrocławskiego Ośrodka Kultury, domów kultury, Rady Okręgowej ZSP i AZS, wyrażone w formie listów gratulacyjnych i podziękowań. Do sukcesów tych przyczynili się w dużej mierze wieloletni członkowie zespołu: Anna Wąs, Maria Horoszowska (obecnie już absolwentki) oraz Jan Piotrowski i Zygmunt Konieczny.

KLUBY STUDENCKIE

Omówienie działalności klubów młodzieżowych wypada rozpocząć od najogólniejszej choćby ich klasyfikacji. Różne bowiem były programy i cele tego typu instytucji, zaspakając też miały rozmaite zainteresowania młodzieży studiującej bądź zainteresowania takie rozbudzać. Obok klubów o charakterze reprezentacyjnym, rozrywkowym rodziły się też inicjatywy tworzenia ośrodków dyskusyjnych, których

celem było pogłębianie wykształcenia, a co więcej — inspirowanie samodzielnej pracy twórczej.

Z przejawem tego rodzaju działalności spotykamy się na przykładzie klubu „Vade-mecum”. Tradycyjną, obok dziennikarstwa, pasją studentów wydziałów humanistycznych jest żywe zainteresowanie literaturą. W listopadzie 1962 r. bywalcy klubu „Pandora” zaproszeni zostali po raz pierwszy na wieczór poetycki poświęcony twórczości Cypriana Norwida. Organizatorem imprezy był zawiązany właśnie w grupie studentów pierwszego roku Wydziału Prawa Klub Miłośników Literatury, który po tym właśnie wieczorze przybrał nazwę „Vade-mecum”. Założycielami klubu i jego pierwszymi filarami byli: Cezary Jędrzejewski, Ireneusz Żeber, Jerzy Jarco (jedyny w gronie pracowników student filozofii), Roma Hładylowicz, Ewa Szczepańska i Zbigniew Gołębiowicz. Sformułowany przez nich program głosił, iż celem klubu jest „spopularyzowanie twórczości ciekawych, często mało znanych twórców i pisarzy przez organizowanie dyskusyjnych wieczorów literackich, organizowanie dyskusji nad problemami współczesnej, a zwłaszcza nowoczesnej poezji i prozy” (co zostało w tej właśnie formie zapisane w *Księdze pamiątkowej*). Tak nakreślony program zainteresował przede wszystkim studentów polonistyki i oni też z czasem stanowić zaczęli znaczną większość członków klubu. Okazało się też, że nie tylko poezja jest interesującym tematem dyskusji; „Vade-mecum” stało się wkrótce Klubem Miłośników Literatury. Pierwszym prezesem — organizatorem był Cezary Jędrzejewski, po roku zastąpił go Marek Malinowski, potem Bogusław S. Kunda, Marek Garbala i Krzysztof Siwek. Trzonem klubu stała się z czasem Sekcja Młodych Twórców, którą w początkowym okresie kierował Lothar Herbst, a następnie Krzysztof Siwek. Skupiała ona początkujących poetów, studentów najczęściej polonistyki, filozofii i prawa. Dla wielu z nich była to pierwsza i jedyna próba pióra, dla innych — udany start poetycki. Wiersze poetów — Cezarego Jędrzejewskiego, Lothara Herbst, Bogusława Sł. Kundy, Jana Kurowickiego, Jacka Rybaka, Krzysztofa Siwka, Lecha Ignaszewskiego, Marka Malinowskiego, Jana Feusette — wygłaszane były początkowo na specjalnych wieczorach młodych talentów opatrzone jedynie godłami, bardzo szybko jednak zrezygnowano z tej próby anonimowości. Jednym z zadań sekcji były też starania o publikację wierszy w prasie literackiej czy w radiu. Spora część byłych członków debiutowała później w almanachu *Arka* (m. in. Lothar Herbst, Bogusław Sł. Kunda, Krzysztof Siwek i Jan Feusette). Teksty wygłaszali członkowie klubu skupieni w sekcji recytatorskiej — Teresa Żychoniuk, Ireneusz Żeber, Mira Skoczylas, Ryszard Sławiński i wielu innych; często byli to recytatorzy z działającej pod tym samym dachem „Riposty”.

Program kilkunastu spotkań zorganizowanych w pierwszym roku istnienia „Vade-mecum” przynosi obok wieczorów młodych twórców dwa spotkania norwidowskie, wieczór poezji starożytnego Wschodu, polskiej satyry współczesnej, wieczór poezji „Czarnej Afryki”, dyskusję nad nowościami poetyckimi „Ossolinum”, nad polską poezją współczesną i spotkanie z Tymoteuszem Karpowiczem. W drugim roku działalności na spotkaniach autorskich wystąpili Urszula Koziół i Maciej

Patkowski, pod patronatem Katedry Filologii Romańskiej przygotowano dwa wieczory poezji starofrancuskiej, dyskutowano nad problemami poezji zaangażowanej, prezentowano twórczość Małgorzaty Hillar oraz montaż poezji związanej ze Świętem Zmarłych — *Chryzantemy*. Szczególną troską otaczano zewnętrzną stronę spotkań. Jak świadczą krótkie notatki w *Księdze pamiątkowej*, recytatorzy stanowili jeden z koronnych atutów programów, starano się też o ciekawą oprawę muzyczną, zdobywając nieraz z ogromnym wysiłkiem oryginalne nagrania (np. do programu poświęconego poezji murzyńskiej). Staraniem Rady klubu udało się wydrukować zaproszenia wysyłane regularnie do jego sympatyków. Publiczność stanowili zresztą głównie studenci polonistyki, zaglądali tu chętnie pracownicy Katedry Literatury Polskiej, a także młodzi twórcy nie związani ze środowiskiem uniwersyteckim. Poeta i krytyk, Jacek Łukasiewicz, wpisał do *Księgi pamiątkowej* znamienne zdanie, że „Vade-mecum” jest „jednym z niewielu miejsc we Wrocławiu, gdzie gada się o poezji publicznie”. Niestety, działalność klubu nie doczekała się szerszej oceny wrocławskiego środowiska twórczego. Pomimo regularnego ogłaszania w prasie kolejnych wieczorów nie napisano o nich ani słowa więcej. Część tekstów prezentowanych w klubie drukowana była potem w „Agorze”, niektóre trafiły do prasy literackiej.

Trwałą zasługą „Vade-mecum” było przede wszystkim rozbudzenie zainteresowania literaturą współczesną, podjęcie dyskusji nad problemami nowej poezji, popularyzowanie w kulturalny i oryginalny sposób interesujących tekstów literackich.

Swego rodzaju kontynuacją zainteresowań literackich studentów Uniwersytetu są organizowane już trzykrotnie turnieje poetyckie. I Turniej Poezji Zaangażowanej ogłoszony został przez Zarządy Uczelniane ZMS Uniwersytetu i Politechniki. Jury w składzie: doc. dr C. Hernas — przewodniczący, dr Aleksander Bereza i mgr J. Degler oceniło 25 utworów, rozstrzygając 20 marca 1966 r. przyznanie następujących nagród: Krzysztofowi Anusiewiczowi za wiersz *Pokolenie*, Aleksandrowi Rozenfeldowi za *Modlitwę*, Andrzejowi Wojdyle za *Mówi żołnierz*, Markowi Garbali za *Czerwiec 1943* i Stanisławowi Chacińskiemu za *Miasto*. Nagrodzone utwory zostały wydrukowane w 9 numerze miesięcznika kulturalno-literackiego „Agora”.

W następnym roku Rada Kultury Organizacji Młodzieżowych Wydziału Filologicznego zorganizowała II Turniej Poezji Zaangażowanej. Z 50 nadesłanych utworów jury w składzie: dr M. Eustachiewicz — przewodniczący, dr A. Bereza i mgr J. Degler, wybrało i nagrodziło następujące prace: *Odmiany* Marka Garbali, *Przy stole* Jana Łuszczaka, *Cyganom* Krystyny Krzyżanowskiej i *Itakę* Marka Garbali. Przyznano poza tym trzy wyróżnienia (Stanisławowi Pelczarowi, Jerzemu Rucie i Lechowi Ignaszewskiemu), a zebrana na rozstrzygnięciu konkursu publiczność (22 marca 1967 r.) oceniła najwyższej wiersz Lecha Ignaszewskiego.

W bieżącym roku organizacją III Ogólnopolskiego Turnieju Poezji Zaangażowanej zajął się Zarząd Wydziałowy ZMS Filologii i redakcja miesięcznika kultu-

rolno-literackiego „Agora”. Na turniej wpłynęło około 300 wierszy, które jury (Urszula Koziół — przewodnicząca, Lothar Herbst — sekretarz, Jacek Łukasiewicz, Andrzej K. Waśkiewicz i Bogusław Żurkowski) poddało dwustopniowej eliminacji. Ostatecznie zakwalifikowano do publicznego odczytania 18 utworów, z których pierwsza nagroda przypadła *Koncentracjom* Henryka Kubickiego z Wrocławia, druga — wierszowi *Do Matki — pieśń syna* Gustawa A. Łapszyńskiego ze Świebodzina Wilkp., trzecia — Cyprianowi Czarnikowi z Krakowa. Nagroda Grupy Literackiej „Agora” przypadła w udziale Marianowi Buchowskiemu z Grodkowa Śl. za wiersz *Rocznik 43*, nagroda publiczności zgromadzonej na oficjalnym rozstrzygnięciu imprezy w dniu 21 marca — Kazimierzowi Ivossé z Jarosławia za *List otwarty — protest song*.

Od pierwszych niemal zajęć na Uczelni, a w każdym razie z chwilą powstania pierwszych zespołów artystycznych o charakterze rozrywkowym, studenci Uniwersytetu poszukiwali dogodnych miejsc do spotkań o charakterze zabawowym. Z braku innych możliwości służyły tym celom wolne wieczorami sale stołówek studenckich przy ul. Kuźnicznej czy przy ul. Wojciecha z Brudzewa. Pierwszym klubem z prawdziwego zdarzenia był „Schron” — zagospodarowana prowizorycznie piwnica w podziemiach rynkowych kamienic. Pod egidą Zrzeszenia Studentów Polskich i dzięki talentom organizacyjnym Hanny Jarosz klub działał w latach 1958-1959, stanowiąc ostatni bastion egzystencjalizmu w środowisku; podkreślała ten styl nie tylko autentyczna atmosfera piwnicy, ale i działający tu kabaret. Hanka Jarosz i Bohdan Jełowicki potrafili nawiązać współpracę z wrocławskimi poetami, bliskimi środowisku studenckiemu: Urszulą Koziół i Jackiem Łukasiewiczem. Wśród wykonawców znaleźć można nazwiska Barbary Noskiewicz i Stanisława Krotoskiego. Działalność „Schronu” przerwana została stosunkowo szybko, w głównej mierze dlatego, że źle utrzymany lokal okazał się schronem nieprzydatnym dla tego rodzaju placówki kulturalnej. Młodzież studencka przeniosła się z kolei do „Pałacyku” — otwartego jesienią 1959 r. klubu środowiskowego. Uniwersytet nie zrezygnował jednak z ambicji posiadania własnej placówki kulturalnej, prowadzącej szeroką, masową działalność. W grudniu 1960 r. otworzyła swe podwoje „Pandora”, klub działający pod patronatem Rady Uczelnianej ZSP, związany nie tylko nazwą, ale i personalnie z estradą poetycką. Początkowo działalność jego ograniczała się do regularnych wieczorków tanecznych, cieszących się ogromną popularnością, m. in. ze względu na stale grający tu zespół Zdzisława Janosia, który na przeglądzie uczelnianych zespołów jazzowych w roku 1964 zdobył pierwsze miejsce.

Charakter klubu zmienił się radykalnie za czasów kierownictwa Leszka Cielocha (1961-1962) i następnie Anny Buss (do końca roku akademickiego 1963/64). Niewielkie dwie sale obok rozwijającej się „Pandory” pomieściły studencki klub wolnomyślicieli, organizujący regularne spotkania i dyskusje z filozofami, Akademicki Klub Turystyczny, z aktywną szczególnie sekcją grotolazów, oraz Klub Miłośników Literatury „Vade-mecum”, któremu poświęcono wyżej osobne omówienie.

Organizowano poza tym szereg imprez dla „niestowarzyszonych”. Na uwagę zasługuje trwający ponad rok cykl wieczorów muzycznych, połączone z prelekcjami prezentacje nagrań muzyki poważnej, odrębny cykl poświęcony muzyce jazzowej i wystawy malarskie studentów Państwowej Wyższej Szkoły Sztuk Plastycznych. Odbywały się tu również spotkania z reżyserami filmowymi, próbowano nawet projekcji filmowych. Gośćmi „Pandory” byli poeci (nie tylko wrocławscy), dziennikarze, działacze kultury; wszyscy znajdowali tu zawsze życzliwą i chętnie dyskutującą publiczność. Nie zapomniano przy tym o działalności wychowawczej; klub organizował bowiem spotkania z naukowcami dla studentów pierwszych lat studiów oraz zebrania posesyjne niektórych kierunków. Jeśli do tej bogatej listy różnego rodzaju imprez dodać jeszcze regularne wieczorki taneczne i działającą codziennie kawiarenkę, nie będzie przesadne stwierdzenie, że każdy student mógł znaleźć w klubie coś dla siebie i każdy czuł się tu jak w rodzinnym gronie. Ostatni kierownik klubu, Włodzimierz Sołtysik, musiał jednak wiosną 1965 r. ustąpić przed zalewającą pomieszczenia wodą i wilgocią.

Już wcześniej próbował konkurować z „Pandorą” „Kwant”, działający z inicjatywy Rady Wydziałowej Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii w odnajmowanym lokalu nad barem mlecznym w jednej z kamieniczek w Sukiennicach. W początkowym okresie pracy skupione tu grono recytatorów przygotowało trzy kolejne montaże okolicznościowe: poezji rewolucyjnej, wietnamskiej oraz lirycznej z okazji Święta Kobiet. Organizowane w „Kwancie” spotkania i prelekcje mieściły się w kanonie form wypracowanych przez „Pandorę” czy „Pałacyk”. Działalność klubu została przerwana z chwilą wygaśnięcia umowy z dyrekcją barów mlecznych (czerwiec 1967 r.).

Już w styczniu tegoż roku rozpoczął działalność kolejny klub o charakterze ogólnouczelnianym — „Ulongina”. Położony w dogodnym miejscu, nad stołówką przy ul. Szewskiej, cieszy się dużą popularnością do dziś. Odbywają się tam dwa razy w tygodniu nastrojowe „wieczorki przy świecach”, audycje „jazz z jednej płyty”, spotkania z profesorami, działaczami kultury, aktorami, wieczory piosenek radiowych. Znalazł tu schronienie również klub dyskusyjny „Pro i contra”, a także do jesieni 1968 r. — Chór Uniwersytecki. Innowacją organizacyjną w klubie „Ulongina” jest udostępnienie sali i inicjatywy kolejno poszczególnym Radom Wydziałowym ZSP. Mobilizuje to szersze grono studentów do działania, a także odświeża metody pracy klubu.

Charakter ogólnouniwersytecki ma również działający już od lat czterech klub Związku Młodzieży Socjalistycznej „Progres”, usytuowany przy ul. Szewskiej. Działa tu z powodzeniem Studencki Ośrodek Dyskusyjny, odbywają się ciekawie prowadzone spotkania i prelekcje.

Odmienny nieco program realizują kluby działające przy domach studenckich. Pomimo trudności wynikających z braku w wyposażeniu czy najczęściej z powodów lokalowych starają się one skupić wokół siebie jak najszersze rzesze studentów, chcą być placówkami masowej działalności kulturalnej o szerokim programie

ideowym i artystycznym. Patronujące tym klubom rady mieszkańców organizują spotkania o tematyce politycznej, gospodarczej i kulturalnej, występy zespołów studenckich i zawodowych (spotkanie z aktorami wrocławskimi i kabaretem „Dreptak” w domu studenckim „ITD”), wystawy malarstwa i plakatu (dom studencki „Urszulka pod kasztanem”), wystawy i konkursy fotograficzne (dom studencki „ITD” i „Dwudziestolatka”). Występują tu też z okolicznościowymi programami niewielkie zespoły recytatorskie, rekrutujące się spośród mieszkańców domu („Pancernik” i „ITD”). Urozmaiconą działalność klubu „Aoryst” (dom studencki „ITD”) wyróżniła Rada Okręgowa ZSP, przyznając mu w bieżącym roku nagrodę i miano najlepszego klubu przy domu studenckim w środowisku wrocławskim.

W przedstawionym przeglądzie najbardziej charakterystycznych zjawisk życia kulturalnego studentów Uniwersytetu Wrocławskiego świadomie starano się nie wydawać ocen lub wyroków. Wydaje się, że zebrane tu materiały świadczą same za siebie. Nie ulega wątpliwości, że najstarsza uczelnia wrocławska zachowała prymat w życiu kulturalnym środowiska studenckiego, a z jej właśnie murów wychodziły w dwudziestopięcioleciu najciekawsze pomysły i inicjatywy. Miały one wpływ nie tylko na oblicze kultury studenckiej, ale też uczestniczyły żywo w życiu miasta, składając się na nadawane mu powszechnie miano „miasta młodości”.

LOTHAR HERBST

CZASOPISMA STUDENCKIE UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO

Tradycja wydawania własnych czasopism przez studentów i organizacje młodzieżowe nie narodziła się po wojnie. Nie było chyba środowiska akademickiego czy poszczególnych uczelni (przed i po wojnie), których nie reprezentowałoby jakieś czasopismo. Choć były to wydawnictwa różnego rodzaju i na różnym poziomie, jednak podejmowały na bieżąco sprawy niezwykle istotne dla krótkiego studenckiego życia, na swój sposób nowe i odkrywcze, spełniały więc swoje chwilowe powołania.

We Wrocławiu pojawiły się one wraz z powstającą uczelnią, przyswajając sobie dotychczasowe bogate tradycje czasopiśmiennictwa studenckiego. Próby te kontynuowane są do dziś, świadcząc o dużej wytrwałości, chęci wyrażania swych poglądów, poszukiwań i zainteresowań twórczych licznych rzesz studentów. Spotykają się one na ogół z dużym zainteresowaniem, zrozumieniem i poparciem ze strony władz uczelni, organizacji studenckich i studentów.

Na Uniwersytecie Wrocławskim ta forma działalności kulturalnej i politycznej studentów i organizacji młodzieżowych pojawiła się prawie równocześnie z powstaniem samej Uczelni. Były to czasopisma o różnym charakterze i profilu. Nie brakuje wśród nich czasopism ogólnouczelnianych, zakładowych czy polonistycznych. Wykazywały one najczęściej dużą aktywność zarówno od strony programowej, jak i w dobieraniu zespołów redakcyjnych, w skład których wchodziłi nie tylko studenci, ale i pracownicy naukowci.

Pierwszym czasopismem studenckim o szerokim profilu i zasięgu był „Akademik Wrocławski”, wydawany przez Sekcję Prasową Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki. Ukazywało się ono w latach 1946-1947. Pierwszy numer pojawił się w październiku 1946 r., ostatni w czerwcu 1947 r. W sumie ukazało się siedem numerów. „Akademik Wrocławski” pomyślany był jako miesięcznik, mimo że dwukrotnie ukazał się jako dwumiesięcznik. Redagował go Zbigniew Gołąb. Jego współpracownikami byli m. in.: Stefan Bartkiewicz, Wojciech Grocholski i Hamilkar Kosiński. Na łamach „Akademika” wypowiadali się również: Jerzy Cieślukowski, Wanda Gołkowska, Henryk Ostromięcki, Jerzy Sikorski, Zbigniew Święcki, Jerzy Ziomek i Czesław Żak. Byli oni autorami artykułów publicystycznych,

naukowych, literackich oraz krótkich informacji dotyczących życia studentów Uniwersytetu i Politechniki. Czasopismo to służyło wielu celom. Był to i magazyn informacyjny, i magazyn literacki, a po trosze i naukowy. Obok bardzo poważnych artykułów dyskusyjnych o humanistyce i humanistach, obok artykułów ściśle naukowych i omawiających problemy Ziem Zachodnich czasopismo poświęcało wiele miejsca twórczości własnej studentów. Drukowało liczne wiersze, opowiadania i fraszki.

„Akademik Wrocławski” był również pierwszym czasopismem wrocławskim o charakterze uczelnianym z tym, że różniło się ono od ukazujących się obecnie zasadniczo tym, że obejmowało swoim zasięgiem zarówno zainteresowania studentów wydziałów humanistycznych, technicznych, jak i lekarskiego czy rolniczego. Wiązało się to z ówczesną sytuacją szkolnictwa wyższego we Wrocławiu. Jak wiadomo, w pierwszych latach powojennych Uniwersytet był pod względem organizacyjnym połączony z Politechniką. Dlatego program „Akademika” realizowany był zarówno przez studentów jednego, jak i drugiego typu uczelni.

Następnym (chronologicznie) czasopismem uniwersyteckim był „Chochół”, wydawany przez Koło Polonistów i Sławistów Studentów Uniwersytetu i Politechniki. Pierwszy numer periodyku ukazał się 25 kwietnia 1948 r. z podtytułem „Akademickie Pismo Poświęcone Sprawom Kultury”. „Chochół” — będąc równocześnie pierwszym czasopismem polonistycznym — adresowany był do wszystkich studentów, którzy interesowali się poruszaną tam problematyką. Pierwszych 5 numerów (format A-4, nakład około 100 egzemplarzy) redagował zespół, na czele którego stał Stanisław Pietraszko. W pracy nad redagowaniem i wydawaniem „Chochoła” brali udział: Zbigniew Goliński, Czesław Hernas, Juliusz Kłeczek, Irena Plińska, Roman Sobol i Roman Wołoszyński. Numer 6 i ostatni (ukazał się 15 października 1948 r.) wydany został przez Wydział Kulturalno-Oświatowy Bratniej Pomocy Studentów Uniwersytetu i Politechniki, jego redaktorem naczelnym był Czesław Hernas, a wykonawcą okładki i rysunków znajdujących się wewnątrz numeru — Zygmunt Waśniewski.

„Chochół” ukazywał się w okresie, kiedy żywo dyskutowano nad kształtem i modelem socjalistycznej kultury, kiedy polonistyka — jako studium — nie potrafiła sobie jeszcze wytworzyć właściwego profilu programowego i metodologicznego, a istniejące we Wrocławiu czasopisma nie umiały zaspokoić tych wszystkich zainteresowań. Wychodził on wtedy, kiedy Koło Naukowe Polonistów nie miało elitarnego i hermetycznego charakteru, lecz było terenem ożywionej dyskusji, które często wykraczały poza problematykę studiów. Realizował również autentyczne zapotrzebowanie na czasopismo studenckie. „Akademik Wrocławski” nie spełnił bowiem pokładanych w nim nadziei, ponieważ jego redaktorom nie udało się nawet w części zrealizować postawionego programu.

„Chochół” angażował się swoimi skromnymi możliwościami w poszukiwanie i proponowanie nowego modelu prozy i poezji, zabierał głos na temat muzyki, plastyki i teatru. Redaktorzy „Chochoła” swoje poszukiwania artystyczne dokumentowali również własnymi próbami twórczości literackiej. Pismo stało się świadomie

pewnego rodzaju „szkółką” dla różnych talentów literackich i krytycznych, ale nie stroniło również od bardziej poważnej i dyskusyjnej publicystyki, nie mówiąc już o ciekawie redagowanych rubrykach humoru i satyry (np. rubryka „Piąty wymiar”).

Kiedy w latach pięćdziesiątych pojawił się w kraju pewien nowy i specyficzny typ periodyków, jakim były czasopisma zakładowe, powstające zarówno w większych zakładach produkcyjnych, PGR-ach, POM-ach czy wyższych uczelniach, proces ten nie ominął i Uniwersytetu Wrocławskiego. Na ogólnej fali tych inicjatyw zrodziło się wrocławskie „Życie Uniwersytetu”. Czasopismo to miało się stać „prostym i skutecznym orężem załogi Uniwersytetu”.

„Życie Uniwersytetu” wychodziło w latach 1953-1956. W początkowym okresie ukazywało się jako dwutygodnik, drukowany w Zakładach Graficznych RSW „Prasa” we Wrocławiu (druk. mat., format A-2). Początkowy nakład wynosił 3000 egz., potem 2500 egz. Przeciętna liczba stron 6-8. Do końca grudnia 1953 r. ukazało się 16 numerów. W drugim roku wydawania (1954) wyszło 9 numerów. Oprócz tego wyszły jeszcze dwa numery specjalne (jeden z nich z 27-29 V 1955 r. został wydany przez Komitet Organizacyjny I Ogólnopolskiej Spartakiady Uniwersytetów). W kwietniu 1956 r. pojawił się jeszcze jeden numer „Życia Uniwersytetu” z podtytułem: „Pismo Studenckie Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta” (liczył on 8 stron, o nakładzie 1000 egz.). Począwszy więc od numeru 1 (ukazał się z datą 19-31 I 1953 r.) do momentu ostatecznego upadku czasopisma ukazało się 28 numerów. To jedyne o tak szerokim zasięgu i profilu uniwersyteckie czasopismo uczelniane było organem Komitetu Uczelnianego Zrzeszenia Studentów Polskich i ZOZ ZZNP. Redagował je zespół złożony z pracowników naukowych i studentów oraz współpracowników rekrutujących się spośród korespondentów uczelnianych. Stanowiska redaktorów były wyznaczane przez odpowiednie organa organizacji partyjnej, związkowej i młodzieżowej; dochodziło bardzo często do zmian personalnych w kolegium. Do jego pierwszych redaktorów należeli m. in.: z grona pracowników naukowych — Jerzy Łanowski, młodzież zaś reprezentowali Jerzy Bajdor i Zdzisław Patrzalek. Numer 1/28 (ostatni) redagował zespół w składzie: Tymoteusz Karpowicz (red. nacz.), Maciej Łazoryk (zast. red. nacz.), Z. Bogdol (sekr. red.) oraz Aleksander Bereza, Czesław Dutka, Jerzy Jankowski, Ryszard Lewandowski, Ludomir Stankiewicz, Bruno Brożyniak, Jerzy Wasylkowski, E. Wójcik i Z. Wasilewski (red. techn.).

Na łamach „Życia Uniwersytetu” publikowali swoje artykuły (w myśl przyjętego programu) profesorowie, młodszy pracownicy naukowcy, studenci, pracownicy administracji. Wypowiadali się oni na temat działalności swoich katedr, zakładów, bibliotek, organizacji młodzieżowych, kół naukowych. Zamieszczano artykuły podsumowujące wyniki poszczególnych sesji egzaminacyjnych, w których obok części sprawozdawczej nie brakowało również ich krytycznej oceny. W każdym numerze starano się podać jak najwięcej informacji o działalności ZMP, ZOZ-u, studenckich kół naukowych, zajmowano się problemami stołówek, domów akade-

mickich, stypendiów, zespołów artystycznych czy sportu. Czasopismo nie było jednak zbyt popularne, ponieważ bezkrytycznie afirmowało współczesną rzeczywistość i nie dopuszczało do szerszych polemik czy dyskusji. Pewne zmiany można jedynie dostrzec w numerze ostatnim, ponieważ został w nim wyraźnie zmieniony profil pisma, z agitacyjno-politycznego na społeczno-literacki. Pojawienie się tego numeru w jakiś sposób poprzedziło środowiskowe „Poglądy”, które na naszym gruncie stały się (przynajmniej w pierwszym okresie) udaną próbą pełnego i ambitnego czasopisma studenckiego.

W okresie, kiedy przestało ukazywać się „Życie Uniwersytetu”, do głosu doszły czasopisma o charakterze ogólnśrodowiskowym. Wielu byłych działaczy i redaktorów inicjatyw wydawniczych Uniwersytetu dołączyło do zespołu redaktorów i współpracowników dwutygodnika (potem tygodnika) „Poglądy” czy nawet ogólnopolskich czasopism studenckich.

W latach 1956-1958 zaangażowanie Uniwersytetu było zaangażowaniem na zewnątrz, na rzecz całego środowiska studenckiego. Kiedy po roku 1958 zlikwidowano większość czasopism studenckich (w tym i „Poglądy”, warszawskie „Po prostu”, „Od nowa” i inne), nie było okazji ani możliwości powołania do życia czasopisma uniwersyteckiego, chociaż próbowano to czynić wielokrotnie. Dopiero od roku 1960 nastąpiło pewne ożywienie, ale żadne z powstałych czasopism (a właściwie biuletynów informacyjnych, bo tak najczęściej je nazywano) nie miało już takiego zasięgu i takich możliwości oddziaływania na studentów jak „Akademik Wrocławski” czy „Życie Uniwersytetu”, pomijając już fakt, że żadne z nich (a były to przeważnie inicjatywy środowiska polonistycznego) nie otrzymało zezwolenia na stałe ukazywanie się i żadne nie było drukowane, w związku z czym nie przekroczyło nakładu 500 egzemplarzy.

Następnym czasopismem, które powstało po upadku „Poglądów”, była „Cegła” — organ Rady Uczelnianej ZSP i Koła Naukowego Polonistów. Było to kolejne po „Chochole” czasopismo polonistyczne. Pierwszy numer „Cegły” ukazał się w marcu, drugi w kwietniu 1960 roku (format A-4, maszynopis powielany-tuszowy, nakład około 100 egz., nr 1, ss. 36; nr 2, ss. 40). Następny numer, będący zarazem ostatnim, ukazał się po całorocznej przerwie w marcu 1961 r. (format A-4, druk rotaprintowy, ss. 20, nakład 500 egz.).

Pierwsze dwa numery „Cegły” redagowało kolegium złożone ze studentów IV i V roku polonistyki w składzie: Lesław Dąbrowski (red. nac.), Mieczysław Dziedzic, Sławomir Manik, Witold Nowicki, Janusz Styczeń, Lucyna Szważyk i Stanisław Wlazło. Numer trzeci zaś redagowało kolegium w składzie: Aleksander Bereza, Tadeusz Burzyński, Bogdan Daleszak, Mieczysław Dziedzic, Jerzy Kosowski, Sławomir Manik, Jerzy Sandecki, Janusz Styczeń, Aleksander Szarecki i Lucyna Szważyk.

„Cegła”, według zamierzeń redakcji, miała być czasopismem polonistycznym o zasięgu ogólnouczelnianym. Nie udało się w pełni tego zrealizować z wielu przyczyn, np. z braku zdecydowanego i konkretnego programu, zbyt dużej rozpiętości

tematyczno-problemowej i materiałów (zob. numer trzeci), z powodu rozbieżności poglądów wśród zbyt liczebnego zespołu redakcyjnego. Największy jednak wpływ na to miał fakt, że grono redakcyjne nie mogło kontynuować i rozwijać swoich zamierzeń. Numer trzeci, zdecydowanie różniący się od dwóch poprzednich, musiał mieć już charakter czasopisma uczelnianego, choć niewiele z tego wyszło. W okresie redagowania „Cegły” model czasopisma studenckiego (a tym samym i polonistycznego) uległ poważnym zmianom, żywe ciągle tradycje „Od nowa” czy „Poglądów” kazały nawiązywać nowo powstałym czasopismom studenckim do ich osiągnięć. Robiła to także „Cegła”, choć jej ambicje szerszego oddziaływania nie zostały zrealizowane.

„Cegła” zamieszczała publicystykę o tematyce studenckiej, kulturalnej, próby krytyki literackiej, oryginalną twórczość artystyczną (wiersze, opowiadania). Umieszczali w niej swe utwory m. in.: Andrzej Bartyński, Marek Jodkowski, Stanisław Pasternak, Janusz Styczeń. „Cegła” — być może — wzbudziła na nowo drzemiące w studentach zainteresowania dla tego typu prób wydawniczych.

Następna, najtrwalsza inicjatywa studentów i działaczy Uniwersytetu Wrocławskiego rozpoczęła swe istnienie jako biuletyn informacyjny. Pierwszy numer zatytułowany „Biuletyn Informacyjny Komitetu Uczelnianego ZMS — Agora” ukazał się 2 V 1964 r. Biuletyn ten (format A-4, nakład 80 egz., przeciętnie 24 strony, maszynopis powielany — powielacz spirytusowy) wychodził początkowo dwa razy w miesiącu. Numer 2 (10 V 1964) i numer 3 (18 V 1964) były ostatnimi, które nosiły podtytuł „Biuletyn Informacyjny”.

Od 1 października 1964 r. „Agora” staje się „Dwutygodnikiem KU ZMS Uniwersytetu Wrocławskiego” (pod tym tytułem wydano 1 października numer specjalny dla studentów lat pierwszych, zawierający podstawowe informacje przydatne dla nowo przyjętych). W tymże roku wychodzą: nr 4 (15 X), nr 5 (31 X), nr 6 (15 XI), nr 7 (30 XI), nr 8 (15 XII). Numer 9 ukazuje się 20 II 1965 r.

„Agora” zamieszczała na swoich łamach wiele materiałów z życia, zagadnień organizacji ZMS, sporo informacji o działalności kulturalnej studentów, o problemach dnia codziennego. Interesowała się również literaturą, filmem, teatrem i muzyką. Wokół pisma skupiła się grupa młodych pisarzy i krytyków, która przybrała potem nazwę „Grupy Literackiej Agory”. Ponieważ pismo nie dysponowało dla niej większą ilością miejsca, redakcja postanowiła wydawać dwa warianty „Agory”: edycję informacyjno-publicystyczną i edycję literacką.

Pierwszy numer „Wydania Literackiego Agory” (format A-4, ss. 20, 60 egz., maszynopis powielany — powielacz spirytusowy) ukazał się jako miesięcznik w grudniu 1964 r., następne w roku 1965: nr 2 (styczeń, ss. 20, 60 egz.), nr 3 (luty, ss. 20, 80 egz.), nr 4 (marzec, ss. 30, 80 egz.), nr 5 (kwiecień, ss. 34, 100 egz.), nr 6 (maj-czerwiec, ss. 50, 100 egz.), nr 7 (październik-listopad, ss. 52, 100 egz.), nr 8 (grudzień, ss. 42, 100 egz.). Równocześnie pojawiły się jeszcze dwa (ostatnie) numery wydania informacyjno-publicystycznego: nr 10 (15 III) i nr 11 (5 IV 1965).

Pierwszy numer „Agory” redagował zespół w składzie: Lothar Herbst (red.

nacz.), Krzysztof Anusiewicz (sekr. red.), Tomasz Klicki, Teresa Kozłowska, Jerzy Majchrzak i Janina Parzyjała. (Od numeru 2 do redakcji przyłączył się Jacek Rybak.) Byli to studenci II i III roku polonistyki. Z dniem 1 października 1964 r. „Agorę” redagują: Herbst (red. nacz.), Anusiewicz (sekr. red.) Majchrzak, Rybak. Później luty 1965 — nr 9) do zespołu przybył Andrzej Kisiel, sekretarzem redakcji został J. Rybak. Do końca 1965 r. obydwaj wydania redagował zespół: Herbst (red. nacz.), Rybak (sekr. red.), Anusiewicz, Kisiel i Majchrzak. Opracowaniem plastycznym numerów zajmował się Jerzy Jerych (student PWSSP). Od numeru 7 „Wydania Literackiego” (październik-listopad 1965) z redakcją stale współpracowali: Marek Garbala, Bogusław Sławomir Kunda, Leokadia Wysocka i Stanisław Zajac.

W maju 1965 r. „Agora” zmienia powoli profil, stając się coraz wyraźniej piśmie kulturalno-literackim, poświęconym twórczości młodych. Po krótkiej przerwie, spowodowanej trudnościami natury obiektywnej (m. in. brak stałego zezwolenia na wydawanie pisma), numer 9 „Agory” ukazał się dopiero w marcu 1966 r. z podtytułem: „Miesięcznik Kulturalno-Literacki” (format A-4, powielany techniką rotaprintową). A oto następne z tegoż roku: nr 9 (marzec, ss. 46, 150 egz.), nr 10 (kwiecień, ss. 48, 150 egz.) nr 11 (maj-czerwiec, ss. 56, 200 egz.), nr 12 (październik, ss. 58, 200 egz.), nr 13 listopad, ss. 60, 300 egz.), nr 14 (grudzień, ss. 68, 300 egz.). Następne numery miesięcznika kulturalno-literackiego „Agora” ukazały się w latach 1967-1968 (format B-5, powielany techniką rotaprintową: do nr 18 włącznie, oraz techniką fotooffsetową — od nr 19). W roku 1967 ukazały się: nr 15 (styczeń, ss. 80, 300 egz.), nr 16 (luty, ss. 108, 300 egz.), nr 17 (marzec-czerwiec, ss. 84, 300 egz.), nr 18 (październik-grudzień, ss. 101, 300 egz.), a w roku 1968: nr 19 (styczeń, ss. 100, 300 egz.), nr 20 (luty-marzec, ss. 148, 400 egz.), nr 21 (kwiecień-czerwiec, ss. 158, 400 egz.), nr 22 (październik, ss. 134, 400 egz.), nr 23 (listopad, ss. 148, 400 egz.), nr 24 (grudzień, ss. 182, 500 egz.).

Do numeru 14 „Agorę” redaguje zespół w składzie: Herbst (red. nacz.), Rybak (sekr. red.), Garbala, Kisiel, Kunda, Wysocka i Zajac. Od numeru 15 skład zespołu przedstawia się następująco: Herbst (red. nacz.), Kisiel (sekr. red.), Garbala, Tomasz Setta, Wysocka. Z redakcją stale współpracują: Jerzy Jastrzębski, Bogusław Sławomir Kunda, Jan Miodek, Jacek Rybak, Stanisław Zajac (nazwiska ich widnieją w stopce redakcyjnej). Od numeru 18 do redakcji dochodzi z powrotem Kunda, odchodzi Setta. Do stałych współpracowników należą: Andrzej K. Waśkiewicz (Zielona Góra) i Bogusław Żurkowski (Opole). Od numeru 19 do stałych współpracowników dochodzi Jan Kurowicki, odchodzi Zajac. Od numeru 21 do redakcji wchodzi Jerzy Jastrzębski i Michał Waliński, a do stałych współpracowników przyłączają się: Stanisław Barańczak (Poznań) i (od numeru 22) Andrzej Biskupski (Łódź); z dalszej stałej współpracy wycofuje się Jacek Rybak.

Ostatni numer z datą grudzień 1968, który ukazał się dopiero w połowie roku 1969, redagował zespół w składzie: Herbst (red. nacz.), Kisiel (sekr. red.), Garbala, Jastrzębski, Kunda, Waliński, Wysocka, a z redakcją stale współpracowali: Barańczak (Poznań), Biskupski (Łódź), Kurowicki (Wrocław), Waśkiewicz (Zielona Góra) i Żurkowski (Opole).

Miesięcznik kulturalno-literacki „Agora” (wydawany stale przez Zarząd Wydziałowy ZMS Filologii z dotacji finansowych Zarządu Wojewódzkiego ZMS we Wrocławiu) starał się angażować w żywojne problemy nurtujące młodą literaturę, młode środowiska twórcze, zajmował się sprawami polityki kulturalnej, szeroko pojętej publicystyki społeczno-kulturalnej, sprawami filmu, teatru. Na łamach czasopisma drukowano wiele utworów literackich (opowiadania, fragmenty powieści, wiersze), szkiców i esejów literackich, recenzji (szczególnie dotyczących ciekawych zjawisk literatury powstającej lub o Ziemiach Zachodnich — zob. m. in. cykl „Portrety Literackie pisarzy Ziem Zachodnich i Północnych”), przekładów z literatury niemieckiej, słowackiej, czeskiej, radzieckiej i romańskiej. Na łamach „Agory” ukazywały się również wystąpienia programowe i artystyczne młodych twórców czy ugrupowań literackich (zob. nr 13 — manifest wrocławskiego „Ugrupowania 66”, nr 19 — manifest łódzkiej grupy poetyckiej „Centrum”).

Dotychczasowy dorobek czasopisma jest zbyt bogaty, aby można było dokonać jego analizy w ramach skrótowego szkicu o wrocławskich czasopismach studenckich. Wspomnieć jedynie należy, że redakcja jest również współorganizatorem wrocławskich ZMS-owskich Turniejów Poezji Zaangażowanej, że jej członkowie pracują i działają we wrocławskim Kole Młodych przy Związku Literatów Polskich. Do końca 1968 roku dorobek tego jedyne go na Uniwersytecie Wrocławskim czasopisma o tak długim stażu (ponad 5 lat) przedstawia się następująco: 11 numerów wydania publicystyczno-informacyjnego plus jeden numer specjalny, 14 numerów wydania literackiego oraz 10 numerów miesięcznika kulturalno-literackiego.

W okresie kiedy „Agora” zmieniała powoli profil i zakres swojej problematyki, na Uniwersytecie powstaje nowe czasopismo, mianowicie od stycznia 1965 r. zaczyna wychodzić „Miesięcznik Koła Naukowego Polonistów — Głosy”, wydawany przez Radę Wydziałową ZSP Filologii i Koło Naukowe Polonistów.

„Głosy” (format A-4, maszynopis powielany — powielacz spirytusowy) nawiązywały bardzo wyraźnie do tradycji poprzednich czasopism polonistycznych. Kolejność wydawanych numerów do chwili upadku czasopisma była następująca: nr 1 (styczeń, ss. 32), nr 2 (luty, ss. 38), nr 3 (marzec-maj, ss. 60), nr 4 (listopad-grudzień, ss. 38, 1965), nr 5 (styczeń-marzec, ss. 42), nr 6 (kwiecień-maj, ss. 38, maszynopis powielany na powielaczu tuszowym,) nr 7 (grudzień, ss. 50, maszynopis powielany techniką fotooffsetową, nakład 150 egz., 1966). Ostatni numer, ósmy, ukazał się z datą 1967 roku (kwiecień-maj, ss. 60, 100 egz.). Przeciętny nakład numerów powielanych na powielaczu spirytusowym i tuszowym nie przekraczał 100 egzemplarzy.

Pierwszy numer „Głos” redagował zespół w składzie: Marek Malinowski (red. nacz.), Tadeusz Dudź (sekr. red.), Andrzej Cuber-Strutyński, Anna Grzybowska, Lech Ignaszewski, Mieczysław Orski i Piotr Załuski. Od numeru 2 (luty 1965) do zespołu doszedł Eugeniusz Piesiak (red. techn.), a od 3 (marzec 1965) — Jan Litwinek. Zespół ten w początkowym okresie składał się ze studentów III i IV roku polonistyki. Od numeru 4 (listopad 1965) następuje zmiana redaktora naczelnego. Zostaje nim Andrzej Cuber-Strutyński. Dotychczasowy redaktor naczelny i założyciel

pisma Malinowski przestaje współpracować z „Głosami” od numeru 5 (styczeń 1966). Następuje też zmiana redaktora technicznego. Na miejsce Eugeniusza Piesiaka zostaje nim Krzysztof Siwek. Później następuje jeszcze jedna zmiana: sekretarzem redakcji zostaje Litwinek. Do redakcji dochodzą również: Danuta Grzegorzewicz, Krzysztof Krasuski i Jan Tyniec (red. plast.). Ale ostatni numer „Głos”, który ukazał się dopiero w połowie roku 1967, redaguje zespół, w którym nastąpiły znów nowe zmiany. Oto jego skład: Jerzy Jastrzębski (red. nacz.), Jan Litwinek (sek. red.), Anna Grzybowska, Krzysztof Krasuski, Danuta Grzegorzewicz i Jan Tyniec (red. plast.).

„Głosy” miały typowy charakter czasopisma polonistycznego, które nie rezygnuje ani z problematyki literackiej, ani z naukowej. Obok wielu utworów literackich, felietonów, artykułów, przekładów właśnie na łamach „Głos” ukazywały się liczne szkice o charakterze naukowym. Były to bądź prace seminaryjne zakwalifikowane do druku, bądź referaty przygotowywane na zjazdy polonistów, czy wreszcie szkice pisane na zamówienie redakcji. Najczęściej dotyczyły one wybranych zagadnień z literatury współczesnej.

Dzięki temu, że na jednym wydziale i na jednej uczelni ukazują się dwa czasopisma, następuje znaczne ożywienie środowiska studenckiego. „Agora” czy „Głosy” współpracują z absolwentami Uniwersytetu, a także studentami i absolwentami innych uczelni, wciągają ich do dyskusji o młodej literaturze i sztuce, drukując ich wiersze, opowiadania i prace krytyczne.

Obok wymienionych tu i scharakteryzowanych w wielkim skrócie wydawnictw uniwersyteckich trzeba wspomnieć jeszcze o inicjatywach skromniejszych, jakimi były i są żywo przyjmowane gazety ściennie (ostatnio — lata 1968-1969 — „Awers”, redagowany przez Zarząd Uczelniany ZMS), czy o wydawanym bardzo skromnie i krótko „Biuletynie Informacyjnym” dla potrzeb wydziałowej organizacji ZMS Filologii. Biuletyn ten ukazał się dwukrotnie pod koniec roku 1966: nr 1 (listopad, ss. 9), nr 2 (grudzień, ss. 6) — format A-4, maszynopis powielany. Obydwa numery redagowała Elżbieta Nurczyńska, studentka polonistyki.

Studenci i absolwenci Uniwersytetu wydawali czasopisma nie tylko na terenie własnej uczelni. Wspomniałem już o ich udziale w redakcji „Poglądów”. O wiele jednak większą rolę odegrali przy redagowaniu dodatków studenckich, które ukazywały się od roku 1946 (nieregularnie) na łamach wrocławskich dzienników. Wspomnieć tu trzeba o redagowanym przez Jerzego Cieślińskiego dodatku „Ostrze na Ostrze” na łamach „Naprzodu Dolnośląskiego” (2 numery w roku 1946), o redagowanym przez studentów Uniwersytetu i współpracowników „Akademika Wrocławskiego” (Karol Trafikowski, Ewa Wacowska, Jan Gawałkiewicz) dodatku „Słowo Akademickie”, które ukazywało się na łamach „Słowa Polskiego” w roku 1947. Nie brakowało również studentów Uniwersytetu przy redagowaniu „Słowa Młodych” (lata 1949-1950, łamy „Słowa Polskiego”) czy „Kolumny Studenckiej” na łamach „Gazety Robotniczej”. „Kolumna Studencka” była bardzo wyraźnie związana z Uniwersytetem, ponieważ w pierwszym okresie (lata 1961-1962) stanowiła bezpo-

średnią kontynuację „Cegły”. Cały zespół, na czele którego stał Aleksander Bereza, to studenci uniwersyteckiej polonistyki. Byli to: Tadeusz Burzyński, Bogdan Daleszak, Franciszek Berdowski, Sławomir Manik, Lucjan Kiełkowski, Wojciech Głowala, Janusz Sokalski. W latach następnych „Kolumnę” redagowało już inne pokolenie polonistów, m. in. Marek Małinowski, Lothar Herbst, Marek Rybczyński, Barbara Daleszak. W latach 1967-1969 w skład zespołu redakcyjnego wchodził poza tym Zenon Kulej, student romanistyki. Studenci Uniwersytetu brali też udział w redagowaniu ZSP-sowskich „Konfrontacji”, wielu biuletynów ZSP i ZMS, jednodniówek i czasopism literackich, które ukazywały się i ukazują do roku 1969.

XII. MATERIAŁY DO BIBLIOGRAFII DRUKÓW O UNIWERSYTECIE ZA LATA 1960-1969

opracowali

WESTYNA GŁADKIEWICZ, STANISŁAW MAKSYMOWICZ i JERZY RATAJEWSKI

Niniejsze zestawienie materiałów jest kontynuacją bibliografii ogłoszonej za poprzednie lata w dwu częściach. Pierwsza ukazała się w publikacji zbiorowej *Uniwersytet Wrocławski w latach 1945—1955*, Wrocław 1959, t. II, s. 526—551 i chronologicznie pokrywa się z okresem wymienionym w tytule dzieła, podobnie druga w książce *Uniwersytet Wrocławski w latach 1956—1959*, Wrocław 1964, s. 348—371. Zestawienie to sporządzono w oparciu o serwis prasowy prowadzony przez Bibliotekę Uniwersytecką, *Bibliografię zawartości czasopism* oraz regionalne bibliografie śląskie. Układ bibliografii jest chronologiczny, w obrębie poszczególnych lat — alfabetyczny. Hasłem jest nazwisko autora, w razie jego braku pierwszy wyraz tytułu. W wielu wypadkach literaturę dotyczącą jednego zagadnienia gromadzono pod hasłem zbiorowym, utworzonym przez autorów bibliografii. Zestawienie jest zaopatrzone w indeks krzyżowy, przedmiotowo-osobowy.

1960

1. A.B.: Kup pan „Cegłę” [„Cegła” pismo polonistów]. *Odra* R.3 nr 14 s. 5.
2. A. Koss.: Kartki z kalendarza Polonii [o pracach prof. B. Olszewicza nad Janem z Kolna]. *Wroc. Tyg. Katol.* R.8 nr 52.
3. ADAM Lesław: Seminarium Wyższe Katedr Finansowych we Wrocławiu 1957—1960. *Finanse* R.11 nr 6 s. 79—82.
4. [ANTKOWIAK Zygmunt] (a): Ulice z XII wieku spodziewają się odkopać archeologowie we Wrocławiu [pod kier. Katedry Archeologii UW]. *Expr. wiecz.* wyd. A—D R.15 nr 209.
5. [ANTKOWIAK Zygmunt] (a): Wrocławscy poloniści na sesji poświęconej M. Konopnickiej [w Łańcucie]. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 214.
Także: *Now. rzesz.* wyd. A R.12 nr 216.
6. BADURA-SIMONIDES Dorota, Stożek Tadeusz: Stanisława Kolbuszewskiego 25 lat pracy na katedrze profesorskiej. *Zar. śl.* R.23 z. 2 s. 334—338.
- 6a. BIULETYN Informacyjny Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta, Wrocław nr 1—3.
7. BRUZDA Aldon: Pałacyk w upominku — ale nie tylko. *Odra* R.3 nr 11 s. 5.
8. CENNY dar [Ob. Ob. Romańczyków ze Złotego Stoku dla projekt. oddz. numizmat. Biblioteki Uniw.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 31.
9. CHAT: Wrocławskie kluby studenckie... *Odra* R.3 nr 13 s. 5.
10. CHWALEWIK Witold: „Hamlet” (Q 2) dans la Bibliothèque Universitaire de Wrocław. *Théâtre en Pol.* An.2 nr 4 s. 3—7.
11. [CZTERDZIESTU] 40 studentów prawa kandyduje na ławników. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 70.
12. DEMEL Juliusz: Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.15 nr 1 s. 101—110.
13. DOBROWOLSKI Piotr: Krajowe seminarium młodych historyków [zorganiz. przez

Studenckie Koło Historyczne UWk.]. *Zar. sl.* R.2 z. 3 s. 493—494.

14. DZIEWANOWSKI Kazimierz: Repor-
taż o szkieleku i oku [prof. dr Hugo Steinhauš].
Świat R.20 nr 17 s. 8—11.

15. (e.d.): Z życia dolnośląskich szkół
[eksperymentalne wykłady w 10 szkołach
średnich Wrocławia zorganiz. przez Katedrę
Filozofii UWk.]. *Odra* R.3 nr 5 s. 4.

16. [FESTIWAL kulturalny studentów Ziem
Zachodnich]. Przed Festiwalem kulturalnym
Studentów Ziem Zachodnich. *Sl. pol.* wyd. A
R.16 nr 82; Tes: W maju — Festiwal studentów
Ziem Zachodnich. *Kur. pol.* wyd. B R.4 nr 83;
(A.Kr.): Dziesięciolecie Zrzeszenia Studentów
Polskich [zapowiedź Festiwalu]. *Tryb. Ludu*
wyd. A R.13 nr 14; [Kuszewski Marek] (mk):
Tu się uczymy, tu pracujemy, tu zostaniemy
[hasło Festiwalu]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 106;
(ebon): Bogaty repertuar zaprezentują studenci
na Festiwalu... *Kur. pol.* wyd. B R.4 nr 105;
[Rutkowska Zofia] (ZOF): Gigantyczną im-
prezą będzie Festiwal... *Sl. pol.* wyd. A R.16
nr 105; taż: Studenci zapraszają na festiwalowe
imprezy, tamże nr 107; (ig): Festiwal Stu-
dentów Ziem Zachodnich... *Tryb. Ludu* wyd. B
R.13 nr 118; (Łab): Festiwal kulturalny stu-
dentów... *Wiecz. Wybrz.* R.4 nr 105.

17. GANDOR K[arol]: Gaudeamus czy
requiem? [przyjęcia młodzieży na UWk.].
Odra R.3 nr 41 s. 1, 7.

18. GANDOR Karol, Staszków Michał:
Umowna młodość i zmowa milczenia [pom.
prac. nauki na uczelni]. *Odra* R.3 nr 13 s. 1, 11.

19. GIEROWSKI Józef: Rozmowa z... pro-
rektorem UWk. do spraw młodzieży. Rozm.
Jacek Ciechanowicz. *Odra* R.3 nr 13 s. 5.

20. GLUZIŃSKI WOJCIECH: „Polonia”,
„Towarzystwo Literacko-Słowiańskie”. *Gaz.*
rob. wyd. B R.13 *Mag. tyg.* nr 47.

21. [GODLEWSKA Kalina] (kg): Rok aka-
demicki 1960/61... rozpoczęty. *Sl. pol.* wyd. A
R.16 nr 236.

22. GOLDMAN Szymon: „Polnischer Chau-
vinist” [prof. dr Kazimierz Popiołek]. *Głos*
Pr. R. 10 nr 90

23. GORZKOWICZ St.: Stefan Nawara.
Sylwetki działaczy kultury. *Biul. kult.-ośw.*
R.3 nr 3/4 s. 3—5.

24. GOŚĆ z Francji na Uniwersytecie

Wrocławskim [J. Fauvet red. „Le Monde”].
Gaz. rob. wyd. B R.13 nr 254:

25. GOTOWSKI Bogdan: Laurka dla Wroc-
ławia [osiągnięcia szkolnictwa wyższego]. *Prz.*
kult. R.9 nr 19 s. 1, 7.

26. [GUNIA Adam] (aga): Chińska dele-
gacja we Wrocławiu (m. in. zwiedzanie Biblio-
teki Uniw.). *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 198.

Także: *Gaz. rob.* wyd. BRB R.13 *Mag. tyg.* nr 34.

27. GUNIA Adam: Matematyki nieocenione
możliwości [Katedra Statystyki Wydz. Prawa
UWk.]. *Gaz. rob.* wyd. BRB R.13 nr 21.

28. HONŠA N[orbert]: Rękopisy Gerharta
Hauptmanna w Bibliotece Uniwersyteckiej we
Wrocławiu. *Prz. zach.* R.16 nr 4 s. 315—322.

29. (ii): Morełowski Marian. Ludzie Ziem
Zachodnich. *Odra* R.3 nr 34 s. 1, 7.

30. INGLOT Stefan: Działalność naukowa
Katedry Historii Gospodarczej i Społecznej
Uniwersytetu Wrocł. w latach 1946—1960.
Spraw. Wr.TN. Ser. A T.15 s. 49—50.

31. J.B.: Ambicje i pozory. O wrocławskich
teatrykach studenckich. *Odra* R.3 nr 8 s. 12.

32. JANUSZEWSKI Bernard Woodrow: To-
warzystwo Literacko-Słowiańskie we Wroc-
ławiu w materiałach Biblioteki Kórnickiej
[Cz. 2]. *Kwart. op.* R.6 nr 4 s. 93—126; [Cz. 1].
Kwart. op. R.3 nr 1.

33. KATEDRA literatury polskiej Uniwer-
sytetu Wrocławskiego. *Biul. polonist.* R.3 z. 7
s. 31—39.

34. [KISIL Włodzimierz] (Kis): Powszechnie
wykłady uniwersyteckie od jutra. *Gaz. rob.*
wyd. B R.13 nr 277.

35. [KISIL Włodzimierz] (Kis): Wrocławscy
studenci dobrze spisali się pod Grunwaldem
[uroczystości 550-lecia bitwy]. *Gaz. rob.* wyd. B
R.13 nr 175.

36. KLIMOWICZ Mieczysław: Wspomnie-
nie o Tadeuszu Mikulskim. *Ruch lit.* R.1
nr 1—2 s. 156—157.

37. KOWALSKI J.: [Dwieście] 200 tys.
dolarów wart jest wrocławski egzemplarz
Hamleta... [W Bibliotece Uniw.]. *Expr. wiecz.*
wyd. A—D R.15 nr 278.

38. KORYCKA WALERIA: Senior astro-
nomii [prof. dr Eugeniusz Rybka]. *Głos wielkop.*
wyd. A R.16 nr 194.

Także: *Kur. szczec.* wyd. AB R.16 nr 195.

39. KOSIBA Aleksander: Udział Katedry i Obserwatorium Meteorologii i Klimatologii Uniwersytetu Wrocławskiego w Międzynarodowym Roku Geofizycznym. *Spraw. Wr.TN. Ser. B T.12: 1957* [druk: 1960] s. 16—18.
40. KRAJNA Wytartych Portek [kluby studenckie]. *Sztand. Młod.* wyd. A R.11 nr 53.
41. [KRAJOWE Seminarium Młodych Historyków] [Osińska Irena] (I.O.): Historycy z całego kraju obradują we Wrocławiu. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 106; [Kuszeński Marek] (mk): Młodzi historycy o Ziemiach Zachodnich. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 106; *Tryb. Ludu* wyd. B R.13 nr 125.
42. KUBIŃSKI Tadeusz: Katedra Logiki na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Wrocławskiego. *Ann. Siles.* T.1 z. 4 s. 519—522. Tekst również w jęz. ang.
43. KUKSEWICZ ZDZISŁAW: Commentaires sur les sentences, supplément au répertoire de F. Stegmüller [dans la Bibliothèque de l'Université de Wrocław et dans la Bibliothèque du Chapitre]. *Mediaev. philos. pol.* z. 5 s. 45—49.
44. KULCZYŃSKI Stanisław: Od karabaju i kielni zaczął Uniwersytet. Rozm. przeprowadził Adam W. Wysocki. *Życie Warsz.* R.17 nr 107.
45. [KUSZEWSKI Marek] (mk): Cenne odkrycie [pieśni ludowych z rękopiśmiennego zbioru J. Lompy, dokonane przez prof. dr Bogdanę Zakrzewską]. *Gaz. rob.* Wyd. B R.13 nr 106.
46. KWAŚNIEWSKI Krzysztof: Po Międzynarodowej Konferencji Pomorzoznawczej [z udziałem prof. dr Józefa Gajka]. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 233.
47. (I): Prof. dr Łopuszański wyjeżdża do USA. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 257.
48. (I): Profesor B. Trzebiatowska na międzynarodowej konferencji w Kopenhadze [konferencja Międzynarodowej Agencji Atomowej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 217.
49. (I): W królestwie wrocławskich zoologów [Instytut Zoologiczny UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 94.
50. (I): Wrocławscy fizycy na zjeździe w Berlinie [R. Ingarden, J. Rzewuski, Z. Gałasiewicz]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 261.
51. (I): Zasłużeni profesorowie odchodzą na emeryturę [z UWr.: J. Czyżewski, J. Piprek, K. Stefko, T. Modelski, M. Morelowski, H. Steinhaus, S. Tync, J. Zwierzycki, Z. Żygulski]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 236.
52. [LUTOGNIIEWSKI Tadeusz] (L): „Gaudemus igitur” na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 236.
53. LUTOGNIIEWSKI Tadeusz: Na trasie Wrocław—Hollywood [wymiana wydawnictw Biblioteki Uniw.]. *Odra* R.3 nr 11 s. 9.
54. LUTOGNIIEWSKI Tadeusz: Nad jubileuszowym „Pamiętnikiem Literackim” [związki z wrocł. polonistyką]. *Odra* R.3 nr 38 s. 3.
55. (Łuk): Ogólnopolska wystawa fotografii naukowej [m.in. zdjęcia prof. Kosiby z wyprawy na Grenlandię]. *Kur. pol.* wyd. B R.4 nr 9.
56. [MACHUL Henryk] (mach): Pomoc dla studentów pierwszych lat... *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 222.
57. MACKO Stefan: Katedra Ekologii i Geografii Roślin na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego. *Ann. Siles.* T.1 z. 4 s. 507—510. Tekst również w jęz. ang.
58. MALECZYŃSKA Ewa: Zaoczne ambicje. Rozm. Henryk Cierniak. [Studium Zaoczne na Wydz. Filozof.-Hist. UWr.]. *Odra* R.3 nr 32 s. 4.
59. MALECZYŃSKA Kazimiera: Dzieje gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu na Wyspie Piaskowej. Wrocław 1960 PWN ss. 19, tabl. Odbicie z *Roczn. bibl.* R.3 z. 1—2.
60. [MAREK Halina] (Halma): Na solidniejszych podstawach oparli studenci swe pracownie usługowe. *Sl. pol.* wyd. B R.16 nr 26.
61. MERGENTALER Jan: Udział Instytutu Astronomicznego Uniwersytetu Wrocławskiego w pracach Międzynarodowego Roku Geofizycznego. *Spraw. Wr.TN. Ser. B T.12: 1957* [druk] 1960 s. 15—16.
62. MŁODA katedra biochemii [UWr.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.13 nr 315.
63. NAJWIĘKSZA stacja mikrofilmowa [Biblioteki UWr.]. *Dz. bałt.* R.16 nr 234.
64. NAUKOWE i artystyczne nagrody miasta Wrocławia [m.in. prof. dr Hugo Steinhaus]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 98.
- Także: *Tryb. Ludu* wyd. B R.13 nr 116.
65. NOWICKI Ryszard: Tak „krawiec”

kradnie... [o pracach mgr Z. Bożyczki z Katedry Prawa Karnego UW.] *Kur. lub.* R.4 nr 240.

66. (O): Z myślą o nowych kadrach [ufundowanie 2 stypendiów przez PMRN w Nysie]. *Tryb. opol.* wyd. ABC nr 84.

67. [Ogólnopolska studencka sesja naukowa w Poznaniu poświęcona Ziemiom Zachodnim]. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 108; *Tryb. Ludu* wyd. B R.13 nr 125.

68. ODZNAKI piętnastolecia Ziem Zachodnich [przyznane m.in. prof. dr S. Kulczyńskiemu]. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 99; *Życie Warsz.* R.17 nr 100.

69. [OGÓLNOPOLSKI Zjazd Kół Naukowych w Poznaniu]. A.R.: Sprawa nie tylko jednego zjazdu. *Sl. powsz.* R.14 nr 44; (stk): Pierwsze sukcesy przyszłych magistrów i doktorów... [nagroda TRZZ dla A. Juzwenki z UW]. *Sztand. Młod.* wyd. A nr 62; *Tyg. zach.* R.5 nr 12.

70. [OGÓLNOPOLSKI Zjazd Młodzieży polonistycznej we Wrocławiu]. [Kuszewski Marek] (mk): Uniwersytet Wrocławski miejscem spotkań młodych polonistów. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 97; Najlepsi młodzi poloniści nagrodzeni, tamże nr 102; [Rutkowska Zofia] (ZOF): We Wrocławiu obradować będzie młodzież polonistyczna. *Sl. pol.* wyd. A nr 97; tamże nr 98; *Życie Warsz.* wyd. A R.17 nr 99.

71. OLENDER K.: Na Ostrówku znów prace wykopaliskowe [z udziałem studentów UW]. *Tryb. opol.* wyd. ABC nr 195.

72. ORZECZOWSKI Kazimierz: Katedra Historii Państwa i Prawa na Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Ann. Siles.* T.1 z. 4 s. 511—517.

73. ORZECZOWSKI Kazimierz: Prace historyczne Katedr Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.15 nr 1 s. 102—106.

74. ORZECZOWSKI Marian: Stosunki Kraśzewskiego z organizacjami polskimi we Wrocławiu. *Rocz. wroc.* T.3/4 s. 167—182.

75. [OSIŃSKA Irena] (I.O.): Wrocław eksportuje także... matematykę [czasopismo „Colloquium Mathematicum”]. *Sl. pol.* wyd. AD R.16 nr 219.

76. [OSIŃSKA Irena] (I.O.): Wybitny germanista prof. dr Hans Mayer we Wrocławiu

[gość UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 248.

77. (pe): Książka polska we Wrocławiu [wystawa polskich druków wrocławskich do 1939 r. ze zbiorów Biblioteki Uniw. i Ossolineum]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 107.

78. PIERWSZY Laureat [nagrody naukowej im. T. Mikulskiego]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 55.

79. Pocz.: Wrocławskie kluby studenckie... *Odra* R.3 nr 12 s. 5.

80. [POLLAK Ryszard] (r.p.): Wybitny germanista prof. dr Hans Mayer gościem Uniwersytetu Wrocł. *Gaz. rob.* wyd. B nr 250.

81. Prof. dr STYŚ Wincenty [nekr.]: *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 95, 96 i 97; *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 95 i 97; Osinińska Irena: Ostatnia droga... tamże nr 98; *Życie Warsz.* wyd. A R.17 nr 98; *Tryb. Ludu* wyd. A R.13 nr 113; Haber A.: Wincenty Styś. *Ekonomista* R.60 s. 1182—1185.

82. PROF. DR ANTONI KNOT. 15 lat w jednym zakładzie pracy. *Sl. pol.* R.16 wyd. A nr 7.

83. PROFESOR KOLBUSZEWSKI zaproszony do Kanady. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 178 i 279; Profesor Kolbuszewski wykładowcą Uniwersytetu w Kanadzie. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 267 i 299; *Odra* R.3 nr 51 s. 2; *Tryb. Ludu* wyd. A R.13 nr 209; *Życie Warsz.* R.17 nr 180.

84. PRZEWODNIK po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Wrocławskiego. Praca zbiorowa pod red. J. Augustynowicza i in. Wrocław 1960 Ossolineum ss. 190.

85. PURKYNĚ JAN EWANGELISTA. Januszewski Bernard Woodrow: Jan Ewangelista Purkynie. Czeski uczoney, wielki przyjaciel młodzieży polskiej, która studiowała we Wrocławiu. *Probl.* R.16 nr 1 s. 61—62.; Konopka Stanisław: Jan Ewangelista Purkyně wśród młodzieży medycznej i lekarzy polskich. *Arch. Hist. Med.* T.23 z. 1 s. 69—78; Klisiecki Andrzej: Purkynie-fizjolog. *Rocz. wroc.* T.3/4 s. 183—190; (!): Czeski przyjaciel polskiego Wrocławia. Jan Ewangelista Purkynie. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 214; Pelišek Rudolf; Jan Ewangelista Purkyně a Gabriel Gustav Valentin. *Zprávy pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd ČSAV* č. 2 s. 16—18; Wybultowa Halina: Jan Ewangelista Purkyně 1787—1869. Wrocław 1959 PWN ss. 62 Streszcz.: Pater Mie-

- czysław. *Śl. Kwart. Hist. Sobótka* R.15 nr 3 s. 425.
- Rec.: -km-, *Slezský Sborník* R.58 č. 3 s. 420—421.
86. R.W.: O jubileuszu i „proletariuszach” [m.in. o sytuacji pom. prac. nauki]. *Odra* R.3 nr 34 s. 6.
87. (rad): Jeszcze kilka dni nauki... i odpoczynek po egzaminach. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 29.
88. RAINCZAK Kazimierz: O pracach Koła Naukowego Studentów Historii Sztuki. *Odra* R.3 nr 17 s. 5, 9.
89. REGULAMIN organizacyjny administracji. Wrocław 1960 Uniwersytet Wrocławski ss. 38.
90. RĘKOPISY pisarza G. Hauptmana [w Bibliotece UWwr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 269; *Głos kosal.* wyd. A R.8 nr 283; *Sztand. Ludu* wyd. A R.16 nr 285; *Tryb. maz.* R.7 nr 267.
91. ROLIŃSKI B.: Uniwersytet—nauka—praktyka [o pracy UWwr. nad połączeniem nauki z praktyką]. *Tryb. Ludu* wyd. B R.13 nr 322.
92. RUTKIEWICZ Ignacy: Szkoła bez wagarów [Zawodowe Studium Administracyjne]. *Odra* R.3 nr 13 s. 4.
93. RUTKIEWICZ Ignacy: W każdy piątek przeżył 15 lat [o spotkaniach matematyków wrocławskich]. *Odra* R.3 nr 42 s. 1, 4.
94. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): „Dni Wrocławia” 1960 [m.in. o wystawie w Bibliotece UWwr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 107.
95. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Dzieśięćlecie Studium Wojskowego przy UWwr. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 244.
96. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Rozpoczynają się wykłady powszechne [na UWwr.]. *Śl. pol.* wyd. AB R.16 nr 279.
97. SESJA LENINOWSKA [Machul Henryk] (Mach): Leninowska Sesja Naukowa na Uniwersytecie Wrocławskim. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 269; [Kuszewski Marek] (mk): Lenin — tematem sesji naukowej Uniwersytetu. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 268.
98. [SESJA POLSKO-NIEMIECKIEJ KOMISJI HISTORYCZNEJ] [Osińska Irena] (IO): Kulisy napaści na Polskę. Historycy niemieccy i polscy obradują we Wrocławiu. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 39; Rutkiewicz Ignacy: Sesja szósta — wrocławska [udział prof. prof. J. Gierowskiego, K. Popiołka]. *Odra* R.3 nr 8 s. 4.
99. STACJA mikrofilmowa Uniwersytetu Wrocławskiego otrzymuje zlecenia z całego świata. *Expr. pozn.* wyd. A R.14 nr 233.
100. STANISŁAW ROSPOND. Laureaci Wojewódzkiej Nagrody Kulturalnej. *Tryb. opol.* wyd. ABC nr 227.
101. STASZKÓW MICHAŁ: Inauguracyjne refleksje. *Odra* R.3 nr 40 s. 3.
102. STEINHAUS HUGO matematyk — a „nieobliczalny”. Nasi laureaci. *Problemy* R.16 nr 11 s. 764—765.
103. STEINHAUS HUGO. Profile [krótki życiorys z okazji nagrody „Problemów”]. *Polityka* R.4 nr 47 s. 4.
104. STUDENCI Szkoły Nauk Politycznych z Florencji odwiedzili Wrocław [m.in. UWwr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 97.
105. (sz): Jeszcze są wolne miejsca na wyższych uczelniach [filologia romańska, fizyka na UWwr.]. *Kur. pol.* wyd. A R.4 nr 185.
106. SZARSKI K[azimierz] W[itális]: Piętnastolecie Uniwersytetu Wrocławskiego. *Rocz. wroc.* R.3/4 s. 58—86.
107. SZARSKI KAZIMIERZ WITALIS [nekr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 15 i 18; *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 15 i 16; *Śl. powsz.* R.14 nr 20.
108. [SZATSZNAJDER Krystyna] (r): W piwnicy „Szklanego Domu” klub studencki. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 184.
109. SZCZEPANIAK Marian: Studenckie seminarium historyczne we Wrocławiu [zorganiz. przez Koło Historyczne UWwr.]. *Prz. zach.* R.16 nr 9 s. 106—107.
110. SZKOŁY wyższe i instytucje naukowe na Śląsku. *Ann. Siles.* T.1 s. 113—118. Uzup. tamże z. 4 s. 559. Przekład niem.: Wissenschaftliche Gesellschaften und Institutionen in Schlesien. Übers.: (kg). *Wissenschaftlicher Dienst für Ost-Mitteleuropa* Jg. 11 H.1 s. 2—5.
111. ŚWIDA W[itold]: Inauguracja roku akademickiego 1959/60 na Uniwersytecie Wrocławskim. *Rocz. wroc.* R.3/4 s. 87—90.
112. (Temer): Prof. dr A. Knot przewodniczącym WKSD. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 272.
113. TRYFAN Barbara: „Kalambur” i Spółka. *Nowa Wieś* R.13 nr 32 s. 5.
114. [TUŁASIEWICZ Tadeusz] (TT): Ba-

dania archeologiczne w centrum miasta. Przewody wodociągowe z XIV w. odkryto na ul. Kotlarskiej [prace pod kier. prof. dr. W. Hołubowicza]. *Śl. pol.* R.16 nr 226.

115. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Młodzi i staroindyjska poezja [występ „Estrady Poetyckiej” stud. UW]. *Odra* R.3 nr 5 s. 9.

116. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Nowe szaty „Pandory” [teatrzyk stud. UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 293.

117. TYSZKOWSKA KRYSZYNA: Wywiad z Czcigodnym Piętnastolatkiem [rocznica UW]. *Gaz. rob.* R.13 nr 98.

118. UNIWEKSYTET Wrocławski w latach 1945—1955. Wrocław 1959.

Rec.: Kaleta Roman: Powojenne dziesięciolecie Uniwersytetu Wrocławskiego. *Nowe Książ.* nr 7 s. 385—387.

119. WILCZEK Wiesław: Gdy Wrocław jeszcze koczował [m.in. o prof. dr T. Mikulskim]. *Odra* R.3 nr 14 s. 1, 7.

120. WILCZEK Wiesław: Kamil Stefko. *Odra* R.3 nr 8 s. 1, 9.

121. WŁODARCZYK Stanisław: Interesująca sesja u archeologów [z udziałem prof. prof. W. Hołubowicza, M. Morełowski]. *Gaz. rob.* R.13 nr 94.

122. WOJEWÓDZKIE nagrody piętnastolecia [m.in. S. Nawara z Biblioteki UW]. *Śl. pol.* R.16 nr 103; *Gaz. rob.* wyd. B nr 103.

123. WROCŁAWSCY młodzi. Wywiady. Rozm. Jacek Ciechanowicz [m.in. teatryki stud.]. *Odra* R.3 nr 11 s. 5.

124. WYBITNY chemik radziecki gościem wrocławskich uczonych [J.J. Černiajew na UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 302.

125. WYRÓŻNIONE Odnaką piętnastolecia zakłady wrocławskie [m.in. UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 175.

126. WYSTAWA: NAUKA W SŁUŻBIE „DRANG NACH OSTEN”. Makowiecki M., Wieczorek J.: Drang nach Osten. *Dzien. lud.* wyd. A R.4 nr 261; [Kuszewski Marek] (mk): Naukowe źródła niemieckiego imperializmu [wystawa w Bibliotece UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 235; „Nauka w służbie Drang nach Osten”, tamże nr 236; [Osinska Irena] (IO): „Nauka w służbie Drang nach Osten”, *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 235; Tę wystawę trzeba zobaczyć, tamże nr 237; Z Wystawy „Nauka

w służbie Drang nach Osten”, tamże nr 240; Odczyt dr Adama Galosa odbędzie się [w Bibliotece UW. w związku z wystawą...], tamże nr 247; (zub): Drang nach Osten w świetle dokumentów. *Sztand. Młod.* wyd. B R.11 nr 238; Nauka i „Drang nach Osten”, tamże nr 241.

127. WYSTAWA „NA ZAWSZE ZJEDNOCZONE”. KSIĄŻKI I CZASOPISMA O ZIEMIACH ZACHODNICH I PÓŁNOCNYCH 1918—1960. Tkaczyk T.: Na zawsze zjednoczone [o wystawie zorganizowanej przez Bibliotekę UW. i TRZZ]. (*Siedem*) 7 Dni w Pol. R.4 nr 45 s. 4; Wystawa książek i czasopism Ziem Zachodnich i Północnych... *Wrocl. Gaz. Chłop.* R.5 nr 18; (b): „Na zawsze zjednoczone” [wystawa w salach Zamku Szczecińskiego]. *Kur. szczec.* R.16 nr 207; Fitz Ryszard: Na zawsze zjednoczone. *Tyg. zach.* R.5 nr 38 s. 6.

128. WYSTAWA „Z WARSZTATU LITERATÓW”. (pe): Wystawa literatury pięknej o Ziemiach Zachodnich. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 105 [otwarcie w Bibliotece UW. wystawy...] *Śl. pol.* wyd. A R.16 nr 105.

129. ZJAZD B. ABSOLWENTÓW UNIWEKSYTETU WROCŁAWSKIEGO. Bogdański Jerzy, Walczek Jan: Zjazd absolwentów i studentów Uniwersytetu Wrocławskiego sprzed I wojny światowej. *Biul. inf. ośr.-kult.* Pax nr 5/6 s. 107—117; Zjazd absolwentów Uniwersytetu Wrocławskiego, studiujących przed I wojną światową. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 30; Pierwszy powojenny zjazd b. absolwentów wrocławskiej Almae Matris. *Śl. powsz.* wyd. L R.14 nr 34; Zjazd absolwentów i studentów Uniwersytetu Wrocławskiego sprzed I wojny światowej. *Wroc. Tyg. Katol.* R.8 nr 7 s. 1; 31 stycznia w Katowicach zjazd polskich akademików absolwentów wyższych uczelni przedwojennego Wrocławia, tamże nr 4 s. 1; Koneczny Zygmunt: „Jesteście solą śląskiej ziemi”. Spotkanie b. studentów Uniwersytetu Wrocławskiego, tamże nr 9, s. 1, 5, 6,

130. [ZUBEK Tadeusz] (Z): Wł. Broniewski wśród studentów wrocławskich. *Gaz. rob.* wyd. B R.13 nr 44.

1961

131. (a): Cenne zbiory pieśni Górnego i Dolnego Śląska odnalazł prof. Zakrzewski [ze

zbiorów J. Lompy i R. Fiedlera]. *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.16 nr 2.

132. [ANTKOWIAK Zygmunt] (a): Największe na Dolnym Śląsku osiedle prasłowiańskie odnaleziono we Wrocławiu [prace Katedry Archeologii UWr. na Osobowicach]. *Sl. powsz.* wyd. C R.15 nr 166.

133. (bawi): Sukces młodego uczonego wrocławskiego [prace M. Szyrockiego nad Gryphusem]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 284.

134. DZIŚ w Toruniu rozpoczyna obrady Ogólnopolski Zjazd Naukowy Studentów Fizyki [z udziałem UWr.]. *Kur. pol.* wyd. BMT R.17 nr 104.

135. DRZWI otwarte do obserwatoriów meteorologicznych [wykłady prof. prof. A. Kosiby, S. Baca i in. z okazji Dnia Meteorologa]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 70.

136. FILMOWA dokumentacja Turowa i Lubina [prace Katedry Geografii Regionalnej UWr.]. *Życie Warsz.* wyd. AC R.18 nr 298.

137. FRĄCKIEWICZ Zofia: Ahlfen i Niehoff kłamią! Dowodzą tego dokumenty odnalezione we wrocławskich archiwach [badania K. Jońcy i A. Koniecznego z Katedry Państwa i Prawa UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 123.

138. [GARSKA Agnieszka] (hal): Co chcesz przeczytać? [czytelnia czasopism Biblioteki UWr.]. *Gaz. rob.* R.14 *Mag. tyg.* nr 45.

139. [GODLEWSKA Kalina] (kg): Stypendia Towarzystwa Miłośników Wrocławia [dla studenta lub doktoranta filologii polskiej za prace z historii literackiego środowiska Wrocławia]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 109.

140. GOŚCIE niemieccy we Wrocławiu [delegacja Uniwersytetu Lipskiego na zaproszenie UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 282.

141. HONSA Norbert: Rękopisy Gerharta Hauptmanna w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Prz. hum.* R.5 nr 1 s. 179—181.

142. JAK nas widzą, tak nas piszą [wypowiedzi zagranicznych studentów UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 95.

143. JAKÓBIEC Marian: O nowych zadaniach Uniwersytetu. Rozm. Irena Osinińska. *Sl. pol.* R.17 nr 224.

144. JAN REITER laureatem nagrody „Odry”. *Odra* R.4 nr 9 s. 7—8.

145. JANDY-JENDROŚKA Krystyna: Obrona prac doktorskich z zakresu finansów na

Uniwersytecie Wrocławskim. *Finanse* R. 12 nr 4 s. 81—82.

146. JAWORSKI IWO 1898—1959. [nekr.] Twórcy i badacze kultury zmarli w 1959 roku. *Znak* R. 13 nr 82 s. 527

147. JÓZEF ZWIERZYCKI [nekr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 104; *Tryb. Ludu* R.14 nr 120.

148. (Ka): Zgon Jana Mildnera, pierwszego starosty polskiego w Katowicach [organiz. życia polskiego na UWr. przed r. 1914]. *Sl. powsz.* wyd. C R.15 nr 6.

149. KALETA Roman: „Poczwara” [wrocławskie pismo studenckie 1870—1884]. *Odra* R.4 nr 2 s. 73—75. Polemika: Reiter Jan: O „Poczwarze” dodatkowo; tamże nr 4 s. 93.

150. KATEDRA Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Biul. polonist.* R.4 z. 10 s. 70—73.

151. KATEDRA Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. *Biul. polonist.* R.4 z. 12 s. 82—84.

152. KOCOWSKI Bronisław: Oddział Starych Druków Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu w ubiegłym dziesięcioleciu (1951—1960). *Sl. Kwart. hist. Sobótka* R.16 nr 2 s. 303—307.

153. KOLBUSZEWSKI STANISŁAW. Prof. Kolbuszewski wraca do kraju [po rocznym pobycie w Montrealu w Kanadzie]. *Sl. pol.* wyd. A R. 17 nr 279; Prof. Kolbuszewski o wrażeniach z Kanady [w klubie studenckim „Pandora”]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 293; *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 27; *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 27; *Nasza Ojcz.* R.6 nr 1.

154. KONFERENCJA PARTYJNO-NAUKOWA WE WROCŁAWIU. *Gaz. pozn.* R.14 nr 82; *Gaz. rob.* R.14 nr 81, 82, 83, 84 i 85; *Kur. pol.* wyd. B R.5 nr 84, 85 i 87; *Odra* R.4 nr 4; *Prz. tech.* nr 17; *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 82, 83 i 85; *Sztand. Młod.* R.12 nr 84; *Tryb. Ludu* wyd. A R.14 nr 95; *Życie Part.* nr 7; *Życie Warsz.* wyd. A R.18 nr 84.

155. Kost: W Oleśnicy osiedle studenckie? Zamek do wynajęcia. *Gaz. rob.* wyd. AWDB R.14 nr 119.

156. KOZAK Włodzimierz: Reporterski telefon [o pracach Stacji Mikrofilmowej Biblioteki UWr.]. Rozm.: H. Pstrokońska. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 289.

157. KUBIK Czesław: Osiem wyższych uczelni Wrocławia przekształciło stolicę Dolnego Śląska w trzeci po Warszawie i Krakowie ośrodek naukowy... *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.16 nr 90.

158. KUKSEWICZ Zdzisław: Les traductions latines des oeuvres attribuées á Aristote se trouvant dans les Bibliothèques de Wrocław [dans la Bibliothèque de l'Université de Wrocław et dans la Bibliothèque du Chapitre]. *Mediaev. philos. pol.* z. 9 s. 40—45.

159. Kul. Wł.: Polscy geofizycy w r. 1960 [m.in. Obserwatorium Astronomiczne UW]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.14 nr 82.

160. LUDZIE dawnego Wrocławia. Ser. 2. Oprac. Bernard Woodrow Januszewski, Stefan Reczek i in. Wrocław 1961 ss. 275, nlb 5, portr. 3, tabl. 4. Biblioteka Wroclawska T.3; m.in. Więcek Helena; Tomasz Rehdiger; Knot Antoni; Ryszard Roepfel; Januszewski B.W.: Władysław Czelałowski; Smereka Marian; Jan Mikołaj Fritz.

161. (tuk): „Cegła” nowym piśmem wrocławskiej młodzieży akademickiej [wydaje rada uczelniana ZSP UW]. *Kur. pol.* wyd. B R.5 nr 29.

Także: *itd. II. Mag. stud.* nr 16.

162. (tuk): Groty Miętosia i Zimną zbadały wrocławscy grotolazi [z Akadem. Klubu Turyst. przy UW]. *Kur. pol.* wyd. B R.5 nr 40.

163. ŁUKASZEWICZ J.: Pięciolecie Towarzystwa Miłośników Wrocławia [m.in. stypendium im. T. Mikulskiego, odznaczenie prof. A. Knota]. *Kur. pol.* wyd. B R.5 nr 134.

164. ŁUKASIEWICZ Jacek: W retortach wrocławskich uczonych. *Śl. pol.* R.17 nr 27.

165. [KUSZEWSKI Marek] (MK): „Dni Wrocławia rozpoczęte [m.in. odsłonięcie tablicy poświęconej zmarłemu pionierowi wrocławskim z lat 1945—1960: K. Cincio, T. Mikulski, Z. Gostomska-Zarzycka]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 103.

166. (M. Kob.): Naśladowcy Makarenki [o pracy Akademickiej Drużyny Harcerskiej przy UW]. *Dz. lud.* wyd. A R.5 nr 24.

167. [MACHUL Henryk] (mach): Ogólnopolskie seminarium o problemach etyki [udział członków Filozoficznego Koła Naukowego przy UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 121.

168. MALECZYŃSKA Ewa: Młode poko-

lenie [wrocławskich pracowników nauki]. *Polityka* R.5 nr 1 s. 4.

169. MALECZYŃSKA Ewa: Wrocław naukowy [fragment referatu z konferencji poświęconej perspektywom wrocławskiego ośrodka naukowego]. *Odra* nr 3. s. 33—34.

170. MALECZYŃSKA Kazimiera: Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego 1956—1961. *Rocz. bibl.* R.5 z. 1/4 s. 391—394.

171. MARKOWSKI Mieczysław: La réplique d'André de Kokorzyn au „Principium” de Jean de Kluczborck du ms. de la Bib[liothèque] de l'Un[iversité] de Wrocław I Q 376. *Mediaev. philos. pol.* z. 10 s. 50—54.

172. MENCWEL Andrzej: Narodziny Alma Mater [wypowiedź prof. S. Kulczyńskiego o początkach UW]. *itd. II. Mag. stud.* nr 20.

173. MIKULSKI Tadeusz: Temat Wrocław. Szkice śląskie. Wybór, wstęp: Bogdan Zakrzewski. Wrocław 1961 ss. 467, 1 nlb., portr. 10, tabl. 23, bibliogr.

Z treści: Zakrzewski B.: O pracowni śląskiej T. Mikulskiego; Mikulska Z.: Śląska bibliografia prac T. Mikulskiego.

Rec.: Biernacki Andrzej: Temat porozpoczynany. *Twórczość* R.17 nr 12 s. 120—123; Gawalkiewicz Jan: „Margines Mikulskiego”. *Odra* nr 3 s. 92—95; Nawrocki Witold, *Zar. śl.* R.24 z. 3 s. 731—734; Pierzchała Jan: Tadeusz Mikulski — kim był i kim nie był. *Dz. zach.* nr 141 s. 4—5; [Rutkiewicz Ignacy]: Temat wielkiego pisarstwa. *ZAP Śląsk* (nr 9) 167 s. 12—13; Seidler Barbara: Wrocławski patriota. *Nowa Kult.* R.12 nr 21 s.2.

Gawalkiewicz Jan: Na „jednostajnych drogach” [w trzecią rocznicę śmierci T. Mikulskiego]. *Odra* nr 6 s. 42—46, portr.; Hierowski Zdzisław: Śląsk Tadeusza Mikulskiego. *Tryb. rob. Mag. niedz.* nr 89.

174. MILEJOWSKI Jan: Z prac wrocławskiej polonistyki [omówienie „Prac literackich” z serii Zesz. Nauk. UW]. *Odra* nr 5 s. 97—98.

175. MOREŁOWSKI Marian: Uniwersytet paryski polskiej nauce. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 133.

176. [Osińska Irena] (IO): Prof. Morełowski pozytywnie ocenia stan odzyskanych skarbów wawelskich. *Rozm... Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 20; też: Prof. Morełowski na spotkanie skarbow wawelskim; tamże nr 14.

177. [OGÓLNOPOLSKI konkurs recytatorski]. [Kisil Włodzimierz] (kis): Wrocławscy

recytatorzy przywieźli z Gdańska same nagrody. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 115.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 115.

178. OLSZEWICZ BOLESŁAW. Babicz Józef: 50-lecie pracy naukowej prof. dr Bolesława Olszewicza. *Kwart. Hist. Nauki* R.6 nr 2 s. 349—350; Bibliografia prac Bolesława Olszewicza 1910—1959 Zest. Aniela Drozdowska. *Stud. Mater. Dziej. Nauki* Ser. C z. 4 s. 15—33; Fleszar Mieczysław: Bolesław Olszewicz, tamże s. 3—14.

179. OPATRNY JAROSŁAW WIT. Jubileuszowa promocja doktorska Wrocławianina na Uniwersytecie Jagiellońskim [50-lecie doktoratu]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 145; (ż): Niezwykła uroczystość na UJ w Krakowie. *Sl. powsz.* wyd. ABLC R.15 nr 142.

180. [OSIŃSKA Irena] (IO): 14 nowych doktorów prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 241.

181. [OSIŃSKA Irena] (IO): 23 nowych doktorów Uniwersytetu Wrocławskiego [na Wydz. Filozof.-Hist.]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 291.

182. [Osińska Irena] (IO): Delegacja Uniwersytetu lipskiego we Wrocławiu [na zaproszenie senatu UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 281.

183. [OSIŃSKA Irena] (IO): „Gaudeamus igitur” rozbrzmiało wczoraj na trzech wrocławskich uczelniach. *Sl. pol.* wyd. A R. 17 nr 233.

184. OSIŃSKA Irena: Na całym świecie można spotkać wrocławskich naukowców. *Sl. pol.* R.17 nr 303.

185. [OSIŃSKA Irena] (IO): Naukowiec z ČSRŚS pracownikiem Uniwersytetu Wrocławskiego [Katedrę Bohemistyki objął dr Mara Karel]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 256.

186. [OSIŃSKA Irena] (IO): 51 nowych doktorów z Uniwersytetu Wrocławskiego [na Wydz. Filolog. i Mat. Fiz. Chem]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 298.

187. [OSIŃSKA Irena] (IO): 15 nowych doktorów Wydziału Nauk Przyrodniczych. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 256.

188. OSIŃSKA Irena: Prof. dr Bronisław Knaster doktorem medycyny honoris causa. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 106 i 107.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 107; *Tryb. Ludu* wyd. A R.14 nr 124.

189. [OSIŃSKA Irena] (IO): Rektor UW

prof. dr Witold Świda w Paryżu. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 257.

190. [OSIŃSKA Irena] (IO): 60 najwybitniejszych geologów świata we Wrocławiu [goście UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 207.

191. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wiceprezydent Niemieckiej Akademii Nauk — we Wrocławiu [prof. dr Wolfgang Steinitz zaproszony przez UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 97.

192. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wrocław słynie także z astronomii [o Instytucie Astron. UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 191.

193. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wrocławianin członkiem Rady Naukowej Instytutu Badań Jądrowych ZSRR [prof. dr Z. Galasiewicz]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 36.

194. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wrocławski astronom w Związku Radzieckim [dr Przemysław Rybka na półrocznym stypendium]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 190.

195. OSIŃSKA Irena: Wszyscy o nim mówią serdecznie [prof. dr Jerzy Schnayder kier. Zakładu Kultury Antycznej]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 123.

196. [OSIŃSKA Irena] (IO): Zmiany we władzach wrocławskich uczelni [m.in. na UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 212.

197. [OSOBOWICE — odkrycia] Nogiec J.: Czy Wrocław liczy 25 wieków? Nowa sensacja archeologiczna [prace Katedry Archeologii UW. na Osobowicach]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.14 nr 186; Odkrycia [notatka o pracach Katedry Archeologii]. *Odra* nr 7 s. 104; [Rubin Roman] (rom): Wrocław starszy od Rzymu? Sensacyjne odkrycie archeologów. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 159.

198. PALACZ Ryszard: Les manuscrits du „Policraton” de Jean de Salisbury en Pologne [dans la Bibliothèque de l'Université de Wrocław]. *Mediaev. philos. pol.* z. 10 s. 55—58.

199. PALACZ Ryszard: Supplement au Répertoire des sentences de F. Stegmüller [dans la Bibliothèque de l'Université de Wrocław]. *Mediaev. philos. pol.* z. 9 s. 46—47.

200. PETRANI Aleksy: Nauka prawa kanonicznego w Polsce w XVIII i XIX wieku. Lublin 1961, s. 260—281: Uniwersytet Wrocławski.

201. [PIĄTA] 5 rocznica powstania T[owarzystwa] M[ilośników] W[rocławia] [odznaka

Budowniczego Miasta Wrocławia dla prof. dr A. Knota]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 125.

202. POWSTANIA śląskie w świetle nowych badań [referat doc. dr H. Zielińskiego na sesji naukowej w Katowicach]. *Życie lit.* R.11 nr 18.

203. PRACE naukowe pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Biul. polonist.* R.4 z. 11 s. 103—104.

204. PRAWNICY francuscy w Polsce — Ciekawe spotkanie w Poznaniu [udział prawników UW. w „Dniach Prawniczych Polsko-Francuskich” i „Dniach Kultury Francuskiej w Polsce”]. *Śl. powsz.* wyd. LC R.15 nr 105.

205. PROBLEMATYKA dydaktyczno-wychowawcza uczelni wrocławskich. Wrocław 1961 „Prasa” ss. 29.

206. PROF. DR A. JAHN ponownie rektorem Uniwersytetu [prekursorzy prof. prof. W. Floryan, K. Maślankiewicz, doc. J. Baszkiewicz]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 119.

207. PROF. E. MARCZEWSKI na czele [Wrocławskiego] Towarzystwa Naukowego. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 131.

208. PROFILE [prof. dr Marian Jakóbiec]. *Polityka* R.5 nr 1 s. 4.

209. PSTROKOŃSKA H.: O tradycjach wrocławskiej sławistyki. *Gaz. rob.* R.14 nr 33.

210. [PURKYNĚ JAN EWANGELISTA]. Kudělka Milan: Korespondence Jana Ev. Purkyně s. W.A. Maciejowským. *Slez. Sborn.* R.59 č. 4 s. 526—540; Lompa Josef: Dopisy... Janu Evangelistovi Purkynovi z let 1842—1861. K vyd. přípř. Wanda Piastowska, Vladislav Zelovsky. Ostrava 1960 Rec.: [Wilczek Stanisław] *Stw.: Zar. śl.* R.24 z. 3 s. 725—726; Němec Bohumil: Novalis a J.E. Purkyně. *Zprávy Komise pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd ČSAV* č. 7 s. 17—21; Záček Vaclav: Marcin G. Gizewiusz i Jan E. Purkyně. *Prz. zach.* R.17 nr 2 s. 343—347.

211. REITER Jan: Korespondencja Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego we Wrocławiu z Biblioteką Kórnicką. *Rocz. bibl.* R.4 z. 3/4 s. 583—594, Res., Zsf., s. 643.

212. REITER Jan: Towarzystwo Medyczne Akademików Polaków we Wrocławiu. *Arch. Hist. Med.* T.24 nr 9 s. 76—78.

213. REITER Jan: Wędrujące książki [wypożyczalnia międzybiblioteczna Biblioteki UW.] *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 118.

214. REITER Jan: Wrocławska „Czytelnia Akademików Polaków”. *Odra* nr 9 s. 76—78.

215. ROTTEROWA Maria: Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących na Uniwersytecie Wrocławskim 1956—1961. *Rocz. bibl.* T.5 z. 1—4 s. 394—399.

216. RUDNICKA Jadwiga: Relacje Wojciecha Cybulskiego o Wrocławiu (korespondencja do rodziny z lat 1860—1862). *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.16 nr 1 s. 65—73, Zsf. s. 140—141.

217. RUTKIEWICZ [Ignacy]: Aerometody wkraczają do geografii [o Pracowni Aerometod w Katedrze Geografii Regionalnej UW.] *Życie Warsz.* wyd. AC R.18 nr 300.

218. RUTKIEWICZ Ignacy: Sławistyka wrocławska liczy 120 lat. *ZAP Śląsk* 1961 nr 28 s. 1—3.

Także: *Gaz. rob.* R.14 nr 33.

219. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Duży sukces wrocławskich teatrów poezji [„Pandory” z UW.]! *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 105.

220. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Studenci wrocławscy potępiają morderców premiera Lumumby. Wiec protestacyjny na Uniwersytecie. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 41.

221. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Zmagania recytatorów [studenci UW. w eliminacjach Ogólnopolskiego Konkursu Recytatorskiego]. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 96.

222. RYDZEWSKI Władysław: Wrócił do swego gniazda. Rozm. Irena Osińska. *Śl. pol.* R.17 nr 292.

223. [RYK Wiesław] (wr): Zabezpieczamy zabytki [odbudowa poklasztorowego obiektu dla Wydziału Filologicznego UW.]. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 170.

224. SEMBRAT Kazimierz: Problematyka Wydziału Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu Wrocławskiego — Zubik Edward: Stan i możliwości rozwoju Wydziału Nauk Przyrodniczych w środowisku wrocławskim. Wrocław 1961 „Prasa” ss. 19.

225. SCHENK Waclaw: Rękopisy liturgiczne od XIII do XVI w. w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Arch. Bibl. Muz.* T.2 z. 1/2 s. 185—206.

226. SICIŃSKI Bogdan: Polskie teksty rękopiśmienne z XV w. w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Spraw. Wr. TN.* Ser. A T.12: 1957 [druk] 1961 s. 53—55.

227. SILESIAČA polonistyczne [m.in. Pracownia śląska Katedry Literatury Polskiej UW]. *Biul. polonist.* R.4 z. 10 s. 67—70.

228. SŁONIEWSKA Helena: Department of Psychology. Faculty of Philosophy and History. Wrocław University. *Ann. Siles.* T.2 z. 1 s. 39—40.

229. [SŁOLAK Henryk] (hsm): Nowy Komitet Uczelniany PZPR na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 282.

230. [STEINHAUS HUGO] [Osińska Irena] (IO): Profesor Hugo Steinhaus wykłada na Uniwersytecie amerykańskim [Notre Dame]. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 231.

Także: *Głos Pracy* wyd. B R.11 nr 237; *Głos rob.* wyd. A R.17 nr 239; *Problemy* R.17 nr 11 s. 827; (*Siedem*) *7 Dni w Polsce* R.5 nr 41; *Tryb. Ludu* wyd. A R.14 nr 273; *Życie Warsz.* wyd. AC R.18 nr 235.

Prof. dr Hugo Steinhaus doktorem medycyny honoris causa. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 123 i 125.

Także: *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 125; *Życie Warsz.* wyd. AC R.18 nr 126.

Sidorski Dionizy: Po prostu Steinhaus. *Nadodrże* R.5 nr 5 s. 1, 6—7; Wrocławski matematyk [Steinhaus Hugo] o sprawach dochodzenia ojcostwa. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 232.

Także: *Echo Krak.* wyd. A R.16 nr 231; *Gaz. pom.* wyd. B nr 259; *Gł s Pr.* wyd. B R.11 nr 238.

zk: H. Steinhaus. Uczni polscy. *Walka Młod.* R.13 nr 6 s. 1, 15, ilustr., portr.

231. STUDENCI pomagają młodzieży w wyborze dalszych studiów [akcja Koła TRZZ przy UW]. *Gromada-Rol. pol.* R.15 nr 66.

232. SZPILCZYŃSKI Stanisław: Polonica medyczne w zasobie starych druków Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (I. Epoka Odrodzenia). *Arch. Hist. Med.* T.24 z. 1 s. 67—70.

233. ŚWIĄTKIEWICZ B.: Sesja naukowa we Wrocławiu. XX-lecie PPR. *Żoł. Wol.* wyd. A R.12 nr 71.

Także: *Dz. lud.* wyd. A R.6 nr 83.

234. TARAS: Kosmiczne ogrody made in Wrocław [prace Ogrodu Botanicznego UW. nad hydroponikami]. *Sztand. Młod.* wyd. B R.12 nr 35.

235. TUSZEWSKI Stanisław: Wspomnienia studenta wrocławskiego z lat 1906—1913. *Arch. Hist. Med.* T.24 z. 4 s. 459—464.

236. [TYSZKOWSKA Krystyna] (kt): Studenckie muzy w Teatrze Polskim. [występ chóru UW. pod dyr. Mieczysława Matuszczaka]. *Gaz. rob.* wyd. B R. 14 nr 105.

237. UCZONY radziecki we Wrocławiu [Poršnev Borys Fedorovič zaproszony przez Katedrę Historii UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 51.

238. UCZONYCH z całego świata gości Wrocław. Międzynarodowy Kongres Geologii Czwartorzędu [zorganizowany przez UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 202.

239. UNIWERSYTET Wrocławski. Sprawozdanie opisowe z działalności w r. 1961. Wrocław ss. 82 [masz. powiel.].

240. W.: Tajemnice Śląska odkrywają archeolodzy [prace Katedry Archeologii UW. koło Niemczy]. *Kur. pol.* wyd. A R.5 nr 138.

241. „W ROKU bieżącym...” [Incipit] [wystawa i sesja naukowa w Legnicy z okazji 720 rocznicy bitwy, z referatami prof. dr Małeczynskiej, dr W. Korty i in.]. *Tyg. powsz.* R.15 nr 16 s. 8.

242. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Czyn społeczny studentów [zorganizowany przez ZMS i ZSP przy UW. z okazji rocznicy wyzwolenia Wrocławia]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 103.

243. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Powstał punkt informacyjny dla kandydatów na studentów [przy UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 63.

244. WILCZEK Wiesław: Kłopoty z Rockefellerem [sprawa stypendiów fundowanych na Wydziale Prawa UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 96.

245. [WŁODARCZYK Stanisław] (W): 109 doktorów w ciągu 3 lat [na UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 140.

246. [WOLIBNER Witold, nekr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.17 nr 10.

247. WROCLAWSKI informator uniwersytecki. Na r. ak. 1961/1962. Red. Jerzy Łanowski. Wrocław 1961 ss. 232.

248. [WROCLAWSKI Instytut Naukowy]. Trzecie Jan: Wrocław otrzymuje Instytut Naukowy [projekt Instytutu opracowuje komisja prof. UW.: E. Małeczynska, J. Gierowski i in.]. *Śl. powsz.* wyd. ABLC R.15 nr 57.

Także: *Kur. pol.* wyd. B R.5 nr 61; *Odra* nr 2. s. 106.

249. WYSŁOUCH Seweryn: Egzamin [o za-

daniach wrocławskiego szkolnictwa wyższego]. *Polityka* R.5 nr 1 s. 1, 5.

250. [WYSTAWA: „NA ZAWSZE ZJEDNOCZONE”]. Wróbel Antoni: Na zawsze zjednoczone. Wystawa książek i czasopism o ziemiach zachodnich i północnych. Warszawa 1961 TRZZ ss. 4; toż: Białystok ss. 6; toż: Lublin ss. 5.

Także: *Biul. dla Pol. zagr.* nr 37/184 s. 9—11; *Expr. pozn.* wyd. A R.15 nr 148; *Gaz. białos.* wyd. A R.11 nr 107, 108, 112, 115, 120, 122; *Głos Pr.* wyd. A R.9 nr 151; *Kur. lub.* R.5 nr 61 i 63; *Kur. pol.* wyd. B R.5 nr 151; *Kur. szczec.* wyd. AB R.17 nr 150; *[Siedem] 7 Dni w Polsce* R.5 nr 27; *Sl. powsz.* wyd. A R.15 nr 151; *Stolica* R.16 nr 28 s. 8; *Sztand. Ludu* R.17 nr 60, 61 i 71; *Tryb. Ludu* wyd. A R.14 nr 172; *Tryb. maz.* R.8 nr 151; *Tryb. maz. Ziemi płoc.* R.8 nr 151; *Wiecz. Wybż.* nr 151; *Wroc. Tyg. Katol.* R.9 nr 28 s. 3.

251. ZARZĄDZENIE [w sprawie otwarcia Studium Zaocznego Etnografii i Archeologii UW.] *Dz. Urz. Min. Szk. Wyz.* nr 1 poz. 1.

252. ZAWADKA Mieczysław: Nagrody „Problemów” za popularyzację nauki [prof. dr K. Maślankiewicz z UW.]. *Stolica* R.17 nr 46 s. 7.

Także: *Polityka* R.6 nr 47; *Problemy* R.16 nr 1

253. [ZJAZD Geologów-Wychowanków Uniwersytetu Wrocławskiego]. *Gaz. rob.* wyd. B R.14 nr 128; *Sl. pol.* wyd. A R.17 nr 127 i 130.

254. (zub): Mikrofilmy. Wieści z Dolnego Śląska [o pracy Stacji Mikrofilmowej Biblioteki UW.]. *Sztand. Młod.* wyd. B R.12 nr 273.

1962

255. (az): We wrześniu odbędą się dodatkowe egzaminy na wyższe uczelnie Wrocławia [w tym na UW.]. *Kur. pol.* wyd. B R.6 nr 192.

256. [ANTKOWIAK Zygmunt] (a): Świeży tynk na gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej. *Sl. pol.* R.18 nr 204.

257. (b): Laureaci miesięcznika „Odra” [dr K. Jońca i mgr A. Konieczny]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 289.

Także: *Odra* R.2 nr 12 s. 5—7; *Sl. powsz.* wyd. B R.16 nr 291.

258. B.W.W.: Finał pewnej sprawy. List do redakcji [dotyczy badań, jakie na zlecenie MRN w Kielcach prowadzić miał UW.]. *Sl. Ludu* R.13 nr 158.

259. BADURA-SIMONIDES Dorota: Z historii wrocławskiej Katedry Filologii Słowiań-

skiej lata 1911—1945. *Zesz. nauk. WSP Opole Hist. Lit.* z. 2 s. 21—40.

260. BAJER Magdalena: Zespół indywidualności [Wrocławska Szkoła Matematyczna]. *Polityka* R.6 nr 38 s. 11.

261. [BAKOWSKI Piotr, nekr.]. *Sl. pol.* R.18 nr 98.

262. BRZOSTKIEWICZ Stanisław Robert: Sympozjum obserwatorów słońca [zorganiz. w Instytucie Astronomicznym UW.]. *Problemy* nr 9. s. 666.

263. [CHWIEDUK Teresa] (tewi): Maszyna elektroniczna na Uniwersytecie Wrocławskim. *Sl. pol.* wyd. B R.18 nr 258.

Także: *Gaz. krak.* wyd. A R.14 nr 259; *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 45.

264. (Db): Skarby na „Piasku” [Zbiory specjalne Biblioteki UW.]. *Poglądy* R.1 nr 1.

265. [DALESZAK Bogdan] (Daal): Etat dla jasnowidza [sprawy remontu budynków UW.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 254.

266. [DALESZAK Bogdan] (Daal): „Pandora” na cześć XX-lecia PPR. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 21.

267. [DALESZAK Bogdan] (Daal): Radio Uniwersytet milczy [w Domach Studenckich UW.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 21.

268. DLACZEGO?... nikt nie zatroszczy się o otwarcie bufetu w Bibliotece Uniwersyteckiej? *Sl. pol.* R.18 nr 267.

269. DRAMAT współczesny na Uniwersytecie [konwersatorium wiedzy o sztuce współczesnej przy Katedrze Literatury Polskiej UW.]. *Życie lit.* R.12 nr 11.

Także: *Expr. wiecz.* wyd. A—F R.17 nr 180; *Głos szczec.* wyd. C R.16 nr 184.

270. F.B.: Na Uniwersytecie — budownictwo problem nr 1 [o sytuacji Domów Studenckich]. *Gaz. rob.* R.15 nr 57.

271. FALKIEWICZ Magdalena: Dzieło reformy podjęte [problematyka dydaktyczno-wychowawcza UW.]. *Odra* R.2 nr 11 s. 41—43.

272. FERCZ Julian: Ciekawy egzemplarz Postylli Wujka w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Zesz. nauk. UW.* Ser. A nr 38 *Bibliotekozn.* z. 3 s. 113—119; toż [komunikat] *Spraw. Wr. T.N.* Ser. A s. 12—13.

273. GAŁDZICKI Zygmunt: Problematyka osadnictwa na Ziemiach Zachodnich w opra-

cowaniach oraz w działalności społecznej Wincentego Stysia. *Zesz. nauk. WSE Wroc.* z. 13 s. 75—115, rys.

274. GŁOMBIOWSKI Karol: Books from Tycho Brahe's collection in the University Library in Wrocław. *C.r. Soc. S.c. Wrocl.* vol. 9 1954 [druk] 1962 s. 45—46.

275. [GODLEWSKA Kalina] (kg): „Gaudeamus” w Auli Leopoldina. *Sl. pol.* R.18 nr 235.

276. GODLEWSKI Aleksander: „Zazdrościlem Cyganom”. Rozm. Magdalena Bajer [pracownia kultur ludów Pacyfiku przy Katedrze Etnografii Ogólnej UW]. *Odra* R.2 nr 6 s. 573—575.

277. GRATULUJEMY [odznaczenie prof. A. Kosiby za badania podczas Międzynarodowego Roku Geofizycznego]. *Odra* R.2 nr 3 s. 105.

278. GRUŻEWSKI Aleksander: Wrocławski rękopis pseudowergilijskiego „Moretum”. *Spraw. KUL* 1961 [druk] 1962 nr 12 s. 17—20.

279. (ham): Sesja naukowa we Wrocławiu w XX rocznicę powstania PPR [zorganizowana staraniem KW PZPR i Katedry Historii Polski i Powszechnej UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 68.

Także: *Tryb. Ludu* wyd. A R.15 nr 81.

280. HOŁUBOWICZ Włodzimierz [nekr.]. [GEDIGA Bogusław] B.G.: Włodzimierz Hołubowicz. *Z Oicł. Wieków* R.28 z. 3 s. 244—246, portr.; [Osińska Irena] (IO): Odszedł wielki uczyony. *Sl. pol.* R.18 nr 97; tamże: nr 112; Zmarł prof. Hołubowicz. *Gaz. rob.* R.15 nr 84; tamże nr 87 i 113.

Także: *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.17 nr 88; *Tryb. Ludu* R.15 nr 102; *Tryb. opol.* wyd. AB nr 86 i 88; *Życie Warsz.* R.19 nr 87.

281. INGLÓT S[tefan]: Działalność naukowa katedry historii gospodarczej i społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego w l. 1946—1960. *Spraw. Wr. TN* Ser. A T.15: 1960 [druk] 1962 s. 49—50.

282. INGLÓT S[tefan]: Katedra historii gospodarczej i społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego w l. 1946—1961. *Acta Univ. Vratisl.* nr 6 Historia 6 s. 103—118.

283. J.C.: Wysoki rozwój rękodziela w średniowiecznym Wrocławiu potwierdzają znaleziska archeologiczne [badania Katedry Archeologii UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 275.

284. (j.j.): Nagrody dla prawników za

prace doktorskie [wyróżnienie pracy habilitacyjnej doc. dr J. Jendroški z UW]. *Życie Warsz.* R.19 nr 80.

285. J.K-ń: Publiczne obrony doktorskie [na Wydz. Nauk Przyr.] na Uniwersytecie Wrocławskim. *Prz. geolog.* R.10 nr 10 s. 559—560.

286. JAK powstaje nowe społeczeństwo. Dyskusja o integracji społecznej na Dolnym Śląsku [zorganiz. przez redakcję „Więzi” z udziałem doc. dr S. Golachowskiego i doc. dr A. Nasza z UW]. *Więź* R.5 nr 2 s. 5—37; Także: *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 68.

287. [JAKUBOWSKA Zofia] (j): Seminarium polonijne [projekt Rady Uczelnianej ZSP UW] i ośrodków polonijnych zorganizowania seminarium dla studentów-Polaków mieszkających za granicą. *Gaz. rob.* R.15 nr 57.

288. JANUSZEWSKI Bernard Woodrow: Wojciech Cybulski w Towarzystwie Literacko-Słowiańskim we Wrocławiu. *Rocz. wroc.* T.6 s. 265—278.

289. KATEDRA Bibliotekoznawstwa i Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących we Wrocławiu. *Rocz. bibl.* R.6 z. 1/2 s. 271—272.

290. KNASTER Bronisław: O pracach topologicznych katedry geometrii Uniwersytetu Wrocławskiego i seminarium topologii Instytutu Matematycznego PAN (cz. 1—2). *Spraw. Wr. TN* Ser. B T.16: 1961 [druk] 1962 s. 6—7, 22.

291. KOLUMNA studencka [„Gazety Robotniczej”] laureatem nagrody ZSP [współpraca asystenta UW, mgr A. Berezny]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 251.

292. KOMITET Uczelniany SD na Uniwersytecie Wrocławskim. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 24.

293. KONFERENCJA studencka o rozwoju Ziemi Zachodnich. *Tryb. Ludu* wyd. A R.15 nr 349.

Także: *Gaz. rob.* R.15 nr 299; *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 300; *Sztand. Młod.* nr 300.

294. [KONGRES POKOJU]. [Ryk Wiesław] (wr): Wrocławski świat nauki wybrał delegatów na Kongres Pokoju. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 125.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 125 i 126; *Sl. powsz.* wyd. A R.16 nr 126; *Tryb. Ludu* wyd. A R.15 nr 145; *Życie Warsz.* wyd. B R.19 nr 125.

295. KRASSOWSKA EUGENIA: O dydaktyce w szkole wyższej. Rozm. z wiceministrem Szkolnictwa Wyższego Michał Staszków [z okazji narady zorganizowanej we Wrocławiu przez KW PZPR i Kolegium Rektorów]. *Odra* R.2 nr 3.

296. KRÓKOWSKI Jerzy: „Carmen de bisonte” czyli „Pieśń o żubrze” Rozm. [Halina Żywień] H.Ż. *Gaz. rob. R.15 Mag. tyg.* nr 13.

297. [LEPIK-KOPACZYŃSKA WILHELMINA, nekr.] [Osińska Irena] (IO): Zmarła doc. dr Lepik-Kopaczyńska. *Śl. pol.* wyd. A R.18 nr 31; tamże nr 32 i 33; [Tyszkowska Krystyna] (KT): Żałoba na Uniwersytecie Wrocławskim [o zasługach zmarłej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 31; taż: W Izbicy zmarła doc. dr Wilhelmina Lepik-Kopaczyńska, kier. Katedry Archeologii Śródziemnomorskiej UW. *Odra* R.2 nr 4, s. 108; Zakrzowska Brygida: Wilhelmina Lepik-Kopaczyńska 6 IV 1915—3 II 1962 [podana bibliografia prac]. *Eos* vol. 52 fasc. 2 s. 221—236, portr.

Także: *Kur. lub.* nr 32; *Tryb. Ludu* R.15 nr 39.

298. Leszcz: Chemia poi warzywa [o Ogrodzie Botanicznym UW]. *Panorama* nr 43, s. 10.

299. LUDZIE dawnego Wrocławia. Ser. 2. Wrocław 1961.

Rec.: Sowiński Janusz: Wrocławskie biografie. *Odra* R. 2 nr 2 s. 90—91.

300. M.J.: Wrocławska Konferencja Rektorów i Prorektorów Uniwersytetów. *Życie Szk. Wyz.* R.10 nr 6 s. 120—121.

301. MK: Studenci reprezentanci Wrocławia [m.in. Chór Uniwersytecki]. *Gaz. rob. R.15 Mag. tyg.* nr 11.

302. MALECZYŃSKA Kazimiera: Dzieje gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej na Wyspie Piaskowej we Wrocławiu. *Spraw. Wr. TN* Ser. A. T.14: 1959 [druk] 1962 s. 16—17.

303. MARCZEWSKI Edward: 10 przykazań [dyskusja zorganiz. przez Wrocł. Tow. Nauk. z udziałem przedstawiciela „Polityki”]. *Polityka* R.6 nr 48 s. 1, 4—5.

304. [MAREK Halina] (H): Nowa czytelnia Biblioteki Uniwersyteckiej. *Śl. pol.* wyd. A R.18 nr 12.

305. (mek): Dziś w Legnicy rozpoczyna obrady ogólnopolska sesja Rady Naukowej TRZZ [z udziałem prof. dr S. Golachowskiego,

dr Cz. Buczka i młodych socjologów UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 111.

Także: *Śl. pol.* wyd. A R.18 nr 111.

306. [MOREŁOWSKI MARIAN]. Bibliografia prof. dr Mariana Morełowskiego [do r. 1960]. *Biul. Hist. Szt.* R.24 s. 239—241; Morełowski Marian: Wrocławski uczyony współautorem francuskich wydawnictw. Rozm. T[adeusz] Warczak. *Gaz. rob. R.15 Mag. tyg.* nr 5; Prof. Morełowski o arrasach wawelskich [będzie mówił w Klubie Dziennikarza] *Śl. pol.* wyd. A R.18 nr 19; także: *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 20.

307. (na): Kanadyjskie impresje na „Czwartku Literackim” [odczyt prof. dr S. Kolbuszewskiego po powrocie z Montrealu]. *Głos wielkop.* wyd. A R.18 nr 61.

Także: *Expr. pozn.* wyd. A R.16 nr 62.

308. NAGRODY „Państwa i Prawa” [m.in. doc. dr J. Kosik, doc. dr J. Jendroška, dr A. Klein]. *Prawo i życie* R.7 nr 8.

309. NAGRODY polonistyczne [na X Jubileuszowym Zjeździe Kół Naukowych Młodych Polonistów w Krakowie nagrody dla studentów UW. : Miłicy Jakóbcówny, Aleksandry Zamorskiej]. *Życie lit.* R.12 nr 19 s. 10.

Także: *Tyg. powsz.* R.16 nr 20 s. 6.

310. [OGÓLNOPOLSKIE seminarium młodych historyków]. Krajowe seminarium młodych historyków [zorganiz. przez KU ZSL, Radę Uczelnianą ZSP i Koło Naukowe Historyków, poświęcone historii ruchu ludowego w Polsce]. *Gaz. rob.* R.15 nr 69; [Osińska Irena] (IO): Ogólnopolskie seminarium młodych historyków we Wrocławiu. *Śl. pol.* R.18 nr 71.

Także: *Gaz. chłop.* wyd. A R.7 nr 19; *Dz. lud.* wyd. A R.6 nr 100.

311. [OSIŃSKA Irena] (IO): Dziennikarze amerykańscy zwiedzili Wrocław [wizyta w Rektoracie UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.18 nr 113.

312. [OSIŃSKA Irena] (IO): Jak wypadły egzaminy wstępne na wrocławskich uczelniach? Ocena na gorąco [m.in. opinia dziekana Wydziału Prawa UW. prof. dr Kazimierza Orzechowskiego]. *Śl. pol.* wyd. A R.18 nr 169.

313. [OSIŃSKA Irena] (IO): Jedyna w Polsce biblioteka Wydziału Prawa [na UW]. *Śl. pol.* R.18 nr 109.

314. [OSIŃSKA Irena] (IO): Komisja turowska Wrocławskiego Towarzystwa Nauko-

wego [prof. dr Józef Gierowski na czele sekcji]. *Sl. pol.* R.18 nr 180 i 182.

315. [OSIŃSKA Irena] (IO): Na wrocławskich wyższych uczelniach. Przeszło 6000 kandydatów zdaje egzaminy wstępne [m.in. uwagi prorektora UW. prof. dr M. Jakóbca]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 156.

316. [OSIŃSKA Irena] (IO): Nad usprawnieniem nauczania obradowali rektorzy uniwersytetów polskich [na UW. referat prof. dr. M. Jakóbca]. *Sl. pol.* wyd. A R. 18 nr 67.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 64.

317. [OSIŃSKA Irena] (IO): Najzdolniejsi wyjeżdżają za granicę na dalsze studia [4 miejsca dla UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 162.

318. [OSIŃSKA Irena] (IO): Nagrody naukowe dla wrocławskich matematyków [nagrody PAN m.in. prof. dr K. Urbanik]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 5.

319. [OSIŃSKA Irena] (IO): Prof. dr Ewa Maleczyńska odznaczona Orderem Sztandaru Pracy II klasy. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 288.

320. [OSIŃSKA Irena] (IO): Seminarium kanadyjskie we Wrocławiu [otwarcie na UW. seminarium naukowego sekcji kanadyjskiej „World University Service”]. *Sl. pol.* R.18 nr 180.

321. [OSIŃSKA Irena] (IO): Studenci odznaczają profesorów [honorowa odznaka ZSP m.in. dla prof. dr A. Jahna]. *Sl. pol.* R.18 nr 282.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 284.

322. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wiceminister szkolnictwa wyższego ČSRS we Wrocławiu [A. Michalický podejmowany przez prof. dr M. Jakóbca]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 127.

323. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wrocławianin jedynym Polakiem w angielskiej wyprawie na Szpicbergen [mgr S. Baranowski z Katedry Mineralogii i Petrografii UW.]. *Sl. pol.* R.18 nr 159.

324. [OSIŃSKA Irena] (IO): Wrocławscy geolodzy wyjeżdżają do Mongolii [z UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 35.

325. [OSIŃSKA Irena] (IO): Związki zawodowe i uczelnie [środkowiska konferencja wrocławskich szkół wyższych poświęcona pracy organizacji związkowych; referat prof. dr T. Bigo z UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 273.

326. PAMIĘCI Cybulskiego i Nehringa.

Rocz. wroc. T.5: 1961 [druk] 1962 s. 357—360.

327. PATER M[ieczysław]: W murach Uniwersytetu. Patriotyczne tradycje wrocławskich studentów. Wrocław 1962 Ossolineum ss. 167, tabl. Rec.: [Skala Ryszard] (rs): Zaproszenie do lektury. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 171; Z tradycji Uniwersytetu Wrocławskiego. *Nowe Książ.* nr 16 s. 987.

328. PETERS Stanisław: Habent sua fata libelli... [o Bibliotece UW.]. *Gaz. krak.* wyd. A R.14 nr 108.

329. PIĄTKOWSKI Jan, Pachucki Czesław: Józef Zwierzycki — uczoney i człowiek (1888—1961). *Rocz. Pol. Tow. Geol.* T.32 z. 4 s. 659—667, portr.

330. [POPIOŁEK Kazimierz]. Brożek Ludwik: Bibliografia Kazimierza Popiołka. *Zar. śl.* R.25 z. 4 s. 716—726; Koraszewski Jacek: Kazimierz Popiołek, tamże s. 699—702, portr.; tenże: Kazimierz Popiołek, *Dz. zach.* nr 307 s. 3—4, portr.; Zieliński Henryk: Kazimierz Popiołek jako historyk. *Zar. śl.* R.25 z. 4 s. 703—715.

331. PROF. ALFRED JAHN — rektor Uniwersytetu Wrocławskiego. Z dyskusji na XI Plenum KC PZPR. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 304.

332. PROF. BRONISŁAW KNASTER — *Kal. wroc.* s. 282—283, portr.

333. [PURKYNĚ Jan Ewangelista]. Kardyń-Pelikánová K.: Styky Jana Ev. Purkyně s časopisy Tygodník Literacki a Dennica — Jutrzenka. *Slezský Sborník* R. 60 č. 1 s. 78—89; Kruta Vladislav, Teich Mikuláš: Jan Ewangelista Purkyně. Předml.: Rudolf Bureš. Praha 1962 ss. 127. ilustr., portr.; toż w jez. ang., franc., hiszp., niem., ros.; Purkyně Jan Ewangelista: Akademia. Podle Purkynových statí a casopisu Živa roč. 1861—1963 přípr. Rudolf Havel a Zdeněk Hornof. Předml. a poznámky: Ivan Málek. Praha 1962 ss. 218, nlb. 2, tabl. 7 w tym portr., bibliogr. s. 215—216.

334. REITER Jan: Alojzy Florczak 1897—1962 [nekr.]. *Rocz. bibl.* R.6 z. 1—2 s. 273—274.

335. REITER Jan: The libraries of the Polish student's societies in Wrocław in the XIX th century. *C.R.Soc.Sc. Wrocl.* Vol. 9: 1954 [druk] 1962 s. 48—49.

336. ROSZKOWSKA Wanda: Tadeusz Mi-

kulski 1909—1958 *Pam. lit.* R.53 z. 3 s 120—123, portr.

337. [RYK Wiesław] (wr): Otoczenie Biblioteki Uniwersyteckiej będzie oświetlone *Sl. pol.* R.18 nr 175.

338. SŁUPECKI Jerzy: Żywe umysły i sztuczne mózgi. Rozm. Ryszard Pollak. Nauka wrocławska. *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 7.

339. STASZKÓW Michał: O studenckim balu i pośpiesznych doktoratach. *Odra* R.2 nr 2 s. 79—82.

340. [STEINHHAUS Hugo]. Prof. dr Hugo Steinhaus. *Kal. wroc.* s. 284—285, portr. [Rutkiewicz Ignacy]: Prof. Hugo Steinhaus. Sylwetki uczonych Wrocławia. *Biul. ZAP dla Pol. zagr.* nr 27 s. 10—13; Tyszkowska Krystyna: O teorii podejmowania decyzji i wielu matematycznych dziwach. Nauka wrocławska. *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 14.

341. [STUDENCI uczelni wrocławskich]. Osińska Irena: Niemal co drugi odpada. *Sl. pol.* R.18 nr 26; też: Czy młodzież jest zła?, tamże nr 32; Kurdziel Roman, Siwoń Bolesław: Dwugłos o młodzieży studiującej. Rozm. I. Osińska, tamże nr 62; Marek Halina: Kij w mrowisko, tamże nr 137; Adamczak Eugeniusz: Garść informacji o wrocławskich studentach. Rozm. I. Osińska, tamże nr 145; Żywień Michał: Student, tamże nr 273; Roliński Bohdan: Dlaczego odchodzą? Jak się uczą? *Tryb. Ludu* R.15 nr 23.

342. STUDENCKIE seminarium naukowe: Karkonoski Park Narodowy. 18—20 maja 1962. Referaty i komunikaty. Kom. red.: Adam Rosenbusch i in. [Wrocław] 1962 ss. 2 nlb., 115 tabl., bibliogr.

343. ŚWIATOWE kontakty chemików wrocławskich. *Sl. pol.* R.18 nr 245.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 245, 257.

344. ŚWIĄTKIEWICZ B.: Zaoczny Uniwersytet Marksizmu-Leninizmu. Pierwszy w Śląskim Okręgu Wojskowym. [wykłady pracowników naukowych UWr.]. *Żoł. Wol.* wyd. A R.13 (20) nr 290.

345. ŚWIDERSKA Wanda: Obrona prac doktorskich z nauki o finansach i prawa finansowego we Wrocławiu [m.in. Wydż. Prawa UWr.]. *Finanse* R.13 nr 4 s. 64—71.

346. [SYMPOZJUM: Chemia związków kompleksowych] (b.rol): Międzynarodowy sym-

pozjon chemików we Wrocławiu [pod przewodnictwem prof. dr B. Jeżowskiej-Trzebiątkowskiej] *Tryb. Ludu* wyd. A R.15 nr 111; [Osińska Irena] (IO): Wielkie spotkanie chemii. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 141, 142 i 144; Tyszkowska Krystyna: Narada sztabu. *Gaz. rob.* R.15 nr 136, 141.

Także: *Kur. pol.* wyd. B R.6 nr 143; *Życie Warsz.* wyd. AC R.19 nr 138.

347. [TWORKOWSKI Alfred] (twor): Architektura jak w Brasilii. Nowe gmachy dla Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. powsz.* wyd. B R.16 nr 251.

348. [TWORKOWSKI Alfred] (twor): Co kryją Sudety? [Międzynarodowa konferencja geologów z udziałem prof. dr H. Teisseyre]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 216.

349. TWORKOWSKI Alfred: Kariera jaworskich bazaltów [badania Katedry Geologii Stratygraficznej UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 221.

350. [TWORKOWSKI Alfred] (twor): Nowoczesne audytoria i nowe gmachy Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 32.

351. [TYSIĄC DWIEŚCIE] 1200 studentów ofiaruje niedzielę swemu miastu. *Sl. pol.* R.18 nr 243.

Także: *Gaz. rob.* R.15 nr 243.

352. TYSZKIEWICZ Lech: Obrony prac doktorskich Uniwersytetu im. B. Bieruta we Wrocławiu. *Kwart. hist.* R.69 nr 4 s. 997—999.

353. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Cenny nabytek Uniwersytetu [elektronowa maszyna cyfrowa]. *Gaz. rob.* R.15 nr 224.

354. [TYSZKOWSKA Krystyna] (kt): Działka na nylonie [uprawy hydroponiczne Ogrodu Botanicznego UWr.]. *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 39.

355. TYSZKOWSKA Krystyna: Edytor szuka pełnej prawdy [prof. dr W. Floryan]. *Gaz. rob.* R.15 nr 183.

356. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Immatrykulacja na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* R.15 nr 235.

357. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Malarskie propozycje [m.in. o wystawie prac malarskich S. Nawary]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 3.

358. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Nowa czytelnia Biblioteki UW — otwarta. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 12.

359. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): O literaturze śląskiej dawnej i nowej [prace Zakładu Literatury Śląskiej przy Katedrze Literatury Polskiej UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 8.

360. TYSZKOWSKA Krystyna: O sukcesach młodych naukowców... [z okazji nagród dla laureatów konkursu na najlepsze prace doktorskie i habilitacyjne]. *Gaz. rob.* R.15 nr 86.

361. TYSZKOWSKA Krystyna: Wehrmacht i proboszcz [o pracach dr. K. Jency i mgr. A. Koniecznego]. *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 30.

362. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Wrocławscy uczeni w kombinacie turowskim [m.in. z UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 137 i 140.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 137.

363. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Wrocławskie uczelnie goszczą dziennikarzy z całej Polski [sesja Klubu Publicystów dla zapoznania się z osiągnięciami naukowców UW., Politechniki i in.]. *Gaz. rob.* R.15 nr 98 i 101.

Także: *Sl. pol.* R.18 nr 98 i 100.

364. TYSZKOWSKA Krystyna: Czytanie ziemi. Nauka wrocławska [doc. dr W. Walczak]. *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 41.

365. UCZELNIANA Konferencja SD na Uniwersytecie Wrocławskim. *Kur. pol.* wyd. B R.6 nr 25.

366. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Dyplom za 30 dolarów? Z teki prokuratora [usiłowanie podrobienia dyplomu UW]. *Gaz. rob.* R.15 nr 249.

367. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Problemy gospodarki miejskiej na „warsztacie” naukowców [udział prof. prof. E. Małczyńskiej, J. Gierowskiego w pracach Ośrodka Badawczego powołanego przez Prezydium RN Wrocławia]. *Gaz. rob.* R.15 nr 64.

368. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Sakiewka z orłem piastowskim. Odkrycia wrocławskich archeologów [prace zespołu pod kierunkiem prof. prof. K. Małczyńskiego, H. Hołubowicz]. *Gaz. rob.* R.15 nr 251.

369. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): ZMS na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* R.15 nr 54.

370. [WŁODARCZYK Stanisław] (W): Studenckie zespoły artystyczne jadą za granicę

[chór UW. do Jugosławii]. *Gaz. rob.* wyd. B nr 51.

371. WORONCZAK Jerzy: Rękopisy uncjalne Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu. *Spraw. Wr. T.N.* Seria A T.15: 1960 [druk] 1962 s. 23—25.

372. WRÓBEL Antoni T[adeusz]: Wystawa „Na zawsze zjednoczone”. Książki i czasopisma o ziemiach zachodnich i północnych 1918—1960. *Biul. inf. Bibl. UW.* R.12 s. 3—24, tab., bibliogr. poz. 44.

373. WSPÓLNE obrady historyków polskich i czeskosłowackich. XV-lecie umowy PRL—ČSRS [m.in. udział prorektora UW. prof. dr M. Jakóbca]. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 228.

374. WYKAZ prac doktorskich i magisterskich wykonanych w katedrach bibliotekoznawstwa w latach 1950—1961. *Rocz. bibl.* R.6 z. 1/2 s. 264—272.

375. [WYSŁOUCH SEWERYN]. Osińska Irena: Prof. dr Seweryn Wysłouch. Laureaci nagród m. Wrocławia. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 135; (sz): Laureaci nagród m. Wrocławia. *Gaz. rob.* wyd. B R.15 nr 107; Tyszkowska Krystyna: O dobrej robocie Seweryna Wysłoucha laureata nagrody m. Wrocławia. *Gaz. rob.* R.15 *Mag. tyg.* nr 19.

Także: *Dz. wiecz.* wyd. B R.4 nr 109; *Tryb. Ludu* R.15 nr 126.

376. Z.S.: Jubileusz kapłana naukowca [ks. prof. dr M. Wyszynski] *Sl. powsz.* wyd. A R.16 nr 54.

377. ZABŁOCKI Stefan: Z humanistycznych pracowni dwóch Śląsk. [„Prace Literackie” UW. oraz „Prace Historycznoliterackie” WSP w Katowicach]. *Odra* R.2 nr 11 s. 104—106.

378. ZAKRZEWSKI Bogdan: Pamięci [Wojciecha] Cybulskiego i [Władysława] Nehringa. *Rocz. wroc.* T.5: 1961 [druk] 1962 s. 357—360, ilustr.

379. ZBIORY Piastów w fotokatalogu [Biblioteka Piastów w Brzegu w zbiorach Biblioteki UW]. *Kur. pol.* wyd. A R.6 nr 291.

380. ZBISKI Tomasz: Zespół Organizacji Badań Naukowych [kierownictwo prof. dr J. Fiemy]. *Rada Narodowa* R. 19 nr 19 s. 18.

381. ZEBRANIE Naukowe w światowym dniu meteorologicznym [odczyty prof. prof.

A. Kosiby i J. Mergentalera]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 73.

382. ZIELIŃSKI Henryk: Nad bestsellerem. Rozm. Krystyna Tyszkowska [o „Historii Polski”]. *Gaz. rob.* R. 15 nr 9.

383. ZIELNICA Krzysztof: W kontakcie ze wsią. Trzyletni dorobek wrocławskich akademików [koło uczelniane ZSL przy UW]. *Dz. lud.* wyd. A R.6 nr 70.

384. ZJAZD absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego z lat 1948—52 i 1949—52 odbędzie się 10 listopada b.r. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 190.

Także: *Prawo i Życie* R.7 nr 17.

385. ZLAT Mieczysław: Władysław Podlacha (4 XII 1875—20 XII 1951). *Biul. Hist. Szt.* R.24 nr 3/4 s. 418—419.

386. ZŁOTO dolnośląskie [o badaniach Katedry Mineralogii i Petrografii UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.18 nr 123.

1963

387. [ANTKOWIAK Zygmunt] (a): Akademia na Uniwersytecie [Wr. z okazji 1-go Maja]. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 102.

388. BAJDOR Jerzy, Wieczorek Sylwester: W oczekiwaniu na fakty [m.in. o UW]. *Odra* R.3 nr 3 s. 17—21.

389. BAJER Magdalena: Miejsce matematyki [m.in. o pracach Katedry Metod Numerycznych UW]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 41.

390. BILANS jednego roku: 1000 prac naukowych [na UW]. *Dz. balt.* wyd. B R.19 nr 263 i 265.

391. CEHAK-HOŁUBOWICZOWA Helena: Studium Zaoczne Archeologii Polski [na Wydziale Filozoficzno-Historycznym] Uniwersytetu Wrocławskiego. [W:] Uniwersyteckie studia dla pracujących. Materiały konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego we Wrocławiu w dniach 13—14 grudnia 1962 r. Wrocław s. 99—104.

392. (cezet): Prof. Mandrou z Sorbony gościem Uniwersytetu [na zaproszenie Katedry Hist. Polski i Powszechnej XVI—XVIII w. UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 98.

393. (ch): Studenci z Wrocławia na obozie naukowym w Birzy [stud. Kat. Etnografii UW]. *Expr. wiecz.* wyd. A—F R.18 nr 186.

394. CZARTORYSKI Paweł: Quelques éléments nouveaux quant au commentaire de Giles de Rome sur la „Politique”. [dot. rkp-u IV Q 52 z Bibl. Uniw. we Wrocławiu]. *Mediaev. philos. pol.* z. 11 s. 43—48.

395. CZARTORYSKI Paweł: Wczesna recepcja „Polityki” Arystotelesa na Uniwersytecie Krakowskim. Wrocław 1963 s. 165—166 [dot. Kodeksu Jana z Kluczborka, rkp-u Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu, IV Q 51].

396. [DALESZAK Bogdan] (bd): Książka radziecka na wystawie na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 264.

397. DRECKA Ewa: Tam, gdzie realizują się marzenia prof. Geista [o pracach Katedry Fizyki Ciała Stałego UW]. *Kierunki* R.8 nr 39 s. 5.

398. GAJKOWA Olga: Zagadnienia dydaktyki na kierunku etnografii [na Wydziale Filozoficzno-Historycznym]. [W:] Uniwersyteckie studia dla pracujących. Materiały konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego we Wrocławiu w dniach 13—14 grudnia 1962 r. Wrocław s. 105—113.

399. GOSPODAREK Tadeusz: Materiały do dziejów polskich towarzystw we Wrocławiu w XIX w. [m.in. o organizacjach studenckich na UW]. *Acta Univ. Wratisl.* Nr 13 *Pr. liter.* 5 s. 166—193.

400. GUMIŃSKA Zofia: Ogród Botaniczny Uniwersytetu Wrocławskiego. *Rocz. wroc.* T.6 [druk] 1963 s. 162—180.

401. (h): „Elliott-803” prowadzi badania literackie. Na warsztacie Malczewski i Słowacki [w Kat. Metod Numerycznych UW]. *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.18 nr 74.

402. IGRZYSKA studentów Uniwersytetu. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 122.

403. INGLÓT Stefan: 10-lecie Seminarium Doktoranckiego Katedry Historii Gospodarczej i Społecznej Uniwersytetu Wrocławskiego. *Życie Szk. wyż.* R.11 nr 4 s. 91—100.

404. (jn): Hydroponiki — ogrody przyszłości [m.in. o pracach Ogrodu Botanicznego UW]. *Tryb. Ludu.* wyd. A R.16 nr 237.

405. J.N.: Pięć tysięcy osób studiuje zaocznie [m.in. na UW]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.16 nr 59.

406. JANUSZEWSKI B[ernard] W[łodrow]:

Wojciech Cybulski w Towarzystwie Literacko-Słowińskim we Wrocławiu. *Rocz. wroc.* T.6 [druk. 1963] s. 265—278.

407. JAROCKI Robert, Rogala Jan: Rachunek prawdopodobieństwa zgadza się [o pracy i życiu Kazimierza Urbanika]. *Kultura* R.1 nr 9 s. 6.

408. JUBILEUSZ profesora Kazimierza Pociółka. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 3.

Także: *Odra* R.3 nr 2 s. 75—76.

409. KAJAN Franciszek: Zapomniana powieść o Wrocławiu [o powieści Melanii Parczewskiej „Nad brzegami Odry” o polskiej młodzieży górnośląskiej na UW]. *Odra* R.3 nr 6 s. 66—68.

410. [KNOT ANTONI]. [Klimek Dobrosław] (dob.): Uroczysta akademii z okazji 25-lecia SD. „Sztandar Pracy” I klasy dla prof. A. Knota. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 240; [Łukaszewicz Józef] (J.Ł.): Prof. dr A. Knot odznaczony srebrną odznaką [Towarzystwa] M[łodości] W[rocławia]. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 208; tenże: Prof. dr A. Knot odznaczony Orderem Sztandaru Pracy I klasy. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 241; tenże: Prof. dr A. Knot opuszcza Bibliotekę Uniwersytecką. *Sl. pol.* wyd. A R.16 nr 196; tenże: Uroczyste pożegnanie prof. dr A. Knota [w Bibl. Uniw.]. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 259; (fuk): Imię prof. dr A. Knota na zawsze związane z wrocławską Biblioteką Uniwersytecką. *Kur. pol.* wyd. B R.6 nr 275; tenże: Prof. dr A. Knot kierownikiem Studium Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Kur. pol.* wyd. B R.6 nr 215; Prof. dr A. Knot kierownikiem Studium [Bibliotekoznawstwa dla Pracujących] na Uniwersytecie Wrocławskim. *Il. Kur. pol.* wyd. B R.19 nr 216.

411. KOROLEC J.B., Palacz R.: Commentaires sur les sentences, supplément au Répertoire de F. Stegmüller dans la Bibliothèque de l'Université de Wrocław. *Mediaev. philos. pol.* z. 11 s. 140—145.

412. KRASOŃ Jan: Uniwersytet Wrocławski wita swoich wychowanków-geologów [z okazji II Zjazdu Stowarzyszenia Geologów Wychowanków UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 139.

413. [KULCZYŃSKI STANISŁAW]. Baworowski Jerzy: Wrocławski rektor. *Tyg.*

demokr. R.11 nr 41 s. 3; (b): Prof. dr St[anisław] Kulczyński doktorem h[onoris] c[ausa] Uniwersytetu Wrocławskiego. *Życie Warsz.* wyd. A R.20 nr 226 i 243; także: *Dz. lud.* wyd. A nr 241; *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 240; *Gaz. zielonogórs.* wyd. A R.12 nr 241; *Głos Pr.* wyd. A nr 243; *Il. Kur. pol.* wyd. B R.19 nr 225 i 241; *Kur. pol.* wyd. A R.6 nr 222 i 239; *Tryb. Ludu* wyd. A R.16 nr 281; *Tryb. maz.* nr 243.

414. ŁUBIENSKI Tomasz: Tutaj rządzą matematycy [o pracach matematyków z UW]. *Polska* nr 12 s. 22—23.

415. M.W.: „Czarny Łą” w Bibliotece Uniwersyteckiej [o wystawie afrykańskiej]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.16 nr 80.

416. MALECZYŃSKA Ewa: Przez pryzmat Studium dla Pracujących [na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UW]. *Polityka* R.7 nr 44 s. 5.

417. MALECZYŃSKA Ewa: Z doświadczeń na kierunku historycznym studiów zawodowych. [W:] Uniwersyteckie studia dla pracujących. Materiały konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego we Wrocławiu w dniach 13—14 grudnia 1962 r. Wrocław s. 81—98.

418. METEOROLOGIA stwierdza ochłodzenie [o pracach Katedry Meteorologii i Klimatologii UW]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 51.

Także: *Echo Krak.* wyd. A R.18 nr 301; *Tryb. maz.* R.10 nr 306/308.

419. [MORELOWSKI Marian, nekr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 174; *Ochr. Zabyt.* R.16 nr 4 s. 74; *Przekrój* nr 956 s. 2; *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 176; *Tryb. Ludu* wyd. A R.16 nr 203 i 205; *Tyg. powsz.* R.17 nr 34 s. 2; *Życie lit.* R.13 nr 31 s. 4; *Życie Warsz.* wyd. A R.20 nr 176.

420. [NOSKIEWICZ Jan, nekr.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.16 nr 240; *Życie Warsz.* wyd. A R.20 nr 206.

421. [OGÓLNOPOLSKI ZJAZD KÓŁ NAUKOWYCH FIZYKÓW, IV]. [Zdobycie nagrody red. „Problemów” przez studentów UW]. *Problemy* R.19 nr 8 s. 527.

422. OPATRNY J[arostaw] W[it]: Jan Ewan-gelista Purkynie w Polsce. Korespondencja Polaków i Polek. Streszcz. *Spraw. Wr. TN.* Ser. A T.16 [druk] 1963 s. 5—6.

423. OPATRNY J[arosław] W[it]: Listy Józefa Lompy do Jana Ew. Purkyniego. (Wybór.) *Stud. śl.* Ser. nowa T.6 s. 223—249.

424. OTWARCIE ośrodka obliczeniowego Katedry Metod Numerycznych Uniw. Wrocł. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 55.

425. PARNICKI-PUDEŁKO S[tefan]: Wilhelmina Lepik-Kopaczyńska. (6 VI 1915—3 II 1962). *Archeol.* 13 [druk] 1963 s. 195—196.

426. PATER Mieczysław: W murach Uniwersytetu. Wrocław 1962. Rec. Heise Albert: *Ostdeutsche Literatur Anzeiger* Jg 9 H.3 s. 76—77.

427. PIĘKNE zdjęcia w Klubie Uniwersytetu Wrocławskiego [I Doroczna Wystawa Fotografii Pracowników Uniwersytetu Wr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 302.

Także: *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 304.

428. PODWYSOCKI Tadeusz: Konterfekt uczonego [o Kazimierzu Urbaniku]. *Tryb. rob.* nr 40.

429. PODZIĘKOWANIE rodziny Zarządowi Stowarzyszenia Geologów Wychowanków Uniwersytetu Wrocławskiego za ufundowanie grobowca Prof. Józefowi Zwierzyckiemu. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 140.

430. POLLAK Roman: Srebrny Medal Goethego [dla Mariana Szyrockiego]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 21.

431. PROF. BOGUSŁAWA TRZEBIATOWSKA gościem Sorbony. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 7.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 7.

432. PROF. H. STEINHAUS doktorem h.c. Uniwersytetu Poznańskiego. *Tryb. Ludu.* wyd. A R.16 nr 317.

Także: *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 273.

433. PROF. MORELOWSKI w Królewskiej Akademii Nauk [w Brukseli]. *Śl. powsz.* wyd. A R.17 nr 156.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 146; *Tryb. Ludu* wyd. A R.16 nr 178.

434. [RDUŁTOWSKI Jarema, nekr.]. *Tyg. powsz.* R.17 nr 35 s. 2; *Życie Warsz.* R.20 nr 192 i 193.

435. [ROCZNICA POWSTANIA STYCZNIOWEGO]. [Tyszkowska Krystyna] KT: Studenci wrocławscy w powstaniu styczniowym. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 3; Pamięci studentów poległych w Powstaniu Styczniowym

[odsłonięcie tablicy pamiątkowej na budynku UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 113; *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 113; *Wroc. Gaz. chłop.* wyd. B nr 21; Niekraś J.: W 100 rocznicę poległych w Powstaniu Styczniowym. *ITD* nr 24 s. 14.

436. ROTTEROWA Maria: Organizacja i dydaktyka na Studium Bibliotekoznawstwa we Wrocławiu. [W:] Uniwersyteckie studia dla pracujących. Materiały konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego we Wrocławiu w dniach 13—14 grudnia 1962 r. Wrocław s. 67—80.

437. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Wrocławska wystawa książki radzieckiej [w budynku UW. przy współudziale Bibl. Uniw., Ossolineum i PWSSP we Wrocławiu]. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 265.

438. (sr): Miły jubileusz [40-lecie pracy Heleny Poklewskiej]. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 121.

439. SCHENK Waław: Rękopisy liturgiczne od XIII do XV wieku w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu. Cz. 2. *Arch. Bibl. Muz.* T.6 s. 191—209.

440. SEŃKO Władysław: Les oeuvres de Gilles de Rome conservées dans le MSS des Bibliothèques polonaises [m.in. o Bibl. Uniw. we Wrocławiu]. *Mediaev. philos. pol.* z. 11 s. 146—151.

441. SIEDLECKI Stanisław: Wspomnienie o przyjacielu „Johnie” [o Jaremie Rdułtowskim]. *Tyg. powsz.* R.17 nr 47 s. 5.

442. SKALSKI E.: Miasto nauki [m.in. o UW. i jego pracownikach]. *Widnokregi* nr 1 s. 17—23.

443. SKŁAD osobowy i spis wykładów na r. akademicki 1963/1964. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Red.: Gabriela Frydrychowicz. Wrocław. Uniwersytet Wrocławski ss. 237, nlb. 4, tab.

444. SŁAWIŃSKA J.: Portret wrocławskiego germanisty [o Marianie Szyrockim]. *Poglądy* R.2 nr 16 s. 8.

445. [SMOLAK Henryk] (hsm): Problem ideowego wychowania młodzieży akademickiej. Narada na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 293.

446. STUDENCKIE Koło Wolnomyślicieli przy Uniw. Wr. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 11.

Także: *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 10.

447. „SYRENA” jeszcze niegotowa [dawny lokal gastronomiczny przeznaczony na stołówkę studencką dla UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 23.

448. SZANTYR Gustaw: Personifikacja odwetowej profesury [o UW. przed II wojną światową]. *Nadodrze* R.7 nr 2.

449. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Studenci prawa z całej Polski we Wrocławiu [Ogólnopolskie Seminarium Kryminalistyki organizowane m.in. przez Koło Naukowe Prawników UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 102.

450. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Wystawa warta obcejrena [wystawa poświęcona przestępności nieletnich w Katedrze Pedagogiki Specjalnej UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 266.

451. SZPOR Romuald: Humanista i Uniwersytet [m.in. wypowiedzi prorektora UW. Mariana Jakóbca]. *Kierunki* R.8 nr 2 s. 5—8.

452. SZYMICZEK Franciszek: Stowarzyszenia akademickie polskiej młodzieży górnośląskiej we Wrocławiu 1863—1918. Wrocław ss. 232.

Rec. Hasiński Maksymilian. Chowanna R.8 z. 2 s. 246—248; Heise Albert. *Ostdeutscher Literatur Anzeiger* Jg. 10 H.3 s. 95—97; Pater Mieczysław. *Zar. śl.* R.27 z. 2 s. 372—376; Świerc Piotr. *Kwart. opol.* R.10 nr 1 s. 122—124; W.Z.: Książka o polskości Wrocławia. *Tyg. kat. WTK* R.11 nr 49 s. 6; Zakrzewski Bogdan: Książka cenna choć sporna. *Odra* R.4 nr 2 s. 85—87; Żmij Danuta: Tradycja stara, nowa, najnowsza. *Nowe Książ.* nr 14 s. 603—604.

453. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Dla dobra i przyszłości tej ziemi... Podsumowanie dolnośląskiej sesji [W Auli Leopoldina o rozwoju Dolnego Śląska. M.in. nadanie odznak tysiąclecia pracownikom UW]. *Gaz. rob.* R.16 wyd. B nr 157.

454. TYSZKOWSKA Krystyna: Godzinę w średniowieczu [o Bibliotece Uniwersyteckiej]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 2.

455. TYSZKOWSKA Krystyna: Gospodarskie związki [o badaniach historyków z UW. nad dziejami społ.-gospod.]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 1.

456. TYSZKOWSKA Krystyna: List pisany lewą ręką [o pracach Włodzimierza Gutekunsta]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 10.

457. TYSZKOWSKA Krystyna: Miedź — dar morza [o pracach Katedry Geologii Stratygraficznej UW]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 24.

458. TYSZKOWSKA Krystyna: O Stoszu

i śląskim nazewnictwie [o pracach Stanisława Rosponda]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 93.

459. TYSZKOWSKA Krystyna: Ocena zbrodni [o konkursie krasomówczym studentów Wydz. Prawa UW]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 4.

460. TYSZKOWSKA Krystyna: Odkrywcze tradycje Sarmatów [o pracach Bolesława Olszewicza]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 35.

461. TYSZKOWSKA Krystyna: Wśród synów słońca [o badaniach etnograficznych Aleksandra Godlewskiego]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 43.

462. TYSZKOWSKA Krystyna: Wytwornia unikatów [o Katedrze Geografii Regionalnej UW]. *Gaz. rob.* R.16 *Mag. tyg.* nr 9.

463. UNIwersYTECKIE studia dla pracujących. Materiały konferencji zorganizowanej przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego we Wrocławiu w dniach 13—14 grudnia 1962 r. Red.: Ewa Maleczyńska. Wrocław. Uniwersytet Wrocławski ss. 175.

464. UNIwersYTET Wrocławski. Przedm. Alfred Jahn [Oprac.:] Gierowski Józef [i in.] Wrocław. Zakł. Nar. im. Ossol. ss. 99, nlb. 1, ilustr., tabl.

465. WĄSOWICZ Józef: Romerowski zbiór map [w Instytucie Geograficznym UW]. *Acta Univ. Wratisl.* Nr 9 *Stud. geogr.* 1 s. 201—206.

466. WIDELEC Joanna: Liczydła przyszłości [m.in. o pracy maszyny Elliott 803 w Katedrze Metod Numerycznych UW]. *Głos szczec.* wyd. C R.17 nr 76.

467. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Gmach Uniwersytetu. Baedeker Wrocławski. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 95.

468. [WIDOMSKI] Jerzy (Jur): W rejonie pl. Grunwaldzkiego rozgości się Uniwersytet. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 148.

469. WŁADYSŁAW Piłatowski I sekretarzem. Jerzy Falenciak — sekretarzem Komitetu Wojewódzkiego PZPR we Wrocławiu [m.in. krótki życiorys Jerzego Falenciaka]. *Śl. pol.* wyd. A R.19 nr 255.

470. WŁODEK Zofia: Les traités de Walter Burleigh dans les Manuscrits des Bibliothèques en Pologne [m.in. dotyczy Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu]. *Mediaev. philos. pol.* z. 11 s. 152—156.

471. WROCŁAWSKY UCZENI O MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ. Rozm. Kalina Godlewska, Halina Marek, Elżbieta Szpitalak: Marczewski Edward, Urbanik Kazimierz: Studenci na cenzurowanym. *Sl. pol.* wyd. A R.19 nr 308; Maleczyńska Ewa: Inne wartości kształtują patriotyzm dzisiejszej młodzieży, tamże nr 10; Knaster Bronisław: Dobry przykład najlepszym środkiem wychowawczym, tamże nr 17.
472. WSPÓŁPRACA nauki z przemysłem [o współpracy geologów z UW. z przemysłem węgla brunatnego]. *Gaz. rob.* wyd. B R.16 nr 13.
473. WYBITNY geograf [o Alfredzie Jahn]. *Wieczór* wyd. A R.18 nr 36.
474. WYKAZ prac doktorskich i magisterskich wykonanych w Katedrach Bibliotekoznawstwa w l. 1962—1963 [m.in. na UW.]. *Rocz. bibliot.* R.7 s. 484—488.
475. ZARZĄDZENIE [zmiany organizacyjne w UW. im. B. Bieruta]. *Dz. U. Min. Szk. Wyż.* nr 2 poz. 13; tamże: nr 9 poz. 70.
- 1964
476. (A.J.): Owocna działalność doc. dra Andrzeja Nowickiego we Włoszech. *Fakty i Myśli.* R.7 nr 5 s. 2.
477. AKADEMIK dla studentek UW. Hotel asystentów, 400 ml zł na następną 5-latkę [o inwestycjach UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 218.
478. BAJER Magdalena: Wróżą z traw... [o pracach Katedry Ekologii i Geografii Roślin UW.]. *Polityka* R.8 nr 31 s. 7.
479. [BARANIECKA Alicja] (ab): Zjazd prawników teoretyków [w Karpaczu staraniem Katedry Teorii Prawa i Państwa UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 58.
480. BARYCZ H[enryk]: Stanisław Tync jako historyk wychowania i szkolnictwa (1889—1964). *Prz. hist.-ośw.* R.7 nr 3 s. 285—286.
481. BIEN Janusz: Siedmiomilowe buty matematyki [m.in. wypowiedzi prof. Hugona Steinhaus]. *Grom. Rol. pol.* wyd. W nr 30.
482. BILANS osiągnięć naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego. *Expr. wiecz.* wyd. A-F R.18 nr 264.
483. BIULETYN Informacyjny. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu. Red. Jan Ożóg. R.12: 1962 [druk] 1963. Biblioteka Uniwersytecka ss. 403.
484. BŁOŃSKA Cecylia: Na historycznej osi Wrocław—Rzeszów [o współpracy Katedry Historii Gospod. i Społ. UW. ze środowiskiem rzeszowskim]. *Now. rzesz.* wyd. A nr 88.
485. BOGACTWA mineralne Ziemi Zachodnich [o sesji naukowej geologów na UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 121.
486. CECHUJE ich postawa zaangażowana [m.in. o pracy prof. Henryka Zielińskiego]. *Głos naucz.* R.48 nr 40 s. 2.
487. CHAMCÓWNA Mirosława: Bibliografia prac prof. Stanisława Tynca. *Prz. hist.-ośw.* R.7 nr 3 s. 286—289.
488. CHCĄ studiować pedagogikę [o pedagogice na UW.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 207.
489. [DANOWSKA Jadwiga, nekr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 153.
490. DNI Filozoficzne [zorganizowane przez Kolo Naukowe Studentów Filozofii UW.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 84.
491. DOWDA Halina: Sami nie wiecie... [o Ogrodzie Botanicznym UW.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 167.
492. FRĄCKIEWICZ Z[ofia]: Starym księgom wraca młodość [Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 199.
493. GOTOWSKI Bogdan: Normalne losy dziwnego rocznika [o absolwentach UW. z pierwszych lat po wojnie]. *Życie Warsz.* wyd. A R.21 nr 177.
494. [INAUGURACJA roku akademickiego]. Gaudeamus na wrocławskich uczelniach. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 233; Beanusom do indeksu, tamże nr 235; Inauguracja roku akademickiego na Uniw. Wr. Z udziałem zastęp. przew. Rady Państwa prof. St. Kulczyńskiego i I sekr. KW PZPR W. Piłatowskiego, tamże nr 236; Wrocławskie uroczystości z udziałem prof. dr St. Kulczyńskiego. *Kur. pol.* wyd. A R.7 nr 234; Nowy rok akademicki, tamże nr 233; Inauguracja roku akad. na Uniw. Wysokie odznaczenia otrzymali nauk. wrocławscy [J. Fiema, J. Gierowski, A. Jahn, R. Ingarden, J. Łanowski, K. Maślankiewicz, M. Mazur, A. Ursel]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 236; Inauguracja roku akademickiego. *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 275; Inauguracja

roku akad. Wysokie odznaczenia dla profesorów. *Życie Warsz.* wyd. A R.21 nr 239.

495. J.H.: Seminarium z chemii koordynacyjnej [kierowane przez prof. B. Trzebiatowską]. *Problemy* R.20 nr 8 s. 510.

496. (jk): Nowi absolwenci Studium Administracyjnego w Opolu [filii UW]. *Tryb. opol.* wyd. ABC nr 134.

497. JEDNAK Wit Stosz, a nie Stwosz! [o pracach prof. S. Rosponda]. *Kur. szczec.* wyd. AB nr 5.

Także: *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.19 nr 7; *Głos Wielkop.* wyd. A R.20 nr 8; *Sztand. Młod.* nr 5; *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 8; *Tryb. rob.* nr 15; *Życie Warsz.* wyd. A R.21 nr 7.

498. KACZMAREK Stefan: Kandydaci na wyższe uczelnie wrocławskie w latach 1957/8—1958/9. Przedst.: Józef Kwiatek. Wrocław. Zakł. Narod. im. Ossol. ss. 162, tabl. 7.

499. KATEDRA Literatury Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. *Biul. polonist.* R.7 z. 20 s. 91—99; z. 21 s. 9—10, 27—28, 38, 41.

500. KLEJN Zbigniew: Krakowska Alma Mater w walce o polskość Śląska [udział w sesji na temat: „Rola Uniw. Jagiell. w walce o polskość Śląska” studentów z Koła Naukowego Historyków UW]. *Kur. szczec.* wyd. AB nr 87.

501. KLEJN Zbigniew: Pożyteczna sesja młodych [patrz wyżej]. *Tryb. opol.* wyd. AB nr 75.

502. KONFERENCJA matematyków w Warszawie [współorganizatorem był prof. Edward Marczewski]. *Kur. pol.* wyd. A R.7 nr 197.

503. [KONFERENCJA 24—25 VI zorganizowana przez ZO ZBOWiD i Katedrę Historii Polskiej i Powszechnej XIX—XX w. UW]. j.s.: Trudna droga do Polski. *Wroc. Tyg. Katol.* R.12 nr 32 s. 4—5; Miłobędzka Barbara: Na marginesie wrocławskiej konferencji o zbrodniach hitlerowskich na Śląsku. *Poglądy* R.3 nr 15 s. 4—5; [Sulewski Wojciech] W.S.: Konferencja wrocławska. *Za Wol. Lud* nr 14 s. 11; tenże: Pokłosie sesji wrocławskiej. *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 14; Szefer Andrzej: Wrocławska sesja naukowa. *Zar. śl.* R.27 z. 4 s. 822—824; Ważniewski Władysław: Konferencja Naukowa we Wrocławiu na temat polityki i zbrodni hitlerowskich na Śląsku. *Z Pola Walki* R.7 nr 4 s. 272—273.

504. KUCZYŃSKI Henryk: Prace Katedry Chemii Organicznej Uniwersytetu Wrocławskiego i II Katedry Chemii Organicznej Politechniki Wrocławskiej. *Spraw. Wr. TN.* Ser. B T.18 [druk] 1964 s. 8—9.

505. „KWANT”. Kwant zaczyna działać [klub studentów UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 293.

506. (t): Odznaczenie profesora doktora Kamila Stefki [Odznaką XXV-lecia Stronnictwa Demokratycznego]. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 35.

507. MALECZYŃSKA Ewa: Słowo wstępne [o pracach naukowych dotyczących średnio-wiecznej kultury Śląska na UW]. *Acta Univ. Wratisl.* Nr 23 Hist. 8 s. 3—12.

508. [MALINOWSKI M.] (mal): Seminarium młodych historyków [UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 67.

509. [MALINOWSKI M.] (mal): Uniwersytet przoduje [w akcji Ochotniczych Hufców Pracy]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 96.

510. MARTÍNEK J[an], Martínkova D[ana]: Humanistická bohemika ve Vratislavi. *Zprávy Jednoty klasických filologů.* R.6 č. 3 s. 174—179.

511. MICHALUK Eugeniusz: Zabawa w dwa ognie [o sprawie studenta III roku Wydz. Mat. Fiz. Chem. UW]. *ITD* nr 28 s. 5.

512. MINCER Franciszek: Uniwersytet Wrocławski. Nowe doktoraty. *Kwart. hist.* R.71 nr 1 s. 285—286.

513. MŁODZI etnografowie w Hajnówce [o obozie studenckim UW]. *Kur. pol.* wyd. A R.7 nr 185.

514. [MOREŁOWSKI Marian]. Bohdziewicz Piotr: Śp. prof. dr Marian Morełowski. *Zesz. nauk. KUL* R.7 z. 2 s. 92—94, portr.; tamże z. 2 s. 94—95; Orosz Janina: Marian Morełowski 1884—1963. *Biul. Hist. Szt.* R.26 nr 3 s. 208—210, portr.; Walicki Michał: Le Professeur Morełowski (1884—1963). *Cah. pol. Allem.* No 1 s. 31—33.

515. NAGRODY państwowe i wysokie odznaczenia z okazji XX-lecia PRL [m.in. odznaczono prof. B. Trzebiatowską z UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 171.

Także: *Sztand. Młod.* nr 173; *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 200.

516. (nt): Nowy ZU Z[wiązk]u M[łodzieży]

W[iejskiej] na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 13.

517. NAUKOWIEC [o prof. H. Steinhausie, zdjęcie]. *Wieczór* R.18 nr 289.

Także: *7 Dni w Pol.* R.8 nr 3 s. 5.

518. NOWE „akademiki” znacznie poprawią sytuację mieszkaniową studentów [UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 182.

519. NOWE nominacje prof. wrocławskich [m.in. profesorem zwyczajnym został prof. dr Antoni Knot]. *Gaz. rob.* R.17 *Mag. tyg.* nr 51.

520. OBLICZENIA i opinie. Nad ostatnimi meldunkami uczelni o egzaminach [m.in. na UWr.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 205.

521. ODCZYTY prof. dr Trzynadłowskiego [w Lublinie]. *Kur. lub.* R.8 nr 37.

522. OPATRNÝ Jarosław Wit: Listy Józefa Muczkowskiego do Waclawa Henryka i Jana E. Purkyniego. *Spraw. Wr. TN* Ser. A T.17 [druk] 1964 s. 35—37.

523. OPATRNÝ Jarosław Wit: Purkynie's Polish correspondents: Ludwik Zejszner. *C.R. Soc. Sc. Wroc.* Vol. 10 [druk 1964] s. 28—29.

524. PRACA naukowa — praca dydaktyczna [m.in. dyskusja nad referatem prof. W. Czaplińskiego]. *Głos naucz.* R.48 nr 40 s. 3.

525. PROFESOR F. Gentzen z Lipska gościem UWr. i T[owarzystwa] R[ozwoju] Z[iem] Z[achodnich]. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 298.

526. (Pyrz): Modernizacja DS-ów [Domów Studenckich UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 131.

527. [REMBIASZ Józef, nekr.]. *Gaz. białos.* wyd. A nr 2.

528. [ROCZNICA USUNIĘCIA STUDENTÓW POLSKICH Z UWr.]. Interesująca wystawa na Uniwersytecie. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 53; Przed 25 rocznicą antypolskich wydarzeń na Uniwersytecie Wrocławskim, tamże nr 75; Przyszłość taki czas..., tamże nr 137; 25 rocznica relegowania studentów polskich, tamże nr 152; Spełniły się ich marzenia [o wystawie z okazji rocznicy]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 138; (J.W.): Uroczystości na Uniwersytecie, tamże nr 143; zr: Powróciliśmy i pozostaniemy tu na zawsze, tamże nr 152; Kubisiak Aleksander: Historia pewnego bojkotu, tamże *Mag. tyg.* nr 26; Michaluk

Eugeniusz: Relegacja. *ITD* nr 26 s. 5; Pamięć i przykład. *Nadodrze* R.8 nr 8.

Także: *Odra* R.4 nr 9 s. 95; Warzok Adolf: Wilczy bilet (Wspomnienia sprzed 25 lat) *Kal. wroc.* s. 40—42.

529. ROK wcześniej można skończyć budowę domu studenckiego UWr. [na placu Grunwaldzkim]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 238.

Także: *ITD* nr 50 s. 14.

530. ROSTAŃSKI Krzysztof: Historia Zielnika Instytutu Botanicznego Uniwersytetu Wrocławskiego. *Acta Univ. Wratisl.* Nr 14 *Pr. bot.* 1 s. 283—304, ilustr., bibliogr. s. 300—303.

531. RÓWIEŚNIK starożytnego Rzymu odkryty na przedmieściach Wrocławia [o pracach archeologicznych prof. W. Hołubowicza z Kat. Archeologii Polski UWr. w Osobowicach]. *Expr. wiecz.* R.19 nr 308.

532. RUTKIEWICZ Ignacy: Dwa dni z prozą XX-lecia [o konferencji zorganizowanej przez Inst. Badań Literackich PAN i Katedrę Literatury Polskiej UWr.]. *Dz. bałt.* R.20 nr 302.

533. [RUTKIEWICZ Ignacy] (I.R.): Jubileusz Karola Maleczyńskiego. *Odra* R. 4 nr 11 s. 61—62.

534. RUTKIEWICZ Ignacy: Między Dubną a Princeton. *Zachodnia Agencja Prasowa. Biul. dla Pol. zagr.* nr 26 s. 8—10; tenże: Nowy partner: fizyka teoretyczna. [o Instytucie Fizyki Teoretycznej UWr.]. *Odra* R.4 nr 11 s. 51—55.

535. RUTKIEWICZ Ignacy: W mieście matematyki [o matematykach z UWr.]. *Dz. zach.* wyd. AB R.20 nr 181.

536. RUTKIEWICZ Ignacy: Wroclawska chemia [o prof. B. Trzebiatowskiej]. *Odra* R.4 nr 9 s. 35—42.

537. SADKOWSKI Waclaw: Wieża Babel i co widać z jej szczytu [m.in. o konferencji na temat prozy w Polsce Ludowej zorganizowanej przez Inst. Badań Liter. PAN i Katedrę Liter. Polskiej UWr.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 359.

538. SAJNER Josef: Knihovna J.E. Purkyně. *Zprávy Komise pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd ČSAV* č. 16 s. 37—38.

539. SCHOLL Irena: Matematyka to nie rachunki [o pracach matematyków z UWr.]. *Głos Pr.* wyd. A R.14 nr 63.

540. SEMINARIUM Geologów [na temat

„Bogactwa mineralne Ziemi Zachodnich” zorganizowane przez RU ZSP UW[er]. *ITD* nr 16 s. 5, 10.

541. SENIOR prawników prof. Kamil Stefko doktorem h.c. WSE we Wrocławiu. *Kur. pol.* wyd. B R.7 nr 223.

542. [SESJA NAUKOWA: HISTORIA MATEMATYKI POLSKIEJ]. [Tyszkowska Krystyna] (Kt): Sesja naukowa poświęcona historii matematyki polskiej. Z okazji sześćsetlecia Uniwersytetu Jagiellońskiego [współorganizatorem m.in. UW[er]]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 62; [Rutkowska Zofia] (ZOF): Ogólnopolska sesja poświęcona historii matematyki obradowała we Wrocławiu. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 64; (stein): Dwie konferencje naukowe we Wrocławiu. Dyskusja elity matematycznej. UJ a polskość Śląska i Pomorza. *Dz. pol.* wyd. A R.20 nr 63; K.W.: O historii matematyki polskiej. *Sl. powsz.* wyd. K R.18 nr 74—77.

543. SKŁAD Osobowy i Spis wykładów. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Na r. ak. 1964/1965. Red. G. Frydrychowicz. Wrocław. Uniwersytet Wrocławski ss. 259 [powiel.]

544. SKOWROŃSKA Anna: Bibliografia prac prof. dra Karola Małczyńskiego. *Odra* R.4 nr 11 s. 61—62, portr.

545. [SMOLAK Henryk] (hsm): Sekretarz KW PZPR J. Fałenciak na spotkaniu ze studentami Uniwersytetu i WSE. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 101.

546. (Sp): XIII-wieczną hutę szkła odkryto na Dolnym Śląsku [m.in. przy współpracy pracowników i studentów Katedry Archeologii Polski UW[er]]. *Głos Pr.* wyd. B—C R.14 nr 170.

547. STOBIECKI Tadeusz: Sylwetki naukowe członków PAN. Włodzimierz Bobrownicki [były prof. Katedry Technologii Nieorganicznej przy UW[er] i Politechnice Wr.]. *Nauka pol.* R.12 nr 4 s. 66—72.

548. STUDIA zaoczne na Uniwersytetach. Informacja dla maturzystów. *Grom. Rol. pol.* wyd. W nr 99.

549. STUDENCI otrzymują skierowanie do pracy [m.in. o studentach UW[er] z Wydz. Mat. Fiz. Chem., Filologii Germańskiej i Rosyjskiej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 176.

550. (sz): Uniwersytet Jagielloński w historii

Śląska [sesja naukowa na UW[er]]. *Gaz. krak.* wyd. A R.16 nr 62.

551. SZPERKOWICZ Jerzy: Miliard z głowy [o Instytucie Matematycznym UW[er]]. *Życie Warsz.* wyd. A R.21 nr 176.

552. SZPITALAK Elżbieta: Sukces jednostki i środowiska [o odznaczeniach prof. UW[er] J. Rzewuskiego, R. Ingardena i J. Łopuszańskiego]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 275.

553. ŚWIĄTKIEWICZ Bogdan: Prof. Ewa Małczyńska. *Żoł. Wol.* wyd. A R.15 nr 299.

554. ŚWIĄTKIEWICZ Bogdan: Walka to męska rzecz, czyli prawo i bezprawie [o pracach Z. Bożyczki]. *Żoł. Wol.* wyd. A R.15 nr 265.

555. [TUŁASIEWICZ Tadeusz] T.T.: Biblioteka Uniwersytecka w XX-leciu. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 107.

556. [TUŁASIEWICZ Tadeusz] (tt): Prof. dr E. Zubik odznaczony Krzyżem Oficerskim [Orderu Odrodzenia Polski]. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 162.

557. [TUŁASIEWICZ Tadeusz] (tt): Uniwersytet Wrocławski zawarł umowę z Uniwersytetem w Brnie. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 8.

558. [TUŁASIEWICZ Tadeusz] T.T.: Wrocław kształci bibliotekoznawców z całej Polski. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 164.

559. [TYNC STANISŁAW] Chamcówna M[irosława]: Stanisław Tync (7. VI 1889—26 I 1964). *Kwart. hist.* R.71 nr 4 s. 881—882; Kaczmarek Stefan: Prof. dr Stanisław Tync. *Głos naucz.* R.48 nr 10 s. 3; Profesor Stanisław Tync. *Acta Univ. Wratisl.* Nr 15; *Nauki Ped. Psych.* 6 s. 1—2; Zmarł Stanisław Tync. *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 27; *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 33.

560. TYSZKOWSKA Krystyna: Geografia z lotu ptaka [o Katedrze Geografii Regionalnej UW[er]]. *Gaz. rob.* R.17 *Mag. tyg.* nr 11.

561. TYSZKOWSKA Krystyna: Historii nie wymażesz [o historii UW[er]]. *Gaz. rob.* R.17 *Mag. tyg.* nr 18.

562. TYSZKOWSKA K[rystyna]: Historycy w dniu wczorajszym [o Katedrze Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w. UW[er]]. *Gaz. rob.* R.17 *Mag. tyg.* nr 42.

563. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Jubileusz wybitnego hellenisty [prof. Wiktora Steffena]. *Gaz. rob.* wyd. B R.17 nr 43.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.20 nr 42.

564. TYSZKOWSKA Krystyna: Kronika codzienności. *Gaz. rob. R.17 Mag. tyg.* nr 37.
565. TYSZKOWSKA Krystyna: Laureatka wykolowana [o studentce III roku prawa UW]. *Gaz. rob. wyd. B R.17* nr 34.
566. TYSZKOWSKA K[rystyna]: Pieśń ujdzie cało [o pracach Zakładu Literatury Śląskiej UW]. *Gaz. rob. R.17 Mag. tyg.* nr 44.
567. TYSZKOWSKA Krystyna: Sprawiedliwość rychliwa [o Katedrze Postępowania Karnego UW]. *Gaz. rob. R.17 Mag. tyg.* nr 28.
568. TYSZKOWSKA Krystyna: Ta sama pasja [o prof. B. Trzebiatowskiej]. *Gaz. rob. wyd. B R.17* nr 265.
569. TYSZKOWSKA Krystyna: To jest proporcja! [o prof. K. Urbaniku]. *Gaz. rob. R.17 Mag. tyg.* nr 50.
570. TYSZKOWSKA Krystyna: Żeby zbliżyć [o Bibliotece Uniwersyteckiej]. *Gaz. rob. R. 17 Mag. tyg.* nr 36.
571. UNIVERSITÉ de Wrocław. Préf.: Alfred Jahn. Wrocław. Zakł. Nar. im. Ossol. ss. 110, nlb. 2, ilustr., tabl., bibliogr. poz. 6.
572. UNIWEKSYTET [o kronice UW. za lata 1954—1960]. *Expr. wiecz.* wyd. A nr 182.
573. UNIWEKSYTET Wrocławski nadał tytuł doktora honoris causa prof. M.W. Kiełdysowi. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 258.
- Także: *Gaz. rob. wyd. B R.17* nr 258; *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.19 nr 261; *Il. Kur. pol.* wyd. B R.20 nr 258; *Śl. powz.* wyd. A R.8 nr 261; *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 301; *Życie Warsz.* wyd. A R.21 nr 261.
574. UNIWEKSYTET Wrocławski w latach 1956—1959. Red.: Mirosława Chamcówna. Wrocław. Zakł. Nar. im. Ossol. ss. 371, nlb. 1, tabl. 12, bibliogr.
575. W ADAPTOWANYM klasztorze Wydział Filologii Uniw. Wr. *Kur. pol.* wyd. A R.7 nr 218.
576. W AKADEMIKACH tłok, a fundusze na remonty nie są wykorzystane. *Kur. pol.* wyd. A R.7 nr 213.
577. WALCZAK Wojciech: Instytut Geograficzny Uniwersytetu Wrocławskiego w okresie XX-lecia PRL. *Prz. geogr.* T.36 z. 3 s. 585—592.
578. [WAŚOWICZ JÓZEF, nekr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 50 i 51; *Gaz. rob.* wyd. B R.17 *Mag. tyg.* nr 9; *Dz. bałt.* R.20 nr 51; *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.19 nr 52; *Gaz. poz.* R.17 nr 51; *Głos Pr.* wyd. A R.14 nr 51; *Il. Kur. pol.* wyd. B R.20 nr 51; *Tryb. Ludu* wyd. A R.17 nr 60; *Tyg. powz.* R.18 nr 15 s. 3; *Życie Warsz.* wyd. A R.21 nr 52 i 54.
579. WIERZYŃSKI Maciej: Uczona [o prof. B. Trzebiatowskiej]. *Zwierciadło* R.8 nr 39 s. 2—3.
580. WRZOS prowadzi na trop cyny... [o pracach dra J. Sarosieka]. *Grom. Rol. pol.* wyd. W nr 86.
581. Z WYŻYWIENIEM lepiej. Nadal mało mieszkań [o sytuacji studentów UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 224.
582. ZAJDEL-WICHURA Edward: Edward Hanke — lekarz i społecznik [m.in. o stowarzyszeniach studenckich polskiej młodzieży na UW]. *Kwart. opol.* R.10 nr 1 s. 75—83.
583. ZAJDEL-WICHURA Edward: Swowisty czar Śląska [z dziejów stowarzyszeń studenckich młodzieży polskiej na UW]. *Wroc. Tyg. Katol.* R.12 nr 33 s. 2.
584. ZASŁUŻENI w rozwoju woj. katowickiego [złotą odznakę otrzymał prof. H. Zieliński]. *Dz. zach.* wyd. AB R.20 nr 225.
585. ZAWADZKA Irena: Wykaz opublikowanych prac naukowych prof. dra Wiktora Steffena. *Eos* Vol. 54 fasc. 1 s. 13—19.
586. ZJAZD pierwszych absolwentów Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Śl. pol.* wyd. A R.20 nr 132.
587. ZWYCIEŻCY konkursu na pracę magisterską [m.in. Andrzej Leśkiewicz z UW. za pracę „Atlas gospodarczy pow. Bystrzyca Kłodzka”]. *Gaz. poz.* R.17 nr 308.
588. ŻABSKI Tadeusz: František Ladislav Čelakovský na Katedrze Sławistyki we Wrocławiu. *Acta Univ. Wratisl.* Nr 30 *Pr. liter.* 6 s. 158—195.
589. ŻYGULSKI Z[dziszaw]: Filologia germańska w dwudziestoleciu 1944—1964 [m.in. o Katedrze Filologii Germańskiej UW]. *Kwart. neofil.* R.11 nr 4 s. 361—367.

590. A.R.: Sesja naukowa prawników wrocławskich. *Prawo i Życie* R.10 nr 14 s. 3.

591. BARG Leszek: Sprawozdanie z II Międzynarodowego Sympozjum Purkyniowskiego. *Arch. Hist. Med.* T.28 z. 1/2 s. 171—174.

592. BARTOSZ Julian: Punkt wyjścia do nowoczesności [m.in. o prof. B. Trzebiatowskiej]. *Gaz. rob. R.18 Mag. tyg.* nr 8.
593. [BARTOSZ Julian] J.B.: Sesja Towarzystwa Miłośników Historii [m.in. o pracownikach UWr.]. *Gaz. rob. wyd. B R.18* nr 97.
594. BIAŁOWAŚ J.: Znakomity sukces [o prof. K. Urbaniku]. *Il. Kur. pol.* wyd. B R.21 nr 80.
595. [BRYŁA Izabella] (iz): Kuracja odmładzająca wiekowych budynków Uniwersytetu. *Sl. pol.* wyd. A R.21 nr 154.
596. BUSKI Tadeusz: Poszukiwanie złota i innych skarbów [o Katedrze Mineralogii i Petrografii UWr.]. *Gaz. rob. R.18 Mag. tyg.* nr 23.
597. Cz.T.: Proza w Polsce Ludowej [o konferencji zorganizowanej m.in. przez Katedrę Literatury Polskiej UWr.]. *Tyg. powsz.* R.19 nr 1 s. 4.
598. CORAZ silniejszy ZMS na Politechnice i Uniwersytecie Wr. *Gaz. rob. wyd. B R.18* nr 124.
599. DOBRZYCKI Stanisław: Wrocławska sesja naukowa poświęcona historii matematyki polskiej. *Kwart. Hist. Nauki* R.10 nr 1/2 s. 228—230.
600. [DWUDZIESTOLECIE SZKOLNIC-TWA WYŻSZEGO NA ZIEMIACH ZACHODNICH I PÓLNOCNYCH]. [Dwadzieścia] XXIlat szkół wyższych i nauki na Ziemiach Zach. i Półn. *Tryb. Ludu* wyd. A R.18 nr 326; [Dwadzieścia] XX lat wielkich osiągnięć UWr. *Expr. wiecz.* wyd. A R.20 nr 284; [Dwudziestolecie] XX-lecie nauki na ziemiach zach. *Prawo i Życie* R.10 nr 25 s. 3; Jarzębowski Tomasz: Święto nauki polskiej na Ziemiach Zachodnich i Północnych. *Tyg. demokr.* R.13 nr 49 s. 1, 2; Opolski Jerzy: Nauka i społeczeństwo. *Tryb. opol.* wyd. A nr 279; Przeciszewski Tadeusz: 20-lecie Szkoln. Wyższego na Ziemiach Zach. i Półn. *Głos Naucz.* nr 49 s. 4; Święto nauki na Ziemiach Zachodnich. *Życie Warsz.* wyd. A R.22 nr 281; Święto nauki polskiej. *Panor. Półn.* R.9 nr 51—52; Święto wrocławskiej nauki. *ITD* nr 50 s. 3; Uroczystości 20-lecia polskiej nauki na Ziemiach Zach. i Półn. Nadanie 11 tytułów doktorów h.c. *Życie Warsz.* wyd. A R.22 nr 280; *Tryb. Ludu* wyd. A R.18 nr 325; *Sl. powsz.* R.18 nr 279;
- Sl. pol.* wyd. A R.21 nr 278; *Gaz. rob. wyd. B R.18* nr 278.
601. GEBETHNER S.: Siódma sesja katedr prawa państwowego [m.in. o referacie A. Patrzalka z UWr.]. *Prawo i Życie* R.10 nr 12 s. 4.
602. HECK R[oman]: Wrocławski ośrodek historyczny w dwudziestolecu. *Kwart. hist.* R.72 nr 3 s. 729—737.
603. [INAUGURACJA ROKU AKADEMICKIEGO] Jahn Alfred: Po dwudziestu latach [skrót przemówienia inauguracyjnego]. *Odra* R.5 nr 11 s. 11—19; [Tyszkowska Krystyna] (kt): Uroczysta inauguracja na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob. wyd. B R.18* nr 241.
604. JA już wyrosłam z tego [wspomnienie studentki UWr.]. [W:] Tu jest mój dom. Pamiętniki z Ziemi Zachodnich i Północnych. Warszawa s. 645—652.
605. J.H.: Szkoła chemii koordynacyjnej [zorganizowana przez UWr.]. *Problemy* R.21 nr 8 s. 498—500.
606. JAHN Alfred: Alma Mater Vratislaviensis. Zdjęcia: Marek Holzman i Tadeusz Rolke. *Polska* nr 5 s. 4—5.
607. JAHN Alfred: Imponujący zasięg oddziaływania wrocławskiego ośrodka naukowego [rozm. Elżbieta Szpitalak]. *Sl. pol.* wyd. A R.21 nr 241.
608. JAHN Alfred: Wrocław ośrodkiem nauki i kultury. *Życie Szk. wyż.* R.13 nr 7/8 s. 3—8.
609. JAKÓBIEC Marian: Perspektywy rozwoju Uniwersytetu Wrocławskiego. *Życie Szk. wyż.* R.13 nr 7/8 s. 39—48.
610. JANUSZEWSKI Bernard Woodrow: Geneza katedry języków i literatur słowiańskich we Wrocławiu. *Rocz. wroc.* T.7/8 s. 12—76, ilustr. oraz Nadbitka ss. 76 Wrocław 1965.
611. K.W.: Konferencja naukowo-dydaktyczna na Wydz. Prawa UWr. *Życie Szk. wyż.* R.13 nr 9 s. 102—105.
612. KACZMAREK Stefan: Uniwersytet Wrocławski w pierwszym dwudziestolecu Polski Ludowej. *Życie Szk. wyż.* R.13 nr 7/8 s. 9—23.
613. KATEDRA Literatury Polskiej [UWr.]. *Biul. polonist.* R.8 z. 24 s. 63—76.
614. KOCOT Kazimierz: XX-lecie Wydziału Prawa we Wrocławiu. Wrocław ss. 9, powiel.

615. KRASOŃ Jan: Współpraca katedr geologii UWr. z Akademią Górniczą we Freibergu. *Prz. geolog.* R.13 nr 3 s. 3—4.
616. KULCZYŃSKI Stanisław: Otwarcie [przemówienie Rektora UWr. na inauguracji roku akademickiego 1945/1946]. *Odra* R.5 nr 11 s. 5—10.
617. LIBERA Zdzisław: Rzeczy staropolskie [o Tadeuszu Mikulskim]. *Nowe Książ.* nr 10 s. 433—435.
618. ŁADOSZ Jarosław: Jak lepiej wychować młodzież akademicką. *Gaz. rob.* wyd. B R.18 nr 8.
619. ŁUCKI Michał: Łąd nieprzepczuwalnej wielkości [o UWr.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.18 nr 322.
620. [ŁUKASZEWICZ Józef] (J.Ł.): Prof. dr A. Knot przewodniczącym Rady Naukowej Ossolineum. *Śl. pol.* wyd. A R.21 nr 239; Także: *Kur. pol.* wyd. B R.8 nr 236.
621. [MALINOWSKI M.] mal: Dzień Młodego Wyborcy na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* wyd. B R.18 nr 116.
622. MATWIJOWSKI K[rystyn]: Echa organizowania się nauki polskiej we Wrocławiu w l. 1945—1946 na łamach prasy dolnośląskiej. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.20 nr 1a s. 230—240.
623. MATWIJOWSKI Krystyn: Przewody habilitacyjne i obrona prac doktorskich z zakresu historii Śląska. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.20 nr 2 s. 267—273.
624. MŁODOŚĆ i matematyka [o Kazimierzu Urbaniku i Stefanie Paszkowskim]. *ITD* nr 16—17 s. 12—13.
625. „MOST 1” ułatwi obsługę maszyn cyfrowych [o opracowaniu programu maszyny cyfrowej przez pracowników Katedry Metod Numerycznych UWr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.21 nr 1.
626. MUSZANKA Barbara: Układy autumatyczne i hodowla begonii [o praktykach studentów geografii UWr. w Niemczech]. *ITD* nr 1 s. 5, 7.
627. NA Uniwersytecie nowe studium [Międzywydziałowe Studium Kulturalno-Oświatowe]. *Gaz. rob.* R.18 *Mag. tyg.* nr 44.
628. NASI kandydaci. Czesław Hernas. *Gaz. rob.* wyd. B R.18 nr 118.
629. NASZ fotoreporter z wizytą u prof. Steinhausa. *Życie Warsz.* wyd. A R.22 nr 45.
630. NAUKA polska we Wrocławiu w latach 1945—1965 i jej znaczenie społeczne. Red. Jan Trzynałowski. Wrocław. Zakł. Nar. im. Ossol. ss. 257.
631. NEPOMUCKA K.: Wrocławski Uniwersytet. *Chłop. Droga* nr 97 s. 3.
632. ORGANIZACJA partyjna przyjęła 100 nowych kandydatów PZPR. *Gaz. rob.* wyd. B R.18 nr 118.
633. OŻÓG Jan: Sprawozdanie z działalności Biblioteki za lata 1963 i 1964. *Biul. infor. Bibl. UWr.* R.13/14 [druk 1965] s. I—LXIV, tabl.
634. POLSCY uczeni i ich pracownie. Włodzimierz Trzebiatowski [również o B. Trzebiatowskiej]. *Prz. tech.* nr 31 s. 4.
635. PROF. DR STANISŁAW Kolbuszewski wspomnienia pośmiertne. *Dz. zach.* R.21 nr 14; Trzynałowski Jan: Stanisław Kolbuszewski (22 czerwca 1901 — 7 stycznia 1965). *Pam. Lit.* R. 56: 1965 z. 3 s. 305-309
Także: *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 7.
636. PROTEST Senatu UWr. przeciwko agresji amerykańskiej w Wietnamie. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 114.
637. [RUTKIEWICZ Ignacy] I.R.: Sylwetki wrocławskich uczonych. Antoni Knot. *Odra* R.5 nr 6 s. 60; Stanisław Kulczyński, tamże nr 11 s. 75; Kamil Stefko, tamże nr 10 s. 56; Kazimierz Urbanik, tamże nr 4 s. 61—62.
638. RUTKIEWICZ Ignacy: Prawo z prawa i z lewa. Fragm. książki [o pracownikach Wydz. Prawa UWr.]. *Odra* R.5 nr 11 s. 59—64.
639. RUTKIEWICZ Ignacy: Szkoła wrocławska. *Więź* R.8 nr 11 s. 23—34.
640. RUTKIEWICZ I[gnacy]: W przededniu burzy [o 25-leciu usunięcia studentów polskich z UWr.]. *Kal. wroc.* s. 183—189.
641. [RUTKOWSKA Zofia] ZOF: Laureaci nagród miasta Wrocławia [m.in. prof. W. Czapliński]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 114.
642. SESJA blisko, tłok w czytelniach. [M.in. w Bibliotece Uniwersyteckiej] *Sztand. Młod.* wyd. A nr 12.
643. SESJA naukowa katedr prawa państwowego. [na UWr.]. *Tryb. Ludu* wyd. A nr 145.
644. SKŁAD Osobowy. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta 1965. Red. G. Frydrychowicz. Wrocław. Uniwersytet Wrocławski ss. 79.
645. SMOLAK Henryk: Świadeństwo doj-

rzałości [o działalności Komitetu Uczelnianego PZPR przy UW]. *Gaz. rob. R.18 Mag. tyg.* nr 1.

646. SPIS wykładów. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Na rok akademicki 1965/1966. Red. G. Frydrychowicz. Wrocław. Uniwersytet Wrocławski ss. 146.

647. SZPITALAK Elżbieta: Coraz więcej wiedzą wrocławscy archeologowie o życiu naszych przaszczurów w osobowickim grodzie. *Sl. pol. wyd. A R.22* nr 52.

648. ŚCIEGIENNY Andrzej: Uniwersytet osoblwy. *Argumenty R.9* nr 49 s. 1, 4.

649. ŚWIATOWA sława wrocławskiej szkoły matematycznej. *Expr. il. R.10* nr 261.

650. TAJEMNICE białek [o pracach prof. Mejsbaum-Katzenellenbogen]. *Tryb. opol. wyd. A nr 42.*

Także: *Dz. wiecz. wyd. B nr 49; Gaz. białos. wyd. A nr 47; Grom. Rol. pol. wyd. W nr 26.*

651. TEISSEYRE Henryk: W dwudziestolecie Studium Geologicznego na Uniwersytecie Wrocławskim. Wrocław ss. 5, powiel.

652. TRZYNADŁOWSKI Jan: Dorobek naukowy Uniwersytetu Wrocławskiego. *Życie Szk. wyż. R.13* nr 7/8 s. 24—38.

653. TYSZKOWSKA Krystyna: Laureaci Wrocławia roku dwudziestego [m.in. prof. W. Czaplński]. *Gaz. rob. R.18 Mag. tyg.* nr 19.

654. TYSZKOWSKA Krystyna: Najwyższy tytuł naukowy [o nadanych doktoratach h.c. na UW]. *Gaz. rob. R.18 Mag. tyg.* nr 51.

655. [TYSZKOWSKA Krystyna] (K.T.): Złoty medal dla Wrocławskiego Uniwersytetu [dar Uniwersytetu w Brnie]. *Gaz. rob. R.18 Mag. tyg.* nr 51.

656. U PROF. Bogusławy Trzebiatowskiej [Siedem] 7 Dni w Polsce R.9 nr 24.

657. UBERMAN Zdzisław: Miasto młodej nauki [o matematykach z UW]. *Sztand. Młod.* wyd. A nr 108.

658. UNIVERSITY of Wrocław. Wrocław. Zakł. Nar. im. Ossol. ss. 109, ilustr.

659. WASITA Ryszard: Germaniści we Wrocławiu. *Polska* nr 2 s. 6—7.

660. [WINIARSKI BOHDAN]. [Burzyński Tadeusz] (TTB): Promocja prof. dr B. Winiarskiego na doktora h.c. Uniwersytetu Wrocławskiego. *Gaz. rob. wyd. B R.18* nr 93; (tuk): Prof. B. Winiarski doktorem h.c. Uniwersytetu Wrocławskiego. *Kur. pol. wyd. B R.8* nr 94;

Tytuł doktora honoris causa dla profesora B. Winiarskiego. *Sl. pol. wyd. A R.21* nr 93. Także: *Tryb. Ludu* wyd. A R.18 nr 111.

661. WOLNA Henryka: Powrót na „Piaski” [o Bibliotece Uniwersyteckiej]. *Kierunki R.10* nr 4 s. 1, 6.

662. WÓJCICKI Jan: Prawnik wśród kieszonkowców [o pracach dr Z. Bożyczkii]. *Panorama* nr 31 s. 7.

663. WYKŁADY prof. dr Ingardena [w oddziale toruńskim Polskiego Towarzystwa Fizycznego]. *Il. Kur. pol. wyd. BTM R.21* nr 132.

664. WYRASTAJĄ na polach słupy elektryczne [wspomnienia studenta UW]. [W:] Tu jest mój dom. Pamiątki z Ziemi Zachodnich i Północnych. Warszawa s. 622—624.

665. Z.R.: Wyższe uczelnie Ziemi Zachodnich i Północnych [m.in. o UW]. *Nowe Drogi R.19* nr 3 s. 124—127.

666. ZAKRZEWSKI Bogdan: Polonistyka wrocławska 1945—1965. *Acta Univ. Wratisl. Nr 40 Pr. liter. 7* s. 193—224.

667. ZAKRZEWSKI Bogdan: Wrocławska filologia. *Poglądy R.4* nr 24 s. 12—13, ilustr.

668. ZARZĄDZENIE [utworzenie Zaocznego Studium Geografii na Wydziale Nauk Przyrodniczych UW]. *Dz. U. Min. Szkoln. Wyz.* nr 8 poz. 55.

669. [ZIELIŃSKI Zdzisław] Z.Z.: Uroczysta sesja naukowa wrocławskich prawników. W 20-lecie powrotu Dolnego Śląska. *Sl. pol. wyd. A R.21* nr 132.

670. ZJAZD absolwentów katedry finansów i prawa finansowego Uniwersytetu Wrocławskiego i WSE. *Kur. pol. wyd. B R.8* nr 77.

671. [ŻYWIEN Michał] (m): Letnie plany studenckich kół naukowych [o Kole Naukowym Geografów UW]. *Sl. pol. wyd. A R.21* nr 141.

672. [ŻYWIEN Michał] (m): Profesor Falenciak spotkał się w Interklubie ze studentami zagranicznymi. *Sl. pol. wyd. A R.21* nr 174.

673. [ŻYWIEN Michał] (m): Udany obóz geografów na ziemi noworudzkiej. *Sl. pol. wyd. A R.21* nr 179.

674. [ŻYWIEN Michał] (m): Wrocławscy studenci mają się czym pochwalić [dobre wyniki nauki studentów z UW]. *Sl. pol. wyd. A R.21* nr 138.

1966

675. [ANCIPIUK Raisa] (R.A.): 2080

miejsc w domach studenckich Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 185.

676. [ANCIPIUK Raisa] (R.A.): Inwentaryzacja ptaków [przez Zakład Ornitologii UW]. *Sl. pol.* wyd. AB R.22 nr 196.

Także: *Expr. II.* R.11 nr 195.

677. [ANCIPIUK Raisa] (R.A.): Miejsce dla żaka przy stole z jadłem [m.in. o stołówkach studenckich UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 215.

678. [AKADEMICKI ZWIĄZEK SPORTOWY]. [Sielawko Tadeusz] (Tad.): Zaszczytne wyróżnienie. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 117; tamże nr 158, 280; Na Uniwersytecie sport dla przyjemności. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 281.

679. [ANTKOWIAK Zygmunt] (Z.A.): Nowe kolekcje roślin, dodatkowe tereny i urządzenia w Ogrodzie Botanicznym [UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 121.

680. BIEGUN wrocławski [o Katedrze Teorii Ciała Stałego i Niskich Temperatur UW]. *Sl. powsz.* wyd. B R.19 nr 4.

681. BRYŁOWSKA Felicja: Wykaz stanowisk badanych przez Katedrę Archeologii Polski Uniw. Wrocł. i Zakład Archeologii Śląska IHKM PAN we Wrocławiu w 1964 r. *Siles. antiqua* T.8 s. 216—217.

682. [BURZYNSKI Tadeusz] (TTB): Jubileusz profesora Stefana Ingłota (40-lecie pracy naukowej). *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 120.

683. [BURZYNSKI Tadeusz] (TTB): Dwaj uczeni zagraniczni doktorami h.c. Uniwersytetu Wrocławskiego [Jean Dresch, Richard Foster Flint]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 234.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 1.

684. [BURZYNSKI Tadeusz] (TTB): O dalszy rozwój uczelni. Plenarne posiedzenie KU [PZPR] Uniwersytetu Wrocławskiego. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 302.

685. [BURZYNSKI Tadeusz] (TTB): Ruzyła budowa nowego ośrodka naukowego [położenie kamienia węgielnego pod budynek chemii UW]. *Gaz. rob.* R.19 *Mag. tyg.* nr 51.

686. [BURZYNSKI Tadeusz] (TTB): W 350-lecie śmierci Cervantesa [wystawa w Bibl. Uniw.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 304.

687. [CIECIERZYN, pow. Strzelce Opolskie] (tb): Ciecierzynska łąka odkrywa dalsze tajemnice [o pracach archeologów z UW]. *Tryb. opol.* wyd. AB nr 199 i 223.

688. [CZEKAŃ Janusz] (c): Pierwsi absolwenci wrocławskiego Studium Administracyjnego. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 73.

689. [DĘBEK Jan] (jad): Konferencja ZMS na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* wyd. B R. 19 nr 291.

690. [DOMINIĄK Włodzimierz] (wok): Najładniejszy [dom studencki UW. „Dwudziestolatka”]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 237.

691. DUDŹ Tadeusz: Chór uniwersytecki czeka na pomoc nie tylko finansową. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 52.

692. [DWADZIEŚCIA] 20 lat nauki i szkolnictwa wyższego na Ziemiach Zachodnich i Północnych. *Życie Szk. wyż.* R.11 nr 1 s. 145—150.

693. [DYPLOMY Polskiej Akademii Nauk]. Wręczenie dyplomów członkom rzeczywistym PAN [m.in. otrzymał Edward Marczewski z UW]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.19 nr 296.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 254; *Życie Warsz.* wyd. A R.23 nr 257.

694. DZIEJE pewnej atrakcji [krytyka działalności Komit. Uczeln. ZMS na UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 156 i 210

695. FLAMANDZCY tkacze na Śląsku [informacja o pracach Kat. Hist. Społ. i Gosp. UW]. *Wieczór* R.21 nr 244.

696. FRĄCKOWIAK Z.: Dalsze zacieśnienie współpracy wojska z Uniwersytetem Wrocławskim w śląskim OW. *Żoł. Wol.* wyd. A R.17 nr 304.

697. [FRĄCKOWIAK Z.] (z.fr.): Zastępca szefa GZP WP gen. bryg. W. Polański odwiedził Uniwersytet Wrocławski. *Żoł. Wol.* wyd. A R.17 nr 35.

698. GOLACHOWSKI Stefan: Od Lwowa do Wrocławia [nauka geografii na UW]. *Polska* nr 3 s. 4.

699. [GUNIA Adam] (Aga): Z prac seminarium doktoranckiego Zakładu Kryminalistyki UW. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 292

700. [HAGLAUER Danuta, nekr.]: *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 260; *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 261.

701. HARTMAN Stanisław: Edward Marczewski. *Nauka pol.* R.14 nr 2 s. 61—66.

702. HODOWLA roślin bez gleby [o pracach doc. dr Z. Gumińskiej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 109.

703. [INAUGURACJA roku akademickie-

go]. *Śl. pol.* wyd. A R. 22 nr 261; *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 234.

704. (jak): Tajemnica fizyki słońca [o międzynarodowej konferencji astronomów, której organizatorem była Kat. Heliofizyki UW]. *Dz. balt.* R.22 nr 227.

705. (J.F.): Laureat wrocławskiej prasy. Czesław Hernas. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 108.

706. J.H.: 20-lecie szkolnictwa wyższego i nauki we Wrocławiu [m.in. nadanie tytułów dr h.c. prof. prof. Jean Dresch, Josef Macurek, Wiktor Spicyn, Hugo Steinhilber, Kazimierz Tymieniecki, Jan Wasilkowski]. *Problemy* R.22 nr 1 s. 58—61, fot.

707. JANUSZ Antoni, Jarosinka Aniela, Zenktele Barbara: Różnice w budowie ciała między studentami Wyższej Szkoły Wychowania Fizycznego we Wrocławiu a Uniwersytetu Wrocławskiego. *Rozpr. nauk. WSWF Wroc.* T.4 s. 279—286.

708. JANUSZEWSKI B[ernard] W[łodowicz]: Wojciech Cybulski we Wrocławskiej katedrze języków i literatur słowiańskich 1860—1867. *Acta Univ. Wratisl.* nr 55 *Pr. liter.* 8 s. 185—210.

709. [KIELAN Zofia] (zетка): Pierwsze dyplomy na Studium Administracyjnym UW. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 73.

710. KIELAN Zofia: Pięćdziesiąt wieków [wystawa „Dzieje pisma” w Bibl. Uniw.]. *Gaz. rob.* R.19 *Mag. tyg.* nr 3.

711. [KLETNA — odkrycia]. Ogorzałek Antoni: Wyprawy naukowe penetrują największą dolnośląską jaskinię. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 282; [Garska Agnieszka] (ha!): Uczni szukają śladów praczołowika. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 288.

Także: *Dz. lud.* Wyd. A R.10 nr 286; *Dz. pol.* wyd. ABC R.22 nr 306; *Gaz. pom.* wyd. B R.18 nr 306; *Głos olszt.* wyd. A R.16 nr 306; *Expr. il.* R.11 nr 304; *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.21 nr 285; *Kur. pol.* wyd. A R.9 nr 282; *Now. rzesz.* wyd. A nr 306; *Tryb. Ludu* wyd. A R.19 nr 335.

712. [KONFERENCJA naukowa poświęcona przestępczości nieletnich]. [Chwieduk Teresa] (tewi): Przestępczość nieletnich tematem konferencji naukowej. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 299; (hp): We Wrocławiu rozpoczęła się konferencja naukowa poświęcona przestępczości nieletnich. *Gaz. rob.* R.19 *Mag. tyg.* nr 50.

Tenże: O przestępczości nieletnich na konferencji naukowej. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 300.

713. KORYCKA Waleria: Kazimierz Urbanik. *Prz. tech.* nr 13.

714. [KOSTECKI Marian] (mak): Letnia mieszanka z Ogrodu Botanicznego [UWr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 169.

715. KOZIELEK Gerard: Stanisław Kolbuszewski. *Zeitschrift f. slav. Philologie* Bd. 33 H.1 s. 7.

716. [KRYCZEK Czesław] (kry): Doc. dr E. Konik prezesem T[owarzystwa] S[zkoły] Ś[wieckiej]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 122.

717. [KULCZYŃSKI Stanisław]. Zastępca przewodniczącego Rady Państwa prof. dr Stanisław Kulczyński uczestniczył w plenum WK SD we Wrocławiu. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 245; (jk): Prof. St. Kulczyński honorowym członkiem T[owarzystwa] M[łodszych] W[rocławia]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 255; *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 255; *Tryb. Ludu* wyd. A R.19 nr 297; *Il. Kur. pol.* wyd. B R.22 nr 256; Medal pamiątkowy od studentów wrocławskich dla prof. Kulczyńskiego. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 296.

718. (luk): Czy podziemia wrocławskie przy ul. Szewskiej kryją tajemnicę? [o budynku UW. przy ul. Szewskiej 50]. *Kur. pol.* wyd. B R.9 nr 264.

719. (mc): Najwięcej czytają filologowie i historycy [w Bibl. Uniw.]. *Kur. pol.* wyd. A R.9 nr 53.

720. M.R.: Dobra atmosfera gwarancją powodzenia [o pracy Rady Zakładowej ZNP przy UW]. *Głos naucz.* R.50 nr 10.

721. MARCZEWSKI Edward: Wrocławskie środowisko naukowe w latach 1945—1965. *Problemy* R.22 nr 2 s. 66—76.

722. MINCER Franciszek: Aleksander Romkowski 21. II 1899—28. IV 1965. *Kwart. hist.* R.73 nr 3 w. 791—792; tenże: *Zesz. nauk. WSP Opol.* *Hist. Śl.* 1 s. 109—110.

723. NYREK Aleksander, Wiatrowski Leszek: Bibliografia prac prof. dra Stefana Inglota za l. 1925—1965. Zestawili... *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.21 nr 1 s. 215—244.

724. [OBÓZ w Wędrzynie]. [Ancipiuk Raisa] (R.A.): Dla prymusów [obóz UW. dla nowo przyjętych studentów]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 190; (Zet-EF): Pożyteczna inicjatywa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 217; Obóz studencki pod Sulęcinem,

- Gaz. rob.* R.19 *Mag. tyg.* nr 37; [Frąckowiak Z.] (Z.Fr.): Wojsko i Uniwersytet Wrocławski — dla młodzieży. *Żoł. Wol.* wyd. A R.17 nr 216; Wróblewska A.: „Maluchy”. *Sztand. Młod.* wyd. A nr 229.
725. ODCZYT na Sorbonie uczonego wrocławskiego [prof. dra Jana Baszkiewicza]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 298.
726. [OGÓLNOPOLSKI Zjazd Polskiego Towarzystwa Psychologicznego]. [Godlewska Kalina] (kg): 22—24. bm Zjazd psychologów [w auli UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 223; też: Pożytek z psychologa. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 226; Łukowska Zofia: Krajowy zjazd psychologów. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 225; Psycholodzy polscy zakończyli obrady we Wrocławiu. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 228.
727. OSIĄGNIĘCIA geologii na ziemiach zachodnich [sesja naukowa na UW]. *Głos wielkop.* wyd. A R.22 nr 112.
728. OSIEM wizytówek [informacje o wyższych uczelniach Wroc.]. *Gaz. rob.* R.19 *Mag. tyg.* nr 25.
729. OSIŃSKA Irena: Literatura austriacka we Wrocławiu [o pracach Katedry Germanistyki UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 261.
730. PLUTA Feliks: Prof. dr Stanisław Rospond. W 60 rocznicę urodzin i 35-lecie pracy naukowej. *Zar. śl.* R.29 z. 3 s. 572—575.
731. [PRZYBYŁOWICZ Janusz] (jp): Doc. dr Stefan Golachowski na spotkaniu z czytelnikami „Gazety”. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 44.
732. ROSPOND Stanisław: Czterdzieści lat pracy naukowej Stanisława Bąka. *Rozpr. Komis. Jéz. Wr. TN* T.6 s. 5—11.
733. [RUTKIEWICZ Ignacy] I.R.: Sylwetki wrocławskich uczonych. Władysław Czaplinski *Odra* R.6 nr 1 s. 59; Władysław Floryan tamże nr 2 s. 62; Stefan Inglot, tamże nr 4 s. 58; Marian Jakóbiec, tamże nr 10 s. 68; Jerzy Krókowski, tamże nr 6 s. 62; Jerzy Łanowski, tamże nr 12 s. 61; Bolesław Olszewicz, tamże nr 7/8 s. 70; Jan Piprek, tamże nr 3 s. 56; Stanisław Rospond, tamże nr 9 s. 63; Zakrzewski Bogdan, tamże nr 11 s. 59.
734. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Kultura prapolska i słowiańska tematem konferencji naukowej [na UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 130 i 131.
- Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 130.
735. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Wystawa grafiki w Bibliotece Uniwersyteckiej [pt. „Grafika zaangażowana przeciw uciskowi i wojnie”]. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 266.
736. [RYBCZYŃSKI Marek] (rym): Nowe meble w „Szklanym Domu” [Dom Studencki UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 64.
737. [RYBCZYŃSKI Marek] (rym): Ożywienie w Kole Polonistów [UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 87.
738. [RYBCZYŃSKI Marek] (rym): Profesorowie Uniwersytetu w liceum. Oleśnickie spotkanie. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 32.
739. [RYBCZYŃSKI Marek] (rym): Udane zimowiska [studentów UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 4.
740. [RYBCZYŃSKI Marek] (rym): W „fizycznym przedszkolu” [Kolo Nauk. Fizyków wspólnie z RU ZSP UW. zorganizowali przy III Zimowej Szkole Fizyki Teoretycznej tzw. przedszkole fizyków dla 20 studentów]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 40.
741. [SESJA SIENKIEWICZOWSKA]. [Buzrzyński Tadeusz] TTB: Sesja naukowa w Auli Leopoldyńskiej. Wystawa w Ossolineum. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 271; Sesja naukowa i otwarcie wystawy rękopisów H. Sienkiewicza. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 273; J.F.: Uroczystości sienkiewiczowskie we Wrocławiu. *Śl. pol.* wyd. A R.22 nr 272.
742. [SIELAWKO Tadeusz] (TaD): Ciekawe seminarium [III Ogólnopolskie Seminarium Cywilistyczne na UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 99.
743. [SIELAWKO Tadeusz] (TaD): Dekoracja wrocławian zasłużonych w podnoszeniu obronności kraju [m.in. dyrektor Bibl. Uniw. dr Jadwiga Pełczyńska]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 252.
744. [SIELAWKO Tadeusz] (TaD): „Redigeranum” po remoncie [budynek Bibl. Uniw.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 43.
745. SKŁAD osobowy i spis wykładów. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Na rok akademicki 1966/67. Redaktor Gabriela Frydrychowicz. Wrocław. Uniw. Wrocł. ss. 289.

746. [SMOLAK Henryk] (hsm): Jak podnieść skuteczność nauczania i wychowania. Konferencja PZPR na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob. wyd. B R.19* nr 20.

747. STATUT Koła Naukowego Prawników przy Wydziale Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego im. B. Bieruta. *Stud. Pr. praw.* nr 5 s. 78—83.

748. [STEFKO Kamil, nekr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 43; *Kur. pol.* wyd. A R.9 nr 44; *Tryb. Ludu* wyd. A R.19 nr 53.

749. [STRUTYŃSKI Andrzej] (cas): Współzawodniczą o nagrodę rektora UW. [na najlepszego studenta i grupę studencką]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 263.

750. STUDIUM Bibliotekoznawstwa dla Pracujących jedyne w kraju. *Gaz. rob. wyd. B R.19* nr 286.

751. [SZMUC Walerian, nekr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 230.

752. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Bronisław Knaster [nagrodzony przez miasto Wrocław]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 108.

753. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Jubileusz prof. dr. S. Ingłota [40-lecie pracy naukowej]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 120.

754. ŚRODOWISKOWY konkurs krasomówczy studentów Wydz. Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Stud. Pr. praw.* nr 5 s. 86—87.

755. [TEMPSKI Zbigniew] (zt): Ogromny dorobek geologów na Ziemiach Zachodnich [sesja naukowa na UW.]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 112.

756. TORNİKIDIS Teresa: Bibliografia prac Stanisława Bąka za l. 1926—1965. *Rozpr. Komis. Jęz. WrTN* T.6 s. 13—18.

757. TORNİKIDIS Teresa: Bibliografia prac prof. dra Stanisława Rosponda za l. 1931—1965. [W:] Studia Językoznawcze poświęcone profesorowi doktorowi Stanisławowi Rospondowi. Wrocław s. 23—41.

758. [TRZEBIATOWSKA—Jeżowska Bogusława]. Profesor Bogusława Trzebiatowska laureatką państwowej nagrody I stopnia. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 287.

Także: *Tryb. Ludu* wyd. A R.19 nr 334; *Tryb. rob. Mag. niedz.* wyd. 3 nr 287; *Życie Warsz.* wyd. A R.23 nr 290.

759. TYSZKOWSKA Krystyna (kt): Dzieje

pisma. Wystawa w Bibliotece Uniwersyteckiej. *Gaz. rob. wyd. B R.19* nr 13.

760. TYSZKOWSKA Krystyna: Kryminalistyka. O książce doc. dra Włodzimierza Gutekunsta]. *Gaz. rob. R.19 Mag. tyg.* nr 44.

761. TYSZKOWSKA Krystyna: Laureat nagrody państwowej [prof. dr Czesław Ryll-Nardzewski]. *Gaz. rob. R.19 Mag. tyg.* nr 29.

762. [TYSZKOWSKA Krystyna] (kt): O ranżę uczelni. Z obrad KU PZPR na Uniwersytecie. *Gaz. rob. wyd. B R.19* nr 253.

763. TYSZKOWSKA Krystyna: Po niemiecku [o germanistycie na UW.]. *Gaz. rob. R.19 Mag. tyg.* nr 4.

764. [TYSZKOWSKA Krystyna] (kt): Profesor dr Stefan Ingłot obchodzi 40-lecie pracy naukowej. *Gaz. rob. R.19 Mag. tyg.* nr 20.

765. TYSZKOWSKA Krystyna: Wielka zabawa [o książce doc. dra Jerzego Cieślukowskiego]. *Gaz. rob. R.19 Mag. tyg.* nr 51.

766. WASITA Ryszard: Profesor bez katedry [prof. dr Stanisław Hubert]. *Polska* nr 3 s. 28—29.

767. WE WROCLAWIU powstaje wielkie centrum naukowe Uniwersytetu, Politechniki i Szkoły Rolniczej. *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.21 nr 63.

768. WILCZEK Stanisław: Portret historyka, który ukochał Śląsk [prof. dr Kazimierz Popiołek]. *Poglądy* R.5 nr 10 s. 1, 18.

769. WMUROWANIE kamienia węgielnego pod budowę gmachu chemii UW. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 305.

770. WYCHOWANEK U[niwersytetu] M[arii] C[urie]-S[zkłodowskiej] — wybitny matematyk [prof. dr Czesław Ryll-Nardzewski]. *Chłop. Droga* nr 101.

771. [WYSŁOUCH Seweryn, sylwetka uczonego]. *Stud. śl.* T.10 s. 7—11.

772. [WYSTAWA „Velka Morava”]. [Buzrzyński Tadeusz] TTB: Otwarcie wystawy „Velka Morava”. [Również o sesji naukowej w związku z wystawą w auli UW.]. *Gaz. rob. wyd. B R.19* nr 249.

Także: *Życie Warsz.* wyd. A R.23 nr 253.

773. ZARZĄDZENIE [utworzenie Podyplomowego Studium Metod Numerycznych w UW.]. *Dz. U. Min. Szkoln. Wyższego* nr 6 poz. 75.

774. ZIELIŃSKI Henryk: Problemy pra-

cowników wyższych uczelni. Rozm. [Szpitalak Elżbieta] (sel). *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 139.

775. ZIÓŁKOWSKI Józef: III szkoła chemii koordynacyjnej [w Karpaczu, w ośrodku UW]. *Problemy* R.22 nr 8 s. 501.

776. ZJAZD absolwentów Suidium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. pol.* wyd. A. R.22 nr 281.

777. [ZJAZD Polskiego Towarzystwa Geograficznego, IX]. Geografowie z całej Polski obradują we Wrocławiu. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 216; [Lutogiewska Krystyna] (KT): Z obrad Polskiego Towarzystwa Geograficznego. *Gaz. rob.* wyd. B R.19 nr 216.

778. [ZRZESZENIE Studentów Polskich we Wrocławiu]. Program działalności na lata 1967—1969. Wrocław ss. 54.

779. ŻABSKI Tadeusz: Założenie Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego i początki jego działalności. *Acta Univ. Wratisl.* nr 55. *Pr. liter.* nr 8 s. 155—184.

780. ŻYWIENŃ Michał: Decyzja zapadła [o budowie hotelu dla studentów zaocznych, m.in. głos rektora UW. prof. dra A. Jahna]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 303.

781. [ŻYWIENŃ Michał] (m): Pożegnanie absolwentów polonistyki [na UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.22 nr 144.

1967

782. (a): Rosną nowe gmachy Uniwersytetu Wrocławskiego. *Expr. wiecz.* wyd. A R.22 nr 307.

783. ADAMIEC Franciszek: Zawodowe Studia Administracyjne — cenną formą doskonalenia kadr [m.in. o pracy ZSA przy UW]. *Tryb. opol.* wyd. A nr 122.

784. [AGORA — czasopismo studentów polonistyki UW]. Waśkiewicz Andrzej K.: Podziemia literatury. *Kultura*. R.5 nr 6 s. 5; akw: „Agora”. *Twórczość*. R.23 nr 6 s. 153—154.

785. BADANIA naukowe na Półwyspie Helskim [prowadzą studenci III roku geografii UW]. *Dz. bałt.* wyd. B R.23 nr 206.

786. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Dni Wietnamu na Uniwersytecie. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 295.

787. BROŻEK Ludwik: Z sumiennością

niezrównaną... [z okazji 100-lecia śmierci W. Cybulskiego]. *Poglądy* R.6 nr 5 s. 14.

788. [BRUNO Giordano — autograf]. Odkrycie nieznanego autografu Giordano Bruno [w Bibl. Uniw.]. *Głos naucz.* R.51 nr 16 s. 12; [Godlewska Kalina] K.G.: Zobaczymy „białe kruki”. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 92; tąż: Wystawa starodruków dzieł filozofów [w Bibl. Uniw.]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 115; Giordano Bruno o... Sanchezie. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 109; (S.): Autograf Giordano Bruno. *Fakty i Myśli*. R.10 nr 12 s. 2.

Także: *Kulisy*. R.11 nr 48 s. 2; *Przyjaciółka* nr 16; *Życie lit.* R.17 nr 19 s. 13; *Życie Warsz.* R.24 nr 82.

789. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Badania nad kulturą współczesną tematem konferencji naukowej [na UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 116.

790. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Naukowcy o kulturze współczesnej [o działalności Studium Kultur.-Oświat. na UW]. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 17.

791. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Uniwersytet Wrocławski. A co po maturze? *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 4 i 6.

792. BUSKI Tadeusz: Coś się zaczęło [m.in. o badaniach nad kulturą współczesną na UW]. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 18.

793. BUSKI Tadeusz: Za Kłodzkiem pójdą inni [o pracy biologów z UW. w Karłowiu]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 16.

794. [CHÓR UNIwersYTECKI]. Występy chóru uniwersyteckiego [w Lubiniu]. *Gaz. rob.* wyd. IZJSWODB R.20 nr 11; (wok): Chór Uniwersytetu w lubińskim zagłębiu. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 117; (AD): Lutnię im. Jerzego Libana zdobył chór Uniwersytetu Wrocławskiego. *Głos rob.* wyd. A R.23 nr 143; Chór studencki w Holandii. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 230.

795. [CZEKAY Janusz] (c): Ruszyła budowa obiektów uniwersyteckich. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 24.

796. [CZĘSTOCHOWA — herb]. Złoty lew i orzeł w herbie Częstochowy [na zlecenie Prez. Rady Narod. prof. M. Haisig ustalił herb miasta]. *Życie Częst.* nr 69.

Także: *Gaz. częst.* nr 14.

797. [DALESZAK Bogdan] (bd): Ekspertyza wypadła niepomyślnie [o współpracy geologów

UWr. z Radą Miejską Radkowa]. *Gaz. rob.* wyd. KLZJSWODB R.20 nr 2.

798. [DOMINIĄK Włodzimierz] (WOK): Magister administracji [wręczenie dyplomów absolwentom Zawod. Stud. Admin. UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 270.

799. [DOMINIĄK Włodzimierz] (WOK): Seminarium polonistów zakończone [o literaturze Ziem Zach. i Półn. zor. anizowane przez Koło Naukowe Polonistów przy UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 120.

800. [DOWGIRD Zofia, Formy gry w palanta na obszarze Polski. Praca doktorska na UWr. Dyskusja]. Kisiel[ewski Stefan]: W dziwnym świecie. *Tyg. powsz.* R.21 nr 11 s. 6; Jarocki Robert: Zatruta kartoflanka. *Fakty i Myśli* R.10 nr 9 s. 8; Gryzelda: Jeszcze o palancie. *Pomorze* R.13 nr 9 s. 2; T.L.: W sprawie palanta. *Dz. zach.* R.23 nr 83; Listy do redakcji. *Polityka* R.11 nr 14 s. 12 i nr 20 s. 12; Dowgird Zofia: Będę jeszcze pisać o palancie. *Rozn.* [Garska] Agnieszka. *Gaz. rob.* R.20 *Mag.* *tyg.* nr 32.

801. [DYLIŃSKI Zbigniew] (Dyl): Uroczyste obchody Dnia Nauczyciela. Odznaczenia i nagrody dla zasłużonych [m.in. Lesław Adam, Kazimierz Orzechowski, Jadwiga Pełczyńska, Helena Słoniewska]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 274.

802. DZIURLA Henryk, Olszewski Tomasz. Uniwersytet Wrocławski. Aula Leopoldina. wyd. 2. Kraków Wydawn. Artyst.-Graf. k. niś. 12. [Wyd. 1. Wrocław 1965 k. niś. 10].

803. FRĄCKIEWICZ Zofia: Relikty przeszłości [o pracach dr. Jadwigi Pawłowskiej z dziedziny etnografii]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 83.

804. [FRĄCKOWIAK Z.] (Z.Fr.): Współpraca z naukowcami [o współpracy dra C. Buczka z wojskiem w zakresie socjologii]. *Żoł. Wol.* wyd. A R.18 nr 84.

805. G.L.: Jubileusz prof. Władysława Czappińskiego. *Kwart. hist.* R.74 nr 1 s. 236—237. Także: *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 31.

806. [GIERŁOWSKI Zygmunt] (zg): Studium Administracji [o rozpoczęciu działalności filii Zawodowego Studium Administracji UWr. w Wałbrzychu]. *Gaz. rob.* wyd. WISODB R.20 nr 190.

807. [GIERŁOWSKI Zygmunt] (zg): Wroc-

ławscy studenci badają łagowski klimat [przyrodnicy i chemicy z UWr.]. *Kur. pol.* wyd. B R.10 nr 165.

808. [GODLEWSKA Kalina] (Kg): Wrocławski uczony honorowym obywatelem włoskiego miasta Taurisano [doc. dr Andrzej Nowicki]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 303.

809. GODLEWSKA Kalina: Wrocławskie „muzeum” renesansowej myśli [o Bibl. Uniw.]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 113.

810. [GORZĘDOWSKI Jerzy] (gi): Gaudeamus w Wałbrzychu [w filii Zawod. Stud. Admin. UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. WJSODB R.20 nr 246.

811. (h): Badania naukowe w pow. sokólskim [m.in. biorąc udział pracownicy Katedry Antropologii UWr.]. *Gaz. białos.* wyd. AB nr 154.

812. HANKIEWICZ Jerzy: Udany eksperyment [m.in. o pracy studenckich kół naukowych UWr. w pow. kłodzkim]. *ITD* nr 7.

813. HECK Roman: Problem uniwersyteckich ćwiczeń historycznych. *Kwart. hist.* R.74 nr 2 s. 411—415.

814. INAUGURACJA roku akademickiego 1966/1967. Uniwersytet Wrocławski im. B. Bieruta. Wrocław. Uniw. Wroc. ss. 50.

815. [INAUGURACJA roku akademickiego]. [Burzyński Tadeusz] TTB: Nasz Uniwersytet Budowniczym Wrocławia. Inauguracja XXIII roku akademickiego. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 240; Gaudeamus igitur na Uniwersytecie Wrocławskim. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 238.

816. [JANUSZEWSKI Bernard Woodrow] B.W.J.: Kamień na grobie Władysława Nehringa. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 242.

817. JESZCZE 4 miesiące [o liście dyr. admin. UWr. w sprawie remontu budynku przy ul. Szajnochy 5]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 158.

818. KANIA Aleksander: Studia uniwersyteckie członków Towarzystwa Literacko-Słowiańskiego we Wrocławiu w l. 1836—1886. *Spraw. Wr.TN.* Ser. A T.20: 1965 [druk] 1967 s. 15—19.

819. KASZYŃSKI Stefan H.: Współczesna proza polska w Niemczech [m.in. o pracach i tłumaczeniach doc. dra Gerarda Koziółka]. *Nurt* nr 2 s. 59—60

820. [KATEDRA JĘZYKA POLSKIEGO

- UWr.]. Poczworny jubileusz językoznawców [sesja naukowa z okazji 20-lecia Katedry]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 13; Opolski Jerzy: O mądrej potoczności języka. *Tryb. opol.* wyd. AB nr 54.
821. [KISIL Włodzimierz] (Kis): Uniwersytet czi 50-lecie Rewolucji [Październikowej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 262.
822. [KLETNA — odkrycia]. [Garska Agnieszka] (hal): Cenne kości. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 2; (ams): Jaskinia Niedźwiedzia ocalona przed zniszczeniem. *Kur. pol.* wyd. A R.10 nr 14; Frąckowiak Zenon: Skarby „Jaskini Niedźwiedziej”. *Żoł. Wol.* wyd. A R.18 nr 21; (jkop): Sensacja wrocławskiej ziemi. *Światowid.* R.16 nr 1; Odkrycie wielkich grot na Dolnym Śląsku. *Wieści.* nr 1; (jacek): Nowa atrakcja dla turystów. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 29; (z): Naukowcy szukają śladów pierwotnego człowieka. *Gaz. rob.* wyd. KLZWSOBD R.20 nr 166; Mazur K.: Wrocławscy naukowcy badają Jaskinię Niedźwiedzią. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 169; Garska Agnieszka: Nowości z Jaskini Niedźwiedziej. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 31; Odkryto nowe korytarze jaskini w Kletnie. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 288; (a): Jaskinia Niedźwiedzia konkuruje z „Rajem”. *Expr. wiecz.* wyd. A R.22 nr 303; Znaleźiska z okresu paleolitu. *Nauka pol.* R.15 nr 3 s. 153.
823. KOLBUSZEWSKI Jacek: Confessiones. O poezji Stanisława Kolbuszewskiego. *Rocz. wroc.* T.9/10: 1965/66 [druk] 1967 s. 94—108.
824. KOŁO Naukowe Fizyków UWr. obraduje w Karpaczu. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 43.
825. KORYCKA Waleria: Edward Marczewski. *Prz. techn.* nr 4 s. 14—15.
826. KOZICKI Stefan: Włamywolog [o pracach dr. Z. Bożyczki]. *Polityka.* R.11 nr 27 s. 12.
827. KRASOŃ Jan: Wrocławski geolog w Libii. Rozm. Włodzimierz Kisil. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 177.
828. [KRÓKOWSKI Jerzy, nekr.]. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 36; tamże: wyd. B R.20 nr 217; *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 214.
829. [KRZYMUSKA Joanna] J.K.: Filozofia na Uniwersytecie Wrocławskim. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 206.
830. KULAK Teresa, Kawą Jan: Materiały z dwudziestolecia działalności Akademickiego Koła Naukowego Historyków [UWr.]. *Śl. Kwart. hist. Sobótka.* R.22 nr 1/2 s. 268—274.
831. [KULEJ Zenon] (skul): Młodzi tłumacze [rozstrzygnięcie konkursu na tłumaczenie z jęz. francuskiego zorganizowanego przez Koło Naukowe Romanistów UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 122.
Także: *ITD* nr 24 s. 6.
832. LAUREACI miasta Legnicy [m.in. nagrodę m. Legnicy otrzymał archeolog dr Józef Kaźmierczyk]. *Gaz. rob.* wyd. LZJSWODB R.20 nr 31.
833. LIST rektorów uczelni wrocławskich do ministra obrony narodowej. Odpowiedź marszałka Mariana Spychałskiego [list przesłał rektor UWr. A. Jahn]. *Życie Warsz.* R.24 nr 181.
Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 182; *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 180; *Sztand. Młod.* wyd. A nr 183; *Tryb. Ludu.* wyd. A R.20 nr 212; *Żoł. Wol.* wyd. A R.18 nr 179.
834. [LIZAWICE — odkrycia]. [Dominiak Włodzimierz] (WOK): Osada z początków naszej ery [o pracach Katedry Archeologii UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 220; (sp): Osada z II wieku. *Głos Pr.* wyd. A R.17 nr 236.
835. ŁANOWSKI Jerzy: W sprawie „Dwudziestolatki” [list do redakcji]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 4.
836. (m.r.): Wrocławscy prawnicy najlepsi [członkowie Koła Penitencjarnego UWr. nagrodzeni na III Ogólnopolskim Zjeździe Kół Penitencjarnych w Łodzi]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 4.
837. [MACHOWSKI Stanisław] (jam): Gdzie się podzieją? [o studentach D.S. „Pod Kasztanem” przy ul. Nankera 16]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 135.
838. [MACKO Stefan, nekr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 100.
839. [MALINOWSKI M.] (mal): Co zrobili młodzi biologowie [z UWr. w Górach Stołowych]. *Gaz. rob.* wyd. KLZJSWODB R.20 nr 13.
840. [MALINOWSKI M.] (mal): Podsumowanie wakacyjnego dorobku wrocławskich studentów [m.in. kół naukowych UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 7.
841. MARCZEWSKI E[duard]: Przemówienie z okazji promocji prof. Hugona Steinhausa na doktora honorowego Uniwersytetu

Wrocławskiego. 22 XI 1965 r. *Rocz. Pol. Tow. Mat.* Ser. 2 T.9 z. 2 s. 165—166.

842. [MILLER Lesław] (lemil): Rektor U[niwersytetu] W[rocławskiego] [im.] B[olesława] B[ieruta] w Jeleniej Górze. *Śl. pol.* wyd. AB R.23 nr 33.

843. [MODELSKI Teofil Emil, nekr.]: *Dz. pol.* wyd. A R.23 nr 56; *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 57.

844. NIKLIBORC Jan: Rozwój fizyki doświadczalnej na Uniw. Wrocław. po ukończeniu wojny. *Acta Univ. Wratisl.* nr 58 *Mat. Fiz. Astron.* 6 s. 51—58.

845. NOWICKI Andrzej: Bezenny skarb we wrocławskiej bibliotece [UWr.]. Rozm. K[alina] Godlewska. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 88.

846. OBERC Józef: Trzęsienia ziemi — skąd i dlaczego? Rozmowa dnia. Rozm. [Rutkowska Zofia] (ZOF). *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 180.

847. [OBÓZ w Wędrzynie]. [Kulej Zenon] (skul): Najmłodszy studenci na obozach szkoleniowych. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 213; Nim zabrzmi „Gaudeamus”. *ITD* nr 24 s. 6.

848. PATER Mieczysław: We wrocławskiej Alma Mater. Studenckie dzieje. (14). *ITD* nr 3 s. 14-15.

849. PAŹDZIÓR Bolesław: Zjazd pracowników katedr prawa międzynarodowego. *Państ. i Prawo* R.22 z. 1 s. 143—145.

850. PĘGIEL Juliusz: Z historią w herbie [I Ogólnopolskie Seminarium Historyczno-Prawne na UWr.]. *Prawo i Życie* R.12 nr 10 s. 5.

851. PLACÓWKI wyższych uczelni w jednej siedzibie [m.in. o filii Zawod. Stud. Admin. UWr. w Wałbrzychu]. *Gaz. rob.* wyd. WJS-NODB R.20 nr 254.

852. [POLSKIE Towarzystwo Biometryczne]. Obrady PTB [sesja naukowa na UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 38.

853. PROF. Z. ŚWIECHOWSKI gościem muzeum [w Częstochowie]. *Życie Częst.* nr 285.

854. [REITER Jan, nekr.]. Kocowski Bronisław: Jan Reiter (1902—1967). *Rocz. bibl.* R.11 z. 1—2 s. 249—251; Maleczyńska E[wa]: Jan Reiter. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.22 nr 1—2 s. 281; Mincer F[ranciszek]: Reiter Jan. 8 XI 1902—17 II 1967. *Kwart. hist.* R.74 nr 4 s. 1159.

855. [RUTKIEWICZ Ignacy] (R.I.): Sylwetki wrocławskich uczonych. Stanisław Hart-

man. *Odra* R.7 nr 6 s. 65; Alfred Jań, tamże nr 1 s. 56; Maria Kokoszyńska-Lutmanowa, tamże nr 11 s. 66; Stefan Macko, tamże nr 2 s. 68; Wanda Mejbaum-Katzenellenbogen, tamże nr 7/8 s. 66; Jan Nikliborc, tamże nr 9 s. 60; Czesław Ryll-Nardzewski, tamże nr 12 s. 68—69; Jerzy Ślupecki, tamże nr 4 s. 68; Henryk Teisseyre, tamże nr 5 s. 78; Adam Wanke, tamże nr 3 s. 66.

856. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Don Kichot w Bibliotece Uniwersyteckiej [wystawa dzieł Cervantesa]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 10.

857. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Jak karać psychopatów [seminarium naukowe zorganizowane przez Koło Penitencjarne przy Wydz. Prawa UWr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 299.

858. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Seminarium o literaturze Ziem Zachodnich [na UWr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 118.

859. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Renesans wrocławskiej romanistyki [na UWr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 210.

860. [RYLL-NARDZEWSKI Czesław, życiorys]. *Nauka pol.* R.15 nr 4 s. 123—124.

861. [RZEWUSKI Jan, życiorys]. *Nauka pol.* R.15 nr 4 s. 124.

862. [SESJA SIENKIEWICZOWSKA]. [Informacja w kronice]. *Nauka pol.* R.15 nr 1 s. 178—179.

863. [SKUPIEŃ Edward] (Esk): Seminarium bibliotekarzy w Szczawnie Zdroju [m.in. wykłady mieli pracownicy UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. WDOB R.20 nr 41.

864. STARNAWSKI Jerzy: Najnowsze prace o dziejach katedr historii literatury polskiej Kraków, Wrocław, Katowice. *Ruch lit.* R.8 z. 1 s. 41—45.

865. [STRZELECKI Władysław, nekr.]. L. R.: Profesor Władysław Strzelecki. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 221; *Tyg. powsz.* R.21 nr 51 s. 6.

866. SZCZEPANKIEWICZ Stanisław: Zjazd geografów z 19 krajów [na UWr.]. Rozmawiała Z. Frąckiewicz. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 225.

867. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Konferencja naukowa we Wrocławiu [na UWr. o osiągnięciach ZSRR]. *Śl. pol.* wyd. A R.23 nr 263.

863. TELEGRAM [rektora UWr. do prof.

M. Kiedysza z okazji dotarcia radzieckiej stacji kosmicznej do planety Wenus]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 250.

869. [TRZEBIATOWSKA-JEŻOWSKA Bogusława, życiorys]. *Nauka pol.* R.15 nr 4 s. 124—125.

870. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Fizycy-teoretycy na spotkaniu w Karpaczu [zorganizowanym przez Instytut Fizyki Teoretycznej UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 45.

871. TYSZKOWSKA K[rystyna]: Nasi językoznawcy [S. Bąk i S. Rospond]. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 4.

872. TYSZKOWSKA Krystyna: Podstawy wielkiej chemii [m.in. o pracach prof. B. Trzebiatowskiej i jej współpracowników]. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 2.

873. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Podyplomowe Studium Metod Numerycznych [UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 204.

874. [WIEC MŁODZIEŻY POLSKI I NRD]. [Ancipiuk Raisa] (R.A.): Wiec młodzieży Polski i NRD w Auli Leopoldina. Dziś rusza IV Rejs Przyjaźni. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 204.

Także: *Tryb. Ludu* wyd. A R.20 nr 240; *Zycie Warsz.* wyd. A R.24 nr 205.

875. WOJCIECHOWSKI Kazimierz: Bibliografia publikacji pracowników Katedry Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu Wrocławskiego w okresie 20-lecia Polski Ludowej. *Acta Univ. Wratisl.* nr 58 *Mat. Fiz. Astr.* 6 s. 59—74.

876. WOLAŃSKI M[arian]: Jubileusz 40-lecia pracy naukowej prof. dra Stefana Ingłota. *Kwart. rzesz.* nr 5 s. 142—143.

877. WROCŁAWSKI uczoney członkiem Akademii Nauk w Neapolu [doc. dr Andrzej Nowicki]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 292.

878. [WYSOCKA Leokadia] (wys.): Badania nad kulturą współczesną [konferencja naukowa na UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 116.

879. [WYSOCKA Leokadia] (wys): Własny dach nad głową dla słuchaczy Studium Zaocznego [powołanie Komitetu Międzyuczelnianego pod przewodnictwem prof. A. Knota do budowy hotelu dla studiujących zaocznie]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 83.

880. [WYSTAWA „Velka Morava”]. Kramarek Janusz: Wielkie Morawy. *Odra* R.7 nr 3 s. 58—59; Wielka Morawa. *Nauka pol.* R.15 nr 1 s. 176—177.

881. WZNOWIENIE studiów filozoficznych na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 210.

882. (zen): Pletwonurkowie zbadają głębiny stawów w Karkonoszach [m.in. badania prowadzi Katedra Systematyki Zwierząt UWr.]. *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.22 nr 228.

883. [ZIELIŃSKI Zdzisław] Z.Z.: Gen. Bor-dziłowski we Wrocławiu [m.in. rozmawiał z rektorem UWr. o współpracy wojska z uczelnią]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 93.

884. [ZJAZD ABSOLWENTÓW HISTORII UWr. II]. Zjazd absolwentów historii UWr. [komunikat]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 130; Uwaga absolwenci Wydziału Historii UW. *Tryb. opol.* wyd. ABC nr 148; tamże wyd. AB nr 151; *Expr. wiecz.* wyd. ABCD R.22 nr 149; *Głos koszal.* wyd. A R.15 nr 150; Basak Antoni: W oczekiwaniu na zjazd absolwentów historii. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 217; Zjazd absolwentów historii [odbywa obrady na UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.23 nr 220; Pasierb Bronisław: Historyk w środowisku dolnośląskim. *Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 37; Heck Roman: Historia magistra vitae. *Rozm. Gaz. rob.* R.20 *Mag. tyg.* nr 38; Misiak Władysław: Historyk i współczesność. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 201; Wolniewicz St.: Zjazd absolwentów Wydziału Historii UW. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 222; Spyra St.: Młodzi historycy o sobie i historii. *Głos Pr.* wyd. A R.17 nr 236; (br): Zjazd absolwentów historii Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sztand. Młod.* wyd. A nr 223.

885. ZJAZD, I Absolwentów Historii Uniwersytetu Wrocławskiego im. B. Bieruta. Wrocław ss. 15 [powiel.].

886. Z[WIĄZEK] M[łodzieży] S[ocjalistycznej] Uniwersytetu — szkołom średnim [akcja informacyjna]. *Gaz. rob.* wyd. B R.20 nr 94.

887. ŻYCIORYS prof. dra Włodzimierza Hołubowicza [oraz] Spis prac... *Acta Univ. Wratisl.* nr 56 *Stud. Archeol.* 2 s. 5—17

1968

888. (ac): Pionierki nie miały łatwego życia [o studentkach z DS „Dwudziestolatka”]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 33.

889. [ADAMIECKA M.] (ada): Studium Metod Numerycznych czeka na kandydatów. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 186.

890. [AGORA — czasopismo studentów polonistyki UW.] Herbst Lothar: Jubileusz „Agory”. Rozmawiała: [Bednarz Krystyna] (krys). *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 138; [Kulej Zenon] (skul): Jubileusz „Agory”. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 126; *Agora. Odra* R.8 nr 7—8 s. 112; (kon): *Agora. Fakty i Myśli* R.11 nr 15; BZ: *Czasopismo polonistów. Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 255.
891. BADANIA antropologiczne polskich Tatarów [prowadzone przez Katedrę Antropologii UW]. *Grom. Rol. pol.* wyd. B nr 79.
892. BADANIE zbrodni hitlerowskich — celem obozu wrocławskich studentów [w Złotym Stoku zorganizowany przez RU ZSP UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 214.
893. BAJER Magdalena: Magister administracji [m.in. o Studium Administracji UW]. *Dz. bałt.* R.24 nr 75.
894. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Mili goście studentów romanistyki [aktorzy francuscy z wizytą na UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 285.
895. [BEDNARZ Krystyna] (Krys): Młodzi tłumacze poezji francuskiej [o konkursie na tłumaczenie zorganizowanym przez Studenckie Koło Naukowe Romanistów UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 108.
896. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Nowoczesność w nauce języków obcych [w Studium Języków Obcych UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 31.
897. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Nowy klub uniwersytecki [zorganizowany przez ZU ZMS UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 58.
898. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Rodica Junesco wśród studentów [romanistyki UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 13.
899. [BEDNARZ Krystyna] (Krys): Turniej [sportowy] Uniwersytet—Pafawag. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 255.
900. BERUTOWICZ Włodzimierz: Tow. Włodzimierz Berutowicz. Nasi delegaci na V Zjazd PZPR. Notował: [Burzyński Tadeusz] TTB. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 265.
901. [BIAŁOWAŚ Jerzy] (jb): W Jeleniej Górze obradowała sesja naukowa poświęcona problemom kultury [m.in. organizatorem był UW]. *Sl. pol.* wyd. AB R.24 nr 116.
902. [BRUNO GIORDANO — nieznanne dzieło]. Nowicki Andrzej: Nieznane dzieło Giordana Bruna odnaleziono we wrocławskiej Bibliotece Uniwersyteckiej. Rozmawiał: [Burzyński Tadeusz] TTB. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 264; [Godlewska Kalina] kg: Znosi się na sensację? *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 262; Docent Andrzej Nowicki odnalazł... *Chłop. Droga* nr 88; Oryginał dzieła G. Bruno we wrocławskiej bibliotece. *Dz. zach.* wyd. ABCDE R.24 nr 263; Jedyne na świecie oryginał dzieła Giordano Bruno znaleziono we Wrocławiu. *Expr. wiecz.* wyd. DC R.23 nr 260; Peters Stanisław: Jedyne dzieło Giordana Bruna. *Gaz. krak.* wyd. A R.20 nr 262; Oryginał dzieła Giordano Bruno. *Gaz. pomor.* wyd. B R.20 nr 258; Jedyne egzemplarz dzieła Giordano Bruna odkryty we Wrocławiu. *Grom. Rol. pol.* wyd. W nr 132; Oryginał dzieła Giordano Bruna odkryty we Wrocławiu. *Il. Kur. pol.* wyd. B R.24 nr 259; wys.: Nieznane dzieło Giordano Bruna odkrył wrocławski uczony doc. Andrzej Nowicki. *Kur. pol.* wyd. A R.11 nr 255; A jednak istnieje! *Sztand. Młod.* wyd. A nr 260; Oryginał dzieła Giordana Bruna odnaleziony przez doc. A. Nowickiego. *Życie Warsz.* wyd. A R.25 nr 261; (md): Zwróciłem uwagę na słowo „Demogorgon”. *Życie Warsz.* wyd. A R.25 nr 262; [Burzyński Tadeusz] TTB: Bracesco, a nie Bruno autorem „Drzewa życia”. Doc. A. Nowicki obalił własną hipotezę. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 276.
903. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Inauguracja roku akademickiego na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 238.
904. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Sesja naukowa w Auli Leopoldyńskiej [o patriotycznych i naukowych tradycjach sławistyki wrocławskiej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 111.
905. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Temat: reforma uczelni. Plenum KU PZPR Uniwersytetu Wrocławskiego. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 147.
906. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: III Turniej poezji zaangażowanej [zorganizowany przez ZMS Wydziału Filologicznego UW. i czasopismo studenckie „Agora”]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 277.
- Także: *Nadodrze* R.12 nr 24 s. 11.
907. BUSKI Tadeusz: Z dziejów sławistyki wrocławskiej. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 19

908. CENNE odkrycia archeologiczne w Opolu [o pracach Katedry Archeologii Polski UW]. *Tryb. opol.* wyd. A nr 266.
909. [CHÓR UNIWERSYTECKI]. [Popow Antoni] (ap): Jubileusz chóru uniwersyteckiego [10-lecie]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 101; (jand): Dziesięciolecie chóru Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sztand. Młod.* wyd. C nr 78; Wyjazdy zagraniczne chórów studenckich [m.in. chór UW]. wyjechał do Holandii]. *Ruch muzycz.* R.12 nr 2.
910. [CHWIEDUK Teresa] (tewi): Rośnię nowy gmach dla wrocławskiej chemii. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 8.
911. [CZYŻEWSKI Julian, nekr.]. *Tyg. powsz.* R.22 nr 49 s. 6.
912. [DYLIŃSKI Zbigniew] (Dyl): 2370 nowych studentów we wrocławskiej Alma Mater. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 238.
913. DYPLMOWANI działacze [o pierwszych absolwentach Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego UW]. *Odra* R.8 nr 5 s. 107.
914. [GARSKA Agnieszka] (hal): Uroczysta chwila wręczenia dyplomu [Absolwentom Wydziału Nauk Przyrodniczych UW. w Auli Leopoldina]. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 8.
915. GRUCZYŃSKI Stanisław: Katedra Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. 1956—1967. *Roczn. bibl.* R.11 [druk 1968] z. 3/4 s. 467—482.
916. H.L.: Spotkanie w Ossolineum z prof. dr. W. Berutowiczem [jako delegatem na V Zjazd PZPR]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 296.
917. JAKÓBIEC Marian: 20 lat wrocławskiej rusycystyki. *Odra* R.8 nr 1 s. 61—65.
918. [JANOWSKA Barbara] (gaj): Dni Kultury Uniwersytetu. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 99.
919. (Kk): Studenci wrocławscy pomogli rejestrować zbrodnie hitlerowskie [studenci IV roku Wydziału Prawa UW. w powiecie częstochowskim]. *Gaz. częst.* nr 44.
920. [KIELAN Zofia] (zetka): Piękny dzień dolnośląskiego rzemiosła [przekazanie UW. ufundowanych insygniów władzy rektorskiej]. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 19.
921. [KLETNA — odkrycia]. Tajemnice jaskini w Kletnie [m.in. rozmowa z dr M. Puliną, prac. nauk. UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 1; Garska A [gnieszka]: Nowe skarby Jaskini Niedźwiedziej. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 1; [Gunia Adam] H.G.: Odwiedziny w Jaskini Niedźwiedziej [o pracach badawczych naukowców z UW]. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 30; Igielski Władysław: Kletno III — Jaskinia Niedźwiedzia. *Światowid* R.17 nr 10 s. 8—9 i nr 15 s. 7; Mazur Krzysztof: Sudecka Jaskinia Niedźwiedzia [m.in. o pracach badawczych prac. UW]. *Poznaj Świat* R.16 nr 4 s. 27—28; (kan): Jaskinia Niedźwiedzia ma być udostępniona turystom [dzięki współpracy prac. UW]. *Expr. wiecz.* wyd. D R.23 nr 256; Wołoszczuk Eugeniusz: W Jaskini Niedźwiedziej [o pracach uczonych i studentów z UW]. *Panorama* nr 39; (kan): Jaskinia Niedźwiedzia już w przyszłym roku będzie udostępniona turystom [m.in. o pracach uczonych z UW]. *Expr. wiecz.* wyd. DCB nr 269.
- Także: *Dz. lud.* wyd. A R.12 nr 181; *Gaz. krak.* wyd. A R.20 nr 180; *Głos wielkop.* wyd. A R.24 nr 180; *Il. Kur. pol.* wyd. B nr 181; *Now. rzesz.* wyd. A nr 180.
922. [KLIMEK Dobrosław] (dob): Rośnię ośrodek uniwersytecki nad Odrą. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 81.
923. [KŁYKOW Adam] (kłyk): Dodatkowy hektar dla Ogrodu Botanicznego [UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 250.
924. [KŁYKOW Adam] (kłyk): Nowe obiekty dla Uniwersytetu [budowa budynków chemii i matematyki]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 168.
925. [KŁYKOW Adam] (kłyk): Studenci z Rostowa kończą praktykę we Wrocławiu [w Katedrze Filologii Rosyjskiej UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 228.
926. [KRÓKOWSKI Jerzy, nekr.]. *Tyg. powsz.* R.22 nr 16 s. 6.
927. [KUBIKOWSKI Jan, nekr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 271; *Tryb. Ludu.* wyd. A R.21 nr 315; *Życie Warsz.* wyd. A R.24 nr 275.
928. [KULEJ Zenon] (skul): Nowe sale dla Uniwersytetu. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 33.
929. [KULEJ Zenon] (skul): Plenum ZU ZMS Uniwersytetu. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 110.
930. [KULEJ Zenon] (skul): Przeprowadzka germanistów [zmiana siedziby Katedry Filologii Germańskiej UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 21.
931. [KULEJ Zenon] (skul): Turniej młodych Uniwersytetu i Pafawagu [zawody sportowe]. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 43.

932. LUTOGNIIEWSKI Tadeusz: Tropami historii najnowszej [o pracach Katedry Historii Najnowszej UW]. *Odra* R.8 nr 11 s. 65—68.
933. [ŁUKASZEWICZ Józef] J.Ł.: Insignia władzy rektorskiej ufundowali Uniwersytetowi rzemieślnicy wrocławscy. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 112.
934. [ŁUKASZEWICZ Józef, nekr.]. *Tyg. powsz.* R.22 nr 25 s. 6.
935. [MACHUL Henryk] (hm): 150 rocznica urodzin K. Marksa [na konferencji teoretycznej zorganizowanej przez Zarząd Wojew. Stowarzyszenia Ateistów i Wolnomyślicieli referaty wygłosili: doc. dr Jarosław Ładosz i doc. dr Andrzej Nowicki]. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 147.
936. [MAKOHONSKI Konrad] (Km): Spotkania z wyborcami najlepiej pozwalają poznać problemy województwa. Przedstawiamy dolnośląskich radnych [pracownika Biblioteki Uniwersyteckiej mgra Antoniego Wróbla]. *Śl. pol.* wyd. AB R.24 nr 12.
937. [MALECZYŃSKI Karol, nekr.]: Tyszkiewicz Lech: Karol Maleczyński. *Rocz. wroc.* T.11/12 s. 279—280; *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 173 i 174; *Kulisy* R.12 nr 31; s. 2. *Poglądy* R.7 nr 17; *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 173, 174 i 175; *Życie Warsz.* wyd. A R.24 nr 177.
938. MATWIJOWSKI Krystyn: I zjazd absolwentów historii Uniwersytetu Wrocławskiego. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R.23 nr 1 s. 176—178.
939. MENDYKOWA Aleksandra: Studium Bibliotekoznawstwa dla Pracujących na Uniwersytecie Wrocławskim 1956—1967. *Rocz. bibl.* R.11 [druk 1968] z. 3/4 s. 483—521, ilustr., tabl., mapa.
940. [MIKULSKI Tadeusz]. Tyszkowska Krystyna: Dzieło Tadeusza Mikulskiego. W dziesiątą rocznicę śmierci. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 202; Pamięci Tadeusza Mikulskiego. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 271 i tamże *Mag. tyg.* nr 46; 10-lecie śmierci prof. T. Mikulskiego. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 202.
941. [MOSZER Alina, nekr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 73.
942. NAJWAŻNIEJSZE: pasja i wyniki pracy. Mgr Adam [winno być: Antoni] Wróbel, Radny W[ojewódzkiej] R[ady] N[arodowej]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 45.
943. [NAWARA Stefan, nekr.]. Januszewski Bernard Woodrow: Stefan Nawara. *Rocz. wroc.* T.11/12 s. 280—282.
944. NOWE gmachy uniwersyteckie powstają we Wrocławiu. *Echo Krak.* wyd. A R.23 nr 8.
945. NOWE władze Uniwersytetu [Wr.]. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 218.
- Także: *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 37.
946. OPOCZYŃSKA Edwarda: Egzamin niedojrzałości. *Odra* R.8 nr 10 s. 71—76.
947. [PARTYKA Halina] M.P.: Studia psychologiczne na Uniwersytecie Wrocławskim. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 110.
948. PAZDA Stanisław: Wykaz stanowisk badanych przez Katedrę Archeologii Polski Uniwersytetu Wrocławskiego w 1966 r. *Siles. Antiqua* T.10 s. 302—303.
949. PIERWSZY nowy gmach Instytutu Chemii UW. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 44.
950. [PIĘĆDZIESIĘCIOLECIE II RZECZYPOSPOLITEJ]. Uniwersytecka sesja naukowa poświęcona 50 rocznicy niepodległości Polski. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 287; Sesja naukowa w Auli Leopoldina. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 287.
951. [POPOW Antoni] (ap): Badania naukowe przyszłych prawników [o pracach Koła Penitencjarnego przy Wydz. Prawa UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 220.
952. [POPOW Antoni] (ap): Czyn społeczny studentów Uniwersytetu [dla uczczenia 23-ciej rocznicy powrotu Ziemi Zachodnich]. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 106.
953. [POPOW Antoni] (ap): Dni kultury Uniwersytetu. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 95.
954. [POPOW Antoni] (ap): Studenckie spotkania z pracą [pełnomocnik UW. do spraw zatrudnienia udziela informacji o przyszłej pracy]. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 56.
955. [POPOW Antoni] (ap): Wrocławska aparatura naukowa poleci w kosmos [o pracach Instytutu Astronomii UW]. *Śl. pol.* wyd. A R.24 nr 304.
- Także: *Więści* nr 51/52.
956. POREBSKA Maria: Zawód — psycholog. *Gaz. rob.* R.21 *Mag. tyg.* nr 18.
957. PRASZNIC Zbigniew, Stączek Marek, Zygań Jerzy: Ius gentium. Do prof. F. Berbera — list otwarty [studenci Wydz. Prawa UW. polemizują z twierdzeniem Berbera o wpływie niemieckiego prawa na prawo polskie]. *Prawo i Życie* R.13 nr 24 s. 6

958. RAZEM piszmy wspólne dzieje! Apel studentów historii [UWr. o nadsyłanie relacji Polaków przebywających na Dolnym Śląsku w czasie okupacji hitlerowskiej]. *Gaz. rob. R.21 Mag. tyg.* nr 20.

959. REGATY Uniwersytet — Politechnika. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 118.

960. ROZBUDOWA Uniwersytetu Wrocławskiego. *Wieczór R.23* nr 8.

961. RUDNICKI Zenon: Nestor germanistyki polskiej [prof. dr Zdzisław Żygulski]. *Poglądy R.7* nr 9 s. 12.

962. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Dla pogłębienia wiedzy o kulturze [o pracy Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 262.

963. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Patriotyczne i naukowe trydycje sławistyki wrocławskiej [o Sesji Naukowej zorganizowanej m.in. przez Katedrę Historii Literatury Polskiej UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 111.

964. [RUTKOWSKA Zofia] (ZOF): Pierwsi absolwenci Międzywydziałowego Studium Kulturalno-Oświatowego UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 56.

965. RYSZKA Franciszek: Seweryn Wysłouch [wspomnienie]. *Odra R.8* nr 5 s. 67—68.

966. (St. Sp.): Zabytkowe rzeźby ozdobią Wrocławski Uniwersytet. *Głos Pr.* wyd. B R.18 nr 310.

967. SKŁAD osobowy i spis wykładów na rok akademicki 1968/1969. Red. Gabriela Frydrychowicz. Wrocław. Uniwersytet Wrocławski [wiele liczbowań ss.].

968. STUDIA filozoficzne [komunikat o rekrutacji na UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 118.

969. STUDIUM Metod Numerycznych przyjmuje. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 188.

970. SZKOŁA Chemii Koordynacyjnej [zorganizowana w Karpaczu przez UWr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 143.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 143.

971. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): B. Knaster i H. Steinhaus honorowymi członkami P[olskiego] T[owarzystwa] M[atematycznego]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 130.

972. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): V Zimowa Szkoła Fizyki Teoretycznej w Karpaczu [zorganizowana przez UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 36.

973. TECHNIKA pomaga lektorowi. 15-

-lecie Studium Języków Obcych [UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 287.

974. TROPĘM Kół Naukowych [studenci UWr. badają zbrodnie hitlerowskie w Złotym Stoku]. *ITD* nr 40 s.2.

975. TYSZKOWSKA Krystyna: Fizyki w Karpaczu [o V Zimowej Szkole Fizyki Teoretycznej zorganizowanej przez UWr.]. *Gaz. rob. R.21 Mag. tyg.* nr 8.

976. [TYSZKOWSKA Krystyna] (Kt): Konferencja sprawozdawczo-wyborcza PZPR na Uniwersytecie Wrocławskim. *Gaz. rob. R.21 Mag. tyg.* nr 21.

977. TYSZKOWSKA Krystyna: Szkoła chemii koordynacyjnej [zorganizowana przez UWr. w Karpaczu]. *Gaz. rob. R.21 Mag. tyg.* nr 27.

978. [WARCZAK Tadeusz] T.W.: Nowy gmach Instytutu Matematycznego [UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 143.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 143.

979. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Będzie porządek [wokół Biblioteki Uniwersyteckiej na Piasku]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 210.

980. WINNICKI Bronisław: Dziwne losy rękopisu „Księgi Pionierów” ofiarowanej Bibliotece Uniwersyteckiej a wypożyczonej przez Towarzystwo Miłośników Wrocławia]. *Gaz. rob. R.21 Mag. tyg.* nr 11.

981. WOJCIECHOWSKI Walter: IV szkoła-symposium chemii koordynacyjnej [zorganizowana przez UWr. w Karpaczu]. *Problemy R.24* nr 9 s. 572.

982. WOŚ Justyna: Historia żywa [o pracach prof. dra S. Inglota]. *Now. rzesz.* wyd. A nr 255.

983. WROCLAWSCY antropodzy wśród polskich Tatarów [prowadzą badania naukowej]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 154.

984. [WYSŁOUCH Seweryn, nekr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.21 nr 51; *Poglądy R.7* nr 7; *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 51; *Tryb. opol.* wyd. A nr 59; *Życie Warsz.* wyd. A R.24 nr 53.

985. [WYSOCKA Leokadia] (wys.): Hotel-kombinat służyć będzie studentom i potrzebom miasta. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 27.

986. Z ŻYCIA szkoły [m.in. informacja o Kursie Fizyki Ciała Stałego zorganizowanego dla nauczycieli szkół średnich, m.in. przez Katedrę Fizyki Ciała Stałego UWr.]. *Głos naucz.* nr 34 s. 10.

987. ZAWADZKA Anna: Wstępny okres pracy zawodowej absolwentów pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego. *Kwart. pedagog.* R.13 nr 3 s. 209—222.

988. [ZIELIŃSKI Zdzisław] Z.Z.: Dziś cztery imprezy. Dni Kultury Uniwersytetu. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 97.

989. [ZIELIŃSKI Zdzisław] Z.Z.: Gościmy studentów z Rostowa [przy Katedrze Filologii Rosyjskiej UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 224.

990. ZJAZD absolwentów studiów administracyjnych [UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.24 nr 218.

Także: *Gaz. rcb.* wyd. B R.21 nr 220.

1969

991. (afb): Giulio Cesare Vanini na wystawie w Bibliotece Uniwersytetu Wrocławskiego. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 17.

992. (a-z): Studenci popularyzują zdobycze nauki polskiej w XXV-leciu [Koło Naukowe Geografów przy UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 96.

993. [ADAMIECKA Maria] (ada): Owocna działalność na Uniwersytecie [Zrzeszenia Studentów Polskich]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 283.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 284.

994. ADAMIECKA Maria: Pająki ze Ślęży [o pracach dra Mariana Czajki]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 31.

995. (BN): 500 geologów wychował już Uniwersytet Wrocławski. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 230.

996. (bn): Już działa Studium Wychowania Obywatelskiego [przy UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 249.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 252.

997. (bo): Konferencja uczelniana ZMS. Uniwersytet Wrocławski. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 285.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 286.

998. bz: Uroczystość w Klubie „Aoryst” [w Domu Stud. UW. przy ul. Pocztowej]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 17.

998a. BASAK Adam: Katedra Historii Polski i Powszechnej XIX i XX wieku [UWr.] w obchodach rocznic historycznych w latach 1967—1968. *Śl. Kwart. hist. Sobótka* R. 24 nr 4 s. 589—596.

999. [BEDNARZ Krystyna] (krys): 1,6 mln zł na remonty bieżące budynków uniwersyteckich. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 194.

1000. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Nowy magazyn Biblioteki Uniwersyteckiej [przy ul. Szajnochy 5]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 212.

1001. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Studenckie Dni Kultury Krajów Romańskich [zorganizowane przez Koło Naukowe Romanistów UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 87.

Także: *Gaz. rcb.* wyd. B R.22 nr 87.

1002. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Studenti—sierocie [mieszkańcy Domu Stud. UW. ITD ufundowali książeczkę mieszkaniową sierocie z Domu Dziecka]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 61.

1003. [BEDNARZ Krystyna] (krys): Wieczór niemiecko-polski na Uniwersytecie [z udziałem młodzieży z NRD studiującej m.in. na UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 241.

1004. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: O wrocławskim Studium Nauk Politycznych. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 *Mag. tyg.* nr 39.

1005. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Uniwersytet Wrocławski. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 52 i 61.

1006. [BURZYŃSKI Tadeusz] TTB: Wychowankowie UW na czterech kontynentach [z okazji IV Zjazdu Geologów Wychowanków UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 229.

1007. BUSKI Tadeusz: Nowa szansa humanistyki [m.in. o projekcie utworzenia na UW. kierunku studiów z zakresu kultury współczesnej]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 46.

1008. BUSKI Tadeusz: Poszukiwań ciąg dalszy [m.in. ogólne informacje o UW]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 40.

1009. BUSKI Tadeusz: Wędrzyńska szkoła życia m.in. list uczestników obozu do KC PZPR]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 229.

1010. BYLE do wiosny [o odbudowie i organizowaniu UW. w 1945 r.]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 214.

1011. (D): Interesująca prelekcja doc. dr. Jończy [w Klubie Międzynar. Prasy i Książki]. *Tryb. opol.* wyd. A nr 57.

1012. DLA MATEMATYKÓW, fizyków i inżynierów [Podyplomowe Studium Metod Numerycznych przy UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 216.

1013. FLISIUK Tadeusz: Od pierwszych dni [m.in. wypowiedzi organizatorów UW. w 1945 r.]. *Tryb. rob. Mag. niedz.* nr 188/9.

1014. FRĄCKOWIAK Zenon: Studenci w ataku [o Studium Wojskowym UW.]. *Żołn. Wol.* wyd. A R.20 nr 168.

1015. GANDOR Karol: Przymierze z nauką [m.in. wspomnienia ze swoich studiów i pracy na UW.]. *Dz. zach.* wyd. ABCD R.25 nr 170.

1016. GAWRON Witold: Wyniki prac matematyków wrocławskich znajdują natychmiast zastosowanie w praktyce [o pracy Inst. Matemat. UW.]. *Śl. pol.* wyd. A R.25 nr 302.

1017. HALMA: Geologia. Uniwersytet Wrocławski. Relacje z egzaminów wstępnych. *Filipinka* nr 2.

1018. (han): Wędrzyn-68 [o obozie studentów UW. i listach do i od W. Gomułki]. *ITD* nr 42 s. 5.

1019. [INAUGURACJA ROKU AKADEMICKIEGO]. Wrocławska Alma Mater rozpoczyna nowy rok nauki. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 233; (bn): „Będę dbał o zachowanie postawy godnej studenta PRL” *Śl. pol.* wyd. A R.25 nr 237; [Burzyński Tadeusz] TTB: Nowy rok wrocławskiej „Alma Mater”. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 237.

1020. INAUGURACJA roku akademickiego 1968/1969. Red. Jan Trzynałowski. Wrocław. Zakł. Nar. im. Ossol. ss. 189, 1 nb.

1021. J.P.: Pionier szkolnictwa wielkopolskiego [125 rocznica śmierci ks. Jana Kompały, absolwenta UW.]. *Śl. powz.* wyd. BCD R.22 nr 27.

1022. (jand): Magister kultury współczesnej. Uniwersytet Wrocławski proponuje [nowy kierunek studiów]. *Sztand. Młod.* wyd. A nr 294.

1023. (jo): Wóz wagantów zakończył swoje wojaże [o teatrze studentów UW. „Nawias”]. *Śl. pol.* wyd. AB R.25 nr 217.

1024. (jot): Nad Odrą [m.in. o czasopiśmie studentów UW. „Agora”]. *Współcz.* R.14 nr 15 s. 6.

1025. J.Z.: Zabytkowe budowle uniwersyteckie otrzymają nowe fasady. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 158.

1026. JAKÓBIEC Marian: Tradycje polsko-rosyjskich związków kulturalnych w pracach wrocławskich rusycystów. Rozmowa z... *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 43.

1027. Ki: Wrocławianie w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego [m.in. z UW. M. Jakóbiec, J. Ładosz, K. Urbanik i B. Zakrzewski]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 153.

1028. (Kili): WSE i Uniwersytet zwycięzcami półfinałów. „Politykus 68”. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 112.

1029. (kk): Studenckie badania ruchu oporu [w pow. częstochowskim przez studentów Wydziału Prawa UW.]. *Gaz. częst.* nr 12.

Także: *Życie Częst.* nr 192.

1030. KASPRZYK Jerzy: Stanisław Tync — badacz dziejów Gimnazjum Toruńskiego. *Rocz. tor.* [R.] 3 s. 89—98, ilustr.

1031. [KŁYKOW Adam] (kłyk): Studenci „ITD” odświeżyli ulicę [z domu studenckiego UW.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 42.

1032. KNOT Antoni: Podjął pracę w mieście, gdy było ono płonącą pochodnią. Rozm. Lesław Kaliński. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 251.

1033. KOKOSZYŃSKA-LUTMANOWA Maria: Informacja o pracy Katedry Logiki Uniwersytetu Wrocławskiego. *Stud. filoz.* nr 1 s. 253—254.

1033a. KOMUNIKAT [dot. Zarząd. Min. Ośw. i Szk. Wyż. z 17 IV przekształcającego Kat. Bibliotekoznawstwa UW. na Instytut Bibliotekoznawstwa od 1 V. Dyrektorem Instytutu od 1 IX został prof. dr A. Knot] *Bibliotekarz* R. 36 nr 10 s. 3 okł.

1034. [KUBIKOWSKI Jan, nekr.]. *Tyg. powz.* R.23 nr 12 s. 6.

1035. KULCZYŃSKI Stanisław: Pierwszy rektor w polskim Wrocławiu. Rozmawiała: B. Nasiłowska. *Śl. pol.* wyd. A R.25 nr 117.

1036. [KULEJ Zenon] (skul): Nowi członkowie ZMS na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 60.

1037. LIST Władysława Gomułki do uczestników obozu w Wędrzynie. *Śl. pol.* wyd. A R.25 nr 228.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 229.

1038. [LONGCHAMPS de Berier Franciszek, nekr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 119 i 120; *Kulisy* R.13 nr 22; *Problemy* R.25 nr 7 s. 447; *Przekrój* nr 1260; *Śl. powz.* wyd. A R.22 nr 122; *Tryb. Ludu* wyd. A R.22 nr 139; *Życie radom.* nr 120; Hubert Stanisław, Marczewski Edward: Dwa wspomnienia o Franciszku Longchamps. *Odra* R.9 nr 12 s. 103—107; Starościak Jerzy:

Franciszek Longchamps 1912—1969. *Państ. i Prawo* z. 7 s. 119—121.

1039. [LUTOGNIĘWSKA Krystyna] (kt): W rocznicę śmierci Mikołaja Reja [m.in. Instytut Filologii Polskiej UW. współorganizatorem konferencji naukowej poświęconej Rejowi]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 255.

Także: *Wieczór Wroc.* R.3 nr 252.

1040. ŁANOWSKI Jerzy: Jerzy Schnayder [o uroczystości 50-lecia otrzymania dyplomu doktorskiego na Uniw. Jagiell.]. *Odra* R.9 nr 2 s. 115.

1041. ŁANOWSKI Jerzy: Uniwersytet Wrocławski prostuje [pomyłki redakcji co do organizacji UW.]. *Życie lit.* R.19 nr 37 s. 11.

1042. (łuk): Nowe władze Komitetu Uczelnianego SD na Uniwersytecie Wrocławskim. *Kur. pol.* wyd. B R.12 nr 126.

1043. (m): A lata płyną... [o pracach w czynnie społecznym pracowników i studentów Katedry Biochemii UW. przy odbudowie budynku na Tamce]. *Śl. pol.* wyd. A R.25 nr 99.

1044. (MAT): Ładny sukces w konkursie Czerwonej Róży [o pracy samorządu Domu Studenckiego ITD przy ul. Pocztowej]. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 261.

1045. [MACHUL Henryk] (mach): Pomieszczenie po [restauracji] „Egzotycznej” dla Uniwersytetu. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 194.

1046. MACIEJEWSKI Janusz: Cud nad Odrą [m.in. o pracy naukowej i społecznej Czesława Hernasaj]. *Polityka* R.13 nr 4 s. 1, 6—7.

1047. [MAŁECZYŃSKI Karol, nekr.] *Tyg. powsz.* R.23 nr 10 s. 6; Heck Roman: Karol Małeczyński (19 II 1897—21 VII 1968). *Stud. hist.* z. 2 s. 304—306.

1048. MERGENTALER Jan: Instytut Astronomiczny Uniwersytetu Wrocławskiego im. Bolesława Bieruta. *Post. Astr.* z. 3 s. 291—294.

1049. [NAWARA Stefan, nekr.]. Knot Antoni: Stefan Eugeniusz Nawara. 1904—1967. *Rocz. bibl.* R.12 [druk 1969] z. 1—4 s. 587—589, portr.

1050. NIKITIN Maria: Pionierzy [o pierwszych pracownikach naukowych UW. po r. 1945]. *Śluž. Zdr.* nr 29.

1051. NOMINACJE na Uniwersytecie. Z okazji Dnia Wojska Polskiego. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 243.

1052. NOWI słuchacze Studium Administracyjnego. *Gaz. rob.* wyd. WB R.22 nr 157.

1053. (ok): Pracownicy kulturalni z uniwersyteckim przygotowaniem [o pracy Międzywydziałowego Studium Kultur.-Oświat.]. *Tryb. Ludu* wyd. A R.22 nr 56.

1054. [OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA EKONOMISTÓW]. [Lutognińska Krystyna] kt: O dorobku i zadaniach polskiej myśli ekonomicznej [współorganizatorem konferencji w Karpaczu był UW.]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 38; Ogólnopolska konferencja ekonomistów. *Śl. pol.* wyd. A R.25 nr 223; Ogólnopolska konferencja ekonomistów w Karpaczu. *Tryb. Ludu* wyd. A R.22 nr 262.

1055. [OSTROWSKI Wincenty Jan, nekr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 232; *Tyg. powsz.* R.23 nr 50 s. 6.

1056. OWOCNA współpraca z uczelnią brneńską [o wystawie w gmachu UW. na temat współpracy UW. z uczelniami Czechosłowacji]. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 211.

1057. OŻÓG Jan: Kronika naukowa Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu (1963—1967). *Rocz. bibl.* R.12 [druk: 1969] z. 1—4 s. 568—576.

1058. PAŹDZIÓR Bolesław: Jak nauczać polityki? (na Uniwersytecie Wrocławskim). *Odra* R.9 nr 4 s. 109—111.

1059. POPKIEWICZ Józef: Seweryn Wysłouch. Wspomnienie pośmiertne. *Rocz. wroc.* T.11/12 [druk 1969] s. 282—283, ilustr.

1060. POPKIEWICZ Józef: Szkoła Profesora Wysłoucha. *Tryb. opol.* wyd. A nr 85.

1061. [PRZYBYŁOWICZ Janusz] (jp): Spotkanie w sali Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego [przedstawiciele armii sprzymierzonych z pracownikami UW.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 231.

1062. PRZYJADĄ na zjazd z Libii i Brazylii [o przygotowaniach do IV Zjazdu Geologów Absolwentów UW.]. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 173.

1062a. PURKYNĚ JAN EWANGELISTA. Chyczewska Anna: Jan Ewangelista Purkyně (1787—1869). *Pol. Tyg. Lek.* nr 51 s. 1981—1983, ilustr.; Kaulbersi Jerzy: Wkład Purkynego do rozwoju nauk fizjologicznych (1787—1869). *Wszechświat* z. 12 s. 297—300, ilustr.

1063. (R.H.): Spotkanie na Uniwersytecie [pracowników naukowych ze studentami-uczestnikami praktyk robotniczych]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 183.

1064. REMONT zajazdu na Tamce [dla Katedry Biochemii UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 1.

1065. ROSNĄ gmachy nowego Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. powsz.* wyd. BCD R.22 nr 75.

1066. [SACHANBIŃSKA Alina] (sach): Muzeum Zoologiczne [UWr.] zasługuje na większe zainteresowanie. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 238.

1067. SACHANBIŃSKA Alina: W pobliżu Kłodzka spadł 100-kilogramowy meteoryt [szukają go m.in. pracownicy naukowcy UW]. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 269.

Także: *Expr. wiecz.* wyd. DC R.24 nr 276; *Kur. pol.* wyd. A R.12 nr 272; *Życie Warsz.* wyd. A R.25 nr 277.

1068. SEMBRAT Kazimierz: Instytut Zoologiczny Uniwersytetu Wrocławskiego na tle nauk zoologicznych uprawianych w tym ośrodku [oraz] Lista niektórych naukowych publikacji. *Prz. zool.* R.12 z. 4 s. 367—398, ilustr. rys., sum.

1069. [STRUTYŃSKI Andrzej] (cas): Studenti i naukowcy dla spółdzielców [o pracy społecznej studentów i pracowników UW. przy porządkowaniu terenów spółdzielni mieszkaniowych]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 93.

1070. STUDENCI wrocławscy wśród walbrzyskich działaczy młodzieżowych [Członkowie Koła Naukowego Nauk Społ.-Polit. UW. zbierają materiały do historii ruchu młodzieżowego]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 33.

1071. STUDENCI z Koła Naukowego Historyków przy UW.... [przeprowadzają badania naukowe w Lubniewicach, wojew. zielonogórskiej]. *Wieczór Wroc.* R.3 nr 202.

1072. STUDENNA Alina: Hans Kloss przedmiotem... pracy naukowej [na UW]. Rozmawiał: (jand). *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 27.

Także: *Dz. lud.* wyd. A R.13 nr 164; *Kulisy* R.13 nr 30.

1073. ŚWIT.: Obrady naukowców w Uniwersytecie Wrocławskim. Twórca w świetle prawa wynalazczego. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 13.

1074. SZKOŁA, VI Zimowa Fizyki Teoretycznej w Karpaczu [zorganizowana przez

Instytut Fizyki Teoretycznej UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 37.

Także: *Sztand. Młod.* wyd. A nr 43; *Głos Wybrz.* nr 44.

1075. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Przedstawiciele bratnich armii gościmi Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 231.

1076. [SZPITALAK Elżbieta] (sel): Zgromadzenie żałobne na Uniwersytecie... Po śmierci prezydenta Ho Chi Minha. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 214.

Także: *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 214.

1077. TRWAJĄ Dni Kultury Uniwersytetu Wrocławskiego. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 90.

1077a. [TRZYDZIESTOLECIE] 30-lecie pracy naukowej Andrzeja Nowickiego (1939—1969) [oraz] Bibliografia ważniejszych prac drukowanych... *Euhemer* nr 4 s. 153—174, ilustr.

1078. TRZYNADŁOWSKI Jan: Współpraca Uniwersytetu Wrocławskiego z radami narodowymi. *Życie Szk. wyż.* R.17 nr 5 s. 143—149.

1079. TURONŃ Bronisław: Profesor Karol Maleczyński jako archiwista. *Archelon* [T]51 s. 139—142.

1080. TWORKOWSKI A[lfred]: Górale i górnicy z Przygórza [pow. Nowa Ruda] w świetle prac etnografów [z UW]. *Gaz. rob.* wyd. KB R.22 nr 7.

1081. TWORKOWSKI Alfred: Wieś dolnośląska w relacjach etnografów [o pracach naukowych J. Pawłowskiej]. *Sl. pol.* wyd. K R.25 nr 154.

1082. [TYSZKOWSKA Krystyna] (K.T.): Imponujący początek [m.in. o sesji naukowej z okazji Dni Kultury RFSRR na temat literatury rosyjskiej, której współorganizatorem była Katedra Filologii Rosyjskiej UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 249.

Także: *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 249; *Wieczór Wroc.* R.3 nr 246.

1083. TYSZKOWSKA Krystyna: Rozdział trzeci, otwarty... [m.in. o historii UW]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 29.

1084. (Urb): Wystawa dorobku S. Bandtkiego [w Bibliotece Uniwersyteckiej]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 45.

1085. UCZELNIANA Konferencja SD na Uniwersytecie. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 127.

1086. UDZIAŁ polskich naukowców w badaniu przestrzeni kosmicznej [m.in. Instytut Astronomiczny UW]. *Życie Warsz.* wyd. C R.25 nr 169.

Także: *Głos Pr.* wyd. A nr 169; *Sl. powsz.* wyd. A R.22 nr 171; *Żoł. Wcl.* R.20 nr 168.

1087. (woj): Ulica prof. Wysłoucha na Oporowie. Proponujemy. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 282.

1088. [WAŁOŁKOWSKI Ignacy, nekr.]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 5.

1089. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Kto wykona elewację Uniwersytetu? *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 287.

1090. [WIDOMSKI Jerzy] (Jur): Studencka impreza w robotniczym klubie. W 100 rocznicę urodzin Lenina [ZMS z UW. przygotował wieczornicę w Pafawagu]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 33.

1091. WIELKA rozbudowa Uniwersytetu Wrocławskiego. *Echo Krak.* wyd. A R.24 nr 74.

1092. [WINIARSKI Bohdan, nekr.]. *Gaz. rob.* R.22 *Mag. tyg.* nr 50.

1093. [WIZYTA PREZYDENTA CZECHOSŁOWACJI LUDWIKA SVOBODY NA UW]. *Gaz. rob.* wyd. B R.22 nr 209 i 210; *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 210; *Wieczór Wroc.* R.3 nr 206 i 207; *Tryb. Ludu* wyd. A R.22 nr 245.

1094. WOLFKE Karol: Koło naukowe i jego opiekun (z doświadczeń Wydziału Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego). *Życie Szk. wyż.* R.17 nr 6 s. 192—199.

1095. WROCŁAWSCY germaniści na spotkaniu w konsulacie NRD. *Gaz. rob.* wyd. B R. 22 nr 111.

1096. [WRÓBEL Antoni]: Delegaci woje-

wództwa wrocławskiego na IX Kongres SD [m.in. życiorys]. *Kur. pol.* wyd. A R.12 nr 29.

1097. [WYSOCKA Leokadia] (wys): Azalie i rododendrony w pełni wiosennej kraszy. Zaproszenie do Ogrodu Botanicznego [UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 117.

1098. [WYSOCKA Leokadia] (wys): Bogata działalność Koła Polonistów [UWr.]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 129.

1099. [WYSOCKA Leokadia] (wys): Przy załadunku, budowie dróg i porządkowaniu parków pracują studenci w czasie wakacji [m.in. z UW]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 180.

1100. [WYSOCKA Leokadia] (wys): Tragiczny los Polaków, Czechów i Słowaków w kazamatach III Rzeszy [o badaniach Karola Jończy]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 209.

1101. (x): Wrocławscy studenci na obozie w Nysie [z Koła Penitencjarnego UW]. *Tryb. opol.* wyd. ABC nr 256 i 264.

1102. ZACIEŚNIAJĄ się kontakty między polskimi i czeskimi językoznawcami [o współpracy UW. z uniwersytetami czeskimi]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 207.

1103. ZARZĄDZENIE [zmiany organizacyjne w Uniwersytecie Wrocławskim im. B. Bieruta]. *Dz. U. Min. Ośw.* nr A—3 poz. 17.

1104. ZIELIŃSKI Stanisław: Współpraca trzech uniwersytetów [UWr. z Uniwersytetem Śląskim i Uniw. Jagiell.]. *Wieczór Wroc.* R.24 nr 60.

1105. ZIĘTEK Waldemar: Zbliżenie ludzi nauki. Szkoła Karpacka [VI Fizyki Teoretycznej zorganizowana przez Instytut Fiz. Teoretycznej UW]. [Rozmawiała]: SEL [Szpitalak Elżbieta]. *Sl. pol.* wyd. A R.25 nr 52.

1106. ZJAZD geologów w Sobótce [absolwentów UW]. *Gaz. rob.* wyd. ODB R.22 nr 211.

INDEKS PRZEDMIOTOWO - OSOBOWY

- Absolwenci 129, 253, 384, 412, 493, 496, 549,
586, 670, 688, 776, 781, 798, 884, 885,
913, 914, 938, 954, 964, 987, 990, 995, 1006,
1062, 1106
- Adam Lesław 801
- Akademicka Drużyna Harcerska 166
- Akademicki Klub Turystyczny 162
- Związek Sportowy 678
- Akademie, obchody, uroczystości 16, 35, 165,
387, 435, 528, 600, 821, 1061
- Badania naukowe 75, 93, 164, 169, 174, 184,
224, 260, 286, 338, 377, 390, 414, 455, 481,
482, 507, 508, 535, 536, 539, 602, 605,
649, 652, 657, 666, 667, 698, 711, 721,
763, 811, 822, 829, 839, 844, 846, 859, 872,
917, 921, 957, 983, 1016, 1026, 1067, 1071,
1072, 1080, 1081
- Bąk Stanisław 732, 756, 871
- Bąkowski Piotr 261
- Baranowski Stanisław 323
- Baszkiewicz Jan 206, 725
- Bereza Aleksander 291
- Berutowicz Włodzimierz 900, 916
- Biblioteka Główna Uniwersytetu Wrocławskiego
26, 53, 99, 122, 138, 141, 152, 203, 213,
256, 268, 302, 304, 328, 337, 358, 410, 454,
483, 492, 555, 570, 633, 642, 661, 719, 744,
809, 845, 979, 1000, 1057
- Stacja Foto-Mikrofilmowa 63, 99, 156, 254
- wystawy 77, 94, 126, 127, 250, 372, 396,
415, 437, 686, 710, 735, 759, 856, 991, 1084
- zbiory 8, 10, 28, 37, 43, 90, 158, 171, 198,
199, 225, 226, 232, 264, 272, 274, 278, 371,
379, 394, 395, 411, 439, 440, 470, 510, 980
- Biblioteka Wydziału Prawa 313
- Bigo Tadeusz 325
- Bobrownicki Włodzimierz 547
- Bożyczko Zbigniew 65, 554, 662, 826
- Bruno Giordano 788, 902
- Buczek Czesław 305, 804
- Budynki Uniwersytetu 59, 223, 256, 265, 270,
302, 347, 350, 467, 468, 477, 595, 685,
718, 744, 769, 782, 795, 817, 910, 922, 924,
928, 944, 949, 960, 966, 978, 999, 1025,
1064, 1065, 1089, 1091
- Čelakovský František Ladislav 160, 588
- Černiajev I.I. 124
- Chór Uniwersytecki 236, 301, 370, 691, 794,
909
- Cieślakowski Jerzy 765
- Cincio Karol 165
- Cybulski Wojciech 216, 288, 326, 406, 708, 787
- Czajka Marian 994
- Czapliński Władysław 524, 641, 653, 733, 805
- Czyżewski Julian 51, 911
- Danowska Jadwiga 489
- Doktoraty 145, 180, 181, 186, 187, 245, 284,
285, 339, 345, 352, 360, 374, 474, 512, 623,
800
- honoris causa 188, 413, 432, 541, 573,
654, 683, 706, 841
- Dresch Jean 683, 706
- Falenciak Jerzy 469, 545, 672
- Fauvet J. 24
- Fiedler Robert 131
- Fiema Józef 380, 494
- Flint Richard Foster 683
- Florczak Alojzy 334
- Floryan Władysław 206, 355, 733
- Fritz J.N. 160
- Gajek Józef 46
- Galasiewicz Zygmunt 50, 193
- Gentzen F. 525

- Gierowski Józef 314, 494
 Godlewski Aleksander 461
 Gólachowski Stefan 286, 305, 731
 Gomułka Władysław 1018, 1037
 Gostomska-Zarzycka Zofia 165
 Goście zagraniczni na Uniwersytecie 24, 26,
 76, 80, 104, 124, 140, 182, 190, 191, 237,
 238, 311, 322, 392, 525, 894, 898, 925, 989,
 1075, 1093
 Gryphius Andreas 133
 Gumińska Zofia 702
 Gutekunst Włodzimierz 456, 760
- Haglauer Danuta 700
 Haisig Marian 796
 Hartmann Stanisław 855
 Hauptmann Gerhart 28, 90, 141
 Hernas Czesław 628, 705, 1046
 Hołubowicz Włodzimierz 114, 121, 280, 531, 887
 Hubert Stanisław 766
- Inauguracja roku akademickiego 21, 52, 101,
 111, 183, 275, 356, 494, 603, 703, 814,
 815, 903, 1019, 1020
 Informatory, przewodniki 84, 247, 443, 464,
 543, 571, 644, 646, 658, 745, 802, 967
 Ingarden Roman 50, 494, 552, 663
 Ingot Stefan 682, 723, 733, 753, 763, 876, 982
 Instytut
 — Astronomiczny 61, 159, 192, 262, 955, 1048
 — Botaniczny 530
 — Fizyki Teoretycznej 534, 870
 — Geograficzny 465, 577, 785
 — Matematyczny 551
 — Nauk Geologicznych 651
 — Nauk Politycznych 1004
 — Zoologiczny 49, 1068
- Jahn Alfred 206, 321, 331, 473, 494, 842, 855
 Jakóbiec Marian 208, 315, 316, 373, 733, 1027
 Jaworski Iwo 146
 Jendrośka Jan 308
 Jonca Karol 137, 257, 361, 1011, 1100
- Katedra
 — Anatomii Porównawczej Zwierząt 676
 — Antropologii 811, 891
 — Archeologii Polski 4, 71, 114, 121, 132,
 197, 240, 283, 368, 531, 546, 647, 681, 687,
 834, 908, 948
 — Bibliotekoznawstwa 150, 170, 289, 374,
 474, 558, 915, 1033
 — Biochemii 62, 1043, 1064
 — Chemii Organicznej 504
 — Ekologii i Geografii Roślin 57, 478
 — Etnografii Ogólnej 276
 — Filologii Germańskiej 151, 589, 659, 729,
 930, 1095
 — Filologii Rosyjskiej 917, 1026, 1082
 — Filologii Romańskiej 894, 895, 898
 — Filozofii 15
 — Fizyki Ciała Stałego 397, 986
 — Fizyki Doświadczalnej 875
 — Geografii Regionalnej 136, 217, 462, 560
 — Geologii Stratygraficznej 349, 457
 — Geometrii 280
 — Heliofizyki 704
 — Historii Państwa i Prawa 73, 137
 — Historii Polski i Powszechnej XIX i XX w.
 279, 503, 562, 932, 998a
 — Historii Społecznej i Gospodarczej 30, 281,
 282, 403, 484, 695
 — i Obserwatorium Meteorologii i Klimato-
 logii 39, 135, 418
 — Języka Polskiego 820
 — Literatury Polskiej 5, 33, 54, 139, 174, 227,
 269, 359, 499, 532, 537, 566, 597, 613
 — Logiki 42, 1033
 — Metod Numerycznych 263, 353, 389, 401,
 424, 466, 625
 — Mineralogii i Petrografii 323, 386, 596
 — Pedagogiki 450, 488
 — Postępowania Karnego 567
 — Prawa Finansowego 3, 345
 — Prawa Karnego 65, 699
 — Psychologii 228, 956
 — Statystyki 27
 — Systematyki Zwierząt 882
 — Teorii Ciała Stałego i Niskich Temperatur 680
 — Teorii Państwa i Prawa 479
 Kaźmierczyk Józef 832
 Keldyś M.V. 573, 868
 Klein Alfred 308
 Knaster Bronisław 188, 332, 752, 971
 Knot Antoni 82, 112, 163, 201, 410, 519, 620,
 637, 1033a
 Kokoszyńska-Lutmanowa Maria 855
 Kolbuszewski Stanisław 6, 83, 153, 307, 635,
 715, 823
 Kompała Jan 1021

- Konieczny Alfred 137, 257, 361
 Kongres Pokoju 294
 Konik Eugeniusz 716
 Konkursy 177, 221, 459, 565, 587, 754, 831, 895, 906, 1028, 1044
 Kontakty naukowe z zagranicą 98, 193, 343, 373, 557, 615, 655, 868, 955, 1056, 1086, 1102
 Kosiba Aleksander 277, 381
 Kosik Jan 308
 Kozielek Gerard 819
 Kraszewski Józef Ignacy 74
 Krókowski Jerzy 296, 733, 828, 926
 Kubikowski Jan 927, 1034
 Kulczyński Stanisław 172, 413, 494, 637, 717

 Lenin W. I. 97
 Lepik-Kopaczyńska Wilhelmina 297, 425
 Lompa Józef 45, 131, 423
 Longchamps de Berier Franciszek 1038

 Ładosz Jarosław 935, 1027
 Łanowski Jerzy 494, 733
 Łopuszański Jan 47, 552
 Łukaszewicz Józef 934

 Macko Stefan 838, 855
 Macurek Josef 706
 Maleczyńska Ewa 319, 367, 553
 Maleczyński Karol 533, 544, 937, 1047, 1079
 Mandrou 392
 Mara Karel 185
 Mąrczewski Edward 207, 502, 693, 701, 825
 Maślankiewicz Kazimierz 206, 252, 494
 Mazur Marian 494
 Mayer Hans 76, 80
 Mejbaum-Katzenellenbogen Wanda 650, 855
 Mergentaler Jan 381
 Michalicky A. 322
 Międzywydziałowe Studium Kulturalno-Oświatowe 627, 790, 913, 962, 964, 1053
 Mikulski Tadeusz 36, 119, 165, 173, 336, 617, 940
 Mildner Jan 148
 Modelski Teofil Emil 51, 843
 Morełowski Marian 29, 51, 121, 176, 306, 419, 433, 514
 Moszer Alina 941
 Muzeum Zoologiczne 1066

 Nagrody 64, 78, 100, 122, 144, 252, 257, 308, 309, 318, 375, 641, 653, 752, 758, 761, 832, 836
 Nasz Adolf 286
 Nawara Stefan 23, 122, 357, 943, 1049
 Nehring Władysław 326, 816
 Nikliborc Jan 855
 Noskiewicz Jan 420
 Nowicki Andrzej 476, 808, 877, 935, 1077a

 Ochotnicze Hufce Pracy 509
 Odznaczenia 68, 125, 163, 201, 277, 319, 321, 410, 430, 453, 494, 506, 515, 552, 556, 584, 743, 801
 Ogród Botaniczny 84, 234, 298, 354, 400, 404, 491, 679, 714, 923, 1097
 Olszewicz Bolesław 2, 178, 460, 733
 Opatrny Jarosław Wit 179
 Organizacje partyjne i życie polityczne 154, 220, 229, 292, 365, 383, 445, 621, 632, 636, 645, 684, 746, 762, 786, 833, 905, 976, 1042, 1076, 1085
 Orzechowski Kazimierz 312, 801
 Ostrowski Wincenty 1055

 Paszkowski Stefan 624
 Pawłowska Jadwiga 803, 1081
 Pełczyńska Jadwiga 743, 801
 Piprek Jan 51, 733
 Podlacha Władysław 385
 Podyplomowe Studium Metod Numerycznych 773, 873, 889, 969, 1012
 Poklewska Helena 438
 Polański W. 697
 Polskie organizacje akademickie przedwojenne 20, 32, 74, 148, 211, 212, 214, 288, 335, 399, 406, 409, 452, 582, 583, 779, 818, 848
 Popiołek Kazimierz 22, 330, 408, 768
 Poršnev Boris Fedorovič 237
 Powszechne Wykłady Uniwersyteckie 34, 96
 Praktyki robotnicze 1063, 1099
 — studenckie 626, 925
 Profesorowie, pomocniczy pracownicy nauki 18, 86, 168, 260, 774
 Purkyně Jan Evangelista 85, 210, 333, 422, 423, 522, 523, 538, 591, 1062a

 Rdułtowski Jarema 434, 441
 Regulaminy 89
 Rehdiger Thomas 160
 Reiter Jan 144, 854

- Rej Mikołaj 1039
 Rekrutacja na pierwszy rok studiów 17, 105, 231, 243, 255, 312, 315, 498, 912, 946, 968, 1017
 Rembiasz Józef 527
 Roeppel Richard 160
 Rombowski Aleksander 722
 Rospond Stanisław 100, 458, 497, 730, 733, 757, 871
 Rybka Eugeniusz 38
 Rybka Przemysław 194
 Rydzewski Władysław 222
 Ryll-Nardzewski Czesław 761, 770, 860
 Rzewuski Jan 50, 552, 861
- Sarosiek Jan 580
 Schnayder Jerzy 195, 1040
 Sesje
 — egzaminacyjne 87, 520
 — naukowe, seminaria, konferencje, zjazdy 3, 5, 13, 41, 46, 48, 50, 67, 69, 70, 97, 98, 109, 134, 167, 190, 202, 204, 233, 238, 241, 262, 279, 293, 305, 309, 320, 342, 346, 348, 363, 373, 449, 453, 479, 485, 495, 500, 501, 502, 503, 537, 540, 542, 550, 590, 593, 597, 599, 601, 643, 669, 704, 712, 726, 727, 734, 741, 742, 755, 772, 775, 777, 789, 792, 799, 820, 849, 850, 852, 857, 858, 862, 866, 867, 878, 901, 904, 950, 963, 970, 972, 975, 977, 981, 1039, 1054, 1073, 1074, 1082, 1105
- Słoniewska Helena 801
 Słupecki Jerzy 855
 Spicyn Wiktor 706
 Sprawy organizacyjne, zarządzenia władz 196, 206, 251, 475, 773, 945, 1007, 1022, 1041, 1103
 Steffen Wiktor 563, 585
 Stefko Kamil 51, 120, 506, 541, 637, 748
 Steinhaus Hugo 14, 51, 102, 103, 230, 340, 432, 481, 517, 629, 706, 841, 971
 Steinitz Wolfgang 191
 Strzelecki Władysław 865
 Studenci 16, 19, 56, 60, 142, 317, 341, 471, 581, 674, 707, 749, 874, 1003
 — czasopisma 1, 149, 161, 784, 890, 1024
 — domy studenckie, stołówki 267, 270, 447, 518, 526, 529, 576, 675, 677, 690, 736, 835, 837, 888, 998, 1002, 1031, 1044, 1045
 — kluby 7, 9, 40, 79, 108, 130, 505, 897, 998
 — koła naukowe 13, 69, 88, 109, 167, 421, 446, 449, 490, 671, 737, 740, 747, 799, 812, 824, 830, 831, 836, 840, 857, 895, 951, 974, 992, 1001, 1070, 1071, 1094, 1098, 1101
 — obóz w Wędrzynie 724, 847, 1009, 1018, 1037
 — obozy naukowe 393, 513, 673, 892, 919, 1029, 1101
 — prace społeczne 242, 351, 952, 1031, 1043, 1069
 — sport 402, 739, 899, 931, 959
 — stypendia 66, 139, 163, 244
 — teatry 31, 113, 115, 116, 123, 219, 266, 1023
 Studia zaoczne 58, 215, 289, 391, 398, 405, 410, 416, 417, 436, 463, 548, 668, 750, 780, 879, 939, 985
- Studium
 — Języków Obcych 896, 973
 — Wojskowe 95, 1014
 — Wychowania Obywatelskiego 996
- Styś Wincenty 81, 273
 Szarski Kazimierz Witalis 107
 Szmuc Walerian 751
 Szyrocki Marian 133, 430, 444
- Świða Witold 189
 Świechowski Zygmunt 853
- Teisseyre Henryk 855
 Towarzystwo Miłośników Wrocławia 139, 163, 201, 410
 Trzebiatowska-Jeżowska Bogusława 48, 431, 495, 515, 536, 568, 579, 592, 634, 656, 758, 869, 872
 Trzynadłowski Jan 521
 Tymieniecki Kazimierz 706
 Tync Stanisław 51, 480, 487, 559, 1030
- Uniwersytet 6a, 25, 91, 96, 106, 110, 117, 118, 125, 142, 143, 155, 157, 175, 239, 249, 300, 303, 366, 388, 442, 451, 564, 600, 606, 609, 619, 631, 639, 648, 665, 692, 706, 728, 767, 791, 1005, 1008
 — historia 44, 148, 160, 165, 172, 200, 209, 218, 235, 259, 327, 426, 448, 528, 561, 572, 574, 588, 604, 610, 612, 616, 622, 640, 664, 864, 904, 907, 963, 1010, 1013, 1015, 1032, 1035, 1050, 1083
 — środowisko 15, 258, 344, 362, 367, 472, 607, 608, 630, 696, 738, 793, 797, 804, 807, 863, 883, 918, 920, 933, 935, 953, 958, 986, 988, 1002, 1051, 1069, 1077, 1078

- Urbanik Kazimierz 318, 407, 428, 569, 594,
624, 637, 713, 1027
Ursel Adam 494
- Walczak Wojciech 364
Wanke Adam 855
Wasilkowski Jan 706
Wądołkowski Ignacy 1088
Wąsowicz Józef 578
Winiarski Bohdan 660, 1092
Wolibner Witold 246
Wrocławski Instytut Naukowy 248
Wrocławskie Towarzystwo Miłośników Historii
12, 593
— — Naukowe 207, 314
Wróbel Antoni 250, 372, 936, 942, 1096
- Wydział
— Filologiczny 223, 575
— Filozoficzno-Historyczny 881, 947
— Nauk Przyrodniczych 224, 285
— Matematyki, Fizyki i Chemii 75, 511
— Prawa 11, 73, 611, 614, 638
- Wyjazdy naukowe za granicę 47, 48, 50, 83,
189, 194, 230, 323, 324, 431, 433, 725, 827
Wysłouch Seweryn 375, 771, 965, 984, 1059,
1060, 1087
Wystawy 55, 127, 128, 427, 450, 528, 880
Wyszyński Michał 376
- Zagadnienia dydaktyki 205, 271, 295, 316, 378,
398, 436, 524, 611, 618, 813, 1058, 1094
Zakrzewski Bogdan 45, 131, 733, 1027
Zawodowe Studium Administracyjne 92, 688,
709, 783, 798, 806, 810, 851, 893, 1052
Zieliński Henryk 202, 486, 584
Zrzeszenie Studentów Polskich 242, 287, 291,
740, 778, 993
Zubik Edward 556
- Związek
— Młodzieży Socjalistycznej 242, 369, 598,
689, 694, 886, 897, 929, 997, 1036, 1090
— Młodzieży Wiejskiej 516
— Nauczycielstwa Polskiego 325, 720
Zwierzycki Józef 51, 147, 329, 429
Żygulski Zdzisław 51, 961

SPIS ILUSTRACJI

	po str.
Frontispis. Gmach główny Uniwersytetu od strony Odry. Fot. T. Szwed	IV
Ruiny gmachu głównego Uniwersytetu po kapitulacji Festung Breslau — maj 1945. Fot. M. Idziński	8
Inauguracja roku akademickiego 1945/46 w dniu 9 VI 1946. Fot. K. Gorazdowska-Neurmannowa	8
Inauguracja roku akademickiego 1969/70 w dniu 4 X 1969. Fot. T. Drankowski . . .	8
Prof. dr Stanisław Kulczyński organizator nauki wrocławskiej i pierwszy rektor Uniwersytetu i Politechniki w okresie 10 V 1945-31 XI 1951	8
Prof. dr Jan Mydlarski — rektor Uniwersytetu w okresie 1 XII 1951-31 XI 1953. Zmarł 4 IV 1956	8
Prof. dr Edward Marczewski — rektor Uniwersytetu w okresie 1 XII 1953-31 X 1957. Fot. Z. Huber	8
Prof. dr Kazimierz Szarski — rektor Uniwersytetu w okresie 1 XI 1957-31 VIII 1959. Zmarł 18 I 1960. Fot. Z. Huber	8
Prof. dr Witold Świda — rektor Uniwersytetu w okresie 1 IX 1959-31 VIII 1962	8
Prof. dr Alfred Jahn — rektor Uniwersytetu w latach 1 IX 1962-31 VIII 1968	8
Prof. dr Włodzimierz Berutowicz — rektor Uniwersytetu od 1 IX 1968 . . .	8
Aula Leopoldina po odbudowie i odnowieniu polichromii. Fot. T. Szwed	8
Gmach główny Uniwersytetu w pejzażu urbanistycznym. Fot. T. Szwed	8
Zespół budynków uniwersyteckich przy pl. Grunwaldzkim w budowie według projektu inż. arch. K. i M. Barskich („Miastoprojekt”)	24
Inauguracja sesji naukowej z okazji XX-lecia nauki na Ziemiach Zachodnich i Północnych w dniu 22 XI 1965. Fot. T. Drankowski	24
Doktorzy honoris causa po uroczystym akcie promocji 22 XI 1965. Fot. T. Drankowski	24
Spotkanie pracowników nauki Ziemi Zachodnich i Północnych z ludnością Wrocławia w Hali Ludowej 23 XI 1965. Fot. T. Drankowski	24
Prezydium Akademii w Hali Ludowej. Fot. T. Szwed	24
Zastępca Przewodniczącego Rady Państwa, prof. Kulczyński, dekoruje prof. Seweryna Wysłoucha Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski. Fot. T. Drankowski	24
Prezes Izby Rzemieślniczej Franciszek Juszcak wręcza w dniu 10 V 1968 rektorowi Alfredowi Jahnowi insygnia uniwersyteckie. Fot. T. Drankowski	24
Łańcuch i sygnet, symbole urzędu rektorskiego — dar rzemieślników dolnośląskich . .	24
Spotkanie pionierów wrocławskich w Auli Leopoldyńskiej 18 V 1969. Fot. T. Drankowski	24
Wizyta Prezydenta ČSRS, Generała Ludvika Svobody, w dniu 3 IX 1969. Fot. T. Szwed	24
Przewodniczący Rady Państwa PRL, Marszałek Marian Spychalski, i Małżonka Prezydenta Svobody, na posiedzeniu Senatu 3 IX 1969. Fot. T. Szwed	24
Senat Akademicki Uniwersytetu Wrocławskiego w r. 1968/69. Fot. T. Szwed	24
Prof. dr Jerzy Kowalski, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Humanistycznego. Zmarł 22 I 1948	40
Prof. dr Marian Jakóbiec — pierwszy dziekan Wydziału Filologicznego	40

	po str.
Renesansowy gmach Wydziału Filologicznego przy pl. Nankiera 15. Fot. T. Szwed	40
Fragment zabytkowej sali im. Władysława Nehringa. Fot. T. Szwed	40
Prof. dr Maria Kokoszyńska-Lutmanowa, pierwszy dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego	72
Budynek Wydziału Filozoficzno-Historycznego przy ul. Szewskiej 36. Fot. T. Szwed	72
Zabytkowe budynki Wydziału Filozoficzno-Historycznego przy ul. Szewskiej 49 i 48. Fot. T. Szwed	72
Prof. dr Kamil Stefko, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Prawa i Administracji. Zmarł 17 II 1966	104
Nowy budynek Wydziału Prawa i Administracji przy ul. Uniwersyteckiej. Fot. T. Szwed	104
Audytorium w nowym budynku Wydziału Prawa. Fot. T. Szwed	104
Czytelnia dla studentów Wydziału Prawa. Fot. T. Szwed	104
Dni prawnicze polsko-francuskie. Konferencja z 19 V 1966	104
Prof. dr Hugo Steinhaus, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Matematyki, Fizyki i Chemii	168
Budynek Instytutu Matematycznego przy pl. Grunwaldzkim w końcowym stadium budowy. Fot. T. Szwed	168
Gmach Instytutu Chemii przy pl. Grunwaldzkim. Fot. J. Bachrij	168
W pracowni spektroskopowej Katedry Chemii Nieorganicznej	168
Z konferencji „Teoria i struktura związków koordynacyjnych”	168
Prof. dr Kazimierz Sembrat, organizator i pierwszy dziekan Wydziału Nauk Przyrodniczych	200
Fragment odbudowanego skrzydła Instytutu Zoologicznego. Fot. Z. Niewiadomski	200
Szkielet dyluwialnego jelenia olbrzymiego w Muzeum Zoologicznym. Fot. W. Strojny	200
W pracowni mikroskopii elektronowej Instytutu Zoologicznego. Fot. M. Schabenbeck	200
Fragment Ogrodu Botanicznego z widokiem na staw i sosnę krymską. Fot. M. Niewitecki	200
<i>Anthurium cristallinum</i> w uprawie hydroponicznej. Fot. M. Niewitecki	200
Kaktus <i>Stapelia desmetiana</i> . Fot. M. Niewitecki	200
Minerały Dolnego Śląska w Muzeum Mineralogicznym. Fot. T. Szwed	200
Stacja terenowa Wydziału Nauk Przyrodniczych w Zieleńcu k. Dusznik. Fot. S. Baranowski	200
Pomiary aktywnośćometryczne na torfowisku Topieliska k. Dusznik. Fot. T. Szwed	200
Sala Pałacowa w Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie, odkryta 4 XII 1967 przez pracowników Instytutu Geograficznego i Sekcję Grotolazów AKT. Fot. T. Szwed	200
Studium Języków Obcych. Laboratorium nauki języków. Fot. T. Szwed	264
Pulpit rozdzielczy dla lektora w laboratorium nauki języków. Fot. T. Szwed	264
Pokaz gimnastyki zbiorowej studentek Uniwersytetu na zawodach sportowych z okazji XX-lecia Uniwersytetu	264
Sekcja żeglarska Uniwersytetu na jeziorze Niegocin pod Giżyckiem	264
Prof. dr Antoni Knot, organizator i pierwszy dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w latach 1945-1963	296
Biblioteka Uniwersytecka na Wyspie Piaskowej. Fot. Pracownia Reprograficzna	296
Czytelnia w budynku Biblioteki Uniwersyteckiej przy ul. Szajnochy 10. Fot. R. Świtacz	296
Dalekopis w Bibliotece Uniwersyteckiej przyspiesza wymianę informacji naukowych. Fot. R. Świtacz	296
Magazyn starych druków w budynku na Wyspie Piaskowej. Fot. K. Burski	296
Iluminacje Mikołaja z Nysy w rękopisie nr 8376 Biblioteki Uniwersyteckiej. Fot. Pracownia Reprograficzna	296
Sztuka iluminatorska Jana z Żytawy w rękopisie I F 430 Biblioteki Uniwersyteckiej. Fot. Pracownia Reprograficzna	296
Ośrodek Szkoleniowo-Wypoczynkowy w Karpaczu, „Krokus I”. Fot. J. Stachowiak	328
„Krokus II” z dobudowaną w r. 1968 salą wykładową. Fot. J. Stachowiak	328

	postr.
Ośrodek wczasowy w Łebie	328
Wymienne wczasy na Węgrzech. Pracownicy Uniwersytetu nad Balatonem. Fot. E. Zubik.	328
Dom studentek „Dwudziestolatka” przy ul. Piastowskiej. Fot. T. Szwed	376
Dom studentów „Parawanowiec” przy pl. Grunwaldzkim. Fot. T. Szwed	376
Chór Akademicki. Fot. J. Hankiewicz	376
Wykonawcy Szopki Akademickiej <i>Wpław przez Wrocław</i> , wystawionej w lutym 1946 r.	376
Zespół estradowy „Riposta” w programie <i>Kultureska z malego podwórka</i> , przedstawionym w listopadzie 1962 r.	376
Teatr studentów Uniwersytetu „Nawias” w okolicznościowym programie na Akademii 1-Majowej w r. 1967. Fot. A. Hawełek	376
St. I. Witkiewicza <i>Szalona lokomotywa</i> w premierowym wykonaniu teatru „Nawias”, 12 III 1969. Fot. S. Ciosek	376
„Nawias” na VI Łódzkich Spotkaniach Teatralnych 6 XII 1969: Jens Bjørneboe <i>Ornitefile</i> . Fot. R. Teisseyre	376

SPIS TREŚCI

	Str.
Słowo wstępne	V
I. Uniwersytet Wrocławski po dwudziestu pięciu latach — W. Floryan	1
II. Wydział Filologiczny — J. Łanowski	31
III. Wydział Filozoficzno-Historyczny — W. Czapliński	67
IV. Wydział Prawa i Administracji — S. Hubert	101
V. Wydział Matematyki, Fizyki i Chemii — J. Mergentaler	151
VI. Wydział Nauk Przyrodniczych — K. Sembrat	191
VII. Studia Międzywydziałowe	
Studium Kulturalno-Oświatowe 1965-1970 — S. Pietraszko	249
Studium Języków Obcych (1953-1970) — A. Burakowski	258
Studium Wychowania Fizycznego — W. Piątkowski	267
VIII. Biblioteka Uniwersytecka we Wrocławiu — M. Szczerbiński	277
IX. Wydawnictwa własne — A. Jahn i J. Kosik	309
X. Związkowa Organizacja Zakładowa — L. Tatarowski	319
XI. Juvenes dum sumus...	
Organizacje młodzieżowe — M. Pater, T. Kaczmarek i J. Sommer	349
Życie kulturalne studentów Uniwersytetu w latach 1945-1970 — M. Semków	367
Czasopisma studenckie Uniwersytetu Wrocławskiego — L. Herbst	389
XII. Materiały do bibliografii druków o Uniwersytecie za lata 1960-1969 oraz indeks przedmiotowo-osobowy — W. Gładkiewicz, S. Maksymowicz i J. Ratajewski	399
Spis ilustracji	451

1000061594

Cena at 100.—

UNIwersytet WROCLAWSKI • 1945--1970

UNIWERSYTET WROCŁAWSKI • 1945–1970

Biblioteka Uniwersytecka
we Wrocławiu **K**
680595
n

Cena al 100.—

